Volume stampato con il contributo
del Dipartimento di filologia classica e medioevale
dell'Università degli Studi di Bologna

SISMEL · EDIZIONI DEL GALLUZZO
c.p. 90 I-50023 Tavarnuzze - Impruneta (Firenze)
tel. +39.055.237.45.37 fax +39.055.237.34.54
galluzzo@sismel.it · order@sismel.it
www.sismel.it · www.sismel.info

ISBN 978-88-8450-318-3

LEXICON MONACENSE ANONYMUM

München, Bayerische Staatsbibliothek, lat. 17151, 17153, 17194

Edizione critica a cura di
VALENTINA LUNARDINI

FIRENZE
SISMEL · EDIZIONI DEL GALLUZZO
2009

SOMMARIO

PREMESSA

Nam dum videris unde ortum est nomen, citius vim eius intellegis
(Isid. *Etym.* I 29, 2)

Il presente lavoro propone l'edizione critica del lessico contenuto nei manoscritti München, Bayerische Staatsbibliothek, lat. 17151, 17153 e 17194, finora inedito.

Fra gli studi recenti di lessicografia mediolatina sono da citare soprattutto le preziose edizioni critiche delle *Derivationes* di Osberno di Gloucester e di Uguccione da Pisa, condotte grazie a un lavoro in équipe, sotto la direzione rispettivamente del prof. Ferruccio Bertini e del prof. Enzo Cecchini. Per quanto riguarda il patrimonio linguistico dell'opera da me studiata, va citato anche il *Summarium* Heinrici, lessico mediolatino prodotto in area germanica, edito a cura del prof. Reiner Hildebrandt. Vi sono significative e frequenti congruenze testuali fra questo lessico e quello di cui si dà qui l'edizione. Imprese di questa mole mi hanno guidata nella costituzione critica del testo, come risulta dalla documentazione dell'apparato posto a piè di pagina e dai dati elencati nel paragrafo *Bibliografia e abbreviazioni bibliografiche.*

Per quel che concerne lo studio dei tre mss., di cui si tratta nel capitolo *Descriptio codicum,* sono riconoscente alla prof.ssa Donatella Frioli, che mi ha assistito nell'analisi autoptica e nell'affrontare alcuni problemi relativi all'esame dei testimoni.

Sulla base di errori caratterizzanti ho proceduto, nel capitolo *La tradizione,* all'individuazione di un comune archetipo e alla costituzione dello *stemma codicum.* In tal senso ho ricevuto preziosi consigli dai professori Stefano Brufani, Emore Paoli e Francesco Santi. Della ricchezza e della complessità della tradizione manoscritta di testi lessicografici si ha prova nell'apparato positivo di cui è corredata l'edizione, che accoglie anzitutto le varianti e alcune indicazioni di autori e di opere citati o riecheggiati.

Per quel che concerne l'impianto della trattazione rimando al capitolo *Struttura e contenuto,* nel quale illustro l'impianto del *Lexicon,* che consta in ogni lettera di due parti: una sezione glossatoria a cui è attribuito il titolo di *glosse* o *expositiones* e di una parte derivatoria definita appunto *derivationes.*

Nel capitolo *Peculiarità del testo* ho tentato di delineare la fisionomia e intendere il significato dell'opera, come viene documentato nelle complesse vicende testuali per le quali occorre, in molti casi, risalire a un vocabolo di lingua greca, del lessico biblico o di area germanica. Ho cercato di proporre dati per la storia di ciascun lemma, individuando le evoluzioni subite nel tempo e, ove possibile, rintracciare l'origine, tenendo conto delle trasformazioni del latino rispetto al patrimonio lessicale della classicità e all'apparire di nuovi idiomi. A tal riguardo ha speciale importanza la condizione geografica in cui venne prodotto il *Lexicon,* che trasmette un numero consistente di lemmi volgari, appartenenti all'antico tedesco. Si potrebbe affermare che «in questo modo lo spazio e l'evoluzione di una lingua non possono essere circoscritti dentro confini lineari e stacchi netti. Le lingue a contatto si fronteggiano, si compenetrano, si sovrappongono per larghe frange, proprio come accade nell'interferenza tra le onde di un lago»[1].

A tal riguardo sono particolarmente riconoscente al prof. Paul Gerhard Schmidt, che è stato prodigo di consigli per quel che concerne l'individuazione dei germanismi, di fronte ai quali non sempre è facile orientarsi e che offrono dati di grande interesse per la ricostruzione di un quadro di cultura espresso ancora in latino ma segnato dalla presenza della lingua parlata tedesca.

Ho fruito, per questo ambito di ricerche, anche della competenza del prof. Peter Wolfang Waentig.

Nel capitolo *Cenni a fonti e concordanze* ho fornito dati sulla tradizione degli *auctores* e della letteratura lessicografica, da dove è spesso dedotta la trama del discorso.

Nel capitolo *La nostra edizione* ho illustrato i criteri adottati per allestire l'edizione e dare il giusto risalto grafico ai lemmi accatastati nei testimoni della tradizione.

Per orientare il lettore nella ricerca dei dati dal *Lexicon* ho infine predisposto l'indice dei lemmi latini, tedeschi e l'indice delle citazioni, con i quali si risale agevolmente ai vocaboli o alle fonti citate.

Concludo questa breve premessa ricordando che il progetto di un'edizione critica del *Lexicon* nacque nel 2002, all'interno del corso di dottorato di ricerca in filologia patristica, medioevale e umanistica presso l'università degli studi di Lecce, sotto la guida del prof. Giuseppe Cremascoli, al quale devo la mia formazione. Per questo l'edizione del *Lexicon* è dedicata a lui che, come maestro, mi ha guidato con tenace dedizione nelle ricerche di lessicografia mediolatina.

1. M. Prampolini, *Ferdinand de Saussure*, Roma, Meltemi, 2004, p. 18.

INTRODUZIONE

Bibliografia e abbreviazioni bibliografiche

A) *Glossari, lessici e dizionari*

<Abrogans>: *Die <Abrogans>-Handschrift der Stiftsbibliothek St. Gallen* im Facsimile herausgegeben und beschrieben von B. Bischoff - J. Duft - S. Sonderegger mit Transkription des Glossars und des althochdeutschen Anhangs von S. Sonderegger, I-II, St. Gallen, Zollikofer Fachverlag AG, 1977.

Balb.: vedi l'elenco C.

W. Baumgartner, *Hebräisches und aramäisches Lexikon zum alten Testament* Leiden, Brill, 1995.

Brit. Metr.: vedi l'elenco C.

CGL: *Corpus Glossariorum Latinorum*... ed. G. Goetz, I-VII, Lipsiae et Berolini, B. G. Teubner, 1888-1923 (anast. Amsterdam, Hakkert, 1965).

Clos.: *Die Vokabulare von Fritsche Closener und Jacob Twinger von Königshofen*, herausgegeben von K. Kirchert zusammen mit D. Klein, I-III, Tübingen, M. Niemeyer, 1995.

Dief.: L. Diefenbach, *Glossarium Latino-Germanicum mediae et infimae aetatis*, Frankfurt am Main, J. Baer, 1857 (anast. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1997).

Du Cange: Du Cange, *Glossarium mediae et infimae Latinitatis*..., I-X, Niort, L. Favre, 1883-7 (anast. Bologna, Forni 1981-2).

Eber. *Graec.* : vedi l'elenco C.

Ex quo: *Vocabularius ex quo.* Überlieferungsgeschichtliche Ausgabe gemeinsam mit K. Grubmüller, herausgegeben von B. Schnell, H.-J. Stahl - E. Auer - R. Pawis, I-V, Tübingen, M. Niemeyer, 1988-9.

Fest.: vedi l'elenco C.

Forc. *On.*: E. Forcellini, *Lexicon totius latinitatis...Onomasticon,* V-VI, Patavii, typis Seminariis, 1913 (anast. Bologna, Forni, 1965).

Frühneuhochdeutsches Wörterbuch von R. R. Anderson - U. O. Goebel - O. Reichmann, Berlin-New York, W. de Gruyter, 1989.

Fulg. *Serm. ant.*: vedi l'elenco C.

GL: *Glossaria Latina iussu Academiae Britannicae edita*, ed. W. M. Lindsay, I-V, Paris, Les Belles Lettres, 1926-31 (anast. Hildesheim, G. Olms, 1965).

Gloss. Bern.: *Un glossario bernense: (Bern, Burgerbibliothek, A. 91[18])*, ed. P. Gatti, Trento, Dipartimento di Scienze Filologiche e Storiche, 2001.

Gloss. Non. Leid.: *Glossae Nonii Leidenses. La prima serie*, ed. P. Gatti, Trento, Dipartimento di Scienze Filologiche e Storiche, 2005.

Glossarium Germanicum medii aevi von Ch. Gottlob Haltaus, Hildesheim-New York, G. Olms, 1973 (Nachdruck der Ausgabe Leipzig, 1758).

Götze: *Frühneuhochdeutsches Glossar* von A. Götze, Berlin, W. de Gruyter, 1956.

Grimm: *Deutsches Wörterbuch* von J. Grimm und W. Grimm, I-XXXIII, Leipzig, S. Hirzel, 1854-1971 (anast. München, Deutscher Taschenbuch Verlag, 1984).

Hildegard von Bingen: vedi l'elenco C.

Hug. *Der.*: vedi l'elenco C.

Isid. *Etym.*: vedi l'elenco C.

Kluge: F. Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache,* bearb. von E. Seebold, Berlin-New York, W. de Gruyter, 2002[24].

Köbl.: *Althochdeutsch-lateinisches Wörterbuch*, G. Köbler, Göttingen, Munsterschmidt Verlag, 1974.

Lex.: *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch*, M. Lexer, I-III, Stuttgart, S. Hirzel, 1992 (Nachdruck der Ausgabe Leipzig, 1872-8).

LM: *Lexikon des Mittelalters*, I-IX, München-Zürich, Artemis & Winkler, 1977-99.

B. Meineke, *Althochdeutsches aus dem 15. Jahrhundert. Glossae Salomonis im Codex Lilienfeld Stiftsbibliothek 228,* Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1990.

MHDW: *Findebuch zum Mittelhochdeutschen Wortschatz*, K. Gärtner - C. Gerhardt - J. Jaehrling - R. Plate - W. Röll. - E. Timm, Stuttgart, S. Hirzel, 1992.

MLW: *Mittellateinisches Wörterbuch* bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert in Gemeinschaft mit den Akademien der Wissenschaften zu Göttingen, Heidelberg, Leipzig, Mainz, Wien und der Schweizerischen Geisteswissenschaftlichen Gesellschaft, herausgegeben von der Bayerischen Akademie der Wissenschaften und der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, München, C. H. Beck, 1967-2003.

Müll.: *Mittelhochdeutsches Wörterbuch*, ausgearbeitet von W. Müller und F. Zarncke. Mit Benutzung des Nachlasses von G. F. Benecke, I-IV, Stuttgart, S. Hirzel, 1990 (Nachdruck der Ausgabe Leipzig, 1854-66).

Osb. *Der.*: vedi l'elenco C.

Pap.: vedi l'elenco C.

Sch.: *Altdeutsches Wörterbuch* von O. Schade, I-II, Hildesheim, G. Olms, 1969 (Nachdruck der Ausgabe Halle-Saale, Verlag des Buchhandlung des Waisenhauses, 1872-82).

Strick. 1: S. Stricker, *Basel ÖBU. B IX 31. Studien zur Überlieferung des Summarium Heinrici Langfassung Buch XI*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1989.

Strick. 2: S. Stricker, *Die Summarium-Heinrici-Glossen der Handschrift Basel ÖBU. B X 18*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1990.

Sum. Hein.: *Summarium* Heinrici Band 1. Textkritische Ausgabe der ersten Fassung Buch I-X herausgegeben von R. Hildebrandt, Berlin-New York, W. de Gruyter, 1974 – *Summarium* Heinrici Band 2. Textkritische Ausgabe der zweiten Fassung Buch I-VI sowie des Buches XI in Kurz- und Langfassung, herausgegeben von R. Hildebrandt, Berlin-New York, W. de Gruyter, 1982 – *Summarium* Heinrici Band 3. Wortschatz. Register der deutschen Glossen und ihrer lateinischen Bezugswörter auf der Grundlage der Gesamtüberlieferung. Bearbeitet und herausgegeben von R.Hildebrandt und K. Ridder, Berlin-New York, W. de Gruyter, 1995.

U. Thies, *Graphematisch-phonematische Untersuchungen der Glossen einer Kölner Summarium-Heinrici-Handschrift. Mit Edition der Glossen*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1989.

ThLL: *Thesaurus linguae Latinae.*

Vocabularius optimus, ed. E. Bremer, I-II, Tübingen, M. Niemeyer, 1990.

W. Wegstein, *Studien sum «Summarium Heinrici». Die Darmstädter Handschrift 6*, Tübingen, M. Niemeyer, 1985.

B) *Studi*

Bosco: S. Bosco Coletsos, *Le parole del tedesco*, Milano, Garzanti, 1993.

Crem. 1990: G. Cremascoli, *Note sur des problèmes de lexicographie médiévale* in *Latin vulgaire - latin tardif II. Actes du IIème Colloque international sur le latin vulgaire et tardif (Bologne, 29 Août - 2 September 1988)*, Tübingen, M. Niemeyer, 1990, pp. 75-88.

Crem. 1994: G. Cremascoli, *Tra i «monstra» della lessicografia medievale* in *La critica del testo mediolatino. Atti del Convegno (Firenze 6-8 dicembre 1990)*, Spoleto, Centro di Studi sull'Alto Medioevo, 1994, pp. 203-14.

Id., *Le ansie dello scriba medievale* in *Modi di scrivere. Tecnologie e pratiche della scrittura dal manoscritto al CD-ROM.* Atti del Convegno di studio della Fondazione Ezio Franceschini e della Fondazione IBM Italia (Certosa del Galluzzo, 11-12 ottobre 1996) Spoleto, Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1998, pp. 31-41.

Festch. P. Klopsch: F. J. Konstanciak, *Celeuma: quasi calcantium oma. Anmerkungen zu einem Lexikonartikel des Johannes Balbi* in *Festschrift für Paul Klopsch*, Göppingen, Kümmerle, 1988, pp. 257-92.

Franc. 1952: E. Franceschini, *Ir = vola manus*, in «Archivum Latinitatis Medii Aevi», XXII 1 (1952), pp. 17-32.

P. Gatti, Le *Derivationes* e Osberno di Gloucester, «Studi umanistici Piceni», 14 (1994), pp. 103-8.

T. Hunt, *Teaching and Learning Latin in Thirteenth-Century England, Volume I Texts, Volume II Glosses, Volume III Indexes,* Cambridge, D. S. Brewer, 1991.

A. Marinoni, *Du glossaire au dictionnaire*, «Quadrivium», 9 (1968), p. 136.

Mein.: *Liber Glossarum und Summarium Heinrici* zu einem Münchner Neufund von B. Meineke, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1994.

L. Moulinier, *Un lexique «trilingue» du XIIe siècle: la Lingua ignota de Hildegarde de Bingen* in *Lexiques bilingues dans les domaines philosophique et scientifique (Moyen Âge-Renaissance). Actes du Colloque international organisé par l'Ecole Pratique des Hautes Etudes – IVe Section et l'Institut Supérieur de Philosophie de l'Université Catholique de Louvain (Paris, 12-14 juin 1997),* Turnhout, Brepols, 2001, pp. 89-111.

B. Munk Olsen, *Ovide au Moyen Age (du IXe au XIIe siècle)* in *Le strade del testo* a cura di G. Cavallo, Bari, Adriatica Editrice, 1987, pp. 67-96.

Id., *I classici nel canone scolastico altomedievale*, Spoleto, Centro di Studi sull'Alto Medioevo, 1991.

Princi: G. Princi Braccini, *I germanismi nelle «Magnae Derivationes». Un assaggio sulle fonti di Uguccione*, «Studi mediolatini e volgari», 52 (2006), pp. 149-263.

M. Ruf (cur.), *Bücher-Schicksal. Die Säkularisation der Stiftsbibliothek Schäftlarn 1803. Ausstellung in Zusammenarbeit mit der Bayer. Staatsbliothek und der Universitätsbibliothek München in der Stiftsbibliothek Schäftlarn 10. Nov. - 8. Dez. 1991*, Schäftlarn, Stiftsbibliothek Schäftlarn, 1997.

M. Thiel, *Grundlagen und Gestalt der Hebräischkenntnisse des frühen Mittelalters*, Spoleto, Centro di Studi sull'Alto Medioevo, 1973.

L. Traube, *Vorlesungen und Abhandlungen*, II, München, C. H. Beck, 1911.

C) *Autori e testi antichi e medievali: edizioni di riferimento*

Ael.: *Aelfrics Grammatik und Glossar*, Text und Varianten, herausgegeben von J. Zupitza, Berlin-Zürich-Dublin, Weidmannsche Verlagsbuchhandlung M. Niehans Verlag, 1966 (Nachdruck der 1. Auflage 1880).

Ald. *De sept.*: Aldhemus Schireburnensis episcopus, *Epistola ad Acircium, sive Liber de Septenario et de Metris*, in PL, 89.

Balb.: Joannis Balbi *Catholicon*, Mainz, 1460 (anast. Westmead, Gregg, 1971)

Bed. *De temp. rat.*: Bedae Venerabilis *Opera De temporum ratione liber*, ed. Ch. W. Jones, Turnholti, Brepols, 1977 (CCSL 123b).

in parab. Salomon.: *Expositio in Parabolas Salomonis*, in PL, 91.

Ben. *Reg.*: Benedicti *Regula*, ed. A. de Vogüé - J. Neufville, Paris, Les éditions du Cerf, 1971-7, voll. I-VII, (Sources chrétiennes 181-6).

Biblia Sacra: *Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem*, ed. R. Weber et alii, Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1994. Queste sono le sigle dei libri biblici utilizzate in apparato:

Act.: *Actus Apostolorum*

Am.: *Amos*

Cant.: *Cantica Canticorum*

Deut.: *Deuteronomium*

Ier.: *Ieremiae*

Io.: *Evangelium secundum Ioannem*

Ios.: *Iosue*

Is.: *Isaias*

Lev.: *Leviticus*

Lc.: *Evangelium secundum Lucam*

1 Mach.: I *Machabeorum liber*

2 Mach.: II *Machabeorum liber*

Mt.: *Evangelium secundum Matthaeum*

Num.: *Numeri*

2 Par.: II *Paralipomenon lib.*

Ps. H.: *Psalmorum liber iuxta Hebr.*

3 Reg.: III (I) *Regum liber*

4 Reg.: IV (II) *Regum liber*

1 Sm.: I *Regum liber* (I *Samuel*)

2 Sm.: II *Regum liber* (II *Samuel*)

Zach.: *Zacharias*

Boeth. *Ars geom.*: Boetii *quae fertur geometria*, ed. G. Friedlein, Lipsiae, Minerva G. M. B. H., 1867 (anast. Frankfurt a.M., 1966).

Brit. Metr.: *Brito Metricus. A Mediaeval Verse Treatise on Greek and Hebrew Words*, ed. L. W. Daly, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1968.

Cass. *Exp. in Ps.*: Magni Aurelii Cassiodori *Expositio Psalmorum*, ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1958 (CCSL 97-8).

Cic. *Fam.*: M. Tulli Ciceronis *Epistulae ad familiares libri I-XVI*, ed. D. R. Shackleton Bailey, Stutgardiae in aedibus B.G. Teubneri, 1988.

Eber. *Graec.*: Eberhard von Bethune, *Graecismus*, herausgegeben von J. Wrobel, Hildesheim-Zürich-New York, G. Olms, 1987 (Nachdruck der Ausgabe Breslau 1887).

Euch. *Instr.*: Eucherii Lugdunensis *Formulae spiritalis intellegentiae – Instructionum libri duo*, ed. C. Mandolfo, Turnhout, Brepols, 2004 (CCSL 66).

Fest.: Festus *De verborum significatu*, ed. W.-M. Lindsay, Paris, Les Belles Lettres, 1930 in *Glossaria Latina iussu Academiae Britannicae edita,* Paris, Les Belles Lettres, 1926-31 (anast. Hildesheim, G. Olms, 1965), IV 91-467.

Flav. Ios. *De bell. Iud.*: Flavio Giuseppe, La guerra giudaica, a cura di G. Vitucci, I-II, Milano, Fondazione Lorenzo Valla - Arnoldo Mondadori, 1974.

Fulg. *Serm. ant.*: Fabius Planciades Fulgentius, *Expositio sermonum antiquorum*, a c. di U. Pizzani, Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1968.

Hier. *De situ*: S. Eusebii Hieronymi Stridonensis Presbyteri *Opera omnia – Liber de situ et nominibus locorum Hebraicorum*, in PL, 23.

De vir. Ill.: Gli uomini illustri *De viris illustribus*, a cura di A. Ceresa-Gastaldo, Firenze, Nardini, 1988.

Ep.: *Epistulae pars 1*, ed. I. Hilberg, Vindobonae, F. Tempski, Lipsiae, G. Freytag, 1910, (CSEL 54) – *Epistulae pars 2*, ed. I. Hilberg, Vindobonae, F. Tempski, Lipsiae, G. Freytag, 1912, (CSEL 55) – *Epistulae pars 3*, ed. I. Hilberg, Vindobonae, F. Tempski, Lipsiae, G. Freytag, 1918, (CSEL 56) - (anast. New York-London, Johnson Reprint Corporation, 1961).

Hebr. Quaest. in Gen.: *Hebraicae Quaestiones in libro Geneseos,* ed. P. de Lagarde, Turnholti, Brepols, 1969 (CCSL 72).

in Ab.: *Commentarii in prophetas minores: Abacuc,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1970 (CCSL 76A).

in Aggaeum: *Commentarii in prophetas minores: Aggaeum,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1970 (CCSL 76A).

in Amos: *Commentarii in prophetas minores: Amos,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1969 (CCSL 76).

in Dan.: *Commentariorum in Danielem libri III <IV>*, ed. F. Glorie, Turnholti, Brepols, 1964 (CCSL 75A).

in Eccle.: *Commentarius in Ecclesiasten,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1969 (CCSL 72).

in Es.: *Commentaires de Jerome sur le prophete Isaie,* ed. R. Gryson, I-III, Freiburg, Herder, 1993-6.

in Hiere.: *in Hieremiam,* ed. S. Reiter, Turnholti, Brepols, 1960 (CCSL 74).

in Hiez.: *Commentariorum in Hiezechielem libri XIV,* ed. F. Glorie, Turnholti, Brepols, 1964 (CCSL 75).

in Math.: *Commentariorum in Matheum,* ed. D. Hurst - M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1969 (CCSL 77).

in Mich.: *Commentarii in prophetas minores: Michaeam,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1969 (CCSL 76).

in Os.: *Commentarii in prophetas minores: Osee,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1969 (CCSL 76).

in Soph.: *Commentarii in prophetas minores: Sophoniam,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1970 (CCSL 76A).

in Zach.: *Commentarii in prophetas minores: Zachariam,* ed. M. Adriaen, Turnholti, Brepols, 1970 (CCSL 76A).

Lib.: *Liber intepretationis Hebraicorum nominum*, ed. P. de Lagarde, Turnholti, Brepols, 1969 (CCSL 72).

Prol. Hiez.: *Prologus Hezechielis prophetae* in *Biblia Sacra.*

Prol. Reg.: *Prologus sancti Hieronymi in libro Regum* in *Biblia Sacra.*

Hildegard von Bingen: *Wörterbuch der unbekannten Sprache (Lingua ignota)* in der Reihehfolge der Manuskripte, sowie alphabetisch nach unbekannter Sprache, lateinischer Übersetzung, mittelhochdeutscher Übersetzung und moderner Übersetzung, unter Mitarbeit von Dr. M. L. Portmann und A. Odermatt, Basel, Verlag Basler Hildegard-Gesellschaft, 1986.

Ead., *Naturkunde.* Das Buch von dem inneren Wesen der verschiedenen Naturen in der Schöpfung nach den Quellen übersetz und erläutert von P. Riethe, Salzburg, O. Müller, 1980.

Hor. *Carm.* : Horace, *Odes and Epodes*, ed. N. Rudd, Cambridge, Massachusetts - London, England, Harvard University Press, 2004.

Hug. *Der.*: Uguccione da Pisa, *Derivationes*, a c. di E. Cecchini e di G. Arbizzoni - S. Lanciotti - G. Nonni - M. G. Sassi - A. Tontini, I-II, Firenze, Edizioni del Galluzzo, 2004.

Hug. de S. Vict. *Didascalicon*: Hugonis de Sancto Victore *Didascalicon De studio legendi*, ed. C. H. Buttimer, Washington, The Catholic University Press, 1939.

Isid. *De nat. rer.*: Isidori Hispalensis *De natura rerum liber*, ed. G. Becker, Amsterdam, A. M. Hakkert, 1967 (Nachdruck der Ausgabe Berlin, 1857).

Etym.: *Etymologiarum sive originum libri XX*, ed. W. M. Lindasy, I-II, Oxonii, e typographeo Clarendoniano, 1911 (anast. New York, Oxford University Press, 1988).

Quaest. in Vet. Testam.: *De Veteri et Novo Testamento Quaestiones XLI*, in PL, 83.

Iuv.: D. Iunii Iuvenalis *Saturae sedecim*, ed. I. Willis, Stutgardiae et Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri, 1997.

Lucan.: M. Annaei Lucani *De bello civili*, ed. D. R. Shackleton Bailey, Stutgardiae in aedibus B. G. Teubneri, 1988.

Macrob. *Sat.*: Ambrosii Theodosii Macrobii *Saturnalia*, ed. I. Willis, Stutgardiae et Lipsiae in aedibus B.G. Teubneri, 1994 (ed. corr. ed. 2. Lepizig, B. G. Teubner, 1970).

Mart.: M. Valerii Martialis *Epigrammata*, ed. D. R. Shackleton Bailey, Stutgardiae in aedibus B.G. Teubneri, 1990.

Mart. Cap.: Martianus Capella, *De nuptiis Philologiae et Mercurii*, ed. J. Willis, Leipzig, B. G. Teubner, 1983.

Osb. *Der.*: Osberno, *Derivazioni*, a c. di P. Busdraghi - M. Chiabò - A. Dessì Fulgheri - P. Gatti - R. Mazzacane- L. Roberti, sotto la direzione di F. Bertini e V. Ussani jr., I-II, Spoleto, Centro Internazionale di Studi sull'Alto Medioevo, 1996.

Ov. *Am.*: P. Ovidius Naso *Carmina amatoria Amores*, ed. A. Ramírez de Verger, Monachii et Lipsiae in aedibus K. G. Saur, 2003.

Her.: *Heroides*, ed. A. Palmer, Hildesheim, G. Olms, 1967 (Nachdruck der Ausgabe Oxford, Clarendon Press, 1898).

Met.: *Metamorphoses*, ed. W.S. Anderson, Leipzig, B. G. Teubner, 1977.

Trist.: *Tristia*, ed. J. B. Hall, Stutgardiae et Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri, 1995.

Pap.: Papias, *Elementarium doctrinae rudimentum*, Venetiis, Philippus Pincius, 1496 (anast. Torino, Bottega d'Erasmo, 1966) – *Elementarium. Littera A*, ed. V. De Angelis, I-III, Milano, Cisalpino-Goliardica, 1977-80.

Pers.: Auli Persii Flacci *Satirarum liber*, ed. O. Jahn, Hildesheim, G. Olms, 1967 (Nachdruck der Ausgabe Leipzig, 1843).

Petr. Hel.: Petrus Helias, *Summa super Priscianum*, ed. L. Reilly, I-II, Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993.

Plaut. *Bacch.*: Plaute, *Comedies Bacchides*, ed. A. Ernout, II, Paris, Les Belles Lettres, 1957.

Mil.: *Miles gloriosus*, ed. A. Ernout, IV, Paris, Les Belles Lettres, 1963.

Vid.: *Vidularia*, ed. A. Ernout, VII, Paris, Les Belles Lettres, 1961.

Plin. *Nat. Hist.*: C. Plinius secundus, *Naturalis Historia*, ed. C. Mayhoff, Stutgardiae in aedibus B. G. Teubneri, 1897 (anast. 1967).

Pomp. *gramm.*: Cledonius Pompeius Iulianus, *Commentum artis Donati,* in *Grammatici Latini,* V, Leipzig, 1855-60 (anast. Lipsiae, G. Olms, 1961).

Prisc. *Inst.*: Prisciani *Institutionum grammaticarum libri XVIII*, ed. M. Hertzius in *Grammatici Latini*, Leipzig, 1855-60 (anast. Lipsiae, G. Olms, 1961).

Prop.: Sextus Propertius, *Elegiarum libri IV,* ed. R. Hanslik, Leipzig, B. G. Teubner, 1979.

Prud. *Pscyc.*: Prudence, *Psychomachie*, ed. M. Lavarenne, III, Paris, Les Belles Lettres, 1963.

Quint. *Inst.*: Quintilien, *Institution oratoire*, ed. J. Cousin, V, Paris, Les Belles Lettres, 1978.

Rab. Maur. *Comm. in lib. Mac.*: B. Rabani Mauri *Opera omnia Commentaria in libros Machabaeorum,* in PL, 109.

Comm. in lib. Reg.: *Commentaria in libros IV Regum,* in PL, 109.

Comm. in lib. Ruth: *Commentarium in librum Ruth,* in PL, 108.

Comm. in Paralip.: *Commentaria in libros II Paralipomenon,* in PL, 109.

De comp.: *De computo,* ed. J. McCulloh, Turnholti, Brepols, 1979 (CCCM 44).

De univ.: *De universo*, in PL, 111.

Rufin. *Hist.*: *Eusebii Historia ecclesiastica (a Rufino translata)*, ed. Th. Mommsen, Leipzig, J.C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1903.

Rup. Tuit. *De sanct. Trin.*: Ruperti Tuitiensis *De sancta Trinitate et operibus eius*, ed. H. Haacke, Brepols, 1971 (CCCM 21).

Sall. *Catil.*: C. Sallusti Crispi *Catilina*, ed. L. D. Reynolds, Oxonii, e typographeo Clarendoniano, 1991.

Serv. *Aen.*: Servii grammatici *Aeneidos librorum I-XII commentarii*, ed. G. Thilo, I-II, Hildesheim, G. Olms, 1961.

Georg.: *Bucolica et Georgica: commentarii*, ed. G. Thilo, III.1, Hildesheim, G. Olms, 1961.

Sil. It. *Pun.*: Sili Italici *Punica*, ed. J. Delz, Stutgardiae in aedibus B. G. Teubneri, 1986.

Ter. P. Terenti Afri *Comoediae*, ed. R. Kauer - W. M. Lindsay, Oxonii, e typographeo Clarendoniano, 1958:

Ad.: *Adelphoe*, *ibid.*, pp. 273-323;

Andr.: *Andria, ibid.*, pp. 1-54;

Eun.: *Eunuchus, ibid.*, pp. 111-69;

Heaut.: *Heauton Timorumenos, ibid.*, pp. 55-110;

Phorm.: *Phormio, ibid.*, pp. 171-226.

Verg.: P. Vergilii Maronis *Opera*, ed. M. Geymonat, Torino, Paravia, 1973:

Aen. Aeneidos libri XII, ibid., pp. 171-667;

Buc.: *Bucolicon liber, ibid.*, pp. 1-54.

Vitr. *De Arch.*: Vitruvio, *De Architectura*, a cura di P. Gros, trad. e comm. A. Corso e E. Romano, I-II, Torino, G. Einaudi, 1997.

Wal. Strab. *Lib. Is.*: Walafridi Strabi *Glossa ordinaria Liber Isaiae prophetae*, in PL, 113.

Wern. *Lib. defl.*: Wernerus abbas S. Blasii in Silva Nigra, *Deflorationes SS. Patrum*, in PL, 157.

Conspectus siglorum

add.	addidit/addiderunt
a lat.	a latere
app.	apparatus
bis scrip., linea corr.	bis scripsit, linea correxit
cfr.	confer
codd.	codices
corr.	corrige/correxit
exp.	expunxit
fort.	fortasse
fr.	fragmentum
ibid.	ibidem
id.	idem
in app.	in apparatu
m. alt. scrip.	manus altera scripsit
om.	omisit
repp.	repperi
spat. vac.	spatium vacuum
sup. scrip.	supra scripsit
s.v.	sub voce
v. l.	varia lectio

Descriptio codicum

A = München, Bayerische Staatsbiliothek, lat. 17151, ff. 2r-26v

Incipit: «Incipiunt glose super alfabetum. Adam terrenus vel rubra terra». *Explicit*: «Vento -as a quo ventilo inde ventilabrum».

Una succinta descrizione di questo manoscritto si trova nel *Catalogus codicum Latinorum bibliothecae regiae Monacensis* (cfr. infra bibliografia), II 3, p. 83: «17151 (Scheftl. 151) membr. 2°. s. XII. 177 f. Glosae super alfabetum. Adam terrenus vel rubra terra; inmixta sunt Germanica».

Il codice è di grande formato (mm. 300 × 420) ed è composto da 21 fascicoli: i primi quattro tramandano la raccolta monacense. Sul piatto anteriore sono fissate tre borchie a stella, presenti un tempo anche sul piatto posteriore.

Sul dorso viene indicato il contenuto del codice: «Glosse super alphabetum et Homiliae ss. Patrum» e sono incollati due cartellini, che indicano l'originaria segnatura del monastero di Schäftlarn e la collocazione attuale. Sul con-

tropiatto anteriore viene riportata la segnatura *cod. lat.* 17151, mentre sul foglio di guardia è apposto il timbro della *Bibliotheca Regia Monacensis.*

È interessante notare che sul f. 1v una mano tarda, a inchiostro, segnalò l'esistenza, nella biblioteca monacense, di tre manoscritti dei tre testimoni di *Glossae super alphabetum*, segnalando la speciale attendibilità del testo trasmesso nel presente codice, ove «primo occurrunt Homiliae et sermones variorum», come avviene nel manoscritto qui indicato con la lettera C[1]. Forse la stessa mano sottolineò con un tratto di matita i germanismi e inserì l'annotazione *frumen,* a lato del lemma p 356 *puls* (f. 17v).

Sempre al f. 1v sono da segnalare un epigramma che celebra Ottone, vescovo di Frisinga, e un breve componimento dal titolo *De bona et mala arbore.* Dei due testi si dà qui l'*incipit*[2].

Si leggono inoltre note riguardanti l'anno in cui venne rifondato il monastero di Schäftlarn[3], luogo ove i tre manoscritti vennero conservati fino al 1803[4].

Il testo si estende su due colonne di mm. 110-120 × 355, distanti mm. 10 l'una dall'altra, composte ciascuna da cinquanta righe. Il margine superiore misura mm. 20, quello inferiore mm. 50, la giustificazione interna mm. 10 mentre quella esterna mm. 50. Lo specchio di scrittura si estende per mm. 240 × 350. Sono mancanti il foglio, caduto, originariamente dislocato tra il f. 9 e il f. 10 e il foglio, di cui rimane il tallone, apposto originariamente tra il f. 26 e il f. 27[5]. A questo riguardo è interessante notare che già chi appose la foliazione notò la perdita del primo foglio e appose, al piede del f. 9v, la seguente annotazione: *hic deest folium integrum* †[6]. La scrittura è una minuscola carolina.

1. «Istae Glossae super alphabetum» ter in biblioth. reg. Monac. exstant; et 1mo) quidem in hoc cod., in quo, ut mihi videtur, emendatissimae leguntur, 2) in cod. olim Scheftlariensis bibl., in fol.; in quo primo loco occurrunt «Homiliae et Sermon. varior.» 3) in cod.

2. *Quicquid in orbe beat preclaros et meliores – Fructus prava malos dignos bona procreat arbor.*
Nel *Catalogus codicum Latinorum bibliothecae regiae Monacensis* a p. 83, il primo dei due componimenti viene indicato come un epigramma composto da Radevino in occasione della morte di Ottone da Frisinga, con questa precisazione: «sed ab Scheftlarensi monacho amplificatum » (cfr. E. Klemm, *Die romanischen Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek*, III 2, p. 105).

3. È annotato a matita: «cf. Ladevicus, Otto Frising, cf. Ottonis ep. Frising carta restaurationis, a. 1140 inter Monumenta Scheftlariensia n 511».

4. Sulla secolarizzazione del monastero di Schäftlarn cfr. *Bücher-Schicksal. Die Säkularisation der Stiftsbibliothek Schäftlarn 1803. Ausstellung in Zusammenarbeit mit der Bayer. Staatsbliothek und der Universitätsbibliothek München in der Stiftsbibliothek Schäftlarn 10. Nov. - 8. Dez. 1991*, a cura di M. Ruf, Schäftlarn, Stiftsbibliothek Schäftlarn, 1997, con particolare riferimento alle pp. 12-3, che forniscono alcuni dati sui manoscritti di argomento grammaticale e lessicografico provenienti dalla biblioteca del monastero benedettino.

5. La trattazione s'interrompe al lemma U XLIX 6 *Ventilabrum.*

6. La caduta del foglio riguarda i lemmi compresi tra f 41 *Flegeton* e F XXXIX 1 *Fungor.*

L'intitolazione *Incipiunt glose super alfabetum* e le iniziali sono messe in risalto con inchiostro rosso, la A incipitaria è fitomorfa e la prima glossa *Adam terrenus vel rubra terra* è scritta in capitale.

La pergamena presenta fori nei seguenti fogli: f. 2, f. 3 (uno nel corpo del testo e uno *a latere*), f. 5, f. 6, f. 7 (due fori uno nel corpo del testo e uno *a latere*), f. 8 (uno *a latere*), f. 10, f. 11 (uno *a latere*), f. 17 (due fori *a latere*), f. 19 (due fori *a latere*), f. 20 (tre fori *a latere*), f. 23 (uno *a latere*), f. 26. È presente inoltre qualche taglio ai ff. 17 (un taglio con rammendo), 26 (due tagli con rammendi) e qualche macchia (f. 2rv).

Gli spazi bianchi sono in corrispondenza delle intitolazioni *expositiones* e *derivationes* che non vennero apposte ai capilettera dei ff. 4v, 6r, 7v, 8r, 8v, 11r, 13v, 14r. Talora vi sono segni di riempimento tra l'*explicit* delle glosse e l'*incipit* delle *derivationes* costituiti da palmette, motivi geometrici o chiudiriga.

Resta da segnalare, in A, la presenza di numerose integrazioni, marginali, interlineari e, in un caso, entrate a far parte del testo del nostro manoscritto[7]. Si notano anche abrasioni, più o meno visibili, che testimoniano due fasi del lavoro di un unico copista: una prima stesura e una successiva correzione, contraddistinte dall'uso di due inchiostri diversi. L'analisi paleografica induce a supporre la presenza di una stessa mano, quindi di un unico copista che trascrive e apporta integrazioni a margine del testo, spesso accompagnate da segni di attenzione[8].

7. Cfr. P II 23 ove, a proposito di *pri<s>cus -a -um*, la nota marginale di B (*a primo pricus -a -um, ita in exemplari inveni*) entra a far parte del testo dato dal ms. A.

8. Di mano diversa è il componimento del f. 27r, di cui riporto la trascrizione:

«Hec data pro causis variis insignis habetur
Hebraicis biblis ut descriptum perhibetur
Hac protoplastus homo factus cecidisse putatur
Proque reo pomo lacrimarum valle locatur
Hac quoque iustus Abel agnum litat et sceleratus
Fraterne cedis reus est frater reprobatus
Hac memorant archa subiisse Noe patriarcha
Hac proles Abram sine cede litatur ad aram
Hac vendit castum Ioseph calumnia fratrum
Israel evadit duri Domini dominatum
Hac Daniel lacum datur evasisse leonum
E Babilone redit Esdra duce gens Hebreorum
Hac tradunt David Goliath superasse superbum
Hec est alma dies est qua factum caro Verbum
Hac etiam Christi completur passio vere
Hic res hic corpus typus umbra priora fuere
Hac quia conceptum Dominum Iudea necavit
Hedum lacte coquens matris legem violavit
ex his quedam sunt quorundam traditiones
Nec tu firmare pro veris falsa labores».

Bibliografia: E. Steinmeyer - E. Sievers, *Die althochdeutschen Glossen*, Berlin, Weidmannsche, 1898, IV, p. 557; C. Halm - F. Keinz - G. Meyer - G. Thomas, *Catalogus codicum Latinorum bibliothecae regiae Monacensis*, Wiesbaden, O. Harrassowitz, 1878 (anast 1969), II 3; E. Klemm, *Die romanischen Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek*, Wiesbaden, O. Harrassowitz, 1988, III 2, p. 105.

B: München, Bayerische Staatsbiliothek, lat. 17153, ff. 1r-89v

Incipit: «Incipiunt glose super alphabetum de a. Adam terrenus vel rubra testa».

Explicit: «Vestigium -ii a quo vestigo -as quod componitur investigo -as a quo investigabilis -le».

Descritto in *Catalogus codicum Latinorum* (cfr. infra bibliografia), II 3, p. 84: «17153 (Schetfl. 153) membr. 4°. s. XII. 91 f. Glosarium = Clm. 17151 ff. 1-27».

Il codice è composto da 11 fascicoli e presenta le seguenti dimensioni: mm. 135 × 200. Sul piatto anteriore erano fissate cinque borchie e una tavola, ora non più presenti, mentre sulla guardia anteriore fissa è stata registrata, a *lapis*, la collocazione attuale, presente anche sull'etichetta incollata sul foglio di risguardo.

Sul foglio di guardia è inoltre apposto il timbro della *Bibliotheca regia Monacensis* e viene annotato a inchiostro: «aus Scheftlarn? Vocabula theotischa in hoc cod. occurentia cuncta excripsi D».

Sul dorso si legge: «Glossae super alphabetum seu vocabularium» e sono incollati due cartellini: un primo reca la segnatura *Schätflarn 153*, un secondo la segnatura attuale. Era presente una fibbia che permetteva di chiudere il codice; ora rimangono solamente la contrograffa e la cerniera in metallo che fissavano la bindella andata perduta.

La scrittura, una minuscola carolina piuttosto chiara, è vergata a piena pagina per 26 linee. Il margine superiore misura mm. 10, quello inferiore mm. 30, la giustificazione interna mm. 20, mentre la giustificazione esterna mm. 20-25.

Lo specchio di scrittura ha le seguenti dimensioni: mm. 100 × 150.

Le lettere A (f. 1r), T (f. 81v), V (f. 83v e 86v) sono riccamente decorate con volute e racemi. Non vi sono titoli[9]. I ff. 1r, 88v e 89 non sono di facile lettura perché molto deteriorati.

9. A questo proposito ricordo che solo alle lettere C, E, M, viene annotato, nella seconda sezione derivatoria, con inchiostro rosso, *Item de c, de e, de m.*

Sono presenti i segni della rigatura a secco e diversi fori nei seguenti fogli: f. 2, f. 3 (2 fori di cui uno nel corpo del testo e uno in basso), f. 7, f. 15, f. 27, f. 37, f. 44 (uno *a latere*), f. 45 (uno *a latere*), f. 48 (uno *a latere*), f. 54 (4 fori), f. 68 (uno *a latere*), f. 89 (uno *a latere*). Un unico taglio al f. 26 e una sbavatura d'inchiostro al f. 15r. Rilevanti le macchie ai ff. 15r, f. 85v e 86r e gli spazi bianchi ai ff. 29r (evidente segno di abrasione), 31r (titolo mancante), 34v, 35v, 44r, 77r.

Le integrazioni marginali vennero apposte con inchiostro diverso da quello che venne utilizzato nella stesura della raccolta.

Si possono ipotizzare due mani diverse nella esemplazione del testo: i ff. 1r-56v sono opera di un primo copista che interrompe il lavoro al sesto fascicolo, mentre i ff. 57r-89v vengono riprodotti da un secondo copista[10] che si serve di un inchiostro pallido e che fa largo uso di spazi bianchi, soprattutto in corrispondenza dei titoli. Rari sono i segni di abrasione o correzione del testo.

Bibliografia: Steinmeyer-Sievers, *Die althochdeutschen Glossen*, cit., IV, p. 557; Halm-Keinz-Meyer-Thomas, *Catalogus codicum*, cit., II 3; Klemm, *Die romanischen Handschriften*, cit., III 2, p. 118.

C: München, Bayerische Staatsbiliothek, lat. 17194, ff. 179r-221r

Incipit: «Incipiunt expositiones sive derivationes de alphabeto. Adam terrenus vel rubra testa».

Explicit: «Vestigium -ii a quo vestigo -as quod componitur investigo -as a quo investigabilis -le».

Notizie circa il manoscritto in *Catalogus codicum Latinorum* (cfr. infra bibliografia), II 3, p. 86: «17194 (Schetfl. 194) membr. 2°. s. IX. et XII. 221 f. f. 1-172 s. IX Pauli homiliarii pars hiemalis f. 173 Expositiones sive derivationes de alphabeto = Clm. 17151 et 17153».

Il codice è di medio formato (mm. 190 × 290) e presenta una chiusura per mezzo di fibbie in metallo. Sul dorso sono presenti due cartellini. Il primo, abraso, reca l'indicazione del contenuto del manoscritto: «Homiliae et Sermones...super alphabetum»[11], il secondo, invece, riporta l'indicazione della

10. È da rilevare un'alternanza di mani al f. 71v, in particolar modo dal lemma s 288 *strophium* al lemma s 317 *sophisma*.

11. È interessante osservare che sia le glosse di A come quelle di C vengono trasmesse in codici in cui si leggono omelie e sermoni. È difficile ipotizzare da questo dato l'ambito di produzione e di fruizione del materiale linguistico trasmesso.

provenienza. Sul contropiatto anteriore a *lapis* è apposta la segnatura attuale ed è scritto dal restauratore che si occupò del rivestimento del codice: «Früherer Überzug nur uncharakterist. Lederreste». Alcune indicazioni tecniche sono documentate dal cartellino incollato sul contropiatto posteriore: «nr. 958 Ausgang Marz 1977 I. Schäden Kemnovvrare 20 II. Behandlung 3, 10, 25, 29, 36, 38, 40 Schliessen neu».

Appunti a matita, circa il contenuto, sono presenti lungo il margine del f. 179r: «Docen. Miscell. VII, 288. Aret. Beitr. Hebr. Graec. e a latere» e del f. 188r «in hoc fol., quod nunc deest in cod. in fol. max.»[12]. Il timbro della *Bibliotheca Regia Monacensis* è apposto sul f. 221v.

Il codice è composto da 25 fascicoli, 5 dei quali tramandano la raccolta monacese. Queste sono le dimensioni del foglio: il bordo superiore misura mm. 20, il bordo inferiore mm. 45, la giustificazione interna mm. 15 mentre quella esterna mm. 35. Lo specchio di scrittura misura mm. 135 × 210-215.

La scrittura minuscola carolina si estende su tutto il foglio per 37 linee.

Per quel che concerne il sistema abbreviativo sono da notare alcuni segni presenti esclusivamente in questo manoscritto per indicare *enim* ed *est*. L'intitolazione *Incipiunt expositiones sive derivationes de alphabeto* e i titoli di ogni capolettera sono scritti con inchiostro rosso, come le iniziali di ogni lemma. Con una matita di colore blu vengono sottolineate le citazioni desunte da autori classici come Ovidio, Persio, Lucano, Plauto, Terenzio, Giovenale e dai testi biblici. Sono presenti i segni della rigatura. Anche in questo codice i germanismi sono sottolineati a matita. Sono evidenti tracce di rigatura a secco, talvolta ripassata a colore.

Il manoscritto presenta numerosi fori: f. 187r (due, di cui uno molto esteso), f. 188, f. 189 (*a latere* un foro e un taglio), f. 206, f. 208, f. 211, f. 214 (tre fori), f. 215, f. 216, f. 217 (due fori, uno *a latere* e uno in basso) e macchie ai ff. 184, 185, 186, 190, 191, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 214, 219. La pergamena mostra dei tagli ai ff. 182, 191, 192, 193 (due *a latere*), 194, 206 e degli spazi bianchi ai ff. 174v, 185v, 196v, 207r (tutti in corrispondenza dei titoli mancanti) e ai ff. 190v, 195v, 206r, 214r, 217r. Rari sono i segni di riempimento, talora costituiti da motivi geometrici.

Si possono ipotizzare due mani, molto affini: un primo copista trascrive i ff. 179r-196v (fascicoli 1-3, redatti con inchiostro con pigmenti bruni), un secondo amanuense si occupa dei ff. 197r-220v (fascicoli 4-6, vergati con inchiostro con pigmenti neri). Una terza mano è attiva solo sul f. 221r (scritto con inchiostro con pigmenti rossi).

12. Questa annotazione dà notizia della caduta del foglio originariamente compreso tra gli attuali f. 9 e f. 10 del codice A, di cui ho già detto sopra.

Non sono presenti notazioni marginali, segni di correzione o abrasione che potrebbero far pensare a ripensamenti, correzioni e interventi successivi alla stesura[13]. Le annotazioni presenti in C sono interlineari e compiute con lo stesso inchiostro utilizzato nel corpo del testo.

Bibliografia: Steinmeyer-Sievers, *Die althochdeutschen Glossen*, cit., IV, p. 558; B. Bischoff, *Die südostdeutschen Schreibschulen und Bibliotheken in der Karolingerzeit*, Leipzig, O. Harrassowitz, 1940, I, p. 139; Halm-Keinz-Meyer-Thomas, *Catalogus codicum Latinorum*, cit., II 3; Klemm, *Die romanischen Handschriften*, cit., III 2; K. Bierbrauer, *Die Ornamentik frühkarolingischer Handschriften aus Bayern*, München, Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 1979 (Philosophisch-Historische Klasse Abhandlungen neue Folge, Heft 84), pp. 55-7; Id., *Die vorkarolingischen und karolingischen Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek*, Wiesbaden, L. Reichert, 1990, I, pp. 90-1.

La tradizione

La raccolta monacense di cui si dà l'edizione è giunta a noi attraverso i tre codici testé descritti: München, Bayerische Staatsbiliothek, lat. 17151(A), lat.17153 (B) e lat. 17194 (C).

I tre testimoni della tradizione, finora non sottoposti ad un'approfondita ricerca, sono stati esaminati all'interno della tradizione lessicografica mediolatina da A. Marinoni, nel corso di un conferenza tenuta all'università di Lovanio il 3 aprile del 1968, poi pubblicata col titolo *Du glossaire au dictionnaire*, nel corso nello stesso anno nella rivista *Quadrivium*. Nel saggio viene delineato un prospetto della storia della lessicografia latina, evidenziando il ruolo che questa disciplina ebbe nell'apprendimento della grammatica e nella conoscenza della lingua nel corso di tutto il medioevo.

Con particolare riferimento alla raccolta dei manoscritti monacensi, il Marinoni indicò le peculiarità di questa raccolta affermando: «Mais, à un certain moment, parait un recueil de *Derivationes* qui nous a été conservé dans trois mss. de Munich (17151-53-94) du XIIe siècle, qui se divise en deux parties, intitulées respectivement *Expositiones*, qui sont un simple glossaire, et

13. A differenza di quanto avviene in C, A e B presentano interventi marginali e interlineari.
Degni di nota, in C, sono leggere incisioni a secco ai ff. 197v (decorazioni floreali con racemi), 198v (figura femminile con capo coperto e lunga veste), 200v (due volti maschili di cui uno con copricapo), f. 202v (figura maschile che prega in ginocchio), f. 203v (volto di cavaliere, volto di donna con capo coperto, motivi floreali e raffigurazioni animali – due cani –), f. 210v (volto di donna con capo coperto, un cavaliere, motivi floreali), f. 212v (raffigurazioni animali), f. 214v (tre volti di uomini, forse caricature), f. 217v (motivi floreali).

Derivationes du type que nous venons d'examiner. L'importance de ces mss. consiste dans le fait qu'ils révèlent que les nouveaux lexicographes ont compris que le Dictionnaire de l'avenir naîtra de la convergence de ces deux types de compilation des éléments du lexique»[14].

L'archetipo: x

Per ordinare i tre manoscritti che tramandano il *Lexicon* in famiglie, partirò dall'esame di lezioni erronee che collegano l'intera tradizione a un comune archetipo da individuare con la lettera x.

Notiamo che il primo errore comune a tutti i manoscritti è dato dal lemma *Agiografa*, che, alla lettera a 99, viene spiegato in questo modo: *sancta scriptura*. L'intervento sul lemma reso con «agiograf<i>a» si giustifica con la presenza, nel lessico, della glossa *graphia scriptura,* registrata alla lettera g 29.

Di un vincolo sia pure solo grafico con l'archetipo abbiamo traccia anche nella prima sezione del *Lexicon* al lemma a 125 *Apollogeticus*, invece dell'esatto *Apologeticus*, testimoniato in tutti i manoscritti nella seconda sezione, ove si legge, in A LXXIX, la *derivatio: inde apologeticus idest excusatorius*, dopo *apollogia -e id est excusatio*. Quest'ultimo lemma, a sua volta, va emendato in *apologia*, forma registrata dai tre manoscritti, nella prima sezione, alla glossa a 124 *Apologia, excusatio.*

È legittimo intervenire anche nella glossa i 47 *Ia<ci>n<c>tine pelles iacinctini coloris*[15], ove il tenore della spiegazione dimostra che il compilatore conosceva l'aggettivo *iacinctinus* (*hyacinthinus*).

Un vistoso intervento si impone anche nella sezione derivatoria I IV 1-4, a proposito del passo in cui è evidente l'intento di dare la *derivatio* di *september* da *septem et imber*, in linea con quanto si legge nei grammatici e nei lessicografi. Il nostro *Lexicon* presenta così il passo: *secundum quosdam ab hieme et componitur imber september*, per il quale si propone il seguente restauro: *secundum quosdam ab <imber et septem> componitur [imber] september.*

Un altro caso di significativa concordanza nei tre manoscritti è documentato dalla glossa d 59 *Diapolita, princeps qui dinastia<m> habebat*, ove l'errore va emendato con l'integrazione della *m* dell'accusativo singolare, retto dal predicato verbale *habebat*, in conformità con quanto si legge nel *Summarium* Heinrici[16].

14. A. Marinoni, *Du glossaire au dictionnaire*, «Quadrivium», 9 (1968), p. 136.

15. Sum. Hein. II 331, 51: «Iacinctine/Iantine pelles iacinctini coloris».

16. *Summarium* Heinrici Band 2. Textkritische Ausgabe der zweiten Fassung Buch I-VI sowie des Buches XI in Kurz- und Langfassung, herausgegeben von R. Hildebrandt, Berlin-New York, W. de Gruyter, 1982, p. 254, 54.2: «Diapolita princeps qui dinastiam habebat».

Accordo in una lezione erronea nei tre manoscritti si ha anche alla glossa s 242, ove si legge *Sarchofagum, lapis in quo mortuorum corpora condiuntur, dictus quod carnem comedat*. Da una confusione tra *condire* e *condere* è venuta la forma *condiuntur* che non dà senso ma in cui i tre manoscritti concordano invece di registrare l'esatto *conduntur*. Da espungere è anche la lettera *a*, erroneamente preposta e fusa a *nemine*, come avviene nella *derivatio* di N XXV 1.

Significativa è anche la vicenda della glossa u 178 *viria viole, brachiales*, ove i primi due vocaboli sono l'esito, che non dà senso, di *viriole*, lemma in uso già nel latino classico e documentato nelle *Etymologiae* di Isidoro di Siviglia per cui vedi l'apparato alla citata glossa.

I tre codici concordano anche nel riferire l'errato *locus*, in P CVI 3, ove si legge: *hic pirata idest marinus locus*. La tradizione lessicografica, di cui si dà in apparato l'esempio di Osberno, registra *latro*, unica lezione possibile perché il passo abbia un senso.

C'è pure concordanza nell'errore nella lezione *veretrum*, accolta dai tre manoscritti al posto di *veratrum*, per cui vedi e 58. L'intervento condotto sul testo è giustificato perché tale lezione è registrata nel *Summarium* Heinrici e per il fatto che il compilatore conosceva l'esatto senso del termine *veretrum*, come risulta alla glossa u 91.

Diversa è lo stato della glossa *elencus*, registrata anche nel secondo volume del *Summarium* Heinrici a p. 272, 64, che conosce tuttavia la variante *elenus*, l'unica forma nota ai tre manoscritti del *Lexicon*. Non siamo però autorizzati ad emendare *elenus* in *elencus*, perchè la prima delle due forme si pone sulla scia di quella parte della tradizione manoscritta del *Summarium* Heinrici che trasmette appunto il lemma *elenus*.

Proseguendo nell'analisi della tradizione manoscritta, riscontriamo un caso analogo alla vicenda di *elenus/elencus* nella glossa o 158 *Ostra, ubi flumina mare vel alia flumina influunt*. Tale lemma è accolto da una parte della tradizione manoscritta del *Summarium* Heinrici, dalla quale potrebbe dipendere il nostro *Lexicon*: si veda l'apparato relativo alla glossa citata. Anche qui non è legittimo emendare con l'esatta forma *ostia*, poiché non sappiamo se essa fosse voluta dal compilatore del *Lexicon*.

Diverso è il caso del lemma capofamiglia registrato in G XXXV cioè *gaus<a>pum*. L'erronea lezione *gausopum*, data dai manoscritti, va corretta in *gausapum*, sulla base del plurale *gausapa* in cui concordano i tre codici, dando testimonianza della conoscenza che l'autore del *Lexicon* aveva della forma esatta del vocabolo.

Anche per altre due glosse, il confronto interno del testo del *Lexicon* autorizza a ricondurre lemmi errati alla forma esatta. Si vedano le glosse g 24

Geor<g>ius, terre cultor e o 71 *Orat<or>, vir bonus dicendi peritus.* Nella prima *georgius* per *georius* è in linea con g 25 *Georgia, terre cultura*, mentre nell'altra *oratus* può essere emendato in *orator* sulla base di quanto si legge in o 72 *Oratoria, secularis sapientia vel eloquentia* e O I 6 *Orator.*

Vanno ricordati, come conferma al discorso fin qui condotto, i momenti in cui i tre manoscritti coincidono in brevi omissioni, ripetizioni e stravolgimenti di alcune lettere e parole o in certe aggiunte dettate dalla volontà di chiarire. L'elenco che segue documenta questi casi presenti per lo più nella sezione derivatoria del *Lexicon*:

A V

Inde actus -tus -tui, a quo actualis -le, actualiter adverbium...[*et actualis -le -liter*];

c 514

Cachinno verbum, derisor nomen (verbum/nomen: *sup. scrip.*);

F XXXIV

Faveo -es -vi fautum, inde fautor -trix, favor -ris et fau<s>tus -a -um, quod componitur infaustus;

F LXXVII

Frust<r>or -aris tus -sum, a quo frustra adverbium;

H I

Habeo...Item habeo componitur adhibeo -bes, cohibeo -bes, inhibeo -bes, prohibeo [*pro*] *et cetera*;

I V

Iacio...a quo obex -cis et obiectu[*tu*]*s -tus et obiecto -as*;

N II

Noceo -es -cui nocitum neutrum, inde nocivus -a -um...[*Item a noceo nocivus -a -um*];

P II

Pridem...Item a primo pri<s>cus -a -um et pristinus -a -um;

P LXIX

Penum -ni. Terentius in Eunucho 'omne penum patris ad te conferebam': dicitur enim hoc pen<u>s -oris et hoc penus -nus -nui et hoc penu indeclinabile, a quo penuria;

R XII

Reor -ris ratus sum defectivum...et componitur ir<r>ito (irmito x);

R XXXVII

Rete retis, a quo reticulum [*et reticulum*];

S LXXIII

Sueo -es... a quo dissuetudo et suetus componitur <...>;

T XXIV

Tristis -tior -simus, triste -ius -me et tristitia -e et contristor -aris -tus sum deponens componitur <a> tristor [*inde componitur*] *et tristis componitur subtristis, tristifico -as activum.*

U LXXXII
Uterque utraque utrumque, a quo utrimque adverbium locale et utrobique. Item uter componitur alteruter -tra -um, [*utrobique*].

In aggiunta all'elenco di questi casi che indicano i vincoli con l'archetipo, è da segnalare un fatto particolarmente significativo quanto al concorde procedere del discorso di A, B e C. Si tratta del passo in cui il testo a noi giunto è colpito dalla comune omissione del lemma *lucina*, che fa capo alla famiglia derivatoria L I: *Luceo -es...Item a luce luculentus -a -um et componitur lucifer, lucifluus. Item a luce <lucina> animal, quod nocte lucet.* L'integrazione al testo è stata effettutata dopo aver controllato lessici mediolatini che attestano tale forma, fra i quali ricordiamo le *Derivazioni* di Osberno[17] alla lettera L XV 45, 365: «Item a luceo...et hec lucina e .i. quedam modica avis».

Vanno infine segnalati altri casi di puntuale convergenza tra i tre manoscritti, nei quali lo speciale tipo di concordanza può comunque ritenersi interessante per documentare i vincoli tra i tre testimoni.

Si tratta anzitutto del lemma s 374 *S<a>larium*, accompagnato dalla spiegazione *cottidianus victus vel debita pecunia*. I tre codici registrano *solarium*. L'intervento di cui sopra è però giustificato dalla presenza del lemma *salarium* senza varianti nel *Summarium* Heinrici, fonte precipua del nostro *Lexicon*. Si aggiunga che la lezione *salarium* è costante nella letteratura lessicografica.

Alla lettera a 411 essi trasmettono la seguente glossa: *Assentior, smeichen, adulor*. Il vocabolo tedesco *smeichen*, attestato nei repertori consultati (per cui cfr. apparato) e ricollegabile al verbo tedesco *schmeicheln*, è stato tracciato al di sopra della linea di scrittura in tutti e tre i manoscritti e fa pensare o a una carenza di spazio o a un'integrazione. Il fatto si ripete nei tre testimoni anche nella glossa c 279 a proposito di *vel navigantium* e per la spiegazione *idest obscurus* nella famiglia derivatoria O XXIV che fa capo al lemma *Opacus*.

Si aggiunga la vicenda del lemma capofamiglia A LXVI *arbiter*, di cui i tre manoscritti tramandano il genitivo uscente in *-tris* (come nei due soli casi segnalati nel *Thesaurus linguae Latinae* alla voce *arbiter*), mentre il vocabolo nella tradizione lessicografica è sempre registrato come appartenente alla seconda declinazione. Non abbiamo prove per dire che il compilatore del nostro *Lexicon* fosse al corrente dell'esatta declinazione del lemma e perciò si è data, per l'edizione, la forma attestata concordemente dai tre manoscritti.

17. Osberno, *Derivazioni*, edd. P. Busdraghi - M. Chiabò - A. Dessì Fulgheri - P. Gatti - R. Mazzacane - L. Roberti, sotto la direzione di F. Bertini e V. Ussani jr., I-II, Spoleto, Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1996.

I tre manoscritti

Procedendo nell'analisi dei testimoni della tradizione manoscritta del *Lexicon,* occorre ricordare che «la lezione dell'archetipo non si può fissare meccanicamente...ma si determina solo con il *iudicium*, scegliendo sul fondamento di criteri prevalentemente interni tra due (o più) lezioni nessuna delle quali è dimostrata secondaria dal criterio esterno, genealogico»[18].

Vorrei notare come questa citazione desunta dal Pasquali e relativa alla «recensione aperta», possa essere assunta come principio nel dirimere la scelta delle *variae lectiones* della tradizione manoscritta del *Lexicon*, che dovrà essere illustrata.

Cominciamo col dire che la tradizione del *Lexicon* è tripartita in quanto al suo interno i tre manoscritti presentano lezioni divergenti che non offrono, tuttavia, la possibilità di documentare l'esistenza di sottofamiglie.

A questo riguardo cito un caso di trasposizione di glosse, identiche nel senso, ma elencate secondo una successione che varia in ognuno dei tre manoscritti. Infatti A dispone questo elenco:

a 318 *Aumatium, locus secretus in publico*
a 319 *Agaso -nis, marscalc*
a 320 *Aestus, inquietudo vel exitus oceani*

Il ms. B riporta invece le glosse con questo ordine:

a 318 *Agaso -nis, marscalc*
a 319 *Aumatium, locus secretus in publico*
a 320 *Aestus, inquetudo vel exitus oceani*

Questo è, invece, l'ordine seguito da C:

a 318 *Aumatium, locus secretus in publico*
a 319 *Aestus, inquietudo vel exitus oceani*
a 320 *Agaso, marscalc*

La lezione posta nel corpo del testo è quella del ms. A, che si accorda con quanto viene tramandato nel *Summarium* Heinrici, con il quale il *Lexicon* mostra in più di un caso forte tendenza a convergere.

Pur avendo i tre manoscritti un archetipo, ognuno di essi mantiene delle proprie peculiarità e divergenze. Ciò risulta anche dagli svariati lemmi di antico tedesco che si riscontrano nelle glosse del nostro lessico. Ecco degli esempi: u 192 *Vitricus, qui vice patris pupillis dominatur, stiephat*. Il lemma *stiepaht* è tradito nel manoscritto A con la forma *stiephanr* mentre nel manoscritto B con la forma *stiephant*. È stata posta nel corpo del testo la lezione di C, *stiephat*, perché è la più vicina all'attuale forma del tedesco *Stiefvater*.

18. G. Pasquali, *Storia della tradizione e critica del testo*, Firenze, Le Lettere, 1952^2 (anast. 1988), p. 126.

Identico è il discorso per il lemma p 312, ove il vocabolo latino è affiancato da una spiegazione in antico tedesco tràdita in vario modo nei tre manoscritti:

A *Pixis -xidis, băhs vel trăha*
B *Pixis -xidis, bŏhsa vel trŏha*
C *Pixis -xidis, buhsa vel trůha.*

Anche in questo caso la lezione posta nel corpo del testo è quella tràdita dal ms. C, che concorda con quanto viene documentato nel *Summarium* Heinrici e si ricollega alle seguenti forme del moderno tedesco *Büchse* e *Truhe.* Come dimostra quest'ultimo caso le scelte tra le varie lezioni in antico tedesco sono state condotte ricorrendo a repertori moderni o lessici antichi, come il *Summarium* Heinrici, che documentano tali forme. Qualora le divergenze di lezione a proposito di vocaboli di antico tedesco non trovino corrispondenza in tali repertori, la scelta cade sulla forma che più si avvicina al tedesco moderno.

Una prima conclusione che si può trarre da quanto sin qui detto è che i singoli rami della tradizione monacense sono portatori di varianti e che il testo dell'archetipo non si può ricostruire meccanicamente. In tal caso bisogna decidere ricorrendo a criteri interni, ai principi della *lectio difficilior* o dell'*usus scribendi*, per mezzo di quella che P. Maas chiama *selectio*[19]. In questo modo l'archetipo, per riprendere le parole del Pasquali, «funziona come un bacino montano: raccoglie acqua da innumerevoli fonti e la ridistribuisce in rivi maggiori»[20] e perciò, nel nostro caso, ciascuno dei tre manoscritti può aver conservato da solo la lezione genuina.

D'altra parte non è raro, nella tradizione monacense, riscontrare casi in cui la *lectio* trasmessa da uno solo dei tre manoscritti è nella forma esatta, così da dover ammettere che gli altri testimoni siano caduti in errore. Ecco alcuni esempi:

C XXIII *Calx...et calcio*; *calcio* B; *calcoio* AC

e 102 *Eunomiani, heretici dissimilem Patri Filium mentiti*; *dissimilem* C; *dissimile* A; *dissimule* B.

Affrontando, invece, l'esame dei casi in cui due manoscritti tramandano la forma esatta a fronte dell'errore accolto nel terzo, mi soffermo su un caso di speciale interesse, in cui si riscontrano – fra l'altro – combinazioni o duetti diversi rispetto a quelli già indicati. Si tratta della glossa registrata a h 61 *Hemorrois, serpens que percussum totum sanguine privat.* Da AB si scosta C, con-

19. E. Montanari, *La Critica del testo secondo P. Maas. Testo e commento*, Firenze, Edizioni del Galluzzo, 2003, p. LIX e sgg. (viene riprodotta la quarta ristampa – 1990 – della terza edizione – 1972 – dell'opera del Maas, stampata a Firenze presso l'editore Le Monnier).

20. Pasquali, *Storia della tradizione* cit. p. 195. La stessa metafora è espressa anche a p. 133.

servando la lezione *quem*, che non lega con il discorso ed è solo un residuo della glossa completa, quale si legge nelle *Derivationes* di Uguccione da Pisa[21], alla lettera E 40, 3, 369: «Emorrois dicitur quedam serpens, quasi sanguinolenta, quia eius quem mordet totum sanguinem effluere facit». Resta problematica la lezione *totum*, e, per completezza d'informazione è opportuno ricordare che solo nel *Summarium* Heinrici la glossa appare totalmente restaurata, sulla base delle molteplici lezioni della relativa tradizione manoscritta. Vi si legge infatti: «Hemorrois anguis/serpens que percussum toto sanguine privat (II 325, 60)». Anche in questo caso due manoscritti tramandano la lezione corretta, a scapito del terzo che registra una variante erronea.

Già nel titolo i manoscritti AB registrano la lezione *Incipiunt glose super alfabetum* invece dell'erronea formula *Expositiones sive derivationes de alphabeto,* tràdita da C. Sulla base di motivi di ordine interno possiamo dire che la lezione di C è errata, in quanto l'impianto del *Lexicon* mostra che la prima parte della trattazione allinea semplici glosse costituite da lemma più spiegazione, mentre la struttura derivatoria è adottata nella seconda sezione dell'opera. C non avverte la differenza e usa impropriamente il termine *derivationes* per la prima e la seconda parte, mostrando scarsa conoscenza della terminologia relativa alla *disciplina derivationis*.

Vediamo infine casi in cui solo uno dei tre manoscritti tramanda la lezione anche graficamente esatta, a fronte di diversi e singolari esiti grafici, con qualche riverbero sul senso del vocabolo. Si vedano queste glosse:

a 363 *Abstrusus, occultus, latens*: *ocultus* AB *occultus* C
c 305 *Colocyntida, agrestis cucurbita amara*: *aggrestis* AB *agrestis* C
g 125 *Grassator, predo vel latro*: *lato* AB *latro* C
G 142 *Garrio, multum loquor vel fabulor*: *loquar* AB *loquor* C.

Sulla base di queste vicende grafiche si verificano accordi anche fra due di tre testimoni, in forme però sempre variate, così da costituire duetti che variano di continuo nella loro composizione. Ecco degli esempi per il gruppo AB: *ludicrum*] *ludichrum* (l 169); *emiteos*]*emitteos* (e 164).

Per il gruppo AC segnalo: *hirudo*] *hirundo* (h 78); *musso*] *muso* (m 212); *pecunie*] *peccunie* (p 118); *sinedoche*] *sindoche* (s 256).

Ecco dei dati da segnalare per il gruppo BC: *brumalis*] *bramalis* (b 157); *coniventia*] *conibentia* (c 474); *ebdomada*] *ebdomoda* (e 68); *polire*] *poliri* (e 214).

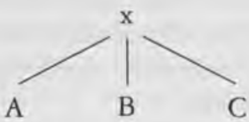
In complesso, quindi, il criterio meccanico della legge della maggioranza va usato con discernimento in queste lezioni offerte dai tre manoscritti. Nel-

21. Uguccione, *Derivationes*, ed. E. Cecchini - G. Arbizzoni - S. Lanciotti - G. Nonni - M. G. Sassi - A. Tontini, I-II, Firenze, Edizioni del Galluzzo, 2004.

la maggior parte dei casi bisogna ricorrere al criterio che il Pasquali, come si è testé detto, chiama *iudicium*, cioè al confronto con fonti dal quale il nostro *Lexicon* certamente deriva, come il *Summarium* Heinrici o a rinvii interni all'opera, ossia a passi che offrono la lezione indiscutibilmente esatta. Per quest'ultimo caso si veda la glossa A LXXXIX 6: *antiquo -as idest infirmor*, ove, però, A tramanda *infirmo*. Siamo sicuri della scelta di *infirmor* perché, alla glossa F XXVI 4, tra i composti di *firmus* si legge *infirmor -aris deponens*, mentre in nessun altro luogo del lessico si registra la forma attiva.

Giunti a questo punto, sulla base della documentazione sin qui addotta, da cui risultano continui e scombinati intrecci nei rapporti fra i tre testimoni, così da rendere impossibile la ricostruzione di sottofamiglie, si opta per una discendenza tripartita, in cui ognuno dei tre manoscritti offre lezioni che, nei casi perplessi, vengono accuratamente vagliate in ordine alla costituzione critica del testo.

Questa vicenda può essere rappresentata dal seguente schema figurativo:



Passiamo ora all'esame di ognuno dei tre manoscritti, così da delinearne i tratti caratteristici.

A

Quanto al manoscritto A è da notare la lacuna del f. 9 che provoca l'interruzione del discorso dalla glossa f 41 sino alla famiglia derivatoria F XXXIX 1. Non ci è dato sapere il motivo di questa rilevante lacuna dovuta probabilmente a una causa non di tipo meccanico/materiale, come invece va detto della perdita del f. 27, che risulta, dall'analisi autoptica condotta sul manoscritto, evidentemente tagliato.

Il manoscritto A, sostanzialmente attendibile, mostra però scorrettezze in taluni punti, contaminati da errori sorti spontaneamente nella precedente tradizione o causati dalla sbadataggine del copista. Ecco alcuni esempi: a 144 *Amartholos, peccator*. Per un evidente caduta del segno paleografico in A si legge *peccor*, su cui è stato eseguito il restauro. Guasto anche in BC, che tramandano *peccatorum*. Alla glossa b 176 *Balbus, neselender*, il lemma diventa *ballus* in A. Qualcosa di simile anche in b 195 *Biberes*, *duos habens heredes,* ove *biberes* si corrompe in *biberes*.

Si passa ora a una sommaria indicazione di altri simili casi : *aspectu*] *asper-*

ni (c 189); *interrogo*] *anterrogo* (p 90); *daimon*] *diamon* (d 68); *diptotum*] *dipotum* (d 106).

Segnalo, infine, un caso di glossa trasmessa con un intervento di restauro in A, non eseguito in BC: n 56 *Nithrum, in terra Nithrie nascitur, sali simile, sordibus abluendis aptum – abluendis*] *sup. scrip.* A *om.* BC

B

Il manoscritto B si presenta connotato da particolari vicende testuali, anche qui spesso riconducibili a trasformazioni di natura grafica, come nei seguenti casi: *uxorem*] *uxeorem* (c 433); *fisicus*] *fiacus* (f 19); *capreolus*] *capolus* (f 49).

Caratterizzano inoltre B alcune sostituzioni di vocaboli, che alterano la sostanza del discorso come nella glossa g 108, ove *castrati* diventa *castitati*.

Restano da segnalare delle omissioni di parole necessarie al pensiero, come nel seguente caso: g 130 *Grus, avis longo collo, cranech – collo*] *om.* B – *Kranich* –.

C

Questo manoscritto non presenta lacune o omissioni rilevanti ed è caratterizzato da lievi modifiche che non sempre incidono sulla sostanza del pensiero. Ecco alcuni esempi: *clientela*] *clicentela* (c 178); *conchilium*] *cochilium* (c 197); *deuteronomium*] *deutronomium* (d 19); *dispensatorius*] *despensatorius* (e 69); *loquens*] *coquens* (e 186); *emancipo*] *emancipio* (e 306); *musicus*] *mosicus* (g 83).

Da segnalare pure, in C, lo stratagemma dello spazio lasciato privo di scrittura, per ricevere in un secondo momento – che però non venne mai – una parola mancante. Il vocabolo di cui si sta dicendo è tranquillamente omesso dai testimoni A e B. Ecco la glossa, nella famiglia derivatoria L I 10: *Item a luce <lucina> animal, quod nocte lucet.*

Struttura e contenuto del «Lexicon»

Il lessico presenta una struttura bipartita, secondo lo schema utilizzato da Osberno di Gloucester nelle *Derivazioni*. A. Marinoni, a proposito della struttura del *Lexicon*, parlò, nel citato saggio, di un chiaro esempio di organizzazione del materiale lessicografico attuata in uno dei sistemi adottati nella storia della lessicografia sino a giungere alle forme assunte dal moderno dizionario[22].

22. Per cui vedi nota 14.

I tre manoscritti constano, infatti, di una parte glossatoria a cui è attribuito il titolo di *glosse* o *expositiones* e di una parte derivatoria, definita appunto *derivationes*.

È da notare che si tratta di un struttura speculare e opposta a quella del lessico di Osberno, che prevede una prima sezione di *derivationes*, seguita da un elenco dei lemmi della prima sezione, con breve spiegazione[23]. Nei manoscritti della raccolta monacense le due parti sono distinte da segni di paragrafo o da titoli rubricati in rosso, che corrispondono all'*incipit* di ogni lettera. Talora gli spazi bianchi evidenziano i vuoti che il compilatore o il decoratore avrebbe dovuto riempire, in particolar modo in corrispondenza delle due parti del *Lexicon*, senza però, poi, intervenire. La struttura bipartita viene inoltre evidenziata da segni di riempimento tra l'*explicit* delle glosse e l'*incipit* delle *derivationes*, costituiti da palmette, motivi geometrici o chiudiriga che sottolineano lo stacco rispetto ai lemmi che precedono.

Nella prima sezione del *Lexicon* viene inserito, sotto forma tradizionale di glossario, un numero assai variabile, anche molto elevato per alcune lettere, di vocaboli rari che non trovano corrispondenza nella seconda sezione e che spesso risultano incomprensibili. In questa sezione mancano le citazioni di autori classici. Questa prima sezione è composta per la maggior parte da vocaboli astrusi di varia origine e legati a un gusto prettamente antiquario, accompagnati da concise e, talora, complicate glosse.

Nella seconda parte, costituita dalle *derivationes*, ci si addentra in trattazioni linguistiche dei lemmi, accompagnati da annotazioni grammaticali e sintattiche. In questa sezione si parte da un vocabolo collocato come lemma da cui vengono elencati altri lemmi derivati e composti, provvisti talora di interpretazione e di citazioni di autori classici, che costituiscono l'*auctoritas* e che corroborano quanto è scritto.

L'esigenza di organizzare, in senso lato, il patrimonio linguistico, è l'intento primario testimoniato dal *Lexicon*, che aduna migliaia di lemmi tra glosse o *expositiones* e *derivationes*. A questo riguardo si è cercato di individuare la struttura compositiva alla quale il compilatore si attiene nella successione dei lemmi, cercando di cogliere, se mai ci fosse, una regola ordinatrice o un andamento costante.

Da un primo esame nasce l'impressione della mancanza di un piano organico, ma ciò non significa che sia impossibile trovare un filo conduttore. L'anonimo autore non si attiene, nella sezione derivatoria, all'ordine alfabetico,

23. Per un approfondimento sui rapporti fra la primitiva redazione del lessico di Osberno e l'opera trasmessa dai tre manoscritti monacensi si rimanda al saggio di Gatti, *Le Derivationes e Osberno di Gloucester*, «Studi umanistici Piceni», 14 (1994), p. 107.

privilegiando invece, nel descrivere i lemmi, gli insegnamenti di Prisciano circa gli *accidentia verborum*, cioè il genere (suddivisione in verbi attivi, passivi, deponenti)[24], la specie (suddivisione in primitivi, derivativi, meditativi, incoativi, frequentativi)[25], la figura (suddivisione in semplici, composti)[26] e la coniugazione[27]. In questa sezione il lemma è affiancato dal genitivo singolare e talora dal dativo.

Per le voci verbali viene data la seconda persona del presente indicativo, la prima persona del perfetto, il supino attivo e passivo con indicazione della forma attiva, passiva e deponente. Seguono i composti del lemma con relativa flessione, sino a costituire le famiglie derivatorie. All'interno di tali famiglie vengono indicate le diverse funzioni grammaticali, fra le quali l'aggettivo, l'avverbio, il comparativo, il superlativo, le voci verbali derivate e le reggenze. Tali criteri vengono scelti come base ordinativa nella trattazione delle *derivationes*.

Non sempre la distinzione fra glosse o *repetitiones* e *derivationes* è chiara, come del resto succede anche nelle *Derivazioni* di Osberno. Per un esempio si veda il lemma accolto alla *repetitio* b 108 *Barrire*, di Osberno[28]. Talora nei glossari vi è infatti una certa contaminazione di metodo, in quanto nella parte glossografica si incontrano elementi tipici delle *derivationes*[29].

La disposizione del materiale linguistico, sempre nell'elenco delle glosse, non testimonia un particolare impegno redazionale del compilatore, perché i lemmi di varia origine non vengono organizzati secondo serie omogenee ma risultano disposti secondo l'ordinamento della prima lettera senza seguire un

24. Prisciani *Institutionum grammaticarum libri XVIII*, ed. M. Hertzius in *Grammatici Latini*, II, Leipzig, 1855-60 (anast. Lipsiae, G. Olms, 1961), 373, 15 e segg.

25. Ibid., p. 472, 10 e segg.

26. Ibid., p. 434, 22 e segg.

27. Ibid., p. 442, 17 e segg.

28. Osberno, *Derivazioni* cit. b 108, p. 95: «Barrire, clamare elephantis. Et quoniam de ferarum vocum proprietate loqui inchoavi, libet de illis plenius in hoc loco loqui, ut presto hic inveniat qui eas noscere gestit: leonum est fremere, rugire; tigridum rachare; pardonum felire; panterarum caurire; ursorum uncare vel sevire; aprorum frendere; lincis uncare; luporum ululare; serpentium sibilare; onagrorum magilare; cervorum rugire; taurorum mugire; equorum hinnire; asinorum rudere; porcorum grunnire; verris equitare; arietum lorectare; ovium balare; hircorum miccire; hedorum vebare; canum latrare; vulpium gannire; catulorum glatire; leporum vagire; mustelarum drinorare; murium minitare vel pippitare; soricum desticare; ranarum coaxare». Così anche alle seguenti *repetitiones:* e 174, p. 233 «Edulianum», a cui segue una serie di 23 nomi di pere e mele; g 44, p. 309 «Gutturnium» a cui seguono 46 nomi di vasi; h 58, p. 328 «Heruca», a cui seguono 17 nomi di vermi (cfr. *supra* nota 23 e contesto).

29. A questo proposito cito dal *Lexicon* i seguenti casi, che documentano una certa commistione fra le due sezioni. Nella prima parte, alla glossa s 206, così si legge: *Sea, umbra*. Segue immediatamente la *derivatio: inde scena. Scena umbraculum ubi turpes ludi fiebant*. Oltre al citato passo si noti anche la glossa c 475, della prima sezione: *Consulo te, consilium quero a te; consulo tibi, consilium do tibi*.

preciso ordine alfabetico. Le glosse non figurano, nei tre manoscritti, l'una isolata dall'altra mediante l'accorgimento di andare a capo ad ogni lemma. Il copista preferisce completare ogni rigo distinguendo ogni glossa dall'altra mediante l'iniziale maiuscola.

Il lessico è dunque il risultato dei blocchi delle glosse o *repetitiones* e delle *derivationes*, sezioni differenti e facilmente separabili. Le capolettere iniziali distinguono infatti la prima dalla seconda parte, all'interno di ogni lettera. Le due sezioni mantengono la propria fisionomia, data dalla provenienza eterogenea e dalla diversa elaborazione del materiale linguistico. È poi da notare che una peculiarità delle glosse è il ripetersi dello stesso lemma in più di una lettera, perché il compilatore in alcuni casi tiene conto del dittongo iniziale o della h aspirata, in altri casi no, adeguandosi alle diversità delle lettere iniziali[30].

La raccolta monacense si pone in linea sia con la tradizione glossografica, che ha come fine quello di raccogliere il materiale sparso in altre opere di contenuto affine, sia con quella lessicografica, che spiega e pone a confronto i vari lemmi secondo i dettami della *disciplina derivationis*. In tal modo il ricco materiale tradito, utile agli scrittori e necessario ai maestri nella loro attività di insegnamento, viene ordinato in una raccolta che nasce dall'esigenza di soddisfare curiosità erudite nel campo dell'etimologia e della semantica, arricchita da citazioni desunte da scrittori precedenti, che costituiscono l'*auctoritas* per attestare quanto viene affermato.

Il *Lexicon* è caratterizzato da una certa instabilità testuale a motivo delle molteplici variabili che rendevano il testo tràdito fluttuante e i vocaboli soggetti a stravolgimenti rispetto alla prima attestazione del lemma. Probabilmente questo lessico era destinato alle scuole, nell'intento di fornire strumenti adeguati per la comprensione dei testi scritturistici, dei Padri della Chiesa e del mondo classico. I lemmi attestati testimoniano il gusto antiquario ed esegetico del compilatore nel raccogliere e tramandare nozioni di carattere linguistico e spiegazioni di toponimi, idronimi, fitonimi, e in genere, varie espressioni in uso nella lingua e nella cultura del tempo. L'esigenza di base è quella di organizzare i vocaboli secondo liste di parole che lasciano intravedere i vari settori del sapere ed anche degli ambiti di vita quotidiana.

***

Nel corso del medioevo l'uomo viveva in simbiosi con la natura e considerava il mondo animale in modo radicalmente diverso dal nostro. L'attività lin-

30. Ad esempio a 23: *Aelam, vestibulum* è ripetuto sotto e 11: *Ela, porticus vel vestibulum.* Così avviene per h 6: *Helam, porticus.*

guistica era anche un mezzo che permetteva agli uomini di quei tempi di ordinare il mondo e di tramandare le conoscenze e le proprietà di fiori, erbe, piante, pietre. Questi lemmi appartenenti al mondo vegetale e animale rivestono una particolare preminenza nel *Lexicon* e testimoniano l'intento enciclopedico di raccogliere e organizzare lo scibile del mondo naturale dell'epoca[31].

Anche le ricorrenze annuali e le feste tradizionali pagane trovano spazio all'interno del *Lexicon* e documentano eventi molto attesi perché legati a decisivi momenti dell'anno che riguardavano precise fasi del lavoro agricolo. Dallo studio di questi lemmi si ricostruisce un mondo popolato da divinità in una sorta di continuità dal pagano al cristiano.

Si pensi alle festa dedicata alla dea Pale, di cui dà testimonianza in P XCIII, 3 il lemma *palilium*. Questa ricorrenza cadeva il giorno dell'anniversario della fondazione di Roma (21 aprile), durante il quale si praticava una serie di riti purificatori sia degli uomini sia delle greggi e si rivolgevano preghiere alla divinità *Pales*, preposta alla pastorizia, fonte di prima sussistenza della comunità romana.

Nell'ambito dei riti purificatori del mondo romano riguardanti la sfera agricola troviamo la ricorrenza dei *Frates Arvales*, documentata dalla glossa a 281 *Arvales fratres, pueri qui pro arvis sacrificabant*. Questa festività, celebrata senza data fissa in tre giorni del mese di maggio, era dedicata alla *dea Dia* per ottenere la fecondità dei campi. I *frates Arvales*, il collegio dei 12 sacerdoti a Roma, offrivano delle vittime alla divinità e cantavano un inno in onore di Marte.

***

Altri lemmi che documentano la vita e i costumi dell'epoca indicano i mezzi di trasporto e di traffico. Il sistema viario e l'organizzazione dei trasporti forniscono dati significativi, vicini alla realtà, in un mondo in cui il viaggio era raramente fonte di divertimento, perché funestato da scomodità e da imprevisti.

Le stazioni di posta, che fornivano alberghi, magazzini e scuderie per i viaggiatori, vengono documentate dal lemma M XXVIII 2 *mansio* e dal lemma S I 2 *statio*.

31. Ecco alcuni dei numerosi nomi di pietre, fitonimi e zoonimi tràditi dal *Lexicon*: a 192 *Astrites, gemma candida formam astri habens*; a 300 *Anguilla, piscis, al*; a 422 *Acer, arbor mazelterbŏm vel herba gundereba*; a 423 *Anetum, tille*; a 426 *Allium, clobelŏch*; a 428 *Ascolium, asclŏch*; b 112 *Boa, serpens boves glutiens*; b 116 *Bubara, adamans lapis*; b 121 *Bubo, avis nocturna idest huo*; b 146 *Bucula, vacca iuvencula*; c 191 *Caprea silvatica, steingeiz*; c 192 *Castor, fiber, biber*; c 193 *Camelopardus, bestia camelo capite, equo collo, bubalo pedibus similis*; c 194 *Capreolus vel cambolus, rech*; c 195 *Ceculus, blindsleicho idest anguis cecus*; c 196 *Capedo, species piscis idest alnt*.

Il bagaglio personale era costituito dal *marsupium*, che, attaccato alla cintura, conteneva gli oggetti preziosi, come documenta la glossa m 46 *Marsippa vel marsupium, sacculus nummorum*.

Il corriere che viaggiava a cavallo era chiamato *veredarius*, come attesta la glossa U LXIII 1 *Veredarius, pharefrid* .

Per quel che concerne i mezzi di trasporto di persone troviamo nominata la *lectica* alla glossa l 93 *Lectica, vehiculum super quattuor equos* e il feretro per le persone del volgo (*sandapila*) attestato alla lettera s 375 nella seguente forma: *Sandacila, feretrum mortuorum vilium*.

Tra i mezzi di trasporto da cerimonia bisogna ricordare il *pilentum*, un veicolo destinato originariamente al trasporto delle Vestali e utilizzato nei cortei. Interessante notare che questo carro veniva utilizzato anche dalle matrone, come testimonia Isidoro nelle *Etymologiae*, XX, XII 4, 365: «Pilentum vel petorritum contecta quattuor rotarum vehicula, quibus matronae olim utebantur», mentre nel corso del medioevo venne persa la funzione primitiva, come documenta il *Lexicon* alla glossa p 323 *Pilentum, quoddam vehiculum*.

Per il trasporto delle merci si veda la glossa p 390 *Plaustrum, wagen*, che indica un veicolo di tipo agricolo, trainato da animali, mentre per un esempio di veicolo per gli spettacoli ricordiamo la *biga*, trainata, secondo il nostro *Lexicon*, da quattro cavalli, come attesta la famiglia derivatoria B XVII 1 *Biga -e idest quadriga*.

Un cenno infine ai veicoli da viaggio ben rappresentati all'interno del *Lexicon*. Si noti la glossa e 249 *Essedum, species vehiculi idest sanbuch*, che indica un veicolo qualunque, mentre per la carrozza dell'epoca, trainata da quattro cavalli, si veda la famiglia R XXXVIII 1 *Reda -e idest quadriga*. Non è chiara la differenza tra *carpentum*, carro a due ruote originariamente equipaggiato lussuosamente, e la *carruca*, veicolo a quattro ruote più semplice e più pratico. Di ciò si ha prova alla glossa c 270 *Carruca vel carra vel carpentum, plaustrum*.

***

Grande attenzione il compilatore del *Lexicon* dedica ai diversi nomi per indicare pasti e vasellame da tavola.

La famiglia derivatoria costruita sul lemma E XIV 1 *Epulor*, comprende i termini che riguardano la mensa e alcuni dei suoi partecipanti, come risulta dal seguente passo: *Epulor -ris deponens, inde epulum -li, quod in plurali epule -larum dicitur et epulo -nis idest leccator*.

La consuetudine di mangiare distesi su un letto si diffuse sotto l'influenza della Grecia. I tre letti disposti ai tre lati della mensa formavano il *triclinium*, ma in breve questo nome finì per assumere l'intera sala da pranzo, come documentato da t 246 *Triclinium, cenaculum discumbentium a tribus lectis dictum, cli-*

non enim Grece, lectus Latine. L'uso della tovaglia e delle salviette per detergersi le mani era noto, come ricorda la glossa m 164 *Mappa vel mappula hantfano.*

A capo della cucina stava l'*archimagirus*, lemma trasmesso in forma esatta dal *Summarium* Heinrici (*app.* a 98), che conosce la *varia lectio archimagus*, come è trasmessa dai tre manoscritti del *Lexicon.*

La portata era chiamata *ferculum*, ma la parola all'origine designava solo il contenente, cioè il piatto e non il cibo, come invece avviene nel lemma riportato alla lettera f nella glossa 108 *Ferculum, cibus vel vas vel domus esce.*

Particolare presenza hanno i lemmi legati all'idea del dimorare come nella glossa t 5 *Tabernaculum, tentorium, papilionum* (per *papilio, -onis*). A questa glossa ne seguono altre due che riguardano la *taberna*, luogo ove ci si ritrovava per mangiare e bere.

L'oste è designato nei seguenti passi del *Lexicon*: C LXXIX 1 *Caupo -nis idest tabernarius*, t 6 *Tabernarius, caupo, idest tavernare* e t 7 *Tabernio, qui vinum vel aliud negotium vendit.*

Nell'allestimento della tavola il tipo dei piatti è rappresentato dalla famiglia derivatoria P XCVI 1 *Parapsis -psidis idest scutella*, forma derivata dal greco παροψίς. Tra gli oggetti che componevano i vasi per bere il più comune è il *poculum*, tràdito fra i lemmi della famiglia derivatoria P LVII *Poto -as neutrum, a quo potus -tus -tui, poculum.* Tra le innumerevoli coppe menzioniamo ancora c 287 *Ciatus, calix modicus* e c 515 *Cimbium, quoddam poculum.*

***

Si segnala la presenza, in vari punti del *Lexicon*, di lemmi che indicano i venti di terra e di mare, che secondo la loro forza si distinguono in comuni, come tramanda la glossa a 93 *Anemos, ventus* e in turbini che si alzano vorticosi dalla terra spazzando e portando via tutto ciò che incontrano, per cui vedi la glossa t 296 *Turbo -nis ventorum vorago vel perturbatio, procella idest volubilitas ventorum, wintweige.*

L'uragano che provoca burrasche improvvise è rappresentato da Tifone, mitico mostro che secondo gli antichi giaceva in Sicilia, sotto l'Etna. Questa divinità, ritenuta padre dei venti malefici, rappresentava i fenomeni vulcanici e la furia stessa del vento e veniva descritta come drago sputafuco o bufera devastante, da cui nasce il pericoloso vortice nello stretto di Messina chiamato Cariddi, come ricorda la glossa alla lettera t 313 *Tifo, Caribdis princeps.*

Il vento che spira dal mare è menzionato alla lettera a 257 *Altanus, levis motio maris.*

I venti erano oggetto di culto quando, nell'imminenza di un viaggio, venivano propiziati con preghiere perché fosse favorito il buon esito della navigazione, soprattutto in precise stagioni dell'anno che permettevano gli sposta-

menti via mare. I venti che dominavano solo in certe stagioni si chiamavano *etesiae*, dal greco ἐτησίαι (da ἔτος anno) e duravano quaranta giorni, al sorgere di Sirio, soffiando da nord est, come riferisce la glossa e 131 *Ethesie, aure ab aquilone flantes*.

Il *Lexicon* ricorda anche, come venti principali, Bora, Noto, Euro e Zefiro. Il più temuto di tutti era *Boreas*, talora definito il re dei venti, il cui potente e gelido soffio faceva tremare la terra. Questo vento proveniva da nord ma successivamente non venne più considerato il vero vento di tramontana, ma un vento laterale, come testimonia la glossa b 94 *Boreas, ventus sinister septentrionis*.

Potente, fra i venti, era anche *Aquilo*, il cui soffio faceva agitare la superficie del mare spirando da nord, come si legge alla glossa a 313 *Aquilo, ventus sinister septentrionis*.

Non meno potente Noto, con denominazione latina Austro, che spirava all'inizio dell'estate e portava piogge, nebbie e umidità. Questo vento spirava da sud, come riporta la glossa n 49 *Nothus, ventus australis*.

Favorevole invece era Euro, *Vulturnus* per i Latini, il vento dell'aurora che spirava da sud est durante il solstizio d'inverno. Questo vento, asciutto e umido, viene così documentato alla lettera e 132 *Eurus, ventus sinister subsolani*.

L'ultimo dei quattro venti cardinali, Zefiro, è quello che soffia da ponente e viene detto *Favonius* dai Latini. Questo vento incominciava a spirare in primavera e veniva venerato come dio benefico, perché portava nei paesi occidentali un tempo mite e piacevole. Nel *Lexicon* viene così ricordato: f 168 *Favonius, ventus occidentalis*.

In seguito si ampliò la rosa dei venti e si inserirono fra i quattro principali altri quattro laterali, fra i quali *Subsolanus*, *Caecias*, *Caurus*.

Il primo dei tre fu ritenuto il vero vento di levante e si sostituì a Euro, che prima generalmente era considerato come tale e poi finì con l'essere considerato il vento di sud est. È presente nel *Lexicon* alla lettera s 477 *Subsolanus, ventus orientalis* e nella famiglia derivatoria S XXVIII *Solus -lius -li, inde solitudo, solitarius -a -um et componitur solivagus -a -um. Item a solo sol -lis, eo quod solus lucet, a quo solaris et componitur solstitium, subsolanus -a -um*.

Il vento che spira da nord est, detto greco, è *Caecias*, dal greco Καικίας, e viene menzionato alla lettera c 117 in questa forma: *Calcias, dexter subsolano*.

Il maestrale, vento freddo e asciutto che spira da nord ovest, è detto Ἀργέστης, *Caurus* o *Corus/Chorus* in latino. Le differenti denominazioni latine indicano il medesimo vento le cui caratteristiche sono definite in vario modo a seconda della diversità dei luoghi di osservazione. Nel nostro *Lexicon* questo vento viene nominato in questa forma alla lettera a 150 *Argestes, ventus sinister favonii* e alla lettera c 363 *Chorus, ventus sinister favonii*.

***

Fra le divinità del mondo pagano benefiche, che facevano cessare i mali e rendevano lieti, sono ben rappresentate, all'interno del *Lexicon*, le Muse. Secondo la mitologia classica esse cantavano le gesta degli dei e soprassedevano alle varie forme di poesia, arti e scienze.

Comunemente queste divinità erano in numero di nove e come Apollo, loro conduttore, amavano il canto, come viene documentato dalla glossa m 31 *Musa, dea carminis*. In origine le Muse erano ninfe delle sorgenti che venivano accompagnate dalla cetra di Apollo e che amavano abitare in luoghi ombrosi e solitari come boschetti, grotte o fresche fonti presso le quali i poeti cercavano ispirazione per il loro canto. Presso i Romani si veneravano le *Camenae*, identificate con le Muse dei Greci. Il nome deriva da *cano* e indicava il loro compito che consisteva nell'esercitarsi nell'arte del canto e nel praticare vaticinii.

Clio, Musa della storia, è conosciuta dal *Lexicon* come divinità della fama, come riporta la glossa c 121 *Clio, Musa, bona fama vel cogitatio*.

La Musa del canto lirico era Euterpe e veniva rappresentata frequentemente con un doppio flauto, che con il suo suono dilettava gli astanti. La glossa e 148 dà infatti la seguente spiegazione: *Euterpe, Musa interpretatur bene delectans*.

Le Muse, amanti del canto, vennero raffigurate come suonatrici di qualche strumento musicale. Melpomene, la cantatrice, veniva ritratta con la maschera e l'edera intorno al capo, ed era la dea della tragedia, così descritta nel *Lexicon* alla lettera m 78: *Melpomone, Musa meditationem faciens interpretatur*.

Non viene data, dal nostro lessicofrago, particolare rilevanza alla dea della danza, telegraficamente nominata, alla lettera t 159 *Tersicore, Musa*.

Erato, la Musa della poesia amorosa e della mimica, raffigurata con uno strumento a corda e l'abito svolazzante, non viene ricollegata all'aggettivo greco ἐρατός che indica l'essere amato, ma al verbo εὑρίσκω che significa trovare, come risulta dalla seguente glossa e 150 *Erato, inveniens simile interpretatur*.

La Musa Polimnia non aveva speciali caratteristiche ma, nell'iconografia classica, era riconoscibile dall'aspetto meditabondo, emblema delle composizioni poetiche di ampio respiro e dei numerosi inni nei quali eccelleva. Talora questa Musa veniva confusa con Mnemosine, la divinità della memoria, come avviene nel *Lexicon* alla lettera p 98 *Polimnia, una Musarum et interpretatur plurima memoria*.

È da notare, infine, l'attenzione che il compilatore dedica a Calliope, la dea del bel canto, da καλός e ὄψ, patrona della poesia epica. Così viene documentata alla lettera c 120: *Calliope, Musa pulchra vel pulchre faciens vel optima vox*.

Peculiarità del testo

In questo capitolo si documentano le trasformazioni e le corruzioni di lemmi ridotti a *monstra*[32], dei quali è stata ricostruita in linee essenziali, nell'apparato, la vicenda testuale, spesso sulla base dei dati offerti da testimonianze della tradizione lessicografica.

Per documentare le peculiarità di quest'opera bisogna ricordare che il *Lexicon* nasce come lavoro di classificazione e ordinamento di materiale eterogeneo, disseminato in raccolte di varia epoca. L'intento primario del compilatore era di fornire un agile strumento di consultazione per la lettura e l'interpretazione dei testi, così da superare le difficoltà che il diffondersi dei nuovi idiomi creava nei confronti della lingua latina.

Il patrimonio linguistico dell'antichità, che comprendeva anche lemmi ignoti e desueti, veniva infatti spiegato in glosse che accoglievano, per la spiegazione, anche vocaboli dell'uso volgare, dando, così, vita a una miniera di dati e di reminiscenze in campo linguistico, di grande interesse per la storia dei linguaggi e della cultura. Nel loro lavoro i lessicografi ricorrevano probabilmente a compilazioni di uso soprattutto scolastico, desunte dalle opere degli *auctores*, accogliendo e riordinando lemmi accumulati da secoli in compilazioni di ampio respiro, ove finivano per annidarsi anche vocaboli corrotti, sulla cui vicenda può aver avuto notevole peso anche l'arbitrio dell'amanuense, costretto a condurre il proprio lavoro in difficili condizioni[33].

Per spiegare queste complesse vicende testuali occorre, in molti casi, risalire a un vocabolo del lessico biblico o della lingua greca, modificato – se non incompreso – nella tradizione e lungo i secoli in cui ebbe vita la *disciplina derivationis*.

All'interno della prima sezione del *Lexicon*, costituita da *glose* o *expositiones*, trovano spazio vocaboli desunti dalla lingua greca in cui si riscontrano, rispetto alla forma esatta, modifiche o corruttele di varia natura. Per questo è sembrato opportuno indicare in apparato il corrispondente vocabolo greco, nell'intento di documentare il divario tra l'esatta forma del termine e quella assunta nel nostro lessico.

32. Cfr. G. Cremascoli, *Tra i «monstra» della lessicografia medievale*, in *La critica del testo mediolatino. Atti del Convegno (Firenze 6-8 ottobre 1990)*, Spoleto, Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1994, pp. 203-14.

33. Cfr. id., *Le ansie dello scriba medievale* in *Modi di scrivere. Tecnologie e pratiche della scrittura dal manoscritto al CD-ROM. Atti del Convegno di studio della Fondazione Ezio Franceschini e della Fondazione IBM Italia (Certosa del Galluzzo, 11-12 ottobre 1996)*, Spoleto, Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1998, pp. 31-41.

L'apparato posto a piè di pagina fornisce in tal senso qualche informazione per poter ricostruire e documentare la vicenda di questi lemmi. Non si forniscono dati in apparato quando c'è uniformità tra il lemma tramandato dal *Lexicon* e il vocabolo greco o nel caso in cui quest'ultimo è facilmente intuibile. Quando si trattava di lemmi di particolare difficoltà, si è tentato di suggerire rimandi a vocaboli o testi in grado di condurre alla comprensione del lemma, tenendo conto della fortuna o delle evoluzioni subite nel tempo.

Per un esempio si veda la glossa l 43 *Litur[i]gi, celestes ministri vel dii morbos* <...> *vel labo*<...>*tores.* L'espunzione di *i* riconduce la lezione a una forma universalmente nota e di grande uso, mentre i segni di integrazione evocano disavventure del testo, che è possibile restaurare con il rimando al *Summarium* Heinrici. Quanto ai lemmi di derivazione greca, si nota che alcuni sono facilmente comprensibili e perciò non necessitano di spiegazioni. Si possono citare m 30 *Mathites, discipulus*, facilmente riconducibile a μαθητής e m 27 *Misimbria, meridies*, ove il lemma è la traslitterazione di μεσημβρία.

Il criterio di non annotare il corrispondente greco in apparato è stato adottato anche nel caso in cui il significato trapeli più o meno chiaramente. Questo avviene, per esempio, nella glossa a 208 *Antias, contraria*, dal greco ἀντί o in b 106 *Barsa, rete*, nella quale all'origine va posto il termine greco βύρσα.

Si può subito notare che ampio è il numero dei lemmi derivati dal greco, tramandati con ritocchi, accolti dal nostro compilatore quando spiega e definisce il significato di determinate voci e da lui ritenuti latini a tutti gli effetti, anche se mai usati, come tali, in questa lingua. Si veda l'esempio della glossa n 24 *Nortia, infirmitas*, da ricollegarsi al greco νωρθία, come risulta anche dalla documentazione offerta dal *Summarium* Heinrici e dal *Corpus Glossariorum Latinorum*[34].

L'esito di alcuni lemmi dell'ambito greco è chiaramente il frutto di disavventure prodotte dalla scomparsa o dall'uso improprio dei segni paleografici, tali da produrre varianti grafiche che conducono il vocabolo a forme erronee e mai documentate, ma ritenute esatte secondo il nostro *Lexicon.* Cito il caso di g 49 *Gerotochonium, locus ubi senes aluntur*, ove è intuibile la lezione esatta e sembrerebbe lecito correggere tranquillamente in *gerontocomium*, supponendo una svista degli amanuensi. È però da precisare che i tre manoscritti del nostro *Lexicon* tramandano concordemente *gerotochonium*, lezione accolta anche nel ms E del *Summarium Heinrici*, posta tuttavia in apparato perché altre testimonianze tramandano l'esatta lezione *gerontochomium*[35], come si legge anche

34. Per la documentazione vedi l'apparato delle note alla citata glossa.

35. *Summarium* Heinrici cit. II 312, 49: «Gerontochomium/Gerotochomium locus ubi senes aluntur». Nell'apparato delle varianti viene registrato il lemma *Gerotochonium* tràdito dal ms. E

nelle *Derivationes* di Uguccione da Pisa[36]. Possiamo anche aggiungere che in Papias – almeno nell'incunabulo di cui disponiamo – il lemma assume la forma *gerothocontium*[37] .

Esiti curiosi si hanno anche quando i vocaboli trasmessi dal *Lexicon* sono il risultato dell'incontro di una preposizione con vocabolo greco, dando origine a lezioni colpite da corruttela. Nella glossa p 61 *Peri boi, de vita,* ad esempio, è chiaro che il lemma va ricondotto all'esatto περί βίου. In questo caso risulta difficile sapere con certezza cosa abbia scritto il lessicografo e se si debba intervenire sul testo, anche perché la citata glossa è accolta senza subire ritocchi o varianti nella *Langfassung* dell'XI libro del *Summarium* Heinrici[38], nel quale si riscontrano forti analogie con la sezione glossatoria del nostro *Lexicon.*

Sempre nell'ambito dei vocaboli derivati dal greco si registrano lemmi che è bene chiarire e interpretare, dando l'edizione critica del testo. Prendiamo, ad esempio, le seguenti glosse di impianto grammaticale, tradite in blocco alla lettera s: s 299 *Si, tu*; s 300 *Se, te*; s 301 *Soi, tibi*. Si tratta di vocaboli di fronte ai quali può nascere una fatica a comprenderli, ma che possono essere testimoniati sulla scorta di un passo del *Summarium* Heinrici.

Anche l'autore di questo lessico mediolatino, prodotto in area germanica, si prende cura di catalogare questi termini, trasmessi anche dal nostro lessico. Alla p. 465 del secondo volume del citato *Summarium*, alle linee 162-4, si legge infatti: *Sy tu*; *Se te*; *Soy tibi*. In questo gruppo di vocaboli corrotti di fronte ai quali il lessicografo e gli editori critici non battono ciglio possiamo individuare le forme del nominativo, accusativo e dativo del pronome personale greco di seconda persona: σύ, σέ e σοί.

In altre situazioni i mutamenti subiti dal vocabolo greco portano il lessicografo a registrare forme leggermente diverse o molte lontane dal termine originario. Per il primo caso si veda in A LXXXIII 1 la glossa *apostrapha idest conversio* tramandata concordemente dai tre manoscritti. Diversa è la vicenda riguardante il termine συναθροισμός, registrato nei dizionari greci con due accezioni, quella di riunione o raccolta e un'altra, di contenuto retorico, per esprimere accumulazione di elementi espressivi. Nel nostro *Lexicon* alla lettera s 280 e nel *Summarium* Heinrici il lemma viene registrato con

oltre che da IKL, cioè – nel siglario usato dall'editore critico del *Summarium* Heinrici – i tre manoscritti del nostro *Lexicon*.

36. Uguccione, *Derivationes* cit. G 47, 5, 527: «et hoc gerontocomium, idest hospitale, locus venerabilis in quo pauperes et propter senectutem solam infirmi homines curantur et pascuntur».

37. Papiae *Elementarium doctrinae erudimentum*, Venetiis, 1469, (anast. Torino, Bottegha d'Erasmo, 1965), 134b: «Gerothocontium in quo pauperes et propter senectutem solam infirmi homines curantur».

38. *Summarium* Heinrici cit. II 397, 66.

parecchie varianti, come si documenta nell'apparato. Quanto alla spiegazione essa si articola in questo modo: *ubi multe res vel crimina in unum congregantur*. È da notare che Papias sdoppia il discorso in due glosse, per le quali pure si rimanda all'apparato. Il riferimento all'arte retorica è posto soprattutto nella prima.

Non molto dissimile è la vicenda di un altro lemma colpito da disavventure grafiche e semantiche nel passaggio dall'esatta forma del greco a quella trasmessa dal *Lexicon* e dal *Summarium* Heinrici. Si tratta di σύνδεσμος, registrato nei moderni lessici greci con il significato di *coniunctio*. Nella tradizione lessicografica al lemma è affiancata anche la spiegazione *collatio*, l'unica accolta dal *Lexicon* e dal *Summarium* Heinrici, mentre in Papias si registrano entrambi i significati per cui vedi il relativo apparato alla lettera s 281. Si veda anche il caso di v 229 *Vola vel ir medietas palme*, glossa trasmessa e accolta con almeno un lemma di comprensione non immediata. Nella tradizione lessicografica questo vocabolo viene così registrato da Papias: «Ir concavitas manus, idem est et vola, medietas palmae, neutrum indeclinabile»[39]. Della glossa c'è traccia anche in Osberno, ove si legge: «Ir, medietas palme, que et vola dicitur»[40]. Tutti questi lessicografi ignoravano, forse, di trasmettere un lemma originato dal termine greco χείϱ. In seguito alla caduta della consonante iniziale e a motivo della pronuncia ει/ι il termine si riduce a *ir*, e così ridotto viene registrato dai grammatici. In uno studio ben documentato E. Franceschini ricostruisce la vicenda linguistica di questo lemma[41].

***

Per quel che concerne il linguaggio biblico molti sono i lemmi soggetti a disavventure circa il senso e l'esatta grafia. Ciò avviene frequentemente nella sezione glossatoria del *Lexicon*, ove si leggono lunghi elenchi di vocaboli che indicano personaggi o toponimi biblici, desunti in grande numero dalle opere di Girolamo, il Padre della Chiesa che studiò a lungo le Sacre Scritture in relazione alla tradizione ebraica. Per quanto possibile è stato inserito in apparato il rimando alle opere di Girolamo con l'indicazione delle *variae lectiones* che aiutano a documentare la storia del lemma e le forme stravolte attraverso le quali è stato tramandato. Va precisato che questi lemmi desunti dal lin-

39. Papiae *Elementarium* cit. I 164b.
40. Osberno, *Derivazioni* cit. i 182, 347.
41. E. Franceschini, *Ir=vola manus*, in «Archivum Latinitatis Medii Aevi», XXII 1 (1952), pp. 17-32.

guaggio biblico occupano uno spazio rilevante nel *Lexicon* ove si leggono esclusivamente nella sezione glossatoria, per lo più all'inizio della materia disposta nelle singole lettere.

Il *Liber interpretationis hebraicorum nominum*[42] e le opere esegetiche costituiscono senza dubbio le maggiori fonti alle quali attinge il compilatore trascrivendo questi lemmi che documentano la fortuna di Girolamo nel corso del medioevo. Nell'intento di interpretare e di discutere i testi sacri lo Stridonense allestì infatti una silloge di nomi ebraici che divenne un testo d'uso nelle scuole, facendo fronte in tal modo alla mancanza di grammatiche, dizionari e di altri strumenti didattici che potessero chiarire certi passi dell'Antico Testamento di difficile comprensione.

Procedendo con degli esempi, noto che, a proposito dei personaggi citati nella Scrittura, Girolamo nel *Liber interpretationis hebraicorum nominum* definisce Rut, figlia di Moab, in questo modo: «Ruth videns vel festinans sive deficiens»[43]. Nel passo successivo il vocabolo Maalon è spiegato con questa glossa: «Maalon de fenestra sive principio consummatio»[44]. Da queste due *interpretationes* è nata una glossa che è stata così trasmessa nel *Lexicon* alla lettera r 53: «Ruth, Maalon de fenestra vel a principio». Ciò significa che il compilatore del *Lexicon* ha dimenticato completamente il testo biblico perchè il nome proprio Ruth diviene un tutt'uno assieme a Maalon. Si tratta dunque di un caso di agglutinazione di due lemmi, documentato anche nel *Summarium* Heinrici con ulteriori esiti, come risulta dalla seguente glossa: «Rutmaa lon de fenestra vel a principio»[45].

Per altre interessanti e curiose deformazioni del lemma originario, si noti la glossa i 17 *Isai, in sole sacrificium vel incensum*. Per avere documentazione circa le varianti subite dalla glossa nel corso del tempo, si vedano anzitutto le testimonianze di Girolamo che, sempre nel *Liber interpretationis hebraicorum nominum*, registra le seguenti glosse: «Iesse insulae libamen»[46] e «Iessai insulae sacrificium vel holocaustum»[47]. Ancor più utili, per documentare esiti analoghi a quelli offerti dal *Lexicon*, sono le varianti testuali della glossa come essa è tramandata nelle *Etymologiae* VII, VI 62, 284 di Isidoro di Siviglia: «Iessai insulae sacrificium, vel incensum», ove si nota, in apparato, la variante *in sole*, trasmessa dai manoscritti ABCT. Anche il *Summarium* Heinrici acco-

42. S. Hieronymi Presbyteri *Liber interpretationis hebraicorum nominum*, ed. P. de Lagarde, Turnholti, Brepols, 1959 (CCSL 72).

43. S. Hieronymi Presbyteri *Liber* cit. 102, 9.

44. Ibid. 6.

45. *Summarium* Heinrici cit. II 439, 52.

46. S. Hieronymi Presbyteri *Liber* cit. 102, 5.

47. Ibid. 152, 16.

glie la lezione *in sole*[48]. Probabilmente all'origine del variare delle lezioni c'è una diversa lettura dei segni di contrazione da cui derivò, in alcuni manoscritti, la forma *insulae* in altri la variante *in sole*.

Dunque assieme ai personaggi del mondo biblico anche i nomi comuni, come è stato illustrato in quest'ultimo caso, sono giunti nel *Lexicon* dopo varie e non sempre ricostruibili vicissitudini. Così avviene anche per la glossa c 268 *Creagra, fuscinula, crŏwel* che si può spiegare ricorrendo al testo biblico ove si elencano le sacre suppellettili che il re Curam/Chiram di Tiro procurò a Salomone per la costruzione del maestoso tempio edificato sul monte Moria, ove il Signore era apparso a Davide. Questo è il passo dei Paralipomeni dal quale proviene il lemma *creagra*: «fecit autem Hiram lebetas quoque et creagras et fialas»[49].

Per un caso di analogia fra coppie di glosse registrate in raccolte di autori lontani nel tempo rispetto al nostro lessico e ivi giunte in forme non eccessivamente variate, si veda quanto si legge in Eucherio: «Batdim in Daniele vestes lineae quibus feminalia, ut arbitror, significatur. Bat enim apud Hebraeos linum dicitur»[50]. Questo gruppetto di glosse ebbe fortuna sia nel *Summarium* Heinrici sia nel *Lexicon*, come si documenta nella presente edizione alla lettera b 58, b 59 e relativo apparato. Per il significato di *vestis* si veda l'ebraico בַּת, documentato esclusivamente in forma congetturale in 2 Reg. 23, 7, per cui vedi W. Baumgartner, *Hebräisches und aramäisches Lexikon zum alten Testament,* Leiden, Brill, 1995, s.v., 159b.

A una singolare allegoria si presta invece il significato di *Benadad*, che, alla lettera b 18, è spiegato nella seguente glossa: *Benadab, decor*. Tale *interpretatio* non è in linea con la vicenda del personaggio quale risulta dai testi biblici. Benadad è infatti il nome di Ben Hadad III, figlio di Cazaèl e re a Damasco verso l'840. Questo re, nemico di Israele, viene nominato dal profeta Geremia[51] nell'invettiva contro la città di Damasco e dal profeta Amos[52], quando narra le sventure della stessa città che, per il peccato commesso, sarà colpita da un incendio che distruggerà i palazzi di Benadad.

48. *Summarium* Heinrici cit. II 330, 18.

49. 2 Par. 4, 11. Anche il versetto 16 riporta l'identico lemma. Le citazioni bibliche sono desunte da *Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem*, ed. R. Weber, Stuttgard, Deutsche Bibelgesellschaft, 1994.

50. Eucherii Lugdunensis *Formulae spiritalis intellegentiae – Instructionum libri duo*, ed. C. Mandolfo, Turnhout, Brepols, 2004 (CCSL 66), II 208-9, 368-70.

Sancti Eucherii Lugdunensis *Instructionum libri duo*, ed. C. Wotke, Pragae-Vindobonae, F. Tempski, Lipsiae, Freytag, 1894, II 156, 24-5, II 156, 23.

51. Ier. 49, 27, 1239.

52. Am. 1, 4, 1388.

In altri casi il lemma si presenta come una scorretta traslitterazione dal greco, come nella glossa d 21 *Dioscoriolos, mensis martius*. La forma esatta del lemma è *dioscorintios*, traslitterazione dal greco διοσκορίνθιος, di cui si ha documentazione nel libro dei Maccabei, nella formula conclusiva dell'epistola che Lisia invia ai Giudei[53]. In questa lettera il sovrano prende atto delle trattative di pace avvenute con gli Ebrei e concluse nel corso dell'anno 148 del computo macedone, il 24 di Dioscorinzio. La lezione 'Dioscorinzio', data dalle versioni italiane del testo biblico dei Settanta, indica il mese equivalente allo Xantico, secondo il calendario cretese. Quanto al vocabolo del *Lexicon* va segnalato che il *Summarium* Heinrici[54] riporta una forma identica e in ciò possiamo vedere un altro indizio dei vincoli tra le due opere.

Sempre di provenienza biblica è la glossa m 24 *Manzer, filius scorti*. Anche Papias[55] conosce questo termine, che ha origine dal Deuteronomio 23, 2, 266: «Non ingredietur mamzer hoc est de scorto natus in ecclesiam Domini». Si tratta di un termine dal significato incerto che nelle versioni bibliche in lingua italiana si traduce in genere con 'bastardo' e allude forse al figlio di una madre filistea o aramea, che secondo precise norme attinenti al culto non poteva entrare nell'adunanza di Jahvè.

Frutto di una contorta vicenda è invece la glossa c 169 *Crasma, latus* che viene accolta e riportata senza dare una qualche giustificazione anche dall'editore del *Summarium Heinrici*[56]. Questa glossa è il risultato di un processo articolato nel tempo, che si rifà a un versetto del brano evangelico in cui è narrata la parabola del ricco epulone. In questa parabola che mette in guardia contro il cattivo uso delle ricchezze si dice infatti: «inter nos et vos chasma magnum firmatum est»[57], alludendo al distacco che si determina tra Lazzaro, il povero, e l'epulone al momento della morte. A fianco del lemma originario χάσμα, traslitterato in *chasma* e corrotto in *crasma* nei nostri lessici, troviamo come *varia lectio*, nelle edizioni della *Vulgata*, la forma *chaos*. Nacque, poi, nel *Lexicon* e nel *Summarium Heinrici*, la spiegazione *latus*, fantasiosa e priva di significato rispetto a *hiatus*, lezione corretta che sottolinea le differenze tra la condizione, nella vita eterna, del ricco e quella del povero Lazzaro.

L'ultimo esempio che adduco per delineare con un minimo di documentazione il vasto ambito delle glosse di ascendenza biblica trasmesse dal *Lexicon* è la glossa p 88 *Pigargon, quedam ignota bestia*. Il vocabolo si trova nel Deute-

53. 2 Mach. 11, 21.
54. *Summarium* Heinrici cit. II 70, 50-1: «Marcius...Dioscorilos grece».
55. Pap. cit. M 194a: «Manzer, filius scorti».
56. *Summarium* Heinrici cit. II 211, 108.1: «Crasma, latus».
57. Luc. 16, 26, 1641.

ronomio 14, 4-5, 255 per indicare gli animali puri che si possono mangiare secondo la legislazione sacerdotale: «hoc est animal quod comedere debetis: bovem et ovem et capram, cervum, capream, bubalum, tragelaphum, pygargon, orygem, camelopardalum». In questa enumerazione non è sempre facile individuare con esattezza l'animale indicato. Il nostro lemma ha alla base il termine greco πύγαϱγος.

***

Procedendo nell'analisi delle vicende del testo è da notare che, all'interno della prima sezione contenente le *expositiones*, vi è una presenza considerevole di lemmi di origine tedesca. Questi vocaboli, collocati dal compilatore dopo la trattazione dei lemmi di origine biblica, sono posti, per la maggior parte, alla fine della lettera e sono per lo più assenti nella seconda sezione costituita dalle *derivationes*, ove si registra un germanismo alla lettera A LXXVIII 1 *Antidotum -ti idest tranch*. La glossa è attestata anche nel *Summarium* Heinrici[58] ed evoca l'attuale forma *Getränk*. Inoltre nella famiglia derivatoria che fa capo a *Glis* si legge: G XXXVII *Glis multis modis dicitur. Dicitur enim glis animal, quod assidue dormit, glis terram tenacem idest arzillam, glis etiam herbam lappam, alii chlettonem vocant.* Si veda l'attuale forma *Klette*[59].

Iniziamo con l'analisi di alcuni dei numerosi lemmi che si riferiscono al mondo della natura e che offrono dati di grande interesse per la ricostruzione di un quadro di cultura espresso ancora in latino, ma segnato dalla presenza della lingua parlata tedesca, in forme sempre più considerevoli e consolidate. Per tali vocaboli, come del resto per tutti i germanismi, sono stati consultati lessici per lo più di medio-alto tedesco e dizionari moderni che hanno permesso di documentare le forme tràdite dai tre manoscritti. I riscontri in tali repertori sono stati condotti in relazione ai lemmi accolti nel testo del *Lexicon* e alle *variae lectiones* dei manoscritti poste a piè di pagina nell'apparato, ove, a fianco della forma in antico tedesco, è stato inserito, in corsivo, il corrispondente vocabolo in uso oggi, qualora sia stato possibile individuarlo. Tuttavia quando la forma del tedesco attuale corrisponde con quella tràdita dai manoscritti, in apparato tale forma non è stata annotata, e, per degli esempi, si vedano questi due lemmi accompagnati dal vocabolo tedesco ancora in uso: c 403 *Curtis, hof* e p 184 *Platanus, ahorn.*

58. *Summarium* Heinrici cit. II 159, 175: «Antidotum contradatum id est tranc».

59. Un germanismo è accolto anche nella famiglia derivatoria C LXXXVIII *Comedo -dis -di...et comedo comedinis idest uraz:* Sum. Hein. II 238, 428 Comedo glutto/glutio id est vilifraz/fraz (*v. l.* uraz) - *Freßer*. Così per *ambana* (*amban* niederhocdeutsch) di A LXXVII.

Per quel che concerne le forme verbali latine accompagnate dal lemma tedesco è stato inserito, in apparato, il verbo tedesco corrispondente, posto all'infinito in carattere corsivo, come avviene nella glossa m 220 *Mulgeo, milcho*, alla quale corrisponde il verbo tedesco *melken* e t 210 *Torno, dreio*, che si riferisce al verbo *drehen*.

Talora è stata data, sulla base delle testimonianze offerte dai lessici e dai vocabolari, l'indicazione del periodo di appartenenza del vocabolo tedesco per mezzo delle seguenti forme: *hoch-, althoch-, niederdeutsch*.

Non sempre le lezioni offerte dai repertori consultati corrispondono a quelle attestate nel *Lexicon*. In tali casi è stata scelta, per la costituzione del testo critico,. la lezione tramandata dalle testimonianze manoscritte più autorevoli nello *stemma codicum*. Per un esempio cito il lemma c 308 *Collocasia, wildeminza*, traslitterazione del greco κολοκάσιον. Nel *Glossarium* del Diefenbach tale fitonimo è accompagnato dal vocabolo *wildminza*[60], forma che si avvicina alla lezione *wildeminza*, tràdita nel nostro *Lexicon* dai manoscritti AB e solo come *varia lectio*, rispetto a *wildiuminza*, nel *Summarium* Heinrici. Facilmente intuibile è il corrispondente tedesco inserito in apparato, cioè *wilde Minze*.

I nomi di piante e di erbe sono frequentemente affiancati, nel nostro *Lexicon*, da una glossa tedesca che non sempre è immediatamente riconducibile alla forma del tedesco odierno. Questo è il caso di a 428 *Ascolium, asclŏch*, in cui il lemma latino risulta deformato rispetto all'esatta grafia *ascalonium* e il vocabolo tedesco che l'accompagna, documentato nel *Summarium* Heinrici[61], risulta non facilmente comprensibile ma da ricollegarsi all'attuale *Schalotte*.

Per citare casi di vocaboli trasmessi nel *Lexicon* in forma corrotta e affiancati da un lemma di antico tedesco, riporto il seguente caso: f 62 *Femina, coxa, diech*. Il vocabolo *femina* è, in questa glossa, il plurale del sostantivo *femen*, variante, nel latino classico, di *femur*, e che significa 'femore, coscia'. Il lemma *femen/femur* è attestato nella glossa tramandata in forma esatta dal *Summarium* Heinrici II 296, 61: «Femen/Femur coxa id est diech». Va anche precisato che la glossa con lemma *femina*, anziché *femen*, ebbe una sua sopravvivenza, perchè è tramandata in *Die Vokabulare von Fritsche Closener und Jacob Twinger*[62], due

60. L. Diefenbach, *Glossarium Latino-Germanicum mediae et infimae aetatis*, Frankfurt am Main, J. D. Sauerlander's, 1867 (anast. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1997), C 133ab v. *Colocasia*: «Collocasia...wildminza».

61. *Summarium* Heinrici cit. II 167, 292: «Ascolonium/Ascolinium/Ascolinum/Ascolium ascl ch».

62. *Die Vokabulare von Fritsche Closener und Jacob Twinger von Königshofen*, herausgegeben von K. Kirchert zusammen mit D. Klein, I, Tübingen, M. Niemeyer, 1995, Co 370, 384.

lessici composti in epoca successiva a quella del nostro *Lexicon* e che si pongono sulla scia della tradizione lessicografica precedente, accostando quasi sempre ai vocaboli latini le corrispondenti forme in tedesco.

In casi come questi, dunque, l'apparato del *Lexicon* non può dirsi delle fonti in quanto il fine perseguito nell'allegare le testimonianze è stato quello di chiarire, per quanto possibile, il senso del vocabolo tedesco affiancato a quello latino e documentarne la presenza in altre sedi.

Ancora diversa è la vicenda di e 202 *Emissus, emissarius idest reinesker*. Tale glossa, il cui corrispetivo tedesco è *Reiniger*, è di ascendenza biblica e si ricollega a un passo del Levitico in cui si descrivono gli arcaici riti di purificazione con il capro espiatorio o emissario condotti ogni anno per essere redenti dalle colpe compiute[63].

In dirittura d'arrivo, nel tentativo di sondare il vasto materiale linguistico raccolto nel *Lexicon* dall'immenso campo della documentazione lessicografica di medio e alto tedesco, concludo con un cenno ai vocaboli latini indicanti nomi di animali affiancati da lemmi tedeschi.

È il caso, ad esempio, di *rebhun*, che accompagna il lemma c 205 *Coturnix, perdix*, immediatamente intuibile e da ricollegarsi al tedesco moderno *Rebhuhn*. Cito anche *breckin*, vocabolo registrato alla lettera l 65 per spiegare il lemma *liscisca, breckin vel mistbella, canicula*. Il lemma *lycisca*, noto anche al latino classico è riconducibile al greco λύκος ed è registrato nel *Summarium* Heinrici[64]. La spiegazione *breckin*, del nostro lessico, è da ricollegarsi alla forma odierna *Bracke*.

Cenni a fonti e concordanze

Fra i testi che il *Lexicon* riferisce *ad litteram* le *Metamorfosi* di Ovidio costituiscono sicuramente l'opera maggiormente citata. Nella sezione derivatoria del *Lexicon* riscontriamo infatti 15 passi tratti dalle opere di Ovidio, per lo più dalle *Metamorfosi* e in minima parte dagli *Amores* e dalle *Heroides*. Si sa che nel XII secolo Ovidio occupava un posto privilegiato nel canone degli autori studiati e ciò viene confermato dalle numerose occorrenze all'interno del *Lexicon*. Siamo dunque in linea con la definizione di *aetas Ovidiana* formulata da L.

63. Lev. 16, 8-10, 157: «mittens super utrumque sortem, unam Domino et alteram capro emissario, cuius sors exierit Domino offeret illum pro peccato, cuius autem in caprum emissarium statuet eum vivum coram Domino».

64. *Summarium* Heinrici cit. II 347, 65: «Liscisca mistbella vel zoha/haberscreke/hovstaphel» ibid. 357, 02.06 «Liscisca bracco».

Traube per il XII secolo[65] e con i risultati condotti da B. Munk Olsen sulla diffusione delle opere di Ovidio nelle biblioteche medievali[66].

È significativo che tutte le citazioni tratte dalle opere di Ovidio, come pure quelle desunte dalle opere di altri autori classici, siano presenti esclusivamente nella sezione derivatoria del *Lexicon*. Si tratta, per lo più, di citazioni mai a senso ma letterali, che sono state facilmente identificate facendo ricorso ai mezzi informatici[67].

Tali citazioni *ad litteram* in più di un caso si ripetono in modo identico anche in lessici precedenti o coevi, come le *Derivazioni* di Osberno[68]. Il rinvio alle *auctoritates* chiamate in causa ha lo scopo di illustrare i canoni della *disciplina derivationis*. Queste citazioni letterali forniscono inoltre prove degli orientamenti di gusto del lessicografo, che ricorre a fonti a lui giunte attraverso un processo di frantumazione e semplificazione delle stesse. In tal senso il *Lexicon* trae origine da una molteplicità di operazioni che si svolsero in modi e tempi diversi, attraverso processi di aggregazione, concentrazione e rielaborazione di antichi materiali che ci aiutano a comprendere quale fosse la biblioteca utilizzata dal lessicografo. Certamente bisogna tener conto del motto *iuxta propria principia*, ossia valutare il *Lexicon* per quello che è e non per le fonti che possiamo ritrovare al suo interno, ma senza dubbio la presenza degli autori antichi costituisce una preziosa chiave di lettura e di continuità della tradizione classica nell'ambito del genere lessicografico.

All'interno del *Lexicon* si intravede una scelta oculata dei modelli e una certa abilità tecnica di reimpiego dei testi citati, nell'ottica di un arricchimento del materiale raccolto e per collegare il lavoro lessicografico a vicende linguistiche precedenti.

65. L. Traube, *Vorlesungen und Abhandlungen*, II, München, C. H. Beck, 1911, p. 113.

66. B. Munk Olsen, *Ovide au Moyen Age (du IXe au XIIe siècle)* in *Le strade del testo* a cura di G. Cavallo, Bari, Adriatica Editrice, 1987, pp. 67-96.

67. Particolarmente proficua è stata la consultazione delle seguenti raccolte di testi in CD-ROM: *Cetedoc Library of Christian Latin Texts (CLCLT5)*, moderante P. Tombeur, Turnouth, Brepols, 2002 (esiste anche l'interfaccia di questa banca dati denominata CLCLT6); *Bibliotheca Teubneriana Latina*, moderante P. Tombeur, München-Leipzig-Turnhout, Saur-Brepols, 2004, che raccoglie i testi latini della collezione Teubner; *Patrologia Latina Database*, Alexandriae, Chadwyck-Healey, 1995, versione elettronica della prima edizione parigina a cura di Jacques - Paul Migne (1844-55) e dei 4 volumi di indici (1862-5).

68. Da una breve indagine condotta sulle 13 occorrenze delle *Metamorfosi* di Ovidio nel *Lexicon*, deriva che 7 di queste citazioni sono presenti anche nelle *Derivazioni* di Osberno, segno che il materiale linguistico delle compilazioni lessicografiche viene dedotto, in buona parte, da medesime fonti. Ecco un breve elenco di alcuni dei passi delle *Metamorfosi* citati in entrambi le opere: I 37 in E X del *Lexicon* – A XXVII 3, 30 di Osberno; III 407 in L XIX del *Lexicon* – I 235, 349 di Osberno; V 603 in P XXII 2 del *Lexicon* – P XLVI 3, 522 di Osberno; VI 394-5 in A V 11 del *Lexicon* – B XII 21, 85 e b 178, 96 di Osberno; VI 645-6 in U XXVII 1 del *Lexicon* – U V 9, 722 e U 41, 749 di Osberno.

Da un primo esame del testo risulta che le citazioni nella sezione derivatoria del *Lexicon* sono caratterizzate dalla frequente presenza dell'indicazione, accanto al nome dell'autore, del titolo dell'opera e del numero del libro dal quale il passo è tratto. Ciò potrebbe far pensare alla possibilità, da parte del compilatore del *Lexicon*, di un riscontro sul testo originale, per lui disponibile. Vi sono, invece, casi in cui mancano le indicazioni dell'opera o non vi sono riferimenti a suddivisioni in libri, e ciò può far ritenere che i testi citati fossero noti al lessicografo (e magari anche a chi consultava l'opera) per via di apprendimento mnemonico, pratica alquanto diffusa nelle scuole in relazione ai testi normativi, come i manuali di grammatica, che contenevano tante citazioni desunte dagli autori classici. In questo senso il patrimonio culturale antico veniva trasmesso e reinterpretato nel mondo medievale, fornendo modelli di arte letteraria e di retorica in consonanza con le nuove categorie del pensiero e del gusto.

Dopo Ovidio gli scrittori più frequentemente citati nella sezione derivatoria sono Terenzio, Prisciano, Lucano, Giovenale e, con minor numero di presenze, Persio, Prudenzio, Sallustio e Plauto.

Sono inoltre da segnalare, sempre nella sezione derivatoria del *Lexicon*, due passi desunti dal vangelo di Luca (13, 6 e 21, 29), in F XLVIII[69].

In ogni caso è estremamente difficile stabilire con esattezza quali e quante citazioni *ad litteram* siano state mediate da fonti grammaticali, come Festo, Isidoro o Prisciano e quali siano invece le citazioni tratte direttamente dalle fonti.

Passerò ora in breve rassegna alcuni dei numerosi passi desunti da autori classici citati *ad litteram* nel *Lexicon*.

Partendo da Ovidio ricordiamo anzitutto il versetto delle *Metamorfosi* citato per dare testimonianza dell'avverbio *actutum*, alla famiglia derivatoria AV 11. Questo passo è tratto dal libro III 557 dell'opera ovidiana, ma viene erroneamente riferito dal nostro lessicografo al libro IV delle *Metamorfosi*. Nello stesso modo non è preciso il riferimento ovidiano alle *Metamorfosi* incluso nella famiglia derivatoria U XXI 6, a proposito dell'aggettivo *evanidus -a -um*. La citazione, desunta dal libro V, viene erroneamente attribuita al libro VI. Talora non è presente indicazione alcuna, come avviene nelle famiglie derivatorie E X, G XVII 2, L LIV 4 e M LIII.

69. Per quel che riguarda le fonti bibliche è da notare che il lessicografo ricorre raramente a citazioni dalle Sacre Scritture, diversamente da quanto avviene in lessici coevi e precedenti. Sono da registrare, in aggiunta a quelli già ricordati, riferimenti all'Antico Testamento presenti nella prima sezione del *Lexicon*, alle glosse o 129 *Onus, pondus sed aliquando in prophetis minas significat* e a p 302 *Pilosi, in Esaia fauni, satiri*, per cui vedi i relativi apparati. Proviene dal Nuovo Testamento il passo di Giovanni 20, 27, accolto alla glossa v 299.

Sovente è citato Terenzio, che ricorre 16 volte nella sezione derivatoria del *Lexicon*, secondo questo ordine: 7 occorrenze sono tratte dall'*Eunuco*, 4 dall'*Andria*, 2 dagli *Adelfi*, 1 dall'*Heautontimorumenos* e 1 dal *Formione*. Non sempre però viene indicata l'opera di Terenzio dalla quale viene tratta la citazione e talora i passi vengono modificati in forme che si discostano lievemente da quelle originali.

Per illustrare particolari vicende di questi passi di autori classici confluiti nella lessicografia mediolatina, si veda quanto è accaduto a proposito di *Eunuco* 315, accolto nella famiglia derivatoria H I: «si qua est habitior aiunt esse pugilem». Questa citazione è desunta dal secondo atto, scena terza, della commedia terenziana, che rappresenta due modi opposti di vivere l'eros attraverso i due protagonisti, Fedria e Cherea. Il primo, assennato, è alla ricerca di un vero amore, mentre il secondo, istintivo, è dominato dalla passione e, in una battuta dal senso ironico, afferma che le madri, per far maritare le figlie, vogliono che siano magre e «se una è un po' in carne, dicono che assomiglia a un pugile». La lezione *habitior* è stata tramandata dal manoscritto C mentre i testimoni A e B accolgono la lezione *habilior*, erronea, ma contemplata nella tradizione manoscritta dell'*Eunuco*.

In altri casi è Prisciano dalle *Institutiones grammaticae* l'*auctoritas* a cui il nostro lessicografo conforma le sue opinioni. Prisciano non è mai citato *ad litteram*, come risulta dai rimandi che si leggono nel *Lexicon*, eccetto nei due passi delle *Institutiones* riportati alle famiglie derivatorie F XLVIII 5 e Q VIII. Per le restanti citazioni desunte da Prisciano i riscontri sulle *Institutiones* hanno trovato conferme dirette e indirette, talora mediate dalla *Summa super Priscianum* di Pietro Elia[70], attivo a Parigi nella prima metà del XII secolo e testimone fedele della dottrina del grammatico. Dei 9 passi riconducibili a Prisciano, ben 3 sono tratti dalla *Summa super Priscianum* di Pietro Elia. Tale frequenza ne testimonia un'utilizzazione diretta da parte di chi ha compilato il nostro *Lexicon*.

Nel canone degli *auctores* citati *ad litteram* merita un posto preminente anche Lucano, che ricorre 8 volte nel *Lexicon*. Il gran numero di copie della *Pharsalia* che circolavano nel XII secolo[71] conferma la presenza considerevole di questo autore nella cultura dell'epoca, e anche il nostro *Lexicon* fornisce, con precise citazioni, un'ulteriore testimonianza. Solo in due casi sono da notare rimandi inesatti alla *Pharsalia*. Viene infatti così scritto nella famiglia

70. Petrus Helias, *Summa super Priscianum*, ed. L. Reilly, I-II, Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993.

71. Munk Olsen, *I classici nel canone scolastico altomedievale*, Spoleto, Centro di Studi sull'Alto Medioevo, 1991, pp. 37-51 e p. 119.

derivatoria P LXXIII 2: «Plebs -bis et secundum antiquos plebes -bis. Lucanus in VI "vulgus alunt: nescit plebes ieiuna timere"». Il passo citato è riportato nel libro III dell'opera di Lucano e non nel VI. Così nella famiglia derivatoria M IX 2 il passo è del libro VI e non VII della *Pharsalia.*

Tra gli autori che vengono citati *ad litteram* e tramandati con qualche modifica nel *Lexicon* troviamo Persio in A XCIX 2 e P LXXII, Plauto in G XXIV 1, P LXVII 1, v 293 e altri che ricorrono *una tantum* in vari punti della sezione derivatoria (Sallustio in I XXIII 2 e Prudenzio in Q VIII 4).

Reminiscenze di testi

Nella prima sezione del *Lexicon* numerosi sono i termini desunti da fonti per cui manca un esplicito rimando o vi è un rapporto con opere di particolare importanza nella tradizione lessicografica, dalle quali viene dedotta la trama del discorso.

Notiamo anzitutto il ricorso a scrittori quali Girolamo, Eucherio, Isidoro, senza mai citare l'autore e l'opera ma sempre per lemmi legati a vocaboli ebraici e greci che, entrati nell'uso comune, erano noti al compilatore, pur mancando in altri lessici mediolatini, come l'*Elementarium* di Papias e le *Derivazioni* di Osberno.

L'apparato posto a piè di pagina fornisce, in tal senso, la segnalazione del passo esatto della fonte con l'indicazione estesa della citazione solo nel caso in cui questa sia discordante con quanto è tramandato nel *Lexicon.* Se c'è discordanza con quanto attestano le fonti, viene fornita, in apparato, l'indicazione dell'autore, dell'opera e del passo. Per degli esempi circa i rapporti, nell'impianto del discorso e nella forma dei vocaboli, fra tali fonti e il *Lexicon*, rimando al nutrito apparato della sezione glossatoria e al capitolo *Peculiarità del testo*[72], ove ho trattato alcuni casi significativi ricollegabili al *Liber interpretationis Hebraicorum nominum* di s. Girolamo, un classico dell'*interpretatio*, per la quale si scoprono nella struttura del nome i segni della volontà di Dio.

Altri autori, pur non manifestando vincoli così stretti con passi del *Lexicon*, possono essere opportunamente qui segnalati perché illuminano sul senso di certe glosse.

Così Marciano Capella offre lo spunto per intendere la glossa o 145 *Opertanei, dii ignoti*, non attestata in altri repertori o lessici, nella quale l'aggettivo *opertaneus*, noto al latino classico nel senso di 'misterioso, segreto', assume le funzioni di un sostantivo che indica delle divinità. Altrettanto dicasi del

72. *Cfr.* p. XLIV.

lemma l 35 *Lacus Asfaltis, mare Rubrum*, comprensibile solo alla luce di un passo delle *Etymologiae* di Isidoro di Siviglia e del *De bello Iudaico* di Giuseppe Flavio, come si documenta nell'apparato.

Anche in t 275 *Trosesoli, equites* si intravede un rapporto con il *De verborum significatu* di Paolo Festo[73] che offre una testimonianza simile, facendo in tal modo luce sull'etimologia del lemma. Viene infatti così scritto nella citata opera, p. 456: «Trossuli equites <Romani cum equis publicis>, dicti quod oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint».

Rapporti con lessici e glossari

Il materiale tramandato nel *Lexicon* è frutto di compilazione e di trasmigrazioni di glosse da un autore all'altro in brani spesso immutati. Perciò il *Lexicon* riceve luce, per il testo che tramanda, da opere affini, spesso non citate ma facenti parte della ricca tradizione lessicografica mediolatina, che va da Isidoro di Siviglia ai lessici compilati dopo il Mille, tenendo conto delle raccolte del *Corpus Glossariorum Latinorum*[74] e dei *Glossaria Latina*[75].

Spesso il materiale linguistico raccolto nel *Lexicon* non conserva la disposizione assunta nelle fonti e talora viene rielaborato. Un caso emblematico è quello offerto dalla glossa t 259 *Tripodia, scabellum habens tres pedes vel mensa in sacris Apollinis vel nemus consecratum*. Il *Corpus Glossariorum Latinorum* offre, a tal riguardo, una testimonianza che permette di ricostruire la vicenda di questa glossa. Nel vol. IV 425, 11 di tale raccolta è scritto: «Tripodas mensas in sacris Apollinis» e poco dopo, a p. 467, 28: «Tripodas nemus consecratas». In questa circostanza il nostro *Lexicon* tramanda in forma completa una glossa che viene invece frantumata nel *Corpus Glossariorum Latinorum*.

Nel *Lexicon* si registrano anche casi opposti a quello presentato. Talora, infatti, alcune glosse del *Lexicon* sono chiaramente il risultato di un'abbreviazione o riduzione, che trova la sua forma completa ed esatta nelle fonti consultate, tra le quali spicca il *Summarium* Heinrici. Cito, ad esempio, le glosse presenti nel *Lexicon* alle lettere t 12 e t 13 che vengono così registrate: t 12 *Tacitum, silentium*, t 13 *Taciturnitas*. Il confronto di queste glosse con i dati offerti dal *Summarium* Heinrici ci permette di far luce sulla vicenda e ricostruire l'originaria forma, in seguito semplificata e ridotta. Nel secondo volu-

73. Festus *De verborum significatu*, ed. W.-M. Lindsay, Paris, Les Belles Lettres, 1930 in *Glossaria Latina iussu Academiae Britannicae edita,* Paris, Les Belles Lettres, 1926-31 (anast. Hildesheim, G. Olms, 1965), IV 91-467.

74. *Corpus Glossariorum Latinorum*, ed. G. Goetz, I-VII, Lipsiae et Berolini, Teubner, 1888-1923, (anast. Amsterdam, Hakkert, 1965).

75. *Glossaria Latina* cit., voll. I-V.

me del *Summarium*, a p. 494 linee 17-8, si legge infatti: «Tacitus silens/Tacitum silentium/silenter, Taciturnitas silentium». Il vocabolo t 13 *Taciturnitas*, registrato nel *Lexicon* senza spiegazione, risulta evidentemente mutilo di fronte a quanto viene riportato nel *Summarium* Heinrici. Questo esempio mette comunque in evidenza gli stretti rapporti che intercorrono tra il *Lexicon* e il citato *Summarium*, fonte così importante del nostro lessico, da dover essere qui illustrata con particolare cura.

Il *Summarium* risale ai secoli XI-XII e presenta una ricca tradizione manoscritta, sulla quale si basa l'edizione critica, in due volumi, pubblicata da R. Hildebrandt. Un terzo volume contiene l'indice dei lemmi latini e tedeschi.

Quest'opera si pone a metà strada tra l'enciclopedia e il lessico. I primi 10 libri seguono il modello delle *Etymologiae* di Isidoro di Siviglia e contengono notizie di carattere enciclopedico. Prendendo spunto dall'etimologia di vari termini, vengono raccolte, sotto forma di compendio, notizie di grammatica, retorica, teologia, storia, matematica, medicina, con preziose informazioni sulla cultura del tempo. L'undicesimo libro del *Summarium*, pubblicato nel secondo volume della citata edizione critica, è tramandato secondo la *Kurz- und Langfassung* e trasmette un elenco di lemmi, per la cui spiegazione si nota il frequente ricorso a vocaboli di antico tedesco. Si tratta di vocaboli tramandati secondo *variae lectiones,* che rivelano interessanti corrispondenze con il nostro *Lexicon* e per i quali sorgono spesso difficoltà d'interpretazione. Si è cercato, in tal senso, di aiutare il lettore nella comprensione di tali lemmi, che vengono, ove possibile, nella nostra edizione, documentati e spiegati, indicando in apparato dati desunti dalla tradizione lessicografica e utili per documentare complesse e intricate vicende testuali. Nel curare l'edizione del *Summarium*, si fanno riferimenti anche al materiale trasmesso dai tre manoscritti del nostro *Lexicon*, per l'analogia che esiste fra le due opere. Va però precisato che il *Lexicon*, ha, dopo la prima sezione, una seconda parte derivatoria, compilata secondo i dettami della *disciplina derivationis*, che avrà in Uguccione da Pisa il massimo esponente.

Quanto all'analogia di cui sopra, va detto che essa rimanda a una possibile, diffusa prassi di scuola, di cui varie opere raccoglievano i frutti. Restano, tuttavia, differenze nella struttura di queste opere, soprattutto riguardo alla disposizione del materiale accolto e trasmesso, ed anche nei dati del patrimonio lessicale. Ciò è evidente anche dal confronto fra il *Summarium* e il nostro *Lexicon*, e, per un esempio, si vedano queste prime glosse della lettera A:

Lexicon Monacense anonymum:

Adam, terrenus vel rubra terra;
Aaron, montanus vel mons fortitudinis;

Abraham, pater excelsus, Abraham pater multarum gentium;
Abacuc, luctator;
Abel, luctus;
Absalon, pax patris;
Abimelech, pater meus rex.

Summarium Heinrici (*Langfassung):*

Adam homo vel terrenus vel rubra testa;
Abel vapor vel luctus vel vanus;
Abram pater excelsus;
Abraham pater multarum gentium;
**Saray princeps mea;*
Sara princeps·credencium mulierum;
Asser/Aser beatus vel mons fortitudinis/fortitudo.

Negli elenchi che seguono nelle due opere s'incontrano, sempre con variegata disposizione e peculiarià di esiti linguistici, glosse con vocaboli afferenti a più di un ambito lessicale: l'antico tedesco, la glossografia greca, e, ben s'intende, il patrimonio della latinità, ma anche qui con situazioni da comprendere e da restaurare attraverso il ricorso alla precedente tradizione lessicografica, attingendo alle testimonianze disseminate lungo il corso dei secoli.

Non mancano casi in cui il nostro *Lexicon* trasmette la lezione erronea del *Summarium* Heinrici, della quale tuttavia la tradizione manoscritta conosce anche l'esatta forma. Cito al riguardo la glossa m 70 *Metonimia, trasnominatio idest nomen invico.* L'ultimo vocabolo figura nel testo critico del *Summarium* Heinrici II 362, 71 di fronte a *variae lectiones* fornite in apparato, fra cui dà senso l'espressione *invice* (per *in vice*) *nominis positum.*

Il *Summarium* Heinrici costituisce senz'altro la maggior fonte del *Lexicon*, ma bisogna segnalare anche l'apporto di altri due lessici, pur composti in età successiva, per la documentazione trasmessa ed utile per far luce su difficili lemmi del *Lexicon.* Le due opere sono state pubblicate in edizione critica nel 1995 con il titolo *Die Vokabulare von Fritsche Closener und Jacob Twinger von Königshofen*[76]. Autori sono due ecclesiastici di Strasburgo, che vissero tra la metà del XIV e l'inizio del XV secolo. Il secondo lessicografo rielaborò il materiale trasmesso dal primo con preziosi rimandi alle fonti dalle quali esso è attinto, cioè i grammatici dei secoli precedenti fra cui Uguccione da Pisa, Giovanni di Garlandia e Guglielmo Bretone. Tale opera è stata utile nell'allestimento dell'apparato delle fonti, con particolare riferimento alle spiegazioni in tedesco a fianco dei lemmi latini, come avviene in molti tratti del nostro *Lexicon.*

76. *Die Vokabulare* cit.

La nostra edizione

Diamo ora il testo del *Lexicon* segnalando, in un unico apparato, anzitutto le varianti e, subito dopo, certi dati sulle fonti.

Quanto alle varianti si nota che di norma sono trascurate le diversità grafiche come *etiam/eciam*, *apud/aput*, *damnum/dampnum*, eccetto i casi in cui tali varianti possano essere ritenute utili, con altri, più importanti elementi, per documentare i rapporti tra i vari testimoni della tradizione manoscritta. Si è tenuto conto, inoltre, *dell'usus scribendi* attestato dai tre testimoni, basando su questi dati le scelte compiute, anche in casi di lievi difformità rispetto all'uso classico.

Le diverse lezioni dei codici sono indicate con le sigle descritte nel *Conspectus siglorum*. Qui si precisa che la sigla *cfr.*, nell'apparato al testo, indica un rimando a vocaboli o a passi che rivelano congruenze con luoghi corrotti del lessico, fornendo elementi utili per ritrovare l'esatta lezione o per documentare le evoluzioni subite nel tempo dal lemma. In determinati casi tale sigla viene utilizzata in apparato per suggerire al lettore la forma corretta del vocabolo, altrimenti non intuibile, di fronte a quella corrotta, testimoniata concordemente dai tre manoscritti e per la quale non vi sono elementi decisivi per giungere con certezza ad indicare l'esatta lezione voluta dall'autore del *Lexicon*.

L'apparato, di tipo positivo, accoglie, come già detto, anche le indicazioni di autori e di opere citati o riecheggiati dal compilatore del *Lexicon*, e certi casi di significativa convergenza con grammatici, testi e studi che trattano la stessa materia. A questo riguardo si è fatto ricorso a una serie di abbreviazioni sciolte nel capitolo *Bibliografia e abbreviazioni bibliografiche* (pp. XI-XIX), con indicazione degli autori citati e delle edizioni critiche di riferimento. In questa prospettiva si è ritenuto opportuno procedere segnalando *loci paralleli*, vincoli, echi e concordanze, nell'intento di portar luce su problemi attinenti al senso e alla storia del testo. Va anche precisato che l'apparato non può dirsi delle fonti o solo impropriamente. Due sono infatti gli obiettivi a cui si è mirato in questo settore del lavoro critico: chiarire per quanto possibile il senso del vocabolo e documentare la presenza del lemma in altre sedi e in altri contesti. Per quel che concerne il primo obiettivo occorre ricordare che nell'apparato sono presenti testimonianze di autori precedenti, coevi o posteriori, tenuto anche conto che vi sono lemmi per i quali è possibile indicare attestazioni utili solo in repertori di redazione relativamente recente.

Il materiale lessicale raccolto nel *Lexicon* ha ricevuto uno speciale trattamento grafico al fine di rendere più agevole la consultazione. Nella prima sezione, costituita da elenchi di glosse, si procede con un'unica numerazione araba, con inizio ad ogni nuova lettera dell'alfabeto.

Nella seconda parte, cioè la derivatoria, i lemmi capofamiglia sono stati scritti in maiuscolo, utilizzando il grassetto e procedendo con numerazione romana, mentre i derivati, i composti e le varie forme eventualmente ad essi attribuite sono state indicate minuscole e in grassetto con un numero arabo progressivo in apice. Sempre in questa sezione, con un numero arabo progressivo in apice – ma tra parentesi quadre – viene indicato il rimando all'apparato.

Si fa ricorso al corsivo – sempre nell'apparato – per i vocaboli del tedesco di oggi, inseriti a fianco dei lemmi di antico tedesco accolti e trasmessi dal nostro *Lexicon* o, in alcuni casi, dalla successiva tradizione. Sono invece posti in tondo i lemmi del greco classico, indicati accanto alle corrispondenti forme conosciute dal nostro lessicografo. Si è voluto, con queste indicazioni riguardanti il tedesco di oggi o il greco classico, fornire lumi su vicende testuali spesso approdate alla tradizione dei *monstra* tipici della lessicografia mediolatina.

Per i rimandi alle glosse del *Lexicon* si è adottato questo *modus citandi* nella prima sezione: lettera minuscola – numero arabo – testo della glossa. Per quanto attiene alla seconda sezione, questo è il sistema scelto: lettera maiuscola – numero romano (per indicare la famiglia derivatoria) – numero arabo per il lemma.

Ricordiamo, infine, che le parentesi spezzate < > indicano sia le aggiunte congetturali sia i vocaboli inseriti nel testo per emendazione, così da restituire la lezione sulla quale abbiamo la certezza della forma che fu voluta dall'autore. In caso di lezioni corrotte è posta in nota la forma esatta, non conosciuta dall'autore ma che è possibile ricostruire per intuito o da passi analoghi della tradizione lessicografica. Le parentesi quadre [ ] sono per l'atetesi.

LEXICON MONACENSE ANONYMUM

CODICES

A: München, Bayerische Staatsbibliothek, lat. 17151, ff. 2r-26v
desunt:

inde a f 41 flegeton	usque ad F XXXIX 1 fungor
inde U L 1 voveo	usque ad U LXXXIX 4 investigabilis

B: München, Bayerische Staatsbibliothek, lat. 17153, ff. 1r-89v

C: München, Bayerische Staatsbibliothek, lat. 17194, ff. 179r-221r

Incipiunt glose super alfabetum[1].

De A[2].

1 Adam, terrenus vel rubra terra[3].

2 Aaron, montanus vel mons fortitudinis[4].

3 Abraham, pater excelsus[5], Abraham pater multarum gentium.

4 Abacuc, luctator[6].

5 Abel, luctus[7].

6 Absalon, pax patris[8].

7 Abimelech, pater meus rex[9].

8 Abiram, pater meus excelsus[10].

9 Abinaam, patris mei decor[11].

10 Abbihel, pater meus Deus[12].

11 Abiathar, pater superfluus[13].

12 Abigail, patris mei exultatio[14].

13 Abisai, patris sacrificium[15].

14 Abia, pater Dominus[16].

15 Achim, frater meus[17].

16 Achitofel, fratris ruina[18].

17 Achor, tumulus[19].

18 Achias, umbraculum vel frater Deus[20].

19 Adama, desiderabilis[21].

20 Abdias, servus Domini[22].

21 Adonai, Domine Deus[23].

22 Adoram, generatio excelsa[24].

23 Aelam, vestibulum[25].

24 Adoniram, Dominus meus excelsus[26].

25 Alpheus, millesimus[27].

26 Amasa, populum tollens[28].

27 Amasia, factura Domini[29].

28 Amaria, verbum Domini[30].

1. glose...alfabetum] expositiones sive derivationes de alphabeto C 2. de A] *om.* AC 3. terra] testa BC Hier. *Lib.* 60, 17-8 4. Hier. *Lib.* 73, 6 5. Hier. *Lib.* 61, 28-9 Abram pater excelsus 6. Hier. *Ep.* LIII 8, 1-2, 459 Ambacum, luctator (*v. l.* Abacuc) 7. Hier. *Lib.* 60, 18 8. Hier. *Lib.* 105, 6-7 - 118, 8 Abessalon pater pacis 9. Hier. *Lib.* 61, 5 10. Hier. *Lib.* 78, 23 11. Hier. *Lib.* 102, 15-6 Ahinaam fratris decor 12. Hier. *Lib.* 102, 13 Abihel pater meus deus 13. Hier. *Lib.* 102, 21 14. Hier. *Lib.* 102, 23-4 15. Hier. *Lib.* 105, 11 16. Hier. *Lib.* 102, 12-3 17. Hier. *Lib.* 62, 15-16 Achi frater meus 18. Hier. *Lib.* 105, 12 Ahitofel frater meus (*v. l.* Achitofel) 19. Hier. *Lib.* 89, 5-6 20. Hier. *Lib.* 62, 15-6 Achi frater meus *ibid.* 102, 19-20 Achis verumtamen vir sive frater meus aut frater vir Rab. Maur. *Comm. in Paralip.* PL, 109, 399d Achias, frater meus Sum. Hein. II 148, 14.4 21. Sum. Hein. II 148, 14. 5 22. Hier. *Lib.* 124, 7 23. Hier. *Lib.* 105, 7 Adonia dominator dominus 24. Hier. *Lib.* 61, 27 25. Hier. *Lib.* 109, 24 26. Hier. *Lib.* 106, 14 27. Hier. *Lib.* 134, 15-6 28. Hier. *Lib.* 109, 19-20 29. Hier. *Lib.* 125, 9-10 Amasia factura dei (*v. l.* domini) 30. Hier. *Lib.* 124, 18

29 Amalech, populus lambens[31].
30 Amorreus, amarus[32].
31 Ammon, populus[33].
32 Aran, iracundus[34].
33 Amon, donans[35].
34 Amos, robustus[36].
35 Anna, gratia[37].
36 Aod, inclitus[38].
37 Agar, advena[39].
38 Aggeus, festivus vel letus[40].
39 Ananias, gratia Domini[41].
40 Achitob, frater meus bonus[42].
41 Achinaam, fratris meus decor[43].
42 Abimelech, frater meus rex[44].
43 Arihel, leo Dei[45].
44 Aromathia, altitudo eius[46].
45 Astaroth, ovilia[47].
46 Asahel, factura Dei[48].
47 Asaph, congregans[49].
48 Ascalon, ignis ignobilis[50].
49 Aser, beatus[51].
50 Athalia, declinatio Domini[52].
51 Azarias, auxilium Domini[53].
52 Azotus, ignis patruelis[54].
53 Azahel, visus Deo[55].
54 Abba, pater, Syriace abbai, pater Hebraice[56].
55 Abbanet, cingulum sacerdotum[57].
56 Abiline, regio Iudee[58].
57 Accaron, urbs Palestine[59].
58 Acheldemach, ager sanguinis[60].
59 Achobor, mures[61].
60 Adama, civitas Sodomorum[62].
61 Adramelech, idolum Assyriorum vel decorus rex ad testimonium[63].
62 Annebel, turris Ierusalem[64].
63 Agag, tectum[65].
64 Agla, vitula[66].
65 Ahi, fons vel oculus[67].

31. Hier. *Lib.* 61, 2 32. Hier. *Lib.* 61, 22-3 Amorreum amarum vel loquentem 33. Hier. *Lib.* 78, 27 34. Hier. *Lib.* 62, 10 35. Hier. *Lib.* 105, 10 Anon dolens (*v. l.* Amon donans) 36. Hier. *Lib.* 114, 22 37. Hier. *Lib.* 102, 11 38. Hier. *Lib.* 62, 13 39. Hier. *Lib.* 61, 3 40. Hier. *Lib.* 124, 22 Aggaeus festus sive sollemnis (*v. l.* Aggeus) 41. Hier. *Lib.* 143, 31 42. Hier. *Lib.* 102, 15 43. Hier. *Lib.* 78, 2-3 Achiram fratris mei sublimitas 44. Hier. *Lib.* 61, 5 Abimelech pater meus rex Sum. Hein. II 149, 22.3 45. Hier. *Lib.* 106, 19-20 46. Hier. *Lib.* 138, 20 47. Hier. *Lib.* 61, 1-2 48. Hier. *Lib.* 106, 20 49. Hier. *Lib.* 118, 8 *ibid.* 120, 16 Asaf congregans 50. Hier. *Lib.* 143, 5 51. Hier. *Lib.* 61, 7-8 52. Hier. *Lib.* 143, 7-8 Attalia tempus eius. Melius declinatio domini 53. Hier. *Lib.* 109, 19-20 Azaria auxilium domini 54. Hier. *Lib.* 143, 3-5 55. Hier. *Lib.* 113, 9 56. Hier. *Lib.* 138, 20 57. Isid. *Etym.* XIX, XXI 2, 324 Abanet cingulum sacerdotale Sum. Hein. II 150, 47.2 58. Sum. Hein. II 150, 47.3 59. Euch. *Instr.* II 202, 267 60. Hier. *Lib.* 134, 18 61. Hier. *Lib.* 62, 11 62. Sum. Hein. II 151, 53.3 63. Hier. *Lib.* 120, 17-8 Adramelech decorum regnum vel decorus rex 64. Hier. *in Hiere.* VI 29, 5, 324 '...et haec est turris Ananehel' ignorantes Hebraicam veritatem 65. Hier. *Lib.* 78, 27 66. Hier. *Lib.* 78, 2 67. Hier. *Lib.* 118, 9 Ain fons sive oculus Sum. Hein. II 150, 36 Ain/Ahi fons vel oculus/ocultus

66 Ahiroth, sculptum[68].
67 Ahia, vultur[69].
68 Aid, condempnatio[70].
69 Ahi, civitas tribus Iude[71].
70 Antilibanus, contra Libanum vel urbs tribus Manasse[72].
71 Ararath[73], Armenia[74].
72 Arphat, urbs Damasci[75].
73 Area Orne hic est Ierusalem[76].
74 Arbee, quatuor[77].
75 Ascalon, urbs Palestine[78].
76 Astaroth, tribus Manasse[79].
77 Astahol, in tribu Iuda[80].
78 Aser, civitas Manasse[81].
79 Avothiair[82], Basan[83].
80 Avoth, vinculum[84].
81 Azotus, urbs Palaestinae[85].
82 Aegiptus, afflictio[86].
83 Anathole, oriens.
84 Arethos, septentrio[87].
85 Acharis, sine gratia.
86 Aporia, vertigo capitis[88].
87 Assideus, inmundus[89].
88 Apotheca, cellarium.
89 Arsacide, reges Parthorum[90].
90 Anthiochi reges Assyriorum.
91 Abhimelech, reges Philistinorum[91].
92 Augusti, reges Romanorum.
93 Anemos, ventus.
94 Asteriscus, nota talis *, que omissa sunt vel stella.
95 Apochriphum, dubium vel secretum.
96 Amigdalum, nux longa vel nuciola.
97 Astragula, thalaris tunica.
98 Archimagus, princeps coccorum[92].
99 Agiograf<i>a[93], sancta scriptura.
100 Autenticus, auctoritate plenus.
101 Anphora, XV situle.

68. Hier. *Lib.* 79, 7 69. Hier. *Lib.* 105, 9-10 Aia vultur 70. Hier. *Lib.* 120, 15 Ait condemnatio 71. Sum. Hein. II 151, 55.6 Ahi civitas tribus iudę 72. Sum. Hein. II 151, 55.7 73. Ararath] rarath B 74. Hier. *Lib.* 60, 19 Ararat Armenia sive mons vellicatus 75. Hier. *De situ* PL, 23, 876d Arphad, urbs Damasci 76. Hier. *De situ* PL, 23, 921b 77. Hier. *Lib.* 61, 5-6 78. Hier. *De situ* PL, 23, 915b Ascalon, urbs nobilis Palaestinae 79. Sum. Hein. II 151, 55.11 80. Sum. Hein. II 151, 55.12 81. Hier. *De situ* PL, 23, 917b Aser, civitas tribus Manasse 82. Num. 32, 41, 228 quos appellavit Avothiair id est villas Iair Sum. Hein. II 151, 55.14 83. Ios. 13, 30, 305 omnesque vicos Air qui sunt in Basan 84. Hier. *Lib.* 98, 17 Avoth conmoratio vel sedes aut viculus sive incunabula (*v. l.* vinculum) 85. Wal. Strab. *Lib. Is.* PL, 113, 1262a Sum. Hein. II 151, 55.16 Azotus urbs pal(estinę) 86. Hier. *Lib.* 61, 29-30 Aegyptus tribulatio coangustans 87. Sum. Hein. II 153, 66 Arctos/Arethos septentrio 88. Sum. Hein. II 153, 69 89. Sum. Hein. II 153, 70 90. Hug. *Der.* A 354, 95 Arsacus, rex Parthorum, unde ipsi dicti sunt Arsacide 91. Hier. *Lib.* 61, 5 Abimelech pater meus rex Sum. Hein. II 153, 74 Abimelech reges philistinorum/palestinorum (*v. l.* Abhimelech) 92. Sum. Hein. II 153, 82 Archimagirus princeps coccorum (*v. l.* Archimagus) 93. agiografia] agiografa x *cfr.* g 29: graphia scriptura

102 Anaglipha, eminens sculptura[94].
103 Ascopa, uter[95].
104 Abra, ancilla.
105 Apostata, refuga.
106 Aloe, genus arboris eximii odoris.
107 Anachoresis, heremus.
108 Anachorita, heremita.
109 Anagoge, superior intellectus.
110 Ananomia[96], iniquitas[97].
111 Andabatta, cecus pugnator[98].
112 Alburnus, nomen ydoli.
113 Arthemesius, mensis maius[99].
114 Asfaltum, bitumen.
115 Anathema, abhominatio.
116 Agape, pastus pauperum.
117 Analogium, lector.
118 Absida, lucida, sanctuarium[100].
119 Archimandrita, summus pastor.
120 Archivium, scrinium librorum.
121 Asilum, domus refugii.
122 Asnon, integritas[101].
123 Auxesin, augmentum.
124 Apologia, excusatio.
125 Apol[l]ogeticus[102], excusabilis vel excusatorius.
126 Ariopagita, archisinagogus.
127 Ariopagus, Martis[103] pagus Athenis[104].
128 Arios, Mars, deus belli[105].
129 Acolitus, ceroferarius.
130 Antropos, homo.
131 Agagiomenos, dilectus[106].
132 Agathichos, diligibilis[107].
133 Apokalipsis[108], revelatio.
134 Archia, principatus.
135 Archotonia, equitas[109].
136 Astronomia, astrorum lex.
137 Astrologia, astrorum sermo.
138 Aster, stella.
139 Arithmetica, numeratrix.
140 Agirista, gratiarum actio[110].
141 Apodixes, ostensio[111].
142 Apotheosis, de divinitate.
143 Amartigenia, peccatorum origo[112].

94. Isid. *Etym.* XX IV, 8, 355 Anaglypha quod superius sint sculpta Brit. Metr. 178, 11 Celatura *glife* sit, *anaglifa* dicimus inde 95. CGL V 343, 6 96. *cfr.* ἀνόνημα 97. Sum. Hein. II 154, 93 98. Cic. *Fam.* 7, 10, 2, 215 99. Sum. Hein. II 159, 179 CGL V 168, 39 Artemesios macedonum lingua maius mensis dicitur 100. Isid. *Etym.* XV, VIII 7, 173 Absida Graeco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine accepto per arcum resplendeat Sum. Hein. II 155, 97.2 Absida lucida vel sanctuarium 101. Sum. Hein. II 155, 100. 1 102. *cfr.* A LXXIX 2: apologeticus 103. Martis] Martes BC 104. Sum. Hein. II 155, 105 Ariopagus martis curia/pagus in athenis (*v. l.* martes) 105. Sum. Hein. II 155, 105.1 106. Sum. Hein. II 155, 108 107. Sum. Hein. II 155, 108.1 108. apokalipsis] aporalipsis C 109. Sum. Hein. II 155, 111 110. Sum. Hein. II 102, 34 Agirista gratiarum actio Gloss. Bern. 19: ἁγιστεία? 111. *cfr.* ἀπόδεξις 112. Sum. Hein. II 156, 119.1 Gloss. Bern. 19

144 Amartholos, pecc<at>or[113].
145 Amartia, peccatum[114].
146 Alfita, ordei farina.
147 Archiatus, summus medicus.
148 Apocrisarius, summus legatus.
149 Apartias, septentrionalis ventus.
150 Argestes[115], ventus sinister favonii[116].
151 Apolites, ventus subsolanus.
152 Apoplexis, effusio sanguinis.
153 Apothesia, deificatio.
154 Asceplius, deus dure faciens[117].
155 Aristotiles, proprium nomen, finis virtutum[118].
156 Ares, virtus.
157 Athene, proprium nomen Minerve.
158 Afrodite, proprium nomen, spumea idest Venus.
159 Anie, recognitio vel libertas[119].
160 Anastrophia, reversio[120].
161 Anastasis, resurrectio.
162 Anthiphona, vox reciproca.
163 Antifrasis, contraria locutio.
164 Antonomasia, tropus vicem nominis tenens.
165 Anafora, verbi eiusdem per principia versuum repetitio.
166 Anadiplosis, geminatio verbi in fine prioris versus et in principio sequentis.
167 Anastrophe, verborum ordo conversus.
168 Antismos, tropus urbane compositus[121].
169 Allegoria ut aliud intelligitur et aliud significatur.
170 Acirologia, inpropria dictio[122].
171 Amfibologia, ambigua dictio[123].
172 Apocope,[124] ablatio sillabe a fine verbi.
173 Antithesis pro littera positio.
174 Accidia, tedium vel anxietas.
175 Acide, tediose vel anxie.

113. peccator] peccor A peccatorum BC ἁμαρτωλός Sum. Hein. II 156, 120 Amartolos peccator (*variae lectiones* Amartholos, peccatorum) 114. ἁμαρτία 115. ἀργέστης 116. Isid. Etym. XIII, XI 10, 93-4 Corus est qui ab occidente aestivo flat. Et vocatus Corus quod ipse ventorum circulum claudat, et quasi chorum faciat. Hic autem Caurus dictus, quem plerique Argesten dicunt, non ut inprudens vulgus Agrestem *cfr.* c 363: chorus 117. Pap. AS 27, 375 Asclepios qui et Aesculapius, de secto utero natus, dure faciens interpretatur 118. Sum. Hein. II 156, 127 Aristotiles proprium nomen, interpretatur finis virtutum 119. Sum. Hein. II 157, 128.3 Pap. AN 131, 256 Anie interpretatur quasi ananoia id est recognitio vel quasi aneia id est libertas *ibid.* 142, 259 anima...vel quasi anie, id est ananoia, quod graece recognitio dicitur 120. Sum. Hein. II 157, 129 121. Sum. Hein. II 157, 137 122. Sum. Hein. II 157, 139 123. Sum. Hein. II 157, 140 Amphibologia ambigua dictio (*v. l.* Amfibologia) 124. apocope] apocape A

176 Arsis, elevatio.
177 Aporicho, resolvo[125].
178 Anomalus, inequalis.
179 Apollo, proprium nomen, existimans vel sine lege.
180 Acteon, splendens equus solis[126].
181 Anir, vir.
182 Androgenus, homo utriusque sexus.
183 Anticus, septentrionalis circulus[127].
184 Anclo, perficio[128].
185 Antartilus, australis circulus[129].
186 Azonus, extra zonas[130].
187 Adra, petra[131].
188 Adrastia, petrosa vel dura[132].
189 Adriaticum, mare saxosum.
190 Antipodes, subterranei populi.
191 Anabibazon, sursum scandens[133].
192 Astrites, gemma candida formam astri habens[134].
193 Artophilax, custos plaustri.
194 Alimnia, unguentum incorruptum[135].
195 Abderites, Saturnus[136].
196 Agrino, vigilo[137].
197 Agrinia, vigilia[138].
198 Ambrones, populi homines comedentes[139].
199 Arpen, telum falcatum[140].
200 Aonides, Muse vel ninphe.
201 Andreia, fortitudo.
202 Athanasia, immortalitas.
203 Apates, impassibilis.
204 Apathia, impassibilitas.
205 Attis, flos[141].
206 Agothos, bonus.

125. Sum. Hein. II 158, 144 126. Sum. Hein. II 158, 145 Acteon spondens/splendens/splendidus equus solis Hug. *Der.* B 65, 6-7, 127 quadriga Solis ...a quibus proprietatibus quatuor eius equi denominantur. Primus dicitur Acteus 127. Sum. Hein. II 158, 148 Arcticus/Articus septentionalis circulus (*v. l.* Anticus) 128. GL II Abav. AN 22, 37 129. Sum. Hein. II 158, 149 Antarcticus/Antarticus australis circulus (*v. l.* Antartilus) 130. Sum. Hein. II 158, 150 Azonus extra zonas/zonam Mart. Cap. I 61, 19 ex cunctis igitur caeli regionibus advocatis deis, ceteri, quos Azonos vocant, ipso commonente Cyllenio convocatur 131. adra] andra C Sum. Hein. II 158, 151 Adra/Andra petra Hug. *Der.* A 75, 1, 24 Adri vel adros grece, petra latine 132. Pap. AD 15, 68 Adastria interpretatur petrosa vel dura, nam adra graece petra latine 133. αναβιβάζων 134. Sum. Hein. II 158, 155 Astrites gemma candida similitudinem/formam astri in se habens *cfr.* Mart. Cap. I 75, 22, 22 tres fuerant a fronte gemmae lychnis, astrites et ceraunos 135. Pap. AL 101, 181 alima id est incorruptum quid ut unguentum *cfr.* ἀλύμαντος 136. Pap. AB 23, 6 137. Sum. Hein. II 158, 158 Agrimno vigilo 138. Pap. AG 88, 157 Agrypnia vigilia, ἀγρυπνῶ enim hoc est vigilo Sum. Hein. II 158, 159 Agrimnia vigilia 139. Fest. 111 Ambrones fuerunt gens quaedam Gallica qui subita inundatione maris cum amisissent sedes suas, rapinis et praedationibus se suosque alere coeperunt 140. Sum. Hein. II 158, 162 – *cfr.* ἅρπη 141. Pap. AT 37, 406 Attis florem designat

207 Amphicirtus, luna plena[142].
208 Antias, contraria.
209 Amithal, ros[143].
210 Aticon, natura sentiendi[144].
211 Adon, cantus[145].
212 Analitice,[146] resolutorie.
213 Anicius, invictus[147].
214 Antidotum, contra datum.
215 Amurca, fex olei.
216 Aqualicus[148] vel aqualiculus pinguedo ventris[149].
217 Amicior, vestio.
218 Artherie, fistule gutturis.
219 Ala, ascella, ŏchesa[150].
220 Acetabulum, vas aceti.
221 Ansa, hanthaba vel hasta[151].
222 Arula, vas prunarum idest gluthaven[152].
223 Alietus, avis, falco[153].
224 Attacus, hehera vel humel[154].
225 Apparitor, obsequens vel minister.
226 Auricularius, consiliarius.
227 Abietarius, abietis opifex.
228 Aracuincula, sulcus parvus.
229 Argilla, limus vel testa vel letdo[155].
230 Angor, afflictio.
231 Areola, lectus in horto[156].
232 Abstemius, a vino abstinens.
233 Afla, anima.
234 Autumo, estimo.
235 Alx, genus bestie idest elaho[157].
236 Aquamanile, hantfaz[158].
237 Andela[159], brantreita[160].
238 Ariola, hůba[161].
239 Amula, fiala ansas habens.
240 Astipulatio, attestatio.
241 Allecto, expecto.

142. *cfr.* ἀμφίκυρτος 143. Hier. *Lib.* 114, 26 Amital calefactus ros 144. Sum. Hein. II 159, 171 Athicon/Anticon natura sentiendi (*v. l.* Aticon) 145. Sum. Hein. II 159, 173 Adon cantans (*v. l.* cantus) 146. analitice] analstice B 147. Pap. AN 128, 256 anicii invicti dicuntur. Anichos enim graece invictus diciturs Sum. Hein. II 159, 174 – *cfr.* ἀνίκητος 148. aqualicus] aquaticus C 149. Sum. Hein. II 160, 182.3 Aqualicus vel aqualiculus pinguedo ventris id est arvina smero 150. Sum. Hein. II 161, 186 Dief. A 19c Ala oschel - *Achselhöhle* 151. Sum. Hein. II 161, 187 - *Handhabe* 152. MLW I A 1007, 1-7 Sum. Hein. II 161, 189 Arula vas prunarum id est glůtphanna/gluthaven - *Glutpfanne* (Strick. 2, 93) 153. Sum. Hein. II 161, 190 Alietum/Alietus avis eringriez/falco 154. Sum. Hein. II 161, 197 Attacus/Attactus hehera vel ut quidam humbel Dief. A 58ab Attacus idest volatile...vermis...maior est bruco et avis ignota...magnus apis...hehera...Atticus humbel - *Häher, Hummel* 155. Sum. Hein. II 161, 198 Argilla limus vel testa vel mergil/letdo Dief. A 47bc Argilla...leth - *Lehm* 156. Sum. Hein. II 161, 200 Areola lectulus/lectus in horto id est bette 157. Sum. Hein. II 162, 203 - *Elch* 158. Sum. Hein. II 162, 204 Aquamanile/Aquamanilis hantkar/hantfaz Dief. A 43c Aquamanile hantvaz - *Handfaß* 159. *fort. pro* candela 160. Sum. Hein. II 162, 205 161. Sum. Hein. II 162, 206 Dief. A 47a v. Areola: Ariola...houba - *Hube/Hufe*

242 Armarium, repositio librorum.
243 Assevero, affermo.
244 Antiquarius, veterum scriptor.
245 Aedituus, edium custos.
246 Aedilis, edium procurator.
247 Angiportus, angustus locus.
248 Appendix, socia vel comes.
249 Alipes, velox.
250 Allego, astruo vel affirmo.
251 Alapa, orslac[162].
252 Auspicium, avium inspectio.
253 Augurium, quasi avium garritum.
254 Abax, planatura[163].
255 Abacus, tabula plana.
256 Astrolabium, astrorum lapsus[164].
257 Altanus, levis motio maris.
258 Assecla, assecutor vel comes.
259 Amiculum, peplum, fascia pectoralis, hŏbetůch[165].
260 Alatus, alas habens.
261 Adamans, lapis durissimus.
262 Ambago, circumlocutio.
263 Antica, anterior pars corporis.
264 Almo, genus navicule[166].
265 Auricomus sol, quasi aureas comas habens.
266 Anclo, haurio.
267 Autumno, maturesco.
268 Arrogo, ostento.
269 Accapito, cupio[167].
270 Ablego, evanesco.
271 Allubesco, consentio vel faveo.
272 Animator, optimus pictor.
273 Amarum viride[168].
274 Alumnus, qui nutrit et qui nutritur.
275 Antevorto, anteverto.
276 Antistitium, presulatus[169].
277 Antisto, precello.
278 Acerra, archa thuris vel thimiamatis.
279 Aruspex, ararum inspector.
280 Aquilos, species demonii, qui in forma aquile apparent[170].
281 Arvales fratres, pueri qui pro arvis sacrificabant.
282 Aenum, vas eneum, caldarium.
283 Artemon, velum parvum ad dirigendam navem.

162. Sum. Hein. II 167, 293 Dief. A 20a Alapa hochdeutsch...halsslack - *Ohrfeige* (Strick.1, 271) 163. Sum. Hein. II 163, 221 164. Sum. Hein. II 163, 223 Pap. AS 127, 396 Atrolabium instrumentum de circulo vel etiam quadrato factum cum fistula recta, dictum quod eo astra labantur, id est ad nostram cognitionem veniant 165. hŏbetůch] hŏbetduch AB Sum. Hein. II 163, 224 Amiculum peplum, fascia pectoralis hŏbettůch (*variae lectiones* hŏbetduch, hŏbetůch) - *Hebetuch* (Grimm, *s.v.*) 166. Sum. Hein. II 163, 228.1 167. Sum. Hein. II 164, 235 Accapto/Ancapto cupio (*v. l.* Accapito) 168. Sum. Hein. II 165, 262.1 169. Sum. Hein. II 165, 264 Antisticium presulatus Mart. Cap. II 134, 41 ante hac quaedam angustioris vultus femina ac sacro lumine aethereque resplendens venerabili antistitio praeminebat Hug. *Der.* A 196, 4, 59 antistitium -ii idest sacerdotium vel dominium 170. Sum. Hein. II 166, 269.1

284 Astiros, austeris, durus[171].
285 Antitheta, contrarie positiones.
286 Archos, princeps vel primus.
287 Agrippa, qui cum dolore nascitur.
288 Ambifarius, duplex.
289 Argironpalpo id est cecus a palpando[172].
290 Ambigna, ovis gemellos pariens[173].
291 Auctio, venditio.
292 Aricina, testa[174].
293 Averunco, eradico[175].
294 Aluncino[176], vana somnio[177].
295 Aletudo, pinguedo.
296 Aucupio, aves capio[178].
297 Auceps, aves capiens.
298 Aporior, affligor, paupertatem patior.
299 Arrepticius, demoniacus.
300 Anguilla, piscis, al[179].
301 Alabastrum, vas unguenti marmoreum.
302 Abavus, avi avus.
303 Attavus, ab avi pater.
304 Avus, matris vel patris pater.
305 Avunculus, matris frater.
306 Amita, patris soror.
307 Abnepos, nepotis nepos.
308 Atnepos, abnepotis filius.
309 Aurugo, species coloris crocei.
310 Armonia, musica, que cantu constat.
311 Armizata, organa circulis ligata[180].
312 Aulicus, hovetrut[181].
313 Aquilo, ventus sinister septentrionis.
314 Affricus, ventus dexter favonii.
315 Acinacis, ensis Medorum.
316 Amasius, amori electus.
317 Amabilis, amore dignus.
318 Aumatium, locus secretus in publico.
319 Agaso -nis, marscal[182].
320 Aestus, inquietudo vel exitus oceani[183].
321 Astus, astutia.
322 Argumentum, confirmatio vel probatio rei.

171. *a lat.* austeris, austerus; sincerus, sinceris, heros A Sum. Hein. II 166, 273 172. Sum. Hein. II 166, 276-7 Argiron argentum - Ardanio palpo idest cecus a palpando 173. Sum. II 166, 280 CGL V 559, 5 Abiegenȩ oves quȩ geminos pariunt quasi ex utraque parte agnos lactantes – *cfr.* ambegnus *vel* ambiegnus 174. Sum. Hein. II 166, 282 Aricina argilla vel testa 175. Sum. Hein. II 166, 283 Hug. *Der.* A 5, 3, 10 et avenco-cas...idest avenas eradicare...averunco -cas, similiter avenas evellere 176. aluncino] alluncino C 177. Sum. Hein. II 166, 284 Hug. *Der.* L 100, 29, 704 allucino -as 178. Sum. Hein. II 166, 285.1 Aucupio aves capio; hinc auceps >aves capiens< 179. Sum. Hein. II 167, 292.1 Anguilla piscic al - *Aal* 180. *cfr.* o 60-61:ormiscos, ormizata 181. Dief. A 61b Sum. Hein. II 168, 304 Aulicus houelinc vel houetrut 182. Sum. Hein. II 168, 308.1 Agaso, -nis marscalc - *Marschall* 183. Aumatium...oceani] Agaso -nis marscalc, Aumatium locus secretus in publico, Aestus inquietudo vel exitus oceani B Aumatium locus secretus in publico, Aestus inquietudo vel exitus oceani, Agaso marscalc C

323 Ambrosius odor divinus.
324 Anatus, miser[184].
325 Aer, spacium a terra ad lunam.
326 Aether, a luna ad celi firmamentum.
327 Ancomiscos, incastratura idest[185] nŏth[186].
328 Aspidiscus uncinus idest crapho[187].
329 Asia, ad orientem, tertia pars mundi.
330 Affrica, III pars ad meridiem.
331 Angelus, nuncius Grece.
332 Apostolus, missus.
333 Ambro, devorator[188].
334 Acunei, victime[189].
335 Agon, certamen.
336 Agonizo, pugno.
337 Agonitheta, qui preest pugnanti.
338 Agonista, bellator.
339 Analogia, ratio, origo, sapientia, collatio, comparatio.
340 Aethimologia, proprietas vel origo sermonis.
341 Arsidum, vulgare[190].
342 Antis, altior pars vel acutior[191].
343 Aufridus, proprium nomen fluvii[192].
344 Atticus, Atheniensis Grece.
345 Adruus, serpens[193].
346 Axidonum, sella, stůl[194].
347 Antes, extremi ordines vinearum.
348 Anfrate, mare[195].
349 Apellestia vel apelestia insatietas[196].
350 Alapidiosus, intra calvus[197].
351 Austerus, durus.
352 Albugo, macula vel membranulum in oculo.
353 Affatim, habunde satis.
354 Anfractus, circuitus.
355 Aemolumentum, lucrum vel fructus.
356 Atrox, dirus, sevus.

184. Pap. AN 48, 240 185. idest] *om.* B 186. nŏth] nůth B Sum. Hein. II 168, 314 Ancomiscos incastratura id est nůth (*v. l.* nŏth) Clos. I An 65, 26 Ancomiscos Not, incastratura Dief. A 34a Ancomismus (idest incastratura...grece ἀγκωνίσκος) nout...nvth - *Not* 187. Dief. A 54c Sum. Hein. II 168, 315 Aspidiscos uncinus id est crapho/chrŏwil vel hacco (*v. l.* Aspidiscus) - *Kropf*, *Haken* 188. Pap. AM 49, 205 189. Du Cange *s.v.* Acunei 190. Sum. Hein. II 169, 328 191. Serv. *Georg.* II 417, 257 nam proprie antes sunt eminentes lapides vel columnae ultimae, quibus fabrica sustinetur 192. Sum. Hein. II 169, 329.1 Aufidus proprium nomen fluvii (*v. l.* Aufridus) 193. Sum. Hein. II 169, 331 Adruus/Adritus serpens 194. stůl] stŏl AB Sum. Hein. II 169, 332 Axidonium sessorium/sella id est stůl (*v. l.* stŏl) - *Stuhl* 195. Sum. Hein. II 169, 334 Dief. A 32a Amf-itriate vel -rete...(i. mare, occeanus, aqua) 196. Osb. *Der.* a 701, 75 Amplestica satietas Crem. 1996, 350-1 197. Sum. Hein. II 169, 336 Alapidiosus/Alopitiosus intercalvus Grindohte CGL V 264, 6 Alapiciosus calvus

357 Ater, niger.
358 Absurdus, incongruus, dispar.
359 Augustus, augens regnum, venerabilis, pulcher.
360 Attonitus, intentus vel stupefactus.
361 Abstrusus, occultus[198], latens.
362 Arrogans, superbiam iactans.
363 Abrogans, humilis nil iactans.
364 Avernus, infernus.
365 Acer vel acris, fortis vel celer.
366 Adeo, in tantum.
367 Ancia, ferrum in scuto, quod manu tenetur[199].
368 Ancilia, arma celestia vel deorum scuta.
369 Agger, terre congeries.
370 Aerarium, gazophilacium.
371 Apex, littera vel summitas cuiusque rei.
372 Acclivis, oblique erectus.
373 Amminiculum, aduttorium.
374 Animadversio, vindicta.
375 Anus, vetula vel posteriora hominis.
376 As vel assis quelibet[200] res integra, que dividi potest.
377 Admodum, valde.
378 Aliquatenus, aliquo modo vel aliquando.
379 Aliorsum, alia parte vel aliter.
380 Acinum, uva inmatura vel trestir follis[201].
381 Ad calcem, ad finem.
382 Ascia, tuerchakkas[202].
383 Alla, illa[203].
384 Agellum, prediolum, parvus campus.
385 Adga, circa[204].
386 Armillum, vas vinarium.
387 Adventicius, advena.
388 Aliger, pennatus.
389 Auca, anser.
391 Anas vel aneta, avis aquatica, anit[205].
392 Avitum, ab avis relictum.
393 Autumatio, collectio vel estimatio.
394 Amnetum, fustis quem rete tenditur.
395 Amentum, ligametum in missili.
396 Aplanes, spera celestis idest[206] non errans.
397 Aplustre, armamentum navium[207].

198. occultus] ocultus AB 199. CGL V 626, 5 Ancia ferrum in scuto quod manu tenetur 200. quelibet] que quelibet B 201. Sum. Hein. II 171, 356 Acinum/Acium uva inmatura vel potus vilis/trestir follis - *Trester* 202. tuerchakkas] tuerchackas C Sum. Hein. II 171, 358 Ascia dehsala/dehsa/tuerchakkas vel barta (*v. l.* -ckas) 203. Sum. Hein. II 171, 358.1 Alla illa >fluminis nomen< *cfr*. Allia 204. Sum. Hein. II 171, 359 Mein. 26 205. Dief. A 33b Sum. Hein. II 171, 364 Anas vel Aneta anit/ante avis aquatica ThLL anas...['ente'= *lituan*. antis, *theodisc*. anut, enit, *anglosax*. aned...] 206. idest] *om.* C 207. Fest. 103 Aplustria navium (-is) ornamenta Pap. Ap 50, 296 Aplustre armamentum navis Sum. Hein. II 171, 365.2

398 Alvearium, vas apium.
399 Aquilum, nigrum.
400 Aruina, pinguedo.
401 Aetula, etas modica.
402 Adnibeo, adiungo.
403 Alterco, litigo.
404 Anticipo, preoccupo[208].
405 Annitor, opitulor.
406 Auspicor, incipio, inicior.
407 Abligurrio, devoro.
408 Amolior, abduco.
409 Abutor, male utor.
410 Allicio, invito.
411 Assentior, smeichen[209], adulor[210].
412 Aucupor, appeto.
413 Assevero, affirmo.
414 Adoleo, incendo.
415 Ango, affligo.
416 Asporto, abduco.
417 Adorior, aggredior.
418 Aberrunco, alieno.
419 Anticti, subterranei populi[211].
420 Amus, ferrum ad capiendos pisces.
421 Absinthium, wermůth[212].
422 Acer, arbor mazelterbŏm[213] vel herba gundereba[214].
423 Anetum, tille[215].
424 Apium, epfe[216].
425 Alba maris herba[217].
426 Allium, clobelŏch[218].
427 Aconita, herba venenata[219].
428 Ascolium, asclŏch[220].

208. preoccupo] preocupo AB 209. smeichen] *sup. scrip.* x - *schmeicheln* 210. Sum. Hein. II 164, 242 Assentior adulor slihtelon/smeichen Dief. A 55b Assentior idest adulor *ibid.* 14c Adulari (cf. adolorari) hochdeutsch smeichen 211. Sum. Hein. II 172, 377 212. wermůth] wermŏthe AB Sum. Hein. II 166, 287 Absinthium herba amara wermůta (*variae lectiones* wermůth, wermŏthe) Clos. I Ab 8, 40 Absintheum Wermůte, herba Dief. A 5a Absinthium...hochdeutsch wermuot, -ot - *Wermut* 213. mazelterbŏm] mazelterboim AB - *Maßholder* 214. Sum. Hein. II 176, 415 Acer herba gundereba/gunderebo vel arbor mazaltra/mazelterbŏm (*v. l.* mazelterboim) Clos. I Ac 12, 19 Acer vel Acero Massolter bŏm oder gunderebe, krut Dief. A 8c Acer...mazzelder...massolternbaum...gunderebe - *Gundelrebe* 215. Clos. I An 67, 45 Sum. Hein. II 167, 288 Anetum tilli (*v. l.* tille) - *Dill* 216. Dief. A 40b Sum. Hein. II 167, 289 Apium ephi/ephich (*v. l.* epfe) - *Eppe* 217. Sum. Hein. II 173, 379.3 218. clobelŏch] clobeloch AB Sum. Hein. II 167, 291 Allium clobolŏch/cnobelovhc (*variae lectiones* clobelŏch, clobeloch) Dief. A 24a Allium klobelouch Clos. I Al 44, 78 Alleum Clobelŏch - *Knoblauch* 219. *cfr.* aconitum 220. *cfr.* ascalonium Sum. Hein. II 167, 292 Ascolonium/Ascolinium/Ascolinum/Ascolium asclŏch - *Aschlauch*

Incipit prologus de derivationibus[1].

Cum partium prolixitas tam diffuse in libris philosophicis vel in poeticis habeatur ut in thesauro memorie vix aut nunquam possibile sit retinere, merito perspicaciter in uno volumine has derivationes inserere mihi placuit quantum facultas ingenii recordabitur.

Incipiunt[2] derivationes[3].

A I

[1]**ANIMA** est prime inpositionis et componitur [2]**exanimis**, [3]**semianimis**, inde [4]**animo** -as -vi -tum -tu, inde verbalia et hoc [5]**animal** et componitur [6]**exanimo** -as. Item ab anima [7]**animus** -mi, habet enim ex se anima ex quo [8]**animosus** -a -um, inde [9]**animositas** -tis et componitur animus [10]**unanimis**, a quo [11]**unanimiter** adverbium. Componitur etiam [12]**magnanimus**, a quo [13]**magnanimitas**, [14]**pusillanimus**, [15]**pusillanimitas** -tis, [16]**longanimus**, -[17]**tas** -tis. Item ab animo -as -vi [18]**animal** et hoc animale.

A II

[1]**AURIS** auris, inde [2]**auricula** -le, [3]**auricularis**. Item ab aure [4]**auricus** -ca -cum. Item ab aure [5]**audio** -dis -ditum -ditu, a quo [6]**auditus** -tus -tui, [7]**audibilis** audibile et componitur audio [8]**exaudio**, a quo [9]**exaudibilis** -le. Componitur etiam [10]**obedio** -dis, quod caret supinis, inde [11]**inobediens** tis -tior -tissimus, a quo [12]**obedientia** -e. Item [13]**subaudio** -dis, [14]**subauditus** -tus -tui, [15]**obaudio** -dis et auris componitur [16]**inauris**[4].

A III

[1]**ALIUS** -a -ud, inde [2]**alias**, [3]**alio**, [4]**aliorsum**, [5]**alibi**, [6]**alicubi**, [7]**alioquin**, [8]**aliunde**, [9]**alicunde** adverbium, item ab alio [10]**alienus** -a -um, a quo [11]**alieno** -nas verbum activum, quod componitur [12]**abalieno** -nas, a quo verbalia.

[1] derivationibus] derivativis B *om.* C [2] incipiunt] *om.* C [3] derivationes] derivativa B [4] inauris] *add. sup. scrip.* idest murena AB

A IV

1 **AMO** -as-vi -tum -tu verbum activum, a quo verbalia 2 **amabilis** -le lior -simus a quo 3 **amicitia** -e et 4 **amicor** -aris. Item ad amo per adictionem r 5 **amor**, a quo 6 **amorosus** -sa -sum et componitur amo 7 **adamo**, 8 **redamo**, a quibus verbalia.

A V

1 **AGO** agis egi actum actu activum verbum, inde 2 **actus** -tus -tui, a quo 3 **actualis** -le, 4 **actualiter** adverbium. Item ab ago 5 **activus** -a -vum et 6 **agilis** -le -lior -limus, a quo 7 **agilitas** -tis 8 **-liter** adverbium [et actualis -le -liter]. Ab actu 9 **actutum** idest cito a celeritate. Ovidius in quarto 'quem quidem ego actutum modo vos absistite cogam'[5]. Item a secunda persona agis, ablata s et addito[6] to, fit 10 **agito** -tas verbum activum et frequentativum, inde 11 **agitabilis** -le et componitur 12 **exagito** -tas, 13 **subagito** -as, 14 **coagito**, a quibus verbalia. Item ago componitur 15 **adigo** adigis adegi adactum -tu, inde verbalia, 16 **transigo** -gis, 17 **abigo** -gis et 18 **ambigo** gis[7] idest dubito[8], a quo 19 **ambages** -gis et 20 **ambago** -nis et 21 **ambiguus** -a -um, a quo 22 **ambiguitas** -tis. Componitur etiam ago 23 **redigo**, 24 **cogo**, a quo 25 **cogito** -tas, inde verbalia et componitur etiam ago 26 **subigo**.

A VI

1 **AVEO** aves verbum neutrale, inde 2 **avidus** -a -um -dior -dissimus, 3 **avide**, avidius -me adverbia. Item ab aveo 4 **avarus** -a -um, a quo 5 **avaritia** -e idest aveo vel circumdo[9]. Item 6 **ambio** ambis -bii vel[10] -bivi[11].

A VII

1 **ARDEO** -des -si arsum -su verbum activum, inde 2 **ardor** -ris, et a secunda persona ardes, addita co, fit 3 **ardesco** et ardeo componitur 4 **exardeo**, a quo 5 **exardesco** -cis.

A VIII

1 **ARCEO** -ces -cui -tum -tu verbum activum, a quo 2 **arctus** -ta -tum, a quo 3 **arcte**, arcius -sime adverbia. Item ab arceo 4 **arcus** -cus -ui, quod

[5] Ov. *Met.* III 557, 71 [6] addito] abdito B addita C [7] transigo -gis...ambigo -gis] transigo -gis et ambigo -gis, abigo -gis A [8] idest dubito] *om.* C [9] idest aveo vel circumdo] *sup. scrip.* B [10] vel] *om.* B [11] idest...-bivi] *a lat.* A *om.* C

componitur [5]**arcitenens** idest ferentarius. Item ab arceo [6]**artus** -tus -ui, a quo [7]**articulus** -li et a supino artum -tu, u in o, mutata fit [8]**arto** -tas -vi, a quo verbalia et componitur [9]**coarto** -as -vi, item a secunda persona arces, addito co, fit [10]**arcesco**. Item arceo componitur [11]**exerceo**, inde [12]**exercitus** -tus -tui et [13]**exercitium** ecercitii et [14]**exercito** -tas inde verbalia et arceo [15]**coerceo**.

A IX

[1]**AREO** ares arui neutrum et caret supinis inde [2]**aridus** -da -dum -dior -dissimus, [3]**ariditas** -tis. Item ab areo [4]**aresco** -cis et componitur areo [5]**exareo**, [6]**exaresco** -cis.

A X

[1]**ALO** alis -lui altum -tu, verbum activum, [2]**altrix** -cis et [3]**alitus** -tus tui et [4]**alimentum** -ti, [5]**alimonia** -e. Item ab alo hic et hec [6]**altilis** et hoc altile et [7]**alumpnus** -ni. Et componitur alo [8]**coalo** -lis.

A XI

[1]**AUDEO** -des -sus -sum neutrum passivum, inde [2]**audax** -cis -cior cissimus et [3]**audaciter** -cius -sime adverbia et [4]**audacia** -e. Item ab audeo [5]**ausus** -sus -sui.

A XII

[1] **AUGEO** -ges -xi auctum -tu verbum activum, inde [2]**augmentum** -ti a quo [3]**augmento** -tas -vi. Item ab augeo [4]**auctor** -ris, quod quando auctorem significat communis generis est, quando auctionem masculinum et facit femininum [5]**autrix**[12] et ab auctore [7]**auctorizo** -zas. Item ab auctore [8]**autenticus** -ca -cum, item ab augeo [9]**augustus** -ta -tum et [10]**augesco** -cis. Item augeo componitur [11]**adaugeo**, [12]**exaugeo** a quibus verbalia.

A XIII

[1] **ALBEO** -bes -bui verbum neutrum, et caret supinis, inde [2]**albedo** -nis et [3]**albus** -a -um et [4]**albidus** -a -um et [5]**albico** -cas verbum neutrum, et de secunda persona albes, addita co, fit [6]**albesco** -cis. Et albus componitur [7]**dealbo** -as -bavi.

[12] autrix] uttix C

A XIV

[1]**ANNUS** anni, inde [2]**anniculus** -li, [3]**annuus** -a -um et [4]**annalis** -le et [5]**annuatim** adverbium et [6]**annosus** -a -um et componitur annus [7]**biennium**, [8]**triennium**. Componitur etiam [9]**bimus**, a quo [10]**bimatus** -tus tui, item componitur [11]**trimus** -a -um. Item ab anno [12]**anniversarium** -rii per compositionem vel derivationem.

A XV

[1]**AVIS** -vis, inde [2]**avicula** -e et componitur [3]**auceps** aucupis, a quo [4]**aucupor** -ris, a quo [5]**aucupium** -pii.

A XVI

[1]**ANUS** ani, [2]**anulus** -li, per rotunditatem [3]**anellus**.

A XVII

[1]**ALES** alitis, inde [2]**ala** -le, a quo [3]**alatus** -a -um. Et ala componitur [4]**aliger**.

A XVIII

[1]**ALTUS** -a -um -tior -tissimus, inde [2]**altitudo** -nis et hoc [3]**altare** -ris et [4]**alto** -tas -vi, quod non est in usu, quod componitur [5]**exalto** -as verbum activum, a quo verbalia et [6]**altitonans**.

A XIX

[1]**ALTER** -ra inde [2]**alteritas** -tis et [3]**alteratus** -ta -tum et [4]**alternus** -a -um, a quo [5]**alterno** -nas -navi -um verbum activum, et componitur alter [6]**alteriter**[13].

A XX

[1]**ADVERSUS** -sa -um inde [2]**adversitas** -tis et [3]**adversarius** -a -um, a quo [4]**adversor** -ris verbum deponens. Item ab adversor [5]**adversum** prepositio.

A XXI

[1]**AMPLUS** -a -um inde [2]**amplitudo** -nis et [3]**amplio** -as -vi verbum activum et [4]**amplius** adverbium et componitur amplus [5]**amplifico**, quod non est acumen inde est acies ei.

[13] alteriter] alteritter C

A XXII
[1]**ACUO** -is -cui acutum -tu verbum neutrum, inde [2]**acutus** -ta -um tior -simus a quo [3]**acumen** -nis per sincopam. Item ab acumine [4]**acies** -ei[14], hic [5]**acus** -cus -cui, a quo [6]**aculeus** -lei.

A XXIII
[1]**APTUS** -ta -um -tior -simus, inde [2]**apte** -tius -sime et [3]**aptitudo**[15] -nis. Item [4]**apto** -tas -vi, quod componitur [5]**exapto** et item aptus componitur [6]**ineptus** -ta -um -tior -simus et [7]**ineptia** -e et [8]**ineptio** ineptis.

A XXIV
[1]**ARGUO** -guis -gui -guitum -guitu[16] vel argutum argutu verbum activum, a quo verbalia et [2]**argutus** -a -um idest convictus[17], [3]**argutor** -ris, a quo [4]**argumentum** -ti inde [5]**argumentosus** -a -um et [6]**argumentor** -ris, a quo verbalia. Et componitur arguo [7]**coarguo**, [8]**redarguo**.

A XXV
[1]**ATER** -tra -um, atrior, aterrimus.

A XXVI
[1]**ARBOR** -ris inde [2]**arboreus** -a -um et [3]**arbustum** -ti, [4]**arbustus** -a -um.

A XXVII
[1]**ARO** -ras -ravi -tum -tu verbum neutrum, inde [2]**arator** -ris, [3]**aratrum** -tri.

A XXVIII
[1]**AMARUS** -a -um -rior -simus, inde [2]**amaritudo** -nis, [3]**amarico** -cas -vi. Item ab amaro [4]**amareo** -res, quod non est in usu, a quo [5]**amaresco** -cis.

A XXIX
[1]**ALGEO** -ges alsi verbum neutrum[18], et caret supinis, inde [2]**algor** -ris,[3] **algidus** -a -um -dior -dissimus et [4]**algesco** -cis.

A XXX
[1]**AUSTERUS** -a -um, inde [2]**austeritas** -tis.

[14] item...-ei] *om.* AB [15] aptitudo] aptitutudo B [16] -guitu] *a lat.* B [17] CGL V 491, 70 Argutum convictum plautus - *In Plaut. non repp.* [18] verbum neutrum] *mutato ordine* C

A XXXI
1 **AULA** -e, inde 2 **aulicus** -a -um.

A XXXII
1 **AULEUM** -lei tentorium, ex auro textum.

A XXXIII
1 **ARMA** -morum, inde 2 **armamenta** et 3 **armo** -as, a quo verbum 4 **exarmo** -as. Item ab armis 5 **armamentum** -ti et 6 **armarium** -rii et 7 **armariolum** -li. Item arma componitur 8 **armiger**, 9 **armipotens**, 10 **inermis**.

A XXXIV
1 **AQUA** aque, inde 2 **aquila** -le et 3 **aquaticus** -a -um, 4 **aquosus** -a -um, 5 **aquatilis** -le. Et componitur 6 **adaquo** -as -vi, inde verbalia; aquila -le inde 7 **aquilus** -a -um.

A XXXV
1 **AURUM** -ri, inde 2 **aureus** -a -um, a quo 3 **aureolus**. Item ab auro 4 **auricalcus** et per compositionem 5 **deauro** -ras.

A XXXVI
1 **ALVUS** -vi idest venter[19].

A XXXVII
1 **ALVEUS** -vei, inde 2 **alveolus**[20].

A XXXVIII
1 **ANDOR** -ris -ditus sum idest sustineo.

A XXXIX
1 **APRILIS**, inde 2 **apricus** -a -um.

A XL
1 **AURA** -re, quod componitur 2 **aurora** idest oriens aura.

[19] alvus...venter] *sup. scrip.* A *a lat.* B *om.* C [20] alvus...alveolus] alveus -vei, inde alveolus, alvus -vi C

A XLI
[1]ANGUIS -is, inde [2]**anguilla** -e et [3]**anguinus** -a -um et componitur [4]**anguicomus** -a -um.

A XLII
[1]ABBAS -tis, inde [2]**abbatissa** -e et [3]**abbatia** -e.

A XLIII
[1]ARVINA -e idest pinguedo -nis.

A XLIV
[1]ARTHOCOPUS idest laboriosus panis: arthoi labor[21] copus panis[22].

A XLV
[1]AVUS -vi, inde [2]**avitus** -a -um et [3]**avia**, [4]**avunculus** -li et per compositionem [5]**attavus** -vi et [6]**proavus** -vi.

A XLVI
[1]ANHELUS -li -a -um, inde [2]**anhelitus** -tus -tui et [3]**anhelosus** -a -um et [4]**anhelo** -as -vi, inde verbalia.

A XLVII
[1]ACHEROS -tis, inde [2]**acheronticus** -a -um.

A XLVIII
[1]ARMUS -i, inde [2]**armilla** -e.

A XLIX
[1]ARS -tis et componitur [2]**iners** -tis, [3]**inertia** -e. Item ars componitur [4]**artifex** -cis, [5]**artificium** -ii et [6]**artificiosus** -a -um et [7]**artificiose** adverbium et [8]**artificialis** -le.

A L
[1]AVERNUS -a -um, inde [2]**avernalis**,[3]**Averna**[23].

[21] labor] labet C [22] *cfr. mutato ordine* ἄϱτος - κόπος [23] Averna...-tris] Avernaplustretris C

A LI
[1]**APLUSTRE** -tris idest gubernaculum navis.

A LII
[1]**ARENA** -e, inde [2]**arenosus** -a -um.

A LIII
[1]**ASTRUM** -tri, inde [2]**astreus** -a -um, componitur etiam [3]**astripotens**, [4]**astrologus** et [5]**astronomia** -e idest nomina astrorum.

A LIV
[1]**AGER** -gri, inde [2]**agellus** -li, [3]**agrestis** -te et componitur [4]**peragro** -gras -vi et [5]**peregre** adverbium et [6]**peregrinus** -a -um, a quo [7]**peregrino** -nas vi[24] verbum neutrum. Et componitur ager [8]**agricola** -e, [9]**agricultura** -e.

A LV
[1]**ANGO** -gis verbum neutrum, inde [2]**anxius** -a -um, a quo [3]**anxietas** tis et [4]**anxior** -ris. Item ab ango [5]**angustus** -a -um et [6]**angusto** -as verbum activum et [7]**angustia** -e et [8]**angustio** -as, a quo verbalia.

A LVI
[1]**AUXILIUM** -lii, inde [2]**auxiliator** et[25] [3]**auxilior** -ris, inde verbalia.

A LVII
[1]**ANATHEMA** -tis idest excommunicatus inde [2]**anathematizo** -as, a quo verbalia.

A LVIII
[1]**ASPER** -a -um -rior -rimus, inde [2]**asperitas** -tis et [3]**asperitudo** -nis et [4]**aspero** -as, quod componitur [5]**exaspero** -as, inde verbalia.

A LIX
[1]**AMMINICULOR** -is.

A LX
[1]**ANGELUS** -li, inde [2]**angelicus** -a -um et componitur angelus [3]**ar-**

[24] -vi] *om.* AB [25] et] *om.* AB

changelus et [4]**evangelium**[26] -lii, a quo [5]**evangelista**[27], et [6]**evangelizo**[28] -as, inde verbalia.

A LXI
[1]**ARA** -e, quod componitur [2]**aruspex** -cis.

A LXII
[1]**AGGER** -ris, a quo componitur [2]**exaggero**, inde verbalia.

A LXIII
[1]**AFFRICA** -ce, a quo [2]**affer**, [3]**affricanus**.

A LXIV
[1]**APPELLO** -as verbum activum, inde verbalia et [2]**appellativus** -a -um et componitur secundum quosdam ex prepositione [3]**compello** -as, quod pro salute ponebant antiqui.

A LXV
[1]**ANGARIO** -as idest cogo.

A LXVI
[1]**ARBITER** arbitris[29], inde [2]**arbitratrum** et [3]**arbitror** -ris.

A LXVII
[1]**ARIOPAGITA** -e idest princeps virtuose ville: ares enim virtus et pagus villa interpretatur.

A LXVIII
[1]**AUGUR** -ris, inde [2]**augurium** -rii, [3]**augurior** -aris.

A LXIX
[1]**ADULTER**, inde [2]**adultera** -e et [3]**adulterium** -rii et [4]**adultimus** -a

[26] evangelium] ewangelium C [27] evangelista] ewangelista C [28] evangelizo] ewangelizo C [29] Pap. AR 33, 318 arbiter...facit arbitri secundum Sallustium (*Catil.* 20, 1?) secundum vero regulam Prisciani tertiae est – *cfr.* Prisc. *Inst.* XVIII 284, 358, 16 apud arbitrum (*v. l.* arbitrem)

um et [5]**adultero**[30] -as, a quo verbalia et [6]**adulterasco** -cis et [7]**adulterinus** -a -um.

A LXX

[1]**AMENTUM** -ti, inde [2]**amento** -as -vi.

A LXXI

[1]**ADOLESCENS** -is, inde [2]**adolescentia** -e, [3]**adolescentulus** -li et adolescens componitur -tior superlativo caret.

A LXXII

[1]**ACER** acris acre -crior -rimus, [2]**acriter** adverbium et [3]**acerbus** -a -um et componitur [4]**exacerbo** -as. Item ab acri [5]**acritudo** -nis et [6]**acredo** -nis.

A LXXIII

[1]**ACUS** aceris idest purgamentum frumenti.

A LXXIV

[1]**ACERVUS** -vi, inde [2]**acervo** -as per compositionem [3]**coacervo** -as.

A LXXV

[1]**APORIOR** -is idest laborando sudo[31], inde [2]**aporisma** -tis idest foramen per quod exit sudor.

A LXXVI

[1]**ARCHIMANDRITA** -te idest pastor ovium, archos enim princeps dicitur mandro ovis.

A LXXVII

[1]**ABDOMEN** -nis idest ambana porci.

A LXXVIII

[1]**ANTIDOTUM** -ti idest tranch[32].

[30] adultero] adulto A [31] inde acervo...sudo] *a lat.* B [32] Dief. A 38a Sum. Hein. II 159, 175 Antidotum contradatum id est tranc - *Getränk*

A LXXIX
[1]**APOL[L]OGIA**[33] -e idest excusatio, inde [2]**apologeticus**[34] idest excusatorius.

A LXXX
[1]**ANTONOMA<S>TICE**[35] idest excellenter.

A LXXXI
[1]**AFFERESIS** idest abusio de capite.

A LXXXII
[1]**APOCOPA** de fine.

A LXXXIII
[1]**APOSTRAPHA** idest conversio.

A LXXXIV
[1]**APORISMUS** idest brevis sermo.

A LXXXV
[1]**ASSER** asseris idest parva tabula.

A LXXXVI
[1]**ANA** -e idest equalis mensura[36].

A LXXXVII
[1]**APOSIOPHESIS**[37] idest defectio orationis

A LXXXVIII
[1]**ANUS** -nus -nui idest vetula, a quo [2]**anilis** -le et [3]**anicula** -le et [4]**aniliter** adverbium.

A LXXXIX
[1]**ANTE** prepositio, a quo [2]**antiquus**[38] -a -um -quior -simus, a quo [3]**antiquitus** adverbium et [4]**antiquitas** -tis et [5]**antiquarius** -a -um et [6]**antiquo**

[33] *cfr.* a 124: apologia [34] apologeticus] apollogeticus AB [35] *cfr.* a 164: antonomasia [36] CGL III 587, 11 [37] *cfr.* ἀποσιώπησις [38] antiquus] antiqus AB

-as idest infirmor[39]. Et ponitur ante in loco positivi et dicimus ante anterior sed superlativo caret. Item componitur ante [7]**antistes** -titis idest antistans, a quo [8]**antistior** -ris componitur a quo [9]**astutus** -a -um, inde [10]**astutia** -e.

A XC
[1]**AFFATOS** Grece, habunde in Latino, a quo [2]**affatim** adverbium[40].

A XCI
[1]**AGE** adverbium hortandi, cui pluralem numerum etiam invenimus [2]**agite**, quod etiam adverbium est hortandi.

A XCII
[1]**ATROX** -cis -cior -simus, inde [2]**atrocitas** -tis et [3]**atrociter** adverbium.

A XCIII
[1]**AUTUMO** -as -vi -matum -tu verbum neutrum.

A XCIV
[1]**AMBULO** -as -vi -latum -tu[41] verbum neutrum, a quo verbalia et componitur [2]**deambulo**, [3]**obambulo**.

A XCV
[1]**AURIGA** -e.

A XCVI
[1]**AROMA** -tis idest unguentum, a quo [2]**aromatizo** -as verbum activum, inde verbalia.

A XCVII
[1]**AMNIS**[42] -nis, a quo per compositionem [2]**amnicola** idest colens amnem.

A XCVIII
[1]**ARRA** -e idest terra, a quo [2]**arraboni** secundum antiquos nomen in-

[39] infirmor] infirmo A – *cfr.* F XXVI 11: infirmor -aris deponens [40] Pap. AF 3, 128 Affatim...a graeco affatos idest abunde CGL II 252, 35 ἀφάτος adfatim [41] -tu] -tum C [42] amnis] *sup. scrip.* hic AB

declinabile vel adverbium et ab arra componitur [3]**subarro** -as, verbum activum.

A XCIX
[1]**ASSIS** idest[43] obulus et componitur [2]**tressis** idest trium assium unde Persius 'hic Clama est non tressis agazo'[44], tressis dixit, quasi tres obolos.

A C
[1]**ARCHA** -e, inde [2]**archanus** -a -um.

A CI
[1]**ANGULUS** -li, a quo [2]**angularis** et componitur [3]**triangulus**, [4]**quadrangulus**.

A CII
[1]**ALAPA** -e, inde [2]**alaphizo** -zas[45], verbum activum.

A CIII
[1]**ACEO** -es -ui verbum neutrum, a quo [2]**acetum** -i et [3]**acidus** -a -um et [4]**acesco** -is.

A CIV
[1]**ALO** -as verbum neutrum, inde [2]**halitus** -tus -tui et componitur[46] [3]**exalo** -as.

[43] idest] *om.* C [44] Pers. V 76, 48 Hic Dama est non tressis agaso [45] Hug. *Der.* A 125, 40 Hec alapa...et alapizo -as...pro alapas dare [46] et componitur] *om.* C

Expositiones de B[1].

1 Bresit, genesis[2].

2 Bala, inveterata[3].

3 Balach, precipitans vel devorans[4].

4 Balaam, vanus populus vel precipitans eos[5].

5 Bosra, ipsa est caro[6].

6 Booz, in fortitudine[7].

7 Bennun, filius doloris[8].

8 Barach, fulgurans[9].

9 Bersabee, puteus vii[10].

10 Beselehel, in umbra Dei[11].

11 Bosor, carneus vel in tribulatione[12].

12 Beth, domus[13].

13 Baldat, vetustas sola[14].

14 Bethlehem, domus panis[15].

15 Bethel, domus Dei[16].

16 Bethaim, domus idolorum[17].

17 Bethania, domus afflictionis vel obedientie[18].

18 Benadab[19], decor.

19 Betfage, domus maxillarum[20].

20 Becoreth, primogenitus tuus[21].

21 Becech, egestas[22].

22 Basan, pinguedo vel brucus[23].

23 Bethecob, vicus[24].

24 Baben, vestis quidam[25].

25 Ben, fibula vel clipeus[26].

1. expositiones de B] *om.* A de b B expositiones C 2. Isid. *Etym.* VI, I 4, 216 Bresith, quod est Genesis Sum. Hein. II 187, 1 Bresith genesis (*v. l.* Bresit) 3. Sum. Hein. II 187, 2 Hier. *Lib.* Balla inveterata 62, 23 4. Hier. *Lib.* 79, 20-1 Balac lingens vel elidens sive involvens 91, 2 *ibid.* 159, 14 Balac elidens (*v. l.* Balach) Sum. Hein. II 187, 3 Balach precipitans vel devorans 5. Hier. *Lib.* 79, 20-1 6. Sum. Hein. II 189, 35 Bosra caro CGL IV 594, 4 7. Hier. *Lib.* 99, 25 8. Hier. *Lib.* 110, 6 Benur filius aerius sive filius ignis 9. Hier. *Lib.* 99, 22 Barac fulgurans (*v. l.* Barach) 10. Hier. *Lib.* 62, 20 11. Hier. *Lib.* 74, 16 12. Hier. *Lib.* 150, 27-8 13. Hier. *Lib.* 119, 11 14. Hier. *Lib.* 133, 16 Baldad vetustas sola (*v. l.* Baladat) 15. Hier. *Ep.* CVIII 10, 20, 316 salve, Bethlem, domus panis (*v. l.* Bethlehem) 16. Hier. *Lib.* 62, 18 17. Hier. *in Os.* I, IV 15-6, 47, 364-7 et ne ascendas in Bethaven, id est quae, quondam vocabatur Bethel, quia postquam aurei ibi vituli positi sunt ab Ieroboam filio Nabath, non Domus Dei appellatur, sed domus idoli 18. Hier. *Lib.* 135, 26 19. Benadab [Ier. 49, 27, 1239; Am. 1, 4, 1388 Benadad *v. l.* Benadab] Sum. Hein. II 187, 19 Benadab decor 20. Hier. *Lib.* 135, 24 Bethfage domus oris vallium vel domus bucae 21. Hier. *Lib.* 63, 1 Bechor primogenitus vel in clitellis aut ingressus est agnus 22. Hier. *Lib.* 103, 28 Bezec egestas 23. Hier. *Lib.* 79, 18 24. Sum. Hein. II 188, 24 25. Dief. B 65c v. Baen: Baben ...grece idest vestis...ornamentum 26. Dief. B 65 v. Baen: Ben...ornamentum colli, coro-

26 Babilon, confusio[27].
27 Batuel, virgo Dei[28].
28 Baal, vir vel vetustas[29].
29 Baruch, benedictus Domini[30].
30 Balthasar, capillus capitis[31].
31 Banaia, edificium Domini[32].
32 Bariona, filius columbe[33].
33 Bartholomeus, filius suspendentis aquas[34].
34 Barraban, filius magistri[35].
35 Banereem, filius tonitrui[36].
36 Boanerges idem sed corrupte[37].
37 Barnabas, filius consolationis[38].
38 Beniamin, filius dextre[39].
39 Bathula, virgo[40].
40 Bethsabee, domus iuramenti[41].
41 Bethsamis, domus solis[42].
42 Beth, producte, domus[43].
43 Beth, correpte[44], filius vel filia[45].
44 Bethsaida, domus frugum[46].
45 Beelzebub, vir muscarum vel habens muscas[47].
46 Bochri, primogenitus meus[48].
47 Buz, contemptus[49].
48 Buzatus, contemptibilis[50].
49 Bethel, Luza idest amigdalum vel civitas XII ab Helia lapide[51].
50 Beelphegor, simulacrum ignominie vel ydolum in monte Fegor[52].

na latine Crem. 1990, 81 27. Hier. *Lib.* 159, 15 Babylon confusio vel translatio (*v. l.* Babilon) 28. Hier. *Lib.* 62, 21 Bathuel virgo dei (*v. l.* Batuel) 29. vetustas] vetaista B Sum. Hein. II 188, 27.2 Baal vir vel vetustas 30. Hier. *Lib.* 126, 19 31. Hier. *Lib.* 129, 4 Baltasar capillus capitis (*v. l.* Balthasar) 32. Hier. *Lib.* 130, 1-2 33. Hier. *Lib.* 135, 22 34. Hier. *Lib.* 135, 20 35. Hier. *Lib.* 135, 28 Barrabban filium magistri eorum 36. Hier. *Lib.* 142, 9 37. Hier. *Lib.* 142, 9 38. Hier. *Lib.* 153, 14 39. Hier. *Lib.* 62, 24 40. Hier. *Lib.* 62, 21 Bathuel virgo dei 41. Hier. *Lib.* 110, 5 Bethsabee filia iuramenti Sum. Hein. II 187, 15.1 Bethsabe filia iuramenti (*v. l.* Bethsabee) 42. Hier. *Lib.* 91, 27 43. Hier. *Lib.* 119, 11 44. correpte] correpte domus Beth B 45. Hier. *Lib.* 130, 4 Beth filia vel mensura Sum. Hein. II 188, 30.7 Beth producte domus. Beth correpte filius vel filia (*v. l.* correpte domus Beth) 46. Hier. *Lib.* 135, 21-2 47. Hier. *Lib.* 142, 11-2 48. Hier. *Lib.* 106, 6-7 Bochori primogenitus meus Sum. Hein. II 188, 34.1 49. Hier. *Lib.* 126, 19 50. Hier. *Lib.* 133, 16-7 Buzites contemptibilis 51. Sum. Hein. II 189, 34.4 Clos. II Lu 845, 63 Lusa vel Luza civitas Judee, que nunc Bethel dicitur vel Jerusalem (T1) T2 T1 civitas Judee, que nunc Bethel vel Jherusalem dicitur. Versus supra in Iherusalem. T3 Wa] Lusa vel luxa interpretatur nux (lux B2) vel amictalum (amigdalum B2) A1 B2. Judee T2] indie (iudie?) I1 *Sol. dicitur] + versus in Jerusalem EL1 ibid. I Ie 706, 15 Jerusalem...item Iherusalem diversis temporibus habuit diversa nomina, que patent hys versibus: Solima, Luza, Bethel, Gerosolima, Jebus, Helia/ Urbs sacra Iherusalem dicitur atque Salem. T3 52. Isid. *Etym.* VIII, XI 24, 331 Belphegor interpretatur simulacrum ignominiae. Idolum enim fuit Moab, cognomento Baal, super montem Phegor, quem Latini Priapum vocant Sum. Hein. II 189, 39 Beelfe-

51 Bela, terminus Iudee ad orientem[53].
52 Bel, ydolum babilonicum[54].
53 Bethaven ubi vituli aurei erant[55].
54 Bethula, iuvencula[56].
55 Beelbaal, nomen ydoli idest vetus[57].
56 Basan, ager[58].
57 Belus, paternus[59].
58 Bath, linum[60].
59 Bethin, linea vestis[61].
60 Basileus, rex.
61 Basilea, regnum.
62 Basilica, regalis domus.
63 Basiliscus, regulus anguium pessimus.
64 Basim, silentium[62].
65 Biblii, artifices peritissimi[63].
66 Balo, mitto.
67 Biblicus sermo plenus.
68 Biblum, species papiri.
69 Biblios, liber.
70 Biblioteca, repositio librorum.
71 Baptisma, tinctio.
72 Baptista, tinctor.
73 Barbari, omnes gentes preter Grecos, Hebreos et Latinos.
74 Barbarus, ferox et inmitis.
75 Barbarismus, unius verbi corruptio.
76 Bdellium, species arboris aromatice vel lucidum vel album.
77 Bassius, custos populi[64].
78 Berillus, lapis purus ut aqua.
79 Batus, mensura trium modiorum.
80 Birsa, pellis.
81 Bothoma, urna[65].
82 Boema, auxilium[66].
83 Botholicula, stŏf[67].
84 Bifonticus, LXXII pars libre.
85 Biothanatus laqueus[68].
86 Balsamus, arbor aromatica.
87 Brancus, flecma naris cum ad os venit[69].

gor simulachrum >ignominię vel ydolum in monte fegor< (*variae lectiones* Beelphegor, simulacrum) 53. Hier. *De situ* PL, 23, 926a 54. Hier. *De situ* PL, 23, 930c 55. Hier. *in Os.* I, IV 15-6, 47, 344-6 56. Hier. *Lib.* 91, 23 57. Sum. Hein. II 188, 32 Beel vel baal nomen idoli id est vetus 58. Sum. Hein. II 189, 36 59. Sum. Hein. II 189, 40 60. Euch. *Instr.* II 209, 369-70 Bat enim apud Hebraeos linum dicitur (*v.l.* bath) Sum. Hein. II 189, 42 Bath linum 61. Euch. *Instr.* II 208-9, 368-9 Batdim in Daniele vestes lineae quibus feminalia, ut arbitror, significantur Sum. Hein. II 189, 41 Bethin linea vestis II 202, 05.5 Bathin in daniele vestis linea. baht enim apud hebreos linum 62. Sum. Hein. II 189, 48 63. Sum. Hein. II 189, 49 Hug. *Der.* B 64, 7, 125 biblei etiam et biblii dicuntur instabiles et etiam qui reparant libros 64. Sum. Hein. II 190, 60 65. Sum. Hein. II 190, 61 Bothoma urna id est eimber 66. Sum. Hein. II 191, 69 – *cfr.* βοήθημα 67. Sum. Hein. II 190, 63 Botholicula stovf Clos. I Bo 182, 40 CGL V 346, 57 Bothonicula stoppa - *Stoppel* 68. Isid. *Etym.* X, XXXI 11-2, 394 Biothanatus, quod sit bis mortuus.Θάνατος enim Graeco sermone mors dicitur 69. Isid. *Etym.* IV, VII 13, 170

88 Buzefalus, equus Alexandri Magni.
89 Boothes, sidus.
90 Bia, vita.
91 Bubulcus vel bubucularius, custos boum.
92 Boyma ascensio[70].
93 Birosis[71], cibus[72].
94 Boreas, ventus sinister septentrionis.
95 Bromeus, Bachus.
96 Bassareus similiter[73].
97 Brabion vel bravium, munus victorie[74].
98 Boosia, terra Thebanorum[75].
99 Berecinthia, mater deorum.
100 Bintheca, pascua[76].
101 Bithere, ire[77].
102 Bigamia, bis nupta.
103 Bigamus, duas nuptias habens.
104 Brolus, species gemme[78].
105 Bisalthes, gens barbara[79].
106 Barsa, rete[80].
107 Bolimiodus dicitur languor[81].
108 Bubus, caballus[82].
109 Baltus, camelus[83].
110 Bucertis vel bubalus, wisent[84].
111 Bobum Syriace idest bonum.
112 Boa, serpens boves glutiens.
113 Barba, fulgur.
114 Bronte, tronitruum.
115 Boethos, adiutor[85].
116 Bubara, adamans, lapis[86].
117 Bombus, sonus inhonestus.
118 Benilus, species lapidis vel herbe[87].
119 Ballineon vel bucones, stulti, rustici[88].
120 Burdo, animal, quod ex equo et asina nascitur.
121 Bubo, avis nocturna idest huo[89].
122 Badius, equus idest rubicundus.
123 Bimus vel bimulus idest biennis.
124 Bilibris, duas libras pensans.

Branchos est praefocatio faucium a frigido humore. Graeci enim guttur βράγχος dicunt, circa quem fauces sunt, quas nos corrupte brancias dicimus 70. Sum. Hein. II 191, 70 Boyma/Boynia ascensio 71. *cfr.* βρῶσις 72. Sum. Hein. II 191, 73 73. *cfr.* b 201: bassari 74. Sum. Hein. II 191, 77 - βραβεῖον 75. Clos. I Bo 181, 28T 76. Sum. Hein. II 191, 80 Buntheca pascua (*v. l.* Bintheca) – *cfr.* βουθερής 77. Sum. Hein. II 191, 80.1 Osb. *Der.* b 241, 99 Bitire pergere 78. Sum. Hein. II 192, 85 79. Sum. Hein. II 192, 86 Pap. B 42a Bisaltae populus Scytharum Clos. I Bi 173, 43 T Bisaltes Gens barbara 80. Sum. Hein. II 191, 83 81. Sum. Hein. II 192, 87 Bolimiodis/Bolimodis languor (*v. l.* Bolimiodus) 82. Sum. Hein. II 192, 88 Bubus/Baibus caballus 83. Sum. Hein. II 192, 89 84. Dief. B 83c - *Wisent* 85. Sum. Hein. II 192, 93 – *cfr.* βοηθός 86. Sum. Hein. II 192, 94 Bubura/Bubara adamans lapis Ex quo II B 364 Bubera est lapis dictus adamas 87. Sum. Hein. II 192, 95.1 Berillus/Berelus/Berulus/Benilus species lapidis vel herbę 88. Pap. B 42b Bocomes stulti rustici Sum. Hein. II 192, 97 Ballineon recreatio hinc balneum (*variae lectiones* Ballineon...vel bucones stulti rustici) 89. Dief. B 82c - *Uhu* 90.

125 Bifores, duplices ianue.
126 Bige, quattuor equorum currus.
127 Bivium ubi due vie conveniunt.
128 Bissus, species lini candidissimi.
129 Betha, species herbe vel littera Greca b.
130 Balteus, cingulum quattuor digitis latum.
131 Braca idest femorale.
132 Brace, crurium indumenta.
133 Bartea, lamina tenuissima[90].
134 Bulla, sperula aurea idest rinch[91].
135 Bucina, tuba.
136 Boo, sono vel cano.
137 Boatus, sonus vel cantus.
138 Balatus, vox pecorum.
139 Balista, sagitta vel genus iaculi idest[92] pharetra[93].
140 Balena[94], species piscis idest walra[95].
141 Babursus idest stultus[96].
142 Babursa, stultitia[97].
143 Bastaban, bremo[98].
144 Brancia, guttur vel maxilla vel chela[99].
145 Bitumen idest limus[100], gluten terre tenacissimus idest erdleim[101].
146 Bucula, vacca iuvencula.
147 Buculare labium[102].
148 Botrus, windrubo[103].
149 Bipennis, bial[104], bis acuta[105].
150 Butyrum, pinguedo lactis[106].
151 Birrus, cottus fimbriatus[107].

Sum. Hein. II 194, 115 Brattea/Bratea lamina tenuissima (*v. l.* Bartea) 91. Dief. B 84b Bulla rinch - *Ring* 92. idest] *om.* A 93. pharetra] pheterare AB Sum. Hein. II 194, 121.1 Balista sagitta vel genus iaculii id est pheterare (*v. l.* pharetra) 94. balena] balelena BC 95. Sum. Hein. II 194, 122 Ballena species piscis >id est< walira (*variae lectiones* Balena, Balelena, walra) Dief B 66c Balena...hochdeutsch walira ...warl -*Wal* 96. Sum. Hein. II 195, 124.4 Babursus stultus Isid. *Etym.* X, XXXI 10-1, 394 Baburrus, stultus, ineptus Pap. B 37b Baburrhus, stultus ineptus Hug. *Der.* B I 107 inde hic baburrus et baburcus -a -um, et babiger -a -um, idest stultus et ineptus, idem et baburlus 97. Sum. Hein. II 195, 124.3 Pap. B 37b Baburrha, stultitia inepta Hug. *Der.* B I 107 Hec baburra -re, idest stultitia, ineptia 98. Sum. Hein. II 194, 124 Dief. B 69c MLW I B 1391, 5-6 Bastaban...(a bos et tabanus?)...(Tabanus bovinus) - *Bremse* 99. Sum. Hein. II 194, 123 Brancia guttur vel maxilla >id est< chela - *Kehle* 100. idest limus] *sup. scrip.* AB *om.* C 101. Sum. Hein. II 194 124.1 Bitumen gluten >id est lim< terrę tenacissimum id est erdlim/erdleim (*v. l.* tenacissimus) - *Erde/Lehm* 102. Sum. Hein. II 195, 126.1 Buculare labium id est labil/lauitroc – *cfr.* b 184: belvis, concha idest labil 103. Sum. Hein. II 195, 128 Botrus uva wintrubo/winber (*v. l.* windrubo) Dief. B 79c Botrus...windrube -*Weintraube* 104. bial] bil A 105. Sum. Hein. II 195, 127 Bipennis >barta vel< bial >bis acuta< (*v. l.* bîl) Clos. I Bi 171 Bipennis Querch ackes oder bihel - *Axt, Beil* 106. lactis] *a lat.* B 107. Sum. Hein. II 195, 130 Birrus

152 Battudo, slegemelo[108].
153 Baratrum, vorago.
154 Busta, arbor ramis truncata[109].
155 Bustum, simulacrum a combustione corporis.
156 Basis, quidquid fundamento subponitur idest stafel[110].
157 Brumalis[111], zona ubi sol in hieme est.
158 Batta, pugna[112].
159 Bucca, os idest munt[113].
160 Bucella, panis quantum semel ori datur.
161 Blatero, verba trepida profero.
162 Balbutio, stamelo[114].
163 Bellus, bonus vel pulcher.
164 Barrus, elephans.
165 Bulla, platera[115].
166 Barbi, eburnea lira[116].
167 Bombo, sono.
168 Bombizatus, vox apium.
169 Balans vel bidens, ovis.
170 Bombix, vermis, qui sercum facit.
171 Bacca, uva.
172 Basterna, sambuch[117].
173 Biblum, pergamenum[118] ex papiro[119].
174 Blanca, deliciosa[120].
175 Butrio, aliena congrego.
176 Balbus[121], neselender[122].
177 Blesus, lispender[123].
178 Bachus, deus vini idest Liber pater.
179 Bache, saltatrices Bachi.
180 Bachatus, insaniens.
181 Butrisco, stultus fio[124].
182 Barritus, vox elephantis.
183 Belva, bestia maris et terre.
184 Belvis[125], concha idest labil[126].
185 Bimaritus, item maritatus.
186 Belligero, pugno.
187 Belgica, provincia Gallie.
188 Bellicosus, pugnax.

cottus fimbriatus kozzo Du Cange *s.v.* Cota, Cotta, Cottus, Tunica clericis propria, Gall. *Cotte*, Germ. *Cutt - Kutte* 108. Sum. Hein. II 195, 131 Dief. B 70a Battudo...flegillimo - *Dreschflegel* 109. Sum. Hein. II 195, 133 110. - *Staffel* 111. brumalis] bramalis BC 112. Sum. Hein. II 196, 135 113. munt] mǒnt AB Clos. I Bu 191, 9 - *Mund* 114. Dief. B 66b Balbutio...stammel red - *stammeln* 115. Sum. Hein. II 197, 145 Bulla blatera (*v. l.* platera) Clos. I Bu 26, 193 Bulla Bulle oder brief oder bloter...*v. l.* blate - *cfr. Platte* 116. Sum. Hein. II 196, 140.1 Barbitus eburnea lira (*v. l.* Barbi) CGL IV 210, 34 Barbitus lyra maior – *cfr.* βάρβιτος 117. Sum. Hein. II 197, 144 Basterna species vehiculi id est sambuch - *Sänfte* 118. pergamentum] pargamenum BC 119. Sum. Hein. II 197, 147 Biblum pergamenum ex papiro facto (*v. l.* pargamenum) 120. Sum. Hein. II 197, 146 121. balbus] ballus A 122. Sum. Hein. II 197, 149 Balbus nesilenter/niselender (*variae lectiones* ballus, neselender) – *cfr.* Strick.1, 278 123. Sum. Hein. II 198, 171 Blesus lispenter (*v. l.* lispender) Clos. I Bl 176, 10 Blesus...lispelnder - *lispeln* 124. Sum. Hein. II 197, 154 Brutisco/Butrisco stultus fio 125. *cfr.* pelvis 126. Sum. Hein. II 197, 156.1 Belvis concha/concavum id est labil - *cfr.* l 111: lubrum , lefs vel labil

189 Bilis, fel vel ira.
190 Burrus, niger, subrufus[127].
191 Butant, aves cum clamitant[128].
192 Bilum, amarum[129].
193 Bruma, hiemps.
194 Bubes, barba puerilis vel adolescentia[130].
195 Biheres[131], duos habens heredes.
196 Bifarius, binis sermonibus dictus.
197 Bachanalia, festa Bachi.
198 Blatta, species purpure vel muris.
199 Bullans, aque bullas faciens.
200 Bes vel bisse, due partes dempta tercia[132].
201 Bassari, bacha saltatrix Bachi[133].
202 Benedictio, oblatio.
203 Balafium, imago, bilide[134].

127. Sum. Hein. II 197, 160 – *cfr.* πυρρός 128. Ald. *De sept.* PL, 89, 220a cornices butant Sum. Hein. II 67, 308 Aves butent 129. Sum. Hein. II 198, 163 Bilum/Birum amarum 130. Sum. Hein. II 198, 165 *cfr.* p 369: pubes 131. biheres] biberes A 132. Sum. Hein. II 198, 170 133. *cfr.* βασσαρίς 134. Sum. Hein. II 190, 64 Balafium/Balasium imago id est bilidi - *Bild*

Derivationes[1] de B [2].

B I

[1]**BONUM**[3], a quo -[2]**nus** -a -um, [3]**melior**, [4]**optimus**. Item a bono [5]**bonitas** -tis et [6]**bonum** adverbium et componitur [7]**beate** -tius -sime et beatissimo, [8]**beatitudo** -nis et [9]**beo** -as -vi verbum neutrum. Item beatus componitur [10]**beatifico** -as, a quo verbalia. Item bene componitur [11]**benignus** -a -um et benignus componitur -nior -simus, a quo [12]**benignitas** -tis et [13]**benigne** adverbium. Item bene componitur [14]**benivolus** -a -um, a quo [15]**benivolentia** -e, item componitur [16]**beneficus** -a -um, a quo [17]**beneficium** -ii et [18]**benefacio** -cis. Item a bono dicitur [19]**bellum** per diminutionem, per antifrasin eo quod minime sit bonum et a bello [20]**bellicus** -a -um et [21]**bello** -las vel [22]**bellicor** -ris, a quo verbalia et [23]**Bellona**. Et componitur bellum [24]**duellum** idest duorum bellum et [25]**belliger** et [26]**rebellis**, a quo [27]**rebellio** -nis. Item a meliore [28]**melioro** -as et [29]**meliunculus** et ab optimo [30]**optimas** -tis.

B II

[1]**BIS** adverbium derivatur a duobus secundum significationem, a quo [2]**binus** -a -um et [3]**binarius** -a -um et componitur bis [4]**biduum**, a quo [5]**biduanus** -a -um. Componitur etiam [6]**bimus**, a quo [7]**bimatus** -tus -tui, componitur etiam [8]**biennium**, [9]**bipes**, [10]**bilinguis**, [11]**biceps**, [12]**bidens**, [13]**bifidus**, [14]**bifultus**, [15]**biformis** et cetera.

B III

[1]**BOS** bovis, inde [2]**bovinus** -a -um et [3]**Bootes** et [4]**bucula** -e et [5]**bubulcus** -ci et componitur [6]**bostar**[4] idest statio boum. Item a bove [7]**bucerus** -a -um. Ovidius in VI Metamorphoseon ‘et quisquis montibus illis, lanigerosque greges armentaque bucera pavit’[5].

[1] derivationes] item B [2] derivationes de B] *om.* A de b *om.* C [3] bonum] bokus C [4] Osb. *Der.* B XII 5, 85 [5] Ov. *Met.* VI 394-5, 136

B IV
[1]**BACULUS**, inde [2]**becillus** et componitur [3]**inbecillus** -a -um.

B V
[1]**BACHOR** -ris, inde [2]**bachanalia** adverbium.

B VI
[1]**BAIULO** -as -vi -latum -tu, verbum activum inde verbalia et [2]**baiulus** -li.

B VII
[1]**BALBUS** -bi, inde [2]**balbutio** -tis -tivi.

B VIII
[1]**BASIUM** -sii idest osculum intra amantes.

B IX
[1]**BOLUS** -li, quod componitur [2]**crocibulus**.

B X
[1]**BLANDUS** -a -um -dior -simus, [2]**blandior** -diris et [3]**blandimentum**, [4]**blanditie** -arum pluralis, [5]**blande** -dius -dissime adverbia.

B XI
[1]**BAPTIZO** -zas -tum -tu verbum activum, inde [2]**baptisma** -tis et [3]**baptismum** -i et [4]**baptista** -e a quo [5]**baptisterium** -rii.

B XII
[1]**BIBO** -bis -bibitum -tu verbum neutrum, inde [2]**bibulus** -a -um et componitur [3]**ebibo**, [4]**conbibo**.

B XIII
[1]**BLASPHEMO** -as -tum -tu verbum activum, inde [2]**blasphemia**.

B XIV
[1]**BOO** -as -vi -tum -tu idest sono -as, quod componitur [2]**reboo** -as, [3]**amboo** inde [4]**boatus** -tus -tui. Item a boo, [5]**vox** b mutata in v, inde [6]**vocalis** a quo[7]**vocaliter** et componitur [8]**semivocalis** et vox componitur [9]**vocifero** -as. Item a voce [10]**voco** -as -vi, inde [11]**vocativus** -a -um et [12]**voca-**

bulum et [13]vocito -as. Componitur etiam [14]evoco, [15]convoco, [16]advoco, [17]advocatus, [18]revoco, a quo [19]revocabilis -le.

B XV
[1]**BUSTUM** -ti, [2]bustialis -le.

B XVI
[1]**BASIS** -sis, lignum quod sustinet ostium domus, quod nos sulium vocamus, ponitur etiam basis pro quolibet fundamento vel pro iunctura.

B XVII
[1]**BIGA** -e idest[6] quadriga.

B XVIII
[1]**BARBARUS** -a -rum, a quo [2]barbaries -ei.

B XIX
[1]**BIDENTAL** -is idest locus ubi cadunt fulgura.

[6] *fort. pro* et

1 Cain, possessio vel lamentatio[1].
2 Cainan, possessio vel lamentatio eorum[2].
3 Cham, calidus[3].
4 Chus, Ethiops[4].
5 Canaan, negotiator vel humilis sive motus eorum[5].
6 Cethura, thimiama eorum[6].
7 Chis, durus[7].
8 Caleph sicut cor aut carnis[8].
9 Cetheus, abscisus[9].
10 Chabul, germen[10].
11 Chobal, gravis[11].
12 Coph, vocatio vel littera[12].
13 Celeth, ecclesiastes idest concionator[13].
14 Chaldei, feroces[14].
15 Cephas, Petrus[15].
16 Cherubin, plenitudo scientie[16].
17 Cades, sancta vel mutata vel ubi fons iudicii est[17].
18 Carnaim, cornua[18].
19 Camuel, resurrectio Dei[19].
20 Caad, patientia[20].
21 Calanne, consummatio futura[21].
22 Capturim, Capadoces[22].
23 Cariathim, villa eorum[23].

1. Hier. *Lib.* 63, 2 Cain possessio vel adquisitio (*v. l.* lamentatio) 2. Hier. *Lib.* 63, 2-3 3. Hier. *Lib.* 63, 11-2 4. Hier. *Lib.* 63, 14 5. Sum. Hein. II 203, 4 Hier. *Lib.* 63, 14 Chanaan σάλος (hoc est motus) eorum vel negotiator aut humilis 6. Sum. Hein. II 203, 6 Hier. *Lib.* 64, 28-9 Chettura thymiama offerens vel copulata aut iuncta 7. Hier. *Lib.* 103, 4-5 Cis durus vel vomitus viri sive vomens vir 8. Hier. *Lib.* 80, 12 Chaleb quasi cor aut omne cor vel canis (*v. l.* Chalep) 9. Hier. *Lib.* 63, 18-9 Chettaeus mentis excessus sive fixus abscissus (*v. l.* Cetheus) 10. Hier. *Lib.* 92, 22-3 11. Hier. *Lib.* 130, 9 Chobar gravitudo vel gravitas sive iuxta electum 12. Hier. *Lib.* 119, 12 Cof vocatio vel avis (*v. l.* Coph) 13. Sum. Hein. II 203, 13 Celeth/Coeleth ecclesiastes id est concionator Hug. *Der.* S 26, 1054 Salomon...idem et Celet vel Coelet, quod grece dicitur ecclesiastes, latine concionator 14. Hier. *Lib.* 64, 22-3 Chaldaei quasi daemonia vel quasi ubera aut feroces 15. Hier. *Lib.* 142, 14 16. Hier. *Lib.* 103, 7 17. Hier. *Lib.* 63, 4 18. Hier. *Lib.* 63, 3-4 19. Hier. *Lib.* 7-8 Camuhel resurrectio dei aut stabit deus (*v. l.* Camuel) 20. Hier. *Lib.* 74, 17-8 Caath patientia vel molares dentes sive dolans vel conponens 21. Hier. *Lib.* 63, 15-6 Chalanne consummatio futura sive omne nos 22. Hier. *Lib.* 63, 16-8 Chapturim manus exploratorum sive turturum. Sed melius Cappadoces (*v. l.* Capadoces) 23. Hier. *Lib.* 130, 5

24 Camos, congregatus[24].
25 Cademoth, principium mortis[25].
26 Carmelus, mollis vel tenellus[26].
27 Cariathiarim, civitas silvarum[27].
28 Capsahel, congregatio Dei[28].
29 Cayphas[29], uomens ore[30].
30 Chananeus, possidens[31].
31 Candacis, commutate[32].
32 Capharnaum, villa consolationis[33].
33 Claudius, spes tranquillitatis[34].
34 Cana, viculus Galilee ubi Dominus aquas in vinum convertit.
35 Carmelus, unde Nabal fuit[35].
36 Carnan, civitas Assyriorum[36].
37 Calanne, civitas Nemroth in Babilonia[37].
38 Cyrinus, heres[38].
39 Carcamis, civitas iuxta Eufraten[39].
40 Cydaris, mitra vel pilleus idest hůtelin[40].
41 Corbona, gazophilacium sacerdotum.
42 Cedar, nigredo[41].
43 Cinoth, lamentationes[42].
44 Casleu, mensis november[43].
45 Chore, calvarie locus vel calvus[44].
46 Cineus, densus populus[45].
47 Caboth, gloria[46].
48 Cyrenen, vocatio[47].
49 Chos, terra[48].
50 Chananeus, possidens vel possessio[49].

24. Hier. *Lib.* 80, 12-3 Chamos congregatus vel quasi adtrectatio *ibid.* 126, 2 Chamos congregatus 25. Hier. *Lib.* 86, 1 26. Hier. *Lib.* 110, 11-2 27. Hier. *Lib.* 103, 4 28. Hier. *Lib.* 107, 10 Cabseel congregatio dei 29. Cayphas] Cauphas B 30. Hier. *Lib.* 135, 30 Caifas investigator vel sagax. Sed melius uomens ore (*v. l.* Caipha) 31. Hier. *Lib.* 135, 2-3 Cananeus possidens sive possessio *cfr.* c 50: chananeus 32. Hier. *Lib.* 144, 3 33. Hier. *Lib.* 139, 11-2 Cafarnaum ager vel villa consolationis 34. Hier. *Lib.* 144, 4 35. Hier. *De situ* PL, 23, 887c 36. Hier. *De situ* PL, 23, 889c Charran, civitas Assyriorum 37. Hier. *De situ* PL, 23, 934c Chalanne, civitas regni Nemrod in Babylone 38. Hier. *Lib.* 139, 9-11 39. Sum. Hein. II 204, 17.20 Clos. I Ca 235, 268 T Carcamus Civitas in oriente 40. hůtelin] hŏtelin AB Sum. Hein. II 204, 18 Cydarim/Cydaris mitra vel pilleus episcopi id est hůtilin/hubelin/hŏbe (*variae lectiones* hůtelin, hŏtelin) Dief. C 118a Cidaris...hůt....hotili - *Hütelin* 41. Hier. *Lib.* 63, 6-7 Cedar tenebrae vel moeror 42. Isid. *Etym.* VI, I 8, 217 43. Euch. *Instr.* II 203-4, 292-3 Caseleu in Zaccharia propheta november (*v. l.* Casleu) Sum. Hein. II 204, 23 Casleu mensis november 44. Hier. *Lib.* 63, 7-8 Core calvitium (*v. l.* Chore) 45. Sum. Hein. II 204, 25 CGL IV 46, 42 Cuneus densus populus 46. Hier. *Lib.* 103, 13-4 Escaboth cecidit gloria vel vae gloriae 47. Hier. *Lib.* 144, 29-30 Cyrene heres. Creta vocationes aut vocatae 48. *cfr.* χῶς dor. = χοῦς 49. Hier. *Lib.* 135, 2-3 Cananeus possidens sive possessio *cfr.* c 30: chananeus

51 Craslomi, Palestini[50].
52 Cosmus, mundus.
53 Cosmographia, mundi descriptio.
54 Cenodoxia, vana gloria.
55 Castrimargia, ventris ingluvies.
56 Chiliarcus, qui mille viris preest.
57 Cataplasma, idest medicamina inligo idest faszon[51].
58 Catartica, multigena[52].
59 Cataracte, celestium aquarum conclusiones vel fenestre vel voces tonitruorum.
60 Cata mane vel iuxta mane.
61 Catholicus, universalis.
62 Cathezizo, doceo[53].
63 Cathacesis, doctrina[54].
64 Cathecuminus, docibilis vel audiens fidem.
65 Cathegorie, predicamenta.
66 Cathegoro, predico.
67 Catasta, eculeus vel scala in quam ligantur puniendi.
68 Catabula cum quid de sublimi iacitur[55].
69 Catacumbo, proprium nomen loci Rome[56].
70 Catalogus, numerus vel descriptio.
71 Cathari, novatiani heretici.
72 Cathafrige, heretici Spiritum Sanctum super se venisse mentiti sunt nec super apostolos[57].
73 Catharus, mundus idest reiner[58].
74 Canon, regula vel norma.
75 Caparis[59], species fructeti similis lentisco[60].
76 Colon, membrum vel pars sententie.
77 Comma, incisio.
78 Commatim, breviter dictatus.
79 Choicus, mundanus vel terrenus[61].
80 Carisma, donum.
81 Cronos, tempus.
82 Crison, aurum.

50. Sum. Hein. II 204, 29 Craslomi philistini vel palestini Euch. *Instr.* II 199, 229 Chasloim qui postea Philistini nunc Palaestini Clos. I Cr 371, 7 Crasloim Palestini 51. Sum. Hein. II 205, 35.1 Cataplasmo medicamina inligo id est faschon/gafascon (*variae lectiones* Cataplasma, faszon) *cfr.* m 62: malagma, fascon 52. Sum. Hein. II 205, 36 53. Sum. Hein. II 205, 41 Catezizo doceo (*v. l.* Cathezizo) 54. Sum. Hein. II 205, 42 Catacesis doctrina (*v. l.* Cathacesis) 55. Pap. C 56a Catabole...cum quid se (*corr.* de) sublimi inferius iacitur Sum. Hein. II 206, 46.2 56. Sum. Hein. II 206, 47 Catacumba pro nomine romę./Catacumbo proprium nomen loci romę 57. Sum. Hein. II 206, 49 58. Cathafrige...reiner] Catharus mundus idest reiner, Cathafrige heretici Spiritum Sanctum super se venisse mentiti sunt nec super apostolos A Sum. Hein. II 206, 51 Catharus mundus id est reiner - *rein* 59. *cfr.* κάππαρις 60. Euch. *Instr.* II 194-5, 155-6 Capparis in Salomone frutecti genus in oriente simile lentisco 61. *cfr.* χοϊκός

83 Cronica, temporum series vel temporalis[62].
84 Cocitus, fluvius inferni idest luctus.
85 Chrisolitus, lapis auricolor scintillas emittens.
86 Calcedonius lapis, ignea species[63].
87 Crisoprassus, lapis viridis cum aureis stellis[64].
88 Carbunculus, carboni similis.
89 Cyclades, gŏteppe [65].
90 Clima, scala[66].
91 Chyros, manus[67].
92 Climata, plage mundi.
93 Climax, gradatio vel ascensio.
94 Clevei[68], scultroa[69].
95 Chous, centrum vel axis celi[70].
96 Capses, species vasis.
97 Colan vel colera, fel[71].
98 Cenocephalus, hunthŏbeto[72].
99 Citropodes[73], fictilia vasa pedes habentia[74].
100 Chamur, curvum, camera[75].
101 Cleros, sors, hinc
102 Clericus, quia de sorte Domini est.
103 Cinos, canis.
104 Canicus, caninus.
105 Cimitherium, sepultura mortuorum.
106 Cyrographum, manualis scriptio.
107 Crania, cerebrum.
108 Clinos, letus[76].
109 Cathedra, sedes.
110 Catapulta, celi sagitta.
111 Cronographus, temporum scriptor.
112 Cronographia, temporum scriptura.
113 Catastrophos, conversio.
114 Categita, doctrix[77].

62. Sum. Hein. II 206, 60 Chronica temporum+descriptio/series vel temporalia (*v.l.* temporalis) 63. Pap. C 51a Carcedonia gemma – *cfr.* Isid. *Etym* . XVI, XIV 5, 206-7 (De ignitis) 64. Sum. Hein. II 207, 60.3 Crissopassus/Crypassus lapis viridis cum aureis stellis CGL V 352, 23 Cyprassus viridem habet colorem hoc est stellas 65. gŏteppe] gůteppe C Sum. Hein. II 207, 62 Cyclades/Cyclade goteweppe/hemade (*variae lectiones* gůteppe, gŏteppe) Dief. C 117b Cyclades ...got weppe 66. Sum. Hein. II 207, 64 Dief. C 127b Clima et. est scala – *cfr.* c 93: climax, gradatio vel ascensio 67. manus] ananus A 68. clevei] clivei AB 69. scultroa] scutroa B Sum. Hein. II 207, 69 Clevei sculptura (*v. l.* scultroa) *fort. ex rad.* γλυφ- 70. Sum. Hein. II 207, 66 Chous centrum vel axis cęli (*v. l.* Chonus) 71. Sum. Hein. II 207, 67.1 – *cfr.* χολή 72. hunthŏbeto] hunthŏbet A Sum. Hein. II 207, 68 Cenocephalus hunthŏbet/hunthŏbeto Dief. C 120b v. Cynocephalus: Cenocephalus...hunthoubet ...hunthobet ...hunhovbeto - *Hundhaupt* 73. citropodes] cetropodes C 74. *cfr.* χυτϱόπους 75. Sum. Hein. II 207, 69.1 Camur curvum hinc camera (*v. l.* Chamur) Isid. *Etym.* XV, VIII 5, 173 Camerae sunt volumina introrsum respicientia, appellatae a curvo; καμουϱ (camur *codd.*) Graece curvum est 76. Sum. Hein. II 208, 76 Clinos lectus/letus 77. Sum. Hein. II 208, 79 *fort. pro* catechista

115 Catarrus, reuma fluens de naribus.
116 Chisis item reuma cum ad pulmonem venit[78].
117 Calcias, dexter subsolano[79].
118 Cyprus, insula interpretatur vel mixtura[80].
119 Cyprus, Venus[81].
120 Calliope[82], Musa pulchra vel pulchre faciens vel optima vox.
121 Clio, Musa, bona fama vel cogitatio.
122 Clees[83], gloria[84].
123 Cleoneus, gloriosus[85].
124 Cloto, una Parcarum, evocatio interpretatur.
125 Catacresis, usurpatio nominis alieni[86].
126 Catacresticos, usurpative[87].
127 Cacumenus, malus fervor[88].
128 Contubernalis quasi contubernacularis idest hergesello[89].
129 Cauma, estus.
130 Calos, bonus.
131 Crisocomus, auricomus.
132 Clemle[90], brachium[91].
133 Chelys, Lyra.
134 Ceraunium, fulmen.
135 Ceraunius, lapis fulvus fulmini similis.
136 Cristallus, lapis ex glacie gelatus.
137 Chiros, Dominus.
138 Cristallon, glacies.
139 Curis, virtus[92].
140 Condocilina, nodositas nervorum[93].
141 Coraula, cornu canens vel poeta[94].
142 Crotos, pulsus[95].
143 Crusma, pulsus[96] chordarum[97].
144 Chorotalum, cymbalum[98].

78. Sum. Hein. II 208, 80.1 Chisis >item< reuma cum ad pulmonem venit – *cfr.* φθίσις 79. Sum. Hein. II 208, 80.2 Calcias ventus dexter subsolano MLW II C 19, 56-63 v. caecias: calcias...καικίας...ventus subsolanus 80. Sum. Hein. II 208, 80.3 81. Sum. Hein. II 208, 80.4 Cypris venus (*variae lectiones* Ciprus...<-us) 82. Calliope] Caliope C 83. clees] cles C 84. Sum. Hein. II 208, 84 Clees inclitus gloria – *cfr.* κλέος 85. Sum. Hein. II 208, 85 86. Sum. Hein. II 208, 87 Pap. C 56a 87. Sum. Hein. II 209 87.2 - καταχρηστικῶς 88. Sum. Hein. II 209, 88.1 Cacaumenus malus fervor – *cfr.* κακομανούμενος 89. Sum. Hein. II 209, 88 Contubernalis/Contubernialis quasi contabernacularis/contubernacularis id est heregisello (*v. l.* hergesello) Dief. C 147c Contubernalis hochdeutsch gesellich - *Heergesell* 90. *cfr.* χηλή 91. Sum. Hein. II 209, 91 Chele brachium (*v. l.* Clemle) 92. Pap. C 83a 93. Sum. Hein. II 210, 92.5 Condolacina/Condocilina nodositas nervorum – *cfr.* κονδύλωμα 94. *cfr.* χοραύλης 95. Sum. Hein. II 210, 94.1 - κρότος 96. crusma pulsus] *a lat. scrip.* B 97. Pap. C 81a Crusma quasi crisma idest pulsus chordarum Du Cange *s.v.* Crusma sonus musicae, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613 Instrumentum musicum, cymbalum, in Martinii lexicon – *cfr.* κροῦσμα 98. Sum. Hein. II 210, 94 Crotalon/Chorotalum cymbalum >hinc onocrotalus quia hęc avis vo-

145 Cantes, fistule musicam excedentes[99].
146 Cratos, potens.
147 Cardia, cor.
148 Cacenphaton, obscena vel mala enuntiatio.
149 Cuntis, dea Iuno, potens interpretatur[100].
150 Cacosintheum, mala compositio[101].
151 Carientismos, dictio gratificans[102].
152 Ceros, cornu[103].
153 Catheia, telum vel sagitta[104].
154 Centaurus, homo semiequus.
155 Cerica, cornu canens[105].
156 Cyclopus, inmane monstrum unioculum in fronte.
157 Chirurgus, medicus vulnera secans.
158 Cinthius, Apollo idest sol.
159 Cinthia, Diana, luna.
160 Cichor, prudens vel mansuetus[106].
161 Calo idest voco, hinc
162 Kalende[107].
163 Cardiesacus, eger corde[108].
164 Ceres, dea panis.
165 Calamizo, leta cano.
166 Cotila, mensura hec etiam dicitur emina.
167 Crima, iudicium.
168 Crites, iudex.
169 Crasma, latus[109].
170 Carpos, fructus.
171 Chillon, labion[110].
172 Careolus, magus[111].
173 Caticon, habitans[112].
174 Cora, regio.
175 Coragonton, regio viventium[113].
176 Cocconia, mansuetus[114].

ce carens rostrum in modum cimbalorum repercutiens vocis similitudinem reddit<
99. Crem. 1994, 204-5 100. Sum. Hein. II 210, 94.2 Curitis dea Iuno potens interpretatur (*v. l.* Cuntis) 101. Sum. Hein. II 210, 97 Cacosintheton mala compositio (*v. l.* Cacosintheum) – *cfr.* κακοσύνθετον 102. Sum. Hein. II 210, 98 – *cfr.* χαριέντισμα 103. Osb. *Der.* C XXII 1, 121 – *cfr.* κέρας 104. Pomp. *gramm.* V 284, 23 cateia telum dicimus lingua Persarum Pap. C 56b Catheia, telum vel sagitta Sum. Hein. II 210, 98.1 Cateia telum vel sagitta (*v. l.* Catheia) 105. Sum. Hein. II 211, 101.1 – *cfr.* κῆρυξ 106. Sum. Hein. II 211, 102 Cicor prudens vel mansuetus (*v. l.* Cichor) CGL V 219, 3 Cicor prudens mansuetus Hug. *Der.* C 160, 230 Hic cicur -ris prudens, gnarus, cautus, astutus, vafer, placidus, mansuetus 107. Sum. Hein. II 211, 103 Calo id est voco; hinc kalende 108. Sum. Hein. II 211, 105 Cardiacus herzesuhtiger/herzsiecher >cordis dolorem habens/eger corde< (*v. l.* Cardiesacus) 109. Luc. 16, 26, 1641 inter nos et vos chasma magnum firmatum est Euch. *Instr.* II 196-7, 186-7 Chasma in Luca hiatus, Graecum est Pap. C 55b Casma hiatus terrae dum rumpitur terra, unde casmare verbum Sum. Hein. II 211, 108.1 Crasma latus – *cfr.* χάσμα 110. Sum. Hein. II 211, 109 Chillon labium/labion – *cfr.* χεῖλος 111. Sum. Hein. II 211, 110 112. Sum. Hein. II 211, 110.1 – *cfr.* κατοικῶν 113. *cfr.* χώρα αγόντων 114. Sum. Hein. II 211, 111.1

177 Cleo, servio, hinc.
178 Clientela[115]. Quidam autem interpretantur cleo fleo[116].
179 Corbita, navis.
180 Camus, quoddam ferrum asperum.
181 Cerberus, quasi creoborus idest carnem vorans[117], canis inferorum.
182 Chere, vox psitaci avis idest ave[118].
183 Cata triton trocheon ubi in versu tertio loco trocheus invenitur[119].
184 Cenon, commune, genus carminis ubi et poeta et introducte persone locuntur.
185 Cephale, caput, hinc
186 Cep<h>a[120].
187 Calipso, venditrix ferri[121].
188 Cyrogillos, bestia spinosa maior ericio[122].
189 Cameleon, bestiola vento vivens sub aspectu[123] colores mutans[124].
190 Cerastes, cornuta serpens.
191 Caprea silvatica, steingeiz[125].
192 Castor, fiber, biber[126].
193 Camelopardus, bestia camelo capite, equo collo, bubalo pedibus similis.
194 Capreolus vel cambolus, rech[127].
195 Ceculus, blindsleicho[128] idest anguis cecus[129].
196 Capedo, species piscis idest alnt[130].
197 Conchilium[131], species ostre vel conche marine cuius sanguine purpura coloratur.

115. clientela] clicentela C 116. Sum. Hein. II 212, 114 Cleo servio, hinc clientela >cleo quidam dicunt fleo< – *cfr.* κλαίω 117. Isid. *Etym.* XI, III 33, 31 quidam ideo dictum Cerberum putant quasi κρεοβόρος, id est carnem vorans 118. Sum. Hein. II 212, 117.3 119. Sum. Hein. II 212, 117.4 120. Hug. *Der.* C 136, 1, 220 Cephas vel cephalim Greci dicunt caput, unde Cephas dictus est Petrus, quia in capite et principatu sit constitutus Apostolorum 121. Sum. Hein. II 212, 117.6 122. Sum. Hein. II 213, 121 Cyrogrillus/Cyrogillus bestia spinosa maior ericio Pap. C 65b Cyrogrillus erinatius spinosus maior eritio Clos. I Ci 298, 119 Cirogrillus Ygel T2 T3 Cirogrillus Animal spinosus maius ericio vel divinacio facta in manu - *Igel – cfr.* χοιρογρύλλιος 123. aspectu] asperni A 124. Sum. Hein. II 213, 122 Cameleon bestiola/bestia vento vivens sub aspectu colores mutans 125. steingeiz] steingaiz A Sum. Hein. II 214, 125 Caprea silvatica steingeiz (*v. l.* steingaiz) - *Steingeiß* 126. Sum. Hein. II 215, 138 Castor fiber id est biber/otter Clos. I Ca 248, 363 Castor Biber tier *ibid.* Fi 554, 2 Fiber Byber; animal, quod alio nomine castor dicitur - *Biber – cfr.* Princi 198-9 127. Clos. I Ca 230, 234 Capreolus Rech oder rech bog *ibid.* 212, 110 Cambolus Rech - *Reh* 128. - *Blindschleiche* 129. Sum. Hein. II 214, 128 Ceculus blindoslicho/blintsleicho id est cecus anguis (*v. l.* blindsleicho) Dief. C 109c Ceculus...blinderschleich - *blind/Schlange* 130. Dief. C 97bc v. Capito - *Aland(Karpfenart)* (Strick.2, 98) 131. conchilium] cochilium C

198 Cancer, crebez[132].
199 Concula vel conca, muscula[133] vel laber[134].
200 Capus, falco.
201 Carduus, distel[135].
202 Cuculus, gŏch vel fols[136].
203 Caradrion[137], lericha[138].
204 Carduelus, distilvinco[139].
205 Coturnix, perdix, rebhun[140].
206 Cicendula, cleno[141].
207 Çornix, cra[142].
208 Costrux, dux apium idest wisel[143].
209 Cornupeta, cornupetens bos.
210 Cervus emissus quando sequitur cervam[144].
211 Cete, marina belva inmenso corpore et pinguis.
212 Cocodrillus, mala bestia Nili fluminis idest nichis[145].
213 Caries, putredo vel pulvis lignorum.
214 Cautio, scribgezŏge[146].
215 Cauterium vel cauteriolum, instrumentum supra quod scribitur.
216 Cauteriatus, simulatione corruptus vel ustione.
217 Codex, liber multorum voluminum.
218 Calvarie locus, decollatorum locus.
219 Calvaria, rotunditas capitis idest gebel[147].
220 Calvitium, privatio capillorum.
221 Cincinnus vel cirrus, tortus capillus.
222 Cesaries, proprie virorum a cedendo.
223 Crines mulierum, a discriminando.
224 Cervix vel collum unum est.
225 Come utrorumque intonse.

132. Sum. Hein. II 214, 131 Cancer crebiz (*v. l.* crebez) Clos. I Ca 218, 157 Cancer Krebes Dief. C 94b Cancer hochdeutsch...krebeß - *Krebs* 133. muscula] muscla AB 134. Sum. Hein. II 214, 130 Conca vel concula id est muscula/multa vel labil (*variae lectiones* muscla, laber) Dief. C 139c-140a v. Concha -ula: Concula ...musculla Clos. I 336, 159 Concha Mersnecke oder mvschelle oder silberin schale - *Muschel* 135. - *Distel* 136. gŏch vel fols] gouh flos A vel fols gŏch B Sum. Hein. II 215, 133 Cuculus vel fols gŏch Clos. I Cu 388, 17 Cuculus Gŏch Dief. C 161a Cuculus ...gouch... goch - *Gauch* 137. χαραδριός 138. Dief. C 99c Caradrion (idest avis albi coloris)... lericha - *Lerche* 139. Sum. Hein. II 215, 135 Carduelis/Carduelus distilvinco vel distilwizo Dief. C 100c Carduellus...hochdeutsch distelvincho - *Distelfink* 140. rebhun] rebhůn C Sum. Hein. II 215, 136 Coturnix perdix id est rebhůn (*v. l.* rebhun) Clos. I Co 369, 381 T2 T3 Coturnix Rephůn Dief. C 154bc Coturnix...hochdeutsch ...rephun - *Rebhuhn* 141. Dief. C 117b v. Cicindela 142. Dief. C 152a - *Krähe* 143. Sum. Hein. II 215, 141 Costrux dux apum id est wisel - *Weisel* 144. Sum. Hein. II 215, 143 Cervus emissus quando cervam sequitur 145. Dief. C 129c 146. scribgezŏge] scribgezůge C Sum. Hein. II 216, 145 Cautio scribgeziuge/scribgezowa (*v. l.* scribgezŏge) Dief. C 109b Cautio...scripgeziuge - *Schreibzeug* 147. Dief. C 91c - *Giebel*

226 Cilia, pelles quibus oculi teguntur.
227 Cervicosus, dure cervicis.
228 Colaphus, percussio colli.
229 Cubutus, elle[148].
230 Costa, rippe[149].
231 Cartilago, molle os, crostela[150].
232 Coxa, clunes, diech[151].
233 Cerevella, hirnereba[152].
234 Cleffal, tenar[153].
235 Cale vel calcaneus, posterior pars pedis idest versen[154].
236 Colonus, alienam terram colens.
237 Crus vel tibia, scincha [155].
238 Consobrini, ex germanis nati.
239 Contubernium, consortium vel societas.
240 Corpulentus, crassus.
241 Cliens vel clientulus, serviens.
242 Collactaneus[156], uno lacte nutritur[157].
243 Coniux, tam vir quam femina.
244 Castra, dicta sunt quod castratur ibi libido.
245 Castro, testiculos aufero.
246 Classicum, herihorn[158] quo vocantur pugnanti[159].
247 Conclavis, cubiculum.
248 Cohors, D milites.
249 Centurio, princeps C virorum.
250 Coevus, coetaneus.
251 Coevulus, eiusdem etatis.
252 Commissura, assuitio vel assutum[160].
253 Casa vel casula, domus parva.
254 Culina vel coquina vel fornaculum.
255 Coclea, turris in quam per circuitum scanditur idest wendelstain[161].

148. Sum. Hein. II 217, 157 Cubitus elina/elle (*v. l.* Cubutus) Dief. C 160c Cubitus...hochdeutsch ellen - *Elle* 149. - *Rippe* 150. crostela] crŏstela A Sum. Hein. II 217, 158 Cartilago/Cartillago molle os et sine medulla id est crustila/crostilla/brustlefel (*variae lectiones* crostela, crŏstela) Dief. C 103c Cartilago...crostel - *Knorpel* 151. Clos. I Co 370, 384 *cfr.* f 62: femur, coxa, diech 152. Sum. Hein. II 217, 161 Cerebella/Cerevella hirnireba/hirneschala (*v. l.* hirnereba) Clos. I Ce 112, 276 Cerebellum Hirnschedel - *Hirnschale* 153. tenar] tener A Sum. Hein. II 217, 161.1 Clessal/Cleffal/Celiffal tenar (*v. l.* tener) Dief. C 126c Cleffal...tener ...tenar...idest θέναϱ id quod vola manus 154. versen] verseno BC Sum. Hein. II 218, 162 Calx vel calcaneus/calcaneum posterior pars pedis id est fersina (*variae lectiones* Cale, versen, verseo) Clos. I Ca 203, 43 Calcaneum Versen - *Ferse* 155. scincha] schinca C Sum. Hein. II 218, 164 Crus vel tibia scinca (*variae lectiones* scincha, schinca) Dief. T 582c Tibia...hochdeutsch schinck - *Schienbein* 156. collactaneus] collectaneus C 157. Sum. Hein. II 218, 167 Collactei vel collactanei uno lacte nutriti./Collacteus vel collactaneus uno lacte nutritus (*v. l.* Collectaneus) 158. herihorn] herhorn C Sum. Hein. II 218, 169. 1 Classicum tuba qua vocatur in pugnam/herihorn quo vocantur pugnatori (*v. l.* herhorn) Dief. C 125c Classicum ...herehorn...herhorn - *Heerhorn* 159. pugnanti] *a lat. scrip.* B 160. Sum. Hein. II 219, 174 Commissura assumentum/assuitio vel assutum 161. wendelstain] wendelstein AB Sum. Hein. II 219, 177 Coclea turris in qua/quam per circuitum ascenditur/scanditur id est wendilstein (*va-*

256 Camera, absita vel arcuatum, gewelbe[162].
257 Calips, stahel[163].
258 Cripta, gruft[164].
259 Cementum quo murus conpingitur idest phlaster[165].
260 Cementarius, murorum artifex.
261 Curia, regalis domus vel dinchus[166].
262 Curialis, in curia nutritus.
263 Curules, senatorum sedes.
264 Cauterium quo animalia uruntur.
265 Clavis, gubernaculum navis.
266 Clavis quam domus clauditur et reseratur.
267 Circinus, cirkil[167] idest rizza[168].
268 Creagra[169], fuscinula, crŏwel[170].
269 Circus vel circulus, ciolus, rinc[171].
270 Carruca vel carra vel carpentum, plaustrum.
271 Carpentarius, lignorum sectione peritus .
272 Cuna vel cunula vel[172] cunabulum, wiega[173].
273 Cicuta, fistula.
274 Cenaculum, můshus[174].
275 Cithara, musicum instrumentum XXIIII chordarum.
276 Cinerum, nablum vel psalterium[175].
277 Cymbalum, item musicum instrumentum.
278 Chorus, pellis extenta cum duobus cicutis[176].

riae lectiones wendelstain, wendelstein) Dief. C 129b Coclea...wendelsten...stain - *Wendeltreppe* 162. Sum. Hein. II 219, 178 Camera absida/absita vel arcus/arcuatum id est giwelbe (*v. l.* gewelbe) Dief. C 92c Camera...leube. gewelb - *Gewölbe* 163. stahel] stael A Sum. Hein. II 220, 186 Calips/Calibs >ferrum< >id est< stahal >vel isan< - *Stahl* 164. - *Gruft* 165. Sum. Hein. II 219, 181 Cementum >quo murus conpingitur< >mortere vel< phlaster/plaster 166. *cfr.* c 510: consistorium, dinchus 167. - *Zirkel* 168. Sum. Hein. II 220, 190 Circinus/Circinum cirkil id est rizza Dief. C 121b Circinus...hochdeutsch...cirkil...riza 169. κρεάγρα 170. 2 Par. 4, 11 et 16 Sum. Hein. II 220, 189 Creagra fuscinula id est crowil/crewel (*v. l.* crŏwel) Clos. I Cr 373, 18 Creaggra Krowel Dief. 155 Creagra (idest fuscinula)...crowil *cfr.* f 68: fuscina, t 247: tridens, u 218: uncus 171. Sum. Hein. II 220, 191 Circus vel circulus vel ciclus id est rinc (*v. l.* ciolus) Dief. C 122c Circus vel circulus...rinck - *Ring* 172. vel] *om.* AB 173. wiega] wiga B Sum. Hein. II 220, 194 Cuna vel cunula vel cunabulum waga/wiga/wiega vel ligeride Dief. C 162b Cunabulum... wiega *ibidem* Cuna...hochdeutsch, niederdeutsch...wige - *Wiege* 174. můshus] mŏshus AB Sum. Hein. II 221, 195 Cenaculum můshus/můsgadem (*v. l.* mŏshus) Dief. C 111bc Cenaculum...mushus...niederdeutsch moshus 175. 1 Mach. 4, 54, 1444 renovatum est in canticis et citharis et cinyris et cymbalis *ibid.* 13, 51, 1473 et cinyris et cymbalis et nablis et hymnis et canticis – *cfr.* κινύρα 176. Sum. Hein. II 221, 198.1 Chorus pellis extenta cum duabus cicutis (*v. l.* duobus)

279 Celeuma vel navigantium[177] navale carmen[178].
280 Choree, carmina in choro.
281 Chorus, collectio cantantium.
282 Chorus, mensura XXX modiorum.
283 Cadus, tres urne.
284 Cabus, modica mensura.
285 Cartallus, canistrum, sportula[179].
286 Calatus, ceinuaz[180].
287 Ciatus, calix modicus.
288 Crater, vas ansas habens.
289 Cratera, naph[181].
290 Coclear, lephil[182].
291 Cacabus, vas lapideum, fictile.
292 Caldarium vel caldariolum, kezel[183].
293 Celatura, sculptura.
294 Cantarus, vas, canneta[184].
295 Condimeus, poculus vel sciphus[185].
296 Ciminum, cŏmin[186].
297 Cynamonium, frutex brevis dulcis cortice.
298 Collirium, medicamentum oculorum vel collectio medicamentorum.
299 Cucumis vel cucurbita, curbiz[187].
300 Cucumerarius, ortus cucurbitarum.
301 Cepe, in plurali ceparum[188], phlanza[189].
302 Cerifolium, keruila[190].
303 Canua, hanif[191].
304 Cicuta, herba venenata, scerlinc[192].

177. vel navigantium] *sup. scrip.* x 178. *cfr.* Festsch. P. Klopsch 257-92 179. chorus collectio...sportula] chorus mensura XXX modiorum, cadus tres urne, cabus modica mensura, chorus collectio cantantium, cartallus, canistrum, sportula A 180. Sum. Hein. II 221, 206 Calathus vel canistrum zeinna/ceinuaz (*v. l.* calatus) 181. Sum. Hein. II 221, 208 Cratera napf vel copf (*v. l.* naph) Dief. C 96a Cantarus...naph - *Napf* 182. Sum. Hein. II 221, 210 Coclear leffil/lephil Dief. C 129b Coclear...hochdeutsch...lefil - *Löffel* 183. kezel] kezzel C Sum. Hein. II 222, 212 Caldarium vel caldariolum chezzil/chezze/chezlin in quo calefit aqua (*variae lectiones* kezel, kezzel) - *Kessel* 184. canneta] channele A Dief. C 96a - Sum. Hein. II 222, 214 Cantarus vel caneta/vas >napf vel< canneta/canna/c^{h}annele - *Kanne* 185. Hier. *Hebr. Quaest. in Gen.* 44, 1, 48-9 Et pone argentum...et condy meum argenteum...Pro condy, id est poculo, quod etiam in Isaia legimus, Aquila scyphum Sum. Hein. II 214 .1 186. Sum. Hein. II 222, 215 Ciminum id est cumin/cumil/cumich/cumi (*v. l.* cŏmin) 187. curbiz] cŏrbiz AB Sum. Hein. II 222, 217 Cucumis vel cucurbita id est curbiz (*v. l.* cŏrbiz) Dief. C 161a v. Cucumer: Cucurbita...kurbiz...korbiz - *Kürbis* 188. in plurali ceparum] *sup. scrip.* BC (in *om.* B) cepa *sup. scrip.* A 189. phlanza] planza AB Sum. Hein. II 223, 223 Cepe phlanza/planza vel snitilŏch (*v. l.* in plur.i ceparum) - *Pflanze* 190. Sum. Hein. II 223, 224 Cerefolium/Cerifolium keruila Dief. C 114b v. Chaerophyllon - *Kerbel* 191. MLW II C 170, 41-2 v. cannabis Sum. Hein. II 223, 226 >Canabus vel< Canniva hanif (*v. l.* Canua) 192. Dief. C 117c Sum. Hein. II 223, 221.1 Cicuta herba vene-

305 Colocyntida, agrestis[193] cucurbita amara[194].
306 Carectum, rieth, gramen palustre[195].
307 Celidonia, scellewrz[196].
308 Collocasia, wildeminza[197].
309 Cassia, virga robusti corticis purpureis foliis.
310 Coliandrum, colinder[198].
311 Caulis, cŏle[199].
312 . Citretus, cedrinus[200].
313 Cardamum, wildercresse[201].
314 Crocus, species floris.
315 Crocinus, rubicundus vel purpureus.
316 Consitus, plantatus vel insitus.
317 Cuta, cortex[202].
318 Cippus, stoc[203].
319 Cedrus, genus arboris.
320 Cipressus, genus arboris.
321 Cortina, velum.
322 Cerasus, kersbom[204].
323 Cinus, criechboum[205].
324 Capulus, helza[206].
325 Carpenus, hagenbůcha[207].
326 Corilus, hasel[208].
327 Colurnus, heseliner[209].
328 Coriletum, haselah[210].
329 Calculus, numerus vel senten-

nata scerlinc/wotich - *Schierling* 193. agrestis] aggrestis AB 194 Sum. Hein. II 222, 219 Colocintida/Coloquintida/Colocintias cucurbita agrestis amara >wildiucurbiz< (*v. l.* aggrestis) 195. Sum. Hein. II 223, 221 Carectum riet >vel saherah<> gramen palustre< Dief. 101a Carectum...riethe... riet - *Riet* 196. scellewrz] scellewre AB Sum. Hein. II 223, 227 Celidonia scellewrz/scerlich Dief. C 110c v. Chelidonia: Celidonia...schellewurcz - *Schellwurz* 197. wildeminza] wildwminza C Sum. Hein. II 223, 228 Colocasia wildiuminza (*v. l.* wildemilza) Dief. C 133ab v. Colocasia: Collocasia...wildminza - *Wilde/Minze* 198. Sum. Hein. II 224, 234 Coliandrum/Coriandrum collindir/sindar (*v. l.* colinder) 199. Sum. Hein. II 223, 230 Caulis choli/colgras (*v. l.* cŏle) Clos. I Ca 258, 431 Caulis Koͤle - *Kohl* 200. Sum. Hein. II 224, 237.1 Citreus/Citretus cedrinus 201. wildercresse] wildecresse AB Sum. Hein. II 223, 231 Cardamus wildercresso/wildecresso (*variae lectiones* wildercresse, wildecresse) Dief. C 100b Cardamum...hochdeutsch wilderkresse, wiltekresse - *wilde Kresse* 202. Sum. Hein. II 224, 235 Cuta/Citta cortex id est rinda Dief. C 124c Citta...cinta (idest cortex; cf. cicus?) rinda 203. stoc] stoch A Sum. Hein. II 224, 236 Cippus >truncus< stoc vel bloc (*v. l.* stoch) Dief. C 121a Cippus hochdeutsch stoch - *Stock* 204. kersbom] kersbŏm A Dief. C 114a Sum. Hein. II 224, 239 Cerasus kersbŏm/criseboum (*v. l.* kersbom) - *Kirschbaum* 205. criechboum] chriehbŏm A criehbom C Dief. C 120c-121a Cinus hochdeutsch criechboum Sum. Hein. II 224, 240 Cinus criehboum (*variae lectiones* chriehbŏm, criehbom) Clos. I Ci 294, 91 Cinus Kriechbŏm - *Kriechender Baum* 206. Dief. C 99a - Sum. Hein. II 227, 277 Capulus helza vel hanthaba 207. hagenbůcha] hagenbŏcha AB Sum. Hein. II 224, 241 Carpenus hagenbůcha/hagenbŏm Dief. C 103a Carpenus...hagenbucha... hagenbocha - *Hainbuche* 208. - *Hasel* 209. Dief. C 153c v. Corulinus Sum. Hein. 224, 243 Colurnus hesiliner (*v. l.* heseliner) – *cfr.* Haselholz (Strick.1, 285) 210. haselah] haselach C Sum. Hein. II 224, 243.1 - *Haselgebüsch*

tia vel lapis rotundus vel lapis in vesica.
330 Circumpedes, vestis sacerdotii idest alba[211].
331 Coccus, rubra purpura.
332 Coccinum, rezza[212] vel zarea[213].
333 Coccineus, rubicundus vel purpureus.
334 Cerimonie, sacrificia vel Cereris sacra.
335 Caliga, soch[214].
336 Caligula, sockelin[215].
337 Calige, hosen.
338 Cassis, helm.
339 Conopeum, rete quo culices excluduntur.
340 Culix, mugga[216].
341 Canopus, Egiptus[217].
342 Crustula, superficies panis.
343 Collirida, triangulus vel frictus panis[218].
344 Casilide, pera idest tasca[219].
345 Cos, wezestein[220].
346 Cola, siha[221].
347 Culter vel cultellus, instrumentum.
348 Columen, rama[222] textorale instrumentum.
349 Camites vel canti felga[223].
350 Clivus, halda[224].
351 Crepido, stekel vel hale[225].
352 Carice, fructus fici.
353 Consternatus, perturbatus vel afflictus.
354 Cloace, aquarum ductus in fossis.
355 Conspiratio, bonorum consensus seu malorum coniuratio.
356 Controversia, altercatio, strit[226].

211. Sum. Hein. II 225, 245 Circumpedes vestis sacerdotalis id est alba linea 212. *cfr.* Strick. 2, 114 213. Sum. Hein. II 225, 246.1 Coccinum reizza/rotez >vel zarea< >color rubens< Dief. C 129a Coccinum…rezza, rotez - *rot* – *cfr.* f 132: fenicium 214. Sum. Hein. II 225, 250 Caliga >scŏh vel< soc/hosa./Caligȩ hosun (*v. l.* soch) Dief. C 90b Caliga…soc - *Socke* 215. Sum. Hein. II 225, 251 Caligula/Calicula linsoc/sochili/hosenestel (*v. l.* sockelin) - *Söckchen* 216. Sum. Hein. II 225, 254 - *Mücke* 217. Sum. Hein. II 225, 253 Canopus/Canopia ȩgiptus >spersus< >inde canopicus< 218. *cfr.* κολλυϱίς 219. Pap. C 55 a Cassidilis, pera pastoralis Sum. Hein. II 226, 257 Cassidile/Casidile pera >vel capsa< muhsina/helmfûter vel tasca/casta Dief. C 104c v. Cassidilis: Casilidis…tascha - *Tasche* – *cfr.* Princi 241-2 220. wezestein] wesestain C Sum. Hein. II 226, 258 Cos/Chôs wezestein >genitivus cotis< (*v. l.* wezestain) Clos. I Co 368, 369 Cos Wetzestein Dief. C 154a Cos hochdeutsch…wetzestain - *Wetzstein* 221. Sum. Hein. II 229, 301 Colum/Cola siha - *Seiher, Sieb* 222. *cfr.* ϱάμμα 223. Sum. Hein. II 227, 280 Camites vel canti felga circa rotas Pap. C 47b Chamis lignum sine ferro quae cantum dicitur Hug. *Der.* C 28, 7, 166 hic cantus -ti pro cantu et pro meditullio rote, vel, quod melius est, cantus est curvatura vel circumferentia rote Mein. 70 Camites. uel canti. uelgan. uel speich - *Felge* 224. Dief. C 127c Sum. Hein. II 226, 260 Clivus halda/helda/lita - *Halde* 225. Dief. C 156b Crepido...hale vel stekel - *Pfahll, Stecken* 226. Sum. Hein. II 226, 265 Controversia altercatio >id est< strit - *Streit*

357 Cornutus sillogismus, acuta conclusio.
358 Cardo, ange[227].
359 Cassidue, communis causa in rethorica, ubi qui acusat potest acusari[228].
360 Cardinales, minores episcopi.
361 Cardinales, venti a plagis mundi flantes.
362 Circius, ventus dexter septen-.trionis.
363 Chorus, ventus sinister favonii[229].
364 Callis, phat[230].
365 Circumcelliones, monachi vagantes.
366 Cassus, vanus.
367 Centrum, medietas, punctus circuli.
368 Cetramentum, balco[231].
369 Colustrum, biest[232].
370 Clanculo, occulte.
371 Clandestinus, occultus.
372 Callus, suilo[233].
373 Cuniculi, insidie.
374 Causticus, asper.
375 Cuniculum, foramen vel canalis.
376 Constellatio, gestirne[234].
377 Coragium, virginale funalis[235].
378 Calcatorium, torcular.
379 Compluvium, stillicidium, dactrof[236].
380 Carbasus, segel[237].
381 Carabus, navicula.
382 Ciconia, storch.
383 Colus, dolor ventris.
384 Colus, rocko[238] vel cunicula[239].
385 Compos, particeps vel aquisitor.
386 Culleus, saccus in quo rei in mare iactabantur.
387 Cis idest ex ista parte, preponens propriis nominibus adiectivum.
388 Citer, similiter sed de appellativis[240].

227. Sum. Hein. II 227, 274 Cardo ango (*v. l.* ange) Clos. I Ca 236, 278 Cardo Tur angel oder tistel - *Angel* 228. Sum. Hein. II 227, 268 Communis causa in rethorica ubi qui accusat, accusari potest (*variae lectiones* >Cassidue< communis) 229. *cfr.* a 150: argestes 230. Sum. Hein. II 227, 275 Callis phat vel wec - *Pfad* 231. Sum. Hein. II 228, 282 Cetramentum blacha/balco Dief. C 116b Cetra-, tetra-cetar-, cetu-, -mentum blacha...tint – *cfr.* Strick. 2, 103 - balco *pro* blaco? 232. Clos. I Co 98, 327 Colustrum Biest, scilicet lac novum - *Biestmilch* 233. Sum. Hein. II 227, 281 Callus cutis spissata swil/giswil/suilo Dief. C 91a Callus...svil - *Schwiele* 234. Sum. Hein. II 228, 288 Constellatio gistirni/gistirri (*v. l.* gestirne) - *Gestirn* 235. Sum. Hein. II 228, 289 Coragium virginale funus/funalis Fulg. *Serm. ant.* 36, 38 [Quid sit coragium]. Coragium dicitur virginale funus 236. Sum. Hein. II 228, 293 Conpluvium >stillicidium< dachtröff Clos. I Co 335, 150 Compluvium Dach dröf - *Dachtraufe* 237. - *Segel* 238. - *Rocken* 239. Sum. Hein. II 229, 300 Colus rocko >vel chuncula< (*v. l.* cunicula) Dief. C 134b Colus...rock 240. Sum. Hein. II 229, 304 Citra+ultra/similiter >ex ista parte<+sed de appellativis

389 Citerior, ulterior.
390 Citimus, ultimus.
391 Creperum, dubium.
392 Compotus, annalis numerus.
393 Compotista, computator.
394 Cornutus, cornua habens vel acutus vel splendidus.
395 Contus, vectis vel fustis dirigende navis.
396 Clava, colbo[241].
397 Calo, saltator vel rusticus vel servus.
398 Centones, poemata ab aliis mutata vel excerpta.
399 Columelle diversa liniamenta[242].
400 Coturnus, poeticum vel agreste calciamentum utrique pedi aptum.
401 Constipulatio, stupor.
402 Coturnus, duorum discordantium amicus[243].
403 Curtis, hof.
404 Curtile, houestat[244].
405 Capillitium, capillatura vel spissi capilli.
406 Crispus, tortis capillis.
407 Calamistratus, calamistro crispatus.
408 Calamistrum, ferrum quo calefacto crispantur capilli.
409 Ciccum granum mali punici[245].
410 Concubium vel concubia cum omnes excubant.
411 Conticium, pars noctis cum omnia tacent[246].
412 Crepusculum, dubia lux cum occidit dies et incipit nox.
413 Complutus, pluvia perfusus.
414 Calamitosus, infelix, miser.
415 Commanipulares, commilitones, hergesellen[247].
416 Competum ubi due vie conveniunt.
417 Canna, harundo.
418 Cannas, urbs Italie ubi Hannibal Romanos delevit.
419 Cedrina resina vel sucus cedri[248].
420 Cillenius, Mercurius, a Cilleno monte.

241. Sum. Hein. II 229, 311 Clos. I Cl 307, 13 Claua Kolbe - *Keule* 242. Sum. Hein. II 229, 312.2 243. Sum. Hein. II 229, 313.2 Pap. C 79a Cothurnus venaticum et agreste calciamentum utrique pedi conveniens, unde si quis duobus discordantibus fuerit amicus cothurnus κόθορνος dicitur – *cfr.* CGL VI 282 244. Sum. Hein. II 230, 315 Clos. I Cu 398, 88 - *Hofstaat* 245. Sum. Hein. II 230, 320 Cittum/Centum granum mali punici Fest. 143 Ciccum membrana tenuis malorum Punicorum Hug. *Der.* C 162, 231 Hoc cicum, granum mali punici vel umbilicus lupini 246. Sum. Hein. II 230, 322 Conticinium pars noctis cum omnia tacent (*v. l.* conticium) 247. Sum. Hein. II 230, 327 Conmanipularis commilito herigesello./ Commanipulares commilitones hergesellen Dief. C 135a Commanipularis ...hergesello - *Heergesellen* 248. Isid. *Etym.* XVII, VII 33, 245 Huius ligni resina cedria dicitur Sum. Hein. II 231, 329 Cedria/Cedrina >id est< cedri resina vel sucus

421 Clarius, Apollo a Claro insula.
422 Cinthia, Iuno quod cingulum castitatis nubentibus resolvat.
423 Cunctalis, dea elementorum compugnantia[249].
424 Consentes, dii Iovi consentanei.
425 Celites, dii vel celestes habitatores.
426 Consus vel cossus, consiliorum deus[250].
427 Consulares, ludi ubi Conso deo annuatim ludebatur.
428 Circus, locus ubi equi currebant.
429 Colossus, altissima columna idest Irminsul[251].
430 Circenses, ludi ubi circa enses in circo positos in equis volitabant.
431 Celox, species navis velocis.
432 Capularis, morte dignus.
433 Celeps, qui non potest habere uxorem[252] vel non vult[253].
434 Celibatus, virginitas vel castitas.
435 Crepitaculum, sonitus.
436 Crepundia, cune vel nutrimenta infantium.
437 Casses, retia aranearum.
438 Caduceus, virga Mercurii vel pacificantium.
439 Caduceator, pacem faciens.
440 Crepris, pavimentum[254].
441 Cessim, gradatim.
442 Condilus, nodus.
443 Caraxo, scribo.
444 Condilo, pugnis cedo[255].
445 Congero, aliena congrego.
446 Contignatio, tectus.
447 Cistella, capsella, tascha[256].
448 Cutella[257] vel cistella, meise[258].
449 Conternans vitula, brisentia, calba[259].
450 Caraxatio, caracteries[260] vel scriptura[261].
451 Caracter, nota vel signum vel littera.

249. Sum. Hein. 231, 329.4 (*v.l.* compugnantium) 250. Sum. Hein. II 231, 331 251. Irminsul] mirminsul BC Sum. Hein. II 231, 334 LM *s.v.* Irminsul 252. uxorem] uxeorem B 253. Sum. Hein. II 231, 337 254. Sum. Hein. II 231, 344 Crepis/Cepris pavimentum - κρηπίς 255. Pap. C 73b Condili idest nodi; inde condilogmatica passio idest nodositas manuum et condilo -as idest pugnis caedo Sum. Hein. II 232, 348 256. Sum. Hein. II 232, 352 >Cistella< Capsella >id est< tasca (*v. l.* tascha) Dief. C 124a Cistella...tasca - *Tasche* 257. MLW II C 2176, 39 cutella v. scutella 258. Sum. Hein. II 232, Clitella >vel< cistella meisa (*v. l.* Cutella) Dief. C 124a Cistella meisa 259. Is. 15, 5, 1112 vectes eius usque ad Segor vitulam conternantem Sum. Hein. II 232, 352.1 Conternans vitula bisentium/brisentia kalba (*v. l.* calba) Pap. C 76a Conternans vitula tertium agens annum Clos. I Co 349, 257 C Conternans Kalp ibid. II Vi 1573, 128 Vittula Kalp Dief. C 146b Conternans...brisentia - *Kalb* 260. caracteries] caractaries AB 261. Sum. Hein. II 232, 354 Caraxatio vel caracteries vel scriptura (*v. l.* caractaries) 262. ich

452 Cudo, tundo vel acuo.
453 Conicio, arbitror vel estimo.
454 Concinno, compono vel consono.
455 Conpingo, compagino vel coniungo.
456 Condio, sallio vel saporifico.
457 Corrodo, ich nago[262].
458 Conplodo, collido.
459 Conpludo, plausum facio.
460 Clepo, furor, stile[263].
461 Cleps vel clepes, fur.
462 Catillo, alienas domus idest more catulorum giro[264].
463 Clisco, cresco[265].
464 Conto, tempto[266].
465 Cavillo, irrideo.
466 Cavillum vel cavillatio, irrisio.
467 Como, exorno.
468 Comatus vel comptus, pulcher.
469 Coaceo, in acetum vertor, ich ersůre[267].
470 Comus, urbanus vel lepidus[268].
471 Comitas, lepos, honestas vel venustas.
472 Coniveo, oculos claudo vel obdormisco.
473 Conibeo, consentio.
474 Conibentia[269], consensus[270].
475 Consulo te, consilium quero a te, consulo tibi, consilium do tibi.
476 Consultatio, consiliorum inquisitio.
477 Consul, unius anni princeps.
478 Collimito, terminum facio idest marco[271].
479 Conscandalizo, confundo.
480 Confrico, induro.
481 Cecutio, lippio.
482 Censeo, decerno.
483 Commentor, expono vel tracto.
484 Commentum, expositio vel tractatus.
485 Compilo, expolio vel colligo.
486 Compilator, aliena dicta suis miscens.
487 Censio, decretum.
488 Censor, iudex vel custos census.
489 Conduco, convoco, convenio, mieten[272].

nago] igh nago AB Sum. Hein. II 232, 362 Corrodo dilacero >id est< bignago/benagon/gnago/ich nago./ - *nagen* 263. Sum. Hein. II 233, 365 Clepo furor >id est< stilo Dief. C 126c Clepere... hochdeutsch stelen - *stehlen* 264. Fulg. *Serm. ant.* 22, 34 [Quid sit catillatum]. Catillare dicitur per alienas domus infrontate girare, a catulis tractum Sum. Hein. II 233, 366 Catillo >alienas domus more catulorum giro< >id est< ich nascon 265. Sum. Hein. II 233, 368 Clisco cresco./Cliscere crescere Pap. G 136a Glisco is it crescit 266 Sum. Hein. II 233, 369 267. ersůre] erso̊re AB Sum. Hein. II 233, 372 Coacuo/Coaceo in acetum vertor >id est< >ich< irsûren./Coacuare >acitare< gisuren Dief. C 128b Coacere (idest acitare) irsûren - *säueren* 268. Osb. *Der.* c 211, 164 Comis, facetus, urbanus, lepidus, curialis 269. conibentia] coniuentia A 270. Sum. Hein. II 234, 379 Conibentia consensus (*v. l.* Conniuentia) 271. marco] merche A Sum. Hein. II 234, 384 Collimito >terminum facio id est< anamarcho/anamercho/marco/merche 272. Sum. Hein. II 235,

490 Conducibilitas, convenientia vel utilitas.
491 Cilleo, moveo vel tango[273].
492 Cluo, ausculto vel regno vel fulgeo.
493 Convenio, alloquor.
494 Cinomia, canina musca[274].
495 Cenomia, communis musca[275].
496 Cenobium, congregatio monachorum vel communis vita.
497 ·Cenobita, monachus communiter vivens.
498 Cucullio vel cucullaris, monachus.
499 Canonicus, regularis.
500 Canon, regula.
501 Catus, doctus.
502 Catervatim, congregative vel simul.
503 Capistrum, halfter[276].
504 Capisterium, můltera[277].
505 Capitium, hobetloch[278].
506 Collarium, halstůch[279].
507 Cervical, cussin[280].
508 Conus, rotunditas.
509 Ciati XI sextarium faciunt.
510 Consistorium, dinchus[281].
511 Commonitorium ubi commonetur vel predicatur populo[282].
512 Cura, dicta quod cor urat.
513 Corpus, quicquid cum aliquo quinque sensuum sentitur.
514 Cachinno verbum[283], derisor nomen[284].
515 Cimbium, quoddam poculum.
516 Cimbra, vasa modica[285].
517 Cavea ubi avincule includuntur.
518 Cerialia, arma pistorum, instrumenta[286].
519 Crista, camp[287], summitas galearum[288].
520 Cristatus, galeatus.

395 Conduco convoco >convenio< >mieten< 273. Sum. Hein. II 235, 397 274. Crem. 1994, 210-1 275. Sum. Hein. II 235, 400 276. Clos. I Ca 228, 223 Sum. Hein. II 236, 406 Capistrum halftra quo equi capiuntur (*v. l.* halfter) - *Halfter* 277. můltera] mŏltera AB Sum. Hein. II 236, 406.1 Capisterium můltera (*v. l.* mŏltera) Dief. C 97a Capisterium...muolter - *Mulde* 278. hobetloch] hŏbetlŏch A houbedůch C Sum. Hein. II 236, 407 Capitium houbetloch (*variae lectiones* hobetloch, houbedůch) Dief. C 97a Capitium...hobetloch...houbtduch - *Häubchen* 279. halstůch] halstŏch AB Sum. Hein. II 236, 408 Collarium halstůch >vel circulus colli< (*v. l.* halstŏch) Clos. I Co 321, 57 Collarium...halsdůch - *Halstuch* 280. cussin] chussin A Dief. C 115b Sum. Hein. II 236, 409 Cervical pulvillus cussin/cussi/*wanscvos (*v. l.* c^{h}ussin) - *Kissen* 281. Sum. Hein. II 236, 411 Dief. C 144 Consistorium hochdeutsch, niederdeutsch...dinckhus - *Denkhaus* 282. Sum. Hein. II 236, 412 Commonitorium ubi >commonetur vel< predicatur populo/populis 283. verbum] *sup. scrip.* x 284. nomen] *sup. scrip.* x 285. Sum. Hein. II 236, 416 286. Pap. C 61a Cerealia arma instrumenta pistoria Sum. Hein. II 236, 218 Cerialia/Ceralia arma pistorum instrumenta 287. camp] champ A Sum. Hein. II 237, 419 Crista capitis galea./ Crista camp+vel galea/summitas galearum (*v. l.* c^{h}amp) Clos. I Cr 379, 65 Crista Helm kreyer oder vogels kamp - *Kamm* 288. galearum] *sup. scrip.* B

521 Cirratus, adolescens crinitus nondum tonsus.
522 Cerritus, furiosus.
523 Calleo, scio vel intelligo.
524 Caveo, devio, moveo, salto.
525 Cavetas, molles.
526 Clivium, motus[289].
527 Castorium, medicamentum de castore.
528 Calabra, curia in qua populus vocabatur[290].
529 Causape vel gausape, mensale[291].
530 Calta, herba, trifolium, cle[292].
531 Capreficus, herba per saxa crescens.
532 Coalitus, enutritus.
533 Caupo, tabernarius.
534 Canus, antiquus.
535 Corbis, cophinus.
536 Concionator, congregans vel convocans.
537 Comedo, uraz[293], glutto.
538 Coribus, botrus[294].
539 Cilindrum, welleblech[295].

289. Sum. Hein. II 237, 422.2 Cevetos/Cavetas molles clunium motus 290. Sum. Hein. II 237, 422.5 Calabra curia in quam/qua populus vocabantur CGL II 95, 44 Calebra ἵππων βουλή (*v. l.* calabra) 291. *cfr.* γαυσάπης 292. Clos. I Ca 209, 92 C Sum. Hein. II 237, 424 Calta/Culta + species floris/herba trifolium >id est< cle - *Klee* 293. uraz] *sup. scrip.* AB *om.* C Sum. Hein. II 238, 428 Comedo glutto/glutio >id est< vilifraz/fraz (*v. l.* uraz) Dief. C 134c Comedo...vraes off gijrlich - *Fraß* – *cfr.* C LXXXVIII 2: comedo -nis 294. Sum. Hein. II 238, 432 Corimbus/Coribus >botrus< drubo 295. Sum. Hein. II 238, 433 Cylindrum >id est< welleblech (*v. l.* Cilindrum) Dief C 118c - *Wellblech*

Item de C[1].

C I

^{1}**CELUM** -i, inde ^{2}**celicus** -a -um et ^{3}**celestis** -te, quod componitur ^{4}**celebs** idest[2] celestem vitam ducens. Item a celo ^{5}**celitus** adverbium et ^{6}**celites** celitum -litibus et ^{7}**celo** -as, a quo verbalia et componitur ^{8}**celicola**, ^{9}**celigena**.

C II

^{1}**CADO** -is cecidi casum -su verbum neutrum, inde ^{2}**casus** -sus -sui, a quo ^{3}**casualis** -le, ^{4}**-liter** adverbium et ^{5}**caducus** -ca -cum et ^{6}**cadaver**, a quo ^{7}**cadaverosus** -a -um et componitur ^{8}**occido** -dis -di occasum -su, a quo ^{9}**occiduus** -a -um et ^{10}**occasus** -sus -sui et ^{11}**occidens** -tis, a quo ^{12}**occidentalis** -le. Componitur etiam ^{13}**recido**, a quo[3] ^{14}**reciduus** -a -um, componitur etiam ^{15}**concido**, ^{16}**incido**, ^{17}**decido** et omnia a cado composita carent supinis preter occido.

CIII

^{1}**CEDO** -is cecidi cesum -su verbum activum, inde verbalia et ^{2}**cedes** dis et componitur ^{3}**recido** -dis -di -cisum -su verbum neutrum, et ^{4}**accedo**[4] -dis accessi -sum -su, inde ^{5}**accessus** -sus -sui et ^{6}**accessibilis** -le. Componitur etiam ^{7}**recedo**, ^{8}**discedo**, ^{9}**incedo**, a quo ^{10}**incesso** -sis verbum desiderativum, ^{11}**concedo**, ^{12}**intercedo**, ^{13}**succedo**, a quo ^{14}**successus** -sus -sui.

C IV

^{1}**CAPIO** cepi captum -tu verbum activum, inde ^{2}**captura** -e et ^{3}**capax** -cior -simus, a quo ^{4}**capacitas** -tis, ^{5}**-citer** adverbium. Item a capio ^{6}**capti-**

[1] item de C] *om.* AC [2] celebs idest] celebs idest celebs B [3] recido a quo] recido a quo recido B [4] accedo] acedo AB

vus -a -um, a quo [7]**captivitas** et [8]**captivatus** -a -um. Item a supino captu, u in o, fit [9]**capto** -as, a quo verbalia et componitur [10]**accipio** acceptum, u in o, fit [11]**accepto**, a quo [12]**acceptabilis** -le, [13]**recipio** -tum -tu, u in o, fit [14]**recepto**, a quo [15]**receptaculum**, [16]**intercipio** -cepi -tum -tu, [17]**concipio** -tum -tu, u in o, fit [18]**concepto**, inde [19]**conceptaculum**, [20]**suscipio**, [21]**suscepto**, [22]**susceptaculum**. Item a capio [23]**capesso** -pessis[5] verbum desiderativum, et [24]**carpo** carpsi verbum activum, quod componitur [25]**discerpo**.

C V

[1]CIEO -es[6] cievi citum citu, inde citior -simus et [2]**cito**, citius -sime adverbia et a supino citu[7], u in o, fit [3]**cito** -tas -vi -tum citatu, quod componitur [4]**recito**, [5]**excito**, [6]**suscito**, [7]**incito**, [8]**concito**, a quibus verbalia.

C VI

[1]CIO cis civi citum -tu[8] quarte coniugationis, quod componitur [2]**accio**, a quo [3]**accerso** -sis. Componitur etiam [4]**excio**, [5]**concio**.

C VII

[1]CALEO -les -lui -lere et supino caret verbum neutrum, inde [2]**calor** -ris et [3]**calidus** -a -um -dior -simus, inde [4]**calesco** -cis et componitur [5]**concaleo**, [6]**recaleo**, a quo [7]**recalesco**. Item calidus componitur [8]**calefacio**, [9]**calefio**.

C VIII

[1]CAPUT -tis inde [2]**capitulum** et [3]**capitalis** -le et componitur caput [4]**sinciput** -i idest sincera pars capitis, [5]**occiput**[9] -i idest[10] occidua pars capitis.

C IX

[1]CANO -nis cecini cantum -tu verbum neutrum, inde [2]**cantio** -nis et [3]**cantus** -tus -tui et [4]**canticum** et [5]**cantilena** et [6]**carmen** et [7]**canor** -noris, a quo [8]**canorus** -a -um et [9]**Camena** -e et a supino cantu[11], u in o, fit [10]**canto** -as, a quo [11]**cantabilis** -le et componitur [12]**decanto**, [13]**incanto**, [14]**excanto** et a supino cantatu, a in i et u in o, fit [15]**cantito** -as -vi, a quo verbalia. Item

[5] -pessis] -pescis BC [6] -es] -ei B [7] citu] citum C [8]-tu] *om.* AB [9] occiput] ociput AB [10] *add.* ociput B [11] cantu] cantum C

cano componitur [16]**precino** -nis -nui precentum -tu, a quo [17]**preco** -nis, inde [18]**preconium,** [19]**concino** -nis. Lucanus in primo libro 'non pia concinuit cum rauco classica cornu'[12], a quo [20]**concinnus** -a -um, quod componitur [21]**inconcinnus** et [22]**concinno** -as et [23]**concentus** -tus tui et cetera.

C X
[1]**CURRO** -ris cucurri cursum -su, inde [2]**cursor** -soris et [3]**cursus** -sus -sui, a quo [4]**curriculum** et [5]**cursim** adverbium. Item a curro [6]**currus** -rus ui et [7]**cursito** -tas et componitur [8]**occurro,** [9]**incurro,** [10]**succurro,** [11]**percurro** et cetera.

C XI
[1]**CAREO** -es -ui caritum -tu vel cassum -su verbum neutrum, inde [2]**cassus** -a -um et [3]**incassum** nomen vel adverbium.

C XII
[1]**CANDEO** -es -ui verbum neutrum et caret supino, inde [2]**candor** -ris et [3]**candidus** -dior -dissimus [4]**candide** -dius -sime adverbia et [5]**candidulus** -li et [6]**candido** -as et [7]**candela** -e, a quo [8]**candelabrum** et [9]**candelarius** -rii. Item a secunda persona candes [10]**candesco,** quod componitur [11]**incandesco** -cis -dui et candeo componitur [12]**incandeo.**

C XIII
[1]**CURA** -e, inde [2]**curiosus** -a -sum et [3]**curo** -as -vi verbum activum, quod componitur [4]**percuro** et cura componitur [5]**securus** securior -simus idest seorsum a cura, [6]**secure** -rius -sime et [7]**securitas** et componitur cura [8]**incurius** idest sine cura.

C XIV
[1]**CLARUS** -rior -simus, inde [2]**clare** adverbium et [3]**claritudo** -nis et [4]**claritas** et [5]**clareo** -es, [6]**inclareo** -es inde [7]**claresco.** Item clarus componitur [8]**preclarus** et [9]**clarifico.**

C XV
[1]**CUBO** -as -vi cubitum -tu verbum neutrum, inde [2]**cubitus** -ti et [3]**cubile** -lis, a quo [4]**cubiculum** et hic et hoc [5]**cubicularis.** Et cubo componitur

[12] Lucan. I 238, 9

[6]accubo, a quo [7]accubito -as, inde [8]**accubitus** -tus -tui, componitur etiam [9]**recubo** -bui -bitum -tu, inde [10]**recubitus** -tus -tui et [11]**concubina** -e et [12]concubinarius et [13]succumbo, [14]discumbo, [15]concumbo, [16]**recumbo**.

C XVI
[1]**CRUOR** -ris, inde [2]**cruentus** -a -um, inde [3]**cruento** -tas. Item a cruore [4]**crudus** -a -um, a quo [5]**crudelis** -lior -simus, inde [6]**crudelitas** -tis, [7]**crudeliter** adverbium et a crudo [8]**crudeo** -es, quod non est in usu, a quo [9]**crudesco** -cis.

C XVII
[1]**CLAUDO** -dis -si -sum -su verbum activum, inde [2]**clausula** -e et [3]**claustrum** a quo [4]**claustrensis**, [5]**claustralis** et claudo componitur [6]**recludo**, [7]**includo**[13] inde [8]**inclusinus** -a -um, que omnia activa sunt.

C XVIII
[1]**CERTO** -as -vi -atum -tu verbum neutrum, a quo [2]**certamen** -nis, [3]**certus** -a -um -tior -simus, inde [4]**certitudo** -nis et [5]**certe** -tius -sime. Componitur etiam [6]**incertus**, [7]**certifico** -as -vi verbum neutrum.

C XIX
[1]**CLEMENS** -tior -simus et [2]**clementer** adverbium et [3]**clementia** -e et clemens componitur [4]**inclemens**, a quo [5]**inclementia**.

C XX
[1]**CUPIO** -pis -ii vel -pivi -pitum -tu neutrum, a quo [2]**cupido** -nis et [3]**cupidus** -a -um -dior -simus, [4]**cupide** -dius -sime et [5]**cupiditas** et componitur [6]**concupio** -pis, a quo [7]**concupisco** -cis, inde [8]**concupiscentia** -e. Item a cupio [9]**cupidenarius** et componitur [10]**percupio**.

C XXI
[1]**CRIMEN** criminis, inde [2]**criminosus**[14] -a -um -[3]**se** adverbium et [4]**criminor** -ris -tus sum verbum commune, a quo verbalia.

C XXII
[1]**COLORO** -as -vi neutrum, a quo [2]**color** coloris per apocopen idest per

[13] includo] inclaudo A [14] criminosus] crimosus BC

abscisionem in fine et 3**coloratus** -a -um. Componitur etiam color 4**discolor**, 5**incolor**, 6**multicolor**.

C XXIII

1**CALX** calcis, a quo 2**calceus** et 3**calcaneus** et 4**calcar** -ris et 5**calco** -as activum et 6**calcitro** -as, quod componitur 7**recalcitro** et 8**calcio**[15] et 9**calciamentum**. Et componitur calcio 10**discalcio**.

C XXIV

1**CERNO** -is cerni[16] cretum -tu activum, a quo 2**cernuus** -a -um, verbalibus caret et componitur 3**decerno** decrevi -tum -tu, 4**secerno**, 5**discerno** a quo 6**discretus** -a -um et a supino discretum -tu, u in o, fit 7**discreto** -as, a quo verbalia.

C XXV

1**CRESCO** -cis crevi -tum -tu neutrum, a quo 2**crementum** et componitur 3**decresco**, 4**succresco**, 5**incresco**, a quo 6**incrementum** -ti.

C XXVI

1**COLO** -is -lui cultum -tu neutrum, inde 2**cultura** -e et 3**cultor** et 4**colonus**, a quo 5**colonia** et componitur 6**incola** a colo et componitur colo 7**recolo**.

C XXVII

1**CAUSA** -e, inde 2**causalis** et 3**causabundus** -a -um et 4**causor** -ris -tus sum et causa componitur 5**causidicus** -a -um.

C XXVIII

1**CELEBER** -is -e et hic et hec 2**celebris** et hoc -bre -brior -berrimus. Inde 3**celebro** -as, a quo 4**celebrabilis** et componitur 5**concelebro** -as.

C XXIX

1**CUSTODIO** -is -divi -ditum -tu, inde hic et hec 2**custos** et 3**custodia**.

C XXX

1**CARO** -nis, inde 2**caruncula** et 3**carneus** -a -um et 4**carnalis** -le,

[15] calcio] calcoio AC [16] cerni] *bis scrip.* B

-[5]**liter** adverbium. Et componitur [6]**carnifex** -cis et [7]**excarnifico** -as et [8]**incarno** -as, a quo [9]**incarnatio**.

C XXXI
[1]**CORIUM** -ii[17], a quo [2]**corrigia** et [3]**coriola** et componitur [4]**excorio** -as -vi.

C XXXII
[1]**CINIS** -eris, a quo [2]**subcinericius** -a -um.

C XXXIII
[1]**CURVUS** -a -um, inde [2]**curvitas** -tis et [3]**curvo** -as, a quo verbalia et [4]**curvatus** -a -um et componitur [5]**incurvo**, [6]**recurvo**, [7]**incurvus**, [8]**recurvus**[18]. Item a curvo [9]**curvamen** -nis.

C XXXIV
[1]**CONSULO** -lis -lui -sultum -tu et regit accusativum et dativum, dicimus enim consulo te idest[19] interrogo te; consulo tibi, consilium do tibi, a quo [2]**consul** per apocopen[20] et [3]**consularis** -re, [4]**consulatus** -tus -tui et componitur consul [5]**preconsul**. Item a consulo [6]**consultum** -ti et a supino tu, u in o, fit [7]**consulto** -as verbum neutrum.

C XXXV
[1]**CORPUS** -ris, inde [2]**corpusculum** et [3]**corpulentus** -a -um et [4]**corporalis** -le -[5]**liter** adverbium, [6]**corporeus**, quod componitur [7]**incorporeus**, [8]**incorporo** -as et dicunt quidam corpus idest cordis pus: pus enim venenum dicitur. Item corpus componitur [9]**bicorpor**, [10]**tricorpor**.

C XXXVI
[1]**COR** -dis, inde [2]**corculum** et [3]**cordialis**, quod componitur [4]**percordialis** et componitur [5]**discors**, a quo [6]**discordia**, inde [7]**discordiosus** -a -um et -[8]**diter** adverbium et [9]**discordo** -as componitur etiam [10]**concors**, a quo [11]**concordia**, -[12]**diter** adverbium et [13]**concordo** -as componitur etiam [14]**socors**, inde [15]**socordia**, [16]**vecors**, inde [17]**vecordia**, [18]**misericors**, [19]**inmisericordia**, -[20]**diter** adverbium[21]. Et a corde componitur [21]**recordor** -aris -atus sum, a quo [22]**recordabilis**.

[17] -ii] *sup. scrip.* B [18] recurvus] *add.* inecurvus B [19] idest] *om.* BC [20] apocopen] apocapen A [21] adverbium] *om.* AB

C XXXVII
[1]**CELSUS** -rior -simus, inde [2]**celsitudo** et componitur [3]**excelsus**, [4]**excello** -lis, [5]**precello**, inde [6]**excellentia**, [7]**precellentia**; [8]**summus** inde [9]**summitas** et hec [10]**summa** -e.

C XXXVIII
[1]**CASTRUM**, inde [2]**castrensis** et [3]**castellum**, a quo [4]**castellanus**.

C XXXIX
[1]**CLAUDUS** -a -um, inde [2]**claudico** -as, a quo verbalia.

C XL
[1]**COMO** -is compsi comptum -tu neutrum, inde [2]**coma** -e, a quo[22] [3]**comatus** -a -um. Item a como [4]**comicus** -a -um et [5]**comedus** -a -um, a quo [6]**comedia**.

C XLI
[1]**CUCULLA**, inde [2]**cucullatus** -a -um, inde [3]**cucullo** -as verbum activum.

C XLII
[1]**CIVIS** -vis, inde [2]**civitas** -tis et [3]**civilis** -le, -[4]**liter** et civis componitur [5]**concivis**.

C XLIII
[1]**CAVO** -as -avi neutrum, inde [2]**cavus** -a -um et [3]**cavea** -e et componitur [4]**concavo** -as, [5]**concavus**.

C XLIV
[1]**CASTUS** -tior -simus, inde [2]**castitas** et [3]**castimonia** -e et componitur [4]**incestus**[23] -a -um, inde [5]**incestus** -tus -tui.

C XLV
[1]**CAVEO** -es -vi cautum -tu neutrum, inde [2]**cautus** -tior -simus, per sincopen ablata u, a quo [3]**cautela** -e et caveo componitur [4]**percaveo**.

[22] coma -e a quo] *bis scrip.* B [23] incestus] ancestus A

C XLVI
[1]**CALLEO** -es -llui neutrum et caret supinis, inde [2]**calliditas** et [3]**callidus** -a -um -dior -simus, -[4]**de** -dius -sime et componitur calleo [5]**occalleo.**

C XLVII
[1]**CIRCUS** -ci, inde [2]**circulus** et [3]**circino** -as neutrum et [4]**circum,** [5]**circa** et [6]**circiter** prepositiones et componitur [7]**circumdo,** [8]**circumfluus** et cetera.

C XLVIII
[1]**CERVIX** -cis inde [2]**cervical** -lis, [3]**cervicosus** -a -um.

C XLIX
[1]**CEREBRUM,** inde [2]**cerebellum.**

C L
[1]**CHORUS** -i, inde [2]**chorea** -e et [3]**corona** -e, inde [4]**corono** -as activum, inde verbalia.

C LI
[1]**COMES** -tis, inde [2]**comitissa** -e et [3]**comitie** -arum et [4]**comitor** -aris et componitur [5]**vicecomes,** item [6]**comitatus** -tus -tui.

C LII
CLEPO -is clepsi neutrum, idest furor -aris et caret supino, quod componitur [2]**clepsidra** idest furans aquas. Clepo enim furor, ydor aqua.

C LIII
[1]**COLLUM** -li, a quo [2]**colaphus** et [3]**colaphizo** -as et componitur [4]**decollo** -as activum, inde [5]**decollatio,** [6]**decollator.**

C LIV
[1]**COPIA** -e, inde [2]**copiosus** -sior -simus, -[3]**se** -sius -sime et [4]**corpulentus**[24] -a -um.

C LV
[1]**CLIVUS** -vi idest mons, a quo [2]**clivosus** -a -um et componitur [3]**acli-**

[24] corpulentus] copulentus AB

nis -e, [4]**reclinis**, [5]**inclino** -as, inde [6]**inclinus** -a -um et a reclini [7]**reclino**. Item [8]**declino**, a quo [9]**declinatio**.

C LVI
[1]CORDA -e, inde [2]**cordatus** -a -um et componitur [3]**decacordum**[25] idest decem cordarum, [4]**monochordum**[26] idest unius corde.

C LVII
[1]CATENA -e, inde [2]**catenatus** -a -um.

C LVIII
[1]CONOR -aris deponens, a quo [2]**conamen** -nis.

C LIX
[1]CANIS communis generis, a quo [2]**caninus** -a -um et [3]**canicula** -e, a quo [4]**canicularis**. Item a cane [5]**catulus**, a quo [6]**catellus**.

C LX
[1]CUSPIS -dis et componitur [2]**tricuspis**.

C LXI
[1]CERA, a quo [2]**cereus** -a -um, inde [3]**cereolus** et componitur cereus [4]**ceroferarius** idest cereum ferens et cera componitur [5]**sincerus** idest sine cera quasi sine mollitie et a sincero [6]**sinceritas** -tis et [7]**sincertim** adverbium.

C LXII
[1]CARIES -riei idest putredo, inde [2]**cariosus** -a -um et componitur [3]**sinceres** -cerum idest sine carie, quod tantum plurali numero declinatur.

C LXIII
[1]CRISPUS -a -um, a quo [2]**crispitudo** -nis et [3]**crispo** -as, a quo [4]**crispatus** -a -um.

C LXIV
[1]CUDO -dis cudi cusum -su idest fabrico, inde componitur [2]**incus** incudis et a supino cusu, u in o, fit [3]**cuso** -as frequentativum, quod compo-

[25] decacordum] decacordium B [26] monochordum] monochordium AB

nitur [4]**accuso** -as, a quo [5]**accusativus**, -[6]**tor**, -[7]**tio**, [8]**recuso**, -[9]**tivus**, [10]**incuso**, [11]**excuso**, [12]**excusatorius**.

C LXV
[1]**CANON** Grece idest regula, inde [2]**canonicus** idest regularis.

C LXVI
[1]**CALAMUS** -i, inde [2]**calamitas** -tis et [3]**calamitosus** -a -um.

C LXVII
[1]**CLAMO** -as -vi -tum -tu neutrum, inde [2]**clamor** -ris, a quo [3]**clamosus** -a -um et [4]**clamabilis** et a supino clamatu, a in i et u in o, fit [5]**clamito** -as frequentativum. Et clamo componitur [6]**exclamo**, [7]**reclamo**, [8]**declamo**, [9]**conclamo**.

C LXVIII
[1]**CECUS** -a -um, a quo [2]**cecitas** -tis et componitur [3]**exceco** -as activum. Item a ceco [4]**cecutio** -cutis neutrum.

C LXIX
[1]**CORNU** in singulari indeclinabile, a quo [2]**cornutus** -a -um et [3]**cornicor** -caris deponens et [4]**corneus** -a -um et componitur [5]**corniger** -a -um et [6]**cornicen** idest cornu canens et componitur [7]**cornipes** et [8]**unicornis** et cetera.

C LXX
[1]**CENTUM** omnis generis indeclinabile[27], inde [2]**centenus** -a -um et [3]**centenarius** -a -um et [4]**centesimus** -a -um et [5]**centies** adverbium.

C LXXI
[1]**CLIENS** -tis, a quo [2]**clientela**.

C LXXII
[1]**CLIBANS** -i, a quo [2]**clibanarius**.

C LXXIII
[1]**CAMPUS** -i, a quo [2]**Campanus**, campana -um et [3]**Campania** et [4]**campestris**.

[27] indeclinabile] *om.* B

C LXXIV
[1]**CUTIS** -tis, a quo [2]**cuticola** et componitur [3]**recutitus** -a -um et [4]**intercus** omnis generis, a quo [5]**intracutaneus** et [6]**subtercus** omnis generis a quo [7]**subtercutaneus**.

C LXXV
[1]**CRUX** -cis, a quo [2]**crucio** -as activum, inde [3]**cruciamen** -nis et componitur [4]**excrucio** -as et crux componitur [5]**crucifer** et [6]**crucifigo**. Item a cruce [7]**cruciatus** -tus -tui.

C LXXVI
[1]**CLUO** -is neutrum et caret supino et componitur [2]**percluo** -is.

C LXXVII
[1]**CANEO** -es -nui neutrum et caret supino a quo [2]**canus** -a -um et componitur [3]**incanus** idest valde canus et [4]**canities** -ei et [5]**canutus** -a -um et [6]**canesco** -cis inchoativum.

C LXXVIII
[1]**CONCILIO** -as -vi activum, inde [2]**concilium** -lii et [3]**conciliabilis** et componitur [4]**reconcilio**, inde [5]**reconciliatio** -[6]**tor**.

C LXXIX
[1]**CAUPO** -nis idest tabernarius, inde [2]**caupona** idest taberna vel ipsa mulier.

C LXXX
[1]**CALVUS** -a -um, inde [2]**calvitium** -tii, [3]**calvities** -ei et [4]**decalvo** -as activum.

C LXXXI
[1]**CRUSTA** -e, a quo [2]**crustula** et [3]**crustulum** et [4]**crustatus** -a -um et [5]**crusto** -as, quod componitur [6]**incrusto**.

C LXXXII
[1]**CRATES** -tis, a quo [2]**craticula** -e.

C LXXXIII
[1]**COMMUNIS** -ne secundum quosdam compositum est a con, quod est

simul, et munere, inde [2]**communiter** adverbium et [3]**communico** -as activum, inde [4]**communio**. Componitur etiam [5]**excommunico**, inde [6]**excommunicatio**.

C LXXXIV
[1]**CINGO** -gis cinxi activum, a quo [2]**cinctura** -e et [3]**cingulum** et hec [4]**cingula** -e et [5]**cinctorium** -rii et componitur cingo [6]**accingo**, [7]**subcingo**, [8]**percingo**, [9]**discingo**.

C LXXXV
[1]**CACUMEN** -nis, inde [2]**cacumino** -as -vi.

C LXXXVI
[1]**CLIPPEUS** -ei, a quo [2]**clippeatus**.

C LXXXVII
[1]**COPULA** -e, a quo [2]**copulativus** -a -um et [3]**copulo** -as -avi activum[28].

C LXXXVIII
[1]**COMEDO** -dis -di comestum -tu vel comesum -su neutrum, a quo verbalia et [2]**comedo** comedinis[29] idest[30] uraz[31] et [3]**comessor** -aris frequentativum, a quo verbalia.

C LXXXIX
[1]**CREBER** -a -um -brior -berimus, a quo [2]**crebro** adverbium qualitatis.

C XC
[1]**CRISMA** idest unctio, a quo [2]**Christus** idest unctus, a quo [3]**christianus** -a -um, [4]**christianismus**[32], christianissimus[33] et [5]**christianitas** et componitur [6]**antichristus** idest contra Christum, anti enim Grece, contra dicitur Latine.

C XCI
[1]**CALUMNIOR** -aris -tus sum deponens, inde [2]**calumpnia** -e, a quo [3]**calumniosus** et [4]**calumniator**.

[28] activum] *om.* C [29] *cfr.* comedo -onis [30] idest] *om.* C [31] Sum. Hein. II 238, 428 Comedo glutto/glutio id est vilifraz/fraz (*v. l.* uraz) - *Freßer* [32] christianismus] *om.* BC [33] christianissimus] *a lat.* A

C XCII
[1]**CETERA** in singulari masculino caret neque cetera neque ceterus dicimus; in plurali vero per omnes casus declinatur.

C XCIII
[1]**CEMENTUM**, a quo [2]**cementarius**.

C XCIV
[1]**CINOS** Grece, canis dicitur Latine, a quo [2]**cinedus** -a -um idest caninus. Iuvenalis in I libro 'intra Sacraticos notissima forma cinedos'[34].

C XCV
[1]**CRISIS** idest aurum, a quo [2]**criseus** idest aureus et componitur crisis [3]**Crisostomus** et [4]**ipocrisis**, inde [5]**ipocrita** idest super auratus, epi enim super dicitur.

C XCVI
[1]**CLANGO** -gis -xi neutrum et supino caret, inde [2]**clangor** -ris et [3]**classicum** -ci et [4]**classis** -sis[35].

C XCVII
[1]**CASSIS** cassidis, idest galea.

C XCVIII
[1]**CHIROS** Grece, manus Latine et componitur [2]**cyratheca** idest manuum tectura.

C XCIX
[1]**CONQUINISCO** -cis idest caput inclino, cuius preteritum -quexi, neutrum.

C C
[1]**CONDIO** -dis -divi -ditum -tu neutrum, a quo [2]**condimentum**.

C CI
[1]**CONDO** -dis -didi -ditum -tu, inde [2]**conditor**, [3]**conditio** et componitur [4]**recondo**, [5]**abscondo**.

[34] Iuv. II 10, 11 inter Socraticos notissima fossa cinaedos [35] -sis] *om.* B

C CII
[1]**CATERVA** -e, inde [2]**catervatim** adverbium.

C CIII
[1]**CALO** -nis idest lignifer asinus videlicet vel cliens.

C CIV
[1]**CONTRA** prepositio, a quo [2]**contrarius** -a -um et [3]**contrarietas** et componitur [4]**contradico** -cis.

C CV
[1]**CRAS** adverbium temporis, a quo [2]**crastinus** -a -um et componitur [3]**procrastino** -as, Prisciano testante[36].

C CVI
[1]**CUNCTUS** -a -um componitur [2]**cunctipotens**.

C CVII
[1]**CUNCTOR** -aris idest moror.

C CVIII
[1]**CIS** prepositio, inde prepositio[37] [2]**citra**, quod ponitur in loco positivi et dicimus citra [3]**citerior**, [4]**citerrimus**.

C CIX
[1]**CIMITERIUM** -rii componitur secundum quosdam ex cumis[38] idest dulcis et teretoris, quod est statio et dicitur cimiterium dulcis statio[39].

C CX
[1]**CELER** -ris -rior -rimus, a quo [2]**celeriter** adverbium et [3]**celeritas** -tis componitur [4]**accelero** -as.

C CXI
[1]**CUNA** -e, a quo [2]**cunabulum**.

[36] Prisc. *Inst.* VIII 80, 17-8, 434 [37] inde prepositio] *om.* B [38] *fort.* χυμός
[39] Hug. *Der.* C 178, 234 Cimis grecum est et interpretatur dulcis, a quo et sterion, quod est statio Eber. *Graec.* VIII 49, 29 Est quoque dulce cimen, inde cimeterium *ibid.* 327, 52 Est statio terion, inde cimeterium

C CXII
[1]**COQUO** -quis -xi coctum -tu activum, a quo [2]**coquus** -qui, a quo [3]**coquina** et [4]**coquinarius**. Item a coquo [5]**coctilis** -le et [6]**coctius** -a -um et componitur [7]**excoquo**, [8]**decoquo**.

C CXIII
[1]**CERA** -e, inde [2]**cerulus** -a -um, a quo [3]**ceruleus** -a -um et [4]**ceraunium** -nii.

C CXIV
[1]**CEPE** in singulari numero indeclinabile, in plurali vero cepe -arum, dicimus: ita enim Priscianus asserit[40].

C CXV
[1]**COMMODO** -as -vi neutrum, inde [2]**commodum** -di, quod componitur [3]**incommodum** et commodo componitur [4]**accomodo**[41], [5]**incommodo**.

C CXVI
[1]**CONTEMPLOR** -aris -tus sum deponens, inde [2]**contemplativus** -a um, -[3]**tive** adverbium.

C CXVII
[1]**CONTUMELIA** -e, inde [2]**contumeliosus** -a -um.

C CXVIII
[1]**CREPO** -as -pui neutrum, a quo [2]**crepitus** -tus -tui et [3]**crepusculum** et [4]**crepito** -as et componitur [5]**concrepo** -as, [6]**excrepo**, [7]**increpo**, a quo [8]**increpito** -as. Item a crepo [9]**crepundia** -e.

C CXIX
[1]**CHERE** Grece, gaudium -ii[42] Latine[43], inde [2]**cherulus** -a -um idest gabizator[44] et componitur chere [3]**Acheron** -tis, a quo [4]**acheronticus** -a -um.

C CXX
[1]**CEPHALIM** Grece, caput Latine, inde [2]**cephalargia** -e infirmitas capitis, inde [3]**acephalus** -a -um idest sine capite.

[40] Prisc. *Inst.* VI 11, 15-6, 203 [41] componitur accomodo] *a lat. scrip.* A [42] -ii] *om.* BC [43] latine] *om.* A [44] Du Cange *s.v.* Gabeo, ludicrus, facetus

Expositiones[1].

1 Dabreiamin, verba dierum[2].
2 Dan, iudicium vel iudicans[3].
3 Dina, causa[4].
4 Debbora[5], apis vel loquax[6].
5 Dalila, paupercula vel situla[7].
6 David, manu fortis vel visu desiderabilis[8].
7 Daniel, iudicium Dei[9] vel vir desideriorum[10].
8 Damascus, misericors[11] vel sitiens sanguinem[12].
9 Deleth, tabularium[13].
10 Dabir, oraculum[14].
11 Diabolus, criminator vel deorsum labens[15].
12 Diaplasma, semper vel eternum vel sensus mutatio[16].
13 Debela, opera palatus[17].
14 Domanim, nomen gentis, Rodii[18].
15 Dagon, idolum Philistinorum[19].
16 Daran, affricus[20].
17 Disis, occidens[21].
18 Deuterus, secundus.
19 Deuteronomium[22], secunda lex.
20 Deuterosis, secunda explanatio legis vel iteratio novitatis.
21 Dioscoriolos, mensis martius[23].

1. expositiones] *om.* AB 2. Sum. Hein. II 251, 1 Dabreiamin verba dierum Pap. D 83b Dabreiamin quod est verba dierum idest paralipomenon Hug. de S. Vict. *Er. Did.* IV, VIII 29b-30b, 81 hic hebraice dicitur dabrehiamin, quod interpretatur verba dierum 3. Hier. *Lib.* 74, 22 4. Hier. *Lib.* 64, 8 5. Debbora] Deppora C 6. Hier. *Lib.* 99, 6 7. *ibidem* 8. Hier. *Lib.* 103, 11 David fortis manu sive desiderabilis 9. Hier. *Lib.* 135, 10-1 Danihel iudicium dei vel iudicat me deus (*v. l.* Daniel) 10. Dn. 10, 11 11. Wern. Lib. defl. PL, 157, 807d 12. Hier. *Lib.* 145,13-4 Damascus sanguinis poculum Sum. Hein. II 251, 8 Damascus misericors vel sitiens sanguinem 13. Hier. *Lib.* 119, 15 14. Hier. *Lib.* 110, 19 15. Isid. *Etym.* VIII, XI 18, 330 16. Sum. Hein. II 251, 11 Diapsalma/Diaplasma semper >vel eternum vel sensus mutatio< 17. Hier. *Lib.* 122, 9 Debelaim palathae Sum. Hein. II 251, 12 Debela opera palatus./Debilim palatus in osee 18. Hier. *Hebr. Quaest. in Gen.* 10, 5, 12, 9 Dodanim Rhodii Sum. Hein. II 251, 14 Dodanim nomen gentis >rodum/ id est rodii< (*v. l.* Domanim) 19. Pap. D 84a Dagon Idulum fuit in Azoto, ubi arca dei capta est Sum. Hein. II 252, 15 20. Hier. *De situ,* PL, 23, 913b Darom, quod nos possumus Austrum, Africum et Meridiem sive Eurum interpretari Sum. Hein. II 252, 16 21. *cfr.* δύσις 22. Deuteronomium] Deutronomium C 23. Sum. Hein. II 70, 50-1 Marcius...Dioscorilos grece – *cfr.* διοσκορίνθιος (2 Mach. 11, 21)

22 Diploma, scedula que duplicatur.
23 Dromeda, camelus velocissimus.
24 Dromedarius, sessor dromede.
25 Dromenes, velocissime naves[24].
26 Diadema, regii capitis corona.
27 Decapolis, regio X civitatum.
28 Didascalus, magister.
29 Didascalium, magisterium.
30 Discolus, indisciplinatus idest sine scola.
31 Drama, scriptura vel introductio personarum.
32 Diotrepes, speciosus, insulsus vel decor insaniens[25].
33 Diaphonia[26], dissonantia.
34 Diatessaron[27], symphonia ex quattuor cordis.
35 Diapente ex V.
36 Diapason ex omnibus idest ex octo vocibus.
37 Diaplasion, duplum[28].
38 Drezeugmenon, disiunctor[29].
39 Diatonicum, genus meli in musica quem nos utimur.
40 Diesis, medium[30] semitonium.
41 Diathonie, media sectio vel divisio.
42 Diametrum, media mensura vel latitudo circuli vel equaliter per centrum ducta linea.
43 Diaconus, minister.
44 Diocesis, parrochia vel gubernatio.
45 Deliclinus, severus[31].
46 Dialogus, sermo duorum vel conflictus.
47 Dialecticus, facundus.
48 Dialectica, dualis dictio vel de dictione.
49 Dia, duo.
50 Deca, decem.
51 Decas, denarius numerus.
52 Didaxis, doctrina.
53 Didacteis, docibilis[32].
54 Doxa, glossa.
55 Diatriba, dissentio.
56 Dekerida, decennalis[33].
57 Dioctes, conpulsor[34].
58 Dinastia, potestas quedam apud Egiptios.

24. Isid. *Etym.* XIX, I 14, 303 Longae naves sunt quas dromones vocamus – *cfr.* δρόμωνοι Sum. Hein. II 252, 23.1 Dromones/Dromenes velocissimę naves 25. Hier. *Lib.* 151, 10 Diotrefes speciosus insulsus sive decor insaniens Pap. D 94b Hug. *Der.* D 66, 335 Diotrepes heresiarca interpretatur, speciosus, insulsus, vel decor insaniens Sum. Hein. II 252, 28.2 26. diaphonia] diaphania AB 27. diatessaron] diatesseron C 28. Sum. Hein. II 253, 33 Diplasion duplum (*v. l.* Diaplasion) – *cfr.* διπλάσιον 29. Sum. Hein. II 253, 33.1 Diezeugmenon disiunctor/disiunctorum (*v. l.* Drezeugmonon) – *cfr.* διαζευγνύμενος 30. medium] medicum A 31. Sum. Hein. 253, 42 Delichinus severus (*v. l.* Deliclinus) Dief. D 182a Dilechimus idest severus 32. Sum. Hein. II 254, 51 Didactos docibilis (*v. l.* Didacteis) 33. Sum. Hein. II 254, 53.1 34. Sum. Hein. II 254, 53 Dioctes compulsor CGL V 355, 54 Dioctes operis inpulsor

59 Diapolita, princeps qui dinastia<m> habebat[35].

60 Dorco, video[36].

61 Dorcas, capra, quia acute videt.

62 Delos, insula interpretatur clara.

63 Delios, Apollo idest clarus vel declaratio.

64 Dikea, iustitia.

65 Dikeos, iustus.

66 Disticon, carmen duorum versuum.

67 Dentrites, lapis arboreus idest succinum.

68 Demon quasi daimon[37] idest omnia sciens vel a potu demonii idest a principatu dictus[38].

69 Dictis[39], rete, inde

70 Dictinna, retiaria, idest Diana.

71 Diana ipsa est Luna, dea venatorum et parturientium.

72 Delephon, formido serpentium, idest ibis, avis[40].

73 Democritus, iudex populi interpretatur.

74 Dactilus, digitus vel quoddam pomum vel pes in metro.

75 Dierisis, divisio unius sillabe in duas.

76 Diastile[41], nota talis Ÿad male coherentia distinguenda.

77 Diononea, sententia[42].

78 Dialyton, dissolutio ubi sententia[43] coniunctionibus caret[44].

79 Danai, Greci.

80 Dasian, ubi aspiratio h deest[45].

81 Dipsa, species aspidis, quem mordet siti perit[46].

82 Diobelaris, vilissima meretrix[47].

83 Delticus, litteratus[48].

35. Sum. Hein. II 254, 54.2 Diapolita princeps qui dinastiam habebat (*v. l.* dinastia) 36. Sum. Hein. II 254, 55 Dorco video Eber. *Graec.* VIII 112, 35 Est dorcos visus, nomen comicum venit inde – *cfr.* δέϱκομαι (perf. δέδοϱκα) 37. daimon] diamon A 38. Sum. Hein. II 254, 59.1 Demon quasi diamon/daimon idest omnia sciens vel a potu demonii id est a principatu dictus 39. *cfr.* δίκτυον 40. Sum. Hein. II 254, 59.5 Clos. I De 85, 414 Delephon Storg, avis (*v. l.* Delephon) 41. *cfr.* diastole 42. *cfr.* διάνοια 43. dialiton...sententia] *a lat.* B 44. Isid. *Etym.* I, XXXVI 20, 67 Dialyton vel asyntheton est figura, quae e contrario sine coniuctionibus solute ac simpliciter effertur Sum. Hein. II 255, 63 Dialiton dissolutio ubi sententia coniunctionibus caret (*v. l.* Dialyton) 45. Isid. *Etym.* I, XIX 9, 47 Δασεῖα, quod interpretatur aspiratio, id est ubi H littera poni debet Sum. Hein. II 255, 64 46. Sum. Hein. II 255, 65 Dipsa >sitis< species aspidis quemcumque momorderit siti perit – *cfr.* dipsas 47. Sum. Hein. II 255, 66 Diobolaris vilissima meretrix (*v. l.* Diobelaris) Fest. 186 Diobolares meretrices dicuntur, quae duobus obolis ducuntur Fulg. *Serm. ant.* 32, 36 [Quid sint diovolares]. Diobolares dicuntur vilissimae meretrices quae sub parvo stipendio prostant 48. Sum. Hein. II 255, 67 CGL V 633, 37 Delticus literatus doctus – *cfr.* δέλτος

84 Decalogus, X verba legis.
85 Dia, sancta[49].
86 Diplois, sagum vel clamis vel quodlibet duplex vestimentum.
87 Dolone, stella absconsa[50].
88 Draconita, gemma ex cerebro aspidis[51].
89 Dulos, servus.
90 Dulia, ancilla vel servitus.
91 Duleion[52], servile[53].
92 Diota, vas vini.
93 Dos doxan, da gloriam[54].
94 Direpanum, falx[55].
95 Dionia, Venus[56].
96 Dracum, carpentum.
97 Dictiloteca, scolasticorum domus[57].
98 Draxo, apprehendo[58].
99 Deangelon, predicans[59].
100 Dracuon[60], lacrime[61].
101 Dexia, dextera[62].
102 Didimus, geminus.
103 Desintheria, dissolutio vitalium.
104 Dindima[63], secreta[64].
105 Dolivia, eruca[65], grasewurm[66].
106 Diptotum[67], quod per duos casus variatur[68].
107 Diptongus, duplex sonus ubi due vocales in una sillaba sunt.
108 Daps, precipuus cibus.
109 Dicharchon, princeps[69].
110 Dramaticon, activum carmen ubi tantum introducte persone loquuntur.
111 Dapax, eloquens[70].
112 Dogma, doctrina.

49. Sum. Hein. II 255, 71 Dia sancta (*v. l.* Diva) 50. Sum. Hein. II 255, 71.1 Dolone stella abscondita/absconsa 51. Sum. Hein. II 255, 72 Draconita gemma ex cerebro aspidis *cfr.* dracontia 52. duleion] dulcion AB 53. Sum. Hein. II 255, 74 Duleion servile (*v. l.* Dulcion) 54. Sum. Hein. II 256, 79 55. Sum. Hein. II 256, 86 *cfr.* δρέπανον 56. Sum. Hein. II 255, 75.1 Diona venus (*v. l.* Dionia) 57. Sum. Hein. II 255, 76 Dictilotheca scolasticorum domus (*v. l.* Dictiloteca) 58. Sum. Hein. II 256, 77 Draxo, -as apprehendo >dis< *cfr.* δράσσομαι 59. Sum. Hein. II 256, 78 – *cfr.* διαγγέλλων 60. *cfr.* δάκρυον 61. Sum. Hein. II 256, 80 Dracuon lacrimę 62. Sum. Hein. II 256, 80 63. *cfr.* δινδύμη 64. Sum. Hein. II 256, 81 Dindyma secreta (*v. l.* Dindima) 65. Euch. *Instr.* II 211, 388-9 Eruca quam vulgo dolbam vocant 66. Sum. Hein. II 256, 88 Dolivia eruca >id est< grasewrm (*v. l.* -wurm) Dief. D 189b Dolivia (idest eruca) grasewrm 67. diptotum] dipotum A 68. Sum. Hein. II 256, 82.2 Diptotum quod per duos casus variatur (*v. l.* Dipotum) 69. Sum. Hein. II 256, 85 Dikearchon princeps (*v. l.* Dicharchon) 70. CGL V 449, 14 Dapax loquax seu faciendus (*v. l.* facundus) Hug. *Der.* D 77, 12, 338 Item a dapes hic et hec et hoc dapax, loquax et facundus ex cibo *cfr.* Fest. 177-8 Daps apud antiquos dicebatur res divina quae fiebat aut hiberna sementi aut verna; quod vocabulum ex Graeco deducitur, apud quos id genus epularum δαίς dicitur. Itaque et dapatice se acceptos dicebant antiqui, significantes magnifice, et dapaticum negotium amplum ac magnificum

113 Discus, magna scutella.
114 Discriminalia, muliebris capitis ornamenta, que crines discernunt[71] idest vahswinta[72].
115 Damma vel dammula idest damo, bestiola latis cornibus[73].
116 Delebrum, templum idolorum.
117 Defecatum liquidum vel purum.
118 Decurio, de ordine curie vel curialis.
119 Decanus, qui X viris preest.
120 Dilatio, mora.
121 Deambulacrum, ubi deambulari potest sub tecto ut in porticibus.
122 Dextralia, late armille.
123 Devotatio, iuramentum vel maledictio.
124 Dos, predium, quod sponse datur.
125 Divini, prophete idolorum.
126 Divinatio, prophetatio.
127 Delibutus, unctus.
128 Dicio, potestas.
129 Deunx, undecim partes dempta XII.
130 Dextans vel decunx V partes dempta sexta.
131 Dodrans, tres partes dempta quarta.
132 Dragma, octava pars uncie.
133 Dumus, spina, dorn[74].
134 Didragma, due dragme.
135 Delicatus, deliciose nutritus.
136 Disertus, eloquens.
137 Delphin, mereswin[75].
138 Doma, tectum, domus.
139 Despicatus, incisus, distruptus.
140 Divus quasi deus et sanctus.
141 Dumtaxat, tantummodo vel dum tamen.
142 Decessor, antecessor, proximus.
143 Decessus, despectus.
144 Donatiste, heretici.
145 Duellum, duorum bellum.
146 Deflorata, decerpta.
147 Ducennarius, princeps.
148 Deses, negligens vel piger.
149 Derivatus, ex alio ductus.
150 Deditio, zurgist[76].
151 Decuriatus, honorabilis curia dignus.
152 Dis quasi dives idest Pluto, infernorum deus.

71. discernunt] discernuntur AB   72. vahswinta] wahswinta C Sum. Hein. II 258, 101.1 Discriminalia muliebris capitis ornamenta quę crines discernunt id est vahswinta/hârscaida Dief. D 184b v. Discerniculum: Discriminalia...faswit   73. Sum. Hein. II 258, 110 Damma >vel dammula< >id est< hintcalb/damo >bestiola latis cornibus< - *Dam/Dambock*   74. Dief. D 192c Sum. Hein. II 259, 127 Dumus spina >id est< dorn   75. Dief. D 172b Sum. Hein. II 259, 125 Delphin merisvin (*v. l.* mereswin) - *Meerschwein*   76. Sum. Hein. II 260, 137.1 Dief. D 169b Deditio...zurgifft

153 Decuriatim, honorabiliter.
154 Desultorius, mobilis vel iocularis.
155 Danubius, tunowe[77].
156 Diutulus, brevium deorum sacerdos[78].
157 Dividia, tristitia.
158 Desiduo, diuturne, morose[79].
159 Delenificus, blandiloquus.
160 Diluculum, hora cum dies incipit.
161 Dissors, dissociatus.
162 Disceptatio, altercatio vel contentio.
163 Decipula, pedica, valla vel druch[80].
164 Diversorium, domus privata vel hospitalis.
165 Dissimulo, nescire fingo.
166 Dividuus, ignavus, piger, divisibilis.
167 Decrepitus, senectute deficiens.
168 Domuncula, domus parva vel domicilium.
169 Dictator, princeps Romanus per V annos.
170 Dictatura, officium dictatoris.
171 Docilis, ingeniosus, docibilis.
172 Disclusus, separatus.
173 Divortium, separatio quolibet federe coniunctorum.
174 Dolabra, bartha[81].
175 Dolo -as, incido.
176 Decerviculum, ornamentum virginalis capitis ex auro[82].
177 Disparilis, dispari similis.
178 Diverticulum, ubi via diverti potest.
179 Defectus, lapsus.
180 Dilutus, purificatus.
181 Diutinus, diuturnus, morosus.
182 Disseptus, divisus vel divulsus.
183 Domesticus, familiaris.
184 Detestabilis, odibilis vel pessimus.
185 Deciduus, labilis, qui cito decidit.
186 Delirus, insanis.
187 Dapsilis, mitis, liberalis, largus.
188 Delumbis vel elumbis, mollis.
189 Decusatus, ornatus.
190 Ductile metallum, quod tundendo dilatatur.

77. Sum. Hein. II 260, 141 Danubius >proprium nomen fluvii< tůnǒwa (*v. l.* tunowe) Ex quo III D 707, D 11 Danubeus...Tůnow Dief. D 166a Danubius...de dunowe - *Donau* 78. Sum. Hein. II 260, 141.1 *cfr.* t 310: tutulus 79. Sum. Hein. II 260, 143 >Desiduo< Diuturne, morose CGL V 566, 53 Desiduo diurnę Fulg. *Serm. ant.* 37, 38 [Quid sit desiduo]. Desiduo dicitur diuturno Pap. D 90a Desiduus diuturnus 80. Sum. Hein. II 260, 147 Decipula laqueus/pedica ualla vel druh (*v. l.* druch) Clos. I De 408, 33 Decipula Valle Dief. 168 Decipula ...druch - *Falle* 81. Sum. Hein. II 261, 158 Dolabra ascia >id est< barta Clos. I Do 445 Dolabrum Zimbermannes barte 82. Sum. Hein. II 261, 159 Decerniculum/Deceruiculum ornamentum virginalis capitis ex auro >id est< underbant

191 Domativus testis.[83]
192 Demptor, malus odor[84].
193 Deditus, subiectus, intentus vel contradictus.
194 Denuto, texo vel impleo[85].
195 Decuso, orno.
196 Delego, demando vel decerno vel delego[86].
197 Digero, dewo[87].
198 Derogo, detraho vel contradico.
199 Digestio, comestorum[88] ciborum in homine decoctio.
200 Depilo, pilos aufero.
201 Delibo, immolo vel degusto.
202 Distraho, vendo vel dissipo.
203 Dissio, refugio[89].
204 Delibero, eligo vel diffinio.
205 Destino, mitto vel decerno.
206 Desipio, stulte sapio.
207 Devincio, obligo.
208 Desolor, destruo, exinanio.
209 Discingo, cingulum solvo.
210 Dirimo, divido.
211 Discepto, litigo, rixor.
212 Depasco, summotenus pascendo consumo.
213 Depopulor, devasto, deprehendo.
214 Depleo, evacuo.
215 Dehisco, disiungor, patesco, scrindo[90].
216 Diffido, despero.
217 Dimetior, divido.
218 Detrecto, recuso.
219 Detrudo, depello.
220 Deamo, valde amo.
221 Decedo, discedo, locum do.
222 Diffiteor, nego.
223 Derivo, deduco.
224 Dego, vivo.
225 Deco, duco[91].
226 Deseco, abscido.
227 Disturbo, dissipo vel consecro.
228 Dedo, cum in manus alterius se tradit aliquis.
229 Debilito, vulnero, saucio.
230 Dispubero, separo[92].
231 Deiuro[93], multum iuro[94].
232 Discrimino, discerno idest sceidon[95].
233 Dissero, disputo.
234 Devoveo, promitto.
235 Demolior, extermino, adnichilo.
236 Debrio quasi inebrio[96].

83. Sum. Hein. II 261, 157 84. Sum. Hein. II 262, 175 85. Sum. Hein. II 262, 177 86. Sum. Hein. II 262, 179 Delego , -gas demando -das vel decerno vel eligo/elego (*variae lectiones* vel decerno vel delego) 87. Sum. Hein. II 262, 180 Digero, -ris ordino vel dewo/dôwe >frizzo< Dief. D 181c Digerere... hochdeutsch...dewen 88. comestorum] commestorum AB 89. Sum. Hein. II 264, 221 Dissio, -sis refugio 90. Sum. Hein. II 263, 198 Dehisco disiungor patesco ih chino/geino/ginen/ginne/scrindo 91. Sum. Hein. II 264, 218 92. Sum. Hein. II 264, 214 93. deiuro] deiero B 94. Sum. Hein. II 264, 215 Deiuro multum iuro (*v. l.* Deiero) 95. Sum. Hein. II 264, 216 Discrimino divido discerno id est sceidon - *scheiden* 96. Sum. Hein. II 265, 223 Deebrio quasi inebrio (*v. l.* Debrio)

237 Dentilia, dentes aratri, riester vel egeda[97].

238 Deliro, insanio.

97. Sum. Hein. II 257, 95 Dentilia >dentes aratri< riestra >vel egeda<./Dentile/Dentilium riester Dief. D 174a Dentilia sunt rostra...aratri...riester ...hegeda - *Egge*

Derivationes[1].

D I

[1]**DO** das dedi -tum -tu, inde verbalia et [2]**datum** -ti et [3]**dativus** -a -um et [4]**dapsilis** -le et [5]**daps** dapis et componitur [6]**dapifer**[2] et [7]**venundo** -as, inde verbalia. Componitur etiam [8]**circumdo**, [9]**pessundo**, [10]**addo**[3] -dis didi, [11]**trado**, [12]**reddo**, [13]**indo**, [14]**condo**, [15]**obdo**, [16]**subdo**, a quibus verbalia. Item a do [17]**dedo** dedis, [18]**credo**[4] idest cretum do, inde [19]**credulus** -a -um, a quo [20]**credulitas**, [21]**credibilis** -le, quod componitur [22]**incredibilis** -le, [23]**incredulus**. Componitur etiam do [24]**perniciendo**, [25]**prodo**, [26]**perdo** -didi, a quo [27]**perdix**, [28]**perditio**.

D II

[1]**DONO** -as -vi activum, inde verbalia et [2]**donum** -i, a quo [3]**donarium** -rii et componitur [4]**condono**, [5]**redono**.

D III

[1]**DOCEO** -es, inde [2]**docma** et [3]**doctrina**, [4]**docibilis** -le, [5]**docilis**, [6]**doctor** et componitur [7]**edoceo**, [8]**dedoceo**.

D IV

[1]**DISCO** -cis didici neutrum et caret supinis, inde [2]**discipulus**, a quo [3]**discipulatus** -tus -tui. Item a disco [4]**disciplina**, inde [5]**disciplinatus** -ta -tum et componitur [6]**dedisco**, [7]**edisco**.

D V

[1]**DUCO** -cis -xi activum, inde verbalia et a preterito duxi [2]**dux** -cis per apocopen, inde [3]**ducatus** -tus -tui. Item a duco [4]**ductilis** -le et [5]**ductileus**

[1] derivationes] *om.* AB [2] CGL V 618, 21 Dapifer vel dicoforus discus Hug. *Der.* D 77, 13, 339 Dapes componitur dapifer -a -um, qui fert dapem [3] addo] *bis scrip.* B [4] credo] dredo A

-lei[5] et componitur [6]**adduco**, [7]**reduco**, [8]**deduco**, [9]**traduco**, [10]**perduco**, [11]**induco**, a quo [12]**indutie**, [13]**produco**, [14]**conduco**, [15]**subduco**, [16]**seduco**; et a supino -tum -tu[6] [17]**ducto** -as.

D VI

[1]**DEBEO** -es -bui activum, inde [2]**debitum** -ti, [3]**debitor**.

D VII

[1]**DIESCO** verbum defectivum, inde [2]**dies**, a quo [3]**diepuscula** -e et [4]**dieta**, a quo [5]**diecula**. Item a die [6]**diurnus** -a -um, a quo [7]**diuturnitas** et [8]**diuturne** adverbium et [9]**diarium** -rii et [10]**diu** adverbium, a quo [11]**diutinus** -a -um, [12]**diuturnus** -a -um. Item a die [13]**diluculum** et [14]**pridie** componitur a primo et die, [15]**meridies**, a quo [16]**meridianus** -a -um et [17]**meridior** -aris deponens et [18]**perendie** idest perento uno die, a quo [19]**perendino** -as -vi idest subiuno -as et [20]**cottidie** idest quo die, inde [21]**cottidianus** -a -um et [22]**biduo**, [23]**biduum**, [24]**biduanus**, [25]**triduum**, [26]**triduanus** et [27]**triduo**; [28]**meridies** quasi media dies,[7] mutata d in r.

D VIII

[1]**DICO** -cis -xi activum, inde [2]**dictum** -ti et [3]**dictus** -tus -tui, [4]**dicax** -cior -cissimus, [5]**dicaciter** adverbium et [6]**dica** -e idest charta et a supino -tu[8], u in o, fit [7]**dicto** -as verbum frequentativum, inde verbalia et [8]**dictatura** et [9]**dictamen** et[9] [10]**dictator**. Item a supino dictatu, a in i et u in o, fit [11]**dictito** -as et componitur [12]**abdico**, [13]**edico**, [14]**addico**, [15]**abedico**, [16]**edictum** -i, [17]**predico**, [18]**interdico**, [19]**dedico**, [20]**redico**.

D IX

[1]**DECET** verbum defectivum, inde [2]**decens** omnis generis, [3]**decenter** adverbium et [4]**decus** decoris, quod breviter pronuntiatur et ponitur pro honore, inde [5]**decoro** -as et componitur [6]**dedecus**, inde [7]**dedecoro** -as. Item a decet [8]**decor** -ris et ponitur pro pulchritudine, inde [9]**decorus**[10] -a -um idest pulcher. Item a decore [10]**decoro** -as neutrum, et decor componitur [11]**dedecor**, [12]**indecor**, [13]**condecor** et decet componitur [14]**condecet**[11].

[5] Hug. *Der.* D 90, 1, 349 et ductileus -ei, idest dusillus [6] induco...-tu] *infra scrip.* B [7] media dies] medidies BC [8] -tu] -tum -tu C [9] et] *om.* AB [10] decorus] dedecorus C [11] item a decet...condecet] item a decore decoro -as neutrum, et decor componitur dedecor, indecor, condecor et decet componitur condecet. Item a decet decor -ris et ponitur pro pulchritudine, inde decorus -a -um idest pulcher A

D X
[1]**DOMUS** -mi -mui, inde [2]**domicilium** -lii et [3]**domuncula** et componitur [4]**domesticus** -a idest custos domus.

D XI
[1]**DEUS** dei cuius pluralem dii deorum declinamus et ponimus -ei duas vocales in i longam, et ponimus dii pro una sillaba, quia si diceremus di[12] estimaretur forsitan a quibusdam di prepositio esse. A deo [2]**deitas**, [3]**deificus** -a -um et [4]**divus** -a -um, a quo [5]**divinus** -a -um, a quo [6]**divinitas** et [7]**diviniter** adverbium et [8]**divino** -as neutrum.

D XII
[1]**DUO** due duo, inde [2]**dualis** et componitur [3]**duellum** idest duorum bellum et [4]**duplus** -a -um et [5]**duplex** omnis generis, [6]**dupliciter** et [7]**duplico** -as et [8]**duodenus** -a -um, [9]**duodecim**, [10]**duodecimus**.

D XIII
[1]**DECEM** indeclinabile, omnis generis, a quo [2]**denus** -a -um, a quo [3]**denarius** -a -um, quod componitur [4]**cupidenarius**[13]. Item a decem [5]**decimus** -a -um et [6]**decimo** -as, [7]**decima** -e, [8]**decies** adverbium et componitur [9]**undecim** et cetera.

D XIV
[1]**DIS** ditis secundum antiquos; nos vero dicimus [2]**ditis** et hoc dite -tior -tissimus, inde [3]**dito** -as et componitur [4]**ditifico** -as. Item a dite [5]**diteo** -es, quod non est in usu, inde [6]**ditesco** -cis.

D XV
[1]**DIVES** -tis omnis generis, componitur [2]**perdives**, inde [3]**divitie** -arum.

D XVI
[1]**DOLUS** -li, inde [2]**dolosus** -a -um, a quo [3]**dolositas** -tis.

D XVII
[1]**DOLEO** -es -lui neutrum litum -tu[14], inde [2]**dolor** et componitur [3]**condoleo**.

[12] di] dei A [13] Hug. *Der.* C 272, 3, 271 [14] -tu] -tum B

D XVIII
[1]**DESIDERO** -as -vi -tum -tu defectivum, inde verbalia et [2]**desiderium** -rii et [3]**desiderabilis** et [4]**desideratus** -a -um.

D XIX
[1]**DOS** dotis, inde [2]**dotatus** -a -um, quod componitur [3]**indotatus** -a -um, [4]**dotabilis**, a quo [5]**dotaticium**.

D XX
[1]**DOLO** -as activum, inde [2]**dolabra** -e et [3]**dolatus** -tus -tui et [4]**dolatura** et [5]**dolium** -lii.

D XXI
[1]**DENS** dentis, inde [2]**dentatus** -a -um et [3]**dentosus** -a -um et [4]**dentalis** et componitur [5]**edentulus**, [6]**bidens**, [7]**tridens**.

D XXII
[1]**DOMINUS** -ni, inde [2]**dominicus** -a -um, [3]**dominium** -nii et [4]**domnus** per sincopam et [5]**dominor** -aris deponens, [6]**dominellus**, [7]**domicellus**[15] et componitur [8]**vicedominus**.

D XXIII
[1]**DENSEO** -es et [2]**denso** -as dicimus, inde [3]**densus** -a -um, a quo [4]**densitas** -tis.

D XXIV
[1]**DICO** -as -vi, a quo verbalia et componitur [2]**dedico**, [3]**indico**, [4]**predico**.

D XXV
[1]**DORMIO** -is neutrum, inde [2]**dormitio** -is et [3]**dormitorium** et [4]**dormito** -as frequentativum et [5]**dormisco** -cis inchoativum et componitur [6]**obdormio**.

D XXVI
[1]**DELICIE** -arum, inde [2]**deliciosus** -a -um et [3]**delicatus** -a -um.

[15] Hug. *Der.* D 82, 6, 345 et inde hic domicellus et hic dominellus ambo diminutiva

D XXVII

[1]**DUBIUS** -a -um, inde [2]**dubietas** et comparatur magis dubius, dubiissimus. Item a dubio [3]**dubito** -as et [4]**dubitabilis**.

D XXVIII

[1]**DIAS** Grece, duas vel duos Latine et componitur ut quibusdam placet [2]**diabolus** -i dupliciter mordens, bolus enim morsus dicitur, inde [3]**diabolicus** -a -um.

D XXIX

[1]**DEMON** -nis, inde [2]**demonium** et [3]**demoniacus** -a -um.

D XXX

[1]**DETERO** -is -rivi -tum -tu activum et ponitur pro positivo et dicimus detero deterior -terrimus[16] et a detero [2]**detrimentum** -i et a deteriore [3]**deterioro** -as activum.

D XXXI

[1]**DULCIS** -cior -simus, -[2]**citer** adverbium et [3]**dulcedo** -nis et componitur [4]**dulcisonus** -a -um.

D XXXII

[1]**DURUS** -rior -simus, inde [2]**duriter** -rius -sime adverbia et [3]**duritas** tis, [4]**duritia** -e et [5]**duro** -as vel [6]**dureo** -es, a quo [7]**durabilis** et componitur [8]**induro**, [9]**perduro**.

D XXXIII

[1]**DOMO** -as -mui -mitum -tu activum, inde [2]**domitor** et [3]**domabilis** et [4]**domitus** -a -um, quod componitur [5]**indomitus**.

D XXXIV

[1]**DAMPNO** -as activum, inde [2]**dampnum** -ni, [3]**dampnosus** -a -um, [4]**dampnabilis** et componitur [5]**indempnis** idest sine dampno, [6]**condempno** -as.

[16] Hug. *Der.* T 78, 47, 1214 Et nota quod detero ponitur in comparatione pro positivo predictorum nominum, ut 'detero, deterior, deterrimus' et cetera

D XXXV
[1]**DISSIPO** -as activum, inde [2]**dissipator**, [3]**dissipatio**.

D XXXVI
[1]**DESTINO** -as -vi neutrum, componitur [2]**predestino**.

D XXXVII
[1]**DIVIDO** -is -visi activum, a quo verbalia et [2]**dividuus** -a -um, quod componitur [3]**individuus**. Item a divido [4]**divisus** -a -um, quod componitur [5]**indivisus** -a -um et a divido [6]**divisivus** -a -um, [7]**divisibilis** -e, -[8]**liter** adverbium, componitur [9]**indivisibilis**.

D XXXVIII
[1]**DUMUS** -mi, a quo [2]**dumosus** -a -um et [3]**dumetum** -ti.

D XXXIX
[1]**DEBILIS** -lior -simus, -[2]**liter** -lius -sime, [3]**debilitas** et [4]**debilito** -as activum et debilis componitur [5]**indebilis**.

D XL
[1]**DENUO** idest tantum adverbium temporis.

D XLI
[1]**DEXTER** -rior -rimus, inde [2]**dextera** -e, a quo [3]**dextrorsum**.

De E[1].

1 Eva, vita[2] vel calamitas[3].

2 Enos, homo vel vir[4].

3 Enoch, dedicatio[5].

4 Etheus, formidans vel obstupescens[6].

5 Eveus, feralix vel ferox[7].

6 Ezechias, imperium domini[8] vel fortis dominus[9].

7 Esaias, salus domini[10] vel incensum.

8 Ezechiel, fortitudo dei[11].

9 Ennon, proprium nomen loci et interpretatur gratia[12].

10 Eden, epule vel delitie[13].

11 Ela, porticus vel vestibulum[14].

12 Edom, sanguineus[15].

13 Ephi vel epha mensura trium modiorum[16].

14 Eliezer, Deus meus adiutor[17].

15 Esau, rufus vel acervus lapidum[18].

16 Enaim, gigantes[19].

17 Eleazar, Dei adiutorium[20].

18 Eliachim, Dei resurrectio[21].

19 Eber, transitus[22].

20 Effrata, frugifera ipsa est Bethlehem[23].

21 Ephot, stola linea vel superhumerale[24].

1. de E] *om.* AC 2. vita] via B 3. Hier. *Lib.* 65, 16-7 Sum. Hein. II 268, 1 Eva vita vel calamitas (*v. l.* via) 4. Hier. *Lib.* 139, 14 5. Hier. *Lib.* 65, 17 6. Hier. *Lib.* 65, 23-4 Etthaeus formidans sive stupens (*v. l.* Etheus) 7. Hier. *Lib.* 65, 18 Evaeum ferum sive pessimum Sum. Hein. II 268, 5 8. Hier. *in Es.* I 2, 143, 80-1 9. Isid. *Etym.* VII, VI 73, 285 Ezechias fortis Dominus Sum. Hein. II 268, 6 Ezechias imperium domini vel fortis dominus/domini 10. Hier. *Lib.* 146, 3 11. Hier. *in Hiez.* XIV, xlvii 6/12, 713 'Hiezechiel' interpretatur 'fortitudo' vel 'imperium Dei' 12. Sum. Hein. II 268, 9 Ennon +proprium nomen/pro nomine +loci id est gratia 13. Hier. *Lib.* 65, 15 14. *cfr.* a 23: aelam 15. Hier. *Lib.* 74, 29 Edom rufus Sum. Hein. II 269, 15 16. Hier. *Lib.* 76, 14-5 Oefi trium modiorum mensura Sum. Hein. II 269, 12 Ephi vel oepha/epha mensura trium modiorum 17. Hier. *Lib.* 75, 5 18. Hier. *Lib.* 156, 30 19. gigantes] gegantes A Rab. Maur. *Comm. in Lib. Reg.* PL, 109, 29b Enachim, id est, gigantes Allophylorum Sum. Hein. II 269, 21 Enaim gigantes (*v. l.* gegantes) 20. Hier. *Lib.* 130, 13 21. Hier. *Lib.* 115, 20 Eliacim dei resurrectio (*v. l.* Eliachim) 22. Hier. *Lib.* 139, 13 23. Sum. Hein. II 269, 19 Hier. *Lib.* 99, 10-1 Efratha frugifera sive de cinere veniens aut pulverulenta (*v. l.* Effrata) 24. Sum. Hein. II 269, 20 Isid. *Etym.* XIX, XXI 5, 324 Ephod, quod interpretatur Latine superindumentum (*v. l.* ephot)

22 Enachim, fortes[25].
23 Ellesmoth, Exodus idest exitus[26].
24 Enim, terribilis[27].
25 Engaddi, proprium nomen loci et interpretatur fons hedi[28].
26 Ebal, vetus vorago[29].
27 Effraim, fructifer vel ubertas[30].
28 Elul, mensis augustus[31].
29 Evilath, albi Mauri in Affrica[32].
30 Emaus, nunc Nicopolis dicitur[33].
31 Eliud, Deus meus iste[34].
32 Eli, Deus meus vel ascendens[35].
33 Elias, Deus meus est[36].
34 Esebon, cogitatio vel cingulum meroris[37].
35 Ebrei, translatores[38].
36 Elamite, ipsi sunt Perse[39].
37 Erodes[40], pelliciosus[41].
38 Elisabeth, Dei mei saturitas[42].
39 Elmadi, mensura Dei vel oculus[43].
40 Eufrates, fluvius paradisi frugifer interpretatur[44].
41 Ecclesiastes, contionator[45], sprechare[46].
42 Ecclesia, collectio vel vocatio.
43 Ecclesiasticus, convocatus.
44 Eclipsis, defectus.
45 Eclipticus, medius zodiaci circulus ubi sol et luna eclipsim patiuntur.
46 Elioc, sol[47].
47 Ephebus, iuvenis vel sacerdos solis.

25. Rab. Maur. *Comm. in Lib. Reg.* PL, 109, 29b 26. Rup. Tuit. *De sanct. Trin. in Lev. Comm.* I 1, 3-4, 803 27. Hier. *Lib.* 87, 14 Emim terribiles Sum. Hein. II 269, 25 Emim terribiles./Enim terribilis 28. Hier. *Lib.* 93, 17-8 Engaddi fons haedi Sum. Hein. II 269, 24 Engaddi + proprium nomen/pro nomine + loci id est fons edi/hedi 29. Hier. *Lib.* 87, 14-5 30. Hier. *Lib.* 161, 12-3 (*v. l.* Effraim) 31. Rab. Maur. *Comm. in Lib. Mac.* PL, 109, 1207b Ebul [*Vulg.*, Elul] mensis est octavus apud Hebraeos Sum. Hein. II 269, 28 Elul/Eiul mensis augustus 32. Sum. Hein. II 269, 29 Eiulath albi mauri in affrica Euch. *Instr.* II 200, 232 Evila Getuli Hug. *Der.* E 165, 400 Evilath, Getuli, Mauri 33. Hier. *in Dan.* II, VIII 14, 856, 896-7 Emmaus, quae nunc Nicopolis dicitur (*v. l.* Emaus) 34. Hier. *Lib.* 133, 20-1 Eliu deus meus iste vel deus dominus 35. Hier. *Lib.* 111, 26 36. Hier. *Lib.* 111, 4 37. Hier. *Lib.* 81, 26-7 38. Sum. Hein. II 270, 35 Hier. *Lib.* 103, 16 Ebraei transitores 39. Isid. *Etym.* IX, II 3, 345-6 40. Erodes] Eredes C 41. Hier. *Lib.* 140, 17 Erodes pelliciosus 42. Hier. *Lib.* 75, 2 43. oculus] oculis C Sum. Hein. II 270, 39 Elinadidi/Elmadidi/Elmadi mensura dei nam/vel oculus (*v. l.* oculis) Hier. *Lib.* 140, 18-19 Elmadai dei mei mensura 44. Hier. *Lib.* 65, 16 45. Isid. *Etym.* VI, II 19, 220 46. sprechare] sprechere BC Sum. Hein. II 270, 45 Ecclesiastes concionator >id est< sprechare/sprahare (*v. l.* sprechere) Dief. C 139a Concionator sprachare - *Sprecher* 47. Sum. Hein. II 271, 57 Elios sol (*v. l.* Elioc)

48 Ephebia, lupanar[48].
49 Epicinia, convivia vel laus victorie vel sollempnitas[49].
50 Eusmos, ethica, moralis.
51 Electrum, metallum auro clarius fulgens, mixtum ex auro et argento.
52 Eliopolis, solis civitas.
53 Electron, sol[50].
54 Elogium, dampnatio vel hereditas mala.
55 Economicus, dispensator.
56 Eulogia, munuscula vel benedictiones.
57 Eusebian[51], pietas[52].
58 Elleborum, ver<a>trum[53] vel hemera[54].
59 Eulogium, verbum bonum vel confessio.
60 Eusebius, bonus cultor vel pius.
61 Elenus, librorum titulus[55].
62 Emera, dies.
63 Exomologesis, confessio.
64 Exameron, sex dierum vel partium operatio.
65 Exa, sex.
66 Epda, VII.
67 Ebdades, septenarius[56].
68 Ebdomada[57], septimana[58].
69 Economus, quidam liber Xenofontis, idest dispensatorius[59].
70 Ergastulum, carcer ubi operari licet.
71 Erga, opus[60].
72 Ergodioctes, operis compulsor vel operator amabilis[61].
73 Energio, efficax vel operatrix[62].
74 Electoc, electus[63].
75 Exapolis, VI columpnis idest sex editionibus[64].
76 Edra, sedes episcopalis interior[65].
77 Exedra, sedes proborum exterior.

48. Sum. Hein. II 271, 51 49. Sum. Hein. II 271, 52 Pap. E 107b Epinicea idest dies victoriarum Hug. *Der.* E 98, 386 Epicina, convivia – *cfr.* ἐπικοινωνία et ἐπινίκεια 50. Sum. Hein. II 271, 56 51. eusebian] eusebiam B 52. Sum. Hein. II 272, 63 Eusebian pietas (*v. l.* Eusebiam) Pap. E 112a Eusebia, graece pietas – *cfr.* εὐσέβεια 53. *codd.* veretrum *cfr.* v 91: veretrum 54. Dief. E 198a Sum. Hein. II 271, 61 Elleborum veratrum >id est< hemera >germâra< - *Germer* 55. Sum. Hein. II 272, 64 Elencus librorum titulus (*v. l.* Elenus) 56. Sum. Hein. II 272, 73 57. ebdomada] ebdomoda BC 58. Sum. Hein. II 272, 74 Ebdomada septimana (*v. l.* Ebdomoda) – *cfr.* ἑβδομάς 59. dispensatorius] despensatorius C Sum. Hein. II 272, 66 Economus >quidam< liber xenofontis id est dispensatorius (*v. l.* despensatorius) Clos. I Ec 6, 460 Economicus Quidam liber Renofontis (*variae lectiones* Cenophontis, Zenofontis) .i. dispensatorius 60. Sum. Hein. II 272, 76 61. Sum. Hein. II 272, 77 Ergodioctes operis conpulsor vel operator amabilis – *cfr.* ἐργοδότης 62. Sum. Hein. II 272, 79 63. Sum. Hein. II 274, 111 64. Sum. Hein. II 278, 173 Exaplois/Exapolis sex columnis id est sex editionibus/edicionibus (*v. l.* columpnis) 65. ἕδρα

78 Excedra, ydra[66] serpens novem capita habens, uno ceso tria surgebant[67].

79 Escamatismenos, dum unum dicitur et aliud agitur[68].

80 Ethnicus, paganus, gentilis.

81 Enigma, obscura sententia.

82 Epitasis, irreprehensibilis[69].

83 Epithalamium, carmen nuptiale.

84 Epotasis, subsistentia[70].

85 Epichrema, quedam[71] species in tropis[72].

86 Epistilia, capita columpnarum.

87 Epilogus, superlocutio vel conclusio sententie.

88 Egloga, exceptio vel carmen rusticum.

89 Edippia, obscenitas vel ludus theatralis[73].

90 Ephipolenticus, furiosus vel caducus[74].

91 Epiphania, manifestatio vel superapparitio.

92 Euphonia, bonus sonus vel sonoritas.

93 Ewangelium[75], bonum nuntium.

94 Eucharistia, bona gratia vel dominici sacramenti preceptio.

95 Encenia, consecrationes vel dedicationes.

96 Epistola, super missa.

97 Episcopus, superintendens vel super speculator.

98 Epithaphium, superscriptio sepulcri.

99 Epimenia, xenia, dona.

100 Energuminus, insaniens[76], demoniacus[77].

101 Euticiani[78], heretici duas naturas in Christo mentiti esse commixtas et in unam redactas[79].

102 Eunomiani, heretici dissimilem[80] Patri Filium mentiti[81].

103 Epicuri, philosophi voluptatem summum bonum esse mentiti[82].

66. ydra] hydra A 67. Sum. Hein. II 273, 81.1 Excedra ydra serpens novem capita habens, cui primo/uno ceso tria surgebant *cfr.* excetra 68. Sum. Hein. II 273, 81.2 Escamatismenos dum aliud/unum dicitur >et< aliud agitur – *cfr.* ἐσχηνατισμένος (λόγος) 69. Sum. Hein. II 114, 87 70. Sum. Hein. II 273, 86 – *cfr.* ὑπόστασις 71. quedam] quoddam BC 72. Sum. Hein. II 273, 84.1 – *cfr.* ἐπιχείρημα 73. Sum. Hein. II 273, 87.1 74. Sum. Hein. II 273, 87.2 – *cfr.* ἐπιπολάζων 75. ewangelium] evngelium AB *cfr.* A LX 4: evangelium 76. insaniens] insipiens A 77. Sum. Hein. II 274, 97 Energuminus insaniens, demoniosus/demoniacus (*v. l.* insipiens) 78. Isid. *Etym.* VIII, V 65, 315 Eutychiani 79. Sum. Hein. II 274, 98 Euticiani >heretici< >a quodam abbate dicti< qui duas naturas in Christo esse mentiti >sunt< conmixtas et in unam redactas 80. dissimilem] dissimile A dissimule B 81. Isid. *Etym.* VIII, V 39, 312 Sum. Hein. II 274, 99 Eunomiani >heretici< dissimilem patri filium >esse< mentiti >sunt< 82. Sum. Hein. II 274, 99.1

104 Encratiani, heretici continentes, nuptias dampnantes[83].
105 Encratia, continentia vel seena idolorum templa[84].
106 Eudoxia, bona gloria vel claritas.
107 Entheca, suppellex[85].
108 Emisticum, medietas versus.
109 Emistichide, littere in medio versu[86].
110 Epigramma, superscriptio.
111 Epithome, abbreviatio vel memoria.
112 Epiliortoso, corrigo[87].
113 Encastatemati, in habitu sancto[88].
114 Elemosina, misericordia.
115 Entimos, honoratus[89].
116 Extasis, pavor vel excessus mentis.
117 Emphanicoteron, illuminatus[90].
118 Elegos, miser[91].
119 Elechos, castigatio[92].
120 Elegiacum carmen miserabile, idest unus versus exameter, alter pentameter.
121 Elegidia, carmina elegiaca[93].
122 Eresis, scissura.
123 Exakedeketerida, sex et decennalis[94].
124 Enneakedeketerida, novem et decennalis[95].
125 Ethimologia, proprietas vel origo sermonis.
126 Exetheseoc[96], questio[97].
127 Evangelista[98], bonus nuntius.
128 Eresiarches, scissure princeps[99].
129 Ex anathomicis, ex sectione.
130 Epilogium, vox cum prece.
131 Ethesie, aure ab aquilone flantes.
132 Eurus, ventus sinister subsolani.
133 Euro, auster ventus dexter austri.
134 Eous, orientalis.
135 Emporium, proprium nomen loci supra mare.
136 Echo, vocis imitatio vel repercussio.

Epicurei/Epicuri philosophi voluptatem summum bonum esse mentiti 83. Sum. Hein. II 274, 100 Pap. E 105b Encratites, continentes 84. Sum. Hein. II 274, 101 Encratia continentia *ibidem* 102 Enscena/Escena ido|lorum templa (*variae lectiones* vel seena ydolorum templum) *cfr.* e 95: encenia -orum 85. Sum. Hein. II 274, 104 86. Sum. Hein. II 274, 106 Emistichidę litterę in medio versus/versu 87. Sum. Hein. II 274, 108 88. Sum. Hein. II 274, 109 89. Sum. Hein. II 274, 110 90. Sum. Hein. II 275, 113 – *cfr.* ἐμφάνιστικότερος 91. Sum. Hein. II 275, 115 92. Sum. Hein. II 275, 114 93. Sum. Hein. II 275, 117.1 94. Sum. Hein. II 275, 117.2 – *cfr.* ἑκκαιδεκαετηρίς, ίδος 95. Sum. Hein. II 275, 117.3 – *cfr.* ἐννεακαιδεκαετηρίς, ίδος 96. exetheseoc] exetheseco B 97. Sum. Hein. II 275, 119 Exetheseos questio (*v. l.* Exetheseoc) CGL V 358, 32 Exentession quaestion 98. evangelista] evgelista AB 99. *cfr.* h 40: heresiarches

137 Egerimion, liber surrectionum vel ascensionum[100].
138 Egerimo, surgo[101].
139 Epos, laus.
140 Epicum carmen laudabilibus pedibus compositum.
141 Esculapius, Apollinis filius, dure faciens interpretatur[102].
142 Endelichia, perfecta etas vel absoluta perfectio, idest anima mundi.
143 Emitonium, semitonium.
144 Emiolium, sesqualterum dum maior numerus minorem in se habet et eius medietatem[103].
145 Epittitrum, super tertium cum maior numerus minorem[104] in se habet et eius quartam partem.
146 Elisis, solutio[105].
147 Elisius campus interpretatur solvens scilicet animas.
148 Euterpe, Musa interpretatur bene delectans.
149 Erictereus, solis equus rubeus interpretatur.
150 Erato, inveniens simile interpretatur[106].
151 Eriale, una[107] Gorgonum, lata profunditas interpretatur stuporem significans[108].
152 Eumenis, Furia bona per antifrasin, quia est mala.
153 Erigone, contentiosa[109].
154 Ekate, Proserpina, uxor Plutonis, dea inferorum et parturientium.
155 Ekaton, centum.
156 Ermes, Mercurius.
157 Ermafroditus, filius Mercurii et Veneris vel homo utriusque sexus.
158 Eumorfus, bene formatus.
159 Empirium, intellectuale vel spirituale vel igneum celum.
160 Enneaptongon, lyra novem sonorum.
161 Era, terra vel domina.
162 Emphaticos, exaggerative.
163 Eliotopios, lapis viridis sanguineas habens notas[110].
164 Emiteos[111], semideus.

100. Sum. Hein. II 276, 130 Egerimion/Egerimon liber resurrectionum/surrectionum >vel ascensionum< 101. Sum. Hein. II 276, 131 – *cfr.* ἐγείρω 102. Sum. Hein. II 276, 133.1 103. Sum. Hein. II 276, 135 Pap. H 141a Hemiolius est cum de duobus numeris maior habet totum minorem et insuper eius medietatem, ut sunt tres ad duo 104. minorem] minore B 105. Sum. Hein. II 276, 38 – *cfr.* λύσις 106. Erato...intepretatur] *a lat. scrip.* B 107. una] ime A 108. Sum. Hein. II 276, 141.2 Eriale una gorgonum lata profunditas interpretatur, stuporem significans (*v. l.* ime) 109. Sum. Hein. II 276, 142 110. *cfr.* ἡλιοτρόπιον Sum. Hein. II 277, 148.3 Eliotropios lapis viridis, sanguineas habens notas Balb. Eliotropus, lapis est viridis coloris sanguineas habens venas 111. emiteos] emitteos AB

165 Eys[112], deus[113].
166 Ereos[114], terre domini vel viri fortes[115].
167 Eraclitus, gloriosus[116].
168 Eubum oleum[117].
169 Epicrota, premium vel lucrum[118].
170 Europa, tertia pars mundi ubi Roma est.
171 Erisipe, erugo messium[119].
172 Ebrex, senex[120].
173 Embus, impatiens[121].
174 Examussim, diligenter.
175 Ergata operarius.
176 Exapla, sexiplicia vel VI columpne[122].
177 Echeila, consobrina[123].
178 Ether, spatium purum a luna usque ad firmamentum.
179 Epixeusis, superconiunctio vel duplicatio eiusdem sermonis[124].
180 Elephantinus morbus lepre.
181 Emisecla, dimidia sextula idest duo scripuli[125].
182 Emina, mensura duas libras pensans.
183 Euchion, Bachus vel vox bachantis[126].
184 Erietum, mare rubrum[127].
185 Expuggo, perficio[128].
186 Eucharis, bene loquens[129].
187 Euergetes, boni factor.
188 Emblema, varietas pavimenti vel superhabundantia.
189 Embolismus, superabundans[130] vel supercrescens[131].
190 Epitheton, adiectivum nomen nomini appositum.
191 Epichenon, promiscuum ubi

112. *fort. ex* Ζεύς 113. Sum. Hein. II 277, 151 114. *cfr.* h 46: heroes 115. Sum. Hein. II 277, 149 Eroes terrę domini vel viri fortes (*v. l.* Ereos) 116. Sum. Hein. II 277, 152 117. Sum. Hein. II 277, 153 Pap. E 111a Eubo oleo 118. Sum. Hein. II 277, 154 119. Sum. Hein. II 277, 155.2 Euch. *Instr.* II 197, 187-8 Erysibe in propheta aerugo, id est rubigo messium, Graecum est Pap. E 109b Erisibe erugo, idest messis erugo Hug. *Der.* E 128,9,395 Item ab es eris hec erisina -e quod est erisela -e invenitur, idest erugo et rubigo eris vel messium - ἐρυσίβη 120. Sum. Hein. 277, 156 Dief. E 193b 121. Sum. Hein. II 277, 159 122. *cfr.* ἐξαπλῆ 123. Sum. Hein. II 278, 161 124. Sum. Hein. II 278, 162 Epizeuxis superconiunctio vel duplicatio eiusdem sermonis (*v. l.* Epixeusis) 125. Sum. Hein. II 278, 163.1 Emisescla dimidia sextula id est duo scripuli (*v. l.* Emisecla) ThLL hemisescla...comp. hybr. ex hemi- et sescla i. q. dimidia sextula 126. Sum. Hein. II 278, 163.3 Balb. Euchius...Bachus 127. Sum. Hein. II 278, 164 Eritreum mare rubrum (*v. l.* Erietum) 128. Pap. E 114b Expungere consumere castigare efficere explere peragere Sum. Hein. II 278, 165 129. loquens] coquens C Sum. Hein. II 278, 167 Eucharis bene loquens id est gratus 130. superabundans] superhabundans C 131. Sum. Hein. II 278, 170 Embolismus supehabundans vel supercrescens (*v. l.* superabundans) Hug. *Der.* E 64, 373 Hec embolismus, idest superaugmentum; unde hic et hec embolismalis et hoc -le, idest superexcrescens

uno genere masculinum et femininum significatur[132].

192 Eptimemeris, ubi in versu primus quattuor pedes sillaba de verbo remanet.

193 Exagematicon, carmen enarrativum ubi poeta tantum narrat[133].

194 Emolumentum, lucrum vel fructus.

195 Edituus, edium custos[134].

196 Edilis, magister edium.

197 Efferatus, ferinam habens mentem.

198 Exta, grozdarm vel grozmago[135].

199 Editio, translatio vel antfristunga[136].

200 Extimus, extremus.

201 Eregione[137], econtra vel iuxta[138].

202 Emissus, emissarius idest reinesker[139].

203 Emulus, invidus vel imitator.

204 Ericinium mavorte[140] idest stola que superius induitur[141].

205 Empticius, emptus servus.

206 Exactor, qui aliquid exigit idest notegare[142].

207 Emunctoria, forcipes quibus adusta luminaria purgantur.

208 Erodius, witfalco[143].

209 Excubie, vigilie vel custodia.

210 Examen, multitudo apium vel lingua statere vel iudicium.

211 Edicula, domuncula.

212 Effeminatus, molliter vivens vel Priapus immolans ut femina.

213 Erugo, miltowe[144] nocens frugibus vel rubigo ferri.

214 Extrema manus tractum est a pictoribus: prima manus

132. Sum. Hein. II 278, 172 Epichenon promiscuum ubi uno genere mas/masculus/masculinum et femina/feminium significa(n)tur – *cfr.* ἐπίκοινος 133. Sum. Hein. II 279, 173.3 Pap. E 112b Exagematicon secundum genus poematis, quod latine dicitur enarrativum, in quo poeta tantum loquitur, ut: Sicilides musae [*cfr.* Verg. *Buc.* IV 1, 20] et in parabolis Salomonis – *cfr.* εξηγηματικόν 134. Sum. Hein. II 280, 175 Osb. *Der.* E I 16, 216 135. Sum. Hein. II 280, 178 Extalis grozdarm >vel grozmago< (*v. l.* Exta-lis-) Dief. E 219c *s.v.* extalis Sch. 353b *s.v.* grôzdaram Müll. I D 308, 30 grôzdarm...extalis - *Darm* 136. Sum. Hein. II 280, 180 Sch. 21b antfristunga ahd....interpretatio – *cfr.* Strick. 2, 108 137. eregione] eregtone C Balb. Eregione...sicut una regio opponitur alie ut contra eam distinguitur 138. Sum. Hein. II 280, 181 Gloss. Non. Leid. 66, 6 E regione[m]: de adverso 139. Sum. Hein. II 280, 182 Emissus emissarius id est reinescare/reinesc ros (*v. l.* reinesker) *ibid.* 282, 204 Emissarius qui ad vindictam emittitur/mittitur – *cfr.* Lev. 16, 8-10, 157 - *Reiniger* 140. *cfr.* maforte 141. Sum. Hein. II 280, 184 Ericinum/Ericinium mavorte vel stola id est vestimentum quod superius induitur 142. Sum. Hein. II 280, 186 143. Sum. Hein. II 280, 188 Erodius witfalco/waltfalco – *cfr.* ἐρωδίος - *wilder Falke* 144. miltowe] miltow A Sum. Hein. II 281, 194 Erugo >miltowe nocens frugibus< vel rubigo >ferri< >id est< rost (*v. l.* miltow) - *Mehltau*

obumbrare, secunda pingere, tertia polire[145], extrema illuminare et cum in scripturis extrema manus ponitur perfectio innuitur.

215 Exertus, nudatus vel sollicitus.

216 Exercitus, laboribus assuetus.

217 Ebur, os elephantis.

218 Elephans, bestiarum maxima.

219 Ebenum, lignum imputribile, lignum nigrum.

220 Exosus, odiosus.

221 Esox[146], piscis, lahs[147].

222 Ericius, igil[148].

223 Extrex, nŏwe vel posterior pars capitis[149].

224 Essentia, substantia.

225 Elate palmarum idest folia palmarum[150].

226 Emissarius, qui ad vindictam mittitur.

227 Expeditus, paratus, promptus.

228 Eburneus, elfenbeinin[151].

229 Extorris, expulsus de patria.

230 Emeritus, bene meritus vel dignus.

231 Expeditio, herevart[152] vel paratio belli[153].

232 Evitabiliter, honorabiliter.

233 Epulaticius, epulis deditus.

234 Elimatus, limatus, ornatus, politus.

235 Enervatus, invalidus, sine viribus et nervis.

236 Ea tempestate, eo tempore.

237 Exesus, consumptus, attenuatus, devoratus.

238 Eques, reitman[154] vel equester[155].

239 Excidium, destructio.

240 Enixa, parturiens.

241 Exta, viscera intestina.

242 Editior, excelsior.

243 Evestigio, statim subsequor.

244 Edulium, esca vel cibus.

245 Expositus, abiectus vel ostensus.

246 Epilatus, interceptus, expoliatus[156].

247 Elucubratiuncula, brevis sententia que candela scribitur.

248 Equestantia, eque separata.

145. polire] poliri BC 146. esox] exsos C 147. Sum. Hein. II 282, 202 Esox/Exsox >species< piscis >id est< lahs Clos. I Es 502, 17 - *Lachs* 148. Sum. Hein. II 282, 203 Ericius bestiola/bestia spinosa >id est< igil Dief. E 207c - *Igel* 149. Sum. Hein. II 282, 203.1 Extrex posterior pars capitis id est nŏwe - Dief. E 220c Extrex...nowe 150. Pap. E 103a Sum. Hein. II 283, 214 151. elfenbeinin] helfenbeinin C Sum. Hein. II 282, 204. 1 Eburneus helfenbeininer/elfenbeinin (*v. l.* helfenbeinin) - *elfenbeinern* 152. Dief. E 218a Expeditio...hervart - *Heerfahrt* 153. Sum. Hein. II 282, 210 Expeditio herivart vel preparatio/paratio belli (*v. l.* hervart) 154. - *Reiter/Mann* 155. Sum. Hein. II 283, 216 Eques >vel< equester >miles< reiman/ritman 156. Sum. Hein. II 283, 224 Expilatus/Epilatus interceptus, expoliatus

249 Essedum, species vehiculi idest sanbuch[157].
250 Egestio, evomitio.
251 Egelidus, tepidus.
252 Enucleatim, clare, aperte, manifeste.
253 Eatenus, ea ratione, eo modo.
254 Erinacius, bestia quedam iuxta mortuum Mare[158].
255 Equor, mare vel campus vel planities.
256 Edax, vorator, consumptor.
257 Enixe, humiliter vel suppliciter.
258 Exuvie, indumenta.
259 Erutus, eversus.
260 Eripes, velox.
261 Excors, fatuus, sine corde.
262 Expes, sine pede.
263 Encaustus, iniustus[159].
264 Ecca, ecce hec[160].
265 Eccum, ecce illum.
266 Exequie, prosecutiones lamentantium[161].
267 Effeta, que ultra parere non potest.
268 Evictus, privatus.
269 Evidens, manifestus.
270 Edicomatus, eiectus[162].
271 Edentatus, dentibus privatus.
272 Edentulus, sine dentibus.
273 Efferus, atrox, dirus.
274 Effrenis vel effrenatus sine frenis[163].
275 Enormis, ingens mensura excedens.
276 Elevigatus, purificatus.
277 Elumbis, sine viribus.
278 Eculeus, species tormenti in quo suspenduntur puniendi.
279 Exemplar, unde exemplum sumitur.
280 Elementa, rerum initia: ignis, aer, aqua, terra.
281 Eminus, non multum longe.
282 Excitus, evocatus.
283 Expastus, pastu evacuatus[164].
284 Ebilustre, bis gemina lustra idest viginti anni[165].
285 Euge, bene vox gratulantis.
286 Ex sententia, secundum voluntatem vel votum.
287 Expio, purgo.
288 Extemplo, statim.

157. sanbuch] sabuch B Sum. Hein. II 283, 227 Essedum species vehiculi id est sambuch/sambüch (*v. l.* sanbuch) MLW I B 1391, 43-51 basterna...vehiculum...i. sambuch 158. mortuum Mare] *mutato ordine* BC Sum. Hein. II 283, 233 Erinatius bestia quedam iuxta mortuum mare (*v. l.* mortuum mare) 159. Sum. Hein. II 284, 243 Encaustus inustus/iniustus Hug. *Der.* E 89, 10, 384 encaustum vel incastum, quasi iniustum 160. hec] illa C Sum. Hein. II 284, 243.1 Ecca ecce hec/illa 161. Pap. E 113b Exequiae prosecutiones funeris 162. Pap. E 100b Sum. Hein. II 284, 248 Fest. 195a Educumata (exd-?) electa 163. sine dentibus...frenis] *a lat. scrip.* B 164. Sum. Hein. II 285, 261 Expastus pastu evacuatus/vacuatus 165. Sum. Hein. II 285, 263 Ebilustrię/Ebilustria/Ebilustre bis gemina lustra id est viginti anni Dief. E 193b Ebilustrium...idest bis gemina lustra scilicet XX anni

289 Evidatus, stupidus[166].
290 Episumen, zůmose[167].
291 Extabesco, languesco.
292 Emarceo, langueo, arefio.
293 Expergisco, evigilo[168].
294 Extenuo, tenue facio.
295 Emungo, snuce, nares purgo[169].
296 Execror[170], abhominor[171].
297 Excubo, vigilo vel custodio.
298 Explano, expono, patefacio.
299 Exentero, ventrem purgo vel[172] aperio.
300 Extrico, extermino, expello.
301 Excorio, corium extraho vel aufero.
302 Expendo, exsolvo, distribuo.
303 Expedio, paro vel explico.
304 Expolio, exorno, plano vel depredor.
305 Emergo, exurgo[173].
306 Emancipo[174], manum mitto, idest libertatem dono[175].
307 Effero, exalto, produco, laudo.
308 Exaggero, cumulo, augeo.
309 Exorbito, devio.
310 Enervo, emollio.
311 Elimino[176], expello, eicio.
312 Eliceo, persuadeo vel exprimo, acquiro[177].
313 Episcor[178], acquiro, adipiscor[179].
314 Effutio, celanda foras mitto, fundo vel vana profero.
315 Eluctor, foras nitor[180].
316 Exan<cl>o[181], exhaurio[182].
317 Emineo, excello, recedo, fulgeo.
318 Experior, probo, tempto.
319 Educo, enutro, alo.
320 Elucubro[183], evigilo[184].
321 Effatio, arguo.
322 Excedo, in oblivionem venio.
323 Exalo, expiro, odorem do.
324 Enucleo, enudo, aperio.
325 Excieo, evoco, educo.

166. *cfr.* Pap. E 111b Evitatus vite privatus vel perterritus 167. zůmose] zůmo̊se A zumose B Sum. Hein. II 285, 270 Episumen zůmůse (*variae lectiones* zůmose, zůmo̊se, zumose) Dief. E 205a Episumen (idest obsonium)...zůmose *cfr.* Strick. 2, 109 168. Sum. Hein. II 285, 274 Expergefio/Expergisco vel expergiscor evigilo 169. Sum. Hein. II 286, 276 Emungo nares purgo >snuzo< (*v. l.* snuce) Dief. E 201c Emungere...snuczen - *schneuzen* 170. execror] execor C 171. Sum. Hein. II 286, 277 Execror/Execro abominor/abhominor (*v. l.* Execor) 172. purgo vel] *om.* AB 173. exurgo] exurgeo BC Sum. Hein. II 286, 289 Emergo exsurgo/exurgo (*v. l.* exurgeo) 174. emancipo] emancipio C 175. Sum. Hein. II 286, 290 Emancipo >bemênon/benîm< manumitto id est/vel libertatem dono (*v. l.* emancipio) 176. elimino] *om.* A 177. Sum. Hein. II 287, 295 Elicio/Eliceo persuadeo vel exprimo 178. episcor] episor C 179. Sum. Hein. II 287, 296 Episcor adipiscor, acquiro 180. nitor] mitor B Sum. Hein. II 287, 297 Eluctor foras nitor (*v. l.* mitor) 181. *codd.* exando *cfr.* a 265: anclo, haurio 182. Sum. Hein. II 287, 299 Exanclo/Exando exhaurio 183. elucubro] elucobro C 184. Sum. Hein. II 287, 303 Elucubro evigilio (*v. l.* Elucobro)

326 Enodo, dissolvo.
327 Exploro, inquiro, speho[185].
328 Exubero, abundo.
329 Emano, effluo, exeo.
330 Efflagito, deprecor.
331 Enitor, conor.
332 Exolesco, evanesco, deficio.
333 Extruo, edifico.
334 Erugino, plano eruginem.
335 Eiulo, ploro, eudico[186].
336 Excelo, cum uxore sum[187].
337 Extundo, excutio, verbero, blŏwo[188].
338 Extrudo, expello, excludo, produco.

185. Sum. Hein. II 287, 312 Exploro inquiro >id est< >ich< spehon Dief. E 218c Explorare...spehen - *spähen* 186. Sum. Hein. II 288, 320 187. Sum. Hein. II 288, 321 Excęlo cum uxore sum CGL VI 408 Excellare cum uxore esse V 195, 35 (excilare); 628, 44; 597, 59 Pap. E 113a Excillare cum uxore esse 188. blŏwo] blowo B blwwo C Sum. Hein. II 288, 322 Extundo excutio/excuto, verbero >id est< blivwo/blŏwo (*v. l.* blowo)

Derivationes[1].

E I

^{1}**EQUUS**[2] equa -quum[3], -^{2}**quiter**[4], inde ^{3}**equitas** -tis et ^{4}**equalis** -le, -^{5}**liter**[5], equus -quior -quissimus, inde ^{6}**equo** -quas -vi, coequo. Item equus componitur ^{7}**iniquus**, ^{8}**iniquitas**, ^{9}**coequo**, ^{10}**exequo**, ^{11}**coequus**. Componitur etiam ^{12}**equipero** -as et ^{13}**equinoctium** et ^{14}**equipolleo**, quod supinis caret.

E II

^{1}**EDO** -es -est -di esum -su neutrum, inde ^{2}**esca** -ce et ^{3}**edax** et componitur ^{4}**inesco** -as, inde verbum et a supino esu, addita rio, fit ^{5}**esurio** -ris rivi, inde ^{6}**esuries** -ei et componitur esus ^{7}**semesus**, ^{9}**exesus**.

E III

^{1}**EMO** -mis -mi emptum activum, inde ^{2}**emax** -cis et ^{3}**empticius** -a um et componitur ^{4}**adimo** -is, ^{5}**redimo**, ^{6}**eximo**, ^{7}**demo** dempsi, ^{8}**perimo** peremi, ^{9}**interimo** interemi.

E IV

^{1}**EXEMPLUM** -pli, a quo ^{2}**exemplar** et ^{3}**exemplifico** -as.

E V

^{1}**EDES** edis, inde ^{2}**edilis**[6] -le et componitur ^{3}**edifico** -as, inde ^{4}**edificium**.

E VI

^{1}**EX** praepositio, inde ^{2}**extra**, quod ponitur pro positivo et dicimus extra ^{3}**exterior**, ^{4}**extremus** vel **extimus**, a quo ^{5}**extremo** -as. Item ab extra

[1] derivationes] *om.* AB [2] equus] evus C [3] -quum] *om.* C [4] -quiter] *om.* AB [5] -liter] *om.* C [6] edilis] edil B

[6]**extrinsecus**, [7]**exterus** -a -um, [8]**externus** -a -um et [9]**externeus** -a -um et [10]**externatus** -a -um et componitur [11]**exul** idest extra solum.

E VII

[1]**EQUUS** equi, inde [2]**equinus** -a -um et [3]**equileus** hic et hec [4]**eques** tis, [5]**equestris** -tre et [6]**equito** -tas neutrum, inde [7]**equitatus** -tus -tui.

E VIII

[1]**ESTAS** -tis, a quo [2]**estivus** -a -um, [3]**estivalis** -le, [4]**estus** -tus -tui, inde [5]**estuo** -as, [6]**estuarium**, quod componitur [7]**exestuo**[7], [8]**estifer**.

E IX

[1]**EVUM** -vi ut quibusdam placet ab esse dicitur, a quo [2]**eternus** -a -um per sincopam, quia eviternus deberemus dicere sed causa euphonie dicimus eternus, a quo [3]**eternitas**, [4]**eternalis** -le, -[5]**liter**. Item ab eterno [6]**eterno** as activum et componitur [7]**coeternus**, [8]**sempiternus**. Evuum quoque componitur [9]**coevus**, [10]**grandevus**, [11]**longevus**.

E X

[1]**EO** is ivi itum neutrum anomalum, idest irregulare, a quo [2]**iter** -neris et [3]**itus** -tus -tui et componitur [4]**adeo** adis adii vel adivi, inde [5]**aditus** -tus -tui, [6]**redeo** -ii vel -ivi, [7]**reditus** -tus -tui, [8]**ineo** inivi, inde [9]**initior** -ris, [10]**coeo** coivi, inde [11]**coitus** -tus -tui, [12]**subeo** inde [13]**subitus** -a -um et [14]**subito** adverbium et [15]**subitaneus** -a -um, [16]**exeo**, [17]**exitus** -tus -tui et [18]**exitium**, [19]**exitialis** -le, [20]**transeo**, inde [21]**transitus** -tus -tui et [22]**transitorius** -a -um et[8] [23]**transitivus** -a -um. [24]**Pereo** idest perditum eo, inde [25]**periculum** -li per sincopam, a quo [26]**periclitor**[9] -ris et [27]**pernix** nicis omnis generis, inde [28]**pernicies** -ei et [29]**perniciosus** -a -um, [30]**obeo**, inde [31]**obitus** -tus -tui, [32]**prodeo** -is -ivi, [33]**introeo**, inde [34]**introitus** -tus -tui et[10] [35]**circumeo**, a quo [36]**circuitus** -tus -tui et [37]**circuitio** -nis, [38]**ambio**, a quo [39]**ambitus** -tus -tui et [40]**ambitiosus** -a -um cuius preteritum -ii vel ambivi supina vero ambitum -tu, et sciendum est quod omnia supina compositorum ab eo penultimam corripiunt preter ambitum. Ovidius[11] Metamorphoseon 'iussit et ambite circumdare litora[12] terre'[13].

[7] Hug. *Der.* U 51, 12, 1297 [8] transitorius...et] *om.* B [9] periclitor] periclor B [10] et] *om.* AB [11] Ovidius] *om.* AB [12] litora] littora AB [13] Ov. *Met.* I 37, 2

E XI
[1]**EGER** egra egrum -rior -rimus, inde [2]**egritudo** -nis, [3]**egrimonia** -e et [4]**egreo** -es, quod non est in usu, a quo [5]**egresco** -cis. Item ab egro [6]**egrotus** -a -um, a quo [7]**egroto** -as.

E XII
[1]**ERRO** -as neutrum, a quo [2]**error** -ris et [3]**erroneus** -a -um et [4]**erraticus** -a -um,[5]**erratilis** -le, [6]**errabundus** -a -um et componitur [7]**pererro**, [8]**aberro**[14], [9]**oberro**[15].

E XIII
[1]**EUNUCHUS** -chi, inde [2]**eunuchizo**[16] -as activum.

E XIV
[1]**EPULOR** -ris deponens, inde [2]**epulum** -li, quod in plurali [3]**epule** larum dicitur et [4]**epulo** -nis idest leccator.

E XV
[1]**ES** eris, inde [2]**ereus** -a -um et [3]**eneus** -a -um e [4]**aenum** -ni et [5]**erarium** -rii et [6]**eratus** -a -um et componitur [7]**eripes** -dis.

E XVI
[1]**EMULOR** -ris deponens, inde [2]**emulus** -a -um, [3]**emulatio**.

E XVII
[1]**ETAS** -tis, inde [2]**coetaneus** -a -um.

E XVIII
[1]**EPTOS** Grece, septem Latine, a quo [2]**ebdomada**, inde [3]**ebdomadarius**.

E XIX
[1]**ELIXO** -as -vi neutrum idest coquo, a quo [2]**elixus** -a -um idest cibus coctus.

[14] aberro] *om.* BC [15] oberro] *sup. scrip.* A [16] eunuchizo] eunchizo C

E XX
[1]**ESTIMO** -as neutrum, quod componitur [2]**existimo** -as, [3]**estimabilis**, quod componitur[17] [4]**inestimabilis**.

E XXI
[1]**EDUCO** -as activum idest nutrio.

E XXII
Hic[18] [1]**EPAR** -ris idest iecur, a quo [2]**eparicus**[19].

.E XXIII
[1]**EGEO** -es egui neutrum et caret supinis, a quo [2]**egenus** -a -um et [3]**egestas** -tis et secundum quosdam [4]**eger** egra egrum et componitur [5]**indigeo** -es a quo [6]**indigentia**.

E XXIV
[1]**EGLE**[20] Grece, Latine acutum dicitur. Dicitur etiam [2]**egle** capra eo quod acute videat, inde dicitur[21] [3]**egloga** idest subtilis sermo et acutus.

[17] componitur] *om.* C [18] hic] *sup. scrip.* AC [19] Hug. *Der.* E 95, 386 Hoc epar -ris vel -tis, idest ficatum…et hinc epaticus -a -um qui patitur in epate [20] *cfr.* αἴξ [21] dicitur] *om.* B

Expositiones[1].

1 Fares, divisio[2], inde

2 Pharisei.

3 Faran, aucta[3].

4 Faleg, separatio[4].

5 Fariseus, divisus absque muro[5].

6 Fanuel, videns Dominum vel facies Dei[6].

7 Farao, nomen dignitatis regum Egyptiorum idest nudans vel dissipans[7].

8 Facee, aperiens[8].

9 Finees, ore placens vel os mutum[9].

10 Fe, os, ab ore non ab osse[10].

11 Fase, transitus idest Pascha[11].

12 Filippus, os lampadis[12].

13 Fison[13], fluvius paradisi ipse est Ganges[14], oris[15] mutatio interpretatur[16].

14 Filargiria idest amor pecunie idest avaritia.

15 Filos, amor.

16 Filoxenia, amor donorum.

17 Filologus, amator rationis.

18 Fisis, natura.

19 Fisicus, naturalis[17].

20 Fagolidoros[18], manducans senetias idest grana olivarum vel uvas amaras[19].

21 Fago, comedo.

22 Fos, lumen.

23 Frasis, locutio vel facundia.

24 Fasphorus, Lucifer[20].

6. expositiones] *om.* AB 2. Hier. *Lib.* 66, 19 3. Hier. *Lib.* 87, 16 4. Hier. *Lib.* 66, 14 5. Hier. *Lib.* 155, 28 Farisaeus divisus (*v. l.* Fariseus) Sum. Hein. II 292, 3 Ferezeus/Fariseus separatus/divisus vel absque muro 6. Hier. *Lib.* 66, 22 Fanuhel facies Dei (*v. l.* Fanuel) Sum. Hein. II 292, 4 Fanuel videns deum vel facies dei 7. Hier. *Lib.* 146, 6 8. Hier. *Lib.* 121, 6 9. Hier. *Lib.* 75, 10 Finees ori parcens 104, 22 Finees os requievit sive os mutum vel silens Sum. Hein. II 292, 6 Finees + ori parcens/ore placens + vel os mutum 10. Hier. *Lib.* 119, 19 11. Hier. *Lib.* 140, 21-2 12. Hier. *Lib.* 140, 22-3 13. Fison] Fhison B 14. Hier. *De situ* PL 23, 943d Fison, quod interpretatur, caterva: fluvius quem nostri (*Graeci*) Gangen vocant, de paradiso exiens 15. oris] foris C 16. Hier. *Lib.* 66, 11 Sum. Hein. II 293, 11.3 Fison fluvius paradisi ipse est ganges + oris mutatio interpretatur/ganges dictus est a gangaro rege (*v. l.* foris) 17. fisicus] fiacus B 18. fagolidoros] fagolidorus A 19. Hier. *Prol. Hiez.* 1266, 14-5 Sed vereor ne illud eis eveniat quod graece significantius dicitur, ut vocentur φαγολοιδοϱοι (*app.*: hoc est manducantes senecias...hoc est uva amara) Sum. Hein. II 294, 17.15 20. Sum. Hein. II 294, 20 Fosphorus lucifer (*v. l.* Fasphorus)

25 Filocombustus, amator iactantie[21].

26 Feren, membrana inter pectus et viscera[22].

27 Frenesis, amicitia.

28 Frigens, insaniens.

29 Fone, vox.

30 Freneticus, insaniens, amens.

31 Februo, purgo.

32 Februus, purgator ipse est Pluto.

33 Fones[23], dii silvatici[24].

34 Fiscos, frons[25].

35 Fleumo, fervor[26].

36 Fanes, apparens.

37 Fuma, terra[27].

38 Fodologa vel filogora[28] composita verba[29].

39 Fleotomum quo sanguis minuitur, fliedem[30].

40 Farus, turris supra quam lumen ponitur vel quodlibet luminis instrumentum.

41 Flegeton, fluvius inferni interpretatur ardens.

42 Filaudus, se ipsum laudans[31].

43 Fellium, psalterium[32].

44 Fonerum aurum[33].

45 Fula, custodia[34].

46 Fulason, custodiens[35].

47 Fatodima, plaga meridiana[36].

48 Fronesium, prudenticula[37].

49 Felis, capreolus[38] vel dama[39].

50 Frugi, abstinens, continens.

51 Frugalis, parcus.

52 Frugalitas, abstinentia.

53 Fenestella, bonus scriptor.

54 Fistula, calamus.

55 Facialis fascia, circumligatura vel limbus.

56 Furca, hakko vel zinsella[40].

57 Furcilla, gabela[41].

21. Sum. Hein. II 294, 21 Filocomptus amator iactantie (*v. l.* Filocombustus) 22. Sum. Hein. II 294, 22 Fren menbrana inter pectus et viscera (*v. l.* Feren) – *cfr.* φρήν 23. *cfr.* Fauni 24. Sum. Hein. II 294, 28 25. Sum. Hein. II 294, 29 Clos. I Fi 72, 563 Fiscus Kvniges kammer oder fronhof oder hodenbalg Dief. F 236c Fiscus...fronehof - *Fron* 26. Sum. Hein. II 294, 32 *cfr.* φλέγμα 27. Sum. Hein. II 295, 37 CGL IV 240, 21 28. filogora] filogera B 29. Sum. Hein. II 294, 30 Filologa/Folologa vel filogora verba composita (*variae lectiones* fodologa, filogera) 30. Dief. F 239ab Sum. Hein. II 294, 33 Fleotomum ferrum quo sanguis minuitur fliedema (*v. l.* fliedem) – *cfr.* phlebotomus 31. Sum. Hein. II 295, 40 Osb. *Der.* f 300, 291 Filautus, qui se ipsum diligit 32. Sum. Hein. II 295, 41 Dief. F 229b 33. Sum. Hein. II 295, 42 Funerum/Fonerum aurum 34. ibid. 44 35. ibid. 45 Fulason >id est< custodiens 36. ibid. 43 37. ibid. 46 38. capreolus] capolus B 39. Sum. Hein. II 295, 47 Felis capreolus/campolus >vel damna< rech/rechkeizilin/rech cigelinc (*v. l.* capolus) Dief. F 229a v. Felena: Felis...capreolus...dama 40. vel zinsella] et inssella C Sum. Hein. II 296, 55 Furca hakko vel zuisilla (*v. l.* zinssella) - *Haken* 41. Dief. F 253a Sum. Hein. II 296, 56 Furcilla gabala (*v. l.* gabela) - *Gabel*

58 Famosus, fama nominatus.
59 Falx, sichela[42].
60 Fulvum, rubrum, croceum.
61 Far[43], species tritici optimi[44].
62 Femur, coxa, diech[45].
63 Feminale vel femorale brůch[46].
64 Fiscella, sportula, curbelin[47].
65 Fascis vel fasciculus gebundelin[48].
66 Falx fenaria, segensa[49].
67 Fibula, nuskel[50].
68 Fuscina vel fuscinula[51], crowil[52] vel crapho[53].
69 Feniseca, madare, fenum secans[54].
70 Falcastrum, rutsegensa, getisen[55].
71 Fiscus, census.
72 Falcati currus idest ferrati.
73 Fornix, suibogo[56] vel signum victorie.
74 Focarius, focum faciens.
75 Fores, ianue, que foris clauduntur.
76 Furnus vel fornax, clibanus[57].
77 Ficarius, ficos colligens.
78 Flavus, falewer[58].
79 Feriatus, vacans.
80 Funda, slinge[59].
81 Fenus, questus, usura, lehen.
82 Famelicus, fame cruciatus.
83 Fundibularius, slingaere[60].
84 Fundibulum, machina cum qua lapides iaciuntur.
85 Fiala, calix vini.
86 Fistula, divisio.
87 Faustus, felix.
88 Fustilis, habilis ad findendum[61].

42. Sum. Hein. II 297, 67 Falx vel falcinula sichila (*v. l.* sichela) - *Sichel* 43. far] fari AC 44. Sum. Hein. II 296, 59 Far species tritici optimi (*v. l.* fari) 45. Clos. I Co 370, 384 Coxa Diech an fleische Sum. Hein. II 296, 61 Femen/Femur coxa id est diech *cfr.* c 232: coxa 46. brůch] bruch B Clos. I Fe 545, 22 Lex. I B 368 bruoch...hose Sum. Hein. II 296, 60 Feminale >vel< femorale >brache< >id est< brůch 47. Sum. Hein. II 297, 62 Fiscella sportula >id est< curbelin/curbele Dief. F 236b Fiscella...corbelin - *Körbchen, Körbelein* 48. Sum. Hein. II 297, 63 Fascis vel fasciculus gebundelin/gebundili Dief. F 226b Fasciculus...gebundeln gebuntelin - *Gebinde; Bündelchen* (Grimm *s.v.*) 49. Dief. F 224b - *Sense* 50. Dief. F 232c 51. fuscinula] fuscinul B 52. crowil] croil B 53. crapho] crapo B Sum. Hein. II 297, 66 Fuscina vel fuscinula crŏwil/creul vel crapho *cfr.* c 268: creagra, t 247: tridens, u 218: uncus 54. Sum. Hein. II 297, 69 Feniseca madari >id est< fenum secans (*v. l.* madare) - *Mäher* 55. Sum. Hein. II 297, 70 Falcastrum >riutseginsa vel< getisan (*variae lectiones* rutsegensa, getisen) – *cfr. Jäteisen* (Strick. 2, 112) 56. Sum. Hein. II 297, 72 Fornix swibogo >vel signum victorię< Clos. I Fo 580, 56 Fornix Swiboge - *Schwibbogen* 57. clibanus] dibanus B Sum. Hein. II 297, 74 Furnus vel fornax >ouan< >id est< clibanus (*v. l.* dibanus) 58. Sum. Hein. II 298, 78 Flavus falewer/blawer Clos. I Fl 567, 23 Flavi Falewen, quidam populus 59. Clos. I Fu 600 - *Schleuder* 60. slingaere] slingoere A slingere B Sum. Hein. II 298, 84 Fundibularius slingare/slengare (*variae lectiones* slingaere, slingere) - *Schleuderer* 61. Sum. Hein. II 298, 90.1

89 Fulica, avis marina.
90 Ficetula, finieffa[62].
91 Fringellus, uinco[63].
92 Fucus, api similis, treno[64] vel color vel simulatio.
93 Fucatus, fictus.
94 Fagus, bůcha[65].
95 Ficones, sŏcsoia[66].
96 Fraxinus, asc[67].
97 Fusarius, spinnelboum[68].
98. Fusus, spinnela[69].
99 Farcaicius cippus, stoc[70].
100 Feniculum, fenechel[71].
101 Fenicium, venich[72].
102 Faunus, deus silve.
103 Fragum, erdber[73].
104 Fungus, svam[74].
105 Frafolium[75], erdberslŏb[76].
106 Faber, smit[77].
107 Frixum, quoddam legumen[78].
108 Ferculum, cibus vel vas vel domus esce[79].
109 Fascinum vel fascinatio, zůber[80].
110 Fideiussor cuius fidei aliquid commendatur idest burgo[80].
111 Fetialis, federa faciens.
112 Futilis homo nil celare valens[82].
113 Fittile vas, quod facile funditur.
114 Fertus, flado[83].
115 Faselus, parva navis.
116 Fluvionia, Iuno dea[84], a fluore seminis[85].

62. Dief. F 233a 63. Sum. Hein. II 298, 93 Dief. F 247b v. Frigellus: Fringellus...uincho - *Fink* 64. Dief. F 250a *Drohne* 65. Sum. Hein. II 299, 98 - *Buche* 66. Sum. Hein. II 299, 97 Ficones >id est< sochscůha/sôccha >vel schûha< (*v. l.* sŏcsoia) Dief. F 233b Ficones...sochschova Du Cange *s.v.* Fico genus calceamenti – *cfr. Schlüpfschuh* (Strick.1, 307) 67. Dief. F 246c - *Esche* 68. spinnelboum] spinnelbom B Sum. Hein. II 299, 101 Fusarius spinnelbovm (*v. l.* spinnelbom) Clos. I Fu 606, 62 Fusarius spillebŏm + oder spil macher - *Spindelbaum* 69. Sum. Hein. II 299, 102 Fusus >id est< spinnela - *Spindel* 70. Sum. Hein. II 299, 103 Farnaicus cippus >id est< stoc (*v. l.* Farcaicius) Clos. I Fa 534, 85 Farnaicus Stog oder diebestog - *Stock* 71. Dief. F 230a - *Fenchel* 72. Sum. Hein. II 299, 105 Fenicium >id est< fenich >rubri coloris pigmentum< Clos. I Fe 545, 31 Fenicium Venich, genus frumenti - *Fenchel* 73. erdber] erdbero B Dief. F 245ab Sum. Hein. II 299, 106 Fragum ertberi (*variae lectiones* erdber, erdbero) - *Erdbeere* 74. Sum. Hein. II 299, 107 Fungus >id est< swam/svâmb/swâmme - *Schwamm* 75. *ex* fragum/folium 76. Sum. Hein. II 299, 107.1 - *Erdbeere/Laub* 77. Clos. I Fa 524 - *Schmied* 78. Pap. F 127a Frixum, cicer, faba sole siccata Sum. Hein. II 300, 109 79. Sum. Hein. II 300, 110 Ferculum >rihte< cibus vas vel domus escę můshus 80. zůber] zŏber B Sum. Hein. II 300, 111 Fascinum vel fascinatio zŏbar (*variae lectiones* zŏber, zůber) - *Zauberei* 81. Sum. Hein. II 300, 112 Fideiussor cuius fidei aliquid commendatur >id est< burigo (*v. l.* burgo) - *Bürge* 82. Sum. Hein. II 300, 114 83. Sum. Hein. II 300, 116 Fertus panis id est flado - *Fladen* 84. dea] dam C 85. Sum. Hen. II 300, 118 Fluvonia iuno dea a fluore seminis (*v. l.* ninodam) Pap. F 123a Fluona lucina a fluore dicta, quia liberet a partu foeminas Dief. F 240c Fluvo-

117 Fatui vel fatue, monstra que infatuantur homines.
118 Falernum, nobile vinum.
119 Furcifer, focarius, vilis vel per manus furcam ferens.
120 Frivolus, iners, vilis.
121 Fretus, adiutus, ausus.
122 Fretum, mare.
123 Furvus, niger[86].
124 Flabrum vel flabellum, wedel[87].
125 Falera vel faleramentum[88], ornamenta equorum[89].
126 Fautor, adiutor a favendo.
127 Fasti, libri in quibus consules singulorum annorum et gesta eorum narrantur.
128 Fastus et genitivus fastus, tumor mentis[90].
129 Fortunatus, felix.
130 Framea, gladius vel hasta.
131 Fimbria, lista[91].
132 Fenicium, coccinum idest zara[92].
133 Feniceus, coccineus, rubicundus.
134 Flagranus, ardens vel[93] estuans[94].
135 Fraglans, odorem dans[95].
136 Finitimus, affinis, proximus.
137 Falcarius, gladiator.
138 Fomes, incentivum, nutrimentum.
139 Fors, fortuna.
140 Ferula, baculus harundineus.
141 Fastigium, culmen vel sublimitas.
142 Feretrum, lectus in quo corpus defuncti fertur.
143 Facetus, pulchre et docte loquens.
144 Fimus, stercus boum.
145 Fidis, chorda serta.
146 Falans, acies, cuneus[96].
147 Feralis, tristis, lugubris.
148 Frebula, vasa fictilia[97].
149 Fax, facula.
150 Fex, sordes liquorum, que ima petunt.
151 Fundus, predium vel grunt, bodom[98].
152 Feculentus, sordidus, impurus.

nia…luna vel dea seminis 86. Sum. Hein. II 300, 127 Clos. I Fu 599, 23 Fulvus et niger est furuus 87. - *Wedel* 88. faleramentum] faleramenta AB 89. Sum. Hein. II 301, 128 Falera vel faleramentum ornamentum equorum >satelgereite< (*v. l.* faleramenta) 90. Sum. Hein. II 301, 130 Fastus huius fastus superbia vel tumor >mentis< 91. Sum. Hein. II 301, 135 Fimbria id est fason/lista vel tradon *cfr.* m 134: membranum - *Liste* 92. Sum. Hein. II 301, 133 Fenicium/Fecinium coccineum/coccinum >id est< rezze/zara/ (rotez) *cfr.* c 332: coccinum 93. vel] *om.* B 94. Sum. Hein. II 301, 136 Flagrans ardens vel estuans (*v. l.* Flagran^{us}) 95. Sum. Hein. II 301, 137 96. Sum. Hein. II 302, 149 Falanx acies, cuneus >turma< (*v. l.* Falans) 97. Pap. F 127a Fribula vasa fictilia quasi fragilia 98. Sum. Hein. II 302, 133 Fundus predium >vel grunt< >vel< bodom/eigen Dief. F 252b Fundus hochdeutsch grunt…bodem - *Grund, Boden*

153 Formata epistula, canonice sigillata.
154 Factio, tumultus, coniuratio, dolus.
155 Fibre, vene.
156 Factiosus, tumultum faciens.
157 Forum, otium vel locus ludi.
158 Fotiniani, heretici Christum fuisse ante Mariam negantes.
159 Funditus, radicitus.
160 Funestus, mortifer, scelestus.
161 Flagitium, nefas, peccatum.
162 Fasces, ornatus consulum circa caput lemniscis fasciolis ligate.
163 Fomentum, medicamentum, unguentum.
164 Flagrum, flagellum.
165 Falarica, quoddam bellicum instrumentum quo lapides et missilia[99] iaciuntur[100].
166 Fidicen, fidibus canens, seitspilare[101].
167 Favonius, ventus occidentalis.
168 Fatus, locutus.
169 Ferax, fertilis.
170 Fatum, quod unicuique homini decernitur.
171 Fanatici, idolatre.
172 Fanum, idolum.
173 Flamen, sacerdos Iovis.
174 Funale, stuppa, dath lucernarum[102].
175 Ferrugo, nigredo ferri.
176 Fungor, utor, iungor[103].
177 Functorius, transitorius.
178 Fuat, fiat vel sit[104].
179 Faxo, facio[105], rustro[106].
180 Fraudo, evacuo.
181 Flacceo, arefio, marceo, swine[107].
182 Findo, divido, spalto[108].
183 Facesso, desino, discedo[109].
184 Fulcio, sustollo, munio.
185 Fascino, ich[110] zŏbero[111].
186 Futio, exprimo[112].
187 Fundo, respuo.
188 Fesso, desino[113].
189 Frico, roesto[114].

99. missilia] massilia C 100. Sum. Hein. II 303, 367 Falarica quoddam >bellicum< instrumentum quo lapides et missilia iaciuntur (*v. l.* massilia) 101. Sum. Hein. II 303, 368 Fidicen fidibus canens >id est< >seitspilare< Clos. I Fi 557, 24 Fidicen Seitenspiler 102. Dief. F 251c Funale...hochdeutsch dacht...stuppa...daht - *Docht* 103. iungor] iugor AC Sum. Hein. II 304, 182 Fungor utor vel iungor 104. Sum. Hein. II 304, 183.2 Fuit/Fuat fiat vel sit 105. Sum. Hein. II 304, 191 106. Köbl. F 156 rusten (rüsten)...accingere 107. swine] svine B Sum. Hein. II 304, 185 Flacceo arefio, marceo id est ih swino/swinte/weswn (*v. l.* swine) Dief. M 348c Marcere...zvinen - *schwächen* 108. Sum. Hein. II 304, 187 Findo divido >id est< >ih< spalto - *spalten* 109. Sum. Hein. II 304, 188 Facesso/Facesco discedo, desino 110. ich] ihc B 111. Sum. Hein. II 304, 190 Fascino ih zŏberon (*variae lectiones* ich, ihc, zŏbero) - *zaubern* 112. Sum. Hein. II 304, 192 Futio, futis exprimo vel fundo vel respuo 113. CGL V 360, 8 Fessat deronat (*v. l.* desonat) ibid. 419, 21 Fessat desonat ibid. 427, 54 Fessat desinat 114. Sum. Hein. II 304, 193 Frico >-cas, fricui< rosto, herto, >ih< ribo, gnito (*v. l.* roesto) - *rösten*

Derivationes de F littera[1].

F I

[1]**FACIO** -cis activum, a quo [2]**factor** -[3]**trix**, [4]**factio** -nis, inde [5]**factiosus** -a -um. Item a facio [6]**factum** -ti, [7]**factura** -re, [8]**facticius** -a -um, [9]**facinus** -noris, a quo [10]**facinorosus** -a -um. Item a facio [11]**facisso** -cis idest facem desidero et [12]**facilis** -lior -limus, -[13]**liter** -lius -lime adverbia et [14]**facultas** -tis, [15]**facilitas**. Et componitur facilis [16]**difficilis**, a quo [17]**difficultas**, [18]**difficulter**. Item a supino factum -tu, u in o, fit [19]**facto**, quod non est in usu a cuius tamen supino factatu, a in i et u in o, fit [20]**factito** -as. Item a facio [21]**faxo** -xis defectivum et componitur [22]**afficio** affeci, a quo [23]**affectus** -tus -tui, a quo [24]**affecto** -as -vi, [25]**reficio** -cis, a quo [26]**refectorium**, [27]**deficio** -cis, a quo [28]**defectivus** -a -um, [29]**defectus** -tus -tui, [30]**perficio**, a quo [31]**prefectus** -ti, a quo [32]**prefectura**, [33]**efficio**, a quo [34]**effectus** -tus tui, [35]**effectivus** -a -um, [36]**efficax** -cior -simus, [37]**proficio**, a quo [38]**profectus** -tus -tui et[2] [39]**proficium** -i, [40]**conficio**, a quo [41]**confectio**, [42]**sufficio**, a quo [43]**sufficentia**, -[44]**enter** adverbium. Componitur etiam aliis multis modis de quibus longum est disserere.

F II

[1]**FERO** fers tuli latum -tu anomalum activum, a quo [2]**fertilis** fertilior simus -[3]**liter** adverbium, [4]**fertilitas** -tis. Item a fero [5]**ferculum** -li, [6]**feretrum** -tri et [7]**fecundus** -a -um, a quo [8]**fecunditas** -tis et componitur [9]**circumfero**, [10]**affero**, [11]**aufero**, a quo [12]**ablativus**, [13]**refero** inde [14]**relativus**, [15]**prefero**, [16]**infero**, [17]**confero**, [18]**profero**, [19]**offero**, [20]**suffero**.

F III

[1]**FERIO** -ris percussi neutrum, inde [2]**ferula** et [3]**ferus** -a -um, a quo [4]**feritas**. Item a ferio [5]**ferox** -cior -simus, -[6]**citer** et [7]**ferocitas** -tis et [8]**ferocia** -e.

[1] derivationes...littera] *om.* B [2] et] *om.* C

F IV

[1]**FORMO** -as -vi activum, inde [2]**forma** -e, a quo [3]**formula** -e et [4]**formosus** -a -um et componitur forma [5]**uniformis**, [6]**biformis**, [7]**triformis**, [8]**septiformis**, [9]**conformis**. Item componitur [10]**informo**, [11]**reformo**, [12]**conformo**, [13]**transformo**.

F V

[1]**FOVEO** -es -vi fotum, inde [2]**fomentum** -ti et [3]**fomes** -tis et [4]**fotus** -tus -tui et componitur [5]**refoveo**, [6]**confoveo**, [7]**perfoveo**.

F VI

[1]**FELIX** -cior -simus, -[2]**citer** -cius -sime et [3]**felicitas** et componitur [4]**infelix**, a quo [5]**infelicitas**.

F VII

[1]**FLAGRO** -as neutrum, inde [2]**flagrum** -gri, a quo [3]**flagellum** et [4]**flagello** -as. Item a flagro [5]**flagrasco** -cis et a supino flagratu, r sincopata a in i et u in o, fit [6]**flagito**, quod componitur [7]**efflagito** -as activum.

F VIII

[1]**FOR** faris deponens et caret verbalibus, a quo [2]**fatum** -ti, a quo [3]**fatuito** et [4]**fatalis** -le et componitur [5]**fatidicus**. Item for componitur [6]**affor**, [7]**profor**.

F IX

[1]**FAS** indeclinabilis idest quod licitum est fari, quod componitur [2]**nefas**, a quo [3]**nefarius** -a -um, [4]**nefandus** -a -um. Item a for [5]**facundus** -a -um, inde [6]**facundia**, item a for [7]**fabula** a quo [8]**fabella** et [9]**fabulor** -ris et [10]**fabularius**. Item a for [11]**famen** -nis et componitur [12]**propheta** quasi procul fans, a quo [13]**prophetissa** et [14]**prophetia** et [15]**propheto** -as et [16]**prophetizo** -as ambo[3] neutrum.

F X

[1]**FRANGO** -gis fregi fractum -tu[4] activum, inde [2]**fractura** -e et [3]**fragmentum** -ti et [4]**fragilis** -lior -limus, -[5]**liter**, a quo [6]**fragilitas** -tis[5]. Item

[3] ambo] abo B [4] -tu] *om.* B [5] fragilitas -tis] *add.* item a fragilitas -tis B

a frango [7]**fracticius** -a -um et [8]**fractio** -nis et componitur [9]**effringo**, [10]**perfringo**, [11]**infringo**, [12]**confringo**.

F XI

[1]**FINGO** -gis -xi fictum -tu neutrum, a quo [2]**figulus** -li et [3]**figmentum** -ti et [4]**fictilis** -le et [5]**ficticius** -a -um, [6]**fictus** -a -um, [7]**figura** -e, a quo [8]**figurativus** -a -um et [9]**figuro** -as. Et fingo componitur [10]**effingo**, inde [11]**effigies** -ei, a quo [12]**effigio** -as.

F XII

[1]**FINDO** -dis fidi activum fissum -su, inde[6] [2]**fissura**.

F XIII

[1]**FERVEO** -ves -bui neutrum et caret supinis, inde [2]**fervor** et [3]**fervidus** -a -um -dior -simus, [4]**fervide** -dius -sime. Item a ferveo [5]**fermentum** -ti, a quo [6]**fermentatus** -a -um et a secunda persona ferves [7]**fervesco** inchoativum.

F XIV

[1]**FLUO** -is fluxi -tum -tu vel -xum neutrum, a quo [2]**fluctus** -tus -tui, a quo [3]**fluctuo** -as et componitur fluctus [4]**fluctisonus** -a -um et [5]**fluctivagus** -a -um. Item a fluo [6]**fluxus** -us -ui et [7]**fluidus** -a -um et [8]**fluvius**, a quo [9]**fluvialis** -e et [10]**flumen** -nis, a quo [11]**flumineus** -a -um. Et componitur [12]**affluo** -xi, inde [13]**affluus**, [14]**refluo** [15]**refluus**, [16]**influo** [17]**influus**, [18]**profluo** [19]**profluus**, [20]**superfluo** [21]**superfluus** et [22]**superflue** adverbium et [23]**superfluitas**. Item a fluo [24]**fluito** -as.

F XV

[1]**FULGEO** -es -si vel [2]**fulgo** -gis -si neutrum et caret supinis, inde [3]**fulgor** -ris et [4]**fulgidus** -a -um -dior -simus, [5]**fulgide** adverbium et [6]**fulgur** -ris, inde [7]**fulguro** -as, quod componitur [8]**effulguro** -as. Item a fulgeo [9]**fulmen** -nis, a quo [10]**fulmineus** -a -um. Item a fulgeo [11]**fulgesco** et componitur [12]**effulgeo**, [13]**refulgeo**.

F XVI

[1]**FUTIO** -tis idest fundo -is futivi neutrum, a quo [2]**futilis** et componitur [3]**effutio** -tis.

[6] inde] unde B

F XVII

[1]**FIDES** fidei, a quo [2]**fidelis** -le -lior -simus, -[3]**liter** et [4]**fidelitas.** Et componitur fidelis [5]**infidelis,** a quo [6]**infidelitas,** item fides componitur [7]**perfidus** -a -um quasi ex perdita et fide, a quo [8]**perfidia.** Item a fide [9]**fido** -dis fisus sum neutrum passivum, a quo [10]**fidus** -a -um, inde [11]**fiducia** -e, -[12]**liter** adverbium et componitur perfidus [13]**infidus** -a -um, fido [14]**confido,** [15]**diffido.**

F XVIII

[1]**FEMINA** -e, inde [2]**femineus** -a -um, [3]**femininus** -a -um et componitur [4]**effemino** -as activum.

F XIX

[1]**FUR** furis, a quo [2]**furunculus** et [3]**furor** -aris et [4]**furtum** -ti, a quo [5]**furtim** adverbium et [6]**furtivus** -a -um, [7]**furtive** adverbium.

F XX

[1]**FLO** -as -vi neutrum, a quo [2]**flatus** -tus -tui, [3]**flamen** -nis, [4]**flabrum,** a quo [5]**flabellum.** Item a flo [6]**flamma,** a quo [7]**flammeus** -a -um et [8]**flammeolum**[7] -li et [9]**flammo** -as, a quo [10]**flammasco** -cis. Et componitur flamma [11]**flammivomus** -a -um et flammo [12]**inflammo** -as. Item flo componitur: [13]**afflo,** [14]**conflo,** [15]**sufflo,** [16]**perflo.**

F XXI

[1]**FUNDO** -is -di -sum -su neutrum, a quo [2]**fusilis** -le et [3]**fusus** -si et secundum quosdam [4]**funda** -e, a quo [5]**funditor.** Item a fundo [6]**fundus** -di, a quo [7]**funditus** -a -um et [8]**fundo** -as, a quo [9]**fundamentum.** Et fundus componitur [10]**profundus** idest procul a fundo, a quo [11]**profunditas** -tis. Item fundo componitur [12]**effundo,** [13]**suffundo** et cetera.

F XXII

[1]**FLAVEO** -es neutrum, a quo [2]**flavesco** -cis et [3]**flavus** -a -um.

F XXIII

[1]**FORS** -tis, inde [2]**fortuna** -e, [3]**fortunatus** -ti, [4]**infortunium** -nii. Item a forte [5]**forte** adverbium et [6]**fortuitu** et [7]**fortuitus** -a -um et [8]**fortassis** [9]

[7] flammeolum] flameolum B

-se adverbia, hic et hec [10]**fortis** et[8] hoc forte -tior -simus, -[11]**titer** -tius -me et componitur [12]**conforto** -as.

F XXIV
[1]**FINIS** -nis dubii generi, a quo [2]**finitimus** -a -um et [3]**finio** -nis neutrum, quod componitur [4]**diffinio**. Item a fine [5]**finalis** et componitur [6]**affinis** idest iuxta finem, a quo [7]**affinitas** et componitur[9] [8]**confinis**. Item a fine [9]**finitus** -a -um et componitur [10]**infinitus** -a -um, a quo [11]**infinitivus** et [12]**infinitas** -tis cuius antepenultima producitur differentie causa, si enim diceremus infinitas nulla differentia esset intra utraque.

F XXV
[1]**FRATER** -tris, inde [2]**fraterculus** -li e [3]**fraternus** -ni, a quo [4]**fraternitas**. Et frater componitur [5]**confrater**, a quo [6]**confraternitas**.

F XXVI
[1]**FIRMUS** -mior -simus, a quo [2]**firmitas** et [3]**firmiter** adverbium et [4]**firmo** -as -vi, quod componitur [5]**affirmo**, [6]**confirmo**, a quo [7]**firmamen** -nis, [8]**firmamentum**. Item firmus componitur [9]**infirmus**, a quo [10]**infirmitas** et [11]**infirmor** -aris deponens.

F XXVII
[1]**FUSCUS** -a -um componitur [2]**obfusco** -as.

F XXVIII
[1]**FEDUS** -a -um -dior -simus, inde [2]**fedo** -as.

F XXIX
[1]**FLEO** fles activum, inde [2]**fletus** -tus -tui et [3]**flebilis** -le, -[4]**liter** -lior -simus et [5]**flebilitas** -tis et componitur fleo [6]**defleo**.

F XXX
[1]**FLOS** -ris, inde [2]**floridus** -a -um -dior -simus, -[3]**de** -dius -sime. Item a flore [4]**flosculus** -li et componitur [5]**floreo**, [6]**refloreo**, [7]**effloreo**, [8]**affloreo** inde [9]**floresco**. Et componitur flos [10]**floriger**, [11]**florifer**[10].

[8] fortis et] *om.* B [9] et componitur] componitur etiam B [10] florifer] *om.* B

F XXXI
Hic [1]**FASCIS** -cis, inde [2]**fasciculus** -li et [3]**fasciamentum** -ti et [4]**fascia** -e et [5]**fascino** -as.

F XXXII
[1]**FAMA** -e, inde [2]**famosus** -a -um, a quo [3]**famositas** et componitur [4]**diffamo** -as -vi et [5]**infamis**, a quo [6]**infamia** -e et [7]**infamo** -as.

F XXXIII
[1]**FESTUM** -ti, inde [2]**festus** -a -um et [3]**festivus** -a -um et [4]**festivitas** -tis et [5]**festivabilis**.

F XXXIV
[1]**FAVEO** -es -vi fautum, inde [2]**fautor** -[3]**trix**, [4]**favor** -ris et [5]**fau<s>tus**[11] -a -um, quod componitur [6]**infaustus**.

F XXXV
[1]**FRUX** -gis vel [2]**fruges** -gis, inde [3]**frugi** indeclinabile omnis generis, a quo [4]**frugalis** -lior -simus.

F XXXVI
Hic [1]**FORNIX** fornicis, inde [2]**fornicor** -aris.

F XXXVII
[1]**FETUS** -tus -tui, inde [2]**fetura**[12] -e et [3]**fetus** -a -um et [4]**fetans** -tis omnis generis et [5]**fetosus** -a -um. Et fetus componitur [6]**effetus** idest extra fetum.

F XXXVIII
[1]**FRUOR** -eris -itus sum[13] vel usus sum, fructum -tu vel usum inde [2]**fructus** -tus -tui, a quo [3]**fructuosus** -a -um, quod componitur [4]**infructuosus**. Et fructus componitur [5]**fructifer** -ra -rum et [6]**fructifico** -as et fruor componitur [7]**perfruor**[14].

F XXXIX
[1]**FUNGOR** -geris functus sum -tum -tu, inde verbalia.

[11] *cfr.* f 87: faustus [12] fetura] factura C [13] sum] fructum -tu B [14] componitur perfruor] *om.* B

F XL
[1]**FLECTO** -tis -xi -xum -xu activum, inde [2]**flexus** -us -ui et [3]**flexura** -e, a quo [4]**flexuosus** -a -um et [5]**flexibilis** -le et componitur [6]**inflexibilis**, -[7]**liter** et flecto componitur [8]**inflecto**, [9]**reflecto**, [10]**deflecto**.

F XLI
[1]**FLIGO** -gis, quod non est in usu, componitur [2]**affligo** -xi, a quo [3]**afflictio**, [4]**confligo** -xi, a quo [5]**conflictus** -tus -tui et a supino conflictu [6]**conflictor** -ris.

F XLII
[1]**FRAUS** -dis, inde [2]**fraudulentus** -a -um, -[3]**lenter** et [4]**fraudo** -as activum componitur[15] [5]**defraudo**[16] vel [6]**defrudo**.

F XLIII
[1]**FUGIO** -gis -gi -gitum -gitu neutrum, inde [2]**fuga** -e[17] et [3]**fugax** -cis, -[4]**citer** adverbium et [5]**fugitivus** -a -um et a supino fugitu, u in o, fit [6]**fugito** -as et fugio componitur: [7]**aufugio**, [8]**refugio**, inde [9]**refugium** et [10]**refugus** -a -um, [11]**profugio**, inde [12]**profugus** -a -um et [13]**profugium** -gii et [14]**profuga** -e, [15]**transfugio**, [16]**transfuga** -e, [17]**confugio** et a secunda persona fugis, s sincopata et i in o, fit [18]**fugo** -as activum, [19]**effugo**.

F XLIV
[1]**FEDUS** -ris, inde [2]**federo** -as.

F XLV
[1]**FETET** verbum defectivum, inde [2]**fetor** -ris et [3]**fetidus** -dior -simus et [4]**fex** fecis, a quo [5]**feculentus** -a -um. Item fex componitur [6]**defecatus** idest deorsum a fece purgatus.

F XLVI
[1]**FILIUS** -lii, inde [2]**filiolus** et [3]**filiaster** et [4]**filiatio**.

F XLVII
[1]**FIGO** -is -xi -xum -xu, inde [2]**fixura** -e et componitur[18] [3]**crucifigo**, [4]**affigo**, [5]**infigo**, [6]**configo**.

[15] componitur] com *bis scrip.* A [16] defraudo] defraude AB [17] fuga -e] *bis scrip., linea corr.* A *bis scrip.* B [18] componitur] ponitur AB

F XLVIII

1**FICUS** -ci pro morbo masculini generis est inde 2**ficosus** -a -um quando ponitur pro arbore vel fructu hec 3**ficus** -ci vel 4**ficus** -cus -cui, a quo 5**ficulnea** -e, unde in Evangelio 'arborem fici plantatam'[19] et alibi 'videte ficulneam'[20]. Item de ficu dicit Priscianus 'dicemus ficus, quos scimus in arbore nasci: dicemus ficos, Ceciliane, tuos'[21].

F XLIX

1**FATISCOR** -ceris -fessus sum verbum defectivum, inde 2**fessus** -a -um et componitur 3**defetiscor** -ceris. Terentius in Adelfis 'defessus sum in ambulando'[22].

F L

1**FAX** -cis, inde 2**facula** -e.

F LI

1**FAMES** -mis, a quo 2**famelicus**[23] -a -um.

F LII

1**FESTINO** -as, inde 2**festinus** -a -um, 3**festinanter** adverbium.

F LIII

1**FAR** -ris idest frumentum, inde 2**farina** -e et 3**farratus**.

F LIV

1**FALLO** -lis fefelli, inde 2**falsum** -si, a quo 3**falsus** -sior -simus, 4**falsitas** et 5**falso** adverbium et componitur falsum 6**falsifico** -as et fallo componitur 7**refello**, quod caret supinis.

F LV

1**FRIGEO** -es neutrum et caret supinis, inde 2**frigus** frigoris, a quo 3**frigidus** -a -um -dior -simus, 4**frigiditas** -tis. Item a frigore 5**frigero** -as,

[19] Lc. 13, 6, 1635 dicebant autem hanc similitudinem, arborem fici habebat quidam plantatam [20] Lc. 21, 29, 1650 [21] Prisc. *Inst.* VI 76, 9-14, 261 Martialis in I epigrammaton:...Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci: dicemus ficus, Caeciliane, tuos (*v. l.* Ceciliane) – *cfr.* Mart. I 65, 4, 35 Ceciliane] Laetiliane (*v. l.* Caecil.) [22] Ter. *Ad.* 713, 309 [23] famelicus] familicus B

quod non est in usu, quod componitur [6]**refrigero** -as, a quo [7]**refrigerium** -ii et [8]**refrigerasco**. Item a frigeo [9]**frigesco**.

F LVI
[1]**FUNUS** -eris, a quo [2]**funereus** -a -um[24] et [3]**funestus** -a -um et [4]**funusculum** -li et [5]**funero** -as neutrum et [6]**funebria** -brium, quod tamen in plurali dicitur.

F LVII
[1]**FUMUS** -mi, a quo [2]**fumosus** -a -um et [3]**fuligo** -nis et [4]**fumo** -as neutrum et [5]**fumigo** -as et fumus componitur [6]**fumificus** idest fumum faciens.

F LVIII
[1]**FUNIS** -nis, inde [2]**funiculus** et [3]**funalis**.

F LIX
[1]**FENUS** -noris, inde [2]**feneror** -raris deponens, a quo [3]**fenerator** -toris.

F LX
[1]**FRENUM** -ni, a quo [2]**freno** -as, quod componitur [3]**refreno** -as inde [4]**frenaculum**. Et frenum componitur [5]**effrenis** vel [6]**effrenus** -a -um idest sine freno et sciendum in singulari hoc frenum -ni in plurali vero hi freni vel[25] hec frena dicimus.

F LXI
[1]**FRENESIS** infirmitas capitis, a quo [2]**freneticus** -a -um.

F LXII
[1]**FALX** -cis inde [2]**falco** -as neutrum.

F LXIII
[1]**FULCIO** -cis fulcii vel fulsi verbum activum.

F LXIV
[1]**FARCIO** -cis farsi fartum neutrum, a quo [2]**fartor** -ris et [3]**fartura** -e et [4]**farcimentum** -ti et componitur farcio [5]**confercio** -is, [6]**refercio** -is.

[24] funereus -a -um] *bis scrip., linea corr.* AB [25] vel] *om.* C

F LXV
1**FABER** -bri, a quo 2**fabrilis** -le et 3**fabrica** -e et 4**fabrico** -as neutrum et componitur faber 5**aurifaber**.

F LXVI
1**FANUM** -ni componitur 2**profanus** -ni idest procul a fano et 3**profano** -as activum. Item a fano 4**fanaticus** -i custos fani.

F LXVII
1**FREMO** -mis -mui neutrum et caret supinis, inde 2**fremitus** -tus -tui et 3**fremebundus** -a -um et 4**fremidus** -a -um. Ovidius in quinto 'fremida regalia turba atria conplentur'[26]. Item componitur fremo 5**infremo**.

F LXVIII
1**FACIES** -ei et componitur 2**superficies**.

F LXIX
1**FURO** -ris neutrum et caret preterito et supinis sed ab insanio mutat preteritum, quod est insanivi, inde 2**furor** -ris et 3**furibundus** -a -um et 4**furia** -e, a quo 5**furialis**.

F LXX
1**FASTUS** -tus -tui, a quo 2**fastidium** -dii et 3**fastidiosus** -a -um et 4**fastidio** -dis -divi neutrum.

F LXXI
1**FRETUM** freti componitur 2**transfreto** -as.

F LXXII
1**FATEOR** -teris fassus sum deponens et componitur 2**confiteor**, a quo 3**confessor** et 4**confessio**, 5**profiteor** professus.

F LXXIII
1**FRONDES** -dis, a quo 2**frondosus** -a -um et 3**frondeo** -des frondui neutrum et caret supinis, inde 4**frondesco** -cis inchoativum.

[26] Ov. *Met.* V 2-3, 102

F LXXIV
[1]**FORMIDO** -as neutrum, a quo [2]**formido** -nis et [3]**formidolosus** -a um.

F LXXV
[1]**FATUUS** -a -um, inde [2]**fatue** adverbium et componitur [3]**infatuo** -as activum.

F LXXVI
[1]**FRUSTUM** -ti, a quo [2]**frustatim** adverbium.

F LXXVII
[1]**FRUST<R>OR** -aris - tus sum, a quo [2]**frustra** adverbium.

F LXXVIII
[1]**FERRUM** -ri, a quo [2]**ferreus** -a -um et [3]**ferramentum** -ti et [4]**ferreatus** -a -um et [5]**ferrugo**[27] -ginis, a quo [6]**ferrugineus** -a -um et componitur [7]**ferriger** -a -um.

F LXXIX
[1]**FREQUENS** omnis generis, a quo [2]**frequentia** -e et [3]**frequenter** adverbium et comparatur -tior -simus. Item a frequens [4]**frequento** -as activum.

F LXXX
[1]**FENUM** -ni, a quo [2]**fenile** locus ubi fenum mittitur.

F LXXXI
[1]**FENDO** -dis neutrum, quod non est in usu, quod componitur [2]**defendo** -dis[28] -sum -su[29], a quo [3]**defensor** -ris et [4]**defensorius** -a -um et a supino defensu [5]**defenso** -as activum. Componitur etiam fendo [6]**offendo** activum, a quo [7]**offensor** et [8]**offensio** et [9]**offensaculum**; ponitur etiam offendo pro invenio.

F LXXXII
[1]**FALERO** -as idest orno activum, a quo [2]**falera** idest ornamentum.

[27] ferrugo] *om.* B [28] neutrum...-dis] *a lat. scrip.* A [29] -sum -su] -sus -sum C

Expositiones[1].

1 Gabriel, fortitudo Dei[2] vel[3] latitudo[4].

2 Gad, felicitas vel accinctus[5].

3 Gedeon, experimentum iniquitatis vel circuitus in utero[6].

4 Galaad, acervus testimonii vel divisio[7].

5 Gersan, incola vel advena[8].

6 Gergeseus, colonum eiciens vel advena appropinquans[9].

7 God, tectum[10].

8 Gregorius, vigil[11].

9 Galgal, revelatio[12].

10 Galilea, volutabrum impietatis[13].

11 Gart, advena vel divisio[14].

12 Gehennon, vallis gratuita[15].

13 Gehenna, infernus[16].

14 Geth, torcular[17].

15 Gomor[18], mensura V sextariorum, X librarum[19].

16 Gezi, prerumptum videns[20].

17 Gimel, plenitudo[21].

18 Gomer, Galli[22].

19 Ge, terra.

20 Geometria, terre mensura.

21 Geometer, terre mensor.

22 Genesis, generatio.

1. expositiones] *om.* AB 2. Euch. *Instr.* II 185, 14 3. vel] *sup. scrip.* A *om.* B 4. Sum. Hein. II 310, 1 Gabriel fortitudo >dei< vel latitudo dei 5. Hier. *Lib.* 75, 13 6. Hier. *Lib.* 100, 20-1 *ibid.* 157, 3 7. Hier. *Lib.* 67, 4-5 8. Hier. *Lib.* 67, 7 9. Hier. *Lib.* 66, 24-5 10. Hier. *Lib.* 131, 30 Gog tectum Sum. Hein. II 310, 7 God/Gog tectum/tecum 11. Sum. Hein. II 312, 41 – *cfr.* γρηγορέω 12. Galgal] Galgad C Hier. *Lib.* 87, 23 Galgal rota vel revelatio Sum. Hein. II 310, 8 Galdat/Galgat/Galgal revelatio 13. Hier. *Lib.* 131, 2 Galilaea volubilis sive trasmigratio facta (*v. l.* Galilea) Sum. Hein. II 310, 9 Galilea transmigratio vel volubilis (*v. l.* volutabrum inpietatis) 14. Hier. *Lib.* 87, 22-3 Garizim divisio sive advena Sum. Hein. II 310, 11 Garizim/Gart advena vel divisio 15. Hier. *Lib.* 136, 21-2 Gehennam de valle sunt sive vallis gratuita Sum. Hein. II 310, 12 16. Sum. Hein. II 310, 13 17. Hier. *Lib.* 94, 25 18. gomor] gomorum C 19. Hier. *Lib.* 75, 19 Sum. Hein. II 311, 15 Gomor mensura .v./.xv. sextariorum id est decem librarum (*v. l.* Gomorum) 20. Hier. *Lib.* 111, 8 Geezi praerumptum videns vel vallis visio (*v. l.* Gezi) Sum. Hein. II 311, 16 Gezi/Giezi prerumptum videns 21. Hier. *Lib.* 119, 20-1 22. Hier. *Hebr. Quaest. in Gen.* 10, 21, 11, 11 Sunt autem Gomer Galatae Sum. Hein. II 311, 18

23 Geon, fluvius paradisi, ipse est Nilus preruptus interpretatur[23].
24 Geor<g>ius, terre cultor[24].
25 Georgia[25], terre cultura[26].
26 Gramma, littera.
27 Grammatica, litteratura.
28 Grammaticus, litteratus.
29 Graphia, scriptura.
30 Grapho, scribo.
31 · Gala, lac.
32 Gramatheus, doctus.
33 Graphius, stilus cum[27] quo scribitur.
34 Galbanus, species pigmenti albi.
35 Galaxius, circulus lacteus.
36 Galumna, velamen candidum.
37 Genes, mulier[28].
38 Galathe, Galli a candore.
39 Gregorio, vigilo[29].
40 Graius, Grecus.
41 Graiugena, Grecus genere.
42 Genealogia, generationis sermo.
43 Gigantomachia, Gigantum pugna.
44 Gnostici, scientes, quidam heretici.
45 Gnoti seauton, proverbium, scito te ipsum.
46 Gnesios[30], proprius vel germanissimus.
47 Gnesio tecno[31] proprio[32] filio[33].
48 Geronta, senex.
49 Gerotochonium, locus ubi senes aluntur[34].
50 Gynnos, nudus.
51 Gynnasia, nuditas.
52 Gynnasium, locus ubi nudi luctabantur vel locus ubi aliquid discitur.
53 Gynnologizo, exerceo[35].
54 Gynnologisis, rationalis vel exercens[36].
55 Glycon, dulcis.
56 Gnomon, stilus, qui in horologio umbram facit.
57 Gith, cumich[37].

23. Hier. *De situ* PL, 23, 945a Geon, fluvius, qui apud Aegyptios Nilus vocatur, in paradiso oriens *id. Lib.* 66, 23 Geon pectus sive praeruptum Isid. *Etym.* XIII, XXI 7, 105 Sum. Hein. II 311, 19 24. Sum. Hein. II 311, 26 Georgius/Georius terre cultor 25. georgia] georia C 26. Sum. Hein. II 311, 27 Georgia/Georia terre cultura 27. cum] *om.* A 28. Sum. Hein. II 312, 42 *cfr.* γυνή 29. *cfr.* γρηγορέω 30. γνήσιος 31. Pap. G 136b Gnesius γνήσιος graece legitimus filius 32. proprio] prono A proprius B 33. Sum. Hein. II 312, 47.2 Gnesio tecno proprio filio (*v. l.* prono) 34. Sum. Hein. II 312, 49 Gerontochomium/Gerotochomium locus ubi senes aluntur (*v. l.* Gerotochonium) 35. Crem. 1990, 83 36. Pap. G 135b Gymnologisis rationalis a graeco γυμνολογιζω idest exerceo Sum. Hein. II 313, 54 Gymnoligisis rationalis/rationaris/ratiocinaris vel exercens/exerces 37. Sum. Hein. II 314, 71 Git/Gith quoddam infirmum semen >id est< ueltcumich/cumich/prothuurz Dief. G 262a v. Gid: Git...kuemmich - *Kümmel*

58 Glycerium, dulcicula.
59 Gorgo, terror.
60 Gorgones, terribiles.
61 Gethe, Gothi.
62 Gorpeios, mensis november et signum eius scorpius[38].
63 Gaza, thesaurus persica lingua.
64 Gazophilacium, erarium, scazhus[39].
65 Gallogreci, Galli de Grecis nati.
66 Graphicus, pictus.
67 Glossa, lingua vel absolutio sermonis.
68 Giphus, diffinitio[40].
69 Gungustia, angusta habitatio[41].
70 Gereom, initium floris[42].
71 Generosus, nobilis.
72 Generositas, nobilitas.
73 Gene, hufila[43].
74 Glis, cisimus[44] vel potius gurgulio, engerinc[45].
75 Guila, slunt[46].
76 Gula, kela[47] vel commessatio[48].
77 Gingive, hilera[49].
78 Gurgulium, meatus ad os et nares.
79 Genitalia, pudenda corporis.
80 Garrulus, loquax.
81 Geniculum, diminutivum a genu.
82 Geniculatus, genibus provolutus.
83 Gesticulatio, motus musicus[50] idest saltatio[51].
84 Graticula vel craticula, rost vel hůrt[52] vel harst[53].
85 Gluten, lim[54].
86 Glaber vel glabellis, calvus[55].
87 Gippus, hover[56].
88 Gracilis, subtilis.
89 Gipposus, houerohter[57].
90 Globus, cuneus vel rotundus.

38. Pap. G 137a 39. Sum. Hein. II 313, 62 Gazophilatium erarium >id est< scazhus - *Schatz* 40. *cfr.* γύψος 41. Sum. Hein. II 313, 66 Gunguscio angusta habitatio (*v. l.* gunguscia) *in app.*: *lies* gurgustium? 42. Sum. Hein. II 313, 67 Gereomen initium floris (*v. l.* gereom) *in app.*: *lies* germen? Clos. I Ge 630, 62 Gereomen Gerte, scilicet jnicium floris 43. Sum. Hein. II 314, 74 Gene partes sub oculis id est hufila 44. Ael. 309, 11 glis sisemûs Clos. I Gl 641, 25 T Glis, -ris Zizemus 45. Sum. Hein. II 314, 72 Glis cisimus vel potius gurgulio >id est< engiring/engerlinc (*v. l.* engerinc) Dief. G 265b Glis...engerlic...cisimus - *Engerling* 46. Sum. Hein. II 314 Clos. I Gu 658, 6 Gula Slunt - *Schlund* 47. Dief. G 271a Gula...kele - *Kehle* 48. Sum. Hein. II 314, 78 49. hilera] bilera A Sum. Hein. II 314, 75 Gingivę caro circa dentes id est bilarna/bilare (*variae lectiones* bilera, hilera) 50. musicus] mosicus C 51. Sum. Hein. II 315, 82 Gesticulatio motus musicus id est >saltatio< wichunga/winchunga/wisunga (*v. l.* mosicus) 52. hůrt] hurt B 53. harst] harzst A harist B Sum. Hein. II 315, 83 Graticula vel craticula rost vel hurt vel harst (*variae lectiones* hůrt, harist) Dief. G 269a Graticula...hurt - *Bratrost* 54. Clos. I 645, 45 - *Leim* 55. Sum. Hein. II 315, 85 Glaber vel glabellus/glabelus/glabellis calvus >caluer< 56. Clos. I 636, 12 - *Höcker* 57. houeroh-

91 Globulus, cluelin[58].
92 Gratiosus, caritativus.
93 Gremium, sinus.
94 Gremium, siccamen lignorum vel germen novum post sectionem primam idest amat[59].
95 Glarea, genus terre tenacis.
96 Graculus, růch[60].
97 Grillus, heimo[61].
98 Gladiola, svertela[62].
99 Grossus, fructus fici immaturus.
100 Genuinum, naturale, intimum.
101 Genuinus, dens maior, kinnezan[63].
102 Gesta mancipalia vel dicta.
103 Gravitas, morum maturitas vel molestia vel ponderositas corporis, grossitudo.
104 Gutta, quoddam pigmentum vel stilla.
105 Gleba, cespes durus idest scolla[64].
106 Gradivus, Mars, deus belli.
107 Galli, sacerdotes dee terre.
108 Galli castrati[65], hanon[66].
109 Gallinacius, gallinarum gallus.
110 Gallicinium, pars noctis cum galli cantant.
111 Glaucus, viridis.
112 Genius, naturalis deus vel angelus cuiusque hominis.
113 Garum, unguentum gutturis.
114 Genialis, voluptuosus.
115 Gratie, tres dee voluptatis.
116 Gratia, pulchritudo vel indulgentia.
117 Gratuitus, gratis datus non emptus.
118 Gradus, ascensus vel ordo vel incessus.
119 Gerulus, baiolus, portitor.
120 Gemini, bini vel simul geniti vel signum in zodiaco.
121 Getulus, Affricanus.
122 Gregarius, de grege, plebeius, vulgaris.
123 Gnatus, filius.
124 Gemelli, simul geniti.

ter] houerother AC Sum. Hein. II 315, 86 Gippus/Gibbus id est houer/houerohter (*v. l.* houerother) Dief. G 262a Gibbosus...hoverother 58. cluelin] chielin B Sum. Hein. II 315, 88 Globulus id est clueli/cluwelin/clungelin (*v. l.* cluelin) Dief. G 265c Globulus...cluuelin...kewlelichin - *Kügelchen* 59. Sum. Hein. II 315, 91 Gremium siccamen lignorum vel gramen/germen novum post sectionem prima id est amat Clos. I Cr 374, 31 Cremium Gruebe oder omat 60. Clos. I Gr 649, 4 61. Dief. G 270a - *Heimchen* 62. Sum. Hein. II 316, 95 Gladiolus/Gladiola swertella/swerdelin (*variae lectiones* su-, swertela) Dief. G 264b Gladiola...hochdeutsch swertel - *Schwertlilie* 63. Sum. Hein. II 316, 98 Genuinus dens maior kinnizan (*v. l.* kinnezan) - *Kinn/Zahn* 64. Sum. Hein. II 316, 105 Gleba cespes durus >id est< scollo/scolla - *Scholle* 65. castrati] castitati B 66. Sum. Hein. II 316, 105.2 - *Hahn*

125 Grassator, predo vel latro[67].
126 Ganeo, gulosus, insaturabilis.
127 Glutto[68] idem[69].
128 Gluvies, guttur, fauces.
129 Gurges, aquarum profunditas.
130 Grus, avis longo collo[70], cranech[71].
131 Glarii lapides modici quasi harena[72].
132 Gerum, pilleus de iunco factus[73].
133 Glans, fructus quercus, cibus porcorum idest eichela[74].
134 Glans vel glandula, drůs[75].
135 Gnavus, strenuus[76], sapiens.
136 Gnaviter, sapienter.
137 Geniatus, gnatus.
138 Genium, opinio vel ordinatio.
139 Genimina, generationes.
140 Grandevus, senex.
141 Gannio, grino[77].
142 Garrio, multum loquor[78] vel fabulor[79].
143 Gibbus, color albus intra album et rufum.
144 Gestio, incipio, desidero.
145 Glomero, congrego, coniungo.
146 Glisco, cresco, pinguesco.
147 Grassor, luctor, pugno, insanio, ih[80] toben[81].

67. latro] lato AB 68. glutto] glinto A 69. Sum. Hein. II 318, 128 Glutto devorator/gulosus/idem >fraz< (*v. l.* glinto) 70. collo] *sup. scrip.* A *om.* B 71. Sum. Hein. II 318, 131 Grus avis longo collo id est cranich (*v. l.* cranech) - *Kranich* 72. Sum. Hein. II 318, 133 Glarii lapides modici + quasi harena/quos unda defluens trahit 73. Clos. I Ge 632, 77 Gerum Sebeden hůt 74. Sum. Hein. II 318, 135 Glans >fructus quercus, cibus porcorum id est< eichila vel drůs - *Eichel* 75. - *Drüse* 76. strenuus] strennuus A 77. Sum. Hein. II 319, 142 Gannio, -nis >ih< grino Dief. G 257b Gannire...grinan - *greinen* 78. loquor] loquar AB 79. Sum. Hein. II 319, 143 Garrio multum >loquor vel< fabulor >ih gron< (*v. l.* loquar) 80. ih] ich C 81. Sum. Hein. II 319, 147 Grassor >luctor< pugno, bachor/bacho, sevio/insanio >id est< >ih toben/ich dobon< (*v. l.* ich) - *toben*

Derivationes[1].

G I

1**GAUDEO** -es gavisus sum neutrum passivum, a quo 2**gaudium** -dii et componitur 3**congaudeo**.

G II

1**GERO** -is gessi -tum neutrum, a quo 2**gestus** -tus -tui et 3**gesticulatio** -nis et 4**gerulus** -a -um, quod componitur 5**nugigerulus**. Item a gero 6**gerundivus** -a -um et a supino gestu[2], u in o, fit 7**gesto** -as frequentativum, a quo 8**gestamen** -nis et componitur 9**egero**, 10**digero**, 11**suggero**, 12**congero**, a quo 13**congeries** -ei.

G III

1**GRADIOR** -eris gressus sum deponens, a quo 2**gressus** -us -ui et 3**gressibilis** -le et 4**gradus** -dus -dui, a quo 5**gradalis** et 6**gradivus** -vi et 7**gradatim** adverbium et gradus componitur 8**degrado** -as activum et gradior componitur 9**aggredior**, a quo 10**aggressus** -sus -sui, 11**regredior**, 12**regressus** et 13**regressibilis**, 14**egredior**, a quo 15**egressus**, 16**congredior**, 17**ingressus**, 18**ingressibilis**.

G IV

1**GRATUS** -tior -simus, a quo 2**gratis** adverbium et a gratis 3**gratuito** et he 4**grates** -tium -tibus et 5**gratia** -e, a quo 6**gratiosus** -a -um et 7**grator** -ris, 8**gratulor** -ris, quod componitur 9**congratulor** -aris[3]. Item gratus componitur 10**ingratus** et 11**gratifico** -as et 12**gratificor** -ris.

G V

1**GLORIA** -e, a quo 2**gloriosus** -a -um -sior -simus, -3ose et 4**glorior**

[1] derivationes] *om.* AB [2] gestu] gestum AB [3] -aris] *om.* AC

-aris deponens, a quo [5]**gloriabilis**. Item gloria componitur [6]**inglorius** idest sine gloria et [7]**glorifico** -as activum.

G VI
[1]**GARRIO** -ris -vi neutrum, a quo [2]**garrulus** -a -um et [3]**garrulo** -as diminutivum, a quo [4]**garrulitas**.

G VII
[1]**GANNIO** -nis -nivi[4] -nitum neutrum.

G VIII
[1]**GIGNO** gignis genui -itum activum, inde [2]**genitor** -[3]**trix** et [4]**genitura** -e et [5]**genius** naturalis deus et [6]**genialis** geniale, [7]**genitivus** -a -um, [8]**genus** -ris, a quo [9]**generosus** -a -um et [10]**generositas**. Et genus componitur [11]**genealogia** idest sermo de genere et [12]**degener**, a quo [13]**degenero** -as. Item a gigno componitur[5] [14]**genitalia** horum -talium et **genero**[15] componitur **regenero**[16].

G IX
[1]**GELU** nomen indeclinabile neutrum, inde [2]**gelo** -as, quod componitur [3]**congelo** -as. Item a gelu [4]**gelidus** -a -um -dior -simus.

G X
[1]**GLACIES** -ei, inde [2]**glacialis** -le.

G XI
[1]**GRAMEN** -nis, inde [2]**gramineus** -a -um.

G XII
[1]**GERMEN** -nis, inde [2]**germino** -as -vi.

G XIII
[1]**GLADIUS** -ii, inde [2]**gladiatus** -a -um, [3]**gladiatura** -e, [4]**gladiator**.

G XIV
[1]**GUBERNO** -as, inde [2]**gubernaculum** gubernaculi, [3]**gubernator** -[4]**trix**.

[4] -nivi] -nui C [5] componitur] *om.* AB

G XV

[1]**GLUTIO** -is -tivi -titum neutrum, a quo [2]**glutinum** -ni et [3]**glutino** -as, quod componitur [4]**conglutino,** [5]**inglutino,** a quo [6]**ingluvies** -ei, [7]**ingluviosus** -a -um et componitur glutio [8]**transglutio.**

G XVI

[1]**GUSTO** -as neutrum, inde [2]**gustus** -tus -tui, [3]**gustamen** -nis et componitur [4]**degusto** -as.

G XVII

[1]**GEMINUS** -a -um, quod componitur [2]**gemellipara** idest pariens gemellos unde Ovidius 'magna gemellipare veneramur numina'[6]. Item a geminus [3]**gemino** -as, quod componitur [4]**ingemino** -as.

G XVIII

[1]**GEMO** -is -mui neutrum et caret supinis, inde [2]**gemitus** -tus -tui et [3]**gemebundus** gemebunda -um et [4]**gemisco** -cis et componitur [5]**ingemo,** a quo [6]**ingemisco.**

G XIX

[1]**GENS** -tis, inde [2]**gentilis.**

G XX

[1]**GRAVIS** -ve -vior -simus, -[2]**viter** -vius -me adverbia et [3]**gravitas** -tis, [4]**gravedo** -nis et [5]**gravidus** -a -um, a quo [6]**gravido** -as neutrum. Item a gravi [7]**gravesco** -cis, quod componitur [8]**aggravesco** et gravis componitur [9]**pergravis** idest valde gravis et gravo componitur [10]**aggravo,** [11]**pergravo**[7].

G XXI

[1]**GENU** in singulari indeclinabile, in plurali verbo hec **genua** genuum, a quo [2]**genualia** -lium.

G XXII

[1]**GNAVUS** gnava -um, inde [2]**gnaviter** adverbium et componitur [3]**ignavus,** a quo [4]**ignavia.**

[6] Ov. *Met.* VI 315, 134 veneramur] venerantur [7] pergravo] pregravo A

G XXIII
[1]**GRAMMA** -tis idest littera, a quo [2]**grammatica**, -[3]**ticus**.

G XXIV
[1]**GLAUCOMA** idest caligo oculorum, unde Priscianus exemplificat secundum Plautum 'glaucomam ab oculis abiciemus eumque ita faciemus ut quod non viderunt videant'[8].

G XXV
[1]**GREX** -gis, a quo [2]**gregarius** -a -um et componitur grex [3]**egregius** -a -um idest extra gregem et comparatur egregius magis egregius -simus, quia si diceremus egregior absonum esset et ideo apponitur magnum adverbium positivo in loco comparativi et componitur grex [4]**segrego** -as idest seorsum facio a grege et [5]**aggrego** -as, [6]**congrego** -as inde [7]**congregatio**.

G XXVI
[1]**GYRUS** -ri idest circuitus, a quo [2]**gyro** -as.

G XXVII
[1]**GUMMI** indeclinabile idest melia arborum[9].

G XXVIII
[1]**GURGULIO** -nis idest euclyanus[10], qui nascitur in faba.

G XXIX
[1]**GARGARIZO** -as idest gangoliare, a quo [2]**gargarismus**.

G XXX
[1]**GLOMERO** -as -vi neutrum componitur [2]**conglomero** -as[11].

G XXXI
[1]**GRANDIS** -de -dior -simus, inde [2]**grandiusculus** et componitur [3]**grandevus**.

[8] Prisc. *Inst.* VI 7, 11-2, 200 Glaucumam ob oculos obiciemus eumque ita/ faciemus, ut quod viderit ne viderit/ (*variae lectiones* glaucomam, ab oculis, abiciemus, non viderit) Plaut. *Mil.* 148-9, 181 glaucumam ob oculos abiciemus eumque ita/ faciemus ut quod viderit non viderit [9] *cfr.* Hug. *Der.* G 66, 6, 532 Item a gutta hoc gummi indeclinabile, idest lacrima arborum, que est quasi gutta [10] euclyanus] euchanus C [11] -as] *om.* AB

G XXXII
[1]**GRASSOR** -aris idest nitor -ris grassatus sum deponens.

G XXXIII
[1]**GANEA** -e, inde [2]**ganeo** -nis.

G XXXIV
[1]**GLOBUS** -bi, inde [2]**globosus** -a -um.

G XXXV
[1]**GAUS<A>PUM**[12] mantile quo teguntur manus et in plurali numero hec [2]**gausapa** declinatur et secundum quosdam hi [3]**gausapes**.

G XXXVI
[1]**GEMMA** -e, a quo [2]**gemmatus** -a -um et [3]**gemmans** -tis.

G XXXVII
GLIS multis modis dicitur. Dicitur enim [1]**glis** animal, quod assidue dormit, [2]**glis** terram tenacem idest arzillam, [3]**glis** etiam herbam lappam, alii chlettonem[13] vocant. Unde sic proferre debemus genitivos: glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur: gliridis et glissis, fit tertia denique glittis[14].

[12] *codd.* gausopum [13] chlettonem] gleteronem BC Dief. G 265b Glis...clette - *Klette* [14] Eber. *Graec.* X 168-9, 82 Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur, -ris primum, glisis tenet altera, tertia glitis

Expositiones[1].

1 Hiesus[2], salvator[3].

2 Heli, Deus meus vel extraneus[4].

3 Helias, Dei Domini[5].

4 Hel, Deus[6].

5 Heber, transitus[7].

6 Helam, porticus[8].

7 Hebrei, transitores[9].

8 He, ista[10].

9 Heliseus, Dei mei salus[11].

10 Hieremias, excelsus Domini[12].

11 Hezechiel, fortitudo Dei[13].

12 Heliezer, Deus meus adiutor[14].

13 Hieroboam, iudicatio vel causa populi[15].

14 Hiericho, luna[16].

15 Hoeliab[17], protectio mea pater[18].

16 Hierusalem, visio pacis[19].

17 Heliamite, viri in viros ut sodomite[20].

18 Heth, vita[21].

19 Hin, mensura[22].

20 Hisboseth, vir confusionis[23].

21 Historia, rei geste narratio.

22 Historiographus, rei geste scriptor.

1. expositiones] *om.* AB 2. Hiesus] Hiesuc AB 3. Hier. *Lib.* 156, 11 Iesus salvator (*v. l.* Hiesus) Sum. Hein. II 321, 1 Hiesus salvator (*v. l.* Hiesuc) 4. extraneus] externeus AB Hier. *Lib.* 111, 26 Eli deus meus sive scandens sive scindens Sum. Hein. II 321, 2 5. Hier. *Lib.* 152, 8-9 Helias deus dominus aut fortis dominus Sum. Hein. II 321, 3 6. Sum. Hein. II 322, 16 7. Hier. *Lib.* 139, 13 Eber transitus Sum. Hein. II 321, 4 8. Sum. Hein. II 322, 14 *cfr.* a 23: aelam, vestibulum e 11: ela, porticus vel vestibulum 9. Hier. *Lib.* 145, 22 Ebraei transitores (*v. l.* Hebrei) 10. Hier. *Lib.* 119, 18 E ipsa vel ista sive suscipiens (*v. l.* He) 11. Hier. *Lib.* 111, 4 Elisaeus dei mei salus Sum. Hein. II 322, 6 12. Hier. *Lib.* 136, 6 Ieremias salus domini (*v. l.* Ieremias excelsus domini) Sum. Hein. II 322, 7 13. Euch. *Instr.* II 190, 81 Hiezechiel fortitudo Domini (*v.l.* Hezechiel) Sum. Hein. II 322, 8 14. Hier. *Lib.* 75, 5 Eliezer deus meus adiutor Sum. Hein. II 322, 9 15. Hier. *Lib.* 111, 13 Ieroboam diiudicans populum vel diiudicans supernis Sum. Hein. II 322, 10 16. Hier. *Lib.* 157, 6 Iericho luna sive odor eius (*v. l.* Hiericho) 17. Hoeliab] Hooliab AB 18. Hier. *Lib.* 76, 14 Oliab protectio mea pater Sum. Hein. II 322, 11 Hoeliab/Hooliab protectio mea pater 19. Hier. *Lib.* 152, 17-8 Ierusalem visio pacis (*v. l.* Hierusalem) 20. Sum. Hein. II 322, 15 Heliamith viri in viros ut sodomitę (*v. l.* Heliamite) 21. Hier. *Lib.* 119, 18 Eth vita vel vivacitas (*v. l.* Heth) 22. Num. 15, 4, 201 quod mensuram habebit quartam partem hin 23. Hier. *Lib.* 107, 26

23 Historiate, historias imitantes picture[24].

24 Hibrida, ex bina gente ortus.

25 Hidor, aqua.

26 Hidria, vas aquarium.

27 Hidropis, aquosus morbus.

28 Hidropicus, ipso morbo laborans.

29 Hiberus, Hispanus.

30 Hironia, irrisio vel indignatio aliud dicens et[25] aliud[26] significans.

31 Hyperbole, excedens fidem.

32 Hypate ypaton, princeps principalium[27].

33 Hisopus, herba ad purgandum pulmonem apta, absinthio similis.

34 Horoscopus, horarum inspector.

35 Horologium, figura in qua hore inspiciuntur.

36 Hilicus, arbor modicis foliis, glandibus parvis[28].

37 Heberinus vel eleninus de arbore hebereo[29].

38 Hiacinctus, flos vel gemma aerei coloris.

39 Heresis, scissura.

40 Heresiarches, scissure princeps[30].

41 Hereticus, fidem scindens.

42 Heresiota, hereticus[31].

43 Hiperveritheus, mensis october[32].

44 Hemiolium, sescuplum, unum integrum et dimidium[33].

45 Homelia, popularis sermo vel allocutio.

46 Heroes, terre Domini vel viri fortes[34].

47 Homerocentones, excerpta.

48 Himen, membrana in qua fiunt puerperia.

49 Himeneus, nuptiarum deus.

50 Himeneum, nuptiale carmen vel tripudium.

51 Hemitonium, non integer tonus.

52 Hemisperium, dimidia spera.

53 Hemithei, semidei.

54 Hera, terra.

55 Hammos, harenarius interpretatur[35].

56 Homousion, equalis substantie.

57 Holocaustum, totum incensum.

58 Hydra, serpens novem capitibus.

24. Sum. Hein. II 322, 23 Histriatȩ historias imitantes >picturȩ< (*v. l.* Historiatȩ) 25. et] *om.* AB 26. aliud] *a lat. scrip.* B 27. Sum. Hein. II 323, 34 - ὑπάτη ὑπάτων (Mart. Cap. IX 931, 357) 28. Sum. Hein. II 323, 39 Hylicus arbor modicis foliis, glandibus parvis Clos. I Hi 678, 22 Hilicus Quercus parva 29. Sum. Hein. II 323, 39.1 – *cfr.* ebeninus 30. Sum. Hein. II 324, 42 Heresiarches scissurȩ princeps 31. Sum. Hein. II 324, 44 32. Rab. Maur. *De comp.* XXXI 16-7, 236 october yperberetheos Sum. Hein. II 324, 45 Hyperveritheus mensis october 33. Sum. Hein. II 324, 46 34. *cfr.* e 166: ereos 35. ἄμμος

59 Hydrus, anguis aquaticus.
60 Helopes, nomen anguis[36].
61 Hemorrois, serpens que[37] percussum totum sanguine privat[38].
62 Hypocrisis deauratio vel simulatio.
63 Humerus[39], ahsele[40].
64 Hypocrita, deauratus, simulator.
65 Heremita, solitarius.
66 Heremus, solitudo, desertum.
67 Helicon, mons Musarum.
68 Hesperus, vespertina stella idest Venus.
69 Homo, ab humo dictus.
70 Heridanus, nomen fluvii, Padus.
71 Hister, fluvius Danubius.
72 Hiemps, frigus vel tempestas.
73 Humeruli, texentium instrumentum, kippha[41].
74 Hebenum, lignum pretiosum nigrum.
75 Hinnibile, proprium equorum.
76 Hinnit[42], equus.
77 Habena, zůgel[43].
78 Hirudo[44], sanguisuga, egela[45].
79 Hibix, steingeiz[46].
80 Histrix, bestiola maioribus spinis quam hiricius.
81 Hibis, avis egyptia serpentibus inimica.
82 Histrio, ioculator vel vir femineis vestibus vel femina virilibus.
83 Helluo, vorax, instabilis.
84 Hellians, avide comedens[47].
85 Hilluus, pallidus, a nausia[48].
86 Hirniosus, ponderosus[49].
87 Harpa, quoddam musicum instrumentum.
88 Hohe, interectio ammirantis.
89 Heu, interectio dolentis vel adverbium respondentis.
90 Heiulatus, ploratus[50].
91 Heus, adverbium vocantis.
92 Herolium, prediolum[51].
93 Hactenus, hucusque.

36. *cfr.* ἔλοψ 37. que] quem C 38. *cfr.* Hug. *Der.* E 49, 3, 369 emorrois dicitur quedam serpens, quasi sanguinolenta, quia eius quem mordet totum sanguinem effluere facit Sum. Hein. II 325, 60 Hemorrois anguis/serpens que percussum toto sanguine privat 39. humerus] haimerus C 40. ahsele] ascola C Sum. Hein. II 325, 73 Humerus sculterra vel ahsela (*variae lectiones* Haimerus, ahsele) - *Achsel* 41. kippha] rippha B clippha C Sum. Hein. II 326, 74 Humeruli >texentium instrumentum< kippha/chipphen (*v. l.* clippha) Sch. 490a *s.v.* kipfa 42. hinnit] hinnum AB 43. Sum. Hein. II 326, 76 Habena zugil/zuhil (*v. l.* zůgel) - *Zügel* 44. hirudo] hirundo AC 45. Sum. Hein. II 326, 84 Hirudo sanguisuga >id est< egela - *Egel* 46. Sum. Hein. II 326, 85 Hibix steingeiz vel steinboc - *Steingeiß* 47. Sum. Hein. II 327, 90 48. Sum. Hein. II 327, 91 Helluus pallidus a nausia (v. l. Hilluus) Pap. H 141a Helvus ruffus pallidus vel nausia 49. Sum. Hein. II 327, 92 Hirniosus ponderosus id est holoht/holohter 50. Sum. Hein. II 327, 97

94 Horridulus, tremens.
95 Horrificus, horrorem faciens.
96 Hebes, tardus vel stultus.
97 Hesito, dubito.
98 Hispidus, hirsutus, pilosus.
99 Hiulcus, patens, apertus.
100 Hio, os aperio, hisco.
101 Humo, sepelio.

51. Sum. Hein. II 327, 98 Heredium/Herediolum prediolum (*v. l.* Herolium)

Derivationes[1].

H I
1 **HABEO** -es -ui activum, inde 2 **habitus** -tus -tui, a quo 3 **habitudo** -nis et 4 **habilis** -le -lior -simus, 5 **habilitas** et habitus -tior, cuius comparativum posuit Terentius 'si qua est habitior[2] aiunt esse pugilem'[3] et a supino habitu, u in o, fit 6 **habito**, quod componitur 7 **inhabito**, inde 8 **habitabilis**, 9 **inhabitabilis**[4], 10 **habitatio**[5], 11 **habitator**. Item habeo componitur 12 **adhibeo** -bes, 13 **cohibeo** -bes, 14 **inhibeo** -bes, 15 **prohibeo** [pro] et cetera.

H II
1 **HEREO** -res hesi hesum neutrum, inde 2 **heresis** idest dubitatio ponitur. Enim hereo pro dubito et ab heresi 3 **hereticus**. Item ab hereo 4 **heres** -dis, a quo 5 **hereditas** -tis et 6 **heredito** -as neutrum. Et componitur heres 7 **heredipeda** idest hereditatem petens et 8 **coheres** -dis et a supino hesum -su, u in i et addita to, fit 9 **hesito**. Item hereo componitur 10 **adhereo**, 11 **cohereo**, 12 **inhereo**, 13 **subhereo**.

H III
1 **HONORO** -as activum, a quo per apocopen[6] 2 **honor** -ris, quod componitur 3 **honorifico** -as, a quo[7] 4 **honorificabilis** -le, -5 **liter**. Item ab honore 6 **honestas** -tis, a quo 7 **honestus** -a -um -tior -simus, 8 **honeste** et ab honesto 9 **honesto** -as activum, quod componitur 10 **dehonesto** -as, 11 **inhonesto**. Item ab honoro 12 **honorabilis** -lior -simus, -13 **liter** et componitur 14 **inhonoro** -as.

[1] derivationes] *om.* AB [2] habitior] habilior AB [3] Ter. *Eun.* 315, 127 siquaest habitior paullo pugilem esse aiunt (*v. l.* -lior) [4] inhabitabilis] inhabitalis AB [5] habitatio] habitator in A habitator B [6] apocopen] apocapen A [7] honorifico -as, a quo] *om.* AB

H IV
[1]**HONUS** -eris, inde [2]**honerosus**, honerosior -simus, [3]**honerositas** et [4]**honero** -as activum, quod componitur [5]**exhonero** -as.

H V
[1]**HAURIO** -ris -si -stum neutrum, a quo [2]**haustus** -tus -tui et componitur [3]**exhaurio**.

H VI
[1]**HUMUS** -mi, a quo [2]**humi** adverbium et [3]**homo** -nis, a quo [4]**humanus** -a -um, inde [5]**humanitas** -tis, [6]**humaniter** adverbium; item [7]**abhomino** [8]**homuncio** et [9]**homunculus** -li, [10]**hominium**[8] -ni; componitur etiam [11]**homicida**[9], inde [12]**homicidium** et [13]**semihomo** et [14]**abhominor**[10] -aris idest separari[11] ab homine, inde[12] [15]**abhominabilis**. Item ab humo [16]**humo** -as, quod componitur [17]**inhumo**. Item componitur humus [18]**posthumus**.

H VII
[1]**HOSPES** -tis omnis generis, inde [2]**hospita** et [3]**hospitalis** -le, [4]**hospitalitas**, [5]**hospitium** -tii, inde [6]**hospitiolum** et [7]**hospitor** -aris et hospes componitur [8]**inhospes**.

H VIII
[1]**HERI** adverbium temporis, inde [2]**hesternus** -a -um.

H IX
[1]**HABUNDO** -as, inde [2]**habundus** -a -um, [3]**habundabundus** -a -um, -[4]**de** et [5]**habundanter** adverbia et [6]**habundantia** -e[13].

H X
[1]**HAMUS** -mi, inde [2]**hamatus** -a -um.

H XI
[1]**HEREMUS** -mi, inde [2]**heremita**.

[8] hominium] hominum AB Hug. *Der.* H 62, 11, 585 hominium idest servitium hominis [9] homicida] homicia AB [10] abhominor] abhominior A [11] separari] separaris AB [12] ab homine inde] *om.* A [13] -e] *om.* A

H XII
[1]**HOSTIUM** -tii, inde [2]**hostiarius** -a -um, [3]**hostiatim** adverbium.

H XIII
[1]**HOSTIS** communis generis, inde [2]**hostilis** -le, -[3]**liter**, [4]**hostia** -e.

H XIV
[1]**HASTA** -e, inde [2]**hastile** et [3]**hastatus** -a -um.

H XV
[1]**HIEMS** -mis, a quo [2]**hiemalis** -le et [3]**hibernus** -a -um et [4]**hibernaculum** -li et [5]**hiemo** -as activum.

H XVI
[1]**HILUS**[14], quod ponebant antiqui pro ullo, inde componitur [2]**nichil** idest non aliquid et hoc [3]**nichilum**[15] -li, a quo componitur [4]**abnichilo** -as.

H XVII
[1]**HISTORIA** -e, inde [2]**historicus**[16] -ca -cum et [3]**historiographus** idest scribens historias et [4]**historialis** -le.

H XVIII
[1]**HUMEO** -es neutrum et caret supinis, inde [2]**humor** -ris, [3]**humidus** -a -um, [4]**humesco** -cis inchoativum et [5]**humecto** -as frequentativum.

H XIX
[1]**HORREO** -es neutrum et caret supinis, a quo [2]**horror** -roris, quod componitur [3]**horrifer** -ra -rum, [4]**horrificus** -ca -cum. Item ab horreo [5]**horribilis** -le, -[6]**liter**, [7]**horridus**[17] -a -um -dior -simus et [8]**horresco** -cis et componitur [9]**abhorreo**.

H XX
[1]**HIC** huius huic, a quo [2]**hic** et [3]**huc** et [4]**hac** et [5]**hinc** adverbia localia. Et componitur hic [6]**istic** idest iste hic[18].

[14] *cfr.* hilum [15] nichilum] nihilum B [16] historicus] historiacus C [17] horridus] horridos AB [18] iste hic] *mutato ordine* AB

H XXI

1**HIO** -as -vi neutrum, a quo 2**hiatus** -tus -tui et hio componitur 3**inhio**. Item ab hio 4**hisco** -cis, quod componitur 5**fatisco**, 6**dehisco**. Et notandum quod omnia inchoativa formantur a secunda persona suorum primitivorum addita co, preter hisco, quod deberet facere hiasco, sed causa euphonie hisco facit.

H XXII

1**HILARIS** -re -rior -simus. Terentius in Eunucho 'tu pol quidem hilariores'[19] et ab hilari 2**hilaritas** -tis, -3**riter** adverbium, 4**hilaro** -as, quod non est in usu quod componitur 5**exhilaro**.

H XXIII

1**HERBA** -e, inde 2**herbidus** -a -um et 3**herbosus**[20] -a -um.

H XXIV

1**HIRCUS** -ci, a quo 2**hircosus** -a -um, 3**hircinus** -a -um et 4**hirsutus** -a -um et 5**hispidus** -a -um.

H XXV

1**HEBEO** -es -bui neutrum et caret supinis, a quo hic et hec et hoc[21] 2**hebes** inde 3**hebeto** -as -vi.

[19] Ter. *Eun.* 731, 149 certe tu quidem pol multo hilarior [20] herbosus] *add.* -sus A [21] et hoc] *om.* A

Expositiones[1].
1 Iapheth, latitudo[2].
2 Iebuseus, calcatus vel presepe eorum[3].
3 Ismahel, exauditio Dei[4].
4 Ismahelita, exauditio sui[5].
5 Isaac, risus[6].
6 Iacob, supplantator[7].
7 Israhel, princeps cum Domino vel vir videns Deum[8].
8 Iudas, confessio vel glorificatio[9].
9 Ioseph, auctus vel amplificatus[10].
10 Isachar, merces[11].
11 Iob, dolens[12].
12 Ioram, qui est excelsus[13].
13 Iamnes, marinus magnus vel ubi est signum eius[14].
14 Iahel, ascensio[15].
15 Iaix, illuminans[16].
16 Iepte, apertus vel aperiens[17].
17 Isai, in sole sacrificium vel incensum[18].
18 Idida, dilectus vel amabilis Domini[19].
19 Iosaphat, Domini iudicium[20].
20 Ioas, spirans vel temporalis vel mora Domini[21].
21 Ioatham est perfectus vel perfectio Domini[22].
22 Iosias ubi est[23].

1. expositiones] *om.* AB 2. Hier. *Lib.* 67, 11-2 Iafeth latitudo Sum. Hein. II 329, 2 Iafeth latitudo (*v. l.* Iaphet) 3. Hier. *Lib.* 75, 23-4 Iebusi calcatus sive praesepe meum Sum. Hein. II 329, 3 4. Hier. *Lib.* 7, 15 5. Pap. I 165b Ismahel...a quo Ismahelitae...interpretatur auditio Dei Sum. Hein. II 329, 5 6. Hier. *Lib.* 7, 15 7. supplantator] subplantator C Hier. *Lib.* 7, 19 Iacob subplantator Sum. Hein. II 329, 7 Iacob supplantator (*v. l.* subplantator) 8. Hier. *Lib.* 75, 21 9. Hier. *Lib.* 136, 27-8 10. Hier. *Lib.* 157, 5-6 11. Hier. *Lib.* 67, 19-20 Issachar est merces (*v. l.* Isachar) 12. Hier. *Lib.* 133, 24 13. Hier. *Lib.* 111, 16 14. Hier. *Lib.* 157, 21 15. Hier. *Lib.* 5, 14-5 Iahiel requies dei (*v. l.* Iahel) Sum. Hein. II 330, 15 16. Hier. *Lib.* 82, 2-3 Iair illuminans Sum. Hein. II 330, 16 Iair illuminans (*v. l.* Iaix) 17. Hier. *Lib.* 94, 9-10 18. Hier. *Lib.* 111, 14-5 Iessai insulae sacrificium vel holocaustum Sum. Hein. II 330, 18 Isai in sole sacrificium vel incensum (*v. l.* insule) Rab. Maur. *Comm. in lib. Ruth* PL., 108, 1222c Isai insulae sacrificium vel incensum Pap. I 165b Isai interpretatur insule holocaustorum vel sacrificium 19. Hier. *Lib.* 107, 4-5 Ididia amabilis domino Sum. Hein. II 330, 19 20. Hier. *Lib.* 111, 16-7 21. Hier. *Lib.* 100, 27 Ioas sperans sive temporalis vel domini robur Sum. Hein. II 330, 22 Ioas spirans vel temporalis sive domini mora 22. Hier. *Lib.* 116, 5-6 23. Hier. *Lib.* 136, 31-1

23 Ioachaz, robustus[24].
24 Ioachim ubi est preparatio Domini[25].
25 Ieu ipse vel est[26].
26 Isaias, Domini salus[27].
27 Ionas, columba vel dolens[28].
28 Iohel, incipiens vel est Deus[29].
29 Iohannes, gratia Dei vel in quo est gratia[30].
30 Iubileus[31], quinquagesimus annus vel commutans vel remittens[32].
31 Iebus quondam Ierusalem dicta est[33].
32 Ioth, principium[34].
33 Ior, fluvius[35].
34 Iordanis, descensus vel descensor[36].
35 Iordanis a duobus fontibus, Ior et Dan.
36 Iudith, laudans[37].
37 Iudei, a Iuda idest confitentes[38].
38 Ismahelite, Sarraceni, Agareni.
39 Iavan, Iones, Greci[39].
40 Iair, secundus mensis, maius[40].
41 Iori, columba mea[41].
42 Iotari, Dominus excelsus[42].
43 Idumea, terrena vel cruenta[43].
44 Idioma, cuiusque lingue proprietas, que in aliam non facile transfertur.
45 Idiota, indoctus, unam tantum linguam sciens.
46 Iacticos, principes[44].
47 Ia<ci>n<c>tine pelles iacinctini coloris[45].
48 Iaspis, gemma viridis, subnigra.
49 Idoneus, aptus, utilis, sufficiens.
50 Idolum, simulacrum.
51 Idolium, templum idolorum.

24. Hier. *Lib.* 127, 20 Ioachal robustus et fortis Sum. Hein. II 330, 25 25. Hier. *Lib.* 129, 11 26. Hier. *Lib.* 111, 15-6 27. Hier. *Lib.* 136, 7 Isaia salus domini Sum. Hein. II 330, 29 28. Hier. *Lib.* 116, 4-5 Iona columba vel ubi est donatus sive dolens Sum. Hein. II 330, 30 29. Hier. *Lib.* 104, 1 30. Hier. *Lib.* 146, 16-7 31. Iubileus] Iubeleus C 32. Sum. Hein. II 330, 33 Iubileus quinquagesimus annus vel commutans vel remittens (*v. l.* Iubeleus) 33. Pap. I 150b Sum. Hein. II 330, 34 Iebus quondam hierusalem dicta est inde >Iebuseus< 34. Hier. *Lib.* 119, 23 35. Pap. I 164a 36. Hier. *Lib.* 67, 20 37. Hier. *Lib.* 67, 18 38. Hier. *Lib.* 154, 22 Iudaeis confitentibus vel laudantibus Sum. Hein. II 331, 40 39. Isid. *Etym.* IX, II 28, 348 Iavan, a quo Iones, qui et Graeci Sum. Hein. II 331, 42 Iavan iones, greci 40. Rab. Maur. *De Univ.* PL, 111, 300c Secundus eorum mensis Iar Maio Sum. Hein. II 331, 43 Iair secundus mensis id est maius 41. Hier. *Lib.* 140, 28-9 Ioni columba mea Sum. Hein. II 331, 44 42. Hier. *Lib.* 140, 29-30 Ioiarim dominus exaltans vel est exaltans Sum. Hein. II 331, 45 Iotarim dominus excelsus (*v. l.* Iotari) 43. Hier. *Lib.* 139, 22 Idumaea rufa sive terrena (*v. l.* Idumea) Sum. Hein. II 331, 46 44. Sum. Hein. II 331, 49 45. Sum. Hein. II 331, 51 Iacinctine/Iantine pelles iacinctini coloris

52 Ichoos, sonus vel galm[46].
53 Ieros, sacerdos.
54 Iereon, sacerdotale.
55 Ierarcha[47], summus sacerdos[48].
56 Isos, iustus vel equus.
57 Igios, filius[49].
58 Ianto, prandeo[50].
59 Icona, imago vel figura.
60 Iantaculum, prandium.
61 Infronitus, non frenatus, sine moderamine.
62 Indapatia verba stulta, inepta[51].
63 Involucrum, convolutio vestium, idest wollŏchl[52].
64 Ibrix, ex apro et scropha nascitur[53].
65 Iecur, lebera[54].
66 Ilia, lanco[55].
67 Internea, intestina, viscera[56].
68 Inguina, pudenda vel hegedrůs[57].
69 Illustris, famosus, magnificus.
70 Interrasilis, intra limatus, underfigelot[58].
71 Incestus, fornicator immundus.
72 Incastratura, coniunctio tabularum, nůth[59].
73 Impetigo, cutellus[60] vel ruda[61].
74 Inquilinus, vernaculus vel advena.
75 Ixion, avis alba, vulturi similis sed minor[62].
76 Illuvies, effusio.
77 Iuniperus, wachalter[63].
78 Incisio[64], divisio, discerptio[65].
79 Infaustus, infelix.
80 Impostor[66], fraudem faciens vel simulator.

46. Sum. Hein. II 332, 57 Ichoos sonus id est galm Köbl. G 62 galm (Schall)...clangor...sonitus 47. ierarcha] ierarchia *corr.* ierarcha A ierarchia BC 48. Sum. Hein. II 332, 60 Ierarcha summus sacerdos (*v. l.* Ierarchia) 49. Sum. Hein. II 332, 62 – *cfr.* υἱός 50. Pap. I 149a 51. Sum. Hein. II 333, 69 52. Sum. Hein. II 333, 70 Involucrum convolutio vestium id est uuollŏch/wollŏchl/wel 53. Isid. *Etym.* XII, I 60, 42 in animantibus bigenera dicuntur que ex diversis nascuntur ut...hybridae ex apris et porcis 54. lebera] lebeta C Sum. Hein. II 333, 72 Iecur/Iecor lebera - *Leber* 55. Sum. Hein. II 333, 73 Ilia lancha/lanchen (*v. l.* lanco) - *Flanken* 56. Sum. Hein. II 333, 74 Intranea intestina, viscera (*v. l.* internea) *cfr.* interanea 57. hegedrůs] hegendrŏs AB Sum. Hein. II 333, 76 Inguina pudenda id est hegedrûs/hegedrůsa/hegedrûsi Dief. I 298c *s. v.* inguen 58. Sum. Hein. II 333, 79 Interrasilis interlimatus id est unterfiloter/underfigiloter - *unter/feilen* 59. Sum. Hein. II 333, 80 Incastratura coniuctio tabularum id est nûth - *Nut* 60. MLW II C 2175, 37 cute(l)la (cutis) pellicula 61. Sum. Hein. II 333, 82 Impetigo cutellus/*citerlus >vel< ruda - *Räude* 62. Pap. I 169b Ixion avis de genere vulturis, alba et minor quam vultur 63. Clos. II Ju 762, 24 - *Wacholder* 64. incisio] inscisio AB 65. Sum. Hein. II 334, 87 Incisio divisio, discerptio (*v. l.* Inscisio) 66. impostor] inpostor C

81 Immunitas, securitas.
82 Iubilum, letitia, que fari non potest.
83 Inclusor, qui gemmas includit.
84 Inclusus, closenare[67].
85 Infusorium, vas in quod funditur.
86 Ignavus, iners, piger, insipiens.
87 Ignominia, infamia.
88 Index, digitus iuxta pollicem.
89 Impudicus, longissimus digitus.
90 Institor, negotiator.
91 Imbrex, tegula, quia imbrem arcet.
92 Insulsus, insipiens, indoctus, sapientie sale non conditus.
93 Insolentia, inquietudo, superbia.
94 Indeptus, adeptus.
95 Iaculus, lintwrm[68], anguis, qui per animalia transit.
96 Impubis, imberbis, nondum barbatus[69].
97 Indisciplinatio, inquietudo.
98 Intestatus, sine testimonio.
99 Iactura, iactus vel dampnum.
100 Impendio voluntarie.
101 Inconsulte, sine consilio.
102 Improbitas, procacitas, presumptio.
103 Insigne, decus vel nobilitas.
104 Inhumanitas, inclementia.
105 Insertibilis, innumerabilis.
106 Indempnis, sine dampno.
107 Indago, investigatio.
108 Intercapedo, intervallum[70], separatio[71].
109 Interstitium[72], interpositio.
110 Intercessor, adiutor vel magister ecclesie intra duos episcopos.
111 Infingatim, non simulate[73].
112 Inextricabilis, insolubilis.
113 Infestus, gravis inimicus.
114 Infestis, non festivus, sine barba[74].
115 Ingenuus, liber, nobilis.
116 Ingenuitas, libertas.
117 Ianista, ianitor[75].
118 Iunicus, iuvencus[76].
119 Iovis, quasi avis vel universalis[77].

67. Sum. Hein. II 334, 95 Inclusus >id est< closenare Clos. II In 18, 719 Inclusus Klosener - *Klausner* 68. Sum. Hein. II 335, 111 Iaculus anguis qui + animalia transiacit/per animalia transit >id est< lintwrm Clos. I Ja 695, 19 Jaculus Lintwurm - *Lindwurm* 69. barbatus] orbatus BC Sum. Hein. II 335, 112 Impubis >imberbis< nondum barbatus (*v. l.* orbatus) 70. intervallum] intervallium AB 71. Sum. Hein. II 336, 125 Intercapedo intervallum vel separatio (*v. l.* intervallium) 72. interstitium] interstatium A interstutium C 73. simulate] simulare AB Sum. Hein. II 336, 128 Infucatim non simulate (*variae lectiones* Infingatim, simulare) 74. Sum. Hein. II 336, 131 Infestes/Infestis non festivus sine barba 75. Sum. Hein. II 336, 134 Ianista ianitor >id est turuuart< 76. Sum. Hein. II 336, 135 77. Sum. Hein. II 336, 136 Iovis quasi avis id est universalis (*v. l.* vel)

120 Iupiter, quasi iuvans pater[78].
121 Induperator, quasi imperator.
122 Ianus, deus initiorum.
123 Iuno, dea aeris, uxor et soror Iovis.
124 Interduca, Iuno, quia nubentes ducit per iter[79].
125 In conum, in rotunditatem.
126 In promptu, palam, in aperto.
127 Itidem, denuo vel similiter.
128 Identidem, iterum atque iterum.
129 Incaustum, atramentum scriptorum.
130 Indigesta, inordinata, incomposita.
131 Incassum, invanum.
132 Insons, innocens.
133 Ilico, statim.
134 Incuria, negligentia.
135 Iugerum, iuchart[80].
136 Iurnalis, morgon[81].
137 Intempestum, tempus medie noctis[82].
138 Industria, ingeniositas.
139 Incola, advena.
140 Imbecillus, infirmus.
141 Immanis vel immitis.
142 Iuridicus, legis peritus.
143 Iactatus, vexatus.
144 Incus, anaboz[83].
145 Ingluvies, gula.
146 Innormis, immensus.
147 Incomptus, incompositus.
148 Imbellis, qui bellare non potest vel non audet.
149 Interula, interior tunica idest camisa.
150 Infula, vitta vel ornatus sacerdotum.
151 Inedia, fames longa.
152 Indigena, inde genitus.
153 Indoles, opinio vel spes.
154 Iris, arcus pluvialis.
155 Iusum, deorsum vel[84] in imum.
156 Ignitior, ardentior.
157 Indefessus, infatigabilis.
158 Incentiva, scintillationes.
159 Impensius, studiosius.
160 In propatulo, in[85] aperto[86].
161 Induvie, indumenta.
162 Inenodabile, insolubile.
163 Innitor, incumbo, insisto, confido.

78. Sum. Hein. II 336, 137 79. Osb. *Der.* D III 22, 189 80. iuchart] iuchait B Sum. Hein. II 337, 150 Iugerum/Iuger >agellus< morgan/iuch/iuchart >cc^{or}xl. pedum< >longitudinem constans< - *Juchart* 81. Sum. Hein. II 337, 150.1 - *Morgen* 82. Hug. *Der.* T 77, 11, 1209 unde et quedam pars noctis dicitur hoc intempestum, idest inopportunum et non aptum tempus alicui rei faciende 83. Sum. Hein. II 337, 159 Incus >incudinis< anaboz Clos. II In 721, 33 Incus Anebůs - *Amboß* 84. vel] *om.* AB Sum. Hein. II 338, 173 Iusum deorsum, in inum Pap. I 169a Iussum, inferiori parte Hug. *Der.* I 119, 631 Iusum adverbium est loci, idest deorsum, et est contrarium ei quod est susum vel sursum 85. in] non A 86. Sum. Hein. II 339, 180 In propatulo in medio/in aperto, palam (*v. l.* non)

164 Ineo, inchoo, incipio.
165 Impingo, offendo, cado.
166 Ire pergo, ire dispono.
167 Inficior, nego.
168 Inficie, negationes.
169 Initio, consecro.
170 Imprecor, maledico.
171 Incido[87], prescido, seco[88].
172 Incido, incurro, cado.
173 Incedo, ambulo.
174 Impono, incuso, superpono, fraudem facio.
175 Irretio, implico, illigo.
176 Illicio, persuadeo, seduco.
177 Infatuo, fatuum facio vel irritum.
178 Impertior, tribuo, inculco, insinuo.
179 Insulto, irrideo, exprobo.
180 Inoleo, cresco.
181 Interno, discerno[89].
182 Intervenio, subvenio, adiuvo.
183 Inhibeo, detineo, prohibeo.
184 Indago, investigo.
185 Insimulo, accuso.
186 Incesso, fatigo.
187 Ignosco, indulgeo.
188 Interluo, interlabor.
189 Indugredior, ingredior.
190 Intricor, immoror, retardo.
191 Indusio, orno vel induo.
192 Insolesco, superbio.
193 Indo, insero.
194 Interpolo, divido, separo.
195 Instrico, defendo[90].
196 Intendo, denuntio.
197 Interlitus, deletus.
198 Iole, locutiones pulchre[91].

87. incido] inscido C 88. Sum. Hein. II 339, 192 Incîdo prescido, seco (*v. l.* Inscido) 89. Sum. Hein. II 340, 205 90. Sum. Hein. II 340, 219 Instrico, -cas defendo 91. Sum. Hein. II 340, 220. 2

Derivationes[1].

I I

1IUS iuris, inde 2**iustus** -tior -simus, a quo 3**iuste** -tius -me et 4**iustitia** -e et componiur 5**iniustus**, a quo[2] 6**iniustitia**, 7**iniuste**. Item iustus componitur 8**iustifico** -as activum et 9**iustitium** -tii idest statio iuris et[3] 10**iuridicus** -a -um et 11**iusiurandum** -di et 12**iniurius** idest sine iure, a quo 13**iniuria** -e et 14**iniurio** -as vel 15**iniurior** -aris et 16**iurgo** -as, quod componitur 17**obiurgo** -as et 18**iusiurgo** idest iure urgeo vel iure vulgo et a iurgo 19**iurgium** -ii.

I II

1**IUDEX** -cis, inde 2**iudicium** et 3**iudiciarius** -a -um et 4**iudico** -as activum, quod componitur 5**diiudico**.

I III

1**IURO** -as neutrum, inde 2**iuramentum** -ti et componitur 3**periuro**, a quo 4**periurus** -a -um, 5**periurium** -rii, 6**adiuro**, 7**coniuro**, 8**deiuro**.

I IV

1**IMBER** imbris, a quo 2**hibernus** -a -um vel secundum quosdam ab <imber et septem>[4] componitur [imber] 3**september** idest septimus ab imbre, 4**october**, 5**november**, 6**december** auctorizante Prisciano[5].

I V

1**IACIO** -cis ieci neutrum et caret verbalibus, inde 2**iactus** -tus -tui et 3**iaculum** -li, a quo 4**iaculator** -ris et 5**iaculabilis** -le. Item a iacio 6**iacto** -as frequentativum et componitur 7**adicio** adieci adiectum, 8**initio**, inde 9**in-**

[1] derivationes] *om.* AB [2] a quo] *om.* AB [3] iuris et] *om.* AB [4] imber et septem] hieme x [5] Prisc. *Inst.* VI 40, 15-6, 230 'imber imbris' et ab eo composita, ut 'September Septembris', 'October Octobris'

iecto -as et[6] [10]**conicio**, [11]**coniectio** et [12]**coniectura** -e, [13]**proicio**, [14]**deicio**, [15]**disicio**, [16]**obicio**, a quo [17]**obex** -cis et [18]**obiectu[tu]s** -tus et [19]**obiecto** -as.

I VI
[1]**IACEO** -es -cui neutrum et caret supinis et componitur [2]**adiacet**, [3]**periacet**, [4]**subiacet**, [5]**interiacet**.

I VII
[1]**IUGUM** -gi, a quo [2]**iugalis** -le et [3]**iugo** -as, quod non est in usu, quod componitur [4]**subiugo** -as et [5]**coniugo** -as, inde [6]**coniugatio**.

I VIII
[1]**IEIUNO** -as neutrum, inde [2]**ieiunus** -a -um et [3]**ieiunium** -nii.

I IX
[1]**IUGIS** iuge, inde [2]**iugiter** adverbium.

I X
[1]**IRA** -e, inde [2]**irascor** -ceris -tus sum deponens et [3]**irascibilis** -le, -[4]**liter** adverbium. Item ab ira [5]**iracundus** -a -um, a quo [6]**iracundia** -e.

I XI
[1]**IDOR** Grece, aqua dicitur Latine, inde [2]**idropicus** -ca -cum idest aquosus et [3]**idropisis**.

I XII
[1]**IOCUS** -ci, inde [2]**iocundus** -a -um et [3]**iocunditas** -tis et [4]**iocor** -aris -tus sum, a quo [5]**iocatus** -tus -tui et [6]**iocundor** -aris et a ioco [7]**iocosus** -a -um.

I XIII
[1]**INDEX** -cis, inde [2]**indicium** -cii et [3]**indico** -as activum.

I XIV
[1]**IMITOR** -aris deponens, a quo [2]**imitator**, [3]**imitamen**.

[6] et] *om.* B

I XV

Hic et hec [1]**INSIGNIS** et hoc insigne, inde [2]**insignio** activum.

I XVI

[1]**IN** prepositio, a quo [2]**intra** et [3]**inter**, quod ponitur pro positivo et dicimus intra [4]**interior**, [5]**intimus** et ab in [6]**intimo** -as neutrum. Item ab in [7]**intus**, [8]**intrinsecus** et [9]**intro** adverbium, a[7] quo [10]**introrsum**. Item ab in [11]**intro** -as -vi, [12]**intestinus** -a -um et componitur intus [13]**abintus**, [14]**deintus**. Item ab in [15]**infra**, [16]**inferior**, [17]**infimus** et [18]**infimo** -as -vi et [19]**infimatis**. Item ab in [20]**inferus** -a -um, a quo [21]**inferie** -arum. Item ab in [22]**infernus**, a quo [23]**infernalis** -le.

I XVII

[1]**IS** eius, a quo [2]**eo** adverbium et [3]**idem**[8] et [4]**eodem** adverbium et componitur [5]**isdem**, is demum.

I XVIII

[1]**INDUO** -is indutum activum, inde [2]**indumentum** -i, [3]**induvie**.

I XIX

[1]**ISTRIO** -nis ioculator, quod componitur hic et hec [2]**timpanistria**[9] -e idest istrio, que canit cum timpanis.

I XX

[1]**IUVENIS** -nior superlativo caret, inde [2]**iuvenilis** -lior, -[3]**liter** et [4]**iuventus** -tis et [5]**iuventa** -e et [6]**iuveneo** -nes, quod non est in usu, a quo [7]**iuvenesco** -cis, quod componitur [8]**reiuvenesco**. Item a iuvene [9]**iuvencus** -[10]**a**.

I XXI

[1]**IMUS** -a -um, quod componitur secundum quosdam [2]**eximius** idest extra imos, inde [3]**eximietas**.

I XXII

[1]**IUBILO** -as neutrum, inde [2]**iubilum** -li et [3]**iubileus** -ei.

[7] a] in AB [8] et idem] et *om.* A et itidem C [9] timpanistria] timpanistra AB

I XXIII

[1]**INQUINO** -as activum, a quo [2]**inquilinus** -a -um, Salustius in primo libro 'inquilinus urbis Rome'[10]. Dicitur etiam inquilinus in coquina morans et inquino componitur [3]**coinquino**.

I XXIV

[1]**IGNIS**, a quo [2]**igniculus** -li e [3]**igneus** -a -um, a quo [4]**igniolus** -li et [5]**ignitus** -a -um, quod componitur [6]**benignus** idest bene ignitus. Item ab igne [7]**ignio** -is -ivi. Item ignis componitur [8]**ignigena** -e et [9]**ignivomus** -a -um.

I XXV

[1]**INTEGER** integra -grum -grior -rimus, inde [2]**integritas** et [3]**integro** -as, quod non est in usu, a quo [4]**integrasco** -cis. Terentius 'hoc malum integrascit'[11].

I XXVI

[1]**INDAGO** -nis, a quo [2]**indago** -as -vi activum.

I XXVII

[1]**IUNGO** -is -xi -ctum activum, a quo [2]**iunctura** -e et [3]**iuncticius**[12] -a -um et iungo componitur [4]**adiungo**, [5]**subiungo**, [6]**iniungo**, [7]**coniungo**, a quo [8]**coniunx** -gis, testante Prisciano[13]. Inde [9]**coniugium** -gii et [10]**coniugalis**.

I XXVIII

[1]**ICO** icis ici[14] ictum, a quo [2]**ictus** -tus -tui ut asserit Priscianus[15] et ab ictu [3]**ictuo** -as neutrum.

I XXIX

[1]**INTERPRES** -tis, a quo [2]**interpretor** -ris, inde [3]**interpretator** et [4]**interpretatio**.

I XXX

[1]**INCHOO** -as neutrum, a quo [2]**inchoativus** -a -um.

[10] Sall. *Catil.* 31, 7, 25 inquilinus] inquilinus civis [11] Ter. *Andr.* 688, 36 [12] iuncticius] iunctius C [13] *quoad* coniunx a iungo *cfr.* Petr. Hel. *Sum. sup. Prisc.* I 144, 16 coniunx dicitur a coniungendo, quod componitur ex 'con' et 'iungo' [14] ici] *om.* AB [15] Prisc. *Inst.* X 17, 23-4, 509

I XXXI
[1]**ITERUM** adverbium temporis vel coniunctio causalis, inde [2]**itero** -as et componitur [3]**reitero** et [4]**iterato** adverbium.

I XXXII
[1]**IUBEO** -es iussi -sum activum, a quo [2]**iussio** -nis et [3]**iussum** -si et [4]**iussus** -sus -sui, quod componitur [5]**iniussus** idest sine iussu.

I XXXIII
[1]**INGUEN** -nis, a quo [2]**inguinarius** -a -um.

I XXXIV
[1]**ILIUM** -lii, a quo [2]**iliosus** -a -um.

I XXXV
[1]**INANIS** -ne, a quo [2]**inaniter** adverbium et [3]**inanio** inanis -nivi activum, quod componitur [4]**exinanio**.

I XXXVI
[1]**INFICIOR** -ris inficiatus sum idest nego -as , a quo [2]**inficialis** -le.

I XXXVII
[1]**INSTIGO** -as activum, a quo [2]**instigabilis**[16] et [3]**instinctus** -tus -tui.

I XXXVIII
[1]**IUVO** -as activum, a quo [2]**iuvamen** -nis et componitur [3]**adiuvo** -as, inde [4]**adiutor**, a quo [5]**adiutorium** et a supino adiutu, u in o, fit [6]**adiuto** -as frequentativum.

[16] instigabilis] instagabilis B

K I

[1]**KARUS** -ra -rum -rior -simus, a quo [2]**karitas** -tatis et [3]**karitativus** -a -um.

K II

[1]**KARISMA** -tis.

K III

[1]**KALOS** Grece, bonus Latine[1], inde [2]**kaledemon** idest bonus angelus.

K IV

[1]**KACOS** Grece, malus Latine, inde [2]**cacodemon** idest malus angelus.

K V

[1]**KYRIE** Grece, pater Latine vel deus.

[1] latine] later AB   Sum. Hein. II 344, 0.2 Kalos grece, bonus latine (*v. l.* later)

Expositiones[1] de L[2].

1 Lamech, percutiens vel humilis[3].

2 Loth, declinans vel vinctus[4].

3 Laban, dealbatio[5].

4 Lia, laboriosa[6].

5 Lamuel, dilectus Dei vel in quo est Deus[7].

6 Lazarus, adiutus[8].

7 Levita[9], minister.

8 Lisanias, nativitas contemptionis[10].

9 Leviticus, ministerialis vel oblatorius.

10 Leviathan, additamentum eorum interpretatur draco vel serpens vel cetus, diabolum significat[11].

11 Levi, additus vel assumptus vel auditus[12].

12 Lucas, ipse consurgens vel elevans[13].

13 Laph, disciplina[14].

14 Logos, sermo vel ratio.

15 Lex, rex intepretatur[15].

16 Logica, rationalis.

17 Logium, lamina in pectore pontificis, idest rationale.

18 Larin, varietas[16], inde

19 Lyra, a variis vocibus[17].

20 Lyricum carmen vario metro compositum.

21 Letum, mors.

22 Lethos, sopor vel oblivio.

23 Letheosus, obliviosus vel mortifer.

24 Logis nois, cogitationibus mentis.

25 Lian, valde[18].

26 Lampron, ignis[19].

1. expositiones] *om.* AB 2. de L] *om.* AC 3. Hier. *Lib.* 68,3 4. Hier. *Lib.* 68, 5-6 Lot vinctus sive declinatio (*v. l.* Loth) 5. Hier. *Lib.* 68, 6 6. Hier. *Lib.* 68, 7 7. Sum. Hein. II 344, 5 Bed. *in parab. Salom.* PL, 91, 1028a Lamuel interpretatur, in quo Deus 8. Hier. *Lib.* 140, 7 9. levita] *om.* AB 10. contemptionis] conteplationis C Hier. *Lib.* 140, 4 Lysania nativitas tentationis (*v. l.* Lisania) Sum. Hein. II 344, 8 Lisanias nativitas, contemptionis/conceptionis 11. Hier. *Lib.* 133, 25 12. Hier. *Lib.* 68, 7-8 13. Hier. *Lib.* 156, 14 14. Sum. Hein. II 344, 13 15. Sum. Hein. II 344, 16 Leo rex interpretatur (*v. l.* Lex) 16. Sum. Hein. II 345, 19 Lirin varietas (*v. l.* Larin) Hug. *Der.* L 84, 695 Lirin grece, latine dicitur diversitas vel varietas 17. variis vocibus] *mutato ordine* C Sum. Hein. II 345, 19 Lirin varietas; hinc/inde lira a variis vocibus (*v. l.* vocibus variis) 18. Sum. Hein. II 345, 25 19. Sum. Hein. II 345, 26 Lampron/Labron ignis – *cfr.* λαμπρός

27 Lexis, dictio.
28 Linphaticus, insanus.
29 Lachesis, una Parcarum, sors interpretatur.
30 Lampos, unus equorum solis, lucens interpretatur[20].
31 Lemnis[21], Vulcanus, deus ignis, lutosus interpretatur.
32 Licius, Apollo a Lyco fano.
33 Latoius, Apollo a Latona matre.
34 Logium, responsum vel ratio.
35 Lacus[22] Asfaltis, mare Rubrum[23].
36 Limma, semitonium.
37 Limma, corruptum[24].
38 Leum vinum[25].
39 Lichnus, lucerna[26].
40 Linsa, bestiarum dea[27].
41 Leucothea, alba dea idest aurora.
42 Leuxos, albus flos idest lilium[28].
43 Litur[i]gi, celestes ministri vel dii morbos <...> vel labo<...>tores[29].
44 Letargus, obliviosus morbus.
45 Limna[30], stagnum[31].
46 Litos, papa[32].
47 Lebbeus[33], circulus[34].
48 Lesium, paradisus[35].
49 Limpha, aqua.
50 Licos, lupus.
51 Leuga, miliarium unum et semis.
52 Latria, servitus divina.
53 Libra, XII uncie vel pensa.
54 Librum, saph[36], humor[37] sub cortice[38].
55 Libertus, servus liber factus.
56 Libertinus, filius liberti.
57 Liberalis, largus.

20. Sum. Hein. II 345, 30 Forc. *On.* Lamprus...unus ex equis Solis 21. *cfr.* Lemnius 22. lacus] linis C *cfr.* Flav. Ios. *De bell. Iud.* IV 476, 119-20 τῆς Ἀσφαλτίτιδος λίμνης 23. Sum. Hein. II 345, 35 Linis asfaltis mare rubrum (*v. l.* Lacus) *cfr.* Isid. *Etym.* XIII, XIX 3, 102 Lacus Asphalti idem et mare Mortuum 24. Sum. Hein. II 345, 37 – *cfr.* λῦμα 25. Sum. Hein. II 345, 38 Lieum vinum (*v. l.* Leum) *cfr.* Lyaeus 26. Sum. Hein. II 346, 42 27. Sum. Hein. II 345, 39 Linsa bestiarum dea [*v. l.* (L)inpha] Pap. L 183b Linsa dea bestiarum silvestris 28. *cfr.* λευκός 29. labotores] labomtores A Sum. Hein. II 346, 44 Liturgici cęlestes ministri vel dii morbos inferentes vel laboris solutores (*variae lectiones* labo^{ra}tores, labotores) 30. limna] linna BC 31. Sum. Hein. II 346, 46 – *cfr.* λίμνη 32. Sum. Hein. II 346, 48 Lithos lapis (*variae lectiones* Litos papa) 33. lebbeus] leppeus C 34. Hier. *Lib.* 137, 13 Lebbaeus figuratum nomen a corde, quod nos diminutive Corculum possumus adpellare Sum. Hein. II 346, 47 Lebbeus id est circulus (*v. l.* Leppeus) 35. Sum. Hein. II 346, 52 – cfr. Du Cange *s.v.* Lesia, lo paradiso, in Glossar. Lat. Ital. Ms. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Lessia, paradisum 36. - *Saft* 37. humor] humorum C 38. Sum. Hein. II 346, 55 Librum humor sub cortice id est saf (*variae lectiones* humorum, saph)

58 Ligo, sech[39].
59 Larus, avis, musare[40].
60 Laoficus, grunspeth[41].
61 Luter[42], otter, bestia aquatica[43].
62 Lumbricus, regenwrm[44].
63 Laudula, lericha, a laude[45].
64 Locusta, hŏwescrikel[46].
65 Licisca, breckin[47] vel mistbella, canicula[48].
66 Linter, wint, canis velox[49].
67 Linx, luhs[50].
68 Lumbi, ilia vel renes.
69 Lacertus, musculus brachii.
70 Lammia, holzwib, quoddam monstrum mulieri simile[51].
71 Lares, dii ignis vel domorum vel ipse domus.
72 Lemures, Lares cum corporibus morantes vel nocturni demones.
73 Larve Lares mali, quedam monstra[52].
74 Lanugo, fructus cardui vel lana terre idest mies[53].
75 Lathomus, lapidum cesor, steinmeizel[54].
76 Lapidicines, lapidum cesores.
77 Laqueatus, pictus.
78 Laquear, himelize[55].
79 Lacunar etiam himelize[56] vel luminare pendens.
80 Latrine, cloace idest aqueductus.
81 Lima, figila[57].
82 Lutamia[58], genus carceris.

39. - *Sech* 40. Sum. Hein. II 347, 59 Larus avis id est musare Sch. 632a *s.v.* mûsaro *cfr. Mäusebussard* (Strick.1, 318) 41. grunspeth] grunzpeth A *sup. scrip.* avis B Sum. Hein. II 347, 60 Loaficus/Laoficus grůnspeht (*v. l.* grunspeth >avis<) Dief. L 317c Laoficus...gruonspet - *Grünspecht* 42. *cfr.* lutra 43. Clos II Lu 846, 71 Du Cange *s.v.* Animal amphibium - *Otter* 44. regenwrm] regenwurm AB Sum. Hein. II 347, 62 - *Regenwurm* 45. Sum. Hein. II 347, 63 Clos. II 790, 127 Laudula Leriche, avis - *Lerche* 46. hŏwescrikel] hŏwesrikel AB Sum. Hein. II 347, 64 Locusta non plenum volatile id est hŏwescrikel/hŏscrecchil/howesreche/haberscreke/hovsta-phel (*v. l.* hŏwesrikel) Dief. L 335b Locusta...houscrichel - *Heuschrecke* 47. - *Bracke* 48. Sum. Hein. II 347, 65 Licisca mistbella vel zoha/breckin >canicula< Pap. L 181a Lycisci dicuntur canes nati ex lupis et canibus 49. Sum. Hein. II 347, 66 Linter canis >velox< id est wint Clos. II Li 822, 104 Linther Narte oder wint, scilicet canis, vel schiffelin - *Windhund* – cfr. s 541: spartus 50. Clos. II Li 822, 107 - *Luchs* 51. Sum. Hein. II 348, 70 Lamia quoddam monstrum mulieri simile id est holzmuwa/holzvrowe/holzwib (*v. l.* Lammia) Sch. 415b holzwîb 52. Sum. Hein. II 348, 73 Larve lares mali, quedam monstra screzza vel scrato 53. Sum. Hein. II 348, 74 Götze 160a mies...Moos, Moosboden - *Moos* 54. Sum. Hein. II 348, 76 Lathomus lapidum cesor id est steinmezzo/steinmeize/steinmeizil (*v. l.* steinmeizel) - *Steinmetz* 55. himelize] himelze A Sum. Hein. II 348, 79 Laquear himellizze (*variae lectiones* himelize, himelze) *cfr. Zimmerdecke* (Strick.1, 320) 56. himelize] himelze A humelize B Dief. L 315c-316a Sch. 398a *s. v.* himelitze 57. figila] fizila A fengel B Sum. Hein. II 348, 82 Lima fîla/figila Clos. II Fi 817, 69 Lima Figele - *Feile* 58. *cfr.* lautumiae

83 Laterculus, scindila[59] idest dil[60].
84 Limatus, politus, mundatus.
85 Lanceola, modica lancea.
86 Lineolus, filum, snůr[61].
87 Lupatis frenis vel chamis[62].
88 Lorum, funis vel ligatura.
89 Lunule, ornamenta mulierum aurea in modum lune.
90 Lacinia, ora vestimenti idest soum vel ort[63].
91 Licium, harloph vel vicze[64].
92 Laciniosus, laceratus.
93 Lectica, vehiculum super quattuor equos.
94 Lumbare, modica bracha, diechbruch[65].
95 Lesciva, louga[66].
96 Lena, lilachan[67].
97 Lanarius, qui lanam operatur[68].
98 Lanitium, lane opus vel lana.
99 Lacerna, chozzo[69].
100 Lamina, blech[70], tenuatum metallum.
101 Lagena, crůch[71] vel lagella, vas fictile vel lapideum[72].
102 Laguncula similiter.
103 Lances, vasa quibus sacrificatur.
104 Lanx, scutella libre.
105 Lenticula, vas modicum olei eneum.
106 Lechitus, vitreum vas idest ampulla[73].
107 Lebes, caldarium magnum.
108 Lituus, tuba cornea.
109 Libatoria, vasa sacrificii.
110 Loculus, vas mortuorum idest baro[74].
111 Lubrum[75], lefs[76] vel labil[77] vel labrum vel labium[78].

59. *cfr.* scandula 60. Dief. L 320a Sch. 102b-103a *s. v.* dil 61. Sum. Hein. II 349, 87 Lineolus filum id est snůr - *Schnur* 62. Sum. Hein. II 349, 88 *cfr.* Hor. *Carm.* I 8, 6-7, 40 nec lupatis/ temperat ora frenis? 63. Sum. Hein. II 349, 91 - *Saum* 64. Sum. Hein. II 349, 92 Licium harlifa/harloph vel fizza Dief. L 328b Licium...vicze...harluf 65. Dief. L 339a Sch. 101a *s. v.* diechbruoch 66. Sum. Hein. II 356, 200 Lexiva aqua cinere mixta id est lŏga Clos. II Le 806, 90 Lexivium Loͤuge - *Lauge* 67. Sum. Hein. II 350, 97 68 operatur] *sup. scrip.* carpit AB Sum. Hein. II 350, 98 Lanarius qui lanam operatur (*v. l.* carpit) 69. chozzo] cozzo BC Sum. Hein. II 350, 100 Lacerna vestis fimbriata id est kozzo (*variae lectiones* chozzo, cozo) Dief. L 314c Lacerna...chozzo Sch. 509a *s. v.* cozo 70. Clos. II La 779, 56 - *Blatt* 71. crůch] chcruh B Sum. Hein. II 350, 102 Lagena vas fictile vel lapideum id est cruog vel lagella - *Krug* 72. Sum. Hein. II 350, 102 Lagena vel fictile vel lapideum id est cruog vel lagella (*v. l.* crůch) 73. 3 Reg. 17, 14, 490 nec lecythus olei minuetur Sum. Hein. II 350, 107 74 baro] bare A Sum. Hein. II 352, 135 Loculus vas mortuorum corporum >id est baro< (*v. l.* bare) 75. lubrum] labrum AB 76. - *Lefze* 77. vel labil] hic labii A *cfr.* b 184: belvis 78. Sum. Hein. II 352, 136 Lubrum vel labrum vel labium lefs/lefse vel labil/snabel/labetroch (*v. l.* labii) Clos. II Lu 2 C 835 Lubrum Lŏffel - *Löffel*

112 Leuter, concha[79].
113 Laganum, panis in modum circuli et oleo frictus.
114 Liticen, lituo canens.
115 Lapates, fructus fici inter duas tabulas pressi[80].
116 Lapatus, ampher[81].
117 Labrusca, mala uva idest huntesbere vel vitis inutilis[82].
118 Lappa, blethteca[83].
119 Lappatum[84], cletto[85].
120 Lolium, ratin[86].
121 Lubisticum, lubistikel[87].
122 Libanus, arbor thuris vel proprium nomen montis.
123 Lens lentis, linsin[88].
124 Lens lendis, niz[89].
125 Lepus leporis, haso[90].
126 Lepos[91] leporis, eloquentia[92].
127 Leopardus, ex leena et pardo nascitur.
128 Luscinia, nachtegal[93].
129 Lepidus, eloquens, sapiens.
130 Luteus, splendidus.
131 Luscus, unioculus.
132 Locuples, dives quasi locus plenus.
133 Lacer, curtatis auribus.
134 Limpidus, levis, purus.
135 Legislator, legis dator.
136 Libia, limpida[94].
137 Lis, rixa.
138 Laureatus, coronatus.
139 Lentus, otiosus vel flexibilis vel piger.
140 Liciator, provocator.
141 Liniamentum, similitudo.
142 Later, ciegel[95].
143 Levigatus, limpidatus, levis factus.
144 Lustrum, quinquennium.
145 Lupa, meretrix.

79. Sum. Hein. II 352, 137 Luter/Laïter concha vel labrum id est >labil< (*v. l.* Leuter) Dief. L 314b Labium...labil (idest leuter, conca) Clos. II Lu 846, 71 Luter Ydem oder wesche vas Hug. *Der.* L 106, 18, 710 hic luter -eris, idest conca vel cantarus aquarius 80. Hug. *Der.* L 27, 647 Lapates, carice, ficus sicce 81. Sum. Hein. II 352, 141.1 - *Ampfer* 82. Sum. Hein. II 352, 142 83 blethteca] bleticha A Dief. L 318 bc Lappa...blete-, cleth 84. *cfr.* lapathum 85. Sum. Hein. II 353, 143 Lappa vel lappatum leticha/bleticha vel cletto/chledda (*variae lectiones* blechteca, pleticha) - *Klette* 86. Sum. Hein. II 353, 344 Lolium ratin/rate Clos. II Lo 831, 14 Lolium Ratte in Korne - *Kornrade* (Strick. 1, 324) 87. Sum. Hein. II 353, 145 Lubisticum lubistechel/lubestecco (*v. l.* lubistikel) Dief. L 327a v. Libisticum: Libisticum...lubistickel - *Liebstöckel* 88. Sum. Hein. II 353, 147 Lens, lentis >quoddam legumen< linsin/linsi - *Linse* 89. Sum. Hein. II 353, 148 Lens, lendis >animal< niz Dief. L 323c Lens -dis...nis - *Niß* 90. Sum. Hein. II 353, 151 - *Hase* 91. lepos] lepor AB 92. Sum. Hein. II 353, 152 Lepos, lepôris eloquentia (*v. l.* Lepor) 93. nachtegal] nachtegela BC Sum. Hein. II 353, 150 Luscinia avis id est nahtegala/nahtegela (*variae lectiones* nachtegal nachtegela) Dief. L 340a Luscinia...nachtegal, nachtegael - *Nachtigall* 94. libia limpida] *mutato ordine* C Sum. Hein. II 354, 162 Libia limpida (*v. l.* Limpida libia) 95. - *Ziegel*

146 Lustrum, cubile vel cursitatio ferarum.
147 Lupanar, meretricum domus.
148 Leno, wibgernere vel hůrmachere[96].
149 Lenocinium, turpiloquium.
150 Levir[97], zeicher[98].
151 Lictor, minister vel carnifex.
152 Lanista, carnifex, lictor.
153 Laniones, carnium venditores.
154 Litator, sacrificator.
155 Lactes, partes intestinorum.
156 Lecebra, voluptas[99].
157 Luculentas, pulchritudo[100].
158 Luculentus, apertus, luce plenus.
159 Laxatio, cum membrum de iunctura labitur[101].
160 Lividus, ceruleus vel invidus.
161 Luridus, pallidus, sordidus.
162 Laciniosus, questuosus vel laceratus.
163 Lugubris, tristis, flebilis.
164 Lautus, mundus, pulcher.
165 Liminosus[102], apertus[103].
166 Libramen, examinatio.
167 Liminium, captivitas[104].
168 Legio, sex milia militum.
169 Ludicrum[105], iocus.
170 Ludus, litterarum scola puerorum.
171 Lesur, debitor[106].
172 Lucubratio, vigilia.
173 Lucubratiuncula, parva vigilia vel brevis sententia.
174 Lacerdus, clades inguinaria[107].
175 Lumentum, nitrum in modum salis[108].
176 Latium, Italia, quod ibi latuerit Saturnus.
177 Lixa, mercennarius exercitum sequens.
178 Laticelseum vinum[109].
179 Latex, liquor, aqua vel vinum.
180 Linter, navicula.
181 Lembus, similiter.

96. hůrmachere] hurmachere B Sum. Hein. II 354, 173 Leno wibgerner vel huormachare (*variae lectiones* wibgernere, hůrmachere, hurmachere) Sch. 1136a *s. v.* wîbgërn, *ibid.* 432b huormachâre 97. levir] lenir cyfrax levir A lenir levir B lenir C 98. zeicher] *om.* A Sum. Hein. II 355, 174.1 Levir zeicher (*v. l.* lenir) Müll. II Z 866, 3 zeicher stm. schwager...levir 99. Pap. L 176a Sum. Hein. 355, 180 100. Sum. Hein. II 355, 182 Luculentas/Luculenta pulchritudo Hug. *Der.* L 100, 38, 705 hec luculentia -e, claritas et lucis plenitudo et hec luculentas -tis, idem 101. labitur] delabitur AB Sum. Hein. II 355, 181 Laxatio/Luxatio cum membrum de iunctura/uinctura labitur (*v. l.* delabitur) 102. liminosus] limimosus BC 103. Sum. Hein. II 355, 189 Luminosus apertus (*v. l.* Limimosus) 104. Sum. Hein. II 355, 192 Liminium captivitas vel mors parentum 105. ludicrum] ludichrum AB 106. Sum. Hein. II 356, 195 107. Pap. L 172a Sum. Hein. II 356, 198 CGL V 629, 44 108. Pap. L 187b Lumentum vitrum Sum. Hein. II 356, 201 Lumentum nitrum/vitrum in modum salis – cfr. lomentum 109. Sum. Hein. II 351, 114 Latices sevum/Laticesseum/Laticelseum vinum

182 Libo, gusto, sacrifico.
183 Latebrosus, obscurus, occultus.
184 Lustro, circueo vel purgo[110].
185 Lentesco, mollesco.
186 Lucubro, vigilo.
187 Lectito, frequenter lego.
188 Ligurio, summatim gusto.

110. Sum. Hein. II 351, 120 Lustro circueo/circumeo vel purgo

Derivationes[1].

L I

1**LUCEO** -es neutrum et caret supinis, inde 2**lucerna** -e et a preterito luxi per apocopen[2] 3**lux** -cis, a quo 4**lucidus** -a -um -dior -simus, -5**de** -dius -me et a lucido componitur 6**dilucido**[3] -as. Item a luce 7**luculentus** -a -um et componitur 8**lucifer**, 9**lucifluus**. Item a luce 10<**lucina**>[4] animal, quod nocte lucet et 11**lucesco** inchoativum et componitur 12**reluceo**, 13**alluceo**, 14**illuceo**, que omnia carent supinis.

L II

1**LUO** -is lui neutrum et caret supinis, a quo 2**lumen** luminis eo quod luit idest delet tenebras et a lumine 3**luminare** -ris et componitur 4**illumino** -as. Item a luo hec 5**lues** -is et 6**lutum** -ti, a quo 7**luteus** -a -um et 8**luteolus** -a -um et 9**lutulentus** -a -um et componitur 10**abluo**, 11**diluo**, a quo 12**diluvium**, 13**perluo** -is, 14**proluo**, a quo 15**proluvium** idest devastatio. Terentius in Adelphos 'quod proluvium? quod est ista largitas?'[5]. Item luo componitur 16**eluo**, a quo 17**eluvies** -ei que omnia a luo composita activa sunt et carent supinis.

L III

1**LEO** -es -vi, quod non est in usu, inde 2**letum** -ti idest mors eo quod delet vitam et a leto 3**letalis** -le et componitur letum 4**letifer** -a -um et componitur leo 5**deleo** -levi -letum activum, 6**releo** -vi.

L IV

1**LAVO** -as -vi lotum vel lautum activum, inde 2**lautor**, -3**trix** et 4**lavacrum**.

[1] derivationes] *om.* AB [2] apocopen] apocapen A [3] dilucido] dilucudo C [4] lucina] *om.* AB *spat. vac.* C Osb. *Der.* LXV 45, 365 et hec lucina e .i. quedam modica avis [5] Ter. *Ad.* 985, 323 quod prolubium? Quae istaec subitast largitas?

L V

[1]**LARGUS** -gior -simus, inde [2]**largitas** -tis, -[3]**ge** -gius -me. Item a largo componitur [4]**elargo** -as et [5]**largior** -ris -tus sum commune, inde [6]**largitor** -ris -[7]**trix**, -[8]**tio** et componitur [9]**dilargior**.

L VI

[1]**LUGEO** -es luxi luctum neutrum, a quo [2]**luctus** -tus -tui et [3]**luctuosus** -a -um et [4]**lugubris** -bre et componitur luctus [5]**luctificus**.

L VII

[1]**LEGO** -is legi -tum -tu activum, a quo [2]**lector**, -[3]**trix**, -[4]**tio**, inde [5]**lectionarius**. Item a lego [6]**lex** legis[6], a quo [7]**legalis** -le, -[8]**iter** adverbium et lex componitur [9]**exlex** idest sine lege et [10]**legitimus** -a -um, -[11]**time** et a lego [12]**legito** et [13]**lecto** -as et [14]**lecturio** -ris et [15]**lectito** -as et componitur [16]**perlego** -gi, [17]**negligo** -xi, inde [18]**negligentia** -e, -[19]**genter**. Componitur etiam [20]**diligo**, a quo [21]**dilectus** -tior -simus, [22]**eligo**, a quo [23]**electivus** -a -um, [24]**electio**, [25]**colligo**[7], [26]**collectivus** -a -um, [27]**collectio**.

L VIII

[1]**LIQUO**[8] liquis liqui activum et caret supinis et componitur [2]**delinquo**, a quo [3]**delictum**, [4]**relinquo**, quod componitur [5]**derelinquo**, inde [6]**reliquie** -arum et [7]**reliquus** -a -um.

L IX

[1]**LETOR** letaris -tus sum, inde [2]**letus** -tior -simus, a quo [3]**letitia** -e et [4]**letabundus** -a -um, [5]**letabilis** -le et letus componitur [6]**letifico** -as.

L X

[1]**LIQUEO** -es neutrum defectivum et caret supinis, inde [2]**liquor** -ris, [3]**liquidus** -dior -dissimus, -[4]**de** -dius -sime. Item a liqueo [5]**liquesco** inchoativum et componitur [6]**eliqueo**. Ovidius in quarto 'protinus inbutum celesti nectare corpus delicuit'[9]. Componitur etiam [7]**liquefacio**.

L XI

[1]**LIQUO** -as neutrum componitur [2]**eliquo**.

[6] legis] leges AB [7] colligo] *om.* AB [8] liquo] linquo A [9] Ov. *Met.* IV 252-3, 85

L XII
[1]**LIQUITUR** verbum defectivum.

L XIII
[1]**LUXUS** -xus -xui, inde [2]**luxuria**, [3]**luxuries** -ei, [4]**luxuriosus** -a -um, -[5]**ose**, inde [6]**luxurio** -as.

L XIV
[1]**LIGO** -as activum, inde [2]**ligatura** -e et [3]**ligula** -le et [4]**ligamen** -nis et componitur [5]**subligar** et ligo componitur [6]**alligo**, [7]**religo**, [8]**subligo**.

· L XV
[1]**LEVIS** -ve -vior -simus, a quo [2]**levitas**, -[3]**viter** adverbium[10] et [4]**levo** -as activum, a quo [5]**levamen** et componitur [6]**allevio** -as activum. Levis quando pro plano accipitur prima sillaba producitur in alio verbo brevis et a levi pro plano [7]**levigatus** -a -um.

L XVI
[1]**LENIS** -nior -simus, a quo [2]**lenitas** -[3]**niter** et [4]**lenio** -nis activum, a quo [5]**lenimen** -nis et [6]**leno** -nis et hec [7]**lena** -e et componitur lenio [8]**delinio** activum.

L XVII
[1]**LINO** -nis livi neutrum, a quo [2]**litura** -e et componitur [3]**oblino** -nis oblivi oblitum et [4]**illino** -nis.

L XVIII
[1]**LINIO** -is lini linitum activum. Hoc [2]**linum** -ni, a quo [3]**lineus** -a -um et [4]**lintheum**, a quo [5]**lintheamen**.

L XIX
[1]**LIMUS** -mi, inde [2]**limosus** -a -um et componitur limus [3]**illimis** illime idest sine limo, inde Ovidius 'fons erat illimis'[11].

L XX
[1]**LATEO** -es -tui neutrum et caret supinis, inde [2]**latex** -cis et [3]**laterna** -e et [4]**latibulum**. Hic et hec [5]**latro** -nis, a quo [6]**latrocinium** et [7]**latruncu-**

[10] adverbium] *om.* BC [11] Ov. *Met.* III 407, 67

lus et [8]**latrocinor** -ris et [9]**latrina** -e et [10]**latito** -as et lateo componitur [11]**diliteo**[12], [12]**dilato** -as activum[13].

L XXI

[1]**LATUS** -a -um -tior -simus, a quo [2]**late** -tius -me et [3]**latitudo** -nis[14] et componitur [4]**dilato** -as activum[15].

L XXII

[1]**LOCUS** -ci in singulari numero masculinum, in plurali hec loca vel hi loci, a quo [2]**localis**, -[3]**liter** et a loco [4]**loculus** -i et [5]**loco** -as -vi activum, inde [6]**locito** -as et componitur [7]**colloco**.

L XXIII

[1]**LIBERO** -as activum, inde per apocopen[16] [2]**liber** -a -um, a quo [3]**libertas** -tis, liber -ior superlativus eius in usu non habetur. Item a liber [4]**liberalis** -le, item a libero [5]**libertus**, a quo [6]**libertinus** et libero componitur [7]**delibero**.

L XXIV

[1]**LANIO** -as -vi activum, inde [2]**lanio** -nis et [3]**laniamentum** -ti et [4]**lanisto** -as et componitur [5]**dilanio** -as.

L XXV

[1]**LACERO** -as -vi activum, inde [2]**lacerarium** -rii et [3]**lacesso** -sis et lacero componitur [4]**semilacero**, [5]**dilacero**.

L XXVI

[1]**LAUS** -is, inde [2]**laudo** -as activum et [3]**laudabilis** -le, -[4]**liter** et [5]**laudativus** -a -um, -[6]**tive** et laudo componitur [7]**collaudo** et laus componitur [8]**laudificus**. Item a laude [9]**laudula**.

L XXVII

[1]**LUDO** -is -si neutrum, inde [2]**lusor** -ris, [3]**lusio**, [4]**ludibundus** et ludus componitur [5]**ludificor** -aris. Terentius in eunucho 'postquam ludificatus

[12] diliteo] *om.* AB [13] dilato -as activum] *om.* C [14] diliteo...latitudo -nis] *om.* AB [15] latus...activum] *om.* AB [16] apocopen] apocapen A

est virginem'[17]. Item a ludo [6]**ludicrum** et [7]**ludibrium** et [8]**ludius** -ii et[18] [9]**ludia** -e. Item ludo componitur [10]**alludo**, [11]**deludo**, [12]**illudo**.

L XXVIII
[1]**LACUS** -cus -cui, inde [2]**lacuna** -e, hoc [3]**lacunar** -ris.

L XXIX
[1]**LATUS** -teris, inde componitur [2]**collateralis**.

L XXX
[1]**LEDO** -is -si activum, inde [2]**lesor** -ris[19], [3]**lesio** -nis, [4]**lesura** -e et componitur [5]**allido**, [6]**relido**, [7]**illido**, [8]**collido** -si.

L XXXI
[1]**LIMA**[20] -e, inde [2]**limo**[21] -as, quod componitur [3]**elimo**[22] -as.

L XXXII
[1]**LAQUEUS** -i, inde [2]**laquear** -ris idest testudo domus eo quod in modum laquei fiat. Item a nomine laqueus [3]**laqueo** -as, [4]**illaqueo**.

L XXXIII
[1]**LABORO** -as neutrum, inde per apocopen[23] [2]**labor** -ris, a quo [3]**laboriosus** -a -um. Item a labore [4]**laborintus** idest intus laborans, a quo [5]**laborinteus** -a -um.

L XXXIV
[1]**LINGUA** -e, inde [2]**linguosus** -a -um et lingua componitur [3]**elinguis**, [4]**bilinguis**, [5]**trilinguis**. Item a lingua [6]**lingo** -gis -xi activum, a quo [7]**lixa** idest parasitus, ganeo.

L XXXV
[1]**LUCROR** -aris -tus sum, inde [2]**lucrum**, a quo [3]**lucellum** idest parvum lucrum.

[17] Ter. *Eun.* 645 ludificatus est] ludificatust [18] et] *om.* AB [19] lesor -ris] *om.* AB [20] lima] linia BC [21] limo] linio BC [22] elimo] elinio C [23] apocopen] apocapen A

L XXXVI
[1]**LABOR** -beris lapsus sum, inde [2]**lapsus** -sus -sui et [3]**labilis** -le et [4]**labes** -bis et componitur [5]**labefacio** a cuius supino labefactu, u in o, fit [6]**labefacto**. Item a supino lapsu, u in o, fit [7]**lapso** -as et labor componitur [8]**elabor**, [9]**dilabor**, [10]**collabor**.

L XXXVII
[1]**LOQUOR** -queris -tus sum, inde [2]**loquela** -e, [3]**loquax** -cis omnis generis, inde [4]**loquacitas** -tis, -[5]**citer** et componitur [6]**alloquor**, [7]**eloquor**, inde [8]**eloquax**, [9]**colloquor**, [10]**colloquium**, [11]**collocutivus** -a -um.

L XXXVIII
[1]**LABO** -as neutrum, a quo [2]**labasco**. Terentius 'labascit victus uno verbo'[24].

L XXXIX
[1]**LASSO** -as -vi activum, inde [2]**lassus** -a -um et [3]**lassitudo** -nis.

L XL
[1]**LITUS** litoris, inde [2]**litoreus** -a -um.

L XLI
[1]**LITTERA** -e, ut quibusdam placet, quasi iter legitur eo quod iter legentibus prebeat[25], inde [2]**litterula** -e et [3]**litteratus** -a -um, quod componitur [4]**illitteratus**. Item a littera [5]**litteralis** -le.

L XLII
[1]**LAXO** -as -vi activum idest amplio -as, a quo [2]**laxus** -xus -xui et componitur [3]**relaxo**.

L XLIII
[1]**LUCTOR** -aris -tus sum commune, a quo [2]**luctamen** -nis.

L XLIV
[1]**LACRIMO** -as vel [2]**lacrimor** -aris, inde [3]**lacrima** -e, a quo [4]**lacrimula** -e et [5]**lacrimosus** -a -um et componitur lacrimo [6]**conlacrimo**.

[24] Ter. *Eun.* 178, 120 [25] Pap. L 184a Littera dicta quasi legilitera, quia iter legentibus praestet

L XLV
[1]**LITO** -as -vi neutrum, inde [2]**lictor** -ris et [3]**litamen**.

L XLVI
[1]**LOTIUM** -tii idest urina.

L XLVII
[1]**LIBO** -as neutrum, inde [2]**libamen** -nis et [3]**libum** -bi et [4]**libatus** -a um, quod componitur [5]**illibatus**.

L XLVIII
[1]**LIS** -tis, a quo [2]**litigo** per compositionem, ut quibusdam placet, litigo quasi litem ago, a quo [3]**litigium** -ii et [4]**litigiosus** -a -um

L XLIX
[1]**LICIUM** -cii, inde componitur [2]**elicio** -cis -cui et[26] -licitum, quod componitur [3]**illicitum**; componitur [4]**illiceo** -xi, a quo [5]**illecebra** -e, inde [6]**illecebrosus** -a -um et componitur [7]**allicio** -xi, [8]**pellicio** -xi. Terentius in Formio 'is senem per epistulam foras pellexit'[27].

L L
[1]**LANA** -e, inde [2]**lanugo** -nis et [3]**lanutus** -a -um et lana componitur [4]**laniger** et [5]**lanificus** -a -um, a quo [6]**lanificium** -ii.

L LI
[1]**LEPOS** -poris idest eutesia[28], inde [2]**lepidus** -a -um -dior -simus, -[3]**de** -dius -sime.

L LII
[1]**LIMPIDUS** -a -um idest clarus, a quo [2]**limpido** -as -vi activum.

L LIII
[1]**LAPIS** -dis, inde [2]**lapillus** -li et [3]**lapideus** -a -um et [4]**lapido** -as activum.

[26] et] *om.* AB [27] Ter. *Phorm.* 67-8, 176 is senem per epistulas/ pellexit [28] eutesia] leutesia AB – εὐθεσία

L LIV
[1]**LUNA** -e, inde [2]**lunaris** -re et [3]**lunaticus** -a -um et [4]**luno** -as idest curvo -as activum. Ovidius 'lunavitque genu sinuosum fortiter arcum'[29].

L LV
[1]**LUMBUS** -bi, inde [2]**elumbis**.

L LVI
[1]**LICINUS**[30] -ni idest filum, quod ponitur in candela[31].

L LVII
[1]**LIVET** verbum defectivum, inde [2]**livor** -ris et [3]**lividus** -a -um.

L LVIII
Hic et hec [1]**LOCUPLES** -tis secundum quosdam[32] compositum est: locuples enim quasi loculos implens dicitur, inde [2]**locupleto** -as, quod componitur [3]**collocupleto**.

L LIX
[1]**LIGNUM** -ni, inde [2]**ligneus** -a -um.

L LX
[1]**LONGUS** -gior -simus, inde [2]**longe** -gius -sime, a longe [3]**longule** et [4]**longinquus** -a -um et [5]**longitudo** -nis et componitur [6]**prolongo**, [7]**elongo** -as et longus componitur [8]**bislongus**, [9]**oblongus**.

L LXI
[1]**LAC** -tis, inde [2]**lacteus** -a -um et [3]**lacteo** -es -ui neutrum et caret supinis et [4]**lacto** -as neutrum, intra que differentia hec est 'lacteo lac sugo, lacto prebeo nato'[33].

L LXII
[1]**LIMEN** -nis, inde componitur [2]**elimino** -as idest extra limen do.

[29] Ov. *Am.* I 1, 23, 3 [30] licinus] licnus C [31] candela] tandela C [32] quosdam] antiquos C [33] Eber. *Graec.* XIX 20, 181

L LXIII
[1]**LANGUEO** -es -gui neutrum et caret supinis[34], inde [2]**languor** -ris et [3]**languidus** -a -um -dior -simus et [4]**languesco** -cis.

L LXIV
[1]**LENTUS** -a -um, a quo [2]**lente** adverbium et [3]**lento** -as et [4]**lenteo** -es, quod non est in usu, a quo [5]**lentesco**.

L LXV
[1]**LASCIVUS** -a -um -vior -simus, inde [2]**lascivia** -e et [3]**lascivio** -vis -vi neutrum. Ovidius in septimo 'nec mora, balantum mirantibus exilit agnus lascivitque fuga'[35].

L LXVI
[1]**LIBRO** -as -vi activum, a quo [2]**libra** -e et [3]**librarius** -a -um et componitur libra [4]**bilibris** -bre, [5]**trilibris** -bre.

L LXVII
[1]**LAMENTOR** -aris -tus sum[36] deponens, a quo [2]**lamentabilis** -le, [3]**lamentatio**.

L LXVIII
[1]**LEGO** -as -vi activum idest mitto, a quo [2]**legatus** -ti et componitur [3]**relego**, [4]**ablego**, [5]**delego**.

L LXIX
[1]**LACERTUS** -ti, a quo [2]**lacertosus** -a -um.

L LXX
[1]**LUSTRO** -as -vi activum, a quo [2]**lustrum** -tri, a quo [3]**lustralis** et componitur lustro [4]**perlustro** -as, [5]**illustro**, a quo [6]**illustris** -tre.

[34] inde componitur...supinis] *om.* AB [35] Ov. *Met.* VII 320-1, 157 balantum] balatum [36] -tus sum] -tuosum B

De[1] <M>.

1 Maria, stella maris vel illuminatrix[2].

2 Michahel, quis ut Deus[3].

3 Moab[4], ex patre[5].

4 Matusalam, mortuus est[6].

5 Melchisedech, rex iustus[7].

6 Manasses, oblivio vel obliviosus[8].

7 Moises, Hebraice serviens Deo, Moises Grece assumptus de aqua[9].

8 Manbres, pellicium mare vel mare in capite[10].

9 Madian, ex iudicio[11].

10 Manahen, consolans[12].

11 Malachias, angelus[13].

12 Mattheus[14], donatus[15].

13 Marcus, excelsus[16].

14 Mane, numerus[17].

15 Messias, Christus, idest unctus[18].

16 Malchus, rex[19] vel regnaturus[20].

17 Malachim, Regum[21].

18 Malachot, Regnorum[22].

19 Masoch, amentia[23].

20 Magog, detectio[24].

21 Mem, ex ipsis[25].

1. de] *om.* AB 2. Hier. *Lib.* 76, 7-8 3. Hier. *Lib.* 82, 7-8 4. Moab] Moap C 5. Hier. *Lib.* 69, 17 Moab de patre Sum. Hein. II 358, 3 Moab ex patre (*v. l.* Moap) 6. Hier. *Lib.* 141, 10-1 Mathusale mortuus est et misit Sum. Hein. II 358, 4 7. Hier. *Lib.* 157, 9 8. Hier. *Lib.* 82, 6 9. Hier. *Lib.* 76, 1-2 Moyses vel Moses adtrectans vel palpans aut sumptus ex aqua sive adsumptio Sum. Hein. II 359, 7-8 Moyses hebraice serviens domino/deo Moyses grece assumptus >est< de aqua 10. Isid. *Etym.* VII, VI 45, 282 Mambres mare pellicium sive mare in capite Sum. Hein. II 359, 9 Mambres pellicium mare vel mare in capite (*v. l.* Manbres) 11. Hier. *Lib.* 69, 18-9 12. Hier. *Lib.* 116, 13 Manaem consolans Sum. Hein. II 359, 11 Manaem/Manahen/Manue consolans 13. Hier. *Lib.* 125, 3 Malachia angelus domini vel meus Sum. Hein. II 359, 12 Malachias angelus domini 14. Mattheus] Matheus A 15. Hier. *Lib.* 137, 20 Matthaeus donatus quondam (*v. l.* Mattheus) 16. Hier. *Lib.* 147, 6 17. Hier. *Lib.* 129, 17 18. Hier. *Lib.* 142, 17 19. Hier. *in Math.* IV 26, 51, 257, 1327 20. Sum. Hein. II 359, 16 21. 3-4 Reg. 455 Incipit liber Malachim id est Regum tertius et quartus 22. Hier. *Prol. Reg.* 364, 31-2 meliusque multo est Malachim, id est Regum, quam Malachot, id est Regnorum dicere 23. Sum. Hein. II 359, 19 24. Hier. *Lib.* 132, 14 Magog quid tectum vel de tecto (*v. l.* vel detectio) 25. Hier. *Lib.* 119, 25

22 Moloch, idolum Ammonitarum[26].
23 Masloth, proverbia idest parabole[27].
24 Manzer, filius scorti[28].
25 Musach, gazophylacium ubi reges et principes munera mittebant[29].
26 Mathesis, doctrina.
27 Misimbria, meridies[30].
28 Mathematica, doctrina vel scientia.
29 Mathematicus, in astronomia peritus.
30 Mathites, discipulus.
31 Musa, dea carminis.
32 Musica, canendi disciplina.
33 Mechanica[31] cuiuslibet fabrice disciplina, dicta quasi adulterina vel mutativa[32], a mecho[33].
34 Mechus, fornicator.
35 Mechia, fornicatio.
36 Machia, pugna.
37 Machera, gladius.
38 Machomenos, repugnator.
39 Machabeus, bellator[34].
40 Myrice, infructuosum lignum in harenosis locis et siccis nascens.
41 Migma, commixtum vel mixtura.
42 Metron, mensura, inde
43 Metreta.
44 Miriades, milia.
45 Marcor, pigritia.
46 Marsippa vel marsupium[35] sacculus nummorum.
47 Monas, unitas.
48 Monogamialis vel monogamus, semel nuptus.
49 Monoptalmus, luscus, unius oculi.
50 Meni, furor[36].
51 Monos, unus.
52 Monoceros, unicornis.
53 Monarchia, singularis principatus.
54 Monarchus, singularis vel solitarius
55 Monochordum, cum una chorda.

26. Pap. M 209b 27. Isid. *Etym.* VI, II 18, 220 Masloth: quem Graeci Parabolas, Latini Proverbiorum nominant Sum. Hein. II 359, 24 Masloth parabolę, proverbia 28. Deut. 23, 3, 266 non ingredietur mamzer hoc est de scorto natus in ecclesiam Domini Pap. M 194a Manzer, filius scorti 29. Pap. M 214a Musac...locus...ubi reges...pecuniam immitebant Sum. Hein. II 360, 26 Musach gazophilacium ubi reges >et principes< pecuniam/munera mittebant et numquam nisi in sabbato aperiebatur/aperiebant 30. Sum. Hein. II 360, 29 Mesembria/Mesimbria/Misimbria meridies 31. mechanica] machanica BC 32. vel mutativa] *bis scrip.* AB 33. Sum. Hein. II 360, 36 Mechanica fabrice cuiuslibet disciplina, dicta quasi adulterina vel imitativa a mecho (*v. l.* mutativa) 34. Sum. Hein. II 360, 42 Machabeus bellator pugnator 35. marsupium] marsuppium C 36. Sum. Hein. II 363, 87 Menim furor (*v. l.* meni) – *cfr.* μένος -ους (*cfr.* m 100: mania)

56 Magada, emisperium[37].
57 Melos vel melodia dulcis cantus.
58 Mantice, divinatio.
59 Melan, nigrum, inde
60 Malum.
61 Melanconia, nigrum fel.
62 Malagma, fascon[38], confectio medicorum[39].
63 Mauseolum vel mausoleum[40] nobile sepulchrum.
64 Mirra, arbor aromatica cuius gutta nos utimur.
65 Mirtinum, oleum vel confectio de mirra factum.
66 Mirrum, quoddam unguentum, quod Ethiopes candidos facit.
67 Menander, proprium nomen fluvii vel circuitus[41].
68 Metafrasis, interpretatio.
69 Metapsiches, transanimatio nominis positum[42].
70 Metonomia, transnominatio idest nomen invico[43].
71 Metafora, translatio.
72 Morfos, forma.
73 Metamorfosis, transformatio.
74 Metabulum, prospera navigatio[44].
75 Miaparo, parva scafa idest navigatio[45].
76 Melicerta, Neptunus, deus maris.
77 Minerva, quasi non mortalis, dea sapientie.
78 Melpomone, Musa meditationem faciens interpretatur.
79 Medusa, una Gorgonum idest oblivio.
80 Megera, una Furiarum idest magna contentio.
81 Macron, longum.
82 Macrobius, longevus.
83 Manie, quedam monstra idest insanie.
84 Menas, Bacha idest saltatrix Bachi.
85 Memaliones, furorem Bachi imitantes[46].
86 Macharius, beatus.
87 Misterium, secretum.
88 Mithos, fabula.
89 Mithologia, fabularum sermo.
90 Macrologia[47], longa dictio.

37. Sum. Hein. II 361, 59 Magada hemisperium 38. *cfr.* c 57: cataplasma 39. Sum. Hein. II 362, 63 Malagma confectio medicorum id est fasce/fascon 40. vel mausoleum] *sup. scrip.* AB 41. Sum. Hein. II 362, 68 Meander proprium fluminis vel circuitus (*v. l.* Menander) 42. Sum. Hein. II 362, 70 43. Sum. Hein. II 362, 71 Metonomia trasnominatio id est nomen invico (*variae lectiones* in vicio, in vitio, invice nominis positum, muto) 44. Osb. Der. m 294, 439 CGL V 604, 57 – *cfr.* μεταπλέω 45. Sum. Hein. II 362, 77 Miaparo parva >scafa id est< navigatio >id est scafa/scifunge< *cfr.* myoparo -onis 46. Sum. Hein. II 363, 90 Memallones furorem bachi imitantes (*v. l.* Memaliones) Osb. *Der.* m 302, 439 Mimallones, ministri Bachi 47. macrologia] micrologia C

91 Mactonomen, doctrina vel disciplina[48].
92 Misteriarches, secretorum princeps.
93 Misticus, aliud dicens et aliud significans.
94 Mierchule, fortis.
95 Mandragora, herba homini radice similis[49] idest alruna[50].
96 Metropolis, mater civitatum.
97 Martyr, testis.
98 Martyrium, modicum oratorium[51].
99 Mantontheon, per Deum[52].
100 Mania, insania.
101 Manes, insanus[53].
102 Manichei, insani, quidam heretici.
103 Macedoniani, heretici Spiritum Sanctum minorem Patre et Filio mentiti.
104 Minotaurus, monstrum homine et bove mixtum.
105 Menica, membranula cerebri[54].
106 Magnetes, princeps vel lapis ferrum trahens[55].
107 Muncus[56], quod de naribus fluit.
108 Margo, extremitas vel terminus.
109 Mna vel mina sicli LX.
110 Mine, cinna[57], murorum summitates[58].
111 Magi, divinantes philosophi.
112 Malefici, demonum cultores et incantatores.
113 Macies, tenuitas et defectus carnium.
114 Macilentus[59], macer[60].
115 Maurus, niger Ethiops.
116 Mutilus, truncatus, inperfectus.
117 Monile, ornamentum matronarum.
118 Murenule, catenule colli virginalis[61].

48. Sum. Hein. II 363, 95 Mantonomen doctrina vel disciplina (*v. l.* Mactonomen) – *cfr.* μανθανόμενον 49. Isid. *Etym.* XVII, IX 30, 260 Mandragora...hanc poetae ἀνθρωπόμορφον appellant, quod habeat radicem formam hominis similantem 50. alruna] alrun A Sum. Hein. II 364, 98 Mandragora herba quędam homini radice similis >id est alruna < Dief. M 346b - *Alraune* 51. Sum. Hein. II 364, 100 CGL V 371, 55 Marterum (*corr.* Martyrium) modicum oratorium 52. Sum. Hein. II 364, 101 Matonteon per deum (*v. l.* Mantontheon) – *cfr.* μαντευτέον 53. Sum. Hein. II 364, 103 – *cfr.* μανιάς -άδος 54. Pap. M 201b Menigan graeci vocant membranam capitis Sum. Hein. II 364, 108 – *cfr.* μῆνιγξ 55. Sum. Hein. II 364, 109 Magnates principes vel proceres (*v. l.* Magnetes) ibid. 110 Magnes quidam lapis ferrum ad se trahens 56. *cfr.* m 126 57. cinna] zinna B 58. Verg. *Aen.* IV 88-9, 107 minaeque/murorum ingentes Sum. Hein. II 365, 113 Minę murorum summitas id est cinna/cinnen Clos. II Mi 911, 30 Mina Ringmvre, zinne - *Zinne* 59. macilentus] maculentus BC 60. Sum. Hein. II 365, 117 Macilentus macer >id est magerer< (*v. l.* Maculentus) 61. Osb. *Der.* M XIII 19, 405

119 Murena, piscis, lamphrit[62].
120 Meracus, purus.
121 Mitra, ornamentum capitis idest huba[63].
122 Mala vel maxilla vel mandibula os in quo dentes infixi sunt idest kinnebracco[64].
123 Mentum, kinne[65].
124 Medulla, marc[66].
125 Merus, purus.
126 Mucculentus, mucco infectus.
127 Mamma[67] vel mammilla, tutten[68].
128 Matrix, locus uteri quo fetus gignitur.
129 Menstruus sanguis a mulieribus profluens.
130 Matrona, frŏwa[69].
131 Mas, masculus.
132 Matrix[70], puerpera[71].
133 Mador, humor.
134 Membranum vel membranula, liste[72].
135 Materies unde aliquid fit.
136 Melicus, musicus.
137 Monstrum, portentum vel malum signum.
138 Modulamen vel modulatio dulce carmen.
139 Monendum sacrificium vel donum.
140 Mulciber, Iuppiter quasi mulcens imbrem.
141 Mulcifer, Vulcanus quasi mulcens[73] ferrum.
142 Mansus, hŏba[74].
143 Manes, dii infernales vel anime.
144 Manum, bonum[75]; inde Manes per antifrasim idest minime bonum[76].
145 Manipulus, garba[77].
146 Manipulus, collectio militum.
147 Malus, arbor navis, que velum sustinet.
148 Modiolus[78], naba[79].

62. Dief. M 372a - *Lamprete* 63. Sum. Hein. II 365, 123 Mitra capitis ornamentum id est huba/hvot - *Hut* 64. kinnebracco] kinnebacco B Sum. Hein. II 365, 124 Mala vel maxilla vel mandibola os in quo dentes infixi sunti id est baccho/kinnebacco (*v. l.* kinnebracco) - *Kinnbacke* 65. Clos. II Me 898, 91 - *Kinn* 66. marc] march A Sum. Hein. II 366, 128 Medulla marg (*v. l.* marc) - *Mark* 67. mamma] mamina A 68. Sum. Hein. II 366, 129 Mamma vel mamilla tutti/tutten (*v. l.* mamina) Clos. II Ma 860, 81 Mamma Dutte 69. frŏwa] urowa AB Sum. Hein. II 366, 132 Dief. M 351c Matrona...niederdeutsch vrouwe -*Frau* 70. matrix] murix BC 71. Sum. Hein. II 366, 134 Murix puerpera (*v. l.* Matrix) 72. Sum. Hein. II 366, 136 Membranum vel membranula id est fel/uellili/flech/liste *cfr.* f 131: flagitium 73. mulcens] muscens C 74. hŏba] hŏb B Sum. Hein. II 368, 166 Mansus huoba >vel hisaz< Dief. M 347c Mansus...hoba - *Hufe* 75. Isid. *Etym.* V, XXX 14, 201 manum enim antiqui bonum dicebant 76. Sum. Hein. II 366, 145.1 Manum bonum; hinc/inde manes per antifrasim+scilicet quia mali sunt/id est minime bonum – *cfr.* μανός 77. - *Garbe* 78. modiolus] madiolus BC 79. Sum. Hein. II 368, 162 Modiolus /Mediolus naba (*v. l.* madiolus) - *Nabe*

149 Muscum vel muscatum, bisemo, odoramentum vel mies[80].

150 Mirthetum, ubi mirthi habundant.

151 Mirratum, vinum amarum vel mixtum mirra.

152 Malleus, hamer[81].

153 Malleator, faber, smit[82].

154 Moneta, muneza[83].

155 Massa, coadunatio cuiusque rei.

156 Magalus, porcus castratus[84].

157 Maceria, murus sine cemento.

158 Matertera, soror matris.

159 Mulsum, dulcis potus, lutertranc[85].

160 Mulctrum, vas in quo mulg<e>tur[86].

161 Mantile, lintheum quo manus teguntur.

162 Manutergium similiter.

163 Mensale, tislachin[87].

164 Mappa[88] vel mappula hantfano[89].

165 Mergus vel mergulus avis inimica piscibus, tuchere[90].

166 Merga[91], scarbo[92].

167 Merula, amphsela[93].

168 Merops, grunspeth[94].

169 Muscula, parva musca vel quilibet vermis volans.

170 Murio, cazza[95].

171 Musito[96], murmuro.

172 Mustela, quasi mus longa idest[97] wisela[98].

173 Migale, quasi mus[99] gulosus, harmo[100].

174 Muscipula, musualla[101].

80. Sum. Hein. II 367, 150 Muscum quod in silva nascitur/vel muscatum bisemo odoramentum vel mies/mos Clos. II Mu 951, 77 Muscus Meise oder beseme - *Moos* 81. Dief. M 344c Malleus hochdeutsch niederdeutsch hamer - *Hammer* 82. Clos. II Ma 857, 61 - *Schmied* 83. Sum. Hein. II 367, 160 Moneta muniza (*v. l.* muneza) - *Münze* 84. Clos. II Ma 851, 24 85. Sum. Hein. II 368, 169 Mulsum dulce/dulcis potius lutertranc Clos. II Mu 21, 943 Mulsum Luter drang oder biest oder molken Sch. 580b *s.v.* lûtertranc - *Lautertrank* (Strick.1, 331) 86. mulgetur] *codd.* mulgitur, *sed cfr.* m 220, M XLIV 1: mulgeo -es 87. tislachin] tisslachin A Sum. Hein. II 368, 173 Mensale tislachen (*v. l.* tislachin) Clos. II Me 896, 74 Mensale Tischlachen Sch. 371a *s.v.* hantfano, *ibidem* hantfaz 88. mappa] *add.* vel mappa B 89. Sum. Hein. II 368, 174 Mappa vel mappula hantfano vel hantilla *cfr.* o 74: orarium 90. tuchere] tuchaere BC Dief. 358a Mergus...tucher Lex. 1556b tûchaere, -er stm. (III, 127a) taucher, tauch-ente: merges, mergus, mergillus, mergulus 91. merga] mergo BC 92. Sum. Hein. II 369, 175.1 Merga scarba/scarbo (*v. l.* mergo) - *Scharbe* 93. Sum. Hein. II 369, 176 Merulus vel merula amsela/amphsela/amissel - *Amsel* 94. - *Grünspecht* 95. Sum. Hein. II 369, 179 Murio cazza; Muriceps >mures capiens< similiter >cazza< Dief. M 372b v. Muriceps - *Katze* 96. *cfr.* mussito 97. idest] *om.* AB 98. Sum. Hein. II 369, 181 - *Wiesel* 99. mus] *sup. scrip.* A *om.* B 100. Sum. Hein. II 369, 182 Migale quasi gulosus harmo (*variae lectiones* mus gulosus) Clos. II Mi 908, 5 Migale Hermelin, animal album. Versus est migale animal versutum sive dolosum/vivere de rapto gaudet, ac inglotinosum Sch. 373b harmo ahd., mhd. harme schwM. u. harm stM. Hermelin, migale 101. Sum. Hein. III 369,

175 Melus, quedam bestia[102] cuius pellis melotes appellatur[103].
176 Munia, officia vel ministeria.
177 Municeps, munus capiens.
178 Municipium, possessio vel predium.
179 Mancipium, vilis servus vel ancilla.
180 Manicipale[104], gestum rusticorum[105].
181 Mansionarius, custos ecclesie.
182 Matricula, publica vel episcopalis ecclesia.
183 Matricularius, canonicus, tůmphapho[106].
184 Mulio, custos mulorum.
185 Matrimonium, coniugium.
186 Manumissio, libertatis concessio.
187 Morigera[107], consentanea mores gerens[108].
188 Murcus, truncatus.
189 Murcidus, marcidus, putridus.
190 Multatus, percussus, victus.
191 Munificus, largus.
192 Munificentia, largitas.
193 Munerarius, munerum avarus[109].
194 Meticolosus, pavidus.
195 Madidus, humidus.
196 Medioximus, in medio positus quasi medius.
197 Mediastinus, testis quasi medius astans.
198 Morbus regius, leprositas.
199 Matta vel mattula, tacha[110].
200 Mantica, maleha[111].
201 Manticulatio, fallacia vel fraus.
202 Molitio, mali meditatio[112].
203 Marceo, suelcho vel langueo[113].
204 Mutilo, detrunco.
205 Medeor, sano, curo.
206 Mico, splendeo.
207 Manico, mane venio vel surgo[114].

183 Muscipula laqueus musfalla/falla (*v. l.* musualla) - *Mausefalle* 102. CGL V 621, 31 Melos est bestia quę vocatur tasio 103. Sum. Hein. II 369, 184 Melos/Melus quedam bestiola/bestia >dahs< *ibidem* 185 Melotes/Melotem pellicium vel cuculla - *Dachs* 104. manicipale] municipale C 105. Sum. Hein. II 370, 189 Municipale congestum/gestum >rusticorum< geburlich gedinge (*v. l.* manicipale) *cfr. Gebühr, Gedinge* – cfr. g 102: gesta mancipalia 106. tůmphapho] tŏmphaph B Sum. Hein. II 370, 192 Matricularius canonicus důmphaffo (*variae lectiones* tůmphapho, tŏmphaph) - *Dompfaffe* 107. morigera] mougera C 108. Sum. Hein. II 370, 197 Morigera consentanea/consentaneos mores gerens (*v. l.* Mougera) 109. Sum. Hein. II 370, 203 *sed* Pap. M 213a Munerarius qui munera dat 110. Sum. Hein. II 371, 209 Matta vel mattula vel natta >id est< matta/tacha - *Matte* 111. Sum. Hein. II 371, 210 Mantica pera tascha vel malaha (*v.l.* maleha) Pap. M 193b Mantica, pera viatoria, sportella, bargilla, bisaccia vulgo Dief. M 347c Mantica...malaha Sch. 586b 112. Sum. Hein. II 371, 212 113. Sum. Hein. II 371, 214 Marceo langueo ih serwen/welchun/suelcho Sch. 911b *s.v.* swëlchên...marcere, marcidum esse 114. Osb. *Der.* M XXIX 13, 415

208 Mutio, modicum murmuro.
209 Metati sunt castra idest mutaverunt.
210 Mingo, urinam facio,
211 Meio, similiter.
212 Musso[115], dubito[116].
213 Micturio, mingere volo.
214 Mastico, cibum dentibus comminuo.
215 Madeo, humesco.
216 Mancipo[117], trado, subdo, quasi manu capio.
217 Molior, paro, dispono, studeo.
218 Manumitto, libertatem dono.
219 Marco, trunco[118].
220 Mulgeo, milcho[119].
221 Mulceo, delinio, mollio.
222 Mansito, commoror.
223 Modulor, suaviter cano.
224 Malleolum, quoddam ignis fomentum.

115. musso] muso AC 116. Sum. Hein. II 372, 230 Musso dubito (*v. l.* muso) 117. mancipo] mancipio B 118. Sum. Hein. II 372, 232 Murco trunco (*v. l.* marco) *cfr.* m 188: murcus 119. milcho] milche A Sum. Hein. II 372, 233 Mulgeo, -ges ih milcho (*v. l.* milche) - *melken*

Derivationes[1] de M[2].

M I

[1]**MEMINI** verbum defectivum, quod ponitur pro presenti et preterito, inde [2]**mens** -tis, quod componitur [3]**amens**, a quo [4]**amentia**, [5]**demens**, [6]**dementia**, [7]**vemens** idest ve habens in mente, a quo [8]**vementia**, [9]**vehemens** idest vehens mente, a quo [10]**vehementer**, [11]**menceps** idest mente captus[3]. Item a memini [12]**mentio** -nis et hic et hec [13]**memor** -ris, a quo -[14]**riter**, [15]**memoria** -e, a quo [16]**memorialis** -le et [17]**memoro** -as neutrum, quod componitur [18]**commemoro** et memor componitur [19]**immemor**. Item memini componitur [20]**comminiscor** -ris commentus sum, a quo [21]**commentum** -ti et [22]**commentarium** -rii. Componitur etiam memini [23]**reminiscor** et caret supinis.

M II

[1]**MAGNUS**, [2]**maior**, [3]**maximus**, inde [4]**magnitudo** -nis et [5]**magnalia** -lium, [6]**magnes** -tis et componitur [7]**magnanimus**, a quo [8]**magnanimitas** et [9]**magnifico** -as, a quo [10]**magnificus** -cior -simus, quod antiqui dicebant [11]**magnificens**, a quo [12]**magnificentia** et a maiore [13]**maiusculus** -a -um, [14]**maiestas** -tis et a maximo -[15]**me** adverbium.

M III

[1]**MANUS** -nus -nui, a quo [2]**manica** et [3]**manualis** -le et [4]**manulea** -e, a quo [5]**manuleatus**. Item a manu [6]**manipulus** et [7]**manubrium**, [8]**mantile** et [9]**manutus** -a -um et [10]**minister** -a -um, a quo [11]**ministro** -tras neutrum, a quo [12]**ministerium** -ii, -[13]**alis** et componitur [14]**amministro** -as. Item manus componitur [15]**maniceps** idest manu captus, a quo [16]**mancipium** et [17]**mancipor** -ris. Item manus componitur [18]**mando** idest manu do, testante Prisciano[4], a quo [19]**mandatum** -ti et componitur mando [20]**emando**,

[1] derivationes] item B [2] derivationes de M] *om.* A [3] Pap. M 200b [4] *cfr.* Petr. Hel. *Sum. sup. Prisc.* I 473, 11-2

[21]commando et manus componitur [22]**centimanus**, [23]**comminus**[5] idest cum manu, [24]**eminus** idest extra manum, [25]**manutergium** -ii.

M IV

[1]**MENTIOR** mentiris -tus sum deponens, a quo [2]**mendax** -cior -simus, -[3]**citer**, [4]**mendacium** -i, [5]**mendosus** -a -um.

M V

[1]**MODUS** -di, inde [2]**modulus**, a quo [3]**modulo** -as neutrum. Item a modo [4]**moderor** -aris, a quo [5]**modalis** -le, [6]**modestus** -a -um -tior -simus, -[7]**te**, [8]**modestia**. Item a modo[6] [9]**modernus** -a -um idest ille qui modo est et componitur [10]**nullomodo** adverbium, [11]**omnimodo**, [12]**multimodus** -a -um et [13]**unimodus** -a - um.

M VI

[1]**MARE** -ris, a quo [2]**marinus** -a -um et [3]**maritimus** -a -um et componitur [4]**bimaris**.

M VII

[1]**MALUS**, [2]**peior**, [3]**pessimus**, inde [4]**malitia**, [5]**malitiosus** -a -um. [6]**Male** etiam componitur [7]**malivolus** -a -um et [8]**maleficus** -a -um, a quo [9]**maleficium** et [10]**malefacio** -is, a quo [11]**malefactum** et a malo [12]**malignus** -a -um, a quo [13]**malignitas** et [14]**maligno** -as et componitur malus [15]**maledicus**, a quo [16]**maledico** -cis, inde [17]**maledictum**, [18]**maledictio**.

M VIII

[1]**MIROR** -aris -tus sum, a quo [2]**mirus** -a -um, quod componitur [3]**mirificus** -a -um, a quo [4]**mirifico** -as. Item a miror [5]**mirabilis** -lior -simus, -[6]**liter** et [7]**miraculum** et miror componitur [8]**admiror**, [9]**demiror**.

M IX

[1]**MEREOR** mereris merui vel mestus sum, antiqui enim dicebant [2]**mereo** -res -rui. Lucanus in septimo 'sceva viro nomen: castrorum in plebe merebat'[7], inde [3]**meretrix** -cis, a quo [4]**meretricius** -a -um et [5]**meretricula** -e et [6]**meretricalis** -le et [7]**meretricor** -ris verbum deponens, a quo verbalia. Item a mereor [8]**meritum** -i et [9]**meritorium** -rii idest locus ubi

[5] comminus] cominus C [6] moderor…a modo] *om.* C [7] Lucan. VI 144, 138

sutores pretium merentur. Iuvenalis in primo 'Nam que meritoria somnum admittunt?'[8].

M X

1**MUNDUS** -di, a quo 2**mundanus** -a -um et 3**mundialis** -le.

M XI

1**MUNDO** -as -vi -tum -tu activum, inde verbalia et 2**mundus** -a -um, a quo 3**munditia**[9] -e et componitur 4**inmundus** -a -um, a quo 5**inmunditia**[10] -e et mundo componitur 6**emundo**.

M XII

1**MEREO** -es mestus sum neutrum passivum, inde 2**meror**[11] -ris et 3**mestus** -a -um -tior -simus, a quo 4**mestitia** -e et mestus componitur 5**mestico** -as neutrum[12] activum[13].

M XIII

1**MOLLIS** -le -lior -simus, -2**liter** et 3**mollitia** -e et 4**mollities** -ei et 5**mollio** -is -vi -tum, a quo 6**mollito** -as.

M XIV

1**MORDEO** -es momordi -sum -su activum, inde 2**mordax** -cior simus, a quo -3**citer** et mordeo componitur 4**remordeo**. Item a mordeo 5**morsus** -sus -ui, a quo 6**mors** -tis et a morte -7**lis** -le, a quo 8**mortalitas** -tis et 9**morticinium** -nii idest morte cadens vel morte cesum et mortalis componitur 10**inmortalis**, a quo 11**inmortalitas**. Item a morte 12**morior** -ris -tuus sum vel moritus sum -tum -tu deponens, inde 13**moribundus** -a -um et mors componitur 14**mortifico**, a quo verbalia et 15**mortifer** -a -um.

M XV

1**MITTO** -tis -si -sum activum, inde 2**missibilis** et 3**missio** -nis, hoc 4**missile** et 5**missa** -e, a quo 6**missalis**. Item a mitto 7**missaticus** -a -um et a supino missu, u in o, fit 8**misso** -as, quod non est in usu, a cuius supino missatu, a in i et u in o, fit 9**missito** -as frequentativum. Et mitto componitur

[8] admittunt] admittuntur C Iuv. III 243-35, 33 [9] munditia] inmunditia A [10] a quo inmunditia] *om.* AC [11] meror] *om.* A [12] neutrum] *om.* AB [13] activum] *sup. scrip.* C

[10]**admitto** -si, [11]**amitto**, [12]**remitto**, [13]**premitto**, [14]**committo** inde [15]**commissura**, [16]**omitto**, [17]**inmitto**[14], [18]**intermitto**[15], [19]**submitto** et cetera.

M XVI
[1]**MEDEOR** -deris mutuat preteritum a medicor et dicimus medicatus sum -tum[16] -tu, inde [2]**medelator** et [3]**medela** -e et [4]**medicus** -a -um, a quo [5]**medicina** -e et [6]**medicinalis** et [7]**medicor** -aris, a quo [8]**medicamen** -nis et [9]**medicatus** -tus -tui, a quo [10]**remedium** -dii.

M XVII
[1]**MEO** -as -vi -tum -tu, inde [2]**meatus** -tus -tui et componitur [3]**permeo**, [4]**commeo**, [5]**commeatus** -tus -tui.

M XVIII
[1]**MUTIO** -tis -vi -tum -tu neutrum, a quo [2]**mutus** -a -um, a quo [3]**muteo** -es, quod non est in usu, quod componitur [4]**obmuteo**, [5]**obmutesco** -cis.

M XIX
[1]**MUTO** -as -vi -tum -tu neutrum, a quo [2]**mutabilis** -le, -[3]**liter** et[17] componitur [4]**inmutabilis**, -[5]**liter** et muto componitur [6]**inmuto**, [7]**commuto**, [8]**permuto**.

M XX
[1]**MOVEO** -es -vi -tum activum, a quo [2]**motio** -nis, [3]**mobilis** -le, a quo [4]**mobilitas** -tis. Item a moveo [5]**motus** -tus -tui et [6]**momentum** -ti, a quo [7]**momentaneus** -a -um et a supino -tu, u in o, fit [8]**moto** -as frequentativum et componitur moveo [9]**admoveo**, [10]**removeo**, [11]**promoveo**, [12]**submoveo** omnia activa.

M XXI
[1]**MUNIO** -nis -vi -nitum -tu[18] activum, a quo verbalia et [2]**munimen** nis et [3]**munimentum** et [4]**munium** -ii.

M XXII
[1]**MURMURO** -as -vi -tum neutrum, inde per apocopen[19] hoc [2]**murmur** -ris.

[14] inmitto] *bis scrip.* B [15] intermitto] *om.* BC [16] -tum] -tu B [17] et] *om.* AB [18] -tu] -tum AB [19] apocopen] apocapen A

M XXIII

[1]**MUS** -ris, epichenon[20] idest promiscui generis, dicimus enim hic et hoc mus, quod componitur [2]**muscipula** idest ratoria, idest mures capiens, inde [3]**muscipulator**. Componitur etiam mus [4]**murilegus**: legus idest mures capiens, legens quasi colligens.

M XXIV

[1]**MITIS** -te, a quo componitur ut quibusdam placet [2]**mitigo** -as, quasi mite ago. Item a mite [3]**miteo** -es, quod non est in usu, inde [4]**mitesco** -cis et mitis componitur [5]**inmitis**.

M XXV

[1]**MANSUEO** -es -evi, quod non est in usu, inde [2]**mansuesco** -cis, a quo[21] [3]**mansuetus** -a -um idest secundum quosdam manu suetus[22], inde [4]**mansuetudo** -nis et componitur [5]**inmansuetus**[23], [6]**mansuefacio**.

M XXVI

[1]**MUNERO** -as -vi vel [2]**muneror** -aris, a quo [3]**munus** -eris, inde [4]**munusculum** et componitur munus [5]**munificus** -centior -centissimus, quod dicebant antiqui [6]**munificens**. Et munus componitur [7]**municeps** idest munus capiens, a quo [8]**municipium** idest locus ubi satellites munera acquirunt. Item munus componitur [9]**inmunis** idest sine munere et munero componitur [10]**remunero**.

M XXVII

[1]**MADEO** -es -dui neutrum et caret supinis, a quo [2]**madidus** -a -um, quod componitur [3]**madefacio**. Itam a madeo [4]**madesco** et componitur [5]**inmadeo**.

M XXVIII

[1]**MANEO** -es -si neutrum, inde [2]**mansio** -nis et[24] [3]**mansiuncula** et sciendum est quod quando ponitur pro expecto accusativum regit, dicimus enim 'maneo te' idest expecto te, quando verbo ponitur pro esse in loco nullum casum regit et componitur [4]**remaneo**, [5]**permaneo**.

[20] *cfr.* ἐπίκοινον [21] a quo] *add.* mansuesco -cis a quo A [22] manu suetus] mansuetus AC [23] inmansuetus] anmansuetus A [24] mansio -nis et] *om.* AB

M XXIX
1**MISERET**[25] verbum defectivum, a quo 2**miser** -a -um -rior -rimus, a quo 3**miseria** et 4**misere** adverbium et 5**misellus** -li. Item miser vel miserior componitur 6**misericors**, a quo 7**misericordia** -e, -8**diter**. Item a miser 9**miseror** -aris a quo 10**miserabilis** -lior -simus, 11**misereor** -reris misertus sum, componitur etiam misericors 12**inmisericors**, 13**inmisericorditer**.

M XXX
1**METO** -tis messui idest messem feci messum -su[26] neutrum, inde 2**messor** -ris et 3**messis**, inde 4**messorius** -a -um.

M XXXI
1**MANDO** -dis -di vel -dui vel -didi neutrum et caret supinis, inde 2**mandibula**.

M XXXII
1**METIOR** -ris -titus sum vel mensus sum mentitum -tu[27], inde 2**mensura** et componitur 3**inmensus** -a -um, a quo 4**inmensitas**, inde 5**mensuro** -as neutrum. Item a metior 6**metreta** -te et 7**meta** -e, a quo 8**metor** -ris et metior componitur 9**emetior**, 10**dimetior**.

M XXXIII
1**MARCEO** -es -cui neutrum et caret supinis, inde 2**marcidus**[28] -a -um et hic[29] 3**marcor** -ris et 4**marcesco**, a quo 5**marcessibilis** -le, quod componitur 6**inmarcescibilis**.

M XXXIV
1**MENSIS** -sis, a quo 2**mensurnus** -a -um et 3**menstruus** -a -um, a quo 4**menstruosus** -a -um et 5**menstruatus** -a -um.

M XXXV
1**MONSTRO** -as -vi activum, quod componitur 2**demonstro**.

M XXXVI
1**MONSTRUM** -ri, inde 2**monstruosus** -a -um e componitur 3**monstrifer**[30].

[25] miseret] misero A [26] -su] -sum AB [27] -tu] -tum AB [28] marcidus] mascidus A [29] et hic] *om.* B [30] monstrifer] monstrifex A

M XXXVII

[1]**MEDIUS** -a -um, a quo [2]**medietas** -tis et [3]**medianus** -a -um et [4]**medio** -as, quod non est in usu, a quo [5]**mediator** -ris. Item a medius [6]**mediocris** -e, a quo [7]**mediocritas** -tis, -[8]**criter** et componitur medius [9]**dimidius**[31] idest dividens medium et [10]**meridies** quasi medius dies et [11]**mediastinus** -a -um idest stans in medio vel tenens medium.

M XXXVIII

[1]**MACERO** -as activum, a quo per apocopen [2]**macer** -cra -crum, inde [3]**macellum**[32], a quo [4]**macellarius**. Item a macro [5]**macies** -ei, a quo [6]**maculentus** -a -um.

M XXXIX

[1]**MISTICUS** -a -um, a quo [2]**misterium** -rii idest quod mistice agitur.

M XL

[1]**MUTUO** -as activum vel [2]**mutuor** -aris, a quo [3]**mutuus** -a -um et [4]**mutuo** adverbium.

M XLI

[1]**MACULO** -as activum, a quo [2]**macula** -e, inde [3]**maculosus** -a -um et [4]**maculatus** -a -um, quod componitur [5]**inmaculatus** et[33] maculo[34] componitur [6]**commaculo**.

M XLII

[1]**MANIFESTO** -as -vi activum, a quo [2]**manifestus** -a -um -tior -simus, -[3]**te** -tius -sime et [4]**manifestabilis** -le.

M XLIII

[1]**MULCEO** -es -si activum et caret supinis et componitur [2]**permulceo**.

M XLIV

[1]**MULGEO** -es -xi neutrum, inde [2]**multrum** -tri[35] lac, quod a bove trahitur.

[31] dimidius] dimedius BC [32] macellum] *add.* a quo macellum A [33] et] *add.* maculatus et A [34] maculo] macula C [35] Osb. *Der.* m 233, 437 Mulcrum lac bovinum

M XLV
[1]**MULIER** -ris, inde [2]**muliercula** -e, [3]**muliebris** -bre, -[4]**briter**.

M XLVI
[1]**MEL** -lis, inde [2]**mellitus** -a -um et [3]**mulsus** -a -um et componitur mel [4]**mellifluus** -a -um.

M XLVII
[1]**MOROR** -aris -tus sum deponens, inde [2]**mora** -e et componitur[36] [3]**commoror**, [4]**demoror**, [5]**immoror**.

M XLVIII
[1]**METUO** -is activum et caret supinis et sciendum est quod in activo passionem significat et in passivo actionem, dum enim dico[37] metuo, metum habere dicor, et dum dico metuor, metum infero patienti, inde [2]**metus** -tus -tui, a quo [3]**meticulosus** -a -um.

M XLIX
[1]**MEDITOR** -aris deponens, inde [2]**meditatio** et componitur [3]**premeditor**.

M L
[1]**MULTUS** -a -um, [2]**plus**, [3]**plurimus**; multa[38], plus, plurima; multum, plus, plurimum; genitivo multi pluris plurimi et a multo [4]**multitudo** -nis et [5]**multum** adverbium et componitur [6]**multifidus**, [7]**multiformis**, [8]**multiplex**, [9]**multifariam**, [10]**multiplico** -as.

M LI
[1]**MONEO** -es activum, inde [2]**monimen** -nis et [3]**monimentum** -i et [4]**monitus** -tus -tui et moneo componitur [5]**admoneo**[39], [6]**premoneo**, [7]**commoneo**, [8]**submoneo** et cetera.

M LII
[1]**MANE** adverbium temporis vel nomen indeclinabile, inde [2]**Mateta** e, mutata u in e[40] euphonie causa, si enim diceremus Matuta absonum es-

[36] et componitur] *om.* C [37] dico] *om.* AB [38] plus plurimus multa] *om.* AB
[39] componitur admoneo] *om.* A [40] e] o C

set, a quo [3]**matutinus** -a -um[41] et [4]**matutinalis**, que omnia in Prisciano invenies[42].

M LIII
[1]**MARITUS** -ti, a quo [2]**maritalis** -le et [3]**marito** -as activum et [4]**maritus** -a -um per sincopam ab eo quod est maritatus -a -um. Ovidius epistularum in primo 'fas omne facit fratri marita sopito'[43].

M LIV
[1]**MAGISTER** -tri, a quo [2]**magisterium** et [3]**magistralis** -le et [4]**magistratus** -tus -tui et [5]**magistro** -as activum.

M LV
[1]**MARTYR** -ris, inde [2]**martirium** et [3]**martirizo** -as activum.

M LVI
[1]**MICO** -as -cui et caret supinis et componitur [2]**emico**, [3]**permico**.

M LVII
[1]**MANGO** -nis idest mercator.

M LVIII
[1]**MACTO** -as activum.

M LIX
[1]**MATER** -tris, a quo [2]**maternus** -a -um et [3]**maternitas** et [4]**matrimonium** et [5]**matertera** et [6]**matrona**, [7]**matrisso** -as idest imitor matrem et componitur [8]**matricida**.

M LX
[1]**MILES** -tis, inde [2]**militaris** -re et [3]**milito** -as neutrum, a quo [4]**militia** et miles componitur [5]**commilito** -tonis.

M LXI
[1]**MACHINA** -e, inde [2]**machinor** -aris, a quo [3]**machinamentum**.

[41] matutinus -a -um] *add.* et matutinus -a -um AB [42] *quoad* matutinus, matutinalis a mane *cfr.* Petr. Hel. *Sum. sup. Prisc.* I 245, 29 [43] Ov. *Her.* IV 134, 23 fas omne facit fratre marita soror

M LXII
[1]**MINOR** -aris deponens, a quo [2]**mine** -narum et [3]**minax** -cior -simus, [4]**citer** et a supino minatu, a in i et u in or, fit [5]**minitor** -ris. Item minor componitur [6]**interminor** -aris, [7]**comminor**. Terentius in Andria 'nonne tibi, interminatus sum ne faceres?'[44].

M LXIII
[1]**MALA** -e, inde [2]**maxilla**.

M LXIV
[1]**MAMMA** -e, inde [2]**mammilla** -e.

M LXV
[1]**MINGO** -gis -xi mictum neutrum, a cuius supino mictu, addita -rio, fit [2]**micturio** idest mingere[45] desidero.

M LXVI
[1]**MERCOR** -aris deponens, a quo [2]**mercator** -ris et [3]**mercatura** -e et [4]**merx** -cis, a quo [5]**commercium** vel a mercor [6]**merces**[46] -dis, a quo [7]**mercennarius** -i, qui accipit mercedem et [8]**mercedula** -e et deberet dici mercedarius sed quia absonum esset dicimus mercennarius.

M LXVII
[1]**MIRICE**[47] idest genesta, inde [2]**miricetum**.

M LXVIII
[1]**MILLE** omnis generis et[48] indeclinabile, invenimus tamen milia horum milium, a quo [2]**millesimus** -a -um et [3]**millenus** -a -um et [4]**milies** adverbium et [5]**miliarium**, [6]**millenarius** -a -um.

M LXIX
[1]**MONS** -tis, a quo [2]**montanus** -a -um, [3]**monticulus** -li, [4]**montuosus** -a -um et componitur [5]**monticula** -e idest montem colens et a monte [6]**promunctorium** et [7]**montivagus**.

[44] Ter. *Andr.* 496-7, 25 nonne] edixin [45] mingere] mungere B [46] merces] erces A [47] mirice] mirie AB [48] et] *om.* AB

M LXX
[1]**MENDICO** -as neutrum, a quo [2]**mendicus** -a -um, inde [3]**mendicitas** -tis.

M LXXI
[1]**MUTILO** -as neutrum, a quo [2]**mutilus** -a -um.

M LXXII
[1]**MERGO** -gis -si activum, a quo [2]**mergus** -gi et componitur [3]**demergo** vel [4]**dimergo**, [5]**emergo** et cetera.

M LXXIII
[1]**MEMBRUM** -bri, inde [2]**membratus** -a -um et[49] [3]**membratim** adverbium, [4]**membrana** -e, [5]**membrosus** -a -um et componitur [6]**bimembris**, [7]**trimembris**.

M LXXIV
[1]**MOLO** -lis -ui neutrum et caret supinis, a quo [2]**mola** -e, inde [3]**molaris**. Item a molo[50] [4]**molendinum**, [5]**molendinarius** et componitur molo [6]**emolo**, inde [7]**emolumentum**[51].

[49] et] *om.* A [50] molo] mola AB [51] emolumentum] *sup. scrip.* idest lucrum vel factum A

Expositiones de N littera[1].

1 Noe, requies[2].

2 Nembroth, annus[3].

3 Neptalim, dilatatio vel comparatio[4].

4 Naas, serpens[5].

5 Nun, sempiternum[6].

6 Noemi[7], consolatio[8].

7 Narstane, es eorum[9].

8 Nazareth, flos.

9 Nazareus, flos vel mundus[10].

10 Nisan, mensis aprilis[11].

11 Nablum, psalterium.

12 Nathinnei[12], ippodiaconi idest subdiaconi[13].

13 Napta, quoddam fomentum ignis persicum[14] vel grana olivarum cum amurca arefacta incendio apta[15].

14 Nageh, eurus[16].

15 Neomenia, novilunium vel mensis initium.

16 Neapolis, nova civitas.

17 Neophitus, nuper conversus.

18 Neopheos, inperfectus[17].

19 Neoptholomus, novus miles[18].

20 Noys, mens divina vel ratio.

21 Neomoesis, sors vel tribuens[19].

22 Nuthesia[20], correptio vel commolatio[21].

23 Nephisos, honestus[22].

1. expositiones de N littera] *om.* AB 2. Hier. *Lib.* 69,4 3. Hier. *Lib.* 69, 4 Nemroth tyrannus Sum. Hein. II 375, 2 Nemroth tyrannus (*variae lectiones* Nembroth, annus) 4. Hier. *Lib.* 70, 9 Neptalim conversavit me vel dilatavit me Isid. *Etym.* VII, VII 13, 288 Nephtalim. De conversione, sive comparatione causa nominis eius est 5. Hier. *Lib.* 108, 16 6. Hier. *Lib.* 119, 26 7. Noemi] Noeni B 8. Sum. Hein. 375, 5 Noemi consolata/consolatio (*v. l.* Noeni) 9. Hier. *Lib.* 117, 2 Naostha aes eius Sum. Hein. II 375, 7 Naustana/Naustrana/Narstane es eorum 10. Hier. *Lib.* 142, 18 11. Hier. *in Aggaeum* II, XIX 742, 609-10 Ergo si Nisan Aprilem intellegimus Sum. Hein. II 376, 10 12. Nathinnei] Natzhinnei A Athinnei B 13. Isid. *Etym.* VII, XII 23, 301 Hypodiacones Graece, quos nos subdiacones dicimus...Hi apud Hebraeos Nathanei vocantur Sum. Hein. II 376, 12 Nathinnei ypodiaconi id est subdiaconi (*variae lectiones* Athinnei, ippodiaconi) 14. persicum] persiccum C 15. Sum. Hein. II 376, 13.1 16. Hier. *in Amos* I, I 11-2, 226, 461-2 Nageb dicitur eo quod Eurum et Astrum Africumque respiciat Sum. Hein. II 376, 13 Nageb eurus/currus (*v. l.* Nageh) 17. Sum. Hein. II 376, 17 18. Sum. Hein. II 376, 17.1 19. Sum. Hein. II 376, 19 20. *cfr.* νουθεσία 21. Sum. Hein. II 376, 20 Nuthesia/Nauthesia correptio vel commonitio (*v. l.* commolatio) 22. Sum. Hein. II 376, 21 Nephilos honestus (*v. l.* Ne-

24 Nortia[23], infirmitas[24].
25 Nosochomium, domus ubi egri curantur.
26 Naumachia, navale proelium.
27 Nia, novem.
28 Nete[25] yperboleon[26], ultima excellentium[27].
29 Nete diezeugmenon, ultima disiunctorium[28].
30 Nete synemenon, ultima coniunctorum[29].
31 Nomisma, solidus vel sescle[30] vel sextula, quarta[31] pars scripuli[32].
32 Nictos, nox[33], inde
33 Nicticorax, nocturnus corvus.
34 Nomos, lex.
35 Numide, vagi vel fugaces[34].
36 Nenia, vanitas vel inutile.
37 Nuga, vanitas.
38 Nugax, vanus, inutilis.
39 Nugigerulus, nugas gerens.
40 Navus, sapiens vel strenuus[35].
41 Naviter, sapienter, efficaciter.
42 Nutabundus, instabilis.
43 Negotium, quasi negans otium, actus cuiusque rei.
44 Negotiosus, occupatus.
45 Nactus, adeptus.
46 Notabilis, vituperabilis.
47 Nanus, parvus homunculus, getewerc[36].
48 Nevus, macula vel lebeto.
49 Nothus, ventus australis.
50 Nothus, ex nobili patre et ignobili matre natus.
51 Nepos, filius filii vel filie.
52 Neptis, filia nepotis.
53 Nepa, species scorpionis filios suos vorans.
54 Nepos, luxuriosus[37].
55 Nebulo, gulosus, vorax.
56 Nithrum[38], in terra Nithrie nascitur, sali simile, sordibus abluendis[39] aptum.
57 Novale, arvum noviter cultum.
58 Nardus, herba, inde fit pretiosissimum unguentum.

phisos) *fort. ex* νήφων 23. *cfr.* νωθρία 24. Sum. Hein. II 381, 97.4 CGL II 377, 41 Νωθρός aegrotus infirmus 25. νήτη (νεάτη) 26. yperboleon] uperboleon AB 27. Sum. Hein. II 377, 26 Nete yperboleon ultima excellentium (*v. l.* Netevperboleon) 28. Sum. Hein. II 377, 27 29. *cfr.* Vit. *De Arch.* V 4, 5, 562 appellantur autem sic, proslambanomenos, hypate hypaton, hypate meson, mese, nete synemmenon, paramese, nete diezeugmenon, nete hyperbolaeon Sum. Hein. II 377, 28 Nete synemenon ultima coniunctorum 30. Dief. S 531c 532a Sextarius...der sechßte 31. quarta] quatuor BC 32. scripuli] *add. sup. scrip.* et est pars uncie A Sum. Hein. II 377, 29 Nomisma solidus/siclus vel sesclę vel sextula quatuor (*v. l.* quarta) >pars scripuli< (*in app.* et est pars uncie) 33. Sum. Hein. II 377, 31 34. Isid. *Etym.* XIV, IV 7, 129 Numidia ab incolis passim vagantibus sic vocata Sum. Hein. II 377, 34 Numide vagi vel fugaces, instabiles 35. strenuus] strennuus C 36. Sum. Hein. II 378, 47 Nanus parvus homullus/homunculus id est getwerc (*v. l.* getewerc) - *Zwerg* 37. luxuriosus] luxoriosus A 38. nithrum] *add.* hrum B 39. abluendis] *sup. scrip.* A *om.* BC

59 Narcissus, species floris.
60 Novelle oves vel arbores que nondum pepererunt[40].
61 Novacula, scarsas[41].
62 Noverca, uxor patris post mortem matris.
63 Novicius, noviter veniens.
64 Novatiani, heretici spem venie semel lapsis negantes[42].
65 Nestoriani, heretici duas in Christo personas et sanctam Mariam non Dei sed hominis matrem esse dicentes.
66 Nicolaite, heretici communes uxores habere volentes.
67 Numen, divinitas.
68 Nutus, potestas.
69 Nux, arbor vel fructus.
70 Nucifraga, nuzbrecha[43].
71 Nucleus, nuzcherno[44].
72 Norma, regula.
73 Nundine, annue mercationes.
74 Noctua, ŏwela[45], nocturna avis[46].
75 Novaria, meretrix[47].
76 Ninpha, dea aquarum.
77 Nereus vel Neptunus, deus maris.
78 Novensales[48], Iovis saltatrices.
79 Neverita, dea timoris vel reverentie[49].
80 Nisiacus, indicus a Nisa civitate[50].
81 Neferendus, porcus castratus[51].
82 Nitan, venustas vel pulchritudo[52].
83 Nixa, parturiens, a verbo nitor.
84 Naulum, pretium navigii, ferscaz[53].
85 Nauclerus, magister navis.
86 Naufragus, fracta navi bona sua perdens.
87 Nauticus, sceflicher[54].

40. Clos. II No 984, 48 41. Clos. II No 983, 45 Novacula Scharsas Sch. 780a *s.v.* scarasahs 42. Sum. Hein. II 379, 62 Novatiani heretici spem venie semel prolapsis denegantes (*v. l.* lapsis) 43. nuzbrecha] nuzbrech B Dief. N 384b Sum. Hein. II 379, 68 Nucifraga nuzbrecha (*v. l.* nuzbrech) - *Nußknacker* (Strick. 1, 334) 44. Sum. Hein. II 379, 69 Nucleus nuzkerno/nuzzikerno - *Nußkern* 45. ŏwela] ůwela C 46. Sum. Hein. II 379, 72 Noctua nocturna avis uwila/uvo (*variae lectiones* ŏwela, ůwela) Dief. N 382a *s.v.* Noctua 47. Du Cange *s.v.* Novaria 48. Pap. N 226a Novensiles idest novem salientes vel saltatores Iovis Sum. Hein. II 380, 76 Novensales iovis salvatores/saltatores/saltatrices 49. Mart. Cap. I 54, 19 Clos. II Ne 969, 52 50. Pap. N 221a Nysiacus idest indicus a Nysa monte Indie ubi Liber colitur, qui dictus est a Nysa sorore Liberi Sum. Hein. II 380, 79.1 Nisiacus/Nisaicus indicus a nisa civitate 51. Pap. N 218b Nefrendus porcus dicebatur victima quam Marti sacrificabant Sum. Hein. II 380, 80 Nef(f)rendus/Nef(f)erendus porcus crassatus/castratus 52. Pap. N 221a Nitan graece vetustas Sum. Hein. II 380, 81 53. Sum. Hein. II 380, 84 Naulum precium navigii >id est< feriscaz Clos. II Na 961, 58 Naulum Feryeschatz 54. Sum. Hein. II 380, 87 Nauticus/Naucticus sceflicher - *Schiffer*

88 Nictans, vigilans.
89 Nausia[55], vomitus.
90 Nichili, inutilis[56].
91 Nequam, malus.
92 Nates, arspelle[57].
93 Nec ne an non[58].
94 Nervus, fibra qua colliguntur ossa vel vinculum.
95 Nudius nunc die tertio, egestern[59].
96 Nisisi, ni vel nisi[60].
97 Neo, filo, spinno[61].
98 No, nato, swimmo[62].
99 Nausio, vomo.
100 Nanciscor, adipiscor.
101 Naucifacio, parvipendo[63].
102 Nicto, vigilo.
103 Nugor, deliro vel iocor.
104 Nundinor, mercor.
105 Nabuchodonosor, sessio vel prophetia laguncule[64] anguste[65].

55. nausia] nausica A 56. Sum. Hein. II 380, 90 57. Dief. 376a Clos. II Na 36, 958 Natis Arsbelle Sch. 30a *s. v.* arspellî 58. Sum. Hein. II 380, 94 Necne/Neccine an non 59. Sum. Hein. II 381, 95 Nudius nunc die tercio id est egesteren (*v. l.* egestern) - *Vorgestern* 60. Sum. Hein. II 381, 96 Nisisi >ni vel< >id est< nisi 61. Sum. Hein. II 381, 97 Neo, nes, nevi filo, .las id est spinno/fademon/nagen - *spinnnen* 62. Sum. Hein. II 381, 98 No nato id est >ih< swimmo - *schwimmen* 63. Sum. Hein. II 381, 101 Hug. *Der.* N 47, 15, 839 64. laguncule] languncule C 65. Hier. *Lib.* 117, 28 et 1-2 Nabuchodonosor prophetia laguncule angustae sive prophetans istius modi signum sive sessio in agnitione angustiae Isid. *Etym.* VII, VI 80, 286 Sum. Hein. II 376, 9.3 Nabuchodonosor >sessio vel< prophetia lagunculę >angustę< vel prophetans (*v. l.* langueculę)

Derivationes[1].

N I

[1]**NO** nas -vi neutrum et caret supinis, inde [2]**nabilis**[2], quod componitur [3]**innabilis.** Item a no [4]**navis**, a quo [5]**navalis** -le et [6]**navicula** -e et a nave hic et hec [7]**navita**, a quo per sincopam [8]**nauta** -e, a quo [9]**nauticus** -a -um et navis componitur [10]**navigo**[3] idest navem ago, a quo [11]**navigium** -ii et [12]**navigabilis** -le. Item navis componitur [13]**naufragus** -a -um idest frangens navem, a quo [14]**naufragium** -ii et [15]**naufragor** -aris. Item no componitur [16]**transno** -nas[4].

N II

[1]**NOCEO** -es -cui nocitum neutrum, inde [2]**nocivus**[5] -a -um et [3]**noxa** -e, a quo [4]**noxius** -a -um et [5]**noxialis** -le et componitur [6]**innoxius.** [Item a noceo nocivus -a -um] Item a noceo secundum quosdam derivatur [7]**nox** -tis, a quo [8]**noctu** adverbium, inde [9]**nocturnus** -a -um et [10]**nocturnalis** -le et [11]**noctua** -e et nox componitur [12]**noctivagus** -a -um idest per noctem vagans. Item nox componitur [13]**pernox**, a quo [14]**pernocto** -as.

N III

[1]**NECO** -as -vi necatum vel nectum neutrum, inde [2]**neas** nominativus non est in usu[6] et neco componitur [3]**eneco.**

N IV

[1]**NECTO** -tis -xui activum, inde [2]**nexus** -xus -xui, [3]**nexibilis** -le. Necto componitur [4]**connecto.**

[1] derivationes] *om.* AB [2] Hug. *Der.* N 54, 1, 841 et hec nabilis -e, ad nandum habilis [3] navigo] navigio C [4] -nas] *om.* A [5] nocivus] nocuus BC [6] neas] *fort. pro* nex *cfr.* Pap. N 218ab Necis, mortis, passionis; sed sed nominativus in usu non est, quod est nex

N V
[1]**NITEO**[7] -es nitui neutrum et caret supinis, inde [2]**nitor** -ris et [3]**nitidus** -a -um -dior -simus, -[4]**de** -dius -sime. Item a niteo [5]**nitesco,** [6]**renitesco** et componitur [7]**eniteo,** [8]**reniteo,** [9]**preniteo.**

N VI
[1]**NIGER** -grior -rimus, inde [2]**nigredo** -nis et [3]**nigreo** -es, quod non est in usu, a quo [4]**nigresco** -cis[8] et niger componitur [5]**denigro** -as.

N VII
[1]**NOSCO** -cis -vi noscitum vel notum activum, inde [2]**notio** -nis et [3]**notus** -a -um -tior -simus, inde [4]**notitia** -e et a supino, u in o, fit [5]**noto** -as neutrum, inde [6]**nota** -e et [7]**notamen** -nis et componitur [8]**denoto,** [9]**prenoto** et notus componitur [10]**notifico** -as et a noto [11]**noteo** -es, quod non est in usu, inde [12]**notesco,** [13]**innotesco.** Item nosco componitur [14]**agnosco** -cis agnitum, inde [15]**agnitor** -ris, [16]**agnitio,** [17]**prenosco,** [18]**ignosco** -vi notum vel -scitum, [19]**dinosco** -scitum, [20]**cognosco** -nitum, a quo [21]**cognitor** -ris, [22]**cognomen,** [23]**agnomen,** [24]**prenomen.**

N VIII
[1]**NOMEN** -nis, inde [2]**nomino** activum, a quo [3]**nominativus** -a -um et nomen componitur [4]**ignominia** -e idest sine nomine, a quo [5]**ignominiosus** -a -um et nomen componitur [6]**binomius,** [7]**trinomius.**

N IX
[1]**NASCOR** nasceris natus sum deponens, inde [2]**natus** -a -um[9], a quo [3]**natura** -e et [4]**naturalis** -le, -[5]**liter** et [6]**naturalitas** -tis et nascor componitur [7]**renascor,** [8]**innascor.** Item a nascor [9]**natalis** -le et [10]**nativitas** -tis.

N X
[1]**NOVEM** indeclinabile, inde [2]**nonus** -a -um, a quo [3]**novenarius** -a -um, [4]**novies** adverbium, [5]**nonaginta,** [6]**nongenti** idest novies centum.

N XI
[1]**NINGIT** verbum defectivum, inde [2]**ningidus** -a -um[10] et [3]**nix** nivis, a quo [4]**niveus** -a -um et [5]**nivalis** -le et [6]**nivosus** -a -um.

[7] niteo] nitteo B [8] et nigreo...-cis] *a lat. scrip.* A [9] -um] *om.* BC [10] Hug. *Der.* 62, 17, 851 N 62, 17, 851 unde ningidus -a -um vel ninguidus -a -um, niveus, candidus

N XII
¹**NOVUS** -a -um, inde ²**noviter** adverbium et ³**novicius** -a -um et ⁴**novo** -as, a quo ⁵**novacula** -e et componitur ⁶**renovo**, ⁷**innovo**.

N XIII
¹**NUO** nuis nui nutum neutrum, inde ²**numen** -nis idest nutus dei et ³**nutus** -tus -tui et nuo componitur ⁴**annuo**, ⁵**innuo**, ⁶**renuo**[11].

N XIV
¹**NUNTIO** -as activum, a quo[12] ²**nuntius** -ii, quod componitur ³**internuntius** et nuncio componitur ⁴**annuntio**, ⁵**renuntio**, quod componitur ⁶**abrenuntio**, ⁷**prenuntio**.

N XV
¹**NUMERUS**, inde ²**numerosus** -a -um, a quo ³**numerositas**. Item a numero ⁴**numero** -as activum et componitur ⁵**enumero**, ⁶**dinumero**. Item a numerus ⁷**numerabilis** -le, -⁸**liter**, quod componitur ⁹**innumerabilis** et numerus componitur ¹⁰**innumerus**[13] -a -um.

N XVI
¹**NUBO** bis -psi nuptum et pertinet tantum ad mulieres, inde ²**nubilis** et ³**nuptie** -arum, a quo ⁴**nuptialis**. Item a nubo ⁵**nupta** et per compositionem[14] ⁶**conubium**[15] et componitur ⁷**innubo** -bis et ⁸**innuba**, ⁹**pronuba**.

N XVII
¹**NUTRIO** -tris -ivi vel -ii activum, inde ²**nutritor** -³**trix**, per sincopam: nutritrix hec deberemus dicere sed causa euphonie[16] dicimus nutrix. Item a nutrio ⁴**nutrimentum** et ⁵**nutricius** -a -um et ⁶**nutricor** -aris et componitur nutrio ⁷**enutrio**.

N XVIII
¹**NEO** nes nevi et caret supinis.

[11] renuo] rennuo C [12] a quo] *om.* AB [13] innumerus] annumerus A [14] per compositionem] componitur A [15] conubium] concubium A *sed sup. scrip.* conubium [16] euphonie] eufonie AB

N XIX
[1]**NARRO** -as activum, inde [2]**narratus** -tus -tui, [3]**narrabilis**, a quo [4]**inenarrabilis** et componitur [5]**enarro**.

N XX
[1]**NANCISCOR** -ris nactus sum deponens.

N XXI
[1]**NIDUS** -di, quod componitur [2]**nidifico** -as.

N XXII
[1]**NUBES** -bis, a quo [2]**nubilus** -a -um et [3]**nubilosus** -a -um et [4]**nubila**, [5]**nubecula** -e.

N XXIII
[1]**NEBULA** -e, inde [2]**nebulosus** -a -um.

N XXIV
[1]**NERVUS** -vi, a quo [2]**nervosus** -a -um et componitur [3]**enervo** -as[17] activum.

N XXV
[1]**NEMO** neminis -ni -nem [a]nemine, communis generis.

N XXVI
[1]**NUGOR** -aris deponens, a quo [2]**nugax** -cis omnis generis et [3]**nuge** -arum, quod componitur [4]**nugigerulus**.

N XXVII
[1]**NAUCI** idem quod a nucleo nucis eicitur et pro nichilo ponitur et est indeclinabile et omnis generis.

N XXVIII
[1]**NUX** -cis, a quo [2]**nucucarius** -ii pro ipsa arbore[18] et a nuce [3]**nu-**

[17] -as] *om.* C [18] *cfr.* Osb. *Der.* N II 31, 443 hic nuclearius -rii .i. arbor que fert nuces

cilla[19] -e, [4]**nucleus** -i, quod componitur [5]**enucleo** -as neutrum et nux dicitur a nocendo, quia umbra vel stilla eius aliis arboribus noceat.

N XXIX
[1]**NIDOR** -ris idest proprie odor culine.

N XXX
[1]**NEVUM** -vi, idest macula, inde [2]**nevosus** -a -um.

N XXXI
[1]**NITOR** -ris nisus vel nixus sum, nisu[s] vel nixu deponens, inde [2]**nisus** -sus -ui vel [3]**nixus** -xus -ui et componitur [4]**adnitor**, [5]**enitor**, [6]**renitor**, [7]**innitor**, [8]**innisus** -sus -sui vel -[9]**xus** -xus -ui[20].

N XXXII
[1]**NAUSEO** -as idest vomo neutrum, inde [2]**nausea**[21] idest vomitus.

N XXXIII
[1]**NODUS** -di, a quo [2]**nodosus** -a -um et [3]**nodo** -as activum et componitur nodus [4]**enodis**[22] idest sine nodo, [5]**trinodis**.

N XXXIV
[1]**NUDUS** -a -um, a quo [2]**nuditas** et [3]**nudo** -as, quod componitur [4]**denudo** -as activum.

N XXXV
[1]**NECTAR** -ris, a quo [2]**nectareus** -a -um.

N XXXVI
[1]**NUMMUS** -i, a quo [2]**numisma** idest figura nummi et [3]**nummularius** wehselare[23] vel monetarius.

[19] nucilla] nucula A Osb. *Der.* N II 28-9, 443 nucilla e, et hec nucula e ambo diminutiva [20] et componitur adnitor...-ui] *om.* C [21] nausea] nausia A [22] enodis] enodus C [23] wehselare] wesselare A Sum. Hein. II 381, 104.1 Nummularius wesselare vel monetarius - *Wechsler*

N XXXVII

[1]**NECESSE** indeclinabile neutri generis, a quo[24] [2]**necessitas** -tis et [3]**necessarius** -a -um, a quo [4]**necessario** adverbium et notandum est quod necesse vel necessarium multis modis accipitur, ponitur enim pro inevitabili, ut 'necesse est hominem mori' idest inevitabile, ponitur etiam pro utili, ut 'necesse est hominem comedere panem' idest utile.

[24] a quo] *om.* AB

Expositiones[1].

1 Othoniel tempus eius Deus[2].

2 Ofni, insania[3].

3 Ozias, imperium vel fortitudo Domini[4].

4 Ochozias, apprehendens Deum[5].

5 Og, conclusio[6].

6 Ombri, crispans meus[7].

7 Or, illuminans[8].

8 Oliab, protectio mea pater[9].

9 Orim, horribilis es[10].

10 Oephi vel oepha, mensura modiorum trium[11].

11 Osanna, salvifica vel salvum fac[12].

12 Osianna, interiectio precantis[13].

13 Oroma, visio vera, que ita fit ut videtur[14].

14 Obelus, sagitta vel virgula, que superflua confodit, talis est .

15 Onix vel onichinus lapis preciosus, ungui humano[15] similis[16].

16 Oniche, unguis[17].

17 Onicha, species picmenti[18].

18 Odoporicum, viaticum, itinerarium[19].

19 Olosericum, totum de serico[20].

20 Olocaustum, totum incensum, idest sacrificium quod totum conburitur.

21 Olimpus, mons altissimus vel celum: Olimpus quasi ololampus[21].

22 Olimpias, quadriennium, quia

1. expositiones] *om.* AB 2. Isid. *Etym.* VII, VI 52, 283 3. Hier. *Lib.* 104, 15 Ofni discalceatus sive insania conversionis 4. Hier. *Lib.* 121, 21 Ozia fortitudo domini Sum. Hein. II 383, 3 Ozias imperium sive/vel fortitudo domini 5. Hier. *Lib.* 70, 11 Ochozath tenens Isid. *Etym.* VII, VI 79, 286 Ochozias adprehendens Deum Sum. Hein. II 383, 4 Ochozias/Ochorias apprehendens deum 6. Hier. *Lib.* 112, 6 Og congregans Sum. Hein. II 383, 6 7. Hier. *Lib.* 112, 2 Omri crispans meus Sum. Hein. II 383, 5 8. Hier. *Lib.* 83, 29 9. Hier. *Lib.* 76, 14 10. Sum. Hein. II 383, 8 11. Hier. *Lib.* 76, 14-5 Oefi trium modiorum mensura Sum. Hein. II 383, 10 12. Hier. *Lib.* 137-8, 29-30 13. Sum. Hein. II 383, 12 Osi salva, anna interectio precantis/deprecantis (*v. l.* Osianna) 14. Sum. Hein. II 384, 13 – *cfr.* ὄραμα 15. humano] humene C 16. Sum. Hein. II 384, 15 Onix vel onichinus lapis preciosus ungui humanȩ colore similis (*v. l.* humano) 17. Sum. Hein. II 384, 16 – *cfr.* ὄνυξ 18. Clos. II On 1013, 3 19. Sum. Hein. II 384, 19 Odoporicum/Odoporium viaticum, itinerarium/iterarium 20. serico] sericho B Sum. Hein. II 384, 19.1 Olosericum totum de serico (*v. l.* sericho) 21. Isid. *Etym.* XIV 8, 9, 142 Dictus autem Olympus quasi Ololampus, id est quasi caelum Sum. Hein. II 384, 20-1 Olimpus mons altissimus vel cęlum Olimpus quasi ololampus id est totus lucidus 22. Clos. II Op 1016, 16 – *cfr.* ὀφιομάχος

in quarto anno Greci circa Olimpum ludos exercebant.

23 Ogdoas, octo anni vel octava dies.

24 Opimachus, avis contra serpentes pugnans[22].

25 Ophifagion, ibis, avis serpentes comedens[23].

26 Ophon[24], serpens[25].

27 Ofite, quidam heretici[26].

28 Oheleole, vermes[27].

29 Origen, ignota bestia[28].

30 Orton, rectum.

31 Ortographus, rectus scriptor.

32 Ortographia, recta scriptura.

33 Ortodoxus, recte glorians vel recte credens.

34 Ortogonium, rectum angulum habens.

35 Ortigometra, coturnix de Ortigia[29] insula[30].

36 Orgia, sacrificia Bachi.

37 Orizon, illa pars celi que super terram videtur.

38 Orco idest iuro[31].

39 Orcus, deus inferni quasi iurans quod nemo se effugiat.

40 Osiros, pauper[32].

41 Omallon, plane figure[33].

42 Oxigonium, acutum angulum habens.

43 Oxia, acutum vel acuminatum vel morbus qui cito hominem necat[34].

44 Onoma, hoc nomen[35].

45 Ononimus, equivocus nomine tantum[36].

46 Optalmus, oculus.

47 Ophalmo, dolor oculorum.

48 Orphanus, puer parentibus orbatus.

49 Orphanotropium, domus ubi orphani aluntur.

50 Omophagie, que cocta comeduntur[37].

51 Omoios[38], equalis[39].

52 Omousion[40], equalis substantiae[41].

23. pugnans...comedens] *a lat. scrip.* A Clos. II Op 1017, 20 24. ophon] ofon AB 25. Sum. Hein. II 384, 26 Ophon serpens (*v. l.* Ofon) – *cfr.* ὄφις 26. Pap. O 232b Ofitae haeretici Sum. Hein. II 384, 26.1 Ophitę quidam heretici (*v. l.* Ofite) 27. Isid. *Etym.* XII, VI 49, 66 Concharum multa genera sunt; inter quas et margaritiferae, quae †oceloe† dicuntur Sum. Hein. II 385, 29 Ohcleole/Ochleole vermes (*v. l.* Oheleole) 28. Sum. Hein. II 385, 30 Origen/Origon ignota bestia Clos. II Or 1024, 39 29. Ortigia] Cortigia AB 30. Sum. Hein. II 385, 33 Ortigometra coturnix de ortigia insula >(horhun)< (*v. l.* Cortigia) 31. ὀρκῶ 32. Sum. Hein. II 385, 37 33. *cfr.* ὁμαλής 34. Sum. Hein. II 385, 39 Du Cange *s.v.* Oxea Lo morbo in Glossar. Lat. Ital. Ms. 35. Sum. Hein. II 385, 40 Onoma id est hoc nomen 36. Sum. Hein. II 385, 41 Omonimus equivocus, nomine tantum similis (*v. l.* Ononimus) 37. CGL V 417, 30-1 Xerophagia herbe quę comeduntur incocte Omophagis quę non nisi cocte 38. omoios] omolos A omoros C 39. Sum. Hein. II 386, 47 Omoios equalis (*v. l.* Omolos) 40. *cfr.* u 217: umosion 41. Sum. Hein. II 386, 48

53 Oeconomus, dispensator vel prepositus.

54 Oeconomicus, dispensatorius officialis.

55 Obolus, parvus nummus quattuor calculorum.

56 Oedippia, ludus theatri vel obscene paganorum fabule[42].

57 Omelia, popularis sermo vel allocutio.

58 Olces, dragma, denarius[43].

59 Oxifalus, ciatus, acetabulum[44].

60 Ormiscos, ligamen vel circulus[45].

61 Ormizata, organa ferreis circulis ligata[46].

62 Oriza, subtilis farina idest simila[47].

63 Orca, species amphore inde

64 Orcius et

65 Orciulus.

66 Onocentaurus, monstrum asino et homine mixtum.

67 Onocrotalus, avis delectans stagnis et paludibus, hortubel[48].

68 Orion, quoddam sidus.

69 Odisseus, ipse est Ulixes.

70 Oraculum, alloquium vel responsum divinum.

71 Orat<or>[49], vir bonus dicendi peritus[50].

72 Oratoria, secularis sapientia vel eloquentia.

73 Oratio, dicta quasi oris ratio vel supplicatio vel locutio.

74 Orarium, linteum quod ora mortuorum tegit vel stola vel mappula, hantfano[51].

75 Oria, navicula piscatoria[52].

76 Ora, finis, soum vel ort[53].

77 Ornus, linboum[54].

42. Sum. Hein. II 386, 51.1 Oedippia ludus theatri/theatralis vel obscenę paganorum fabulę 43. Sum. Hein. II 386, 54 Dief. O 394b Olche dry scrupel wegende XVIII siliquas (147) – *cfr.* ὁλχή 44. Isid. *Etym.* XVI XXVI 4, 223 Cyati pondus decem dragmis adpenditur, qui etiam a quibusdam cuatus nominatur. Oxifalus (*v. l.* Oxybaphum) fit sit quinque dragmae adduntur ad decem. Acitabulus quarta pars minae est, duodecim dragmas adpendens Pap. O 241a Oxyfabus genus mensurae, graecum est, quod latini acitabulum vocant Sum. Hein. II 386, 55 – *cfr.* ὀξύβαφον 45. ὁϱμίσκος 46. Sum. Hein. II 386, 57 *cfr.* a 311: armizata Pap. 238b Ormizatus ferro alligatus 47. Sum. Hein. II 386, 8 Oriza subtilissima/subtilis farina id est simila 48. Sum. Hein. II 386, 61 Onocrotalus/Onocrotolus avis delectans stagnis et paludibus id est hortubel/hortdumil/horoduchil Clos. II On 1013, 8 Onocrotalus Hor tuchel, avis similis cigno, sed maior et longo rostro Dief. O 396b *s.v.* Onocrotalus Sch. 419a *s.v.* hortûbil 49. orator] oratus x *m. alt. sup. scrip.* orator A 50. Sum. Hein. II 387, 65 (*v. l.* oratus) 51. Sum. Hein. II 387, 69 Clos. II Or 1019, 4 Orarium Stole oder hant fane *cfr.* m 164: mappa 52. *cfr.* horia 53. Sum. Hein. II 387, 71 Ora finis >id est< soum vel ort Clos. II O 1019, 1 Ora Ende oder sŏm Dief. O 398c Ora, hora (v. fimbria) hd. saum - *Saum*, *Ort* 54. Sum. Hein. II 387, 72 Ornus linboum/limboum/hagenboum/hagendorn/hâgin - *Leinbaum*

78 Orbita[55], waginleisa[56].
79 Olea vel oliva, arbor.
80 Oleum vel olivum, fructus.
81 Olax, odoratus, bene olens.
82 Oletum, fetor vel stercus humanum.
83 Olfacio, odoror.
84 Olfactus, odoratus[57].
85 Olfactoriola[58], vascula quibus odoramenta gestantur.
86 Olitor, mercennarius.
87 Olor, cignus, elbiz[59].
88 Ollula, parva[60] olla.
89 Obtrecto, detraho.
90 Obtrectatio, detractio.
91 Obesus, pinguis.
92 Oblatorius, ministerialis.
93 Obstetrix, mulier que obsequitur parienti.
94 Obiurgans, arguens, corripiens.
95 Obnoxius, debens vel debitor vel nocens.
96 Obpilatio, horror vel erectio capillorum.
97 Obsum, noceo.
98 Obtempero, obedio.
99 Obticium idest titulus[61].
100 Obligatura, obligatio[62].
101 Obunco, obiurgo[63].
102 Obscenus, turpis.
103 Obex, obsistentia, obiectio.
104 Obses, qui pro pace datur idest gisel[64].
105 Obsedatus, obsidio[65].
106 Obsonium, stipendium vel esca vel negotium[66].
107 Occiput, posterior pars capitis.
108 Oculatus, oculos habens.
109 Occulo[67], occulto, abscondo.
110 Ovo, gaudeo.
111 Ocellus, diminutivum ab oculo.
112 Ocius, velocius.
113 Ocree, arma crurium, beinberga[68].
114 Oceanus, mare, quod circuit terram.
115 Oceano tenus, usque ad oceanum[69].
116 Occiduus, occidentalis.
117 Odito, odio habeo.

55. orbita] orbta C 56. Sum. Hein. II 387, 73 Orbita vestigium rotę wagenleisa (*v. l.* waginleisa) Dief. O 399b *s.v.* Orbita Clos. II Or 1021, 11 Orbita Wagenleyse vel circulus celi 57. olfacio...odoratus] olfacio odoratus AB Sum. Hein. II 388, 79-80 Olfacio odoror Olfactus odoratus (*v. l.* Olfacio odoratus) 58. olfactoriola] olfactoriosa A 59. elbiz] ezbil AB Sum. Hein. II 388, 83 Olor cignus >id est< elbiz (*v. l.* ezbil) Dief. O 395b -*Elbe* 60. parva] parvua C 61. Sum. Hein. II 388, 94 62. obligatio] obligattio B Sum. Hein. II 388, 95 Obligatura obligatio (*v. l.* obligattio) 63. Pap. O 230b Obuncare obiurgare Sum. Hein. II 388, 96 64. Dief. O 389b Obses...hochdeutsch gißel - *Geisel* 65. Sum. Hein. II 389, 100 66. Sum. Hein. II 389, 101 – ὀψώνιον 67. occulo] oocculo C 68. Sum. Hein. II 389, 106 - *Bein/bergen* 69. oceanum] occeanum C Sum. Hein. II 389, 109 Oceanotenus usque ad oceanum (*v. l.* occeanum)

118 Offa, balla[70] vel bizze[71].
119 Offoco, extinguo.
120 Omnino, per totum.
121 Officio, noceo.
122 Omentum, membranum, quod continet intestina, bŏdeminc[72].
123 Omasus, venter.
124 Omen, augurium vel auspicium.
125 Onager, agrestis asinus.
126 Oncatus, ruditus asini[73].
127 Onerarie, naves que alimenta et subpellectilem portant.
128 Oppilo, concludo.
129 Onus, pondus sed aliquando in prophetis minas significat[74].
130 Oppido, valde, constanter.
131 Oppidum, castellum, civitas parva.
132 Opilio, custos ovium, quasi ovium[75] ovilio.
133 Opera, studium, adiutorium.
134 Opella, diminutivum ab opera.
135 Operculum, uberlit[76].
136 Optio, electio vel dispensator vel prepositus militum.
137 Opulentus, dives, copiosus.
138 Optimates, principes, qui optimi estimantur in populo.
139 Obstinatus, pertinax, stabilis.
140 Opere precium utile[77].
141 Operior, expecto.
142 Obtendo[78], occasionem denuntio.
143 Optentus, occasio[79].
144 Oppleo, impleo.
145 Opertanei, dii ignoti[80].
146 Ops vel Opis, uxor Saturni.
147 Oppiparum, opulentum convivium[81].
148 Orbus, orbatus, fraudatus.
149 Orisium, gesprino[82].

70. balla] balle A 71. bizza] bezza BC Sum. Hein. II 389, 111.1 Offa balla vel bizza (*variae lectiones* balle, bizze, bezza) Dief. S 551a v. Stelaba: Stelaba idest offa...balla...-e vel bizze - *Bissen* – cfr. p 299: pila, s 236: stelaba 72. bŏdeminc] bůdeminc C Sum. Hein. II 390, 114 Omentum menbranum quod continet/contegit/tegit intestina id est budeming (*variae lectiones* bůdeminc, bŏdeminc) Dief. O 395c-396a Omentum...budeminc 73. Sum. Hein. II 390, 119 Oncatus ruditus/rugitus asini – *cfr.* ὄνος 74. Sum. Hein. II 390, 120 – *cfr.* 1 Mach. 14, 24, 1474 pondus minarum mille 75. ovium] *om.* C 76. uberlit] ŏberlit AB Sum. Hein. II 390, 127 Operculum coopertorium/opertorium vasis id est uberlit/lit (*v. l.* ŏberlit) Clos. II 1014, 3 Operculum Trincke vas lit oder deckel Sch. 984b überleit mhd übermäßiges, alles übertreffendes Leid 77. Sum. Hein. II 391, 133 Opere precium utile, dignum vel necessarium 78. obtendo] obtento A 79. Sum. Hein. II 391, 136 Obtentus/Optentus occasio vel intercessio 80. Mart. Cap. I 46, 18, 4-5 dii Consentes Penates, Salus ac Lares, Ianus, Favores opertanei Sum. Hein. II 391, 137,1 81. Sum. Hein. II 391, 138 Opiparum/Opiparium opulentum convivium (*v. l.* Oppiparum) 82. Sum. Hein. II 391, 140 Orifigium/Orifium/Orisium gesprinc (*v. l.* gesprino) Sch. 270a [gaspring], gasprinc, gisprinc, gesprinch ahd., mhd. gesprinc hervorspringende Quelle, torrens; orificium; pustula quando caro apparuerit i. e floret; Ursprung

150 Occo, occulto vel comminuo.

151 Osor, odibilis, inimicus.

152 Ostrum idest coccus, rubra purpura.

153 Ostrea, marina concha[83].

154 Oscito, os aperio, gewon[84].

155 Oscines, aves augurium ore vel voce dantes.

156 Osus, usus secundum antiquos.

157 Ovile, stabulum ovium.

158 Ostra, ubi flumina mare vel alia flumina influunt[85].

83. concha] conca AB Sum. Hein. II 391, 144 Ostrea marina concha (*v. l.* conca) 84. gewon] gewoti C Sum. Hein. II 392, 146 Oscito, -tas os aperio >ih< gewon/geino/gine Dief. O 402b Oscitare...hd.nd. geuen. hd. ge-wen - *gähnen* 85. Sum. Hein. II 392, 150 Ostia ubi flumina mare vel lacus vel alia flumina influunt (*v. l.* ostra) Hug. *Der.* H 61, 579 Hinc etiam hostia fluviorum dicuntur exitus in mari

Derivationes[1] de O[2].

O I

[1]**OS** oris, inde [2]**osculum** et [3]**osculor** -aris commune et [4]**oro** -as neutrum, inde [5]**oratio**, [6]**orator**, [7]**oraculum** per sincopam et ab oro [8]**oratorius** et componitur [9]**exoro**, a quo [10]**exorabilis**, -[11]**liter**, [12]**adoro**, [13]**peroro**. Item ab ore [14]**orexis** idest monitus et [15]**oscito** -as neutrum, [16]**oppilo** -as neutrum[3].

O II

[1]**OS** ossis, inde [2]**osseus** -a -um et [3]**ossiculus** -li et componitur [4]**exosso** -as.

O III

[1]**OCCO** -as neutrum.

O IV

[1]**ODIO** -dis neutrum, inde [2]**odium** -dii et [3]**odiosus** -a -um, [4]**odibilis** et componitur [5]**exosus**, [6]**perosus**.

O V

[1]**ORIOR** -riris ortus sum, inde [2]**ortus** -tus -tui et [3]**oriens** -tis et [5]**orientalis**. Item ab orior [6]**origo**, inde [7]**originalis** -le et componitur [8]**aborigines** idest sine origine, quod tantum pluralis declinatur et componitur orior [9]**abortivus**, [10]**exorior**, [11]**adorior**.

O VI

[1]**ORTUS** -ti, inde [2]**ortulanus**.

O VII

[1]**OLUS**[4] -ris, inde [2]**olitor** idest ortulanus.

[1] derivationes] item B [2] derivationes de O] *om.* A de O] *om.* C [3] oppilo -as neutrum] *a lat. scrip.* A [4] olus] lus AB

O VIII
[1]**OMNIS** -e, inde [2]**omnino** adverbium et componitur [3]**omnipotens**.

O IX
[1]**OCCULO** -lis -livi activum, inde [2]**occultus** -tior -simus, -[3]**te** -tius sime. Item a occulo [4]**oculus** -li et [5]**obculeus** -a -um, a quo [6]**ocellus** et oculus componitur [7]**monoculus**.

O X
[1]**ORBIS** -bis, inde [2]**orbitus** -a -um et [3]**orbiculatus** -a -um.

O XI
[1]**OPS** opis cuius nominativus non est in usu, inde [2]**opimus** -a -um et hic et hec [3]**opulens** et [4]**opulentus** -a -um -tior -simus et [5]**opitulor** -aris. Item ab ope[5] secundum quosdam[6] [6]**oportet** defectivum idest opem portare, a quo [7]**oportunus** -a -um, inde [8]**oportunitas** -tis, -[9]**ne** adverbium et componitur [10]**importunus** -a -um, inde [11]**importunitas** et [12]**inportuno** -as neutrum et ops[7] componitur [13]**opifex**, [14]**inops**, inde [15]**inopia**.

O XII
[1]**OPUS** operis, inde [2]**opusculum** et [3]**operarius** et [4]**operor** operaris deponens. Item ab opere [5]**operosus** -a -um.

O XIII
[1]**OTIUM** -tii, inde [2]**otiosus** -a -um, -[3]**ose** et [4]**otiositas** et [5]**otior** -aris deponens.

O XIV
[1]**ORDIOR** -ris orsus sum, quod componitur [2]**exordior**, a quo [3]**exordium**, [4]**adordior**[8].

O XV
[1]**OVO** -as, inde ovans omnis generis, a quo [2]**ovatizo** -as et [3]**ovanter** adverbium.

O XVI
[1]**OLEA** -e, inde [2]**oleaster**, [3]**oleum**, [4]**oliva**, a quo [5]**olivetum**.

[5] ope] opere A [6] quosdam] antiquos C [7] ops] opis A [8] adordior] adodior C

O XVII
Hec [1]**OVIS**, a quo [2]**ovicula** et [3]**ovilla** -e et [4]**ovile** et [5]**ovinus** -a -um et [6]**opilio** -nis.

O XVIII
[1]**OBLIVISCOR** -ris -tus sum, a quo [2]**oblivio** -nis et [3]**obliviosus** -a -um.

O XIX
[1]**OLEO** -es -lui neutrum, a quo [2]**oletum** idest odor et [3]**odor** -ris, a quo [4]**odoro** -as neutrum, a quo [5]**odoratus** -tus -tui et odor componitur [6]**odorifer** -a -um. Item [7]**aboleo** -les, [8]**olidus** -a -um et componitur [9]**adoleo**, [10]**redoleo**.

O XX
[1]**ORDINO** -as activum, a quo [2]**ordinator** et [3]**ordo** dubii generis. Dicimus enim hic et hec ordo et [4]**ordinalis** et [5]**ordinatim** adverbium.

O XXI
[1]**OCCUPO** -as activum, quod componitur [2]**preoccupo**.

O XXII
[1]**ORGANIZO** -as neutrum, inde [2]**organum** -ni, a quo [3]**organista** -e.

O XXIII
[1]**OCHIS** Grece, dicitur Latine[9] [2]**velox**, quod ponunt moderni pro positivo et dicimus ochis velocior -simus -cius -sime.

O XXIV
[1]**OPACUS** -a -um idest obscurus[10], inde [2]**opaco** -as activum.

O XXV
[1]**OPTO** -as activum, a quo [2]**optabilis**[11] -le et [3]**optativus** -a -um et componitur [4]**exopto**, [5]**adopto**, a quo [6]**adoptio** -nis et [7]**adoptativus** -a -um.

[9] dicitur Latine] *mutato ordine* AB [10] idest obscurus] *sup. scrip.* x [11] optabilis] optalis AB

Expositiones[1].

1 Phares, divisio[2].

2 Pharisei, divisi[3].

3 Phanuel, videns Deum[4].

4 Philippus, os lampadis[5].

5 Pharao, nomen dignitatis regum Egiptiorum idest nudans[6].

6 Phele, admirabilis[7].

7 Phe, os oris, non ossis[8].

8 Phinees, ori parcens vel os mutum[9].

9 Parchochabas, stella[10].

10 Pascha vel phase transitus[11].

11 Pheleti, milites, custodes regis[12].

12 Paretus, minister[13].

13 Parabola, comparatio vel similitudo.

14 Paradigma, similitudo.

15 Paranimphus, amicus sponsi et sponse.

16 Paradisus, ortus.

17 Parasitus, qui nuptiis intra est.

18 Paralipomenon, verba dierum.

19 Paraphrastes[14], coniector non disertus[15].

1. expositiones] *om.* AB 2. Hier. *Lib.* 66, 19 Fares divisio Sum. Hein. II 393, 1 3. Hier. *Lib.* 136, 20 Farisaei dividentes vel divisi Sum. Hein. II 393, 2 4. Hier. *Lib.* 66, 22 Fanuhel facies dei Sum. Hein. II 393, 3 Phanuel videns deum vel vultus dei 5. Hier. *Lib.* 140, 22-3 Philippus os lampadis vel os manuum 6. Isid. *Etym.* VII, VI 43, 282 Pharao nomen est non hominis, sed honoris, sicut et apud nos Augusti appellantur reges...Exprimitur autem in Latino Pharao denegans eum, utique Deum Sum. Hein. II 394, 5 Pharao nomen dignitatis regum egyptiorum id est nudans 7. Hier. *Lib.* 107, 20 Felethe mirabilis Sum. Hein. II 394, 6 8. Hier. *Lib.* 119, 19 Fe os, ab ore, non ab osse Sum. Hein. II 394, 8 Phe os +ab ore, non ab osse/oris non ossis 9. Hier. *Lib.* 104, 22 Finees os requievit sive os mutum vel silens Sum. Hein. II 394, 7 10. Rufin. *Hist.* IV 6, 2, 307, 15-6 ducebat exercitum Iudaeorum Barchochebas quidam (*v. l.* Barchochabas), quod nomen significat stellam Pap. B 39a Barcocabas, stella hebraeum est Sum. Hein. II 394, 9 11. Hier. *Lib.* 148, 20-1 Pascha transcendens vel transgressio *ibid.* 157, 1-2 Fase transcensus, quod interpretatur pascha Sum. Hein. II 394, 10 12. Sum. Hein. II 394, 11 Hier. *in Hiez.* VIII, XXV 345, 371-2 ...duarum legionum David, quarum una appellabatur 'Pheleti' et altera 'Cerethim' 13. Pap. P 247b Paroeci sunt qui solent iter facientibus necessarias ministrare Sum. Hein. II 395, 29 14. paraphrastes] parapharstes BC 15. Sum. Hein. II 394, 17 Paraphrastes coniector non disertus (*v. l.* Parapharstes)

20 Panegiricus, liber totus in laudem[16] victorie scriptus[17].
21 Paneretos, omne utile vel copia diverse locutionis[18].
22 Panethericus, bonifactor[19].
23 Panthera, bestia.
24 Papa, pater patrum vel custos virginum[20].
25 Paulianiste, heretici Filium Dei ante Mariam fuisse negantes.
26 Paralisis, dissolutio membrorum.
27 Pastophorium, porticus[21] vel cellula vel domus sacerdotum.
28 Paraclisis, consolatio.
29 Paraclitus, consolator vel advocatus.
30 Penta, quinque.
31 Parasceve, preparatio vel cena pura; parasceis preparationis[22].
32 Pan, deus pastorum et rusticorum, idest omne.
33 Palo[23], luctor[24], inde
34 Palestra idest luctatio.
35 Palestrites, luctator.
36 Pallas, Minerva idest nova[25].
37 Patronomicum, nomen a parentibus inditum.
38 Parallela, equestantia.
39 Paralleli, circuli, qui quinque zonas celi dividunt.
40 Pales, dea pabuli.
41 Palladium, Palladis simulacrum.
42 Pathos, passio.
43 Pathia, passibilitas.
44 Panos vel panes, discipuli[26].
45 Pacho, nonus Egiptiorum mensis idest maius[27].
46 Pauni, decimus Egiptiorum mensis idest iunius[28].
47 Panemeos, undecimus Egiptiorum mensis idest iulius[29].
48 Pantheon, domus omnium deorum Rome nunc autem sanctorum.
49 Pentacontarchus, quinquagenarius.
50 Pentateucum, V libri Moysi.
51 Pentecostes, quinquagesimus.
52 Pentagonus, V angulos habens.
53 Pentapolis, regio V civitatum.

16. laudem] laude AB 17. Sum. Hein. II 394, 19 Panegiricus liber totus in laudem victorię scriptus (*v. l.* laude) 18. Sum. Hein. II 394, 18 Panerechos/Panerchos/Paneretos omne utile vel copia diversę locutionis – *cfr.* παραινετικός 19. Sum. Hein. II 395, 22 Clos. II Pa 77C, 1044 Panetiricus Bonefactor – *cfr.* παντευεργέτης 20. Sum. Hein. II 395, 24 21. porticus] porcus C 22 *cfr.* παρασκευή 23. *cfr.* παλαίω 24. Sum. Hein. II 396, 36 Palo luctor 25. Sum. Hein. II 396, 39 26. Sum. Hein. II 396, 44 Panes vel panos discipuli 27. Sum. Hein. II 396, 45 Pap. P 241b Pacon egyptiorum lingua aprilis mensis 28. Sum. Hein. II 396, 46 Pap. P 251b Pauni egyptiorum lingua maius mensis 29. Sum. Hein. II 396, 47 CGL III 210, 37 panemos iulius

54 Pentimemeris, ubi in versu post duos pedes sillaba de verbo remanet.

55 Periscelides, ornamenta vel circuli aurei crurium muliebrium.

56 Perizoma, succinctorium, lumbare.

57 Periocha, circuitus sententie.

58 Peribolus, murus exterior vel vestibulum vel gazophilacium.

59 Periodos, contextus vel complexio verborum vel vocis.

60 Polon, multum.

61 Peri boi, de vita[30].

62 Peripsima[31], quisquilie[32], quod de farre[33] purgatur, sprŏ vel umbesniten de pomo vel piro[34].

63 Provisios, egregius vel precipuus[35].

64 Periphronos, contempnens[36].

65 Peripateticus, deambulator.

66 Peripatia, circumambulatio.

67 Peripatito, circumambulo[37].

68 Peri te zon, de hac vita[38].

69 Peri te craria, de hac potentia[39].

70 Pir, ignis.

71 Peri thochias, de paupertate[40].

72 Palidodia, carmen bellicum[41].

73 Peri eudemonias, de bonis demonibus vel de[42] bona paupertate.

74 Perigeria[43], studiosa, operatrix[44].

75 Perizologia[45], supervacua et longa locutio[46].

76 Perifrasis, honesta circumlocutio.

77 Pistis, fides.

78 Pedagogus, nutritor infantium.

79 Penitum, secretum.

80 Peto, volo -as.

30. Sum. Hein. II 397, 66 Periboy de vita (*v. l.* Periboi) – *cfr.* περὶ βίου 31. *cfr.* περίψημα 32. quisquilie] quisquile C 33. farre] fare AC 34. Sum. Hein. II 397, 60 Peripsima quisquilię quod de farre purgatur >et proicitur< id est spriur/spruwir/sprŏ >vel umbesniten de pomo vel piro< (*variae lectiones* quisquile, fare) Clos. II Pe 1092, 155 Peripsima Spruwen oder obses (T3) schelotte oder husvegotte Dief. P 427ab *s.v.* Peripsema - *Spreu* 35. Sum. Hein. II 397, 61 Periusios egregius, precipuus (*v. l.* Provisios) – *cfr.* περιούσιος 36. Sum. Hein. II 397, 62 – *cfr.* περίφρων -ονος 37. Sum. Hein. II 397, 65 38. Sum. Hein. II 397, 67 Peritezon de hac vita – *cfr.* περὶ τῆς ζωῆς 39. Sum. Hein. II 397, 68 Pericratoria de hac potentia (*v. l.* Peritecraria) – *cfr.* περὶ τῆς κραταιᾶς 40. Sum. Hein. II 397, 69 Periptochias de paupertate (*v. l.* Perithochias) – *cfr.* περὶ πτωχείας 41. Sum. Hein. II 395, 21 Palinodia/Palidonia/Palidodia/Pelidonia carmen bellicum 42. de] *om.* C 43. *fort.* περίεργος 44. Sum. Hein. II 398, 71 Periergia/Perigeria studiosa operatrix 45. *cfr.* περισσολογία 46. Sum. Hein. II 398, 72

81 Petasum, alatum[47] calciamentum[48], scritscůch[49].
82 Peritios, tertius Grecorum mensis februarius[50].
83 Petalum, lamina aurea in qua scribitur[51].
84 Pilax[52], muriceps, cazza[53], custos, servatrix[54].
85 Pigmeus, homo cubitalis.
86 Pisticus, fidelis.
87 Pimela, cura[55].
88 Pigargon, quedam ignota bestia[56].
89 Pirgus, turris vel alee tabule.
90 Pitho, interrogo[57].
91 Polis, civitas.
92 Pithius, Apollo, idest fidem auferens.
93 Polimita[58], varia, multicolor[59].
94 Polimitarius, varie vestis opifex[60].
95 Polisillabum, verbum multarum sillabarum.
96 Polissemus[61], sermo multa significans.
97 Polionimum, ubi res plura nomina habet[62].
98 Polimnia, una Musarum et interpretatur plurima memoria.
99 Polidamas, multinuba, adulter[63].
100 Polisinteton, ubi plures coniunctiones simul sunt[64].
101 Polideuces, ipse est Pollux.
102 Poeta, carminis fictor.
103 Poetria vel poetrida, mulier carmini studens.
104 Poema, carmen, opus poete.
105 Poesis, magnum carmen.

47. alatum] latum B 48. Hug. *Der.* P 73, 7, 933 Item a peto hoc petasum vel hic petasus, quoddam calciamentum Mercurii ad volandum Clos. II Pe 110, 219 Petasum Schritte schůch Dief. P 431c Petasus...scritscoen *cfr.* Strick.1, 341 49. scritscůch] scritschŏch AB Clos. II Pe 1100, 219 Petasum Schriteschůch Sum. Hein. II 398, 76 Petasum/Petasii alatum/latum calciamentum scritescŏha/scritscůch (*variae lectiones* latum, scritschŏch) 50. Rab. Maur. *Lib. de comp.* XXXI 14, 236 februarius peritios Sum. Hein. II 398, 77 Pericios tercius grecorum mensis >id est< februarius 51. Isid. *Etym.* XIX, XXI 7, 324 Petalum aurea lammina in fronte pontificis, quae nomen Dei tetragrammaton Hebraicis litteris habebat scriptum 52. *cfr.* φύλαξ 53. cazza] chazza AB - *Katze* 54. Sum. Hein. II 398, 79 Pilax muriceps cazza id est custos vel servatrix (*v. l.* chazza) 55. CGL V 382, 9 *cfr.* ἐπιμέλεια 56. Deut. 14, 4-5, 255 hoc est animal quod comedere debetis...pygargon Sum. Hein. II 398, 84 Pigargon quedam ignota bestia – *cfr.* πύγαργος 57. interrogo] anterrogo A 58. polimita] polomita C 59. Sum. Hein. II 398, 89 Polimita varia multicolor (*v. l.* Polomita) – *cfr.* πολύμιτος 60. Sum. Hein. II 398, 90 – *cfr.* πολύμιτάριος 61. polissemus] posillemus C 62. habet] habent C Sum. Hein. II 399, 93.1 Polionimum plurivocum ubi una res plurima/plura nomina habet (*v. l.* habent) 63. Sum. Hein. II 399, 95 Polidamas multinuba id est adulter 64. Sum. Hein. II 399, 95.1 – *cfr.* πολυσύνθετος

106 Pogsute, imitatores[65].
107 Porfirio, avis quedam, isaro[66].
108 Pori, fistule vel foraminula, per que sudor exit de homine.
109 Podaris, tunica talaris[67].
110 Piroys, igni similis[68].
111 Piropos, ignis visio[69].
112 Pira, rogus.
113 Pirflegeton, igneus fluvius.
114 Piramis, figura vel turris in imo lata in summitate acuminata a similitudine pire.
115 Pirate, latrones maritimi.
116 Phitonissa, mulier Apollinis, Pitii sacerdos et divinatrix.
117 Philos, amor.
118 Philargiria, amor pecunie[70].
119 Philosophus, amator sapientie.
120 Philoxenia, amor donorum.
121 Philocomptus, amator iactantie[71].
122 Philostericus, amator historie[72].
123 Philantropia, humanitas, misericordia.
124 Philageus, unus equorum solis, idest terram amans[73].
125 Practiva, activa vel actualis[74].
126 Phisis, natura.
127 Phisicus, naturalis vel de naturis loquens.
128 Pegasus, equus Iasonis[75].
129 Phisiologia, naturalis ratio.
130 Phisiologus, naturalis sermo.
131 Phisiculo, propheto, divinor[76].
132 Phisiculatus, augurans naturas in extis animalium.
133 Phanes, apparens.
134 Phiticon, natura crescendi.
135 Phimus, tabula alee.
136 Phos, lumen.
137 Phosforus, lucifer.
138 Phone, vox.
139 Phonochos[77], medicamen vocis[78].
140 Phebus, sol, idest novus, quia cottidie novus apparet.

65. Sum. Hein. II 399, 100 Pogsute mutatores/imitatores 66. isaro] insaro AB Sum. Hein. II 399, 101 Porfirio avis quedam id est isaro (*v. l.* insaro) Clos. II Po 1150, 95 Porfirio Ysere Dief. P 448a Porphyrio...is-aro 67. Sum. Hein. II 399, 103 Poderis talaris, tunica (*v. l.* Podaris) 68. Sum. Hein. II 399, 105 69. Sum. Hein. II 399, 106 Pyropos ignis visio Clos. II Pi 92 T 1121 Piropus Lapis preciosus, qui colorem et visionem habet ignis – *cfr.* πυρωπός 70. pecunie] peccunie AC 71. Sum. Hein. II 400, 116 CGL V 385, 31 Philocompus amator iactantiae Osb. *Der.* P 582, 576 Philopompus, amator iactantie Hug. *Der.* F 36, 13, 438 Philocopus, idest amator iactantie Clos. II Ph 24, 1106 Philicopus Amator jactancie – *cfr.* φιλόκομπος 72. Balb. Philohistoricus -ca -cum amator historiarum 73. Sum. Hein. II 400, 118.1 74. Sum. Hein. II 400, 118.2 75. equus Iasonis] *mutato ordine* A Sum. Hein. II 394, 20 Pegasus equus bellorofontis/iasonis (*variae lectiones* iasonis equus) 76. Sum. Hein. II 400, 123 Osb. *Der.* F XL 4, 270 fisiculo as .i. prophetare vel pronuntiare (*v. l.* phisiculo) 77. *cfr.* φωνασκός 78 Sum. Hein. II 401, 131 Phonoscos medicamen vocis (*v. l.* Phonochos)

141 Phronesis, prudentia.
142 Phillira, arbor quedam nigro cortice et intepretatur folligera.
143 Phasis, eloquentia, locutio.
144 Phocas, bos marinum.
145 Praxeos, opus vel actio[79].
146 Pracheneres, actus[80].
147 Philacteria, scedula ad iactantiam scripta vel ad magicam.
148 Pragma, causa.
149 Pragmaticus, causarum auctor.
150 Pragmaticum, negotium.
151 Presbiter, provectus senior quasi prebens iter.
152 Prologus, ante sermonem, prelocutio.
153 Prothos, primus.
154 Proemium, prefatio.
155 Pro Thesifon[81], quidam liber Demostenis[82].
156 Prothoplastus, primo plasmatus.
157 Prothomartir, primus testis.
158 Proselitus, advena.
159 Problema, propositio, radissa[83].
160 Pronoe, providentia[84].
161 Prosephane, manifestavit[85].
162 Prosomonia, narratio[86].
163 Permeso[87], perdo[88].
164 Prephostrophium, domus ubi infantes aluntur[89].
165 Proserpina, uxor Plutonis, dea feminum.
166 Prosicum, responsum[90].
167 Prester, anguis quicquid momorderit in tumorem versum extinguit[91].
168 Prognosticum, precognitio.
169 Promocondus, cellarii custos[92].
170 Priso, exprimo[93].

79. Sum. Hein. II 401, 137 80. Sum. Hein. II 401, 138 Prachenetes actus (*v. l.* pracheneres) – *cfr.* πράσσω 81. Thesifon *pro* Ctesiphonte 82. Sum. Hein. II 401, 146.1 Protesifon quidam liber demonstenis 83. radissa] ratdisre A ratdissa B Sum. Hein. II 402, 150 Problema propositio id est ratisca/radissa/retilnisse (*v. l.* ratdissa) Clos. II Pr 1174, 129 T2 T3 Problevma, -tis est questio difficilis, vulgariter retersche - *Rätsel* 84. Sum. Hein. II 402, 155 *cfr.* πρόνοια 85. Sum. Hein. II 402, 152.1 – *cfr.* προφαίνω 86. Sum. Hein. II 402, 153 CGL V 377, 38 Prosonam (*v. l.* prosomian) narrationem – cfr. Hier. *De vir. ill.* LXI 2, 164 προσομιλίαν (*app.* προσομιλιαν *sup. scrip.* narrationem) 87. *fort. pro* perimo 88. Sum. Hein. II 402, 154 Prineso/permeso, -sas perdo 89. Sum. Hein. II 402, 156 Prephotrofium domus ubi infantes aluntur (*v. l.* Prephostrophium) 90. Sum. Hein. II 402, 158 Pap. P 272b Prosicum idest responsum quasi prosicon, idest ad [p]imaginatum humanae vocis in fanis 91. Sum. Hein. II 402, 159 Prester anguis qui quem/quicquid momorderit, totum in tumorem versum extinguit Isid. *Etym.* XII, IV 16, 52 Prester aspis semper ore patenti et vaporanti currit 92. Fulg. *Serm. ant.* 24, 34 [Quid sit promus et condus]. Promos et condos dici voluerunt cellaritas, eo quod deintus promant et intus condant CGL V 511, 26 93. Sum. Hein. II 402, 162

171 Priseius[94], Bachus, idest barbarus[95].
172 Psicomachia, anime pugna.
173 Psiche, anima.
174 Psichonichon, animale[96].
175 Psichiexodo, de anime exitu.
176 Psitachus, avis Indie loquens totus viridis sed gutture puniceus.
177 Pseudus, falsus.
178 Pseudoepigraphia, falsa superscriptio.
179 Psalterium, musicum instrumentum in modum .a.[97].
180 Psaltes, in psalterio canens.
181 Platon, latum[98].
182 Platea, lata via.
183 Plastes, figulus.
184 Platanus, ahorn[99].
185 Plasma, factura.
186 Plastica, factura.
187 Planes, error[100].
188 Plestia[101], indigestio quando cibus digeri non potest[102].
189 Planeta, errans stella.
190 Pluto, dives, deus infernorum.
191 Plasma, medicamentum gutturis.
192 Parix, meisa[103].
193 Pneuma, spiritus.
194 Pleonasmos, supervacua adiectio verbi.
195 Ptongus, sonus musicus.
196 Ptochium, dispensatio pauperum.
197 Ptochotrophium, locus ubi pauperes et infirmi curantur.
198 Pala, scuuela[104].
199 Ptisazna[105], fesa vel far[106] vel ordeum nondum cortice exutum[107].
200 Phasides[108], aves pulcherrime[109].
201 Palastes, palmus idest sexta pars cubiti[110].

94. Priseus *pro* Briseus 95. Sum. Hein. II 402, 163 Priseus bachus id est barbatus Macrob. *Sat.* I 18, 9, 102 Item Liberi patris simulacra partim puerili aetate, partim iuvenis fingunt. Praeterea barbata specie, senili quoque, uti Graeci eius Βασσαρέα, item quem Βρισέα appellant 96. Pap. P 274b Psiconia animalia Sum. Hein. II 402, 166 97. .a.] .d. A Sum. Hein. II 403, 171 Psalterium musicum instrumentum in modum A/a *ibid.* I 111, 1310-2 Cinerum vel nablum vel psalterium quod a psallendo dicitur, unum sunt in modum deltę litterę Pap. P 274b Psalterium...est autem simile cytharae barbaricae in modum deltae litterae 98. Sum. Hein. II 403, 175 – *cfr.* πλατύς 99. - *Ahorn* 100. Sum. Hein. II 403, 181 – *cfr.* πλάνη 101. plestia] plestigia AB *cfr.* ἀπληστία 102. Sum. Hein. II 403, 183 Plestia/Plestigia indigestio quando cibus digeri non potest Crem. 1996, 350-1 103. Dief. P 413c - *Meise* 104. scuuela] schuuela AB Sum. Hein. II 405, 203 Pala scuuela (*v. l.* schuuela) - *Schaufel* 105. ptisazna] ptipsama BC 106. far] var BC 107. Sum. Hein. II 404, 192 Ptisana far vel ordeum nondum cortice exutum id est fesa 108 *cfr.* φασιανός 109. Sum. Hein. II 404, 193 Phasides avis pulcherrimę 110. *cfr.* παλαστή

202 Plastino, planto[111].
203 Palmus, latitudo quattuor digitorum.
204 Palatus, gůmo[112].
205 Palma, manus extensa vel arbor latis foliis.
206 Papille, capita mamillarum.
207 Palus paludis, aquosa et lutulenta aqua, idest brůcheha[113].
208 Palus pali, steccho[114] vel pfal[115].
209 Palans, fugiens.
210 Paxillus, clavus[116], nagil[117].
211 Palate[118], fructus fici intra palas siccati[119].
212 Pampilio, fiualter, eruca vel vermis volans[120].
213 Papilio, parvum tentorium[121].
214 Pagus, provincia absque muro.
215 Passa uva idest sicca.
216 Palestre[122], luctatores vel homines super leones[123].
217 Patruus, frater patris.
218 Patruelis, patrui filius vel filia.
219 Patrisso, patrem imitor.
220 Paripa, clipeus, scutum[124].
221 Parius lapis idest albus.
222 Paliurus, herba spinosa, hagen vel hageleia[125].
223 Papaver, mago[126].
224 Patronus, defensor, adiutor.
225 Paredrus[127], vilis equus, parfrit[128].
226 Pardus, bestia varia et velocissima, liebart[129].
227 Patrimonium, predium, possessio.

111. Sum. Hein. II 406, 210.1 112. gůmo] gŏmo AB Sum. Hein. II 405, 199 Palatus gůmo/giumo >vel hura< (*v. l.* gŏmo) - *Gaumen* 113. brůcheha] brŏcheha AB Sum. Hein. II 405, 201 Palus, paludis aquosa et/vel lutulenta terra/aqua >id est< brůch/brůcheha/môs (*v. l.* brŏcheha) Clos. II Pa 1042, 59 Palus -ludis Brůch Dief. P 408b *s.v.* Palus 114. steccho] stecco C 115. Sum. Hein. II 405, 202 Palus, pali stecco vel phal Dief. P 408b hochdeutsch pfal...stecke - *stecken*, *Pfahl* 116. clavus] clavis C 117. Sum. Hein. II 405, 204 Paxillus clavus nagel (*variae lectiones* clavis, nagil) - *Nagel* 118. *cfr.* παλάθη 119. Pap. 242b Palatae in regnorum libro massae sunt, quae de recentibus ficis compingi solent – cfr. 2 Sm. 16,1, 439 120. Sum. Hein. II 406, 207 Pampilio eruca vel vermis volans id est fivaldera/zwifaltera (*v. l.* fiualter) Dief. P 410c Pampilio...vifalter...fyffalter - *Falter* 121. Pap. P 245b 122. palestre] palistre C 123. Sum. Hein. II 407, 212 Palistrę/Palestrę luctatores vel homines super leones 124. Sum. Hein. II 406, 215 Parma clipeus/clipeum, scutum (*v. l.* paripa) 125. Sum. Hein. II 406, 217 Paliurus herba spinosa id est hagan vel ageleia/hageleia >vel hagenbutta vel wechalter< Dief. P 406c Paliurus...ageleia, hagen 126 mago] magor B Sum. Hein. II 406, 218 Clos. II Pa 106, 1048 Papaver Magesome oder magesot Dief. P 410c *s.v.* Papaver Sch. 583b mâgo...papaver - *Mohn* 127. *cfr.* πάρεδρος 128. parfrit] *a lat. add.* parafredus A Sum. Hein. II 406, 219 Paredrus/Paledrus vilis equus id est pharefrit/parefrit (*v. l.* parfrit) - *Paradepferd* 129. liebart] lebart C Sum. Hein. II 407,

228 Papula[130], builla[131].
229 Patina vel patella, phanna[132].
230 Passis crinibus, sparsis[133].
231 Passim, vulgo, publice.
232 Parilis, similis, equalis.
233 Palumbes, hegetuba[134].
234 Paritor, minister, lictor.
235 Paximacium, quarta pars panis[135] vel bizzo[136].
236 Patulus, apertus.
237 Patricius, senator, pater patrie, princeps.
238 Paludamentum, pallium imperatoris vel[137] militum.
239 Parricidus, qui consanguineum occidit vel patrem.
240 Palpo -nis, cecus, a palpando.
241 Panus, spulo[138] quo fila in telam portantur[139].
242 Palla, fasciterium idest fescetraga[140].
243 Papirotum, quoddam vehiculum[141].
244 Palile, houestadel[142], fenale[143].
245 Patrans, libidinosus[144].
246 Palide, sacrum dee Palis[145].
247 Panichium, fenich[146].
248 Parsimonia, abstinentia.
249 Pessimo, affligo.
250 Patibulum, lignum quo rei suspenduntur.
251 Paulat, pavo cum clamat[147].
252 Passus, V pedes, scrit[148].

220 Pardus bestia varia et velocissima/multicolor id est leobart/liebart/lebart/lebarto Clos. II Pa 1053, 145 Sch. 539b lêbarto…ahd., mhd. lêbarte, liebarte…lêbart, liebart…Leopard 130. papula] pabula C 131. builla] bwlla A Sum. Hein. II 407, 224 Pabulum fůter/Papula builla (*variae lectiones* Pabula, bwlla) 132. phanna] pfanna BC Sum. Hein. II 407, 225 Patina vel patella phanna - Dief. P 416c Patina...phanna - *Pfanne* 133. Sum. Hein. II 407, 226 *cfr.* Verg. *Aen.* I 480, 197 134. Dief. P 408ab Clos. II Pa 1041, 58 Palumbus Holcztube oder slagtube - *Holztaube* 135. Clos. II Pa 1071, 281 C 136. Sum. Hein. II 407, 231 Osb. *Der.* p 638, 578 Paximacium, panis succinericius Hug. *Der.* P 48, 917 Paxematia, parvuli panes qui vulgo sic vocantur Köbl. P 18 bizzo (Bissen)…buccella – *cfr.* παξαμάδιον 137. vel] *om.* C 138. spulo] spŏlo A spŏl B Clos. II P 1047, 99 T Panus Spůl - *Spule* 139. Sum. Hein. II 408, 237 Panus lignum quo fila in telam portantur/feruntur id est spůlo; >hec panucula< (*variae lectiones* spulo, spŏlo, spŏl) 140. fescetraga] *add.* a B Sum. Hein. II 408, 238 Palla fascitergium/fasciterium id est fescetraga/fezetraga/fehchetragela Dief. 406-7 *s.v.* Palla 141. Clos. II Pa 1049, 112 142. Dief. P 406c - *Heustadel* 143. Sum. Hein. II 408, 241.2 Palile fenale id est houestadel 144. libidinosus] *add.* a A Sum. Hein. II 408, 241 Isid. *Etym.* IX, V 3, 374 Patratio enim est rei veneriae consummatio Hug. *Der.* P 37, 12, 912 Dicit tamen Servius quod patrare est opus venerium consummare 145. Sum. Hein. II 408, 241.1 Palide/Paule sacrum deȩ palis 146. Sum. Hein. II 408, 241 Panicium fenich (*v. l.* Panichium) Sch. 676b phenich, pfenich, fenich, venich, vench mhd., and. Penik stM. eine Hirsenart. Aus lat. Panicum - *Fench* (Strick. 1, 346) 147. Sum. Hein. II 408, 245 148. scrit] schrit C Sum. Hein. II 408, 246 Passus .v. pedes id

253 Pero, saccus vel follis vel latum calciamentum[149].
254 Perendie, post, cras.
255 Perdix, rebhun[150].
256 Pepo, pomum, quod in terra nascitur, erdapphel, idest pfedeme[151].
257 Pedica, qua pedes capiuntur idest druch[152] vel stric[153].
258 Peltum, scutum oblongum[154].
259 Pessulum, sloz[155] vel dremel[156].
260 Perpendiculum, plumbum in filo ad muros recte edificandos.
261 Penes, apud vel iuxta.
262 Perperam, iniuste, adverse.
263 Pessum, in perditionem.
264 Pessundo, perdo, disperdo, adnichilo.
265 Penula, lacerna in modum cuculle, idest cugilcozza[157].
266 Persicus, phersicbŏm[158].
267 Petrosalinum, petersil[159].
268 Pastinaca, moreha[160].
269 Peta, malta vel biez[161].
270 Pediculus, lus[162].
271 Pellicanus, hisigŏm[163].
272 Pelex[164], gella, concubina[165].
273 Pelicatus, concubinatus.
274 Persindio[166], discerno[167].
275 Periuro, periurium facio.
276 Pervado, proterve invado.
277 Pertinax, obstinatus.
278 Pernix, celer, studiosus.
279 Perniciosus, periculosus, mortifer.
280 Pervicax, constans, perseverans, pertinax.
281 Pervicacia, pertinacia, perseverantia.
282 Pelliceo, seduco, illiceo.
283 Permulceo, blandio, delinio.

est scritmale/schritemal/scrit (*v. l.* schrit) Clos. II Pa 1061, 209 Passus V pedes schrit - *Schritt* 149. *cfr.* pera *pro* saccus vel follis 150. Dief. P 425a - *Rebhuhn* 151. Sum. Hein. II 409, 249 Pepo >pomum in terra crescens/nascitur id est< phedema vel erdaphel (*v. l.* erdapphel) Dief. P 424a Pepo...pfedeme - *Erdapfel* 152. - *Druck* 153. Sum. Hein. II 409, 251 Pedica + qua/laqueus quo + pedes avium capiuntur >id est druch vel< stric Clos. II Pe 1076, 35 Pedica...stric - *Strunk* 154. *cfr.* pelta 155. - *Schloß* 156. Sum. Hein. II 409, 253 Pessulum >cedel vel< sloz vel dremel/grindel/henge Sch. 110a *s.v.* dremil 157. cugilcozza] chugilchozza AB Sum. Hein. II 411, 277.1 Penula lacerna in modum cucullę id est cugilcozza/cugilchozzo (*v. l.* chugilchozza) Dief. P 423c *s.v.* Penula 158. phersicbŏm] pfersicbŏm B pfersichboum C Sum. Hein. II 410, 260 Persicus phersichbŏm (*v. l.* phersicbŏm) Dief. P 429c Persicus...pfersichbom...pherseichbom - *Pfirsichbaum* 159. Dief. P 432ab - *Petersilie* 160. Sum. Hein. II 410, 263 Pastinaca/Pestinaca moraha/morhel (*v. l.* moreha) - *Möhre* 161. Sum. Hein. II 410, 264 Peta herba malta/multa/melda/bieza (*v. l.* biez) Dief. P 431c Peta herba...bieza...malta 162. Clos. II Pe 1076, 36 - *Laus* 163. Sum. Hein. II 410, 266 Pellicanus sisegomo/hisigomo/hisigŏm/hvsegomo Clos. II Pe 1078, 58 Pelicanvs Hus gŏm, avis 164. pelex] pellex BC 165. Sum. Hein. II 410, 267 Pelex gella concubina (*v. l.* pellex) 166. *fort. pro* perscindo 167. Sum. Hein. II 430, 03.08 Persindio discerno

284 Permulsus, blanditus.
285 Perinde[168], admodum, valde.
286 Perdius, tota die studens.
287 Pedissequa, kamerwib[169].
288 Peplum, amiculum, idest velamen capitis vel pectoris.
289 Perna[170], bacho[171].
290 Pernox, pernoctans, pervigil.
291 Petulans, lasciviens.
292 Pecten, camp[172].
293 Pectinatus, pexus, gistralter[173].
294 Pes, mensura XVI digitorum.
295 Pertica, virga mensurarum decem.
296 Penis, virile membrum.
297 Pituita, caligo vel flecma oculorum vel morbus capitis vel morbus gallinarum.
298 Pilleus, mitra, hůt[174].
299 Pila, offa, balla[175].
300 Pilum, iaculum parvulum.
301 Pilum vel pila, lignum idest stamph[176].
302 Pilosi, in Esaia fauni, satiri[177].
303 Pincerna, minister potus.
304 Pirula, extremitas narium[178].
305 Pinnule, latera narium.
306 Pinnula, summitas auris.
307 Piaculum, peccatum.
308 Pitacium, modicum coriolum, ulec[179].
309 Pisa, arweiz[180].
310 Pignoratus, pignore multatus.
311 Pinax, tabula picta vel organi capsa.
312 Pixis -xidis, buhsa[181] vel trůha[182].
313 Picus, speht[183] vel hehera[184].
314 Pica, agelestra[185].

168. perinde] perindie BC 169. Sum. Hein. II 411, 282 Pedissequa vel pedissequus pedes matronę vel domini sequens kamerwib Clos. II Pe 1075, 31 Pedes Kneht - *Knecht/Kammer/Weib/* 170. perna] perno C 171. Sum. Hein. II 411, 284 Perna tergus suis id est bacho (*v. l.* perno) - *Bache* 172. Clos. II Pe 1072, 5 Pecten Kamp - *Kamm* 173. gistralter] gestralter C Sum. Hein. II 412, 291 Pectinatus pexus gistralter (*v. l.* gestralter) 174. hůt] hŏt AB Sum. Hein. II 412, 296 Pilleus mitra hůt/hube (*v. l.* hŏt) 175. Dief. P 434b – cfr. s 236: stelaba 176. Dief. P 435b - *Stamm* 177. Is. 13, 21, 1110 sed requiescent ibi bestiae et replebuntur domus eorum draconibus, et habitabunt ibi strutiones et pilosi saltabunt ibi Sum. Hein. II 412, 300 Pilosi >in esaia< fauni, satyri 178. Isid. *Etym.* XI, I 48, 7 179. Sum. Hein. II 413, 307 Pitacium vel pitaciolum modicum coriolum >id est sceda/scedula< vel clebetůch/ulec >vel bletzo< Dief. P 433b Pictacium...ulec 180. Sum. Hein. II 413, 306 Pisa arweiz/areuuiz Clos. II Pi 1121, 95 Pisa vel Pisum Erweiße 181. buhsa] băhs A bŏhsa B - *Büchse* 182. trůha] trăha A trŏha B Sum. Hein. II 413, 311 Pixis/Pix, pixidis buhsa vel truha (*variae lectiones* bŏhsa, trůha, trŏha) Dief. P 439a Pixidis...buhsa vel trucha- *Truhe* 183. speht] speth AB - *Specht* 184. Sum. Hein. II 413, 312 Picus speht vel hehera (*v. l.* speth) Sch. 378b hëhara, hëhera ahd., mhd. hëher stF. Heher, pica glandaria - *Häher* 185. agelestra] agelestr AB Sum. Hein. II 413, 313 - *Elster*

315 Pinus, pinboum[186].
316 Picea, forha[187].
317 Pidulanea, bircha[188].
318 Pirus, birebŏm[189].
319 Pinso, ferio, premo.
320 Pisalis, phiesal[190].
321 Pistor, panificus.
322 Pistrinum vel pistrilla, domus ubi panis coquitur vel frumentum purgatur.
323 Pilentum, quoddam vehiculum.
324 Pitisso, frequenter spuo.
325 Pipant, accipitres et pulli cum voce dant[191].
326 Plonpant, vultures vocem dantes[192].
327 Pollinctor, qui mortuos tractat et sepelit.
328 Pons, brucca[193].
329 Posticum[194], hostiolum.
330 Pontifex, quasi pontem faciens ad Deum.
331 Populus, arbor foliis albis.
332 Polenta, pulchra et subtilis farina.
333 Potissimum, maxime.
334 Postliminium[195], post captivitatem.
335 Ponderosus, cui humor viscerum in virilia labitur[196].
336 Porrum, lŏch[197].
337 Pompatice, lascive, decore.
338 Posthumus, post humationem patris natus.
339 Poledrus, fole[198], iuvenis equus.
340 Putatio, vinee precisio.
341 Populosus, populo plenus.
342 Populatio, depredatio.
343 Polosus, sublimis, altus.
344 Penitudo, penitentia.
345 Postica, posterior pars.
346 Postice, post tergum.
347 Populona, Iuno, dea nubentium.
348 Polipus, vitium naris.

186. Sum. Hein. II 413, 314 Pinus pinbŏm 187. Sum. Hein. II 413, 315 Picea foraha (*v. l.* forha) - *Föhre* 188. Sum. Hein. II 413, 315.1 Dief. B 72c Pedulanea v. Betula - *Birke* 189. birebŏm] birchhŏn B birchun C Sum. Hein. II 413, 316 Pirus pirebŏm/birebŏm (*variae lectiones* birchhŏn, birchun) 190. phiesal] phiesel AB Sum. Hein. II 414, 318 Pisalis/Pisale >domus que calefieri potest id est< phiesal/phisal (*v. l.* phiesel) Dief. P 437c Pisalis (idest pirale...aptum ad comburendum...factum ex piro) phisal...fiesel Clos. II Pi 98 C 1122 Pisale Pfiesel – cfr. Bosco 105, 5.1.1 191. Sum. Hein. II 414, 324 Pipant/Pitant accipitres et pulli cum vocem dant Hug. *Der.* P 91, 1, 943 Pipio -as, resonare, clamare accipitrum vel pullorum columbarum 192. Sum. Hein. II 414, 325 Pionpant/Plonpant vultures+vocem dantes/cum vocem dant 193. brucca] brŏcca AB Sum. Hein. II 414, 327 Pons >via super aquam< brucca (*v. l.* brŏcca) Dief. P 447a Pons...bruck...brock - *Brücke* 194. posticum] posticium A 195. postliminium] postliminum C 196. Sum. Hein. II 415, 331. 1 Ponderosus cui humor viscerum in virilia labitur id est holohter 197. Clos. II Po 1151, 101 - *Lauch* 198. Dief. P 444a - *Fohlen*

349 Pudoratus, verecundatus.
350 Porca, ager in longitudine LXXX, in latitudine XXX.
351 Podex, posterior pars ubi stercus egeritur.
352 Pugillo, pugnis cedo[199].
353 Pugnus vel pugillus, conglobata manus.
354 Pugil, pugnis vel celestibus pugnans[200].
355 Publicanus, qui publicum censum exigit.
356 Puls[201], brie[202].
357 Pupilla, medium punctum oculi.
358 Pupillus, puer orbatus.
359 Pumen, os gutturis quo cibus devoratur idest slunt[203].
360 Pulpa, caro sub cute sine pinguedine.
361 Pobles, knierat[204].
362 Pusio, filius, puer.
363 Pustula, builla vel ancweiz[205].
364 Pulla, vestis nigra vel clamis.
365 Pullatus, nigra veste indutus.
366 Pus, sanies.
367 Pulpitum, lecter[206].
368 Puerpera, puerum pariens.
369 Pubes, barba puerilis vel iuventus.
370 Pubertas, adolescentia.
371 Pulix, floch[207].
372 Pultrinus, fůli[208].
373 Pulli avium vel quadrupedum[209].
374 Punctum, parvissimum et indivisibile signum.
375 Punctus, quarta vel quinta pars hore[210].
376 Puppa, toccha[211].
377 Purulentus, fetidus, sanie fluens.
378 Pubescens, crescens, nuptum maturus[212].

199. Sum. Hein. II 415, 348 CGL V 511, 56 Pugillo pugno 200. Sum. Hein. II 415, 350 Pugil pugnis vel cestibus pugnans (v. l. celestibus) 201 puls] *a lat. scrip.* frumen A 202. Dief. P 472b - *Brei* 203. - *Schlund* 204. knierat] knirada C Sum. Hein. II 416, 358 Pobles knierada/knierado/knierad (*variae lectiones* knirada, knierat) - *Kniekehle* 205. Sum. Hein. II 416, 360 Pustula bulla/blâtra vel ancweiz (*variae lectiones* builla, bivlla) Clos. II Pu 1206, 88 Pustula Bule oder blotter Dief. 474b *s.v.* Pustula - *Blatter* 206. Sum. Hein. II 416, 364 Pulpitum lectar >tronus ubi supra legitur vel predicatur< (*v. l.* lecter) Clos. II Pu 1200, 50 Pulpitum Lesebang oder lettener Dief. P 472b Pulpitum...lectora 207. Sum. Hein. II 417, 372 Dief. P 471c v. Pulex - *Floh* 208. fůli] fǒli AB Sum. Hein. II 417, 371 Pultrinus fulichin/fulin/fůli (*v. l.* fǒli) - *Fohlen* 209. Sum. Hein. II 417, 370 Pulli avium vel quadrupedum parvuli filii 210. Sum. Hein. II 417, 373 Pap. P 276b Punctum... in tempore quoque vel horis particula quedam ponitur 211. toccha] tocca C Sum. Hein. II 417, 377 Pupa/Puppa/Puba simulacrum puellarum id est toccha (*v. l.* tocca) Dief. P 473b v. Pupa: Puppa hochdeutsh toccha - *Tochter* 212. Sum. Hein. II 417, 375 Pubescens crescens, nuptiis/nuptum maturus

379 Puteal, locus vel statua in foro.
380 Pumilio, parvus homullus idest nanus[213].
381 Pumilius, mollis, iners[214].
382 Pubeda, adolescens.[215]
383 Puniceus, rubicundus.
384 Pulvillus, chussin[216].
385 Pulvinar, lectus deorum.
386 Pumex, pumez[217].
387 Placor, placatio, letitia.
388 Plantago, wegerich[218].
389 Placenta, panis tenuis cum oleo vel adipe et melle, flado[219] vel bergita[220].
390 Plaustrum, wagen[221].
391 Plostellum, parvulum plaustrum.
392 Planta, anterior pars pedis.
393 Planta, plantatio.
394 Pluris, maioris pretii.
395 Plumarium, opus in modum plumarum variatum[222].
396 Plecta, pictura collecta et perplexa[223].
397 Plagiarius vel plagiator, qui alium per fraudem seducens extra plagam vendit.
398 Plana, ferrum quo planatur idest boumscabo[224].
399 Plebeius vel psalmus, cantus secularis, cantilena[225].
400 Plexus, multus[226].
401 Plaga, percussio.
402 Platona, lapis politus[227].
403 Plaga, pars mundi vel clima vel rete.
404 Pluteus, dil, tabula parietis[228].
405 Prolixus, longus.
406 Plambum, navicula[229].
407 Plumbate, flagella plumbea.
408 Plumbum, metallum ex argento excoctum, bli[230].
409 Proverbium, exemplum vel similitudo aliud dicens aliud significans.

213. nanus] navis BC 214. Sum. Hein. II 417, 379 215. Sum. Hein. II 417, 380 216. chussin] cussin C Sum. Hein. II 417, 382 Pulvillus chussin/chussi/ chvsselin (*v. l.* cussin) Dief. P 472c Puluillus hochdeutsch chussi...cussen - *Kissen* 217. Dief. P 473a Sch. 689a pumiz ahd....aus lat. pûmex 218. - *Wegerich* 219. - *Fladen* 220. Sum. Hein. II 418, 386 Dief. 439b Placenta...be-, pa-rgita 221 Clos. II Pl 1131, 43 222. Sum. Hein. II 418, 391.1 Pap. P 254b Plumario opere in modum plumarum 223. Sum. Hein. II 418, 392 Plecta pictura colligata/collecta et perplexa (*v. l.* collecta) 224. Sum. Hein. II 418, 395 Plana ferrum quo planatur lignum id est scaba/scabo/bŏmscabo Sch. 81b *s.v.* boumschabe 225. Sum. Hein. II 418, 396 226. Sum. Hein. II 418, 397 Plexus multatus/multus 227. Sum. Hein. II 418, 398.1 Platona/Platoma lapis politus >id est platta< Du Cange *s. v.* Platonae, Platoniae, Platuniae, dicta marmora in tabulas dissecta et Gr. πλατύνιον ut videtur 228. Sum. Hein. II 418, 400 Pluteus tabula parietis >id est< dil/dilo Clos. II Pl 1135, 74 Pluteus Bret oder tile - *Brett, Diele* 229. Sum. Hein. II 419, 401 Plamblum/Plamplum/Plambum vel blamplum navicula 230. Sum. Hein. II 419, 403 Plumbum metallum de argento coctum/excoctum/cocto/excocto >id est< bli - *Blei*

410 Prima fronte, ab initio.
411 Precox uva, que cito maturescit.
412 Procax, contentiosus verborum.
413 Procerus, longus.
414 Protoriola, cellaria in navi ubi mercimonia servantur[231].
415 Proceres, domini, seniores.
416 Propino, potum do.
417 Promulgo, profero, diffamo.
418 Prostituo, scortandum statuo[232].
419 Prostibulum, lupanar.
420 Protelo, prolongo.
421 Protelatio, prolongatio[233].
422 Pronubus, pronuba, qui nuptiis intersunt et eas disponunt.
423 Prinus, pflumboum[234].
424 Proturbo vel propello, expello.
425 Prelum, lignum quo uve premuntur.
426 Prodigium, miraculum, presagium, monstrum.
427 Privilegium, lex privata, non publica.
428 Privignus, stiefsum[235].
429 Proavus, pater avi.
430 Pronepos, filius nepotis.
431 Preruptus, preceps, nimium declivus.
432 Prestolor, expecto.
433 Promoveo, ad honorem elevo.
434 Proscriptus, damnatus.
435 Primas, primus vel summus.
436 Profligo, persequor vel dissipo.
437 Predecessor, antecessor.
438 Prestatio, tributum vel lehen[236].
439 Prerogativa, excellentia.
440 Preditus, ornatus, elevatus.
441 Processor, superior, excelsus.
442 Prosapia, progenies.
443 Profusus, dissipator.
444 Prestigium, incantatio magica.
445 Prurigo, iŏcchido[237].
446 Prefoco, strangulo.
447 Propagans, dilatans, fructificans.
448 Promunctorium, rupis vel collis preminens in mare.
449 Pretexta, pallium quo pueri nobiles usque ad duodecim annos usi sunt.
450 Primipilus, primus signifer.
451 Primipilaris, de ordine primipilorum.
452 Preclivis, valde gloriosus[238].
453 Proletarius, augende proli inserviens.

231. Sum. Hein. II 419, 411 Pretoriola cellaria in navi ubi mercimonia servantur (*v. l.* protoriola) 232. Sum. Hein. II 419, 415 Prostituo + ad scortum/scortandum statuo 233. Sum. Hein. II 419, 419 234. Sum. Hein. II 420, 421 Prinus/Prignus pflumbŏm/prhůmbŏm - *Pflaumenbaum* 235. stiefsum] stiefsun B Sum. Hein. II 420, 426 Privignus filiaster id est stiufsun/stiufchint (*v. l.* stiefsun) Clos. II Pr 1173, 120 Privignus stiefsum - *Stiefsohn* 236. Clos. II Pr 1166, 74 237. Sum. Hein. II 421, 443.1 Prurigo >uredo cutis id est< iuchido (*v. l.* iŏcchido) - *Jucken* 238. Pap. P 262a

454 Primores, primates, principes.
455 Prora, anterior[239] pars navis, grans[240].
456 Prediatus, dives vel ditatus.
457 Proportio, comparatio, collatio.
458 Prepetes, aves gestu et volatu augurium dantes.
459 Prestes, genus vel angelus, custos hominum.
460 Proluo, tinguo, madefacio.
461 Prosegmina, partes corporis abscise[241].
462 Precanus, ante tempus canus.
463 Portunus, Neptunus, deus portuum.

239. anterior] anteriorum C 240. Dief. P 466c Sch. 348b grans, crans… Schiffschnabel, prora 241. Sum. Hein. II 422, 462 Presegmina partes corporis abscisę (*v. l.* Prosegmina)

Derivationes[[1]].

P I

[1]**PARIO** -ris peperi partum vel paritum neutrum, a quo [2]**partus** -tus tui, quod componitur parturiens[[2]] idest per partum means et a supino partu, addita rio, fit [3]**parturio** meditativum et pario componitur [4]**operio** -is vi opertum, a quo [5]**operculum** et [6]**operimentum** et [7]**opertorium** -rii et componitur [8]**aperio** activum, [9]**comperio**, [10]**reperio**, [11]**experior** -ris, a quo [12]**experimentum**, [13]**operior** -ris, quod preteritum caret, [14]**comperior** -ris.

P II

[1]**PRIDEM**[[3]] adverbium qualitatis et ponitur pro positivo et dicimus pridem [2]**prior**, [3]**primus**; a priore [4]**prioratus** -tus -tui, a primo nomine [5]**primum**, a quo [6]**permultum**, ambo adverbia. Item a primo nomine [7]**primo**, [8]**primitus**, [9]**prime** adverbia et prime componitur [10]**adprime**. Item a primo [11]**primitie** -arum plurale et [12]**primordium** -ii et [13]**primitivus** -a -um et [14]**primas** -tis, a quo [15]**primatus** -tus -tui et primus componitur [16]**princeps** idest primum capiens, a quo [17]**principium** -pii, [18]**principalis** -le, -[19]**litas**, -[20]**liter** et [21]**principor** -ris, componitur etiam [22]**primevus** ex primo et evo et [23]**primipulus**[[4]] et [24]**primitius** idest qui primum cereum portat. Item a primo [25]**pri<s>cus** -a -um[[5]] et [26]**pristinus** -a -um.

P III

[1]**PES** -dis, a quo [2]**pediculus** eo quod minimos habet pedes, a quo [3]**pediculosus** -a -um. Item a pede hic et hec [4]**pedes** -tis et [5]**pedestris** -tre et [6]**pedor** -ris idest fetor pedum et [7]**pedalis**, quod componitur [8]**bipedalis**. Item a pede [9]**pedica** -ce idest capiens pedes[[6]] et pedica [ce et] componitur [10]**expedio** -dis, [11]**impedio**. Item a pede [12]**podagra** et [13]**pedana** -e idest in-

[1] derivationes] *om.* AB [2] parturiens] paturiens C [3] pridem] ridem A [4] Clos. II Pr 101, 1170 Primipulus Primus astatus, scilicet venre [5] priscus -a -um] *add.* ita in exemplari inveni, a primo primus -a -um AB [6] pedem] pede B

firmitas pedum et componitur [14]**pedetentim** adverbium et [15]**pessum**, quod componitur [16]**pessundo** -das -dedi idest sub pedibus do et pes componitur [17]**bipes**, [18]**tripes**, [19]**quadrupes**, [20]**semipes**, [21]**cornipes**, [22]**exipes**, [23]**compes** et cetera et [24]**repedo** -as idest retraho pedem et [25]**subpedito** -as.

P IV

[1]**PLEO** ples, quod non est in usu, inde [2]**plenius** -nior -simus, a quo [3]**plenitudo**, [4]**plenarius** -a -um, [5]**plenarie** et componitur [6]**repleo**, [7]**expleo**, [8]**compleo**, [9]**suppleo**, [10]**impleo**, quod componitur [11]**adimpleo**.

P V

[1]**PARTIOR** -tiris deponens, inde [2]**pars** -tis, a quo [3]**particula** -e et [4]**particularis** -re, -[5]**riter**, [6]**partim** adverbia et componitur pars[7] [7]**expers** et [8]**particeps** idest partem capiens, a quo [9]**participium**, [10]**participalis**, [11]**participo** -as neutrum. Item a partior [12]**partitus** -a -um, quod componitur [13]**bipartitus** -a -um, [14]**tripartitus** -a -um, [15]**quadripartitus** et partior componitur [16]**impertior** -tiris, [17]**impertio** -tis. Terentius in Eunucho 'Parmemonem summum suum plurima impertit salute Gnato'[8].

P VI

[1]**PARVUS**, [2]**minor**, [3]**minimus** et a parvo [4]**parvitas** -tis et [5]**pusillus** -li, a quo componitur [6]**pusillanimus**, inde [7]**pusillanimitas**, -[8]**nimiter** adverbium. Item a parvo [9]**parvulus** -a -um et a minor [10]**minusculus** -a -um et [11]**minoro** -as activum et a minimo [12]**minimum** adverbium et parvus componitur [13]**parvipendo** -dis. Item a parvo per sincopam [14]**parvum** adverbium, a quo [15]**parumper**.

P VII

[1]**PAUCUS** -a -um, a quo [2]**paucitas** -tis et [4]**pauculus**.

P VIII

[1]**PAULUS** -a -um, inde [2]**paululus**, a quo [3]**paulum** et [4]**paulo** et [5]**paululum** adverbia. Item a nomine quod est paulus [6]**pauxillus** -a -um[9], [7]**pauxillum** et [8]**paulisper** adverbia et [paululum], [9]**paulatim**.

[7] pars] *om.* C [8] Ter. *Eun.* 270, 124 plurima salute Parmenonem summum suom inpertit Gnatho [9] -um] *om.* AB

P IX
[1]**PULLUS** -a -um, a quo [2]**pupillus** -a -um.

P X
[1]**PUGNUS** -ni, a quo [2]**pugil** per apocopen[10] et [3]**pugillaris** et a pugile [4]**pugillatorius** -a -um. Item a pugno [5]**pugna** -e, a quo [6]**pugno** -as neutrum, quod componitur [7]**expugno**, inde [8]**expugnabilis**, quod componitur [9]**inexpugnabilis**, [10]**repugno**, [11]**obpugno**, [12]**inpugno**, [13]**propugno**, a quo [14]**propugnabilis**.

P XI
[1]**PATIR**[11] Grece, Latine dicitur [2]**pater** et a patre [3]**paternus** -a -um, a quo [4]**paternitas**. Item a patre [5]**patruus**, a quo [6]**patruelis**, [7]**paterculus**, [8]**patrimonium**, [9]**patronus**, a quo [10]**patrocinor**, inde [11]**patrocinium**. Item a patre [12]**patronomicus** -a -um et [13]**patricius** et [14]**patrisso** et [15]**patro** -as, quod componitur [16]**impetro**, [17]**perpetro** et pater componitur [18]**conpater** et [19]**patricida**, a quo [20]**parricidium** et [21]**patriarcha** idest princeps patrum.

P XII
[1]**PARCO** -cis peperci vel parsi et caret supinis, a quo [2]**parcus**, [3]**Parca**, inde [4]**parcitas**, [5]**parce** -cius et componitur parcus [6]**perparcus**, [7]**perparce** et a preterito parsi [8]**parsimonia**.

P XIII
[1]**PETO** -tis -tii vel -tivi -titum -tu activum, inde [2]**petitor**, [3]**petitio** et [4]**petulcus** -a -um idest lascivus et componitur peto [5]**appeto**, a quo [6]**appetitus** -tus -tui, [7]**repeto**, [8]**expeto**, [9]**competo**, a quo [10]**conpes**[12] -tis secundum antiquos, sed e mutata in o, fit [11]**compos** idest simul potens. Item peto componitur [12]**impeto**, a quo [13]**impetus** -tus -tui.

P XIV
[1]**PASCO** -cis pavi pastum activum, inde [2]**pastor**, a quo [3]**pastoralis** et [4]**pastorius**. Item a pasco [5]**pastus** -tus -tui, a quo [6]**pastellum** -li et [7]**patulus** et [8]**panis** -nis, a quo [9]**panitarius**. Item a pasco [10]**pabulum** -li et hec [11]**pascua** horum pascuorum et hec [12]**pascua** -e et componitur pasco [13]**depasco**.

[10] apocopen] apocapen A [11] patir] partir BC [12] conpes] conpezs A

P XV
[1]**PINGO** -gis -xi pictum, a quo [2]**pictura** -e, [3]**pictor** et componitur [4]**depingo**.

P XVI
[1]**PUER** -ri, a quo [2]**puellus** -li et [3]**puerulus** et a puero [4]**puera** -e, a quo [5]**puella** -e[13], [6]**puellaris**. Item a puero [7]**pueritia** -e et [8]**puerilis** -le, -[9]**liter** et componitur [10]**puerpera** idest pariens puerum et dicitur secundum quosdam puer a puritate.

P XVII
[1]**PURUS** -rior -simus, a quo [2]**puritas**, -[3]**re** -rius -sime et componitur [4]**purgo** -as activum idest purum ago, a quo [5]**purgator** et [6]**purgatorius** -a -um, [7]**purgamen** -nis et componitur [8]**expurgo**. Item purus componitur [9]**impurus** et [10]**purifico** -cas.

P XVIII
[1]**PAREO** -es -ui neutrum et caret supinis, inde [2]**par** omnis generis, a quo [3]**paritas** -tis, [4]**pariter** adverbium et [5]**parilis** -le et par componitur [6]**impar**, [7]**compar**, [8]**dispar**, [9]**separ** idest seorsum a pari, componitur etiam [10]**parricida**[14] idest parem cedens[15], a quo [11]**parricidium**[16] et pareo componitur [12]**appareo**, inde [13]**apparitio**.

P XIX
[1]**PIUS** -a -um dicimus magis pius, a quo [2]**pietas** et [3]**pie** piissime et [4]**pio** -as -vi eo quod ad pios pertineat, a quo [5]**piaculum** et pio componitur [6]**expio**. Item pius componitur [7]**impius**, magis impius, impiissimus, a quo [8]**impietas**.

P XX
[1]**POSCO** -cis, poposci activum et caret supinis et [2]**deposco** per compositionem et regit duos accusativos, dicimus enim 'posco te cappam'.

[13] -e] *om.* A [14] parricida] paricida AB [15] Hug. *Der.* P 22, 10, 903-4 Parricida...componitur a patre vel a pari vel a patria, scilicet qui occidit patrem vel parem, vel patriam prodidit [16] parricidium] parcidium A

P XXI

[1]POSTULO -as activum et eodem modo regit duos accusativos ut 'postulo te cappam'.

P XXII

[1]PARO -as neutrum, inde [2]**paratus** -tior -simus. Ovidius in V 'et, quia nuda fui, sum visa paratior illi'[17]. Item a paro [3]**paratus** -tus -tui et componitur [4]**apparo**, inde [5]**apparatus** -tus -tui, [6]**reparo**, [7]**comparo**, a quo [8]**comparativus** -a -um.

P XXIII

[1]PREMO -is pressi -sum, inde [2]**pressura** -e, [3]**pressor**, -[4]**sio** et componitur [5]**reprimo**, [6]**comprimo**, [7]**obprimo**.

P XXIV

[1]PONO -is posui activum, inde [2]**positor** -ris, -[3]**sitio**, [4]**positivus** -a -um et componitur [5]**appono**, [6]**expono**, [7]**repono**, [8]**propono**, [9]**compono**, a quo [10]**compositor**, -[11]**tio** et [12]**appropono**, [13]**propositivus** .

P XXV

[1]PINSO -sis -sui pistum neutrum, inde [2]**pistor** et [3]**pistrinum** et [4]**pistillum** et a supino pistu, u in o, fit [5]**pisto** -as.

P XXVI

[1]PUDET defectivum, inde [2]**pudor** -ris, [3]**pudibundus** -a -um, [4]**pudicus** -a -um, a quo [5]**pudicitia** -e et [6]**pudice** adverbium et componitur [7]**inpudicus**, [8]**inpudicitia**.

P XXVII

[1]PUTREO -tres defectivum, inde [2]**putris** -tre, [3]**putredo** -nis, [4]**putridus** -a -um et a secunda persona putres, quod non est in usu, addita co, fit [5]**putresco** et putret componitur [6]**computret**.

P XXVIII

[1]PATEO -es -tui neutrum et caret supinis, inde [2]**patulus** -a -um et

[17] Ov. *Met*. V 603, 12

[3]**passus** -a -um, a quo [4]**passus** -sus -sui et [5]**passim** adverbium. Item a pateo [6]**patesco**.

P XXIX

[1]**PIGET** defectivum, inde [2]**piger** -rior -rimus, a quo [3]**pigritia** et [4]**pigror** -ris et componitur piger [5]**impiger**.

P XXX

[1]**PALLEO** -es -lui neutrum, inde [2]**pallor** -ris et [3]**pallidus** -dior -simus, -[4]**de** -dius -sime et a palleo [5]**pallesco**.

P XXXI

[1]**PATIOR** -teris -sus sum deponens, inde [2]**passio** -nis et [3]**passivus** -a -um et [4]**passibilis** -le, a quo [5]**passibilitas**, -[6]**liter** adverbium. Item a patior [7]**patibulum** et a pateo secundum quosdam [8]**pax** -cis, a quo [9]**pacalis**[18] -le et [10]**paco** -as activum et pax componitur [11]**pacifer** et [12]**pacificus** -a -um, a quo [13]**pacifico** -as. Item a patior [14]**patiens** -tior -simus, a quo [15]**patientia** et patior componitur [16]**perpetior**, [17]**compatior**. Item a patior [18]**paticus**.

P XXXII

[1]**PROPE** adverbium locale et ponitur pro positivo et dicimus prope [2]**propior** [3]**proximus**, a quo [4]**proximitas** et componitur [5]**adproximo** -as et est neutrum et a propiore [6]**adproprio** -as neutrum et a prope [7]**propinquus** -a -um, inde [8]**propinquitas** et componitur [9]**adpropinquo** -as neutrum.

P XXXIII

[1]**PENDEO** -es pependi pessum neutrum et [2]**pendo** pendis preteritum[19] pependi activum pensum; et hec duo diversas habent significationes, scilicet 'pendeo suspensus et[20] pendo dum sublevo pondus'[21]. A pendeo [3]**pensilis**, [4]**pendulus** -a -um et pendo componitur [5]**suspendo** idest sursum pendo, a quo [6]**suspendium**. Item pendo ponitur pro solvo, quod componitur [7]**impendo**[22], a quo [8]**impensa** -e et [9]**rependo**.

[18] pacalis] pacabilis C [19] preteritum] *om.* BC [20] et] *om.* A [21] Eber. *Graec.* XIX 21, 181 Pendeo suspensus, pendo dum sublevo pondus [22] impendo] ampendo A

P XXXIV
[1]**PENITET** defectivum, inde [2]**penitens** omnis generis, a quo [3]**penitentia**, [4]**penitentialis**[23] et componitur [5]**inpenitens**. Item a penitet [6]**penitudo**.

P XXXV
[1]**PLORO** -as neutrum, inde [2]**ploratus** -tus -tui et [3]**plorabilis**, quod[24] componitur [4]**explorabilis** et ploro componitur [5]**imploro**, [6]**exploro**.

P XXXVI
[1]**PSALLO** -lis psalli neutrum et caret supinis, inde [2]**psaltria**[25] -e, [3]**psalterium** -rii, [4]**psalmus**, a quo [5]**psalmista**, [6]**psalmodia**.

P XXXVII
[1]**PLACEO** -es -cui neutrum, inde [2]**placenta** -e et [3]**placitum** -ti, a quo [4]**placito** -as neutrum. Item a placeo [5]**placidus** -dior -simus, -[6]**de** -dius me et placeo componitur [7]**displiceo**, [8]**perplaceo**, [9]**complaceo**.

P XXXVIII
[1]**PANGO** -gis pegi vel pepigi pactum neutrum, quod componitur [2]**compingo** compegi compactum, a quo [3]**compages** -gis, [4]**compago** -nis. Componitur etiam [5]**inpingo** inpegi inpactum.

P XXXIX
[1]**PANDO** -dis pansi -sum, inde [2]**pandus** -a -um, quod componitur [3]**repandus** et pando componitur [4]**repando**, [5]**expando**.

P XL
[1]**PACISCOR** -ris pactus sum vel pepigi defectivum, inde [2]**pactio** -nis et [3]**pactum** -ti.

P XLI
[1]**POLLICEOR** -ris -citus sum -citum, a quo [2]**pollicitor** -citum -ti.

P XLII
[1]**PROMO** -is prompsi promptum activum, inde [2]**promptus** -tior -simus

[23] penitentialis] penitialis C [24] quod] plorabilis ploro neutrum quod A [25] psaltria] spsaltria C

et [3]**promptus** -tus -tui et [4]**promptuarium** et componitur [5]**expromo**, [6]**depromo**.

P XLIII

[1]**PROBO** -as activum, inde [2]**probus** -bior -simus, -[3]**be** vel -[4]**biter** bius -sime, [5]**probitas** -tis et componitur probus [6]**inprobus**, [7]**inprobitas**, [8]**reprobus** idest retro a probitate. Item a probo [9]**probativus** -a -um et [10]**probabilis** -le, quod componitur [11]**inprobabilis** et probo componitur [12]**approbo**, [13]**reprobo**, [14]**comprobo**.

P XLIV

[1]**PIGNUS** -noris, a quo [2]**pignoro** -as, quod componitur [3]**obpignero**.

P XLV

[1]**PONDUS** -ris, inde [2]**ponderosus** -a -um et [3]**pondero** -as activum, quod componitur [4]**prepondero** -as.

P XLVI

[1]**PUTO** -as neutrum, inde [2]**putamen** -nis et componitur [3]**amputo**, [4]**reputo**, [5]**computo**, [6]**imputo**.

P XLVII

[1]**PELLO** -lis pepuli pulsum activum, a quo [2]**pulsor** -ris et [3]**pulsio** et [4]**pessulum** et [5]**pulsus** -sus -sui et a supino pulsu, u in o, fit [6]**pulso** -as activum, secundum antiquos [7]**pulto** -as. Terentius 'lucescit iam. Cesso pultare ostium vicini'[26] et pello componitur [8]**appello** appuli apulsum, [9]**repello**, a quo [10]**repulsa** -e, [11]**inpello**, [12]**compello**, [13]**depello** et cetera.

P XLVIII

[1]**PRAVUS** -a -um -vior -simus, [2]**prave** -vius -me, [3]**pravitas** -tis et componitur [4]**depravo** -as neutrum.

P XLIX

[1]**PLASMO** activum, a quo [2]**plasma** -tis et per sincopam [3]**plastus** -a -um, quod componitur [4]**prothoplastus**.

[26] Ter. *Heaut.* 410-1, 76 Luciscit hoc iam. Cesso pultare ostium/ vicini

P L
[1]**PRELIUM** -lii, inde [2]**prelior** -aris.

P LI
[1]**PAVEO** -es neutrum, inde [2]**pavor** -ris, [3]**pavidus** -dior -simus, quod componitur [4]**inpavidus**. Item a paveo [5]**pavesco** -cis, quod componitur [6]**expavesco** et paveo [7]**expaveo**, [8]**pavefacio**.

P LII
[1]**PRETIUM** -tii, a quo [2]**pretiosus** -a -um -sior -simus, [3]**pretiose** -sius -me, [4]**pretiositas** et componitur [5]**appretior** -aris commune.

P LIII
[1]**PRECOR** -aris deponens, inde [2]**precarium** -ii et [3]**precario** adverbium qualitatis. Unde Terentius in Eunucho 'vel vi vel clam vel precario, fac eam mihi tradas'[27]. Item a precor preci, precem, prece et plurali nominativo he [4]**preces**. Item a precor [5]**precabilis** et componitur [6]**deprecor**, [7]**inprecor**, [8]**comprecor**.

P LIV
[1]**PINGUIS** -guior -simus, a quo [2]**pinguedo** -nis et componitur [3]**inpinguo** activum et [4]**pinguefacio** et [5]**pingueo** -es, quod non est in usu, a quo [6]**pinguesco**.

P LV
[1]**PRESULO** -as neutrum, a quo per apocopen [2]**presul**, a quo [3]**presulatus** -tus -tui.

P LVI
[1]**PREDOR** -aris deponens, inde [2]**preda** -e, a quo [3]**predabundus** -a -um, [4]**predo** -nis et predor componitur [5]**depredor**.

P LVII
[1]**POTO** -as neutrum, a quo [2]**potus** -tus -tui, [3]**poculum** et [4]**potus** -a -um per sincopam ab eo quod est potatus. Item a poto [5]**potisso** desiderativum vel frequentativum.

[27] Ter. *Eun.* 319-20, 128 vel vi vel clam vel precario/ fac tradas: mea nil refert (*v. l.* eam)

P LVIII
[1]**PONS** pontis, inde componitur [2]**pontifex**, a quo [3]**pontificatus** -tus -ui et [4]**pontificalis** et [5]**pontificium**.

P LIX
[1]**POST** prepositio et ponitur pro positivo et dicimus post[28] [2]**posterior**[29], [3]**postremus**, inde [4]**postremo** adverbium et [5]**posterus** -a -um, a quo [6]**posteritas**; et posterus componitur [7]**preposterus** et post componitur [8]**postpono**, [9]**posthumus**.

P LX
[1]**PRANDEO** -es -sus sum neutrum passivum, inde [2]**prandium**.

P LXI
[1]**PRENDO** -is -didi -sum activum, a quo [2]**prenso** -as et prendo componitur [3]**apprehendo**, [4]**comprehendo**[30], [5]**reprehendo**, inde [6]**reprehensor**, -[7]**bilis**, -[8]**sorius**.

P LXII
[1]**PISCOR** -ris deponens, inde [2]**piscis**, a quo [3]**pisciculus**. Item a piscor [4]**piscens**[31]. Iuvenalis in primo 'tunc Piscens accipe dixit'[32] et a pisce [5]**piscosus** -a -um et [6]**piscina** -e.

P LXIII
[1]**PECCO** -as neutrum, inde [2]**peccamen** -nis, [3]**peccatum**, -[4]**tor**, -[5]**trix**.

P LXIV
[1]**PLICO** -as neutrum et caret supinis, a quo [2]**plica** -e, quod componitur [3]**simplex** idest sine plica, a quo [4]**simplicitas**, -[5]**citer**. Componitur etiam plica [6]**duplex**, [7]**triplex**, [8]**quadruplex**[33] et sciendum est quod quando plico componitur ex prepositionibus facit preteritum in -cui; quando vero ex nomine, in -avi, [9]**explico** -cui, [10]**replico** -cui, [11]**complico** -cui, [12]**duplico** cavi, [13]**triplico** -avi. Item a plico componitur [14]**explicit** defectivum.

[28] post] *bis scrip.* C [29] posterior] *bis scrip.* C [30] comprehendo] *om.* A [31] Hug. *Der.* P 35, 18, 909 Item a piscis hic et hec et hoc piscens, idest piscans vel piscator, nomen indeclinabile [32] Iuv. IV 65, 41 tum Picens, 'accipe', dixit [33] quadruplex] quodrupec C

P LXV
[1]**PRESTOLOR** -ris idest expecto, deponens, a quo verbalia.

P LXVI
[1]**PARAGORIZO**[34] -zas -vi -zatum activum idest mulceo vel mitigo.

P LXVII
[1]**PAUPER** omnis generis, secundum antiquos facit femininum paupera. Plautus in Vidularia 'paupera hec res est'[35] et comparatur pauper -rior -rimus, a quo [2]**paupertas**, [3]**pauperies** -ei [et pauperimus -a -um].

P LXVIII
[1]**PROVULGO** -as idest manifesto, neutrum.

P LXIX
[1]**PENUM** -ni. Terentius in Eunucho 'omne penum patris ad te conferebam'[36]: dicitur enim hoc [2]**pen<u>s** -oris et hic [3]**penus** -nus -nui et hoc [4]**penu** indeclinabile, a quo [5]**penuria**.

P LXX
[1]**PLANGO** -is -xi neutrum, inde [2]**planctus** -tus -tui.

P LXXI
[1]**PUNGO** -is pupugi vel punxi punctum activum, a quo [2]**punctum** -ti et [3]**punctus** -ti et pungo componitur [4]**compungo**.

P LXXII
[1]**POTIS** et hoc pote -tior -simus, a quo [2]**potissimum** et pote quod componitur [3]**utpote**. Unde Persius 'quod pote? Dicam vis? Nugaris, cum tibi, calve'[37]; pote possint pro possibile. Item potis componitur [4]**possum** idest potis sum, a quo [5]**potens** potentis[38] -tior -simus, -[6]**tenter**, [7]**potentia** -e, [8]**potentialis** -le, -[9]**liter**, [10]**potentatus** -tus -tui, [11]**potestas**. Item a possum [12]**possibilis** -le, quod componitur [13]**impossibilis**, a quo [14]**impossibilitas**, -[15]**liter**. Item potens componitur [16]**inpotens**, [17]**prepotens** et cetera.

[34] *cfr.* παρηγορέω [35] Plaut. *Vid. fr.* III 171 [36] Ter. *Eun.* 310, 127 ad te patri' penum omnem congerebam [37] Pers. I 56, 12 Quid pote? Vis dicam? Nugaris, cum tibi, calve [38] potentis] *om.* AB

P LXXIII
[1]**PLEBS** -bis et secundum antiquos [2]**plebes** -bis. Lucanus in VI 'vulgus alunt: nescit plebes ieiuna[39] timere'[40], a quo [3]**plebeius** -a -um et componitur [4]**plebescitum** -i iudicium plebis, [5]**plebanus**.

P LXXIV
[1]**PUNIO** -nis -nivi -nitum, a quo [2]**punitus** -a -um, quod componitur [3]**inpunitus**, a quo [4]**impunitas** cuius penultima corripitur causa differentie. Item a punio componitur [5]**inpune** adverbium.

P LXXV
[1]**PREVARICO** -as neutrum idest destruo, a quo [2]**prevaricabilis** -le, -[3]**tor**, -[4]**tio**.

P LXXVI
[1]**PALPO** -as activum, inde hic [2]**palpo** -nis, [3]**palpabilis** -le et a supino palpatu, a in i et u in o, fit [4]**palpito** -as.

P LXXVII
[1]**PRUDENS** -tior -simus, -[2]**denter** -tius -me, [3]**prudentia** et componitur [4]**imprudens**, [5]**inprudentia**, -[6]**denter**.

P LXXVIII
[1]**PRURIO** -ris -rivi neutrum, inde [2]**prurigo** -nis, a quo [3]**pruriginosus** -a -um.

P LXXIX
[1]**PILUS** -li, inde [2]**pilosus** -a -um et hoc [3]**pilleum** -lei et hec [4]**pila** eo quod de pilo fiat et pilus componitur [5]**pilufex**, [6]**capillus** idest capitis pilus, [7]**expilo** -as activum.

P LXXX
[1]**PILUM** -li idest iaculum, quod componitur [2]**primipilus** idest qui primum pilum portat.

[39] ieiuna] ieiuno C [40] Lucan. III 58, 53 [41] *cfr.* πολύμιτος

P LXXXI
[1]**POLIO** -lis -livi -litum activum, a quo [2]**polimitus**[41] -a -um et [3]**polimentum** et componitur [4]**expolio**.

P LXXXII
[1]**POLLUO** -is -lui -lutum activum, inde [2]**pollutus** -a -um, quod componitur [3]**inpollutus**.

P LXXXIII
[1]**POLLUCEO** -es -luxi idest dono -as neutrum et caret supinis.

P LXXXIV
[1]**PULCHER** -chrior -rimus, a quo [2]**pulchritudo** -nis et componitur [3]**perpulcher** idest valde pulcher, a quo [4]**perpulchre** adverbium.

P LXXXV
[1]**PESTIS** -tis, a quo [2]**pestilens** omnis generis, a quo [3]**pestilentia** et componitur [4]**pestifer** -a -um.

P LXXXVI
[1]**PELLIS** -lis, a quo [2]**pellitus** -a -um, [3]**pellicula** -e et componitur [4]**pelliparius** idest qui pelles parat.

P LXXXVII
[1]**PROTERVUS** -vior -simus, a quo [2]**protervitas** et [3]**protervio**[42] -is neutrum.

P LXXXVIII
[1]**PENITUS**, quod ponitur pro positivo et dicimus penitus penitior, penitissimus.

P LXXXIX
[1]**PENETRO** -as activum, a quo [2]**penetrabilis**, quod componitur [3]**inpenetrabilis** -bile, -[4]**liter**[43].

[42] protervio] protervo AB [43] -liter] -lis AB

P XC
[1]**PETASUS** idest baconus[44], a quo [2]**petasunculus** -li.

P XCI
[1]**PURPURA** -e, a quo [2]**purpureus** -a -um et [3]**purpuro** -as neutrum.

P XCII
[1]**PULPA** -e idest caro ita[45] mollis, inde [2]**pulpamentum** vel secundum quosdam a pulte.

P XCIII
[1]**PALEA** -e, a quo [2]**paleare** et [3]**palilium** idest paler.

P XCIV
[1]**PUBES** -bis, inde [2]**puberes** -rum, quod in plurali tantum declinatur et pubes componitur [3]**inpubis** -be[46].

P XCV
[1]**PROPINO** idest potum do, neutrum.

P XCVI
[1]**PARAPSIS** -sidis idest scutella, inde secundum quosdam componitur [2]**parasitus** idest in[47] parapside situs et a parasito [3]**parasiaster** diminutivum[48].

P XCVII
[1]**PALAM** prepositio, a quo hic et hec[49] et hoc [2]**palans** idest vagans et a palam componitur [3]**propalo** -as idest manifesto.

P XCVIII
[1]**PROPAGO** -as idest extendo, inde hec [2]**propago** -nis.

P XCIX
[1]**PUPULA** -e, inde [2]**pupilla** -e.

[44] Hug. *Der.* P 73, 5, 933 hic petaso -nis idest perna porci, scilicet baconus [45] ita] *om.* AB [46] -be] -bi A [47] parasitus…in] *om.* A [48] Osb. *Der.* P XLVI 6, 523 hic parasitulus .i. parvus lecator, quod etiam hic parasitaster invenitur [49] hec] *om.* A

P C

[1]**PLUO** -is neutrum, inde [2]**pluvia** -e et [3]**pluvialis** et componitur [4]**inpluvium.**

P CI

[1]**PORTUS** -tus -tui, a quo [2]**portuosus** -a -um et [3]**portitor** et componitur portus [4]**angiportus** idest angustus portus vel hoc [5]**angiportum.**

P CII

[1]**PRE** prepositio, a quo [2]**preterea.**

P CIII

[1]**PLODO** -dis -didi plosum, quod componitur [2]**subplodo,** [3]**complodo.**

P CIV

[1]**PLAUDO** -dis -didi vel -si plausum neutrum, a quo [2]**plausus** -sus -sui.

P CV

[1]**PREHENDO** -dis, quod non est in usus. Unde Ovidius metamorfoseon in VII 'nec cepit loqui dextramque prehendit'[50] et componitur [2]**apprehendo,** [3]**reprehendo,** inde [4]**reprehensor,** [5]**reprehensorius,** [6]**reprehensivus,** -[7]**bilis,** [8]**irreprehensibilis,** [9]**comprehendo** -dis.

P CVI

[1]**PIR** Grece, ignis Latine, a quo hec [2]**pira** idest rogus et hic [3]**pirata** idest marinus <latro>[51] qui ideo pirata dicitur, quia pir idest ignem differt et cum eo pugnat et a pirata [4]**piraticus** -a -um.

P CVII

[1]**PINNA** -e idest altitudo, inde [2]**pinnaculum** hic et hec [3]**perpes** -tis, a quo [4]**perpetim** adverbium et [5]**perpetuus** -a -um, a quo [6]**perpetualis,** -[7]**liter.**

[50] Ov. *Met.* VII 89, 149 ut vero coepitque loqui dextramque prehendit [51] latro] locus x *cfr.* Osb. *Der.* P XXIX 7, 511 Item a pir hic pirata -te idest nauticus latro eo quod semper ignem ferat in navi

P CVIII
[1]**POETA** -e, a quo [2]**poesis** et [3]**poema** -tis, [4]**poeticus** -a -um et [5]**poetria** et hic et hec [6]**poetrida** -e.

P CIX
[1]**PALMA** -e, inde [2]**palmarium** et [3]**palmatorium**.

P CX
[1]**PROPITIUS** -a -um, a quo [2]**propitior** -ris deponens, inde [3]**propitiabilis** -le.

P CXI
[1]**PROSPERUS** -a -um, inde [2]**prosperitas** et [3]**prosperor** -ris deponens.

P CXII
[1]**PANNUS** -ni, a quo [2]**panniculus** et [3]**pannosus** -a -um et [4]**pannucius** -a -um, idem quod pannosus.

P CXIII
[1]**POLUS** -li, a quo [2]**policus** -a -um idest celestis.

1 Questus, cum diptongum lucrum, sine diptongo querimonia.

2 Questio, cum diptongo inquisitio vel interrogatio, sine diptongo querimonia.

3 Querulus, lamentanti similis.

4 Querimonia, querula lamentatio.

5 Questus, census, quesitor.

6 Quisquilia[1], frumenti purgatio, spruer[2].

7 Qualus, corb[3], cophinus[4].

8 Quacaria, avis in segete, wahtela[5].

9 Quiritant, vermes cum voces dant[6].

10 Quiritatus, vox vermium[7].

11 Quadrans, quarta pars cuiusque rei.

12 Quaternio, qui quattuor milites sub se habet.

13 Quadraplasdie, idest quarta pars diei[8].

14 Quincunx, V uncie.

15 Quintilis, iulius mensis.

16 Quinquagenarius, qui L milites sub se habet.

17 Quinio, V in tessura[9] signati[10].

18 Quinquatria, V festa dies in honore Minerve.

19 Quimas, arabice quinarius[11].

20 Quiris, hasta.

21 Quiritis, dea pugnantium.

22 Quirites, Romani.

23 Quirinus, Romulus.

24 Quasso, concutio.

25 Quorsum, ad quid vel ad quam partem.

26 Quatenus, quam longe quousque vel qualiter.

27 Quatinus, ut.

28 Quercus, eich[12].

29 Quernus, eichiner[13].

1. quisquilia] quisquila C 2. Sum. Hein. II 435, 8 Quisquilia frumenti purgamenta/purgatio id est spruwir/sprv (*variae lectiones* Quisquila, spruer) - *Spreu* 3. - *Korb* 4. Sum. Hein. II 453, 9 Qualus cophinus corb 5. Sum. Hein. II 435, 10 Quaquaria/Quacaria/Quaqualia/Quasquila avis in segete wahtala (*v. l.* wahtela) *cfr.* Du Cange *s. v.* Quacara - *Wachtel* 6. Sum. Hein II 435, 11 Quiritant vermes/verres cum vocem/voces dant Ald. Sch. *De sep.* PL, 89, 220b 7. Sum. Hein. II 435, 12 Quiritatus vox vermium/verrium 8. Sum. Hein. II 435, 15 Dief. Q 475c Quadra-plodie, -plasdie…idest quarta pars diei 9. in tessura] vites sura AB 10. Sum. Hein. II 435, 19 Quinio quinque in tessera signati (*variae lectiones* tessura, vites sura) 11. Sum. Hein. II 436, 19.2 12. Sum. Hein. II 436, 26 Quercus eich/eicha >vel robur< - *Eiche* 13. - *eichen*

Derivationes[1].

Q I

[1]**QUATUOR** omnis generis indeclinabile, a quo [2]**quartus** -a -um, inde [3]**quartanus** -a -um et [4]**quartarius** -rii. Item a quatuor [5]**quater** adverbium, a quo [6]**quaternus** -a -um, [7]**quaternarius** -a -um et [8]**quaternio** -nis et componitur [9]**quadrivium** et [10]**quadriduum**, [11]**quadruplex**, a quo [12]**quadruplico** -as. Item componitur [13]**quadrigenti** idest quatuor centum et aliis multis modis componitur. Item a quatuor [14]**quadro** -as neutrum, a quo [15]**quadrans** -tis et [16]**quadrata** et [17]**quadratus**, [18]**quadriga** -e. Item a quatuor [19]**quadraginta** indeclinabile, a quo [20]**quadrigenus** -a -um, [21]**quadragenarius** -a -um, [22]**quadragesima**, -[23]**malis**.

Q II

[1]**QUINQUE** omnis generis indeclinabile, a quo [2]**quintus** -a -um, [3]**quinus** -a -um, [4]**quinarius** -a -um. Item a quinque [5]**quinquies** adverbium, [6]**quinquaginta**, a quo [7]**quinquagenus** -a -um, inde [8]**quinquagenarius** a -um, [9]**quinquagesimus** -a -um. Item a quinque componitur [10]**quinquennium** idest V anni, inde [11]**quinquennis** -ne. Item componitur [12]**quindecim**, a quo [13]**quindecimus** -a -um, [14]**quingenti** idest quinquies centum.

Q III

[1]**QUERO** -ris -sivi -situm, inde [2]**quesitor** -ris, a quo per sincopam [3]**questor**. Item a quero [4]**queso** quesum defectivum et [5]**quesitio** -nis, a quo per sincopam [6]**questio**, inde [7]**questiuncula** -e, [8]**questionarius**. Item a quero questus -tus -tui et a secunda persona queris, ablata s et addita -to, fit [9]**querito** -as et quero componitur [10]**acquiro**, [11]**exquiro**, [12]**requiro**, [13]**perquiro**, [14]**inquiro**.

[1] derivationes] *om.* AB

Q IV

[1]**QUEROR** -ris questus sum deponens, a quo [2]**querulus** -a -um, [3]**querimonia** -e, [4]**questus** -tus -tui, [5]**querela** -e et componitur [6]**conqueror**.

Q V

[1]**QUOT**[2] nomen indeclinabile omnis generis, a quo [2]**quotus** -a -um et [3]**quotiens**, [4]**quotienscumque** adverbia et componitur [5]**quotquot**, [6]**aliquot**, inde [7]**aliquotiens**[3].

Q VI

[1]**QUAM** adverbium comparandi, a quo [2]**quantus** -a -um, inde [3]**quantitas** et [4]**quantitativus** -a -um et [5]**quanto**, [6]**quantum** adverbia et [7]**quantisper**, [8]**quantulus** -a -um et quantus componitur [9]**aliquantus** -a -um, a quo [10]**aliquantulus**, [11]**aliquantisper**.

Q VII

[1]**QUALIS** -le, a quo [2]**qualitas** -tis, [3]**qualiter** adverbium.

Q VIII

[1]**QUIS** vel [2]**qui** que vel qua, quod vel quid non est dubitandum quando sit nomen cum omne pronomen finitum sit, ut[4] asserit Priscianus dicens 'pronomen est pars orationis que pro[5] proprio nomine uniuscuisque rei ponitur et recipit personas finitas'[6]. Quis vero et qua et quid infinita esse ostenduntur. Dum enim dico 'quis fecit hoc' incertum est[7] et infinitum est[8] de quo intelligam; manifestum est igitur quando sunt nomina; et a genitivo cuius derivatur[9] [3]**cuias** -tis. Unde Prudentius 'missu cuiatis venerat'[10]. Item a quo nomine [4]**quorsum** adverbium; et componitur [5]**quiscumque**, [6]**aliquis** et cetera.

Q IX

[1]**QUATIO** -tis -si quassum activum, a quo [2]**quassura** et a supino quassu, u in o, fit [3]**quasso** et quatio componitur [4]**excutio** -cussi, inde [5]**excussio**, [6]**concutio**, [7]**percutio** et cetera.

[2] quot] quod C [3] aliquotiens] aliquoties AB [4] ut] *om.* AB [5] pro] *om.* A [6] Prisc. *Inst.* XII 2-3, 577 Pronomen est pars orationis, quae pro nomine proprio uniuscuisque accipitur personasque finitas recipit [7] est] *om.* C [8] est] *om.* AB [9] derivatur] dervatur C [10] Prud. *Psych.* 708, 74 venerat] venerit

Q X

[1]**QUEO** quis quivi quitum neutrum, quod[11] componitur [2]**nequeo** -quis, a quo [3]**nequam** indeclinabile et componitur nequam -quior -simus, a quo [4]**nequitia** -e et [5]**nequiter** adverbium.

Q XI

[1]**QUIES** -tis, inde [2]**quiesco** -cis -evi neutrum, inde [3]**quietus** -a -um, quod componitur[12] [4]**inquietus** et quies componitur [5]**requies**, inde [6]**requiesco** et [7]**inquies**, a quo [8]**inquieto** -as activum et cetera.

[11] quod] quis A [12] componitur] *om.* AB

1 Raphahel[1], medicina Dei[2].
2 Rebecca, patientia vel multum accipit[3].
3 Rachel, ovis[4].
4 Raab, latitudo vel fomes vel impetus[5].
5 Ruth, festinans vel videns[6].
6 Roboam, latitudo populi[7].
7 Raphaim, gigantes vel medici[8].
8 Rama, excelsum vel exaltatio[9].
9 Ruha[10], spiritus.
10 Racha, interiectio dedignantis[11].
11 Roim, pastores[12].
12 Res, caput[13].
13 Reim, amatores[14].
14 Ramatha, ipsa est arimathia[15].
15 Rama, tonitruum vel excelsa[16]
16 Raguel, pastor Dei vel pabulum eius Deus[17].
17 Ramasse, pabulum vel tinea[18].
18 Ramesses intonuit letus vel malitia de tinea[19].
19 Raphao, sanans vel medicans[20].
20 Raphidim, laxe manus vel sanitas iudicii vel dissolutio fortium[21].
21 Rathma, visio consummata vel iuniperus[22].

1. Raphahel] Raphael A 2. Hier. *in Dan.* II 16, 857, 930-1 'Raphael' mittitur qui interpretatur 'curatio' vel 'medicina Dei' Sum. Hein. II 437, 1 Raphahel medicina Dei (*v. l.* Raphael) 3. Hier. *Lib.* 70, 23-4 4. Hier. *Lib.* 70, 25 5. Hier. *Lib.* 97, 26 Raab latitudo vel fames sive impetus Sum. Hein. II 437, 4 Raab latitudo vel fames/fomes vel impetus 6. Hier. *Lib.* 102, 9 7. Hier. *Lib.* 108, 23 8. Hier. *Lib.* 87, 6 9. Hier. *Lib.* 159, 21 10. *cfr.* רוּחַ 11. Mt. 5, 22, 1532 12. Hier. *in Hiere.* I, XLVIII 30, 15 rohim pastores (*v. l.* roim) Sum. Hein. II 437, 12 13. Hier. *Lib.* 119, 27 14. Hier. *in Hiere.* I, XLVIII 30, 15 rehim amatores (*v. l.* reim) 15. Hier. *Lib.* 138, 3-4 Ramatham excelsa eorum vel sublime eis *ibidem* 20-1 Arimathia altitudo eius vel exaltatus est ipse Sum. Hein. II 437, 14 Ramatha ipsa est arimathia 16. Hier. *Lib.* 70, 21 Rama tonans vel excelsa Sum. Hein. II 437, 15 Raama tonitruum vel excelsa (*v. l.* Rama) 17. Hier. *Lib.* 71, 29 Raguhel pastor dei vel pabulum eius deus (*v. l.* Raguel) 18. Hier. *Lib.* 71, 30 Ramesse pabulum vel tinea Sum. Hein. II 437, 18 Ramesse/Ramasse pabulum vel tiena 19. Hier. *Lib.* 77, 20-1 20. Hier. *Lib.* 83, 3 Rafao sanans aut medicans Sum. Hein. II 437, 19 21. Hier. *Lib.* 77, 22-3 Rafidim laxae manus vel sanitatis Sum. Hein. II 437, 20 22. Hier. *Lib.* 83, 5

22 Rofa, surda vel muta[23].
23 Radab, multitudo grandis[24].
24 Ramoth, excelsum signum vel vidit mortem vel visio mortis[25].
25 Raboth, multi[26].
26 Rachal, negotiatio[27].
27 Ramath[28], excelsa hec[29].
28 Rabbat, maxima[30].
29 Rachat, maxille vel bucce[31].
30 Rachach, ascensio vel condescendens[32].
31 Raath, malitia[33].
32 Raasim, sapientia secularis[34].
33 Rabbi, magister.
34 Regau, egrotans vel parcens[35].
35 Rema, videns aliquid vel excelsa[36].
36 Recem, varietas vel pictura[37].
37 Rebe IIII vel ordinatus[38].
38 Remofares, mali granati vel sublimium divisio[39].
39 Resa, frenum[40] meorum lux vel humerum lumen vel in frenos patitur[41].
40 Refath, specula[42].
41 Remmon, sublimitas[43].
42 Regal, pes vel deorsum ferens[44].
43 Resaphaim, impietas eorum[45].
44 Remathaim, excelsa eorum[46].
45 Rifet, buccella vel videns bona[47].

23. Sum. Hein. II 439, 50 24. Sum. Hein. II 438, 22 Rabeth/Rebeth/Rabath/Rabab/Radab multitudo grandis 25. Hier. *Lib.* 87, 7-8 26. Hier. *Lib.* 97, 1 Rabboth multi Sum. Hein. II 438, 24 27. Hier. *Lib.* 104, 17 28. ramath] ramaht AB 29. Hier. *Lib.* 97, 1-2 Sum. Hein. II 438, 26 Ramath excelsa hęc (*v. l.* Ramaht) 30. Hier. *Lib.* 132, 18 Rabbath multitudo (*v. l.* Rabbat) Sum. Hein. II 438, 30 Rabbath maxima 31. Hier. *Lib.* 97, 2 Racchat maxillae sive bucae (*v. l.* buccae) Sum. Hein. II 438, 27 32. Hier. *Lib.* 101, 14 33. Hier. *in Eccle.* VIII 6/8, 316, 92-3 pro raath legerunt dath, idest pro malitia, scientiam Sum. Hein. II 438, 32 34. Hier. *in Es.* IV 2, 401, 73-4 Rasin, qui interpretatur sapientia saecularis (*v. l.* Raasin) Sum. Hein. II 438, 29 Raaphim/Raasim sapientia secularis 35. Hier. *Lib.* 70, 22 Ragau aegrotans vel pascens Sum. Hein. II 438, 33 Reugau/Regau egrotans vel parcens 36. Hier. *Lib.* 70, 24-5 Remma vel Ruma videns aliquid vel excelsa Sum. Hein. II 438, 34 Reuma/Remma/Rema videns aliquid/aliquod vel excelsa 37. Hier. *Lib.* 83, 4 38. Hier. *Lib.* 97, 27 39. Hier. *Lib.* 83, 6-7 Remmonfares mali granati divisio sive sublimium divisio Sum. Hein. II 438, 37 Remmofares/Reminofares/Remofarês mali granati divisio vel sublimium divisio 40. Hier. *Lib.* 83, 7 Reesa fraenum 41. Sum. Hein. II 438, 38 Resa frenum meorum lux vel humerum lumen vel in frenos patitur 42. Sum. Hein. II 438, 42 43. Hier. *Lib.* 97, 1 44. Hier. *Lib.* 97, 28 Ragal pes vel deorsum ferens Sum. Hein. II 438, 39 Regal/Regat pes vel deorsum ferens 45. Hier. *Lib.* 101, 14-5 Rasathaim inpietas eorum (*v. l.* Resathaim) Sum. Hein. II 438, 41 Resaphaim/Rasafaim impietas/sublimitas eorum 46. Hier. *Lib.* 104, 17 Ramathaim excelsa eorum Sum. Hein. II 439, 43 Remathaim/Ramathaim excelsa eorum 47. Hier. *Lib.* 70, 19 Rifath videns buccellam sive videns bona Sum. Hein. II

46 Reblata[48], ipsa est Antiochia et interpretatur multa hec[49].

47 Rodim, Rodii dicuntur[50].

48 Robbot, inclinatio vel platee[51].

49 Ros, caput[52].

50 Roob, platee vel latitudo vel late[53].

51 Resef, reptans ventre[54].

52 Ruben, videns filios vel videns in medio vel filius visionis vel videte filium[55].

53 Ruth, Maalon de fenestra vel a principio[56].

54 Ramesse[57], tonitruum vel commotio[58].

55 Rema, verbum.

56 Rechma, sonitus vel iuniperus[59].

57 Remmon mali Punici[60].

58 Rethor, orator dicendi peritus.

59 Rethorica, ars eloquentie.

60 Rhesis, locutio.

61 Reuma, flecma.

62 Rethedipium, vestis parasitica[61].

63 Ralinodia, interactionis vel emendationis certamen[62].

64 Rinos, nanus[63].

65 Rinoceros, unicornis, quia in nare cornu habet.

66 Rithmus, numerus.

67 Rithmimachia, numeri pugna[64].

68 Rombos, figura quadrata equis lateribus sed non rectis angulis.

69 Romboides, figura quadrata nec equis lateribus nec angulis rectis.

70 Romani, tonantes[65].

71 Roma, tonitruum vel tristis vel merens[66].

439, 45 Rifeth buccella vel videns bona (*v. l.* Rifet) 48. reblata] reblatha AB 49. Hier. *Lib.* 128, 11-2 Rablata multa haec sive multum iste Sum. Hein. II 439, 44 Reblatha ipsa est antiochia et interpretatur multa hec (*v. l.* Reblata) 50. Hier. *Lib.* 70, 19-20 51. Hier. *Lib.* 70, 22 Rooboth inclinatio vel plateae Sum. Hein. II 439, 47 Rooboth/Roobeth/Robbot inclinatio vel plateę 52. Hier. *Lib.* 141, 23 53. Hier. *Lib.* 83, 3 54. Hier. *in Ab.* II, III 5, 329-30 Reseph, reptans ventre interpretatur Sum. Hein. II 439, 51 55. Hier. *Lib.* 71, 28-9 *ibid.* 77, 20 56. Hier. *Lib.* 102, 6 Maalon de fenestra sive principio consummatio Sum. Hein. II 439, 52 Rutmaa lon de fenestra vel a principio (*v. l.* Rut maalon) 57. ramesse] ramasse A 58. Sum. Hein. II 439, 54 Ramesse tonitruum vel commotio (*v. l.* Ramasse) 59. Wern. *Lib. defl.* PL, 157, 856b Sum. Hein. II 439, 55 Rechma sonitus/senatus vel iuniperus 60. Hier. *in Zach.* III, XIV 10.11, 887, 388-9 Sin autem Remmon malogranatum accipere volumus Sum. Hein. II 439, 56 61. Clos. II Re 1248, 87 62. Sum. Hein. II 440, 64 Ralinodia/Ralidonia/Relidonia iterationis/interactionis vel emendationis certamen - *fort. pro* palinodia 63. Sum. Hein. II 440, 65 Rinos nasus/nanus 64. Sum. Hein. II 440, 68 65. Sum. Hein. II 440, 72 Romani tonantes vel sublimes 66. Sum. Hein. 440, 71 Roma tonitruum vel tristis vel merens interpretatur/tonans vel sublimis

72 Romulide, Romani.
73 Rancor, asperitas morum.
74 Rancidus, ferox, tristis, putridus.
75 Rationale iudicium, lamina aurea in pectore sacerdotis[67].
76 Racemus, conglobatio uvarum, botrus.
77 Ranusculus, diminutivum a rana, frosch.
78 Ramnus[68], spina albi coloris, hagaleia[69].
79 Radii, speicha[70].
80 Rasorium, scharsas[71].
81 Ratus, placitus, firmus, rationabilis vel estimans.
82 Racalla, hispitudo[72].
83 Rabulus, loquax[73].
84 Rabulatus, nimius sonus, loquacitas vel clamor[74].
85 Ramentum, purgamentum proiectivum.
86 Ramale, virga, ramus.
87 Rasa, species vestis vel růsa[75].
88 Rastellum, recho[76].
89 Rastrum, houwa[77].
90 Resina, gutta vel gummin vel pix ex quibusdam arboribus[78].
91 Religio, pia conversatio.
92 Regulus, rex modicus vel basiliscus, anguis bipedalis omnium fetore pessimus, quem superat mustela.
93 Renunculus, diminutivum a renibus, niere vel lendbrato[79].
94 Receptaculum, vas quo ignis vel aliud recipitur.
95 Reticulum, diminutivum a rete, nezze vel hinteli[80].
96 Retiarius, gladiator, qui secum pugnantes irretit.
97 Recalvaster, parum calvus.

67. Sum. Hein. II 440, 77 Rationale iudicii lamina aurea in pectore sacerdotis (*v. l.* iudicium) 68. ῥάμνος 69. Sum. Hein. II 441, 81 Ramnus/Ramna spina albi coloris id est agaleia (*v. l.* hagaleia) Dief. R 483bc Ramnus...agaleia Clos. II Ra 1230, 41 Rampnus Hagedorn 70. Dief. R 483a Radius...hd. scheyn, licht, speyche, spaich, speich (in dem wagen) - *Speiche* 71. scharsas] scarsas C Clos. II Ra 1234, 70 Rasorium...Scharsas Sum. Hein. II 441, 83 Rasorium novacula scarsahs (*variae lectiones* scharsas, scarsas) Clos. II Ra 1243, 69 Rasor Scherer *ibidem* 70 Rasorium Scharsahs - *Schere* 72. Sum. Hein. II 441, 85 73. Sum. Hein. II 441, 88 74. Sum. Hein. II 441, 89 Rabulatus nimius sonus, clamor, loquacitas Mart. Cap. II 214, 56, 19-20 licet perstreperent, nullo potuere rabulatu 75. růsa] roͦsa AB Sum. Hein. II 441, 93 Rasa species vestis vel slusa/růsa (*v. l.* roͦsa) Dief. R 484c Rasa vestis...roͦsa Du Cange *s. v.* Rasa 76. Dief. R 485a Clos. II Ra 1234, 71 Rastellum Klein reche, diminutiuum a rastrum 77. Sum. Hein. II 441, 94 Rastrum hoͦwa Clos. II Ra 1234, 72 Rastrum Reche oder howe oder karst - *Hacke* (Strick. 1, 354) 78. Sum. Hein. II 442, 96 Resina gutta vel gummi vel pix ex quibusdam arboribus fluens harz (*v. l.* gummin) 79. Sum. Hein. II 442, 100 Renunculus a renibus diminutivum id est niero vel lendibrato (*variae lectiones* niere, lendbrato) - *Niere, Lendenbraten* 80. Sum. Hein. II 442, 102 Reticulum a rete diminutivum nezze/nezzili vel hoͦtili (*v. l.* hinteli) - *Netz*

98 Reditus vel reditio, fructus vel lucrum de vineis vel de segetibus.
99 Repandi lilii idest repansi vel reflexi[81].
100 Restis, funis.
101 Resticulus, funiculus.
102 Reor, spero, puto.
103 Recens, novus.
104 Remus, růder[82].
105 Remiges[83], ferien[84].
106 Remigium, navigandi instrumentum.
107 Regius morbus idest gelesuth[85].
108 Reclinatorium, lineberga[86].
109 Relex, antiqua vel prior lex.
110 Remissus, piger, dissolutus.
111 Refocillo, recreo.
112 Resipisco, recogito, resipio, redeo.
113 Refrico, ad frigus redeo vel trituro vel ribo[87] vel rŏsto[88].
114 Refuto, renuo, abnuo.
115 Reustus, iterum ustus.
116 Repagulum, obiectio qua ostium clauditur, rigil[89].
117 Redbitus[90], reditus[91].
118 Reboo, cano.
119 Redivivus, recalescens.
120 Reciproco, iterum incipio.
121 Redimio, exorno.
122 Redimitus, ornatus.
123 Redimiculum, ornamentum.
124 Redoleo, fraglo[92], odorem emitto[93].
125 Renideo similiter.
126 Reniteo, refulgeo.
127 Repentinus, subitus.
128 Riscus, sambucus, holder[94].
129 Rima, scrunda[95] vel foramen in compagines[96].
130 Rimor, scrutor.
131 Ricinium, acus vel spenela[97].
132 Ringo, mereo, tristor vel os aperio, inde

81. 3 Reg. 7, 26, 469 et folium repandi lilii Sum. Hein. II 442, 106.1 82. růder] rŏder AB Sum. Hein. II 443, 111 Remus růder (*v. l.* rŏder) - *Ruder* 83. remiges] remigies C 84. Sum. Hein. 443, 112 Remiges ferien (*v. l.* Remigies) Clos. II Re 1242, 49 Remex Verye oder rieme 85. Sum. Hein. II 443, 110 Regius morbus id est gelesuht (*v. l.* gelesuth) Dief. R 490b Regius morbus...gelesuht - *Gelbsucht* 86. lineberga] leinberga BC Sum. Hein. II 443, 114 Reclinatorium lineberga/lena (*v. l.* leinberga) Clos. II Le 1237, 13 Reclinatorium Leneberge 87. ribo] ribe A - *reiben* 88. Sum. Hein. II 443, 119 Refrico ad frigus redeo vel itero vel ribo vel gnito vel rosto/crowo (*v. l.* ribe) - *rösten* 89. Sum. Hein. II 443, 121 Repagulum obiectio qua ostium clauditur id est spuzil/rigil/dremel >vel grintel< Clos. II Re 1245, 67 Repagulum Rigel - *Riegel* 90. redbitus] rebbitus C 91. Sum. Hein. II 442, 106 Redditus/Reditus redditio fructus >vel lucrum< de vineis vel de segetibus >nuz< 92. *cfr.* fragro 93. Sum. Hein. II 444, 130 94. Dief. R 499a - *Holunder* 95. scrunda] scrund A 96. Sum. Hein. II 444, 135 Rima scrunda >vel foramen inter compagines< - *Schrund* 97. Sum. Hein. II 444, 137 Ricinium/Recinium acus vel spinula/spenula (*v. l.* spenela) Dief. R 487a Recinium...spenula Sch. *s.v.* spënelâ

133 Rictus.
134 Rivales, viri qui[98] una uxore manent[99].
135 Runcina, nugil[100].
136 Rumex, ruf[101].
137 Ruditus, vox asini.
138 Rugitus, vox leonum.
139 Rogus, compositio lignorum ad focum.
140 Rombus, species piscis.
141 Rostrum, snabel[102].
142 Rostra<ta> navis parata ad bellum, ferre<a> prora[103].
143 Roscidus, rore perfusus.
144 Rotula, convoluta cartula[104].
145 Rosarium, unguentum ex rosa.
146 Rubus, fructetum[105].
147 Rubeta, chrota[106], rana terrestris nociva[107].
148 Rubigo, rost[108] vel quod in segete spicas inanes et rubeas facit idest miltŏ[109].
149 Rubrica, rubeus color.
150 Rus, villa rustica.
151 Rusticus, rus colens.
152 Rusticitas, simplicitas, fatuitas.
153 Ruga vel runcila, lesa[110].
154 Rusticatio, plantatio.
155 Ruder, stercus, purgamentum[111].
156 Rintherum, pastoralis baculus[112].
157 Rumigerulus, rumores gerens.
158 Runco, depilo, evello, extraho.
159 Runcina, dea metendarum[113] frugum[114].
160 Rumino, cibum in os de ventre reducens, comedo, itrucho[115].

98. qui] *add.* cum A 99. Sum. Hein. II 444, 139 Rivales viri qui+unam uxorem amant/una uxore manent (*in app.* cum una) 100. Dief. R 504a 101. Clos. II Ru 1266, 32 - *Ruß* 102. snabel] snabil C Sum. Hein. II 445, 148 Rostrum snabel (*v. l.* snabil) Clos. II Ro 1260, 40 Rostrum Snabel - *Schnabel* 103. Sum. Hein. II 445, 149 Rostrata navis ad bellum parata/preparata, ferrata/ferre prora (*v. l.* Rostra) 104. cartula] kartula C Sum. Hein. II 445, 151 Rotula convoluta cartula id est rodel (*v. l.* kartula) 105. Sum. Hein. II 445, 154 Rubus fructetum >spreidehe/spreide< 106. chrota] crota C 107. Sum. Hein. II 445, 155 Rubeta terrestris rana valde nociva >crota< (*v. l.* chrota) Dief. R 501c Rubeta...hochdeutsch chrota - *Kröte* 108. - *Rost* 109. miltŏ] miltow C Sum. Hein. II 445, 156 Rubigo rost >vel quod in segete spicas inanes et rubeas facit id est militov< (*variae lectiones* miltŏ, miltow) Clos. II Ru 1263, 11 T Rubigo...milto - *Mehltau* 110. Sum. Hein. II 446, 172 Ruga vel runcila/runze/zucha lesa Dief. R 503a Ruga...ronceln...lesun - *Runzel* 111. Pap. R 297b Rudera sunt sterquilinia ubi fimus est Sum. Hein II 446, 162 Hug. *Der.* R 54, 51, 1040 unde hoc ruder vel rudus -eris, stercus brutorum animalium 112. Sum. Hein. II 446, 164 Ruterum/Rintherum pastoralis baculus 113. metendarum] metendorum C 114. Sum. Hein. II 446, 167 Runcina dea metendarum frugum (*v. l.* metendorum) 115. Sum. Hein. II 446, 168 Rumino cibum in os de ventre redu-

161 Rutulus, trialus[116].
162 Raucedo, obscuritas vocis idest heiso[117].
163 Ruricola, rus colens.
164 Rugosus, runcilohter[118].
165 Rurirulant, aves quedam dum cantant[119].
166 Rubellum, rubicundum vinum.

cens comedo id est ih itrucho Dief. R 503c Ruminare...itruchen 116. Sum. Hein. II 446, 170 Rutulus italus (*v. l.* trialus) 117. Sum. Hein. II 446, 169 Raucedo obscuritas vocis >id est< heisi/heiso/heisir/heisunga/heiserunge - *Heiserkeit* 118. Sum. Hein. II 446, 173 Rugosus runcilohter/runzohter/zuchoter - *Runz(e)lig* 119. Sum. Hein. II 446, 173.1 Rurirulant/Rurilulant/Ruribulant aves quedam dum cantant

R I

[1]**REGO** -is -xi activum, inde [2]**regimen** regiminis et a preterito rexi per apocopen[1] [3]**rex** -gis, a quo [4]**regalis** -le, -[5]**liter**. Item a rego [6]**regulus** et [7]**regius** -a -um et [8]**regiaula**. Item a rege [9]**regnum** -ni, a quo [10]**regno** -as neutrum. Item a rego [11]**remus** -mi, quod componitur [12]**biremis**, [13]**triremis** et [14]**remex** -gis, a quo [15]**remigium** -ii et componitur [16]**remigo** idest remigem vel remum ago. Item a rego [17]**rectus** -tior -simus, inde -[18]**te** -tius -me et [19]**rectitudo** -nis et componitur [20]**arrigo** -xi activum, [21]**erigo**, [22]**dirigo**, [23]**corrigo**, [24]**surgo** idest sursum me erigo, a quo [25]**surrectio** -nis et componitur [26]**resurgo**, [27]**consurgo**, [28]**exurgo**. Item rego componitur [29]**pergo** idest perfecte me rego.

R II

[1]**ROS** roris, inde [2]**roro** -as neutrum et [3]**rotulentus** -a -um, [4]**roscidus** -a -um et roro componitur [5]**irroro**.

R III

[1]**ROSA** -e, inde [2]**roseus** -a -um et [3]**rosaceus** -a -um et [4]**rosetum** -ti.

R IV

[1]**RUO** -is rui ruitum neutrum, a quo [2]**ruina** -e, inde [3]**ruinosus** -a -um et componitur [4]**corruo** -ruitum, [5]**diruo** dirutum, [6]**eruo** erutum, [7]**subruo** subrutum.

R V

[1]**RUGIO** -gis ruxi neutrum, a quo [2]**rugitus** -tus -tui.

R VI

[1]**ROGO** -as activum, a quo [2]**rogativus** -a -um et a supino rogatu, a in i

[1] apocopen] apocapen A

et u in o, fit [3]**rogito** et rogo componitur [4]**erogo** tribuo, [5]**irrogo** infero, [6]**prorogo** idest extendo, [7]**arrogo** idest superbio.

R VII

[1]**RUMINO** -as neutrum, inde [2]**rumor** -ris.

R VIII

[1]**RUBEO** -es neutrum et caret supinis, inde [2]**ruber** -bra -um -brior -rimus et [3]**rubeus** -a -um et [4]**rubedo** -nis, [5]**rubicundus** -dior -simus, -[6]**cunde** -dius -sime. Item a rubeo [7]**rubesco** -cis, quod componitur [8]**erubesco**, inde erubescens -tior -simus.

R IX

[1]**RAPIO** -is -ui raptum activum, a quo [2]**rapax** -cis -cior -simus et a supino raptu, u in o, fit [3]**rapto** -as, [4]**rapacitas**, -[5]**citer**, [6]**raptus** -tus -tui, a quo [7]**raptim**[2] adverbium, [8]**rapina** -e, [9]**rapidus** -dior -simus et rapio componitur [10]**arripio**, [11]**diripio**, [12]**subripio** activa.

R X

[1]**RIDEO** -des -si neutrum, a quo [2]**risus** -sus -sui, [3]**ridiculum**, a quo [4]**ridiculosus** -a -um, [5]**risibilis** -le et componitur [6]**derideo**, [7]**arrideo**,[8] **subrideo**, [9]**irrideo**[3], [10]**conrideo**.

R XI

[1]**REPO** -is -psi neutrum, a quo [2]**reptilis** -le, [3]**repto** -as frequentativum et componitur [4]**irrepo**, [5]**subrepo**.

R XII

[1]**REOR** -ris ratus sum defectivum, a quo [2]**ratio**, inde [3]**rationalis** -le, -[4]**litas**, -[5]**liter** et componitur [6]**irrationalis**, -[7]**litas**, -[8]**liter**. Item a ratione [9]**ratiuncula**, [10]**ratiocinor** -aris, a quo [11]**ratiocinatio**, [12]**rationabilis**. Item a reor [13]**ratus** -a -um idest firmus et componitur [14]**ir<r>ito**[4] -as idest non firmus.

R XIII

[1]**REUS** -rei, a quo [2]**realis** -le, -[3]**liter**.

[2] raptim] raptum C [3] irrideo] arrideo C [4] irrito] irmito x

R XIV
[1]**RITE** adverbium qualitatis, a quo [2]**ritus** -tus -tui, a quo componitur [3]**irrito** -as idest contra ritum ago quod est provoco, dicitur etiam [4]**irrito** quod est adnichilo et ab irrito [5]**irritamen** -nis.

R XV
[1]**RADO** -dis -si activum, inde [2]**rasorium** -rii et [3]**rastrum**, a quo [4]**rastellum** et [5]**rasilis** -le, [6]**rasura** -e et rado componitur [7]**corrado**.

R XVI
[1]**RINGO** -is -xi, inde [2]**rictus**.

R XVII
[1]**RAUCIO** -cis -civi -citum neutrum, inde [2]**raucus** -a -um -cior -simus, a quo [3]**raucitas** -tis et [4]**raucitudo**.

R XVIII
[1]**RUDIS** -de, a quo [2]**rudimentum**.

R XIX
[1]**RODO** -is -si activum, inde [2]**rosor** -ris et componitur [3]**corrodo** -is.

R XX
[1]**RUS** -ris, componitur [2]**rusticus** idest custos ruris et [3]**ruricola** et a rure [4]**rusticalis**.

R XXI
[1]**RIMOR** -aris deponens, inde [2]**rima** -e, a quo [3]**rimula** -e.

R XXII
[1]**RIGO** -as, a quo [2]**riguus** -a -um et componitur [3]**irrigo**, [4]**irriguus**.

R XXIII
[1]**RIGEO** -es neutrum et caret supinis, inde [2]**rigor** -ris et [3]**rigidus** -a -um -dior -simus, a quo [4]**rigiditas** et [5]**rigesco** -cis et rigeo componitur [6]**dirigeo**, [7]**obrigeo**.

R XXIV
[1]**RIVUS** -i, a quo [2]**rivulus** et [3]**rivalis** -le et componitur [4]**derivo** -as neutrum, a quo [5]**derivatus** -a -um.

R XXV
[1]**ROBORO** -as, inde [2]**robur** -boris, [3]**robeus**, a quo [4]**robustus** -a -um et componitur [5]**corroboro**.

R XXVI
[1]**RAREO**, quod non est in usu, inde [2]**rarus** -a -um -rior -simus, [3]**raro** adverbium et [4]**raresco** -cis.

R XXVII
[1]**RADIUS** -dii, a quo [2]**radio** -as, quod componitur [3]**irradio** neutrum. Itam a radio [4]**radix** -cis, quod componitur [5]**eradico** -as.

R XXVIII
[1]**REPENTE** adverbium, a quo [2]**repentinus** -a -um.

R XXIX
[1]**RAMUS** -i, inde [2]**ramex** -cis, [3]**ramalis**, [4]**ramosus** -a -um, [5]**ramusculus**.

R XXX
[1]**REUS** -a -um, a quo [2]**reatus** -tus -ui.

R XXXI
[1]**RUBRICA** -e idest regula.

R XXXII
[1]**RIXA** -e, a quo [2]**rixor** -aris deponens.

R XXXIII
[1]**RECENS** -tior -simus, a quo [2]**recenter** adverbium.

R XXXIV
[1]**ROTA** -e, inde [2]**rotula** et [3]**roto** -as activum et [4]**rotundus** -dior -simus, [5]**rotunditas**.

R XXXV
[1]**REDIMIO** -mis -mitus activum, inde [2]**redimiculum**.

R XXXVI
[1]**RUCTO** -as neutrum, a quo [2]**ructus** -tus -tui, inde [3]**ructuosus** -a -um, [4]**ructamen** -nis et componitur [5]**eructo**.

R XXXVII
[1]**RETE** retis, a quo [2]**reticulum** [et reticulum] et [3]**retiaculum**[5] et componitur rete [4]**irretio** -tivi -titum activum.

R XXXVIII
[1]**REDA** -e idest quadriga, a quo componitur [2]**epiredium** -dii idest parona que super redam ponitur.

R XXXIX
[1]**RE** prepositio inseparabilis, a quo [2]**retro** adverbium locale, inde [3]**retrorsum** et componitur [4]**retrogradus** et re componitur [5]**refero** et cetera.

R XL
[1]**RUDIO** -dis -vi proprium asini, a quo [2]**rudibilis**, [3]**ruditus** -tus -tui.

[5] et retiaculum] *om.* A

Expositiones[1].

1 Sarai, princeps mea[2].

2 Sara, princeps[3].

3 Sabbatum, requies[4].

4 Sabbatizo, requiesco[5].

5 Salpha, ad umbram fortitudinis vel umbra in id ipsum[6].

6 Saphan, labium vel barba superioris labii[7].

7 Samson, sol eorum vel sol fortitudo[8].

8 Salomon, pacificus[9].

9 Samuel, exauditio Dei vel precipicium Dei vel nomen eius Deus[10].

10 Saul, petitio vel petitus vel abutens[11].

11 Satrapa, princeps in lingua philistea.

12 Sarepta, incendium vel angustia panis[12].

13 Salmana, umbra commotionis vel umbra prohibendi[13].

14 Saducei, iusti per antifrasin[14].

15 Saba, captiva vel convertens[15].

16 Sabei, captivantes[16].

17 Samia, argilla vel limus[17].

18 Sabbata, girans vel circuiens[18].

19 Sabathacha, circuiens te vel confessio tua vel sedes tua[19].

20 Samarreum, lanam meam vel coniunctus vel custos[20].

21 Sau, digne vel elatio[21].

1. expositiones] *om.* AB 2. Hier. *Lib.* 71, 22 3. Hier. *Lib.* 150, 25 4. Hier. *Lib.* 154, 29 5. Sum. Hein. II 450, 4 6. Hier. *Lib.* 84, 23-4 Salfaath umbra formidinis sive umbra in id ipsum Sum. Hein. II 450, 5 Salphaad umbra fortitudinis vel umbra in id ipsum (*variae lectiones* Salpha, adumbram) 7. Hier. *Lib.* 85, 3-5 Safan labium sive barba superioris labii Sum. Hein. II 450, 6 Saphan/Saphat labium vel barba superioris labii >id est grana< 8. Hier. *Lib.* 101, 23-4 9. Hier. *Lib.* 138, 5 10. Hier. *Lib.* 85, 5 Samuhel nomen eius deus (*v. l.* Samuel) Sum. Hein. II 450, 9 Samuel exauditio dei vel precium/precipicium dei vel nomen eius deus 11. Hier. *Lib.* 72, 5 12. Hier. *Lib.* 113, 17-8 *ibid.* 141, 30 13. Hier. *Lib.* 101, 20-1 Salmana umbra prohibendi vel umbra conmotionis Sum. Hein. II 451, 12 Salmana umbra commotionis vel umbra prohibendi 14. Hier. *Lib.* 142, 5-6 Sadducaei iustificati (*v. l.* Saducei) Sum. Hein. II 451, 14 Saducei iusti per antiphrasin (*v. l.* antifrasin) 15. Hier. *Lib.* 71, 14 16. Sum. Hein. II 451, 17 17. Sum. Hein. II 451, 18 18. Hier. *Lib.* 71, 14 Sabatha gyrans sive circuiens 19. Hier. *Lib.* 71, 15-6 Sabathaca circuiens te vel circumsessio tua vel sedes tua Sum. Hein. II 451, 19.1 Sabathacha circuiens te vel circumsessio/confessio tua vel sedes tua 20. Hier. *Lib.* 71, 17-8 Samaraeum lanam meam sive coniunctum meum Sum. Hein. II 451, 20 21. Hier. *Lib.*

22 Sala, missa[22].
23 Samedab, nomen perditionis vel ibi perditio[23].
24 Saor, prava vel meridiana[24].
25 Samme, perditio[25].
26 Sale, pax vel redens[26].
27 Safon, speculator[27].
28 Salama, vestimentum[28].
29 Sava, eloquentia vel clamor[29].
30 Sapneiphane vel samptonfanee salvator mundi vel absconditorum repertor[30].
31 Sarad ut descenderet[31].
32 Sare, malitiosus vel sibilans[32].
33 Salu, respiciens vel temptatio[33].
34 Salumen, retributio vel pacifica[34].
35 Saphat, iudicavit[35].
36 Salamiel, retribuens mihi Deus vel pax mea Deus[36].
37 Sathan, contrarius[37].
38 Saphan, lamia vel lepus vel iudicii[38].
39 Sarabe, velamen vel princeps fratris[39].
40 Sabama, conversio quedam vel attollens multitudinem vel leva in eis[40].
41 Salmona, umbra portionis vel numeravit umbram[41].
42 Saphata, iudicans populum[42].
43 Salami, pax mea[43].
44 Saraon, princeps meroris[44].
45 Sanir, leva novitate vel dens lucerne[45].

72, 27 Sau sive Saue digne vel elevatio Sum. Hein. II 451, 22.1 Sau digne vel elevatio/elatio 22. Hier. *Lib.* 71, 21 Salef missa (*v. l.* Sala) 23. Hier. *Lib.* 72, 24 Semeber nomen perditionis sive ibi perditio (*v. l.* Semebad) Sum. Hein. II 451, 22 Samedab/Samebad nomen perditionis vel ibi perditio 24. Hier. *Lib.* 77, 26 Sor meridianus *ibid.* 97, 21 Sor et interpretatur...angustia Sum. Hein. II 451, 21 25. Hier. *Lib.* 72, 3 26. redens] rediens A Hier. *Lib.* 72, 31 Salem pax vel reddens Sum. Hein. II 451, 22.2 Salem/Sale pax vel reddens (*v. l.* rediens) 27. Hier. *Lib.* 72, 3 28. ibid. 4 29. ibid. 5 30. Hier. *Lib.* 72, 6-9 Somthonfanech...Nam in hebraeo legimus zapfnethfane, quod interpretatur absconditorum repertor...ab Aegyptiis...salvator mundi Sum. Hein II 451, 24.3 Saphnetphane vel soptonfanee salvator mundi vel absconditor, repertor (*v. l.* Sapneiphane) 31. Hier. *Lib.* Sared ut descenderet (*v. l.* Sarad) 32. Hier. *Lib.* 72, 12 33. Hier. *Lib.* 77, 27 34. Hier. *Lib.* 77, 12 Salumith retributio vel pacifica Sum. Hein. II 452, 25 35 Hier. *Lib.* 84, 12 Safat iudicavit 36. Hier. *Lib.* 84, 8-9 Salamihel retribuens mihi deus vel pax mea deus Sum. Hein. II 452, 25.1 37. Hier. *Lib.* 84, 17 Satan (*v. l.* Sathan) 38. Hier. *Lib.* 132, 22 Safan ericius vel lepus sive labium eius Sum. Hein. II 452, 25.2 39. Hier. *Lib.* 85, 27 Sarahe velamen sive princeps fratris Sum. Hein. II 452, 25.6 Sarabe/Saraę velamen vel princeps fratris 40. Hier. *Lib.* 85, 28-9 Sabama conversio quaepiam sive leva in eis vel tolle altitudinem Sum. Hein. II 452, 25.7 41. Hier. *Lib.* 85, 1-2 42 Hier. *Lib.* 85, 5 Safatam iudicans populum Sum. Hein. II 452, 25.10 Saphatan iudicans populum (*v. l.* Saphata) 43. Hier. *Lib.* 85, 6 Salomi pax mea Sum. Hein. II 452, 25.11 44. Hier. *Lib.* 88, 9-10 Sareon princeps moeroris Sum. Hein. II 452, 26 45. Hier. *Lib.* 88, 10

46 Salacha, levamen vel tollens venit vel temptatio itineris[46].
47 Sarathan, tribulatio erum[47].
48 Saron, princeps iustitie[48].
49 Saran, vinculum vel angustia eius[49].
50 Saloimmi, emissiones[50].
51 Saraa, scrabones vel angustie malorum[51].
52 Salaphim, porte[52].
53 Sama sunt[53].
54 Sanan, habundans vel egressus eorum[54].
55 Samer, custodia[55].
56 Sabacha, reticulum[56].
57 Samari, lana mea[57].
58 Sala, tollens[58].
59 Salim, vulpes[59].
60 Sabe, septem[60] vel septies[61].
61 Salabi, aggravans intellectum[62].
62 Sasai, longevus vel senarius[63].
63 Saratha, tribulatio[64].
64 Sallabim, salus cordium[65].
65 Sabaath, februaris mensis[66].
66 Samir, vepres vel incultum[67].
67 Samanoth, nomen humile[68].
68 Salma, sentiens vel perfecta vel pacifica[69].
69 Salisa, tertia[70].
70 Saufa, speculator[71].
71 Sava, tolle[72].
72 Sade, regio[73].
73 Saro, coangunstans[74].
74 Sarvia, vinctus[75].
75 Samai, dissipator[76].

46. Hier. *Lib.* 88, 11-2 *ibid.* 97, 4 47. Hier. *Lib.* 97, 3 48. Hier. *Lib.* 122, 29 49. Hier. *Lib.* 97, 6-7 Sarth vinculum vel angustia eius Sum. Hein. II 452, 27.1 50. Hier. *Lib.* 97, 10-1 Saloim emersiones vel emissiones Sum. Hein. II 452, 28 Saloim/Saloimmi emissiones 51. Hier. *Lib.* 97, 11 Saraa crabones vel angustia malorum Sum. Hein. II 452, 28.1 Saraa scabrones/scrabones vel angustię malorum 52. Hier. *Lib.* 97, 12 Saarim portae Sum. Hein. II 452, 28.2 53. Sum. Hein. II 452, 28.3 Sama sibi/sunt 54. Hier. *Lib.* 97, 12-3 Sanam abundans sive egressus eorum (*v. l.* Sanan) 55. Hier. *Lib.* 97, 13 Samer custodita Sum. Hein. II 453, 29 56. Hier. *Lib.* 97, 14 Sebocha reticulum Sum. Hein. II 453, 29.1 57. Hier. *Lib.* 97, 16 58. Hier. *Lib.* 97, 18 59. Hier. *Lib.* 105, 22 60. septem] VII AB 61. Hier. *Lib.* 97, 17 Sum. Hein. II 453, 29.4 Sabe septem vel septies (*v. l.* VII) 62. Hier. *Lib.* 97, 19 Salabin adgravans intellectum Sum. Hein. II 453, 29.6 Salabim/Salabi aggravans intellectum 63. Hier. *Lib.* 101, 16 64. Hier. *Lib.* 101, 19-20 65. Hier. *Lib.* 101, 16-7 Salabbim salus cordium Sum. Hein. II 453, 30 66. Zach. 1, 7, 1417 in die vicesima et quarta undecimo mense sabath Euch. *Instr.* II 204, 294-5 Sabath in Zaccharia propheta Ianuarius qui apud nos undecimus Sum. Hein. II 453, 31 Sabaath/Sabath februarius mensis 67. Hier. *Lib.* 101, 21-2 68. Hier. *Lib.* 101, 23 Semanath nome humile Sum. Hein. II 453, 33 69. Hier. *Lib.* 101, 24-5 70. Hier. *Lib.* 105, 22 71. Hier. *Lib.* 105, 19 72. Sum. Hein. II 453, 35.1 Saua/Sasia tolle 73. Hier. *Lib.* 119, 1 74. Hier. *Lib.* 105, 21 Saror coangunstans sive indutus Sum. Hein. II 453, 35.2 Saros/Saro coangustans 75. Hier. *Lib.* 105, 26 76. Sum. Hein. II 453, 36 Samai dissipator

76 Saphamoth, labium mortis[77].
77 Siphor, avis[78].
78 Sabla, saturitas vel plures vel VII[79].
79 Samaria, custodia[80].
80 Samaritanus, custos[81].
81 Sademoth, regio mortis[82].
82 Senron, nomen vidit vel custos eius meus[83].
83 Semidahe, nomen meum vel scientia[84].
84 Saraiam, vinctus[85].
85 Samin, temptatio[86].
86 Sadoch, iustus[87] vel iustificans[88].
87 Sabarim, circuitus montium[89].
88 Salathiel, preco[90].
89 Samum, mare vel celum[91].
90 Salon, pax habundans[92].
91 Saffir, pulchra[93].
92 Seth, positio vel positus vel res vel rectio vel gramen vel semen vel poculum[94].
93 Sem, nomen vel nominans[95].
94 Segor, parva[96].
95 Sennaar, excussio dentium vel fetor eorum[97].
96 Seboim, cingulum meroris vel capra vel dammula[98].
97 Seir, pilosus vel hircus[99].
98 Sellum, dimissio eius[100].
99 Seon, germen[101] inutile vel germen eius non est vel temptatio[102].

77. Hier. *Lib.* 105, 27 Safathmoth labium mortis (*v. l.* Safamoth) Sum. Hein. II 453, 37 Safamoth/Safaoth labium mortis (*v. l.* Saphamoth) 78. Hier. *Lib.* 84, 16 Sefor avis 79. Hier. *Lib.* 109, 3 Sabe saturitas Sum. Hein. II 453, 38.1 80. Hier. *Lib.* 148, 4 Samaria custos Sum. Hein. II 453, 39 81. Sum. Hein. II 455, 40 82. Hier. *Lib.* 118, 22 Sademoth arva vel regiones Sum. Hein. II 454, 42 83. Hier. *Lib.* 84, 22 Semron, nomen vidit vel custos eius Sum. Hein. II 455, 56.5 Senrom/Senron nomen vidit vel custos eius meius 84. Hier. *Lib.* 84, 22-3 85. Hier. *Lib.* 118, 22 Saraia vinctus Sum. Hein. II 454, 42.1 86. Sum. Hein. II 454, 42.2 Saim/Samin temptatio 87. iustus] iustõs A 88. Hier. *Lib.* 109, 3-4 89. Hier. *Lib.* 132, 26 90. Hier. *Lib.* 138, 6 Salathihel petitio mea deus (*v. l.* Salathiel) Sum. Hein. II 454, 45 Salathiel preco/precio/petitio 91. Sum. Hein II 470, 235 Salum mare 92. Hier. *Lib.* 128, 16 Salom retribuens sive pacificus Sum. Hein. 454, 47 93. Hier. *in Mich.* I 1 10/15,431 Saphir quod Syro Hebraeo sermone dicitur pulchra Sum. Hein II 454, 47.1 94. Hier. *Lib.* 71, 12-3 Seth positio sive positus aut poculum vel gramen aut semen seu resurrectio Sum. Hein. II 454, 47.2 Seth positio vel positus vel resurrectio vel gramen vel semen vel poculum (*variae lectiones* res vel rectio) 95. Hier. *Lib.* 71, 13-4 96. Hier. *Lib.* 72, 25 97. Hier. *Lib.* 71, 16-7 98. Hier. *Lib.* 71, 19-21 Seboim caprearum vel dammularum sive statio eius mare aut statio maris Sum. Hein. II 454, 48.1 Seboim cingulum meroris vel caprea/capra vel dammula 99. Hier. *Lib.* 84, 17-8 100. Hier. *Lib.* 72, 6 Sela ut eius vel dimissio eius aut petitio Sum. Hein. II 454, 49.1 101 germen] gramen C 102. Hier. *Lib.* 84, 14-6 Seon gramen quod non est vel germen inutile vel adloquium inutile aut calor sive tentatio lacessiens Sum. Hein. II 454, 49.2

100 Sethim, responsio vel refutatio[103].

101 Sepher, pulchritudo[104].

102 Selmona, imaguncula[105].

103 Sethim, arbor quedam inputribilis[106].

104 Seor, parvulus[107].

105 Sedechias, iustus dominus[108].

106 Sela, umbra eius vel petitio[109].

107 Selmon, umbra[110].

108 Serug, corrigia vel perfectus[111].

109 Sennab, dens patris vel fetor patris[112].

110 Sedcla, ex latere eius[113].

111 Sebeon, stante iniquitate[114].

112 Selo, dimissio eius vel petitio vel ut ea[115].

113 Sermon, nomen videns vel custos[116].

114 Sesion, os tristitie egressum est vel absconditus[117].

115 Semei, audi vel auditio mea[118].

116 Sethri, exactor meus vel absconsio mea[119].

117 Setthim, spinarum vel spine[120].

118 Sethur, absconditus vel divertens[121].

119 Senna, voluntas eius vel mandatum[122].

120 Seme, auditio[123].

121 Semronmarini, custos amari meroris[124].

122 Secroma, ebrii vel tabernacula[125].

103. Sum. Hein. II 454, 49.3 Setim responsio vel refutatio (*v. l.* Sethim) 104. pulchritudo] pulcritudo C Hier. *Ep.* LXXVIII 22, 5-7, 69 Et profecti de Caaltha castra metati sunt in monte Sapher. Vicesima mansio interpretatur 'pulchritudo' (*v. l.* Sepher) Sum. Hein. II 454, 50 Sepher pulchritudo (*v. l.* pulcritudo) 105. Hier. *Lib.* 119, 28 Selmon umbra offendiculi vel setiens sive imago fortitudinis Sum. Hein. II 454, 50.1 106. Sum. Hein. II 454, 51 107. Hier. *Lib.* 72, 23 108. Hier. *Lib.* 113, 19 Sedecia iustus dominus (*v. l.* Sedechia) Sum. Hein. II 454, 53 109. Hier. *Lib.* 71, 12 *ibid.* 72, 6 110. Hier. *Lib.* 119, 28 111. Hier. *Lib.* 71, 21-2 112. Hier. *Lib.*72, 23-4 Sennaab dentis pater sive foetor patris Sum. Hein. II 455, 55.2 Sennaab + dentis pater/dens + patris + vel fetor patris (*v. l.* Sennab) 113. Hier. *Lib.* 85, 3 Sedada ex latere eius Sum. Hein. II 455, 56.8 Sedcla/Sedela/Seicla ex latere eius 114. Hier. *Lib.* 72, 1-2 115. Hier. *Lib.* 97, 14-5 Selom avulsio vel dimissio sive ubi est ipse? Sum. Hein. II 455, 55.4 116. Sum. Hein. II 455, 55.5 117. Hier. *Lib.* 72, 10-1 Sefion egressum est os tristiae *ibid.* 84, 20 Sefion absconditus Sum. Hein. II 455, 55. 6 Sesion egressum est os tristicię vel absconditus 118. Hier. *Lib.* 77, 28 119. Hier. *Lib.* 77, 28-9 120. Hier. *Lib.* 84, 16 Settim spinae (*v. l.* Setthim) Sum. Hein. II 455, 56.2 Setchim spinarum vel spinę 121. Hier. *Lib.* 84, 13 Sethur absconditus vel devertens Sum. Hein. II 455, 56.3 122. Hier. *Lib.* 85, 2-3 123. Hier. *Lib.* 97, 8 124. Hier. *Lib.* 97, 5 Semronmaron custos amari moeroris Sum. Hein. II 455, 56.9 Semron maron/marim custos amari meroris 125. Hier. *Lib.* 97, 7-8 Sechrona ebrii vel tabernacula (*v. l.* Secrona) Sum. Hein. II 455, 56.10

123 Senesanna, tollens rubrum vel temptationes[126].
124 Semdahe, nominis scientia[127].
125 Silam, latus, sitta[128].
126 Semel, sol[129].
127 Seta, spine[130].
128 Semri, sol meus[131].
129 Selim, sub specula[132].
130 Semegar, nomen advene vel coloni[133].
131 Secin, fatuus[134].
132 Sin, egrediens[135].
133 Seraphim, incendentes[136].
134 Sennacherip, excussio multitudinis[137].
135 Sellem, consummatio vel completio[138].
136 Semeias, torrens[139].
137 Sallum, pax vel pacificus[140].
138 Sesas, bissus[141].
139 Sedala, latus eius[142].
140 Sela, semper[143].
141 Sennan, exitus, habitatio[144].
142 Simeon, exauditio[145].
143 Sulcima, humerus[146].
144 Sychem[147], consummata vel perfecta vel humeri vel labor[148].
145 Sinai, mandatum vel rubus[149].
146 Simeon, obediens[150].

126. Hier. *Lib.* 97, 10 127. Hier. *Lib.* 97, 15 128. sitta] sita C Hier. *Lib.* 97, 16 Sela latus, a latere, non a latitudine (*v. l.* Selam) Sum. Hein. II 455, 56.14 Selam/Silam latus >id est< sîtta/sita 129. Sum. Hein. II 455, 56.15 Semes/Semel sol 130. Hier. *Lib.* 101, 19 Settha spinae Sum. Hein. II 455, 56.16 Seta spinę 131. Hier. *Lib.* 15, 21 Semsi sol meus Sum. Hein. II 455, 56.17 132. Sum. Hein. II 455, 56.18 133. coloni] colonis C Hier. *Lib.* 101, 17-8 134. Hier. *Lib.* 105. 25-6 Sechui fatuus Sum. Hein. II 456, 56.19 Secui/Secin fatuus 135. Hier. *Lib.* 97, 7 136. Hier. *Lib.* 121-22, 24-5 Seraphim ardentes vel incendentes Sum. Hein. II 456, 57 137. Hier. *Lib.* 118, 18-9 Sennacherib tollens vel levans deserta Sum. Hein. II 456, 58 Sennacherib excussio multitudinis 138. Hier. *in Hiere.* IV 37, 3, 205 Iste est 'Sellum', id est 'comsummatio' atque 'completio' Sum. Hein. II 456, 58.1 139. Sum. Hein. II 456, 58.2 140. Sum. Hein. II 456, 58.3 Sellum/Sallum pax vel pacificus *fort. pro* salem 141. Hier. *Lib.* 113, 15 Sesac byssus cilicii Sum. Hein. II 456, 58.4 Sesach/Sesas/Selac bissus >sacc< 142. Hier. *Lib.* 85, 3 Sedada ex latere eius Sum. Hein. II 456, 58.5 Seda/Sedala/Sedalia latus eius 143. Hier. *Lib.* 117, 15 144. Sum. Hein. II 456, 59 Sennan exitus vel habitatio 145. Hier. *Lib.* 72, 30 Symeon exauditio *ibid.* 77, 24 Symeon audivit tristitiam vel nomen habitaculi (*v. l.* Simeon) 146. Hier. *Lib.* 113, 15 Sicima umerus Sum. Hein. II 456, 62 Sicima/Sulcima humerus 147. sychem] sichem AB 148. Hier. *Lib.* 71-2, 22-3 Sichem umeri aut labor *ibid.* 84, 22 Sichem umerus (*v. l.* Sychem) Sum. Hein. II 456, 61 Sichem consummata vel perfecta vel humeri vel labor (*v. l.* Sychem) 149. Hier. *Lib.* 77, 1 Sinai rubus amphora mea sive mensura mea vel mandatum Sum. Hein. II 456, 62.1 Sinai/Simai mandatum vel rubus >vel temptatio vel amphora mea< 150. Isid. *Etym.* VII, IX 6, 295 Simon autem Hebraice interpretatur audiens Sum. Hein. II 456, 60 Simeon/Simeson exauditio/auditio

147 Sim, bubus vel odium vel sancta amphora[151].
148 Sirasiri, Cantica Canticorum[152].
149 Siria, sublimitas vel humecta[153].
150 Sodoma, venatio meroris vel inutilitas[154].
151 Sina, mandatum[155].
152 Sian, sciens[156].
153 Sisare, gaudium exclusio vel detollens recedentem vel qui ut sic[157].
154 Simi, amphora mea vel mensura mea[158].
155 Sicher, ebrietas[159].
156 Sisai, longevus[160].
157 Sicileg[161], defectio vocis adducte vel effudit sextarium[162].
158 Sior, parvulus vel turbulentus[163].
159 Syarath, capra[164].
160 Sivan, iunius mensis[165].
161 Silo, avulsio[166].
162 Sidon, specula[167].
163 Samoth solitudinis vel deserte[168].
164 Sodoma, cecitas vel pecus[169].
165 Sochoth, tabernaculum vel tentoria vel ramus[170].

151. Hier. *Lib.* 77, 30 Sin amphora vel tentatio sive rubus Sum. Hein. II 456, 62.2 Sin/Sim rubus/bubus vel odium vel sancta amphora 152. Cant. 997 *in app.*: *Tit.* canticum canticorum salomonis quod hebraice dicitur sir hasirim Sum. Hein. II 456, 64 Sirasirim/Sirasiri cantica canticorum 153. Hier. *Lib.* 149, 17 Syria sublimis (*v. l.* Siria) Sum. Hein. II 456, 64.1 154. Hier. *Lib.* 113, 18 Sidonia venatio inutilis Sum. Hein. II 456, 64.2 Sidonia/Sodoma vel sydona venatio meroris vel inutilitatis/inutilitas 155 Hier. *Lib.* 161, 17 156. Hier. *Lib.* 85, 2 Sin sitiens (*v. l.* Sian) Sum. Hein. II 456, 65.1 157. Hier. *Lib.* 101, 18-9 Sisara gaudii exclusio sive tollens recedentem vel equi visio Sum. Hein. II 457, 66 Sisare/Sysara gaudii/gaudium exclusio vel detollens recedentem vel qui ut sic 158. Hier. *Lib.* 77, 1 Sinai rubus amphora mea sive mensura mea vel mandatum Sum. Hein. II 457, 66.1 159. Hier. *Lib.* 85, 27-8 160. Hier. *Lib.* 84, 14 161. sicileg] siceleg C 162. Hier. *Lib.* 97, 9 Sicileg defaecatio vocis adductae sive effundit sextarium sive turbulentum Sum. Hein. II 457, 67.3 Sicileg/Siceleg defectio vocis abducte/adducte vel effundens/effundit sextarium 163. Hier. *Lib.* 97, 13-4 Sior parvulum sive turbulentum Sum. Hein. II 457, 67.4 164. Hier. *Lib.* 101, 17 Sairath capra Sum. Hein. II 457, 67.5 Syarath capra/caprea 165. Bed. *De temp. rat.* XI 313, 23 tertius Sivan Iunio Sum. Hein. II 457, 68 Sivan iunius mensis 166. Hier. *Lib.* 97, 14 Selom avulsio Sum. Hein. II 457, 68.1 Silo avulsio/amissio 167. Hier. *Lib.* 108, 25 Sion specula Sum. Hein. II 457, 69 Syon/Sidon specula/speculatio 168. Sum. Hein. II 457, 69.1 Simoth/Samoth solitudinis vel desertę 169. Hier. *Lib.* 71, 18-9 170. Hier. *Lib.* 77, 29 Socchoth tabernacula (*v. l.* Sochoth) 105, 25 Socchoth ramus vel humilitas Sum. Hein. II 457, 70.1 Sochoth tabernacula/tabernaculum vel tentoria vel ramus

166 Sophonias, speculum vel archanum Domini vel absconditum[171].
167 Soptim, iudicium[172].
168 Sophar, dissipatio specule vel bucina[173].
169 Sophera, narratio vel liber[174].
170 Sobar, vana vetustas[175].
171 Soni, pupilla mea[176].
172 Sofra, adhesit vel placens[177].
173 Soar, pupillus[178].
174 Sosi, equus meus[179].
175 Sodi, archanum vel exclusit me[180].
176 Sosai, longevus meus[181].
177 Soon, Tanais, urbs Egipti[182].
178 Sanir, lucerna[183].
179 Son, coccinum vel pupilla mea[184].
180 Socha, tabernaculum vel umbraculum[185].
181 Sophim, specula mea[186].
182 Solem, avulsio vel demessio[187].
183 Soba, mandatum in ea[188].
184 Sonaim, coccinei[189].
185 Sobnam, convertere nunc vel conversio[190].
186 Sor, angustia ipsa est Tirus[191].
187 Suph, rubrum vel scirpus[192].
188 Sunamitis, coccinea[193].
189 Subi, loquens[194].

171. Hier. *in Soph.* I 1, 13-5, 656 Nomen Sophoniae alii speculam, alii arcanum Domini transtulerunt Sum. Hein. II 457, 71 172. Sum. Hein. II 457, 71.1 Soptim/Septhim iudicium 173. Hier. *Lib.* 72, 2 Sofar speculator eius vel bucina Sum. Hein. II 457, 72 Sophar dissipatio speculȩ vel+buccina/speculatorem dissipans 174. Hier. *Lib.* 71, 21 Sefar narratio sive liber (*v. l.* Sofera) Sum. Hein. II 457, 72.1 Sophara/Sophera narratio vel liber 175. Hier. *Lib.* 72, 3 Sobal vana vetustas Sum. Hein. II 467, 72.2 Sobal/Sobar vana venustas 176. Hier. *Lib.* 84, 21 177. Hier. *Lib.* 77, 24-5 Sefra adhesit vel placens Sum. Hein. II 457, 72.4 Sophra adhesit vel placens meus 178. Hier. *Lib.* 84, 11 Sear pusillus Sum. Hein. II 458, 72.5 Soar pupillus 179. Hier. *Lib.* 84, 13 Susi equus meus Sum. Hein. II 458, 72.6 180. Hier. *Lib.* 8, 12-3 181. Hier. *Lib.* 84, 14 Sisai longaevus meus Sum. Hein. II 458, 72.8 182. Hier. *Lib.* 84, 14 Soon Tanis urbs Aegypti Sum. Hein. II 458, 72.9 Soontanis/Soon tanais urbs + egipti 183. Hier. *Lib.* 86, 10 Sanir leva novitatem sive deus lucernae Sum. Hein. II 458, 76 184. Hier. *Lib.* 84, 21 Soni coccus vel pupilla mea Sum. Hein. II 458, 72.10 185. Hier. *Lib.* 97, 12 186. Hier. *Lib.* 105, 19 Sofim specula vel scopulus Sum. Hein. II 458, 72.12 187. Hier. *Lib.* 97, 14-5 Selom avulsio vel dimissio sive ubi est ipse? Sum. Hein. II 458, 72.13 188. Hier. *Lib.* 105, 24 189. Hier. *Lib.* 105, 26-7 Sonaim coccinea vel subsistens eis Sum. Hein. II 458, 72.15 Sonaim/Sunaim coccinea/coccinei 190. Hier. *Lib.* 122, 24 Sobnam sedens vel revertens Sum. Hein. II 458, 72.16 Sobnas/Sobna covertere nunc vel conversio 191. Hier. *Lib.* 97, 20-2 Tyrus, quae hebraice dicitur Sor, et interpretatur tribulatio sive angustia vel fortitudo Sum. Hein. II 458, 72.17 Sor/Sche angustia ipsa est tyrus 192. Sum. Hein. II 458, 72.18 193. Hier. *Lib.* 109, 3 Suneum coccineum sive elevans Sum. Hein. II 548, 73 194. Hier. *Lib.* 72, 29 Sue loquens *ibid.*

190 Sur, murus vel directus[195].
191 Sue, loquens vel cantilena[196].
192 Sutula, radicatus[197].
193 Sud, venatio vel captura[198].
194 Surgel, coangustans Deus vel robustus Deus meus[199].
195 Surisaddai, continens mea verba vel fortis meus omnibus[200].
196 Sutale, poculum mixtum vel spina viridis[201].
197 Suphan, atterens vel umbraculum nostrorum[202].
198 Saulim[203], vulpes[204].
199 Saulus, temptatio[205].
200 Salisas, speculator[206].
201 Smirna, canticum eorum[207].
202 Sceva, vulpecula clamans[208].
203 Sinodus, conventus, cetus, comitatus.
204 Scandalum, inpactio pedis vel offendiculum.
205 Sabelliani, heretici unam personam sancte Trinitatis esse et Patrem passum mentientes[209].
206 Sea, umbra[210]
207 inde scena. Scena umbraculum ubi turpes ludi fiebant[211].
208 Scenici, ludi inpudici gentilium.
209 Sinaxis, vespertina laus vel cura vel officium quarumque horarum.
210 Sintagma, operis documenti compositio[212].
211 Sicel, siclus[213].
212 Stacten, sudor arboris mirre priusquam incidatur[214].

134, 4 Sui loquens Sum. Hein. II 458, 73.1 Subi/Suhi loquens 195. Hier. *Lib.* 72, 28-9 196. Hier. *Lib.* 72, 29-30 197. Hier. *Lib.* 72, 13 Sutalam radicatus Sum. Hein. 458, 73.4 Sutulam/Sutula radicatus 198. Sum. Hein. II 458, 73.5 199. Hier. *Lib.* 84, 10-1 Surihel continens me deus vel fortis meus deus Sum. Hein. II 458, 73.6 200. Hier. *Lib.* 84, 9-10 Surisaddai continens mea ubera vel fortis meus dominus Sum. Hein. II 458, 73.7 Surisaddai continens verba mea vel fortis meus omnibus 201. Hier. *Lib.* 84, 24-5 Suthala poculum mixtum sive spina viridis vel madida (*v. l.* Suthale) Sum. Hein. II 458, 73.8 Suthale poculum mixtum vel spina viridis (*v. l.* Sutale) 202. Hier. *Lib.* 84-5, 25-6 Sufan adterens sive adumbraculum rastrorum, quod hebraice dicitur sufafim Sum. Hein. II 458, 73.9 Supham attorrens/atterens vel umbraculum nostrum 203. saulim] sausim C 204. Hier. *Lib.* 9, 8 Sualim vulpes Sum. Hein. II 458, 73.10 Saulim/Sausim vulpes 205. Hier. *Lib.* 148, 11 206. Sum. Hein. II 459, 76.1 Salisa/Salisas speculator 207. Pap. S 326a Smyrna Asiae minoris urbs, canticum eorum interpretatur Sum. Hein. II 459, 77 208. Hier. *Lib.* 149, 19-20 209. Isid. *Etym.* VIII, V 42, 312 Sabelliani ab eodem Noeto pullulasse dicuntur, cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maxime innotuerunt; unde et Sabelliani vocati sunt 210. Sum. Hein. II 459, 81 Scea umbra – cfr. σκιά 211. Sum. Hein. II 459, 82 Scena louba umbraculum ubi turpes ludi fiebant 212. Sum. Hein. II 459, 85 Syntagma opus vel documenti compositio (*v. l.* operis) 213. Isid. *Etym.* XVI, XXV 18, 222 *cfr.* s 425: sicilicus vel sicel vel siclus quarta pars uncie 214. incidatur] inscidatur BC Sum. Hein. II 459,

213 Storax, arbor Arabie pretiosa resina.
214 Smirna, quoddam pigmentum in Arabia idest mirra.
215 Siclus XX obolos habet.
216 Stigma, signum vel figura in corpore.
217 Scitropedes, vasa fictilia IIII[215] pedes habentia[216].
218 Sirene, monstra fabulosa in mari ex parte superiori virgines et inferiori volucres.
219 Stema, sedes[217].
220 Sicomorus, ficus fatua idest agrestis.
221 Sophia, sapientia.
222 Simbolum, collatio.
223 Scema, figura vel ornamentum.
224 Stemma, genealogia, nobilitas vel filum in capite sacerdotis.
225 Stoma -tis, os oris.
226 Stiria, gutta idest stilla.
227 Sophaos, sapientia[218].
228 Sophista, astutus, sapiens vel deceptor.
229 Sardis[219], lapis pretiosus[220].
230 Sto, porticus Athenis, inde Stoici[221].
231 Scenefactoria, ars qua scene vel tabernacula fiunt[222].
232 Stoici, philosophi in virtute animi beatitudinem ponentes.
233 Sincellita, socius[223].
234 Simonia, heresis ubi inpositio manus datur vel accipitur pro munere.
235 Scenophegia[224], tabernaculum, festivitas in septembre[225].
236 Stelaba[226], offa, balla[227].
237 Stola missa vel vestis pulcra.
238 Sincope, morbus, defectio stomachi.
239 Scalenos, gradatio inde
240 Scala.
241 Sarchos, caro.
242 Sarchofagum, lapis in quo mortuorum corpora[228] cond[i]untur, dictus quod carnem comedat.
243 Stroma, varia textura[229].

86 Stacten/Secten sudor arboris mirrę priusquam incidatur (*v. l.* inscidatur) 215. IIII] quattuor C 216. Sum. Hein. II 460, 91 Scicrepides/Scirepedes/Scicropedes vasa fictilia tres/.iiiior. pedes habentia CGL V 515, 4 Scitropes vas fictile habens pedes Hug. *Der.* S 262, 1145 Scitropedes, vas fictile pedes habens quatuor – *cfr.* χυτρόπους -ποδος 217. *cfr.* στῆμα 218. Sum. Hein. II 460, 101 Sophia sapientia (*v. l.* Sophaos) 219. *cfr.* σάρδιον 220. Sum. Hein. II 461, 105.1 221 Sum. Hein. II 461, 107 Stoa/Sto porticus athenensium/athenis; hinc stoici 222. Act. 18, 3, 1729 erat autem scenofactoriae artis Sum. Hein. II 461, 106 Scenofactoria/Scenefactoria ars que/qui/qua scenas/scene et/vel tabernacula facit/fiunt 223. Sum. Hein. II 463, 135 224. scenophegia] scenopheia AB 225. Sum. Hein. II 461, 110 Scenopheia/Scenophegia tabernaculum festivitas in septembre – *cfr.* σκηνοπηγία 226. Dief. S 551a 227. Sum. Hein. II 461, 111 Stelaba offa id est balla/ballo vel bizzo Clos. II O 1402, 1 Stabala Offa, balle – cfr. o 118: offa, p 299: pila 228. corpora] *om.* C 229. *cfr.* στρῶμα

244 Stromatum, variationum vel lectorum.
245 Scia, coxa[230].
246 Sillogismus, conclusio vel complexio rationis inenarrabilis.
247 Simbulion, pactum vel consilium[231].
248 Sinsasca vel siniscata vel sinesca, sociatrix[232].
249 Selina, luna.
250 Selenes, Simonis magi socia[233].
251 Selentes, lapis cuius candor cum luna crescit et decrescit[234].
252 Scalene figure inequalibus lateribus et angulis.
253 Stimphalides, quedam aves ignote.
254 Scirosin, durus et lapideus tumor[235].
255 Simpolones, convive[236].
256 Sinedoche[237], ubi pars pro toto vel totum pro parte ponitur.
257 Sirenesis, coniunctio duarum sillabarum in unam[238].
258 Simphonia, consonantia vel musicum instrumentum factum extensa pelle super lignum.
259 Siricula, vas quoddam[239].
260 Sceva, sinistra, immunda, contraria.
261 Sinonima, univoca.
262 Scazonilis vel scaton, clodus, non rectus versus[240].
263 Sperma, semen.
264 Sethus, apertus[241].
265 Sethio, aperio[242].
266 Scabrateria, loca aspera[243].
267 Scolasticus, vacator disciplinis, vacans in scolis.

230. Sum Hein. II 462, 119 Scia coxa diech Pap. S 307b Schiasis dicta a parte corporis *fort. ex* ἰσχιάς 231. Sum. Hein. II 462, 121 – *cfr.* συμβουλή 232. Sum. Hein. II 462, 122 Sinsasca vel sinisca vel siniscata sociatrix – *cfr.* συνεστέον (εἰμί) 233. Sum. Hein. II 462, 123.2 234. Sum. Hein. II 462, 123.1 Selenites lapis cuius candor interior cum luna crescit et decrescit (*v. l.* Selentes) 235. Pap. S 308b Scyrosin nimia duricia sine sensu et dolore...Syrosis extensio nimium dura Sum. Hein. II 462, 124.1 Hug. *Der.* S 257, 1144 Sciroma, saxa, unde scirosis, duritia in sensibus sine dolore 236. Sum. Hein. II 463, 139 Sinpolones convive Fulg. *Serm. ant.* 47, 42 [Quid sint summates, quid sint simpolones, quid sit ganium]. Summates dicuntur viri potentes, simpolones dicuntur convivae; nam et amicus sponsi qui cum eo per convivia ambulat simpolator dicitur 237. sinedoche] sindoche AC 238. Sum. Hein. II 462, 125 Sineresis/Sirenesis coniuctio duarum sillabarum in unam – *cfr.* συναίρεσις 239. Sum. Hein. II 463, 137 Clos. II Si 1370, 140 240. Sum. Hein. II 462, 128.1 Scazon/Scalon/Scazonilis vel scaton clodus, non rectus, versus – *cfr.* σκάζων [clodus *cfr.* claudus] 241. Sum. Hein. II 463, 132 242. Sum. Hein. II 463, 133 243. Pap. S 306a Scabra sunt loca situ aspera Sum. Hein. II 463, 133.1 Sabrateria/Scabrateria loca aspera

268 Scionia, Archadia, a Sicione rege[244].
269 Siderata, fulminata[245].
270 Spinx, volatile monstrum quod pretereuntes sermonibus stringit et devorat, a stringendo dictum, spine[246] enim constringere dicitur.
271 Scamma, locus duelli.[247]
272 Scenobita, funanbulus, qui funem ambulat.
273 Semones, semidii, viles dii[248].
274 Scilla, monstrum quoddam vel locus periculosus in mari.
275 Sirin[249], trahere inde
276 Sirtis[250], tractus[251].
277 Sirius, stella canicula a tractu idest a longitudine dicta.
278 Stix, fluvius infernalis idest tristitie.
279 Sinagoga, congregatio vel locus congregationis.
280 Sinatrironos, ubi multe res vel crimina in unum congregantur[252].
281 Suidiasmos, collatio[253].
282 Sardismos, linguarum permutatio[254].
283 Scarcasmos, hostilis irrisio[255].
284 Sirma, longa vestis vel longa sententia[256].
285 Stairos, patibulum vel crux[257].
286 Stenagmos, gemitus[258].
287 Storome, stratus[259].
288 Strophium, cingulum.

244. Isid. *Etym.* XIV, IV 15, 125 Ipsa est et Sicyonia, a Sicyone rege Sum. Hein. II 463, 133.2 Sicionia archadia a sicione rege (*v. l.* Scionia) 245. Sum. Hein. 463, 134 246. *cfr.* σφίγγω 247. σκάμμα 248. Mart. Cap. II 156, 47 quos hemitheos dicunt, quosque latine Semones aut Semideos conventi memorare Fulg. *Serm. ant.* 11, 30 [Quid sit semones]. Semones dici voluerunt deos quos nec caelo dignos ascriberent ob meriti paupertatem 249. *cfr.* σύρω 250. *cfr.* συρτός 251. Sum. Hein. II 464, 140.2 Sirin trahere inde sirtis tractus 252. Sum. Hein. II 464, 144 Sinatrismos/Sinatrimos ubi multe res vel crimina in unum congregantur (*v. l.* Sinatrironos) Pap. S 323b Synatrismos est congregatio criminum et beneficiorum in unum ad movendos animos *ibidem* Synatrismos est quod uno tractu concluditur vel congregatio multorum – cfr. συναθροισμός 253. Sum. Hein. II 464, 145 Syndiasmos collatio (*v. l.* Suidiasmos) Pap. 323b Syndesmos graece coniunctio dicitur *ibidem* Syndesmos est collatio quando bona et mala inter se comparantur – *cfr.* σύνδεσμος 254. Sum. Hein. II 464, 143 Quint. *Inst.* VIII 3, 59, 77 Σαρδισμός quoque appellatur quaedam mixta ex varia ratione linguarum oratio, ut si Atticis Dorica, Aeolica, Iadica confundas Cass. *Exp. in Ps.* LIX 8, 149-50, 533 figuram faciunt sardismos, quae fit diversarum commixtione linguarum Pap. S 304a Sardismos est diversarum linguarum commixtio 255. Sum. Hein. II 464, 146 Sarcasmos/Sarcosmos hostilis irrisio (*v. l.* Scarcasmos) 256. Pap. S 325b Syrma longa revolutio vestis vel alterius rei dicitur; Syrma dictio longa vel longaria idest longa scriptura Sum. Hein. II 464, 147 Syrma longa vestis vel longa sententia (*v. l.* Sirma) – cfr. σύρμα 257. Sum. Hein. II 464, 148 Stauros/Stayros patibulum vel crux (*v. l.* Stairos) – *cfr.* σταυρός 258. στεναγμός 259. Sum. Hein.

289 Scepe, protectio[260].
290 Soma, corpus.
291 Soteria, salus.
292 Sother, salvator.
293 Sotherion, salutare.
294 Stereon, fundamentum vel firmamentum[261].
295 Sintrimina[262], contritio[263].
296 Scotos[264], tenebre[265].
297 Sclerochelos[266], cervicosus[267].
298 Sinathos, senatus[268].
299 Si, tu[269].
300 Se, te[270].
301 Soi, tibi[271].
302 Statesete[272], stabit[273].
303 Sinete, intelligite[274].
304 Silogese, bene dicere[275].
305 Semeron, hodie[276].
306 Sinergos, cooperator.
307 Sinechmalotos, concaptivus[277].
308 Singenes, cognatus[278].
309 Sarcian, superfluum carnis incrementum[279].
310 Sarchia, carnis[280].
311 Satiriasis, iuge desiderium Veneris.
312 Sillaba, conceptio vel connexio litterarum.
313 Scenos, tabernaculum.
314 Sinzites, conquisitor[281].
315 Solecismus, verborum contra regulam compositio.
316 Sinziuga, convinctio[282].
317 Sophisma, falsa conclusio vel circumventio vel callida locutio.
318 Sibilla, quelibet mulier prophetans, dicta quasi zios bule idest Iovis consilium[283].
319 Sanctio, statutum, decretum, confirmatio.
320 Satago, studeo.

II 464, 150 *cfr.* s 243: stroma 260. Sum. Hein. II 464, 151 *cfr.* σκέπας 261. Sum. Hein. II 464, 158 Boeth. *Ars geom.* II 403, 21-1 Solidum etiam est, quod Graeci stereon vocant, nos autem quadratos pedes 262. *cfr.* σύντριμμα 263. Sum. Hein. II 465, 159 Sintrimma contritio (*v. l.* Sintrimina) 264. scotos] sectos A 265. Sum. Hein. II 465, 160 Scotos tenebrę 266. *cfr.* σκληρόκηρος 267. Sum. Hein. II 465, 160.1 268. Sum. Hein. II 465, 161 Synatos senatus (v. l. Sinathos) 269. si tu] stu AB Sum. Hein. II 465, 162 Sy tu (*variae lectiones* Si, Stu) *cfr.* σύ 270. se te] ste AB Sum. Hein. II 465, 163 Se te (*v. l.* Ste) - σέ 271. Sum. Hein. II 465, 164 - σοί 272. statesete] satesete AB 273. Sum. Hein. II 465, 165 Stathesete stabit (*v. l.* Statesete) – *cfr.* σταθήσεται 274. Sum. Hein. II 465, 166 Synete intelligite (*v. l.* Sinete) *cfr.* συνίετε 275. Sum. Hein. II 465, 167 Sylogese benedicite/benedicere (*v. l.* Silogese) 276. Sum. Hein. II 465, 168 277. Sum. Hein. II 465, 169.1 Synechmalotos concaptivus (*v. l.* Sinechmalotos) – *cfr.* συναιχμάλωτος 278. *cfr.* συγγένεια 279. Sum. Hein. II 465, 171 280. carnis] caruis A Isid. *Etym.* IV, VII 28, 171-2 Sarcia est superfluum carnis incrementum, quo ultra modum corpora saginantur. Graeci enim σάρκα carnem vocant Sum. Hein. II 465, 172 Sarchia caro/carnis 281. Sum. Hein. II 465, 176 Sinzitites/Sinzethites/Sinzites conquisitor – *cfr.* συζητητής 282. Sum. Hein. II 465, 178 Syzugia/Synzugia coniunctio – *cfr.* συζυγία 283. Sum. Hein. II 466, 180.1 *cfr.* Διός Βουλή

321 Sinonima, univoca, quibus unum nomen congruit et una diffinitio.
322 Sticos, versus.
323 Sirrego, corrigo[284].
324 Smaldum, electrum[285].
325 Stilbo, Mercurius idest celer[286].
326 Simphosium, convivium[287].
327 Senpecta, sapiens, senex pectore[288].
328 Sineche, continuum[289].
329 Sinecha, febris continua[290].
330 Stilon, longum[291] inde
331 Stilus.
332 Smaragdus, gemma viridissima.
333 Scitis, gemma viridis[292].
334 Stennon, una Gorgonum et interpretatur debilitas[293].
335 Sorita, minutarum rerum collectio[294].
336 Sophrosina, temperantia[295].
337 Seroides, rotundum[296].
338 Sinmachia, compugnantia[297].
339 Symmista[298], consecretalis[299].
340 Satira, genus lancis vel scutelle diversis cibis referte vel genus poematis ubi diversa hominum vitia carpuntur.
341 Satiri, dii silvestres.
342 Sacrilegium, sacrarum rerum furtum vel paganus ritus.
343 Sanguisuga, egela[300].

284. Sum. Hein. II 466, 181 Syrrego/Syrrogo corrigo (*v. l.* sirrego) 285. Sum. Hein. II 466, 182 286. Isid. *Etym.* III, LXXI 20-1, 161 Quarum nomina Graeca sunt Phaethon, Phaenon, Pyrion, Hesperus, Stilbon. Has Romani nominibus deorum suorum, id est Iovis, Saturni, Martis, Veneris, atque Mercurii sacraverunt Sum. Hein. II 466, 183 287. Sum. Hein. II 466, 184 Sinphosium convivum (*v. l.* Simphosium) 288. Ben. *Reg.* XXVII 2, 548 inmittere senpectas id est seniores sapientes fratres Sum. Hein. II 466, 186 289. Sum. Hein. II 466, 187 Syneche continuum (*v. l.* Sineche) – cfr. συνεχής 290. Sum. Hein. II 466, 188 Synecha febris continua (*v. l* . Synochia) Pap. S 324a Synochus, quod est continuus, febris Hug. *Der.* S 145, 1100 Sinochus est febris impausabilis 291. Osb. *Der.* s 418, 679 Stilio, animal aliquantulum longum, quia stilon longum dicitur 292. Plin. *Nat. Hist.* XXXVI 20, 359, 1 Schistos (*v. l.* scistos) et haematites cognationem habent Isid. *Etym.* XVI, IV 18, 192 Schistos invenitur in ultima Hispania, croco similis, cum levi fulgore, facile friabilis Hug. *Der.* S 260, 1144 Scistos lapis grece Sum. Hein. II 466, 190 Dief. S 519a – *cfr.* σχιστός 293. Sum. Hein. II 466, 191 Stenno una gorgonum et interpretatur debilitas (*v. l. Stennon*) Pap. S 334a Stenno interpretatur debilitas *fort.* στενόν 294. Sum. Hein. II 466, 191.1 Du Cange *s.v.* Sorita, Proprie minutissimarum rerum in unum collectio; ponitur pro minutissimis quaestionibus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 – *cfr.* σωρείτης 295. Sum. Hein. II 466, 192 Sophrosine temperantia (*v. l.* Sophrosina) 296. Sum. Hein. II 466, 193 Speroides rotundum (*v. l.* Seroides) 297. Sum. Hein. II 466, 194 Synmachia conpugnantia (v. l. Sinmachia) 298. symmista] simnista AB 299. Sum. Hein. II 467, 197 Symmista consecretalis/consecretabilis – *cfr.* συμμύστης 300. Sum. Hein. II 468, 201 Clos. II Sa 1291, 133 Sanguisuga Egele - *Blutegel*

344 Sagma, viltrum vel soum[301].
345 Sagum, hemedelachen[302].
346 Satisfactio, gedanwercon[303].
347 Satum, quedam mensura inde
348 Sagellum[304].
349 Sacellum, betebura[305].
350 Sarcina vel sarcinula in qua portantur cibi vel alia.
351 Sarcior, nato[306].
352 Sartor[307], natare[308].
353 Sacerdos, quasi dans sacrificium dicitur.
354 Sandix, weit[309].
355 Sandiceus, weitiner[310].
356 Sarta tecta, disrupta tecta et innovanda[311].
357 Satelles, miles, minister a satagendo.
358 Sarmenta, rami de vitibus abscisi.
359 Sagina, pinguedo.
360 Saginatus, inpinguatus.
361 Salpix[312], tuba vel clangor tube.
362 Sandalia[313], calciamenta desuper corium non habentia[314].
363 Sarculum, getisin[315].
364 Sagmarius[316], sŏmare[317].
365 Sanguinarius arbor, harttrŏgelin[318].
366 Salix, saleha vel wida[319].
367 Sambucus, holder[320].

301. soum] scum C Sum. Hein. II 468, 204 Sagma filtrum/uiltrum vel stůl vel soum (*v. l.* scum) Dief. S 507b Sagma...idest onus, mus, herba...hochdeutsch soum 302. Clos. II Sa 1280, 50 Sch. 388b hemidlachan...camisile, sagum 303. Sum. Hein. II 468, 202 Satisfactio penitentia vel folbveza./Satisfacio gedancuuerchon 304. Sum. Hein. II 468, 203 305. Sum. Hein. II 468, 206 Sacellum betetur/betebura sacer locus - *fort. beten/Burg* 306. Sum. Hein. II 468, 208 Sarcio/Sarcior, -cis ih bůzo, naio >besto/siwon/suwe< (*v. l.* nato) 307. sartor] sator C 308. Sum. Hein. II 468, 209 Sartor natare (*v. l.* Sator) Sch. 641a nâtare...sartor, Schneider, Nähter 309. Sum. Hein. II 469, 217 Clos. II 1290, 126 T Sandix Weyt, herba Sch. 1115b weit...Waid, ein Färbekraut, sandix - *Färberwaid* (Strick.1, 360) 310. Pap. S 303a Sandix genus coloris, qui sandicinus dicitur, quia sandix est haerba Sum. Hein. II 469, 218 - *waidblau* (Strick.1, 361) 311. Sum. Hein. II 469, 211 Sartatecta dirupta/disrupta+ubi erant/tecta et+innovanda CGL II 178, 55 Sarta tecta ὑποϱάφθαι 312. *cfr.* σάλπιγξ 313. sandalia] scandalia C 314. Sum. Hein. II 469, 216 Sandalia/Scandalia calciamenta deusper corium non habentia, a sandiceo colore >romeschůha< 315. Dief. S 512s - *Jäteisen* 316. sagmarius] saumarius *corr.* sagmarius AB saumarius C 317. sŏmare] sŏmaere C Sum. Hein. II 469, 220 Saumarius/Sagmarius soumari (*v. l.* sŏmare) Dief. S 507b v. Sagmarius: Saumarius...soumare...-ere 318. harttrŏgelin] hartrůglin C Sum. Hein. II 469, 222 Sanguinarius arbor hartrugil/harttrugelin/harttrugilbŏm/hartrvgelihholz (*variae lectiones* harttrŏgelin, hartrůglin) Dief. S 510c Sanguinarius...idest homicida...vel arbor...hartrugil...-trugglin - *Hartriegel* 319. Sum. Hein. II 469, 221 Salix salaha vel wida (*v. l.* saleha) Dief. S 508b Salix...hochdeutsch niederdeutsch wid...salaha Sch. 738a salahâ, saleha...salix - *Weide* 320. Clos. II Sa 1287, 100 - *Holunder*

368 Sabona, seifa[321].
369 Sambuca, musicum instrumentum.
370 Sabanum, lintheum subtile.
371 Salsicium, wurst[322].
372 Sacellum crisium, lachin[323], grauwer[324].
373 Sarcile, tunica, lachen[325].
374 S<a>larium, cottidianus victus vel debita pecunia[326].
375 Sandacila, feretrum mortuorum vilium[327].
376 Salum, mare.
377 Saliunca, riet gras[328].
378 Sacrificus sacerdos, quasi sacra faciens.
379 Sanna, derisio.
380 Sancus, deus sanctiorum[329].
381 Sequestro, separo.
382 Sexennis, sex annorum.
383 Sescuplum vel sesqualterum ubi maior numerus minorem habet sub se et insuper dimidium minoris.
384 Sesquitertium, ubi maior numerus habet minorem in se et insuper tertiam partem minoris[330].
385 Secta, prava.
386 Sequester, secutor.
387 Semita, quasi semis via.
388 Semispatium, quasi spata, sahs[331].
389 Seditio, dicta a sedando per antifrasin.
390 Sentes, spine.
391 Semicioccium vel semicintium zona minus[332].
392 Sellarius, rossatel[333].
393 Sedacium, hasib[334].
394 Sentina, aqua in navi collecta.
395 Septunx vel septus, VII uncie.

321. seifa] seife A Sum. Hein. II 470, 227 Sabona/Sabana seifa (*v. l.* seife) Dief. S 511c v. Sapo: Sabona...hochdeutsch seipha...seiffa - *Seife* 322. wurst] wrst A Sum. Hein. II 470, 229 Salsicia/Salsucia/Salsicium/Salsities wrst (*v. l.* wurst) Dief. S 509a v. Salsucium 323. Dief. S 506b Sacellum crisum (aus sagellum und χρυσῶν) elwaz...erauuas...lachan 324. grauwer] grawer BC Sum. Hein. II 470, 228.1 Sagellum/Sacellum crisium lachin grauuez 325. Sum. Hein. II 33, 58 Pallium lachen Dief. S 512ab Du Cange *s.v.* Sarcile, Vestis vel potius panni species 326. Sum. Hein. II 470, 231 Salarium victus cottidianus vel debita pecunia 327. Sum. Hein. II 470, 232 Sandapila feretrum mortuorum vilium (*v. l.* Sandacila) 328. Clos. II Sa 1283, 74 - *Riedgras* 329. Prop. 4, 9, 73-4, 186 hunc, quoniam manibus purgatum sanxerat orbem/ sic Sancum Tatiae composuere Cures Sum. Hein. II 470, 237 Hug. *Der.* S 210, 17, 1123 hic Sancus -ci, quidam deus scilicet sanctionis, idest confirmationis 330. Sum. Hein. II 471, 240 Sesquitercium ubi maior quantitas/numerus minorem habet in se et insuper terciam partem minoris 331. Clos. II Sa 1333, 76 - *Sachs* 332. minus] inmus C Sum. Hein. II 471, 245.1 Semicinctium vel semicincium zona minus lata (*variae lectiones* semicioccium, inmus) 333. Sum. Hein. II 471, 247 Sellarius salteros/satelare (*v. l.* rossalter) Dief. S 525a Sellarius satteler, -ros, -roß, sattler Clos. II Se 49, 1329 Sellarius Sattel ros - *Sattler/Roß* 334. Dief. S 524a

396 Semisexuncie idest sexta pars divisibilis rei.
397 Semuncia, dimidietas uncie idest vicesima quarta pars divisibilis rei.
398 Sesquipes, unus pes[335] et dimidius.
399 Secius, pigrius[336].
400 Seria, gravis morbus vel rima vel olla[337].
401 Septentrio, plaga northalba[338].
402 Semiustulatus, semiustus.
403 Serietas, tarditas, antiquitas.
404 Serpedo, rubor et prurigo cutis[339].
405 Semsim, paulatim.
406 Secmentum, monile, ornamentum[340].
407 Selectus, singulariter electus.
408 Seminium, semen animalium.
409 Sementum et sementis semen frugum.
410 Seminarium, cuiusque rei initium.
411 Sicera, omnis potio preter vinum que inebriari potest.
412 Simultas, contentio, discordia.
413 Situla, urna vel species aspidis que percussum hominem siti necat.
414 Simia, affin[341].
415 Simius, mit geflecter nasen[342].
416 Sica, parvus ensis qui furtim portatur.
417 Sicarius, qui occulte homines occidit.
418 Sistarcium, cliwlla vel messa[343].
419 Sirtes[344], harenosa loca[345].
420 Spelta, dinchil[346].
421 Siligo vel sigale rocce[347].
422 Similago, simila[348].

335. pes] *om.* AB 336. Sum. Hein. II 255.1 Secius/Segnius pigrius 337. Sum. Hein. II 472, 256 Seria gravis morbus vel rima vel scissura vel >olla< 338. Sum. Hein. II 472, 257 Septentrio plaga vel ventus northalba vel nortuuint Clos. II Se 1339, 131 Septentrio...nort Sch. 365b halba...(in nort-) 339. Isid. *Etym.* IV, VIII 5, 173 340. Pap. S 311b Segmentum monile a collo in pectus dependens 341. Dief. S 534c - *Affe* 342. nasen] nase AB Sum. Hein. II 473, 270 Simius crumpnase/mit geflecter nasen (*v. l.* nase) 343. Isid. *Etym.* XX, IX 6, 360 Sitarciae nautarum sunt, ab eo quod sutae sunt Sum. Hein. II 473, 273 Sistarcium vasculum nautarum consutus id est mŏstasca/malaha/ciulla vel meissa (*variae lectiones* cliwlla...messa) Pap. S 325b Sistarchie proprie sunt nautarum quod sint sutae subsantiae vel vascula in quibus portantur cibi Clos. II Si 1372, 157 Sistarcie pere nautarum Dief. S 538c Sistarcia, -cium ein mass vass..., maes..., chiulla *cfr. Messe* (Kluge, 614b: «Messe^2 *Sf* gemeinsamer Speiseraum der Offiziere an Bord») – cfr. *culleus* - σίταρχος 344. sirtes] *sup. scrip.* sirres AB 345. Sum. Hein. II 473, 274 Sirtes harenosa loca in mare (*v. l.* sirres) 346. Dief. S 546a - *Dinkel* 347. rocce] rocco C Sum. Hein. II 473, 275 Siligo >dinchil< >vel sigale< roggo (*variae lectiones* rocco, rocce) - *Roggen* 348. Sum. Hein. II 474, 277 Similago simila/semela

423 Sinefacta, pudica continens[349].
424 Siliqua, sexta pars scripuli.
425 Sicilicus vel sicel[350] vel siclus quarta pars uncie.
426 Sinistica, pars sinistra[351].
427 Silicernius, senex morti vicinus, quasi iam sepulchri silicem cernens[352].
428 Silvanus, monstrum silvaticum.
429 Sistrum, species organi vel tube.
430 Sinciput, anterior pars capitis.
431 Solocanus, solus canens[353].
432 Solstitium, solis statio ubi dies incipit crescere vel decrescere.
433 Sorbitiuncula, ova sorbilia cum farina.
434 Solarium, solare[354].
435 Sonipes, equus quia pedibus sonat.
436 Socus vel ligo idest sech[355].
437 Soleror, solarium facio vel soleas in calciamentum mitto[356].
438 Sode, socialiter[357].
439 Soccus[358], calciamentum comicorum.
440 Sorbillo, parum sorbeo.
441 Surreptio, fraudulentia.
442 Soticena, iuno, a sociando marem et feminam dicta[359].
443 Subintroducta, mulier latenter inducta.
444 Subnixe, humiliter, subiecte.
445 Suffulcio, adiuvo, sublevo.
446 Subsicivum, abscisio de integra agri messura.
447 Superstitio, ficta et vana religio.
448 Superstitiosus, vane observationi deditus.

349. Sum. Hein. II 474, 279 Sinefacta/Sinesacta pudica continens CGL V 418, 48 Sinefactas pudicas vel abstinentes Hug. *Der.* S 154, 1101 Sinescatus -a -um, idest pudicus 350. Clos. II Si 1355, 17 *cfr.* s 211: sicel 351. Dief. S 537a 352. Fulg. *Serm. ant.* 7, 28 [Quid sit silicernius]. Silicernios dici voluerunt senes iam incurvos quasi iam sepulchrorum suorum silices cernentes 353. Sum. Hein. II 474, 286.1 Dief. S 541b Solocanus...singer 354. solare] solere B Sum. Hein. II 474, 289 Solarium altum edificium id est solare (*v. l.* solere) 355. Sum. Hein. II 475, 291 Socus ligo id est sech Clos. II So 1375, 12c *ibid.* Li 816, 59 Du Cange *s.v.* Socus *v.* Soccus: Vomer, ferrum aratri 356. Pap. S 327a Solero et soleror idem significabat antiquitus idest solarium aedifico Sum. Hein. II 475, 292 Soleror solarium facio vel soleas in calceos/calciamentum mitto Du Cange *s. v.* Solerare pavimentum componere, vel soleas calceamenti resarcire 357. Sum. Hein. II 475, 293 Hug. *Der.* S 210, 5, 1121 Quod autem quidam dicunt, quod sodes tantum valeat quantum socius, omni caret ratione 358. soccus] socus C 359. Sum. Hein. II 475, 294.1 Mart. Cap. II 45, 14-5 Opigenam te...precabuntur (Opigena *coni. Grot.* Soticenam libri) 360. uberbrawi] uberbrawe B Sum. Hein. II 475, 301 Supercilium uberbrawa vel superbia (*variae lectiones* uberbrawe, uberbrawi) - *Augenbraue*

449 Supercilium, uberbrawi[360] vel superbia.
450 Sublinguium, racho[361].
451 Submentum, unterkinni[362].
452 Subtemen, weuel[363].
453 Sugillatio, derisio, reprehensio, suffocatio.
454 Sugillati, strangulati vel reprehensi.
455 Sulphur, swebel[364].
456 Subucula, interior tunica idest camisia.
457 Subnervo, nervos abscido, haseno[365].
458 Sudes, steche[366].
459 Susurro -nis, runare[367].
460 Subrufus, non manifeste rufus.
461 Succentor, post alium subsequenter canens.
462 Sus, swin[368].
463 Sure, waden[369].
464 Superhumeralis, humeral[370].
465 Subulcus, pastor suum[371].
466 Suses, magni canes, susin[372].
467 Sudus, serenus.
468 Subtalares, fustilare[373].
469 Summatim, breviter.
470 Subura, populosissima platea Rome.
471 Sucinus, sucus[374].
472 Subalto, exalto, canto vel proficio, subicio[375].
473 Suppuratus, purulentus, sanie fluens.
474 Suppedito, attribuo, auxilior vel proficio vel subicio.
475 Subans, luxurians vel libidinans, a sue tractum.
476 Suffio, subministro.
477 Subsolanus, ventus orientalis.

361. Sum. Hein. II 475, 303 Sublinguium >minor lingua< racho Dief. S 560c Sublinguium...idest...folium sub lingua ut aves decipiat...racho - *Rachen* 362. unterkinni] unterchinni AB Sum. Hein. II 475, 305 Submentum unterkinni (*v. l.* unterchinni) - *unter/Kehle* 363. weuel] wefel C Sum. Hein. II 476, 311 Clos. II 1426, 24 Subtegmen Wefel 364. Clos. II Su 1433, 76 - *Schwefel* 365. Sum. Hein. II 476, 310 Subnervo -vas abscido nervos ih hasino/hahsene (*v. l.* haseno) Dief. S 561a Subnervare...abschnyden die zenen affsnijden...ih hahsen *cfr. Sehne* 366. steche] steke C Sum. Hein. II 476, 312 Sudes stecko (*variae lectiones* steche, steke) Dief. S 564b Sudes...-stecke 367. Sum. Hein. II 476, 313 Susurro susurronis runizare/runare - *Rauner* 368. Clos. II Su 1438, 114 - *Schwein* 369. Sum. Hein. II 475, 304 Sura wado./Sure waden Clos. II Su 1437, 107 Sura Waden - *Wade* 370. Sum. Hein. II 476, 315.1 Dief. S 567a Superhumerale...humeral 371. sure...suum] *om.* AB 372. Sum. Hein. II 477, 319 Dief. S 564c v. Suesius Clos. II Su 118, 1439 Suses Große hvnde - *Großer Hund (Sternbild) - corrupte pro* Sirius *cfr.* s 277: sirius, stella canicula 373. Sum. Hein. II 477, 320.1 Subtalares sustilare (*v. l.* fustilare) 374. Pap. S 339a Succinus quem electrum appellant, fulvi ceruleique coloris, fertur arboris succus esse Sum. II 477, 324 375. Sum. Hein. II 477, 326 Subalto/Subsalto exulto/exalto, canto, proficio vel subicio Dief. S 558c Subaltare idest exultare vel cantare

478 Sucule, Pliades, a suco, dicte a pluvia[376].
479 Sucula, swili[377].
480 Scarabeus, wibil[378].
481 Scabro -nis, hornuz[379].
482 Scirpus, biniz[380].
483 Scripulus, XX quarta pars uncie.
484 Sub divo, sub aere.
485 Sutela, astutia.
486 Salpo, wicho[381].
487 Scalpo, iŏcho[382].
488 Suppena[383], auxilium[384].
489 Supparium, camisia.
490 Summates, viri potentes.
491 Sugestus, thronus[385], regia sedes.
492 Subsellium, sedile.
493 Suppar, inferior, minor.
494 Suffragium, laus, consensus adiutorium.
495 Suber, cortex vel loft[386].
496 Summanus, summus manuum idest Pluto[387].
497 Sumen, pinguedo in mammis scrofe idest spunneruns[388].
498 Scisma, separatio, divisio.
499 Scismatici, dissensatores vel divisores fidei.
500 Scandalum, offendiculum.
501 Scrupulum, anxietas, dubietas.
502 Scurro, ioculator verbosus[389].
503 Scurrilitas, iocosa et inutilis verbositas.
504 Scortum, meretrix.
505 Scapula, scultera[390] vel assela[391].

376. Sum. Hein. II 477, 329.1 Seculę pliades a suco dicte id est pluvia Hug. *Der.* H 35, 569 Hyades...et Latini succulas eas appellant 377. swili] swil AB Sum. Hein. II 477, 317 Sucula swili/geilza (*v. l.* swil) Dief. S 564a v. Succula: Sucula...swinlin - *Schweinchen* 378. Clos. II Sc 1307, 38 Scarabeus Wibel Dief. S 516c Sch. 1136a wibil...scarabaeus 379. Sum. Hein. II 479, 352 Scabro >-nis< hornuz/hornezech CGL IV 218, 13 Crabro vespa longa Dief. C 154c v. Crabro - *Hornisse* 380. Sum. Hein. II 479, 358 Scirpus herba rotunda id est biniz - *Binse* 381. wicho] wiche A Sum. Hein. II 478, 331.1 Salpo wicho (*v. l.* wiche) 382. iŏcho] iŏche AB Sum. Hein. II 478, 344 Scalpo iucho vel irgrabo (*variae lectiones* iŏche...iŏcho) 383. suppena] subpena BC 384. Sum. Hein. II 478, 332 Suppetia auxilium (*variae lectiones* Suppena, Subpena) 385. thronus] tronus A 386. loft] lŏft A Sum. Hein. II 478, 341 Suber cortex id est lŏft vel rinda/maser/(past) Dief. S 559c *s.v.* suber 387. Sum. Hein. II 478, 339 Summanus summus manium id est pluto (*v. l.* manuum) 388. spunneruns] spŏnneruns C Sum. Hein. II 478, 340 Sumen pinguedo in mammis/mamilla scrofe id est spunniruns/spunrunst (*variae lectiones* spunneruns, spŏnneruns) Dief. S 566a Sumen spunrunst 389. Sum. Hein. II 478, 348 Scurra ioculator verbosus >qui alium victus gratia consequitur< >id est nascare vel scernare/skirno< (*v. l.* Scurro) 390. - *Schulter* 391. assela] ahssele A Sum. Hein. II 479, 350.1 Scapula scultirra vel assela (*variae lectiones* scultera, assela. ahssele) Dief. S 516c Scapula...scholder ahsala - *Schulter*

506 Scaturio[392], fontium eruptio, quasi scatens origo.
507 Stipitis baculus[393].
508 Scipio, proprium nomen quasi sciens pietatem[394].
509 Scutra, scutella.
510 Scinifes, culix, mugga[395].
511 Scorpiones, virge[396] nodose.
512 Scafa, parva et levis[397] navicula[398].
513 Scrofa, sus.
514 Specula, warta[399].
515 Scitum, decretum, mandatum, ban[400].
516 Scoria, sinter[401].
517 Scino, skina[402].
518 Stiva, cauda aratri.
519 Scuria, horreum[403].
520 Scoriosa, sordida[404].
521 Scusorium, rennila, churin[405].
522 Scabies, iuchido, ruda[406].
523 Scrupulosus, difficilis, dubius.
524 Scilla, avis quedam[407].
525 Sciolus, doctus.
526 Scabra, aspera, hispida, ruha[408].
527 Scombri, pisces salsi de quibus fit carum unguentum.
528 Scoprus, fovea[409].
529 Scopus, lignum quod terebellus de foramine eicit[410].
530 Scope, virge disciplinatis vel ad purgandas domus.

392. scaturio] saturio BC 393. Sum. Hein. II 479, 355.1 Scipio/Stipitis baculus 394. Sum. Hein. II 479, 355.2 Scipio pro(prium) n(omen) quasi sciens pietatem 395. mugga] mugge A mugg B Sum. Hein. II 479, 355.3 Scinifes culiz mugga (*variae lectiones* mugge, mugg) - *Mücke* 396. virge] virgie C 397. levis] lenis A 398. Sum. Hein. II 480, 359 Scafa parva vel/et levis/lenis navicula 399. warta] wart B Sum. Hein. II 480, 362.1 Specula warta (*v. l.* wart) - *Warte* 400. Sum. Hein. II 480, 360 - *Bann* 401. sinter] sintere C Sum. Hein. II 480, 361 Scoria purgamnetum ferri id est sinter (*v. l.* sintere) 402. skina] skine A Sum. Hein. II 480, 364 Scino skina (*v. l.* skine) 403. Sum. Hein. II 480, 363 Scuria domus ubi manipuli et/vel fenum reponitur id est horreum scura 404. Sum. Hein. II 480, 366 405. churin] churne AB Sum. Hein. II 480, 365 Scussorium rennila vel quirn/churn/churni (*v. l.* churin) Clos. II 1321, 143 Scussorium Rvmmele in der mvle Dief. S 522a Scus-, Scur-, -sorium (mole) renn-ela,...-ila vel quirn Sch. 711a rennila, rennela ahd. F. scursorium, Waßerrinne, Canal 406. Sum. Hein. II 480, 367 Scabies >iuchido vel< ruda Dief. S 515a Scabies...ruda...iuhh- vel luch-ido Clos. II Sc 1303, 5 Scabies Rude oder grint - *Räude* 407. Hug. *Der.* S 252, 1141 et fuerunt due Scille, scilicet filia Nisi, que fuit mutata in alaudam, et filia Forci que mutata fuit in monstrum marinum *cfr.* s 274 408. ruha] ruhe AB Sum. Hein. II 480, 370 Scabra aspera ispida ruha uuessin 409. Sum. Hein. II 481, 372 Scrobs/Scrops fovea >vel scollo< (*v. l.* Scropus) Dief. S 521a Scrophus...hochdeutsch suwe...sauwe - *Sau* – cfr. Hug. *Der.* S 269, 3, 1149 Item a scropha hec scrobs -bis, idest fossa quam maxime scrophe faciunt 410. Sum. Hein. II 481, 373 Scobs lignum quod terebrum/terebellus de foramine eicit id est urbora

531 Scopus, sagitta vel anguis[411].
532 Spina vel sacrasma[412] inctura dorsi[413].
533 Splen, milz[414].
534 Spurius, ex matre nobili et ignobili patre genitus.
535 Spatula, ramus vel folium vel fructus palmarum.
536 Spata, gladius.
537 Spatus, drat[415].
538 Spatarius, portitor spate.
539 Sparus, lancea.
540 Sponsale, donarium sponse.
541 Spartus, canis velox, wint[416].
542 Speculum, spiegel.
543 Spurcus, inmundus, obscenus.
544 Spicum, species figmentum.
545 Sire, circumflexiones circuli[417].
546 Spera, globosum et rotundum instrumentum.
547 Stipendium, sumptus vel premium quod datur militibus.
548 Stipendiarius, sub stipendio serviens.
549 Stipulatio, attestatio, affirmatio.
550 Stater, mancus[418].
551 Statera, waga[419].
552 Striones, inpudici ioculatores[420].
553 Stabulum, stal[421].
554 Stolidus, stultus, presumptuosus.
555 Strutio, avis pennata sed non volans.
556 Sternulus vel sturnus star[422].
557 Stellio, mol, anguis venenosus, lacerte similis[423].
558 Sturio, species piscis.
559 Stamen, warf[424].
560 Stuppa, purgamentum lini.
561 Statio, exercitus vel castra vel vigilia vel statutum vel conventus.
562 Stratoria, lectisternia.

411. Sum. Hein. II 481, 373.2 412. sacrasma] saciasma C 413. Sum. Hein. II 481, 373.3 Spina vel sacra spina iunctura dorsi (sacra spina *v. l.* sacrasma) 414. milz] milza C Sum. Hein. II 481, 374 Splen milzi (*v. l.* milza) – cfr. Bosco 69, 3.4 - *Milz* 415 drat] dart C Sum. Hein. II 482, 382 Spacus/Spatus/Spagus drat (*v. l.* dart) Dief. S 544a Spacus, -tus...hd. drat Clos. II Sp 3, 1386 Spagus drot + scilicet vilum (*v. l.* filum) sutoris vel monilificis - *Draht* 416. Sum. Hein. II 481, 381 Dief. S 544c Spartus...eyn snel hunt, wint – cfr. Bosco 34-5, 1.4 - *Windhund* – cfr. l 66: linter 417. Sum. Hein. II 482, 385 Spire circumflexiones circuli (*v. l.* Sire) 418. Sum. Hein. II 482, 391 Stater nummus manchus (*v. l.* mancus) 419. Sum. Hein. II 482, 390 Dief. S 550c Statera hochdeutsch niederdeutsch wage - *Waage* 420. Sum. Hein. II 482, 392 Striones impudici ioculatores 421. Clos. II St 1402, 2 - *Stall* 422. Sum. Hein. II 483, 395 Sternulus vel sternus/sturnus/sturnulus stara - *Star* 423. Sum. Hein. II 483, 396 Stellio anguis venenosus/venenatus, lacertę similis tergore pictus lucentibus guttis in modum stellarum id est mol/(moltwrm) - *Molch* 424. Clos. II St 1403, 10 - *Warf*

563 Stragula, vestis in stratu et amictu utilis.
564 Stagnum, cin[425].
565 Stibium, color ad pingendos oculos et ornandam faciem.
566 Stadium, VIII pars miliarii, XXXV passus.
567 Sternutatio, evaporatio[426] vel effluentia quod de naribus exit cum impetu.
568 Strennuus, impiger, agilis, efficax.
569 Struma, guttur tumidum, cropf[427].
570 Stibe, quedam vilissime res[428].
571 Sterquilinium, locus vel collectio stercorum.
572 Stips, victus.
573 Stipes -tis, truncus.
574 Stirps, genealogia.
575 Stranguinaria, morbus qui urinam stringit.
576 Stupeum colobium, uspinninroc[429].
577 Spatiatum, deambulatum.
578 Stabularius, custos stabuli.
579 Silique, fructus quidam similis peponibus.

425. - *Zinn* 426. evaporatio] evoporatio C 427. - *Kropf* 428. Sum. Hein. II 484, 409 Stibe quedam vilis/vilissima/vilissime res Clos. II St 40 C 1408 – *cfr.* στοιβή / στιβάς 429. uspinninroc] uipunninroc A Sum. Hein. II 484, 41 Stupeum colobium uzspunne/uspunnin roc (*v. l.* uspinnin roc) - *Spinnrocken*

Derivationes[1].

S I

[1]**STO** -as steti neutrum, inde [2]**statio** -nis, a quo [3]**statiuncula** et statio componiur [4]**solstitium** idest solis statio et [5]**iustitium** -tii[2] idest iuris statio. Item a sto [6]**status** -tus -tui, [7]**stabilis** -le, -[8]**litas**, -[9]**liter** et componitur [10]**instabilis**, -[11]**litas**. Item a sto [12]**stabilio** -lis -vi neutrum, quod componitur [13]**constabilio**. Item a supino statu, addita o, fit [14]**statuo** -tutum, inde componitur [15]**restituo**, [16]**prostituo**, [17]**constituo**, [18]**instituo** activum. Item a sto [19]**statarius** -a -um et [20]**statua** et [21]**statera** et [22]**stadium** et [23]**stagnum**, inde [24]**stagno** -as neutrum, quod componitur [25]**restagno**. Item a sto [26]**stabulum**, inde [27]**stabularius** -a -um et [28]**stabulor** stabularis deponens. Item a sto [29]**stamen** -nis, inde [30]**stamineus** -a -um et stamen componitur [31]**subtemen**. Item a sto [32]**Stix** -gis, inde [33]**stigius** -a -um, [34]**stipes** -tis, inde [35]**stipula** et sto componitur [36]**asto**, [37]**resto**, inde hec [38]**restis** idest corda, [39]**presto**, inde [40]**prestans** -tior -simus, -[41]**tanter** adverbium, [42]**insto**, inde [43]**institor**, [44]**consto**, inde [45]**constans** -tior -simus, a quo [46]**constantia**, -[47]**ter**, [48]**prosto**, inde [49]**prostibulum** idest domus meretricalis, [50]**obsto**, inde [51]**obstaculum**, [52]**supersto**, inde [53]**superstitio** et[3] hic et hec et hoc [54]**superstes** -tis, [55]**superstitiosus**, [56]**substo**, inde [57]**substes** omnis generis et [58]**substantia**, -[59]**alis**, -[60]**liter** et omnia a sto composita neutra sunt et faciunt supinum in -itum ut restitutum, institum, preter consto, quod facit supinum constatum, inde [61]**constatura**[4]. Lucanus in II 'constatura fides superum'[5].

S II

[1]**SUM** es fui neutrum anomalum, a cuius infinitivo esse derivatur [2]**essentia**, a quo [3]**essentialis**, -[4]**litas**, -[5]**liter** et sum componitur [6]**assum**, [7]**absum**, a quo [8]**absentia** et [9]**absento** -as activum; componitur etiam [10]**de-**

[1] derivationes] *om.* AB [2] -tii] *om.* A [3] et] *om.* A [4] constatura] statura A
[5] Lucan. II 17, 25

sum, [11]**presum**, a quo [12]**presens**, inde [13]**presentia**[6] [14]**presentialis**, -[15]**liter** et [16]**presento** -as activum; componitur etiam [17]**obsum**, [18]**prosum**, [19]**intersum**, [20]**subsum**, [21]**possum** idest potis sum, a quo ut supra dixi multa ducuntur.

S III

[1]**SACER** -cra -um -crior -rimus, a quo [2]**sacrum** -cri et [3]**sacellum** -li et [4]**sacrarium** -ii. Item a sacro [5]**sacristes** et [6]**sacramentum** et [7]**sacro** -as activum et componitur [8]**execro** -as activum, a quo [9]**execrabilis**, [10]**consecro**, [11]**obsecro** et componitur [12]**sacrifico** -as activum, inde [13]**sacrificium** -ii et [14]**sacrilegus** -a, [15]**sacrilegium** et a sacro [16]**sacrosanctum**.

S IV

[1]**SERVIO** -is -vivi vel servi neutrum, inde [2]**servus** -a -um, a quo [3]**servitus** -tutis et [4]**servitium** et [5]**servilis** -le, -[6]**liter** et servus componitur [7]**conservus** et servio [8]**deservio**.

S V

[1]**SEDEO** -des -di sessum neutrum, a quo [2]**sessio** -nis et [3]**sella**[7] -e, a quo componitur [4]**subsellium** -ii. Item a sedeo [5]**sedes** -dis, [6]**sedile** et sedeo componitur [7]**assideo**, [8]**resideo**, a quo hic et hec [9]**reses** -dis, a quo [10]**residuus** -a -um et [11]**presideo**, inde [12]**preses** -dis[8], a quo [13]**presidium**, [14]**possideo** -di, a quo [15]**possessio** -nis, [16]**possessivus** -a -um, [17]**subsideo**, a quo [18]**subsidium**, [19]**obsideo**, a quo [20]**obses** -dis, [21]**insideo**, a quo [22]**insidie**, [23]**insidiosus**, [24]**insidior** -aris deponens declinamus et secundum tertiam coniugationem [25]**sido** -is, quod mutat preteritum a sedeo et componitur [26]**obsido** -dis, a quo [27]**obsidio** -nis, item [28]**insido**[9] -is. Item a sedeo [29]**sessilis**, [30]**sessibilis**.

S VI

[1]**SCIO** scis[10] -vi neutrum, a quo [2]**scientia**, -[3]**enter**, [4]**scibilis** -le et [5]**scitus** -a -um idest sapiens. Unde Terentius in Andria 'ne herile scitus puer natus est Pamphilo'[11]. Item a scio [6]**scius**, a quo [7]**sciolus** -a -um et componitur [8]**inscius** -a -um, a quo [9]**inscientia**, [10]**conscius**, [11]**conscien-**

[6] presentia] *om.* AB [7] sella] sessa A [8] a quo residuus...preses -dis] *bis scrip.* A [9] insido] ansido A [10] scis] scit C [11] Ter. *Andr.* 486, 23 per ecastor scitu' puer est natus Pamphilo

tia et componitur scio [12]**ascio** -cis, a quo [13]**ascisco** -cis, [14]**rescio**, a quo [15]**rescisco**, [16]**prescio** -cis, a quo [17]**prescius** -a -um, [18]**nescio**, a quo [19]**nescius** -a -um, [20]**discio** d<is>civi[12].

S VII

[1]**SAPIO** -pis -pui neutrum et caret supinis, a quo [2]**sapiens**, quod componitur [3]**insipiens**, a quo [4]**insipientia**, -[5]**enter**. Item a sapio [6]**sapor** -ris, [7]**sapidus** -a -um et a sapore[13] [8]**saporo** -as neutrum et sapio componitur [9]**desipio**, [10]**resipio**, a quibus [11]**desipisco**, [12]**resipisco**.

S VIII

[1]**SEQUOR** -ris deponens, a quo [2]**sequax** -cior -simus, -[3]**citer** adverbium. Item a sequor [4]**secutivus** -a -um et [5]**seculum** -li, a quo [6]**secularis**, [7]**secularitas**, -[8]**riter**. Item a sequor [9]**secundus** -a -um, a quo [10]**secundarius** -a -um, [11]**secundo** adverbium et [12]**secundum** prepositio et ponitur secundum pro prospero et componitur [13]**obsecundo** -as neutrum. Item a supino secutu per sincopam [14]**sector** -aris deponens, a quo [15]**secta** -e et sequor componitur [16]**assequor**, a quo hic et hec [17]**assecla** -e idest famulus, [18]**insequor**, [19]**prosequor**, [20]**subsequor**, [21]**consequor**, [22]**persequor**, [23]**obsequor**, a quo [24]**obsequium**.

S IX

[1]**SANCTIO** -tis -tivi vel sanxi sanctum vel sancitum activum, a quo [2]**sanctus** -tior -simus, [3]**sanctitas** -tis, -[4]**te** -tius -me, [5]**sanctitudo**, [6]**sacrimonia**, [7]**sanctuarium** et componitur [8]**sacrimonialis**, [9]**sanctifico** -as activum.

S X

[1]**SERO** -ris -sevi vel servi satum, a quo [2]**sator** -ris et [3]**satum** -ti et [4]**semen** -nis, a quo [5]**semino** -as neutrum et sero componitur [6]**assero** -ui assertum, [7]**desero** -ui -sertum, [8]**exsero**, [9]**insero**[14], [10]**proinfero**, -infers. Quando vero pro plantatione arborum ponitur, facit preteritum inserui, supinum insitum. Item dicimus [11]**consero** consertum et [12]**consero** consitum.

S XI

[1]**SCINDO** -dis -di scissum activum, a quo [2]**scissio** et [3]**scissura** et

[12] discivi] *codd.* decivi [13] sapore] saporoe B [14] insero] *om.* AB

[4]**scisma** -tis, a quo [5]**scismaticus** -a -um et scindo [6]**abscindo** -cissum[15], [7]**rescindo**[16] -ssum, [8]**conscindo**, [9]**discindo** -ssum, a quo [10]**discidium** -ii.

S XII
[1]**SPIRO** -as neutrum, a quo [2]**spiramen** -nis et [3]**spiraculum** et [4]**spiritus** -tus -tui, a quo [5]**spiralis** -le, -[6]**liter** et spiro componitur [7]**aspiro**, [8]**inspiro**, [9]**respiro**, [10]**conspiro**, [11]**expiro**, [12]**suspiro**, a quo [13]**suspirium**, a quo [14]**suspiriosus**.

S XIII
[1]**SARCIO** -cis -civi sarcitum vel sartum neutrum, quod componitur [2]**resarcino**.

S XIV
[1]**SPICIO** -cis quod non est in usu, a cuius supino spectu, u in o, fit [2]**specto**, a quo [3]**spectaculum**, [4]**spectabilis** et componitur [5]**aspecto**, [6]**expecto**, [7]**respecto**. Item a spicio [8]**speculor** -aris, inde [9]**specula** -e, [10]**speculum** -li et spicio componitur [11]**aspicio** -xi, inde [12]**aspectus**, [13]**respicio**, [14]**respectus**, [15]**despicio**, [16]**despectus**, [17]**despectivus** -a -um, [18]**inspicio**, [19]**conspicio**, [20]**suspicio**, inde [21]**suspicio** -nis, [22]**suspicor** -aris deponens.

S XV
[1]**SPERO** -as neutrum, inde [2]**spes** -ei, quod componitur [3]**exspes** omnis generis indeclinabile et spero componitur [4]**despero**.

S XVI
[1]**SONO** -as -vi sonitum neutrum, inde [2]**sonitus** -tus -tui et [3]**sonus** et sono componitur [4]**resono**, a quo [5]**resonabilis**, [6]**consono**, inde [7]**consonus** -a -um, [8]**consonantia**, [9]**persono**, [10]**insono**, [11]**dissono**, a quo [12]**dissonabilis**, [13]-**nantia**.

S XVII
[1]**SENTIO** -is -tii vel sentivi vel -si activum, inde [2]**sensibilis**, -[3]**liter** et componitur [4]**insensibilis**. Item a sentio [5]**sensus** -sus -sui, a quo [6]**sensim** adverbium et [7]**sensatus** -a -um, quod componitur [8]**insensatus**. Item a

[15] -cissum] -assum A [16] rescindo] recindo C

sensu [9]**sensualis**, -[10]**litas**. Item a sentio [11]**sentilis** -le, [12]**sentina** et [13]**sentes** -tium -tibus idest spine, inde [14]**sentus** -a -um idest spinosus. Item a sentio [15]**sententia**, a quo [16]**sententialis** et sentio componitur [17]**assentio** vel [18]**assentior** -tiris, componitur etiam [19]**presentio**, [20]**consentio**, a quo [21]**consensus**, [22]**consentaneus** -a -um.

S XVIII
[1]**SERVO** -as activum, quod componitur [2]**conservo**, [3]**reservo**.

S XIX
[1]**STUDEO** -des neutrum et caret supinis, inde [2]**studium** -ii, a quo [3]**studiosus** -a -um, -[4]**ose** adverbium et studeo componitur [5]**instudeo**.

S XX
[1]**SALIO** -lis -ui saltum neutrum, inde [2]**saltus** -tus -tui, a quo [3]**saltuosus** -a -um. Item a salio hi [4]**sales**, horum salium pro ioculatore. Unde Lucanus 'insoliti lusere sales'[17] et a supino saltu, u in o, fit [5]**salto** -as, quod componitur [6]**exulto**, inde [7]**exultabilis**, [8]**persulto**, [9]**resulto** et salio componitur [10]**exilio**, [11]**resilio** -livi vel -lii, [12]**prosilio**, [13]**dissilio** que omnia carent supinis.

S XXI
[1]**SAL** salis, quod tam masculini quam neutri invenitur. Terentius in Eunucho 'qui habet salem, quod in te est'[18] et a sale [2]**sallio** -is neutrum, a quo [3]**salsus** -a -um, quod componitur [4]**insulsus** et a sallio [5]**salso** -as neutrum, a quo [6]**salsamentum**. Item a sale [7]**salum** -li et [8]**salina** et [9]**salsugo** et [10]**saliva** -ve, eo quod salem sapit. Item sal componitur [11]**saligena** et [12]**salpetra**.

S XXII
[1]**SAPIO** -pis -vi -tum neutrum, a quo [2]**sapor** -ris et componitur [3]**saporifer**.

S XXIII
[1]**SOMNIO**[19] -as neutrum, inde [2]**somniator** -ris, [3]**somnium** -ii et [4]**somnus** -ni, quod componitur [5]**insomnis** -e idest sine somno, [6]**somnifer**.

[17] Lucan. II 367, 37 [18] Ter. *Eun.* 400-1, 24 [19] somnio] sonio C

S XXIV
[1]**SINO** -is neutrum et caret supinis, cuius preteritum Terentius in Andria protulit dicens 'dum etas tulit ad eam rem, sinuit animum ut expleret'[20] et a supino situ [2]**situs** -tus -ui et [3]**situs** -a -um. Unde Lucanus in VIII 'hic situs est Magnus'[21] situs prestabilitus et componitur sino [4]**desino** desivi[22] vel desii. Ovidius Metamorphoseon in quarto 'desierat, mediumque fuit'[23].

S XXV
[1]**SUO** -is sui sutum[24] neutrum, a quo [2]**sutor** -ris et [3]**subula** et componitur [4]**dissuo**, [5]**consuo**.

S XXVI
[1]**SERPO** -is -pi vel -pui neutrum et caret supinis, a quo [2]**serpens** -tis, [3]**serpentinus** -a -um.

S XXVII
[1]**SUS** suis, a quo [2]**suillus** -a -um et [3]**subulcus** idest porcarius.

S XXVIII
[1]**SOLUS** -lius -li, inde [2]**solitudo**, [3]**solitarius** -a -um et componitur [4]**solivagus** -a -um. Item a solo [5]**sol** -lis, eo quod solus lucet, a quo [6]**solaris** et componitur [7]**solstitium**, [8]**subsolanus** -a -um.

S XXIX
[1]**SOLEO** -es -tum neutrum passivum.

S XXX
[1]**SUMO** -is -psi -ptum[25] activum, inde [2]**sumptus** -tus -ui, a quo [3]**sumptuosus** -a -um et componitur [4]**assumo**, [5]**consumo**, [6]**presumo** et cetera.

S XXXI
[1]**SICCO** -as activum, a quo [2]**siccitas** et componitur [3]**exsicco**.

[20] Ter. *Andr.* 188, 9 dum tempus ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret suom
[21] Lucan. VIII 793, 222 [22] desivi] desilui A [23] Ov. *Met.* IV 167, 82 [24] sutum] *sup. scrip.* B [25] -ptum] *om.* AB

S XXXII
[1]**SEPIO** -is -pui vel -pivi septum, a quo [2]**sepes** -pis.

S XXXIII
[1]**SIGNUM** -ni, inde [2]**sigillum**, a quo [3]**sigillatus** -a -um et [4]**sigillaris**, [5]**sigillatim** adverbium. Item a signo [6]**signo** -as activum, a quo [7]**signaculum** et componitur [8]**assigno**, [9]**consigno**, [10]**presigno** et [11]**signifer**.

S XXXIV
[1]**SALUS** -lutis, inde [2]**salutaris** -e, [3]**salubris** -brior -rimus, -[4]**briter** -rius -me, [5]**salubritas** et [6]**saluto** activum.

S XXXV
[1]**SECO** -as -cui activum, a quo [2]**securis** et [3]**sectilis** -le et [4]**sica** idest gladius quo secantur marmora, a quo [5]**sicarius**. Item a seco secundum quosdam [6]**serra** -e et componitur [7]**reseco**.

S XXXVI
[1]**SALVO** -as activum, a quo [2]**salvus** -a -um et componitur [3]**salvifico** -as activum.

S XXXVII
[1]**SEDO** -as neutrum, a quo [2]**sedalis** -le.

S XXXVIII
[1]**SIMILIS** -lior -llimus, quod componitur [2]**dissimilis**, inde -[3]**liter** et [4]**similitudo** et [5]**similo** -as, a quo [6]**simultas** -tis et [7]**similamen** et [8]**simulacrum**[26] et componitur [9]**dissimilo**.

S XXXIX
[1]**SPECIES** -ei, a quo [2]**specialis** -le, -[3]**litas**, -[4]**liter** et [5]**speciosus** -sior simus, -[6]**se** -sius -me et [7]**speciositas** et species componitur [8]**specificus** idest speciem faciens.

S XL
[1]**SINISTER** -tra -trum -terior sinistimus, a quo [2]**sinistrorsum** adverbium et sciendum est quod omnia comparativa a secunde declinationis nominibus derivantia formantur a genitivo singulari ut doctus docti, addita

[26] simulacrum] simulachrum AB

or, fit doctior, excepto 3**dexter** et sinister quod deberet dici dextrior et sinistrior sed causa eufonie dicimus dexterior et sinisterior.

S XLI

1**SEVIO** -is neutrum et caret supinis, a quo 2**sevus** -vior -simus, inde 3**sevitia** et 4**sevities** -ei et componitur 5**desevio** -is.

S XLII

1**SPLENDEO** -es neutrum et caret supinis, inde 2**splendor** -ris et 3**splendidus** -dior -simus et 4**splendesco** -cis et componitur 5**resplendeo**.

S XLIII

1**SANO** -as activum, inde 2**sanus** -a -um, a quo 3**sanitas** et 4**sanabilis** -le, -5**liter** et componitur 6**insanabilis**. Item a sano 7**sanativus**[27] -a -um et sanus componitur 8**insanus**, a quo 9**insania** et 10**insanio** -nis neutrum.

S XLIV

1**SCATEO** -es -tui idest ferveo neutrum et caret supinis, a quo 2**scaturio** idest[28] scateo.

S XLV

1**SQUALEO**[29] -les -ui neutrum et caret supinis, inde 2**squalor**[30] -ris et 3**squalidus**[31] -a -um et 4**squama**[32], inde 5**squamosus**[33] -a -um.

S XLVI

1**SINUS** -nus -nui, a quo 2**sinuosus** -a -um et 3**sinuo** -as neutrum, a quo 4**sinuamen** -nis et componitur 5**insinuo**.

S XLVII

1**STRIDEO** -es neutrum et caret supinis, inde 2**stridor** et 3**stridulus** -a -um et hec 4**strix** -gis; dicitur etiam 5**strido**[34] -dis tertie coniugationis.

S XLVIII

1**SORDEO** -es -ui[35] neutrum et caret supinis, inde 2**sordes** -dis et

[27] sanativus] sanitativus C [28] idest] idem quod A [29] squaleo] sualeo C [30] squalor] sualor C [31] squalidus] sualidus C [32] squama] suama C [33] squamosus] suamosus C [34] strido] stridor A [35] -ui] *om.* AB

[3]**sordidus** -a -um et [4]**sordido** -as activum et [5]**sordesco** -cis et componitur [6]**desordeo**, [7]**desordesco**.

S XLIX
[1]**SENEX** -nis apud nos tantum masculini generis, antiqui vero dicebant hic et hec senex et comparatur -nior -nius et excipitur a regula que[36] dicit omnia comparativa esse communia, preter [2]**senior**[37] et a sene [3]**senium** -ii, [4]**senilis** -le, -[5]**liter** et [6]**senectus** -tutis et [7]**senecta** -e et [8]**seneo** -es, cuius tantum in usu habentur, a quo [9]**senesco** -cis. Item a seneo secundum quosdam [10]**senatus** -tus -ui, a quo [11]**senatorius** -a -um et senatus componitur [12]**decretumsenatus**.

S L
[1]**SILEO** -es -ui neutrum et caret supinis, inde [2]**silentium** et [3]**silesco** -cis inchoativum, hic [4]**silex** silicis, quod componitur [5]**silicernius** -a -um, a quo [6]**silicernium** -ii.

S LI
[1]**SATURO** -as neutrum, a quo per apocopen [2]**satur** -ri -a.

S LII
[1]**SATIO** -as activum, inde [2]**satis** nomen vel adverbium et [3]**satio** -nis et a satis per apocopen [4]**sat** adverbium et sat[38] vel satis comparatur satius, superlativo caret. Item a satio [5]**satietas**, [6]**satiabilis** et satis componitur [7]**satisfacio**.

S LIII
[1]**SANGUIS** -nis, inde [2]**sanguineus** -a -um et [3]**sanguinolentus** -a -um et [4]**sanguino** -as neutrum et sanguis componitur[39] [5]**exsanguis**.

S LIV
[1]**SUGO** -gis -xi, inde [2]**sucus** -ci et [3]**succidus** -a -um.

S LV
[1]**STRUO** -is -xi -ctum neutrum, inde [2]**structura** et [3]**strues** -is et

[36] que] quo A [37] *cfr.* Prisc. *Inst.* V 19, 154, 7-8 In 'or' comparativa quidem communia sunt: 'hic' et 'haec clarior', 'felicior', 'melior', 'minor', excepto uno 'hic senior' [38] adverbium...sat] *om.* A [39] componitur] *om.* A

[4]**structilis** -le et struo componitur [5]**astruo**, [6]**destruo**, [7]**instruo**, a quo [8]**instrumentum**, [9]**construo** -xi.

S LVI
[1]**STERNO** -is stravi activum, a quo [2]**stramen** -nis et [3]**stratum** -ti et [4]**strages** -gis et componitur [5]**consterno**, [6]**prosterno**, [7]**substerno** et [8]**consternor** -aris deponens.

S LVII
[1]**SCELUS** -leris, a quo [2]**scelerosus** -a -um et [3]**scelestus** -a -um et [4]**sceleratus** -a -um et componitur [5]**conscelero** -as activum.

S LVIII
[1]**STIPULOR** -aris deponens idest interrogo. Iuvenalis in primo 'quod vis stipulare et protinus accipe: quod do'[40].

S LIX
[1]**STIMULUS** -li, a quo [2]**stimulo** -as activum.

S LX
[1]**SOCIUS** -a -um, inde [2]**societas** et [3]**socio** -as vel [4]**socior** -aris, [5]**dissocio** vel [6]**dissocior**, a quo [7]**dissociabilis** -le. Item a socio [8]**socialis** et socius componitur [9]**consocius** et secundum quosdam [10]**sobrius** idest socius quasi mensuratus, bria enim mensura dicitur[41], a quo [11]**sobrietas**, [12]**sobrie** adverbium.

S LXI
[1]**SPUO** -is spui neutrum et caret supinis, inde [2]**sputum** -ti et [3]**spuma** -e, a quo [4]**spumeus** -a -um et [5]**spumosus** -a -um et [6]**spumo** -as -vi neutrum et spuo componitur [7]**respuo**, [8]**conspuo**, [9]**expuo**, [10]**inspuo**.

S LXII
[1]**SOLERO** -as vel [2]**soleror** -aris idest facere archam.

[40] Iuv. VII 165, 103 quantumvis stipulare et protinus accipe: quid do (*v. l.* quod)
[41] Osb. *Der.* B XXI 1, 88 Bria .i. quedam mensura, teste Ysidoro (*non repp.*)

S LXIII
[1]**SORS** -tis, inde [2]**sortior** -tiris -tus sum et sors componitur [3]**sortilegus** idest legens sortem, [4]**consors**, inde [5]**consortium** -ii.

S LXIV
[1]**SCITOR** -aris deponens, inde [2]**sciscitor** -aris.

S LXV
[1]**SCRUTOR** -aris deponens, inde [2]**scrutinium** -ii et [3]**scrutabundus** -a -um et componitur [4]**perscrutor**.

S LXVI
[1]**SOLVO** -is -vi activum, a quo [2]**solubilis** -le, quod componitur [3]**insolubilis** et solvo componitur [4]**persolvo**, [5]**dissolvo**.

S LXVII
[1]**SOSPES** -tis communis generis, inde [2]**sospitas** -tis et [3]**sospito** -as neutrum.

S LXVIII
[1]**SUADEO** -es -si neutrum, inde [2]**suasor** et [3]**suasio** et [4]**suadela** et componitur [5]**dissuadeo**, [6]**persuadeo**.

S LXIX
[1]**SPARGO** -is neutrum, a quo [2]**sparsio** et [3]**sparsorium** et componitur [4]**aspergo**, [5]**respergo**, [6]**dispergo**, [7]**conspergo**.

S LXX
[1]**SEPELIO** -lis -livi sepultum neutrum, a quo [2]**sepultura** et [3]**sepulchrum**, a quo [4]**sepulcralis** -le et a sepelio sepultus, quod componitur [5]**consepultus**.

S LXXI
[1]**SISTO** -tis steti vel statui statum vel statutum neutrum et componitur [2]**assisto** astiti, [3]**resisto** restiti, [4]**consisto**, [5]**subsisto**.

S LXXII
[1]**SUPER** prepositio, a quo [2]**supra**, quod in loco positivi ponitur et dici-

mus supra [3]**superior**, [4]**supremus** vel [5]**summus**[42]. Item a super [6]**supero** -as activum, a quo [7]**superabilis**, quod componitur [8]**insuperabilis**. Item a super [9]**supernus** -a -um, [10]**superus** -a -um, quod antiqui ponebant pro positivo, pro quo ponimus supra. Item a super secundum quosdam [11]**superbio** -bis -vi, a quo [12]**superbus** -a -um, -[13]**be**.

S LXXIII
[1]**SUEO** -es, quod non est in usu, a quo [2]**suesco** -cis inchoativum, a quo [3]**suetus** et componitur [4]**assuesco** assuevi, a quo [5]**assuetus** -a -um, [6]**consuesco**, a quo [7]**consuetus** -a -um et [8]**consuetudo** -nis, a quo [9]**consuetudinarius**[43] -a -um, [10]**dissuesco**[44], a quo [11]**dissuetudo** et suetus componitur <...>.

S LXXIV
[1]**SUB** prepositio, a quo [2]**subter**, comparatur subter -rior, superlativo caret et a sub [3]**subter** adverbium.

S LXXV
[1]**SILVA** -e, a quo [2]**silvula** -e, [3]**silvestris** -e, [4]**silvanus**, [5]**silvaticus**.

S LXXVI
[1]**SAXUM** -xi, inde [2]**saxeus** -a -um et componitur [3]**saxificus** idest saxum faciens.

S LXXVII
[1]**SPONTE** adverbium, inde [2]**spontaneus** -a -um.

S LXXVIII
[1]**SEPE** adverbium, quod comparatur sepe -pius -me et a sepissime sepissimus -a -um.

S LXXIX
[1]**SEX** nomen indeclinabile, inde [2]**senus** -a -um, a quo [3]**senarius** -a -um, [4]**sextus** -a -um et hic [5]**sextarius** -ii et [6]**sexies** adverbium et [7]**sexa**-

[42] vel summus] *om.* AB [43] consuetudinarius] consuetudiarius C [44] dissuesco] disuesco C

ginta, a quo [8]**sexagenarius** -a -um, [9]**sexcentia**[45] et sex componitur [10]**sexcuplum** et [11]**sexquitertium**, [12]**sedecim** et cetera.

S LXXX

[1]**SEPTEM** nomen indeclinabile, inde [2]**septimus** -a -um, a quo [3]**septimana**, [4]**septenarius** -a -um, [5]**septies** adverbium, [6]**septuaginta**, a quo [7]**septuagesimus** et [8]**septuagies**[46], [9]**septingenta**[47].

S LXXXI

[1]**SOLLICITO** -as activum, inde [2]**sollicitus** -a -um et [3]**sollicitudo**.

S LXXXII

Hic [1]**SPECUS** -cus -cui et hic [2]**specus** -oris et hoc [3]**specum** indeclinabile.

S LXXXIII

[1]**SIDUS** -ris, a quo [2]**sidero** -as, quod non est in usu et componitur [3]**desidero** -as, a quo [4]**desiderium** et [5]**desiderabilis** -le, [6]**considero** -as.

S LXXXIV

[1]**STERCUS** -coris, inde [2]**sterquilinium** et [3]**stercoro** -as.

S LXXXV

[1]**SOCER** -ri, a quo [2]**socrus** -crus -ui.

S LXXXVI

[1]**SIBILO** neutrum, inde [2]**sibilus** -li.

S LXXXVII

[1]**STIRPS** -pis, inde [2]**stirpitus** adverbium et componitur [3]**extirpo** -as.

S LXXXVIII

[1]**SINZUGIO** -as -atum idest continuo -as, a quo [2]**sinzuligius** -a -um idest copulativus.

[45] idest sex milia *sup. scrip.* AB *cfr.* [47] [46] septuagies] septuages C [47] idest VII milia *add.* C *sup. scrip.* B *cfr.* Mart. VII 10, 7, 213 septingenta Tito debet Lupus (septingenta < sestertia > =VII milia)

S LXXXIX
[1]**SEGNIS** -nior -mus, inde [2]**segnitia** -e et [3]**segnities** -ei.

S XC
[1]**SAUCIO** -as activum, inde [2]**saucius** -a -um.

S XCI
[1]**SERO** adverbium, a quo [2]**serus** -a -um et [3]**serotinus** -a -um.

S XCII
[1]**SERA** -e, a quo [2]**sero** -as neutrum et componitur [3]**resero** -as.

S XCIII
[1]**SCRUPULUS** -li, idest dubietas, inde [2]**scrupulosus** -a -um.

S XCIV
[1]**SCRIBO** -is -psi activum, inde [2]**scriptor** et [3]**scriptura** et [4]**scriba** -e et scribo componitur [5]**asscribo**, [6]**perscribo**, [7]**conscribo**, [8]**inscribo**.

S XCV
[1]**SERMO** -nis, a quo [2]**sermocinor** -aris deponens.

S XCVI
[1]**SINE** prepositio, inde componitur [2]**simplex** idest sine plica, [3]**sincerus** idest sine cera et cetera.

S XCVII
[1]**STRENNUUS** -a -um, magis strennuus, strennuissimus, a quo [2]**strennuitas**.

S XCVIII
[1]**SORBEO** -es neutrum et caret supinis et componitur [2]**absorbeo**, [3]**resorbeo**, [4]**exsorbeo**, [5]**sorbillo** -as.

S XCIX
[1]**SOLIDUS** solidior -mus, a quo [2]**soliditas**, -[3]**lide** -dius -me et [4]**solido** -as neutrum. Item a solidus [5]**solidus** -di eo quod solidum sit, a quo [6]**solidata**.

S C
[1]**STUPEO** -es neutrum et caret supinis, a quo [2]**stupor** -ris et [3]**stupidus** -a -um, [4]**stupesco** -cis et stupeo componitur [5]**obstupeo**, [6]**obstupesco**, [7]**stupefacio**.

S CI
[1]**SILLABA** dicitur a Greco sillibaton, a quo [2]**sillabicus** -a -um et [3]**sillabatim**[48] adverbium.

S CII
[1]**SIMON** -nis, a quo [2]**simonia** -e et [3]**simoniacus** -a -um.

S CIII
[1]**STILLO** -as neutrum, inde [2]**stillicidium**, [3]**stilla** -e et componitur [4]**distillo**, [5]**instillo**.

S CIV
[1]**SPATIUM** -ii, a quo [2]**spatiosus** -a -um et [3]**spatiositas** et [4]**spatior** -aris deponens.

S CV
[1]**SPERNO** -is sprevi activum et componitur [2]**aspernor** -aris deponens.

S CVI
[1]**SUDO** -as neutrum, a quo [2]**sudarium** -ii et [3]**sudor** -oris, [4]**sudosus** -a -um et [5]**sudero** -as neutrum et sudo componitur [6]**insudo**, [7]**desudo**, [8]**resudo**.

S CVII
[1]**SPONDEO** -es spopondi sponsum neutrum, a quo [2]**sponsor** -ris, [3]**sponsio** -nis, [4]**sponsus** -a mobile per duo generes et [5]**sponsalia** -lium et spondeo componitur [6]**respondeo**, a quo [7]**responsorium** et [8]**responsum**.

S CVIII
[1]**SANNA** -e idest derisio que fit cum nasu, inde [2]**sanno** -as, quod non est in usu sed componitur [3]**subsanno** -as[49], inde [4]**subsannatio**.

[48] sillabatim] sillibatim BC [49] -as] *om.* AB

S CIX
[1]**SCABO** -bis idest gratare[50] pellem neutrum et caret supinis, inde [2]**scaber** -bra -um, a quo [3]**scabrosus** -a -um et [4]**scabidus** -a -um et [5]**scabia** -e et [6]**scabies** -ei, a quo [7]**scabiosus** -a -um et [8]**scabiositas**.

S CX
[1]**SCALPO** -pis -psi idem quod scabo, a quo [2]**scalprum** -pri.

S CXI
[1]**SUPINUS** -a -um, inde [2]**supino** -as neutrum et componitur [3]**resupinus**.

S CXII
[1]**SITIO** -tis -tivi neutrum et caret supinis, inde [2]**sitis**, [3]**sitibundus** -a -um et [4]**siticulosus**.

S CXIII
[1]**STERTO** -tis -tivi vel sterti neutrum et caret supinis.

S CXIV
[1]**STREPO** -is -pui neutrum, a quo [2]**strepitus** -tus -tui et componitur [3]**perstrepo**, [4]**obstrepo**.

S CXV
[1]**SCANDO** -dis -didi neutrum et caret supinis et componitur [2]**ascendo** -di, a quo [3]**ascensus** -sus[51], -[4]**sio**, [5]**descendo**, [6]**descensus**, [7]**conscendo**, [8]**inscendo**[52], [9]**in<s>censum**.

S CXVI
[1]**SCAMNUM** -ni, inde [2]**scabellum**.

S CXVII
[1]**SCUTUM** -ti, a quo [2]**scutella** eo quod admodum clipei sit rotunda.

S CXVIII
[1]**STULTUS**[53] -tior -mus, a quo [2]**stultitia** et [3]**stultizo** -as neutrum.

[50] Princi 248-9 [51] -sus] *om.* AB [52] inscendo] incendo AB [53] stultus] scultus C

S CXIX
[1]**SPICA** -e, a quo [2]**spiceus** -a -um et [3]**spiculum** -li, idest iaculum -li eo quod admodum spice fiat, inde [4]**spiculor** -aris deponens.

S CXX
[1]**SUAVIS** -ve -vior -mus, a quo [2]**suavitas**, -[3]**viter** -vius -me et [4]**suavium** -ii.

S CXXI
[1]**SEDITIO** -nis, inde [2]**seditiosus** -a -um.

S CXXII
[1]**SEDULUS** -a -um, a quo [2]**sedulitas** et [3]**sedulo** adverbium.

S CXXIII
[1]**STIPES** -tis, a quo [2]**stipendium** per similitudinem quia quemadmodum stipes domus sustinet ita stipendium sustinet familiam, inde [3]**stipendiosus** -a -um et stipes componitur [4]**obstipus**[54] -a -um idest ille qui attonitus est ut stipes, [5]**stipo** -as activum quod componitur[55] [6]**constipo** as.

S CXXIV
[1]**SCANDALUM** -li, a quo [2]**scandalizo** -as activum.

S CXXV
[1]**SINGULTIO** -tis neutrum, a quo [2]**singultus** -tus -ui, [3]**singultim** adverbium.

S CXXVI
[1]**SUSURRUS** -ri, inde [2]**susurro** -as neutrum.

S CXXVII
[1]**SCOPA** -e, a quo [2]**scopo** -as idest emundo -as neutrum.

S CXXVIII
[1]**SCURRA** -e, a quo [2]**scurrilis**, [3]**scurrilitas**.

[54] obstipus] obstupus BC [55] componitur] *om.* C

S CXXIX
[1]**SOPHIA** a sapientia, a quo [2]**sophus** -i idest sapiens et sophus componitur [3]**philosophus** idest amator sapientie, philos enim amans dicitur, inde [4]**philosophia**, [5]**philosophicus** -a -um, [6]**philosophor** -aris deponens.

S CXXX
[1]**SOLOR** -aris deponens, a quo [2]**solamen** -nis et [3]**solabilis** -le, [4]**solacium** -ii et solor componitur [5]**consolor**, a quo [6]**consolabilis**, [7]**desolor**.

S CXXXI
[1]**SEQUESTRO** -as activum, a quo [2]**sequester** sequestra.

Expositiones[1].

1 Tabus[2], cruor corruptus, sanies[3].

2 Tabefacio, tabo, cruento[4].

3 Tabentes, tabidi[5], languidi[6].

4 Tabentes artus, maculata corpora vel languida membra[7].

5 Tabernaculum, tentorium, papilionum[8].

6 Tabernarius, caupo, idest tavernare[9].

7 Tabernio, qui vinum vel aliud negotium vendit[10].

8 Tabes, macies vel cruor.

9 Tabo, sanguis corruptus[11].

10 Tabesco, attenuor, exilesco.

11 Tacet, reticet, silet.

12 Tacitum, silentium.

13 Taciturnitas[12].

14 Tabitudo, putredo.

15 Talentum, minimum libras habet vel medium LXXII, maximum CCXX.

16 Titicas, libras LXXX[13].

17 Tactus, tractus, motus.

18 Tedet, tedio vel odio est; pudet, tristatur.

19 Talia, huiusmodi.

20 Tedium, acedia[14] vel anxietas.

21 Tala, cunabula nuptiarum[15].

22 Thalamus, cubiculum vel lectus nuptialis.

23 Talpa, muwerf[16].

24 Talathurs, colaphus in tabo[17].

25 Talia dicentem, hoc promittentem[18].

26 Talia fata, hoc locuta[19].

27 Talia voce fert, hoc dicit.

1. expositiones] *om.* AB 2 *cfr.* tabum 3. Sum. Hein. II 493, 5.1 4. CGL IV 395, 34 Tabefecit tabo cruentavit 5. tabidi] tabili A 6. CGL IV 290, 2 7. membra] menbra BC Sum. Hein. II 493, 7 Tabentes artus languida membra vel maculata >corpora< (*v. l.* menbra) 8. Sum. Hein. II 493, 8 Tabernaculum/Tugurium tentorium, papilio hutta vel gezelt (*v. l.* papilionum) 9. tavernare] tavernere AB Sum. Hein. II 494, 10 Tabernarius caupo id est cramare/tavernare vel wineigo/litgebe (*v. l.* tavernere) 10. Pap. P 342b 11. Sum. Hein. II 494, 13 CGL V 247, 15 Tabo sanguine corrupto sive macie sive pallore *cfr.* T XXVI 3: tabo 12. Sum. Hein. II 494, 18 Taciturnitas silentium 13. Sum. Hein. II 494, 19.2 14. acedia] accedia C 15. Sum. Hein. II 494, 22 – *cfr.* θάλος 16. Sum. Hein. II 495, 28 Talpa >schere vel< muwerf/muwerfo/mûworfo/mulwerf - *Maulwurf* 17. Sum. Hein. II 494, 24 Talatrus colaphus in tabo (*v. l.* Talathurs) Pap. T 343b Talastrus colaphus in talos CGL IV 290, 18 Talatrus colaphus in talo 18. Sum. Hein. II 494, 25.1 19. Sum. Hein. II 494, 25.2

28 Talio, eiusdem rei recompensatio vel vicissitudo vel retributio.
29 Tales, similes.
30 Tanquam, sicut.
31 Tapetum, tepich[20].
32 Tam dira[21], tam nefanda[22].
33 Tandem, aliquando.
34 Tamen, demum novissimum[23].
35 Tante molis[24], tante difficultatis.
36 Tantene, tanta ergo[25].
37 Tantisper, interim.
38 Tantidem, tantummodo.
39 Tantundem, ipsum, idem, similitudo, figura.
40 Tantum, tam magnum.
41 Tantocius, tanto velocius.
42 Tanto magis, eo amplius.
43 Tantulum, tantundem.
44 Tantummodo, tantum est illud vel tantidem.
45 Tantillum, modicum.
46 Tatheus, ipse est Iudas[26].
47 Tane, mensis iunius[27].
48 Tardatio, tarditas.
49 Tartarus, infernus.
50 Tartarinum, horribile.
51 Tartaneus custos, tricerberus canis[28].
52 Taura, sterilis.
53 Tardus, serus.
54 Taurea, genus flagelli de veretro tauri[29].
55 Taxus, dahs[30] idest melus cuius pellis melota dicitur[31].
56 Taxo, tango[32], nomino, estimo[33].
57 Tectum, domicilium.
58 Taxatiuncula, brevis taxatio[34].
59 Tecta, obumbrata.
60 Taxatio, designatio, nominatio.
61 Tectus, occultus.
62 Taxator, estimator.
63 Theatrum, spectaculum.
64 Tectoriatus, tecto coopertus.
65 Tede, faccule, lampades, nuptiales faces.
66 Te duce, te principe.
67 Teges, tegula, scindela[35] vel coopertorium, tegmen, operimentum, velamen.

20. Dief. T 573ab - *Teppich* 21. dira] dita C 22. Sum. Hein. II 495, 29 Tam dira tam nefanda (*v. l.* dita) 23. Sum. Hein. II 495, 33 Tandem postremum vel tamen demum, novissimum (*varie lectiones* Tamen demum novissumum) 24. Verg. *Aen.* I 33, 176 25. Sum. Hein. II 495, 35 Tantene/tantane tanta ergo 26. Sum. Hein. II 493, 2 Tatheus ipse est iudas >iacobi< 27. Sum. Hein. II 493, 3 Thaneus/Tanê mensis iunius 28. Sum. Hein. II 496, 47.1 CGL IV 466, 9 Tartareum custodem canem tricerberium 29. Sum. Hein. II 496, 49 Taurea genus flagelli de veretro tauri factum Hug. *Der.* T 50, 2, 1194 hec taurea -ree, plage vel flagellum ex corio tauri 30. - *Dachs* 31. Clos. II Ta 1450, 67 32. taxo tango] *mutato ordine* AB 33. Sum. Hein. II 496, 51 34. Sum. Hein. II 496, 55 35. scindela] schindela C Sum. Hein. II 496, 62 Teges >tegula scindela vel< coopertorium >tegmen, operimentum, velamen< (*v. l.* schindela) - *Schindel*

68 Tegit, amictat, coocelat[36].
69 Tegmina accubitus, peristromata.
70 Tergus -goris, corium vel pelles vel posteriora iumentorum.
71 Tela, arcus et sagitta vel alia arma.
72 Tela tifia, fulmina Tifi gigantis quem Iupiter fulminavit[37].
73 Telorum seges, telorum copia[38].
74 Telum, gladius vel hasta que vulnerat.
75 Tello repositus, inferis clausus[39].
76 Telloris opera, inferna sedes[40].
77 Tellurus, deus terre[41].
78 Tellus, profunditas in quam arborum herbarumque radices tenentur.
79 Terra aut superficies a terendo dicta.
80 Temeratus, violatus, pollutus.
81 Temere, sine consilio, passive, violenter, inconsiderate vel cito.
82 Temeritas, violentia, audacia.
83 Temerare, violare.
84 Temetum, vinum.
85 Tempno, contempno, despicio.
86 Tempero, parco, moderor, cohibeo.
87 Temperamentum, calida aqua.
88 Tempe, silva.
89 Temperavit, pepercit, abstinuit.
90 Termino, finio.
91 Tempestivum, oportunum.
92 Templum, edes, domus vel fanum.
93 Tempestas, procella.
94 Tempus, etas vel evum.
95 Tenellus, diminutivum a tener.
96 Tendicula, retia que tenduntur capiendis animalibus.
97 Tempto, experior, probo.
98 Temulentus, ebrius, furibundus.
99 Tenax, cupidus, avarus, strictus.
100 Tenacitas, firmitas vel continentia.
101 Teneto, servato.
102 Tendo, ambulo vel elevo, persevero.
103 Tendebat, tentorium habebat.
104 Tenuis, subtilis.
105 Tenedus, insula prope Troiam.
106 Tenetis iter, dirigitis iter.
107 Tenuitas, fames.
108 Tenilis, quod potest tenere[42].
109 Tenis, fasciolus ex corona de pendentibus[43].

36. Sum. Hein. II 496, 63 Tegit amictat, cooperit (*v. l.* coocelat) 37. Sum. Hein. II 496, 64 Clos. II Te 20 T 1453 Telum Pfil vel quelibet res, que in longum iacitur ut sagitta, lapis - *Pfeil* 38. Sum. Hein. II 496, 65 Telorum seges armorum/telorum copia 39. Sum. Hein. II 497, 66 40. Sum. Hein. II 497, 67 41. Sum. Hein. II 497, 68 Tellurus numen/deus terrę 42. Sum. Hein. II 498, 89 Tenilis qui/quod potest teneri/tenere 43. Sum. Hein. II 498, 89.1 Dief. T 577c Tenis bedekin (23. st. tenia bendekin?)

110 Tenues res, dubie vel infirme.
111 Tenus, usque vel finis vel aliter.
112 Teter, niger.
113 Tepido lacte, recenti[44].
114 Tepor, calor vel hebetudo.
115 Terebro, perforo vel scrutor.
116 Terebrum, nabeger[45].
117 Terebratus, perforatus.
118 Teredo, vermis lignum comedens.
119 Terelis, teretis, rotundus[46].
120 Terga, scapule vel dorsum vel posteriora hominum.
121 Tergiversatur, moratur.
122 Teris, moram facis[47].
123 Terimentum, nutrimentum[48].
124 Terminatum, liminatum, finitum.
125 Termino, finio, quiescere facio.
126 Terminati, exultati[49].
127 Terra, a terendo dicta[50], a calcando.
128 Tellus, a tollendo.
129 Terra Mavortis, Marti dedicata[51].
130 Terribulus vel terribilis, formidolosus[52].
131 Testa, caput.
132 Terreo, timorem incutio.
133 Tertia palma, tertia victoria[53].
134 Tessararius, prepositus currum quo bella nutriuntur[54].
135 Tessera vel tesseres w°rfil[55].
136 Testes, testiculi[56].
137 Testificor, testimonium do vel clamo.
138 Testamentum, pactum vel confirmatio.
139 Testaceus, ex testa factus, dahiner[57].
140 Testinum, oportunum[58].
141 Testor, iuro.
142 Tesus, exosus.
143 Testudo, corona militum vel edificium arcuatum vel animal.
144 Teterani, proni vel tenebrosi[59].

44. CGL IV 466, 32 45. Clos. II Te 1462, 87 - *Nagel* 46. Sum. Hein II 498, 96 Teres, teretis rotundus vel nodus (*in app.* teres] terelis) 47. Sum. Hein. II 499, 101 Teris moras/moram facies 48. *cfr.* CGL VII 342 49. terminati, exultati] terminatim, exultatim A Sum. Hein. II 499, 104 Terminatus exulatus/Terminati exultati 50. dicta] *om.* AC 51. Sum. Hein. II 499, 104.3 52. Sum. Hein. II 499, 105 Terribilis terendus metuendus vel horribilis egeslihger *ibidem* 106 Terribulus /Terribula formidolosus 53. Sum. Hein. II 499, 106.3 54. nutriuntur] nutruntur AB 55. w°rfil] wrfil C Sum. Hein. II 499, 108.1 Tessera vel tesseres wrfil (*v. l.* w°rfil) - *Würfel* 56. Sum. Hein. II 499, 108.2 *cfr.* T LXII 1-2: testis, testiculus 57. Dief. T 581a 58. Sum. Hein. II 499, 112 CGL V 612 Testinium opportunum 59. Pap. T 351b Teterani proni tenebrosi Sum. Hein. II 500, 119 Hug. *Der.* T 91, 1218 teteranus -a -um, idest pravus, tenebrosus

145 Tetricus, obscurus vel severus[60].
146 Tetrarcha, quarta pars regni vel honoris Persarum[61].
147 Terrigena, gigantes vel homines.
148 Tibie, calami.
149 Tetrum, inmundum, nigrum, sordidum.
150 Teucri, Troiani, a quodam Teucro.
151 Textus, narratio vel ordo.
152 Texit, defendit, operuit.
153 Thalami expers dicitur innupta.
154 Tapsus, civitas intra Bizantum[62] et Trapolim vel campus in Sicilia.
155 Teloneum, quasi omnium fiscalium inductio.
156 Theos, contemplator.
157 Terretrum, Mavortia[63].
158 Theorisma, diligens verborum scriptio[64].
159 Tersicore, Musa.
160 Thesaurarium, pecunie depositum, erarium.
161 Thetis maris equimine, nimphe sunt[65].
162 Thiara, pilleus frigoris.
163 Thiasses, laudes virginum[66].
164 Thomas, abissus vel gemitus[67].
165 Thorax, facies vel militare munimentum idest lorica.
166 Thoragium, ornatus inimicus[68].
167 Thronus, sedes excelsa vel quo Friges utuntur vel celum[69].
168 Tuscia, civitas in Grecia[70].
169 Thimnum, vinum Falernum[71].
170 Tiberiana Ostia, ad os Tiberis posita[72].
171 Tibices, qui tibia canunt[73].
172 Tinniens, sonans.
173 Tiro, ignarus, initians, novus.
174 Tironatum, rudimentum.
175 Tyrus, rusticus[74].
176 Titania, astra micantia.

60. Sum. Hein. II 501, 121 Pap. T 351b Tetricus tristis obscurus 61. Sum. Hein. II 500, 120 Tetrarcha/Tetrarchia iiii pars regni vel honoris persarum 62. Bizantum] Bizantium BC Sum. Hein. II 500, 123.1 Tapsus civitas inter bizantum et trapolim vel campus in sicilia 63. Sum. Hein. II 500, 126 Teretrum mavortia, dea/dampna belli (*v. l.* Terretrum) 64. Pap. T 348a 65. Sum. Hein. 501, 129. 1 CGL IV 424, 45 Thesis tequimine nymphae sunt: *corr.* CGL VII 348 Thetis (Tethys?) et Clymene nymphae sunt 66. Sum. Hein. II 501, 131 Thiasses ludus/laus/laudes virginum – *cfr.* θίασος 67. Hier. *Lib.* 138, 10 Thomas abyssus vel geminus Sum. Hein. II 493, 1 Thomas abyssus vel similis gemitus 68. Pap. T 355b Toragium ornatus inimicus 69. Sum. Hein. II 501, 134 70. Sum. Hein. II 501, 134.1 71. Pap. T 352b Thyminum vinum falernum 72. Sum. Hein. II 501, 136.1 CGL IV 466, 47 Tiberina hostia colonia ad ostium tiberi posita 73. Sum. Hein. II 501, 138 Tibicen/Tibicines/Tibices qui tibia/tibias canit/canunt 74. Sum. Hein. II 502, 146

177 Titane, ordinata[75].
178 Titan, Sol focuus vel gigas Olimpus[76].
179 Torritus, velox[77].
180 Titanes, filii terre, idest terrigene.
181 Titiones, pali, sudes, bisancte[78], stecken[79] vel brente[80].
182 Titubo, vacillo, hesito[81].
183 Titula, procuratio sive defensaculum[82].
184 Titulus, inscriptio vel signum honoris.
185 Toga, palla nigra vel pretexta que in senatu induitur.
186 Togillatim, sigillatim[83].
187 Togipurium, toga pura.
188 Tolero, sustineo, suffero, patienter fero.
189 Tollo, demo, porto.
190 Tollit, exaltat, elevat, generat, delet, extinguit, aufert.
191 Tollitur vento, tempestate turbatur.
192 Toli membra circa uvam[84].
193 Tonditantes, frequenter tondentes[85].
194 Tonse, remi.
195 Tonsus, compositus.
196 Topazion, lapis in quo omnium lapidum colores nitent.
197 Torcular, locus calcatorum.
198 Thoreuma<ta>, que intra thora sunt[86].
199 Torpidus, stupidus, iratus, commotus.
200 Torpor, crimen, error, segnities tam animi quam corporis.
201 Torpet, languet, deficit, stupet, obmutescit.
202 Torrens, fluvius nive vel aquarum inundantia concitus.
203 Torreo, sicco vel asso, idest igne coquo.
204 Torris vel titius, brant[87], lignum perustum.
205 Torridum, siccum.
206 Torqueo, punio vel verto.
207 Trabea, vestis senatoria vel purpura regia vel toga purpurea.

Tyrus rusticus (*v. l.* tirus) Pap. T 353b Tyro, rudis, ignavus, novus, novitius 75. Sum. Hein. II 502, 147.1 76. Sum. Hein. II 502, 148 77. Sum. Hein. II 502, 149 Dief. T 589b Torridus (i. ustus, robustus, tostus, velox) 78. bisancte] besancte AB 79. stecken] stechen AB *cfr.* s 458: sudes 80. brente] breinte C Sum. Hein. II 502, 152.1 Titiones pali, sudes bisancte stecken vel brente (*variae lectiones* besancte, stechen, breinte) - *Stock, Brand* 81. hesito] heuto C 82. Sum. Hein. II 502, 153 Tutela/Titula procuratio vel/sive defensatio/defensaculum Du Cange *s.v.* Titula Procuratio sive defensaculum. Glossar, vet. ex Cod. reg. 7641 83. Sum. Hein. II 502, 157 Togillatim singillatim/sigillatim 84. Sum. Hein. II 502, 163 Toli menbra circa uvam (*v. l.* tolli) Isid. *Etym.* XI, I 57, 9 Toles Gallica lingua dicuntur, quas vulgo per diminutionem tusillas vocant, quae in faucibus turgescere solent 85. CGL IV 397, 28 86. *cfr.* T LX 3: thoreuma 87. Sum. Hein. II 502, 152 Ticio vel torris lignum perustum brant Clos. II To 1489, 50 Torris...brant - *Verbranntes*

208 Thorus, lectus.
209 Tortus, asper.
210 Torno, dreio[88].
211 Torvus, drux.
212 Torques, monile.
213 Tot evis, tot temporibus.
214 Totidem, eiusdem numeri.
215 Tot vada, tot mortis pericula[89].
216 Trabe, penne iuxta talos ligate quibus volabat Mercurius[90].
217 Trabicula, tabula.
218 Trabes, tigna domorum.
219 Tractus, quesitio contrariorum vel solutio vel doctrina.
220 Tradux, propago.
221 Tragedia, historia, fabula composita aut res seva cum asperitate.
222 Traiecta pectora, perforata.
223 Trames, via transversa.
224 Trama vel tramis extrema pars vestis.
225 Traha, slite[91].
226 Transfuga vel perfuga, qui ad hostes a sociis fugit.
227 Transgredior, prevaricor.
228 Translatio, de loco ad locum vel de una lingua in aliam rei vel materie editio.
229 Transmitto, dirigo.
230 Tranquillitas, pax.
231 Transtra, sedes nautarum.
232 Transversa fremunt, ex adverso flant.
233 Trapezita, munezare[92], nummularius, colobista, mensularius[93].
234 Trapete, mole[94].
235 Trepidus vel tremulus, timidus, nutans.
236 Tripudium, gaudium de triumpho.
237 Tribus, populi divisio.
238 Triarchus, prepositus in exercitu.
239 Tribulus, genus spinarum, hivfalter[95].
240 Triarii, qui loco tertio constituuntur vel portitores signorum.
241 Tribula[96], flegel, lignum quo trituratur[97].

88. dreio] dreic A   Sum. Hein. II 503, 177 Torno, -nas ich draio (*v. l.* dreio) - *drehen*   89. Sum. Hein. II 504, 184   90. Sum. Hein. II 504, 184.1   Pap. 356a Trabes, robora, materiae grandes, tigna, pinnae iuxta tolum (*pro* talum)   91. slite] slito BC   Sum. Hein. II 504, 190 Traha species vehiculi id est slito (*v. l.* slite)   Dief. 592a Traha...slite - *Schlitten*   92. munezare] munezere BC   93. Pap. T 357a Trapezitae mensularii colobistae   Sum. Hein. II 505, 198 Trapezita munezare nummularius vel colobista, qui nummos feneratur vel mensularius (*v. l.* munezere)   Clos. II Tr 1497, 39 Trapeseta Mvnser   Dief. 593c Trapezeta...hd. wechs-, wechß-ler. Muntzer - *Münzer*   94. Sum. Hein. II 505, 199   Hug. *Der.* T 78, 22, 1212 Item a tero hec trapeta et hoc trapetum idest mola olivaria   95. hivfalter] hiefalter C   Sum. Hein. II 505, 207 Tribulus genus spinarum hivfalter/hieffaldra/hieffa (*v. l.* hiefalter)   Dief. T 595a Tribulus...hiuf vel -olter, hufolder   96. tribula] trizbula A trifbula C   97. Sum. Hein. II 505, 208 Tribula lignum cum quo

242 Tribunus, qui mille viris preest.
243 Tribunal, sedes iudicum.
244 Thronus[98] regum, cathedra doctorum.
245 Tributum, pensio vel census publicus.
246 Triclinium, cenaculum discumbentium a tribus lectis dictum, clinon enim Grece, lectus Latine.
247 Tridens, fuscinula cum tribus dentibus, crŏil[99].
248 Trimus vel triennis, trium annorum.
249 Triecteria, triannalia sacrificia vel ludi post tres annos exercendi[100].
250 Trifauces, fauces triplices.
251 Trieris, navis magna quam Greci durconem vocant[101].
252 Triginta orbes, triginta anni.
253 Trilex, triplex.
254 Trinacus, Sicilius[102].
255 Trinacria, Sicilia a tribus promunctoriis dicta.
256 Triones, septentriones.
257 Trinepos, pronepos, sexta generatio[103], inferiori gradu.
258 Triumphus, sollempnitas.
259 Tripodia vel tripedia, scabellum habens tres pedes vel mensa in sacris Apollinis vel nemus consecratum[104].
260 Tristia, dona infernalia atque funerea.
261 Tyfum, ignem flans[105].
262 Tritavus, proavus idest sexta generatio in superiori gradu.
263 Tritile, quod teri potest[106].
264 Triton, deus marinus.
265 Tritonia, Minerva vel genus ferri in mari.
266 Triumphalis dies, bellicosus[107].
267 Triumpho, vinco vel exulto sive pedibus salto.
268 Tristega, tricamerata.
269 Troclinus, secte genus arduum[108].
270 Trochus, genus rote ad ludum.
271 Troia, regio Asie vel Gaza sive urbs Ilium.

trituratur flegel/slegel (*v. l.* Trifbula) - *Flegel* 98. thronus] tronus AB 99. crŏil] crowil C Sum. Hein. II 506, 215 Tridens creagra, fuscina vel fuscinula cum tribus dentibus crŏwil (*variae lectiones* crowil, crŏil) *cfr.* c 268: creagra, f 68: fuscina, u 218: uncus 100. Sum. Hein. II 506, 217 Trietria/Triecteria triennalia sacrificia vel ludi post tres annos exercendi (*v. l.* triannalia) 101. Sum. Hein. II 506, 219 102. Sum. Hein. II 506, 222 Trinacus siculus/sicilius 103. generatio] genatio A 104. Sum. Hein. II 506, 225 Tripoda tripedia id est scabellum habens tres pedes vel mensa + cum tribus pedibus/in sacris apollinis vel nemus consecratum 105. Sum. Hein. II 510, 297 Tyfum/Tysum ignem flans *cfr.* t 313 *in app.* 106. Pap. T 359a Sum. Hein. II 507, 230 107. Sum. Hein. II 507, 233 Triumphalis dies bellicosus >dies< 108. Sum. Hein. II 507, 235.1

272 Troianorum opes, lingua Persarum gaze vel divitie nuncupantur[109].
273 Trophea, spolia punitorum vel victoria vel laus.
274 Tropologia, sensus spiritualis vel moralis intelligentia.
275 Trosesoli, equites[110].
276 Tropos, sonus.
277 Troseus, adolescens equester[111].
278 Trublium, parapsides[112].
279 Turbidus, iratus, commotus.
280 Truces, gentiles, asperi.
281 Truculentus, admodum pessimus, vehementissimus, sevus ira.
282 Trudes, incudes vel conti ferrati.
283 Trudo, inpingo, recludo, expello.
284 Truncas, semiprecisas[113].
285 Truncus, stips arborum vel homo capite vel pedibus debilitatus[114].
286 Tyas, vacca[115].
287 Trutina, statera.
288 Trutino, perpendo, penso, estimo vel meditor.
289 Trulla, ferrum cum quo parietes limuntur, chella[116] vel vas, secessus.
290 Tulit, obtulit, procreavit.
291 Tubices vel tibicines, qui tuba vel tibia canunt.
292 Tueor, defendo.
293 Tuitio, defendiculum.
294 Tum, de futuro tempore dicitur vel postea.
295 Tum, preter.
296 Turbo -nis, ventorum vorago vel perturbatio, procella idest volubilitas ventorum, wintweige[117].
297 Tueor vel intueor inspicio.
298 Tucceta, cibus regius.
299 Turbolentus, obscurus, tumidus, iracundus.
300 Turget, crescere incipit.
301 Turgidus, tumidus.

109. Sum. Hein. II 507, 236.2 Verg. *Aen.* II 4, 213 *ibid.* X 609, 562 Troianas...opes Serv. Aen. I 119, 55 Troia provincia, Ilium ipsa civitas...Gaza Persicus sermo est et significat divitias, unde Gaza urbs in Palaestina dicitur CGL IV 467, 36 Troia gaza troianorum opes lingua persarum gaza divicie noncupantur 110. Fest. 456 Trossuli equites <Romani cum equis publicis>, dicti quod oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint Sum. Hein. II 507, 240 Trosoli equites (*v. l.* Trosesoli) 111. Sum. Hein. II 507, 238 Troseus equester vel adolescens 112. Sum. Hein. II 507, 241 – *cfr.* παροψίς 113. Sum. Hein. II 508, 246.1 114. pedibus debilitatus] *mutato ordine* A Sum. Hein. II 508, 247 Truncus stirps/stips arborum vel homo capite vel pedibus debilitatus >stoc< (*v. l.* debilitatus pedibus) 115. Sum. Hein. II 510, 294 Pap. T 351b Thyas baccha Hug. *Der.* T 99, 1220 hec tias -dis, sacerdotissa Bacchi 116. Dief. T 599c - *Maurerkelle* 117. Sum. Hein. II 509, 280 Turbo vis/-nis ventorum wiwinthi vel vorago, procella, perturbatio id est volubilitas ventorum wintweige Lex. III W 919 wint waejen...ventilare

302 Thuribulum, incensatorium vel thimiamatherium.
303 Thurechremis in quibus thura cremantur[118].
304 Turma, multitudo.
305 Turmalis, ordinalis.
306 Turris, edificium altum.
307 Tuspoden, magna aut genus pigmenti[119].
308 Tutor, custodio vel defendo.
309 Tutela, defensio.
310 Tutulus, pallium quo sacerdotes caput tutabantur[120].
311 Thimiama, genus odoramenti.
312 Timpanistria, cantatrix.
313 Tifo, Caribdis princeps[121].
314 Tyfonea, pena Tartarea[122].
315 Tipus, forma, figura, similitudo vel umbra.
316 Tipus, falsa opinio vel aspectus.
317 Tiria, purpura preciosa a Tiro.
318 Tirias arces Cartaginem dicit, a Tiriis conditam[123].
319 Tirannus, rex crudelis sine lege vivens.
320 Tirannicidium, tiranni occisio.
321 Tirii vel Sidonii Cartaginenses dicuntur.
322 Tirus, angusta interpretatur, insula est[124].
323 Tiris, mare[125].

118. Sum. Hein. II 510, 286 Thuris cremissarius quia in aris / Thurechremis in quibus + thura cremantur Pap. T 361b Thuricremum in quo thura cremantur Hug. *Der.* C 295, 2, 282 hoc thuricremulum, idest incensarium, quia in eo cremetur thus 119. Sum. Hein. II 510, 288.1 CGL IV 398, 49 Tus pullen manna *ibid.* V 612, 12 Tuspollen manna vel genus pigmenti II 203, 28 Turspolle manna II 203, 30 Tuspolline manna Du Cange *s.v.* Tuspollem manna vel genus pigmenti...legendum thuris pollen ex illo scholiastae Juvenalis: thus minutum, quod est thuris pollen, manna vocant 120. tutabantur] tutebantur BC Sum. Hein. II 510, 291 Tutulus pallium quo sacerdotes caput tutabant/tutabantur/tuebantur cum sacrificarent (*v. l.* tutebantur) Fulg. *Serm. ant.* 14, 30; 107-8 [Quid sit tutulus]. Varro in pontificalibus ait tutulos sacerdotes dici brevium deorum Pap. T 362a Tutulus sacerdos breviorum deorum pallium quo sacerdos eius caput tutabatur in sacrificio Osb. *Der.* t 225, 716 Tutulus, vestis qua sacerdos utitur dum turificat *cfr.* d 156: danubius 121. Pap. T 352a Typhos charybdis princeps ignem flans Sum. Hein. II 510, 295 Typho caribdis princeps (*v. l.* Tifo) 122. Sum. Hein. II 510, 296 Typhoena gens/pena tartarea (*v. l.* Tyfonea) 123. Sum. Hein. II 511, 301 Tyrias arces cartaginem dicit a tyriis candidam/conditam (*v. l.* Tirias) 124. Pap. T 353b Tyrus interpretatur angustia Sum. Hein. II 511, 305 Tyrus angusta/angustia >interpretatur< >vel sors dei/insula est< Hug. *Der.* T 121,1, 1225 Hec Tyrus, quedam insula et quedam civitas sic dicta ab angustia loci, unde et tyrus angustia interpretatur 125. Pap. T 353b Tyris mare Sum. Hein. II 511, 306 Tyris mare (*v. l.* tiris)

Derivationes[1].

T I

[1]TIMEO -es activum et caret supinis, inde [2]**timor** -ris, a quo [3]**timorosus** -a -um et [4]**timoratus** -a -um, [5]**timidus** -dior -simus, -[6]**de** -dius -me, [7]**timesco** -cis, quod componitur [8]**pertimesco**[2].

T II

[1]TENEO -es tentum activum, inde [2]**tenor** -is, [3]**tenax** -cior -simus, [4]**citer** adverbium, [5]**tenacitas** -tis, [6]**tenacie** -arum et componitur [7]**attineo**, [8]**contineo**, inde [9]**continuus** -a -um, [10]**continuitas** et [11]**continuo** -as, inde [12]**continuatim** et [13]**continuate** adverbia[3], [14]**retineo**, a quo [15]**retento** -as, [16]**detineo**, [17]**pertineo**, inde [18]**pertinax**, [19]**pertinacia**, -[20]**citer**, [21]**abstineo**, inde [22]**abstinentia**, [23]**sustineo**, inde [24]**sustento** -as, a quo [25]**sustentaculum** -li.

T III

[1]TONDEO -es totondi tonsum activum, inde [2]**tonsor** -ris, [3]**tonstrix**, [4]**tonstrina**[4] idest locus ubi tondentur homines. Item a tondeo [5]**tonsorium** -ii et tonsus componitur [6]**intonsus**.

T IV

[1]TUNDO -is tutudi tunsum neutrum et componitur [2]**contundo** -tundi[5], [3]**obtundo**.

T V

[1]TENDO -dis tetendi -sum activum, inde [2]**tensor** -ris, [3]**tensio** -nis et [4]**tentorium** -ii et [5]**tensivus** -a -um et tendo componitur [6]**attendo**, [7]**extendo**, [8]**retendo**, [9]**intendo**, inde [10]**intensivus** -a -um, [11]**contendo**, inde

[1] derivationes] *om.* AB [2] pertimesco] pertimisco A [3] et continuate adverbia] adverbium et continuate C [4] Pap. T 355a Tonstrix tonstrina [5] *pro* contudi

[12]**contentio**, -[13]**tiosus** -a -um, -[14]se adverbium, [15]**portendo** -dis, quod caret supinis, inde [16]**portentum** -ti, [17]**ostendo** -dis, inde [18]**ostentus** -tus -ui et [19]**ostentivus** -a -um et [20]**ostento** -as, a quo [21]**ostentaculum**.

T VI

[1]**TEGO** -gis -xi tectum activum, inde [2]**tegimen** -nis, a quo per sincopam [3]**tegmen** -nis, [4]**tectura** -e, quod componitur [5]**cirotheca** idest tectura manuum. Item a tego [6]**tectum** et [7]**tegula** -e et [8]**teges** -tis et [9]**tegna**[6] -e idest fraus et tectum componitur [10]**architectus** -ti, [11]**architector** -ris et tego componitur [12]**retego**, [13]**contego**, [14]**subtego**.

T VII

[1]**TANGO** -gis tetigi tactum activum, inde [2]**tactus** -tus -ui et componitur [3]**attingo** attigi attactum, [4]**contingo** -gi, a quo [5]**contiguus** -a -um et [6]**contagium** -gi[7], [7]**contiguum** -ui et [8]**contagio** -nis et [9]**contigit** defectivum, quod ponitur pro eventu. Item tango componitur [10]**pertingo**.

T VIII

[1]**TERO** -is trivi tritum, inde [2]**triticus** -a -um et componitur [3]**attero** -trivi, [4]**detero**, a quo [5]**detrimentum**, [6]**subtero**, [7]**contero**.

T IX

[1]**TINGO** -is -xi tinctum activum, a quo [2]**tinctura** -e et componitur [3]**extinguo**, [4]**restinguo**, [5]**intingo** -xi.

T X

[1]**TRAHO** -is -xi tractum activum, inde [2]**tractus** -tus -ui et [3]**tracto** -as, a quo [4]**tractatus** -tui -ui et componitur [5]**decreto** -as et traho componitur [6]**attraho**, [7]**extraho**, [8]**detraho**, [9]**subtraho**.

T XI

[1]**TEXO** -xis -xui textum, inde [2]**textor** -ris, [3]**textrix**, [4]**textrina** -e et texo componitur [5]**intexo**, [6]**contexo**.

T XII

[1]**TEREBRO** -as activum, inde [2]**terebrum** -bri.

[6] Osb. *Der.* T VII 21, 691 Tegna ne .i. fraus et deceptio [7] contagium -gi] *om.* C

T XIII

[1]**TERRA** -e, inde [2]**terrestris** -e et [3]**terreus** -a -um et [4]**terrenus** -a -um et [5]**terrula** -e et [6]**territorium** -ii et terra componitur [7]**subterraneus** -a -um, [8]**terrigena**.

T XIV

[1]**TEMPUS** -oris, inde [2]**temporalis** et [3]**temporaneus** -a -um, quod componitur [4]**contemporaneus**. Item a tempore [5]**tempestivus** -a -um, a quo [6]**tempestas** -tis et [7]**tempestuosus** -a -um et tempestivus[8] componitur [8]**intempestivus**. A tempore [9]**tempero** -as activum, inde [10]**temperies** -ei, [11]**temperamentum** et componitur [12]**obtempero**, [13]**distempero**.

T XV

[1]**TREMO** -is -ui neutrum et caret supinis, inde [2]**tremor** -ris, [3]**tremebundus** -a -um, a quo [4]**tremulo** -as et [5]**tremulus** -a -um et [6]**tremisco** -cis, quod non est in usu et componitur [7]**contremisco** et tremo componitur [8]**tremefacio**.

T XVI

[1]**TORREO** -es -ui torritum neutrum, inde [2]**torris** -ris et [3]**torridus** -a -um.

T XVII

[1]**TORQUEO** torsi tortum vel torsum activum, inde [2]**tormentum** -ti et [3]**tortus** -a -um, a quo [4]**tortuosus** -a -um, [5]**tortilis** -le, hec [6]**torques** -is et [7]**torcular**[9] et torqueo componitur [8]**extorqueo**, [9]**retorqueo**, [10]**detorqueo**.

T XVIII

[1]**TREPIDO** -as activum, inde [2]**trepidus** -dior -simus, -[3]**de** -ius -me, [4]**trepidalis**.

T XIX

[1]**TUMEO** -es -vi neutrum et caret supinis, inde [2]**tumor** -ris et [3]**tumidus** -dior -simus, -[4]**de** -ius -me et [5]**tuber** indeclinabile omnis generis, [6]**tumesco** -cis, quod componitur [7]**pertumesco**, [8]**intumeo**, [9]**intumesco**, [10]**contumeo**, a quo [11]**contumax**, [12]**contumesco**.

[8] tempestivus -a -um...tempestivus] *om.* AB [9] et torcular] *om.* AB

T XX
[1]**TURGEO** -es -si neutrum et caret supinis, inde [2]**turgidus** -a -um -dior -simus.

T XXI
[1]**TENUIS** -e magis tenuis -simus, inde [2]**tenuitas**, -[3]**iter** adverbium et [4]**tenuo** -as, quod componitur [5]**attenuo** -as neutrum.

T XXII
[1]**TEMERO** -as neutrum, inde [2]**temerarius** -a -um, a quo [3]**temere** adverbium et [4]**temeritas** -tis et componitur [5]**intemeratus** -a -um.

T XXIII
[1]**TENEBRE** -arum, inde [2]**tenebrosus** -a -um et [3]**tenebro** -as, inde [4]**tenebresco**.

T XXIV
[1]**TRISTIS** -tior -simus, [2]**triste** -ius -me et [3]**tristitia** -e et [4]**contristor** -aris -tus sum deponens componitur <a> [5]**tristor** [inde componitur] et tristis componitur [6]**subtristis**, [7]**tristifico** -as activum.

T XXV
[1]**TUEOR** -eris tuitus sum tutum deponens, inde [2]**tutela** et [3]**tutus** -tior -simus, -[4]**te** -tius -me et a supino tutu fit [5]**tutor** -ris tutatus sum, a quo [6]**tutamen** -nis, [7]**tutamentum** -ti et tueor componitur [8]**intueor**, a quo [9]**intuitus** -tus -ui et [10]**contueor**.

T XXVI
[1]**TABEO** -es -ui, inde [2]**tabes**, [3]**tabo**[10] de quo plus nec in singulari nec in plurali invenitur et a tabo [4]**tabidus** -a -um et [5]**tabesco** -cis.

T XXVII
[1]**TRIBUS** -bus -ui, inde [2]**tribulus** idest cognatus quod componitur [3]**actribulus**.

[10] Osb. *Der.* T XXXI 4, 703 et tabo indeclinabile *cfr.* t 9: tabo

T XXVIII
[1]**TERMINUS** -ni, a quo [2]**terminalis** et [3]**termino** -as quod componitur[11] [4]**determino**, [5]**extermino** activum, inde [6]**exterminium** -ii et termino -as quod[12] componitur [7]**conterminus** -a -um idest vicinus.

T XXIX
[1]**TRIBUO** -is -ui activum, a quo [2]**tributum** -ti, inde [3]**tributarius** -ii et tribuo componitur [4]**attribuo**, [5]**retribuo**, [6]**distribuo**, inde [7]**distributivus** -a -um.

T XXX
[1]**TRIUMPHO** -as neutrum, inde [2]**triumphator**, [3]**triumphus**, [4]**triumphalis**.

T XXXI
[1]**TRES** tria, a quo [2]**trinus** -a -um, inde [3]**trinitas**, [4]**terne** adverbium. Item a tribus [5]**triginta**, a quo [6]**trigesimus** -a -um vel [7]**tricesimus** -a -um[13] et tres componitur [8]**tredecim**, a quo [9]**tredecimus** -a -um, [10]**trecenti**, [11]**triduum**. Item a tribus [12]**ter** adverbium, a quo [13]**ternus** -a -um, [14]**ternarius** -a -um, [15]**tertius** -a -um et cetera.

T XXXII
[1]**TRUDO** -dis -si activum, quod componitur [2]**obtrudo** -dis -si, [3]**retrudo**, [4]**intrudo**.

T XXXIII
[1]**TRUTINO** -as neutrum, inde [2]**trutina** -e.

T XXXIV
[1]**TEMPTO** -as activum, inde [2]**temptamentum**, [3]**temptabilis**, [4]**temptatio**.

T XXXV
[1]**TIRANNUS** -ni, inde [2]**tirannis** -nidis, [3]**tirannicus** -a -um.

[11] quod componitur] *om.* C [12] quod] *om.* C [13] vel tricesimus -a -um] *bis scrip.* A

T XXXVI
[1]**TEPEO** -es neutrum et caret supinis, inde [2]**tepor** -ris, [3]**tepidus** -dior -simus, -[4]**de**, [5]**tepesco**.

T XXXVII
[1]**TEDET** defectivum, inde [2]**tedium** -ii et [3]**tediosus** -a -um.

T XXXVIII
[1]**TOLLO** -is tuli et caret supinis et componitur [2]**attollo** attuli, [3]**sustollo** sustuli[14].

T XXXIX
[1]**TERREO** -es -ui -ritum activum, inde [2]**terror** -ris, quod componitur [3]**terrificus** idest terrorem faciens. Item a terreo [4]**territo** -as, [5]**terribilis** -le, -[6]**liter** et territus componitur [7]**exterritus**, [8]**perterritus**, [9]**inperterritus**.

T XL
[1]**TURBO** -as activum, inde [2]**turbo** -nis, [3]**turbidus** -a -um, [4]**turba** -e, [5]**turbolentus** -a -um et turbo componitur [6]**disturbo**, [7]**perturbo**, [8]**conturbo**.

T XLI
[1]**TALUS** -li, inde [2]**taxillus** et [3]**talaris**.

T XLII
[1]**TOT** nomen indeclinabile, a quo [2]**totus** -a -um, [3]**totiens** adverbium et a toto [4]**totalis**, -[5]**liter**, [6]**totidem** nomen indeclinabile

T XLIII
[1]**TAM** adverbium, inde [2]**tantus** -a -um, a quo [3]**tantillus** -a -um, [4]**tantulus** -a -um, [5]**tantum** adverbium, a quo [6]**tantundem**, [7]**tantisper** neutrum indeclinabile et cetera[15].

T XLIV
[1]**TRUNCO** -as activum, a quo [2]**truncus** -ci et componitur [3]**obtrunco**.

[14] sustuli] *om.* C [15] et cetera] *om.* AB

T XLV
[1]**TARDUS** -dior -simus, inde [2]**tarditas** -tis et [3]**tardo** -as, quod componitur [4]**retardo**, [5]**detardo** et a comparativo tardior [6]**tardiusculus**.

T XLVI
[1]**TRUX** -cis, a quo [2]**truculentus** -lentior -simus et a truce componitur [3]**trucido** -as idest truculenter cedo.

T XLVII
[1]**TONO** -as neutrum, inde [2]**tonus** -ni et [3]**tonitrus** -trus -ui et [4]**tonitruum** et tonus componitur [5]**semitonium** et tono componitur [6]**intono**.

T XLVIII
[1]**TERMA** dicta eo quod caleat, nam Greci termon calorem vocant.

T XLIX
[1]**TIPUS** -pi idest figura, inde [2]**tipicus** -a -um et tipus componitur [3]**architipus** idest princeps figurarum et [4]**zelotipus** idest amasius, invidens figure[16] alicuius mulieris.

T L
[1]**TRIBUNUS** -ni, a quo [2]**tribunicius** -a -um et hoc [3]**tribunal** -lis idest sedes tribuni.

T LI
[1]**TUMULUS** -li, a quo [2]**tumulo** -as neutrum, quod componitur [3]**intumulo** -as, [4]**subtumulo**.

T LII
[1]**TOLERO** -as activum, a quo [2]**tolerabilis** -le, quod componitur [3]**intolerabilis**.

T LIII
[1]**TINNIO** -is -nivi -nitum neutrum, a quo [2]**tinnitus** -tus -ui et [3]**tinnulus** -a -um et [4]**tintinnabulum** -li.

[16] figure] figura BC

T LIV
[1]**TENER** -rior -rimus, a quo [2]**tenellus** -a -um.

T LV
[1]**THUS** thuris, inde [2]**thureus** -a -um et [3]**thuribulum** -li.

T LVI
[1]**TORPEO** -es neutrum et caret supinis, inde [2]**torpedo** -nis, [3]**torpidus** -a -um, [4]**torpor** -ris, [5]**torpesco** -cis.

T LVII
[1]**TAXO** -as neutrum, a quo componitur [2]**dumtaxat** idest solum modo.

T LVIII
[1]**TITULUS** -li, quod componitur [2]**intitulo** -as neutrum.

T LIX
[1]**TRICA** -e, inde [2]**trico** -as neutrum, quod componitur [3]**intrico**, [4]**extrico**, a quo [5]**extricabilis**, quod componitur [6]**inextricabilis**.

T LX
[1]**THORUS** -ri quando ponitur pro palearibus boum[17] derivatur[18] inde [2]**thorosus** -a -um; quando vero pro lecto ponitur derivatur[19] inde [3]**thoreuma** -tis.

T LXI
[1]**TIBUDO**[20] -as neutrum.

T LXII
[1]**TESTIS** -tis, inde [2]**testiculus** -li, eo quod testatur hominem masculum esse. Item a teste [3]**testimonium** -ii et [4]**testor** -aris, a quo [5]**testamentum** -ti et testor componitur [6]**detestor** et testis [7]**testificor**.

T LXIII
[1]**TACEO** -es -ui neutrum, quod componitur [2]**reticeo**, [3]**obticeo**, que supinis carent.

[17] boum] buum C [18] derivatur] dirivatur B [19] derivatur] dirivatur AB

T LXIV
[1]**TUMULTUS** -tus -tui, a quo [2]**tumultor** -aris deponens.

T LXV
[1]**TABERNA** -e, a quo [2]**tabernarius** et [3]**tabernaculum**.

T LXVI
[1]**TABULA** -e, inde [2]**tabella** et [3]**tabulatus** -tus -ui, [4]**tabulatim** adverbium.

T LXVII
[1]**THRONUS**[21] -ni sedes, a quo componitur [2]**intronizo** -as idest in thronum pono.

T LXVIII
[1]**TIRO** idest novus miles, a quo [2]**tirocinium** -nii idest novitas.

T LXIX
[1]**TEMESIS** idest partis divisio.

T LXX
[1]**TIMPANUM** -ni, a quo [2]**timpanizo** -as neutrum et timpanum componitur [3]**timpanistria**.

T LXXI
[1]**THALAMUS**, a quo componitur [2]**epithalamium**[22].

[20] *fort. pro* titubo [21] thronus] tronus C [22] epithalamium] epitalamium C

Expositiones[1].

1 Vacillo idest dubito, titubo.

2 Vacuus, inanis, vanus.

3 Vadior[2], fide interposita promitto[3].

4 Vadatur, rixatur, litigat[4].

5 Vades, fidei iussores vel obsides.

6 Vadimonium, sponsio vel pignus vel officium vel iurgium vel rixa.

7 Vafer, callidus.

8 Vado, pergo.

9 Vafre[5], callide vel inequaliter[6].

10 Vagantes, errantes, palantes, instabiles.

11 Vagina, gladii theca vel cultri.

12 Vaginatus, exagitatus[7].

13 Vagio, ploro.

14 Vallo, circumdo.

15 Vagitus, infantium ploratus.

16 Vagitatur, violenter flet[8].

17 Vagurrio, per otium vagor[9].

18 Vallatus, munitus.

19 Vallis, humilis locus inter montes.

20 Vallus, fustis, stecko[10].

21 Vallum, fossatum, munitio, grabe[11].

22 Valentia, fortitudo.

23 Valens vel validus, sanus vel firmus vel vividus.

24 Valetro, glutto[12].

25 Valitudinarius, qui frequenter egrotat.

26 Valus[13], munimen quod de palis acutis fit vel palus acutus[14].

27 Valus[15], qui vinctis pedibus ambulat[16].

28 Valve, ianue vel fenestre duplices.

29 Vach, vox exultantis[17].

1. expositiones] *om.* AB 2. *cfr.* U XXX 3 3. Sum. Hein. II 520, 4 Vadatur promittit polllicetur vel fide dicit./Vadior fide interposita, promitto 4. Sum. Hein. II 520, 5 5. vafre] vafer A 6. Sum. Hein. II 520, 11 Vafre >callide vel< inęqualiter (*v. l.* Vafer) 7. Pap. V 362b 8. CGL IV 425, 33 9. Sum. Hein. II 520, 19 10. Sum. Hein. II 521, 23 Vallus >fustis< stecko./Valli sunt fustes quibus vallum munitur (*v. l.* stecho) - *Stock* 11. grabe] grabo BC Sum. Hein. II 521, 25 Vallum fossatum munitio, subsidium grabo (*v. l.* grabe) Clos. II Va 1525, 35 - *Graben* 12. Pap. V 362b 13. *cfr.* vallum 14. Sum. Hein. II 521, 34 15. *cfr.* U LXXVII 2: varus 16. Sum. Hein. II 521, 35 17. exultantis] exultationis C Sum. Hein. II 521, 37 Vach vox exultationis/exultantis Clos. II Va 1522, 6 T2 T3

30 Vani parentes, inutile augurium[18].
31 Varicor, ambulo[19].
32 Varius, multiformis.
33 Varix, diversus vel multiformis[20].
34 Vas, promissor.
35 Ubinam proprium vel pro quomodo[21].
36 Vassi, fidei iussores.
37 Vastum, magnum vel profundum.
38 Vasto, depredor.
39 Ubera, mamille.
40 Vates, prescius futurorum vel poeta.
41 Vaticinium, prophetia.
42 Vaticinor, propheto.
43 Vastitas, interitus, conscriptio vel solitudo.
44 Uber, fertilis.
45 Ubertas, habundantia.
46 Ubertim, habunde.
47 Ubi, postquam vel adverbium loci.
48 Vecordia, dementia vel stultitia vel stupor.
49 Vectigal, reditus, tributum fiscale.
50 Vectigal, finis vel exactio publica vel omnium negotiorum solutiones a vehendo dicta de longinquis partibus.
51 Vigeo, convaleo, fortis fio.
52 Vigetus, incolomis, hilaris vel firmus[22].
53 Vehemens, preceps, ferox, inportunus.
54 Vehementer, fortiter.
55 Vehiculum, machina qualiscumque in qua aliquid vehitur.
56 Velum, pannus navis idest segel vel operimentum.
57 Vela dabant, velificabant.
58 Velatus, coronatus.
59 Volo, cupio.
60 Velox, celer.
61 Vello, eruo, destruo.
62 Vellus, pellis vel lana ovis.
63 Venarum, genus herbe in locis humidis[23].
64 Verna oculi, cuniculi vel in domo natus[24].
65 Veneficus, qui venenum facit.
66 Venenum, virus vel pus.
67 Venenatus, qui accipit venenum.
68 Venenosus, qui portat ut serpens vel similia animalia.
69 Veneo, vendor.
70 Venerandum, honorificum.

18. CGL IV 468, 20 19. Sum. Hein. II 521, 39 Varico/Varicor ambulo 20. Sum. Hein. II 521, 40.1 21. Sum. Hein. II 522, 63 22. Sum. Hein. II 523, 72 Vigetus incolomis/incolumis, hilaris, firmus vel portatus 23. Pap. V 364b Venabrum est genus haerbae in locis humidis Sum. Hein. II 523, 84.1 24. Sum. Hein. II 523, 84.2

71 Veneror, honoro.
72 Venus, libido.
73 Ventilabrum, wintscuvela[25].
74 Ventat, ventus flat, idest vento -as.
75 Ventus ferens, idest prosper ventus.
76 Ventriculus, nabelo[26].
77 Vepres, bramo[27].
78 Ventrale, fascia circa ventrem.
79 Venustas, pulchritudo.
80 Venustus, decens, formosus.
81 Verane, vera ergo.
82 Verax, qui raro mentitur.
83 Verbum, ictus vel percussio lingue.
84 Verbactum, terra procissa[28].
85 Verbosus, loquax.
86 Verbotenus, verbi gratia.
87 Verecundia, pudor.
88 Verecunde, pudice.
89 Veridicus, vera dicens.
90 Vereor, timeo.
91 Veretrum, virilia genitalia.
92 Ver, prima etas[29] vel ipsum vernum tempus[30].
93 Vergentia, loca humilia[31].
94 Vergo, ad ima labor.
95 Vervex, multo[32] -nis[33].
96 Vervex, aries.
97 Verno, floreo vel letor.
98 Veritus, timens.
99 Verna, in domo natus vel genus officii sive ancilla domestica.
100 Vernaculus, servus vel domigena.
101 Verruca, warza[34].
102 Verrus, porcus idest ber[35].
103 Verro, scopo, purgo, traho vel navigo vel scindo.
104 Verso, tracto, cogito, considero.
105 Verto, muto, converto, volvo.
106 Versipellis, detractor vel male subdolus.
107 Verto, torqueo.
108 Versatilis, anceps vel convertibilis.
109 Vibrat, movet vel resplendet vel arma concutit vel dirigit vel intorquet[36].
110 Versutus, callidus.

25. wintscuvela] wintschuvela C Sum. Hein. II 524, 100 Ventilabrum velabrum wanna vel schufela/wintscuvela (*v. l.* wintschuvela) - *Windschaufel* 26. nabelo] nabel A Sum. Hein. II 524, 102 Ventriculus umbilicus nabolo (*v. l.* nabelo) - *Nabel* 27. Sum. Hein. II 525, 109 Vepres >spinosa herba< brama/bramo - *Brambusch* 28. Sum. Hein. II 525, 113 Verbactum terra proscissa (*v. l.* procissa) Pap. V 365b Veractum dicitur quasi vereactum id est verno aratum et terra proscissa est 29. etas] estas C 30. Sum. Hein. II 525, 123 Ver >prima estas/etas vel ipsum vernum tempus< lenzo 31. CGL IV 190, 36 32. Du Cange *s.v.* Multo 33. Sum. Hein. II 525, 128 Vervex multo > -nis< id est aries >wider< 34. Dief. V 614a - *Warze* 35. Sum. Hein. II 526, 134 Verres/Verrus >porcus id est< barc/ber Dief. V 613c Verres -is...hochdeutsch ber - *Eber* 36. Sum. Hein. II 529, 184 Vibrat >+choruscat, retorquet, volvet, crispat/movet vel resplendet +vel< arma concutit vel micat >vel< minando dirigit vel >intorquet<

111 Verticula, cardo.
112 Vertex, sceitela[37].
113 Vermiculus, quoddam genus vermis unde panni rubricantur.
114 Vertigo, summitas cuiusque rei.
115 Vesica, blatera vel struma, croph[38].
116 Vesanus, insanus.
117 Vesania, furor.
118 Vescor, comedo vel convivor[39].
119 Vescus, non appetens cibum[40].
120 Vesper, stella vel tempus serotinum.
121 Vespere, finis diei.
122 Vesperascit, dies occidit.
123 Vespelliones, qui mortuos sepeliunt vel qui nudant cadavera[41].
124 Vespertilio, uledermus[42].
125 Vesta, dea ignis.
126 Vestiarium, domus ubi vestes servantur.
127 Vestiarius, qui preest vestibus[43].
128 Vestibulum, prima pars domus.
129 Vestigia, signa pedum vel indicia rerum.
130 Vestis mutatoria, badegewant[44].
131 Vestras, concivis, vir vel compatriota.
132 Veterator, inpostor vel antiquus tergiversator.
133 Vetus flamma, antiquus amator.
134 Veterator, callidus insidiator[45].
135 Veternosus, plenus dierum vel vetustus.
136 Veto, prohibeo.
137 Vexo, fatigo.
138 Vetulus, antiquus.
139 Vexillum, signum militie vel victorie.
140 Veho, porto.
141 Vio, vias pergo.
142 Via, semita vel ratio.
143 Viaticum, corpus Domini.
144 Viabundus, metuens.
145 Viantes, ambulantes.
146 Vicus, villula parva vel nova.
147 Vicatim, vadit per vicos.
148 Vicarius, qui vicem alterius agit.
149 Vicariatus, ipsum ministerium.
150 Victor, superans.
151 Victus, superatus.

37. Dief. V 614b - *Scheitel* 38. Sum. Hein. II 527, 150 Vesica blatera/blasa vel >struma< croph Dief. V 615b Vesica...krop - *Blatter*, *Kropf* 39. convivor] convizvor A 40. cibum] cibi BC 41. cadavera] cadevera B Pap. V 367b Vespeliones fossarii qui mortuos sepeliunt 42. Dief. V 615c - *Fledermaus* 43. preest vestibus] *mutato ordine* AB Sum. Hein. II 528, 162 Vestiarius qui preest vestibus (*v. l.* vestibus preest) 44. Sum. Hein. II 528, 167 Vestis mutatoria badegewant/badewant - *Badegewand* 45. Sum. Hein. II 528, 172 Veternator/Veterator callidus insidiator

152 Victus vel victualia, cibus.
153 Videlicet, certe.
154 Videtur, conspicitur vel placet.
155 Vigil, qui excubias agit, wathare[46].
156 Vigilantia, diligentia.
157 Vigor, virtus vel robur.
158 Vis, potentia vel violentia.
159 Villicus, dipensator, exactor fiscalium dispensationum.
160 Villico vel villicatio ipsum ministerium.
161 Vimen, virgultum, virge humiles vel molles.
162 Vincio, ligo.
163 Vinculum, ligamen.
164 Vindex, ultor.
165 Vindico, ulciscor vel in potestatem[47].
166 Vinolentus, abutens vino.
167 Uter, vas vinarium.
168 Vinacium, amurca uvarum, vino expresso, idest trestir[48] vel aqua superfusa uvis post vinum.
169 Vinitor, custos vinee.
170 Vinetum, locus ubi vinum crescit.
171 Vinarium, ubi vinum reconditur, promptuarium.
172 Violo, contamino, profano, polluo.
173 Violentus, vim inferens.
174 Vi patria, virtute paterna.
175 Viridico, germino.
176 Virgo, virago que virum non est experta vel fortis vel proba.
177 Virecta, loca virentia.
178 Viria viole, brachiales[49].
179 Virgula vel virguncula, virga parva et gracilis.
180 Viridis iuventa, novella etas.
181 Viriliter, fortiter.
182 Visum est, placet.
183 Viritim, per singulos viros.
184 Viso, videre desidero.
185 Vitalis, sanus vel in quo spes vivendi est.
186 Vitam exalavit idest animam[50].
187 Vito -as, declino, fugio.
188 Vitium, nota, dedecus.
189 Vitio, violo, corrumpo, deturpo.
190 Vicia -e, genus leguminis, wicca[51] dicta eo quod vix ad triplicem fructum perveniat[52].
191 Vitta sacerdotalis, infula vel binda[53].

46. wathare] wathere AB Sum. Hein. II 530, 203.1 Vigil qui excubias agit wathare (*v. l.* wathere) Clos. II Vi 1559, 36 Vigil Wahter - *Wächter* 47. Sum. Hein. II 530, 219.1 48. Dief. V 619c - *Trester* 49. Isid. *Etym.* XIX, XXXI 16, 341 Armillae autem proprie virorum sunt, conlatae victoriae causa militibus ab armorum virtute: unde et quondam vulgo viriole dicebantur Sum. Hein. II 531, 233 50. Sum. Hein. II 532, 248 Vitam exalantem animam efflantem/exaltavit id est animam 51. - *Wicke* 52. Sum. Hein. II 532, 251 53. Sum. Hein. II 532, 253 Vitta sacerdotalis infula vel bentel/binda

192 Vitricus, qui vice patris pupillis dominatur, stiephat[54].
193 Vitupero, vitium impropero, dehonesto.
194 Vivax, vitalis.
195 Viber, biber, animal aquatile[55].
196 Vibex, bircha[56].
197 Vix, tandem vel egre.
198 Ullus, aliquis.
199 Ulcus, ancweiz[57].
200 Ullomodo, aliquomodo.
201 Ulcero, vulnero vel lacero.
202 Uliginosus, pinguis.
203 Ulna, mensura brachialis.
204 Ullatus, dampnatus[58].
205 Ultio, vindicta.
206 Ultimus, postremus.
207 Ultra, supra, amplius.
208 Ultrix, vindex.
209 Ululatus, ploratus nimius.
210 Ulula, nocturna avis.
211 Ulva, herba palustris.
212 Umbo, limbus vel circuitus clipeorum.
213 Umbraculum, lo̊ba[59] vel hutta[60].
214 Una[61], pariter.
215 Umecto, humidum facio vel udum[62].
216 Unio, in unum redigo.
217 Umosion, potius[63].
218 Uncus, fuscinula, crowil[64] vel curvus[65].
219 Unda, fluctus.
220 Undantia, ubertas[66].
221 Unde, a quo[67].
222 Undique, ubique.
223 Unanimus, caritativus.
224 Unaicus, qui vinctis genibus ambulat[68].
225 Vomex, roz[69].
226 Unice, singulariter.
227 Unicura, unius cura[70].
228 Unquam, aliquando.
229 Vola vel ir, medietas palme[71].
230 Volema, wegenist[72].
231 Volubilitas, volubilis, rotundum, instabile.

54. stiephat] stiephanr A stiephant B - *Stiefvater* 55. Sum. Hein. II 533, 255.3 - *Biber* – cfr. c 192: castor 56. Dief. V 617b - *Birke* 57. Sum. Hein. II 533, 260 Ulcus vulnus quod in corpore nascitur vel pestis vel geswer/ancweiz - *Geschwür* 58. Pap. V 373b Ultatus damnatus Sum. Hein. II 533, 267 Ultatus dampnatus (*v. l.* ullatus) 59. l ba] loba B 60. Sum. Hein. II 534, 284 Umbraculum l ba vel hutta (*v. l.* loba) - *Laube, Hütte* 61. una] unam AB 62. udum] hudum C 63. *cfr.* o 52: omousion Sum. Hein. II 534, 286 Umousion unius substantie./Umosion potius 64. Dief. U 626bc Uncus...crouuil *cfr.* c 268: creagra, f 68: fuscina, t 247: tridens 65. Sum. Hein. II 534, 292 66. Sum. Hein. II 535, 296 Undantia bullentia/ubertas CGL IV 297, 38 Undantia ebullentia 67. a quo] aque C Sum. Hein. II 535, 297 Unde a quo >vel de quo< (*v. l.* aque) 68. Sum. Hein. II 534, 288 69. Dief. V 629a Vomex (cf. mucco) - *Rotz* 70. cura] *om.* A 71. Sum. Hein. II 535, 304 Vola + >palma< cavitas quę in media manu >vel pede< est/vel ir medietas palme Dief. V 628a Vola...ir media pars vel concavitas manus Franc. 1952 72. Sum. Hein. II

232 Volucer, Cupido vel pennatum animal vel agilis.
233 Volvo, cogito, dispono.
234 Volventibus annis, recurrentibus.
235 Volumen, liber vel sinuatio sicut dicitur longo volumine idest longo tractu.
236 Voluto, proprium porcorum luto volutantium.
237 Volutabrum, ubi porci volutantur.
238 Vomer[73], scar[74].
239 Vomo, vomitus, ciborum egestio.
240 Vorago, profundum et periculosum, a vorando.
241 Vorax, edax.
242 Vorri, elones, idest[75] edaces[76].
243 Vorticum, unda maris vel gurgitum.[77]
244 Votivum, voto promissum.
245 Votifico, votum reddo.
246 Voti reus, voti debitor.
247 Votum, desiderium.
248 Votum vovi, promisi.
249 Votis omnibus idest desideriis.
250 Votum, sacrificium.
251 Vox faucibus hesit[78], pre timore obmutuit.
252 Ur, incendium terra Chaldeorum[79].
253 Uro, incendo.
254 Urgeo, stimulo, concito vel gravo.
255 Ustulo, comburo.
256 Urina, harn, lotium.
257 Urna, situla, mensura.
258 Usia, substantia.
259 Urtica, nescila[80].
260 Usito, frequento.
261 Uspiam vel usquam ubicumque vel alicubi[81].
262 Usque eo, eotenus[82].
263 Usque adeo, in tantum vel[83].

535, 305 Volema species pomi id est wigenifta (*v. l.* wegenist) Clos. II Vo 1582, 5 C Volema Win gift, quidam fructus Dief. V 628a Volema…wingifte 73. vomer] *sup. scrip.* wagens A Dief. V 629a Vomer...wagen 74. Sum. Hein. II 536, 318 Vomer >waginso/wagensun vel< scar/scaro (wagens *von anderer Hand*) - *Schar* 75. idest] *om.* A 76. vorri...edaces] vedaces B Sum. Hein. II 536, 323 Vorri edaces, elones (*v. l.* vedaces) CGL IV 403, 7 Vorri edaces elones - *ibid.* VI 429 Vorri … cfr. Loewe Prod. p. 430. vorrus ex βορὸς ducit Roensch 'Litt. Centralbl.' 1877 p. 697, cum alii pro vorus dictum velint 77. Sum. Hein. II 536, 325 78. Verg. *Aen.* II 774, 251 79. terra Chaldeorum] *om.* C Hier. *Hebr. Quaest. in Gen.* 15, 7, 11-3, 20 'Ego deus, qui eduxit te de regione Chaldeorum'. Hoc est, quod paulo ante iam diximus in hebraeo haberi 'qui eduxi te de ur chesdim', id est de incendio Chaldeorum Sum. Hein. II 537, 332 80. Sum. Hein. II 537, 337 Urtica heiternescela/nescila Dief. U 630b Urtica...-nezela -nescel - *Nessel* 81. Sum. Hein. II 537, 340 Uspiam ubicumque vel usquam vel alicubi 82. Sum. Hein. II 537, 341 Usque eo + usque adeo/eotenus 83. Sum. Hein. II 537, 342 Usque adeo denique vel intantum

264 Usque, tenus[84].
265 Usquequaque, ubique[85].
266 Usquequo, quamdiu[86].
267 Usus, utilitas vel frequentia vel consuetudo.
268 Ustrina, ubi porci ustulantur.
269 Uterque, ambo.
270 Usurpat, iniuste accipit.
271 Utensilia, usibus apta.
272 Ut, postquam.
273 Utor, fruor.
274 Utique, admodum[87].
275 Ut forsitan, ut quomodo[88].
276 Utinam, vox optantis.
277 Utique, certe.
278 Utputa, verbi gratia[89].
279 Utrimque, ex utraque parte.
280 Utrobique, ubique.
281 Utrumlibet fac, idest si placet aut non.
282 Vulgus, plebs.
283 Vulgare, commune vel assiduum.
284 Vulgatum, diffamatum.
285 Vulgo, passim.
286 Vulcanus, deus ignis a volando dictus[90].
287 Vultus, facies.
288 Vultuosus, crassus vel iratus.
289 Uxoratus, uxorem habens.
290 Uxuma[91], civitas Hispanie quam Pompeius evertit[92].
291 Viscera non tantum intestina dicimus, sed quicquid sub carne est, a visco, quod est inter carnem et cutem.
292 Viscera quoque dicimus capita nervorum ex sanguine et nervis copulata et vivida. In singulis quoque membris insunt suo modo quia ut cor in corpore sic quoque loco cordis eis insunt quidam mures vel musculi idest caro quedam que a similitudine animalium illorum nomen sortita est, ut in lacertis et cruribus et tori in collo; eo dicta quod viscera torta videantur et quasi in globum et caput quoddam collecta[93].
293 Viscus masculino genere Plautus posuit: 'Viscus merus'[94], similitudo viscerum[95]; viscus etiam arbor est unde

84. Sum. Hein. II 537, 343 Usque tenus + vel fine adeo, denique/usque 85. Sum. Hein. II 537, 345 Usque quaque + per omnia /ubique 86. Sum. Hein. II 537, 346 87. Sum. Hein. II 538, 359 Uti quemadmodum/Utique admodum 88. Sum. Hein. II 543, 377.90 Ut forsitan ut quomodo, utpote 89. Sum. Hein. II 539, 363.2 90. Sum. Hein. II 539, 371 Vulcanus +ignifer vel ignis/deus a volando dictus 91. Uxuma] Uxumia A Sil. It. *Pun.* III 384, 68 (Uxama) 92. Sum. Hein. II 539, 374.2 Uxuma/Uxumia civitas hispanię quam pompeius evertit 93. *cfr.* Isid. *Etym.* XI, I 117, 16 Sum. Hein. II 549, 03.7 Vesica dicitur quasi vas aquę qua de renibus urina collecta completur et humore distenditur, ciuius usus in volucribus non est (*v. l.* vesicca) 94. Plaut. *Bacch.* 16, 50 Viscus merus vostrast blanditia 95. Pap. V 372b Viscus generis masculini Plautus fecit, dictus a similitudine viscerum

294 Viscum, gluten conficitur unde[96] capiuntur aves, adherent enim cum tetigerint. Viscum de quercu in[97] Italia conficitur quo aves in aqua et stagnis capiuntur.

295 Vesica[98] dicitur quasi vas aque qua de renibus urina collecta completur et humore distenditur, cuius usus in volucribus non est[99].

296 Vitrum, glas.

297 Vitellum, doter[100].

298 Virulentus, plenus veneno.

299 Visus generalis sensus est quodammodo; nam et per alios sensus nominari solet, ut cum dicimus: audi et vide quam bene sonat, olfac[101] et vide quam bene sapit, tange et vide quam molle est; ubique sonuit vide, sed ad oculos visus proprie pertinet et Dominus ad Thomam:'Infer digitum tuum in latus meum et vide'[102] nec tamen digitus habebat oculos. Visus igitur vivacior et ceteris sensibus[103].

96. conficitur unde] *bis scrip.* A 97. in] *a lat. scrip.* B 98. vesica] vesicca AB 99. *cfr.* Isid. *Etym.* XI, I 137, 19 100. Sum. Hein. II 549, 03.9 - *Dotter* 101. olfac] volfac AB 102. Io. 20, 27, 1696 infer digitum tuum huc et vide manus meas et adfer manum tuam et mitte in latus meum 103. Sum. Hein. II 549, 03.10 Visus generalis sensus est quodammodo nam et per alios sensus nominari solet, ut cum dicimus: audi et vide quam bene sonat, olfac et vide quam bene sapit, tange et vide quam molle est, ubique sonuit vide, sed ad oculos visus proprie pertinet et Dominus ad thomam: Infer digitum tuum in latus meum et vide nec tamen digitus habebat oculos. Visus igitur vivacior et ceteris sensibus (*v. l.* volfac)

U I

[1]**VIDEO** -es -di -sum activum, a quo [2]**visus** -sus -ui et [3]**visibilis** -[4]**liter** et componitur [5]**invisibilis** -[6]**liter** et videns componitur [7]**evidens** -cior -simus[1] -[8]**denter** -tius -me. Item a video [9]**viso** -is desiderativum, quod componitur [10]**reviso**, [11]**proviso**. Item a video [12]**viso**[2] -as, quod non est in usu, a cuius supino, a in i et u in o, fit [13]**visito** -as activum, a quo [14]**visitabilis** et video componitur [15]**prevideo**, [16]**provideo**, a quo [17]**providus** -a -um et [18]**providentia**, [19]**invideo** -di, a quo [20]**invidus** -a -um et [21]**invidia**, a quo [22]**invidiosus** -a -um.

U II

[1]**VIVO** -vis -xi victum neutrum, inde [2]**victus** -tus -ui, [3]**vivus** -a -um, a quo [4]**vividus** -a -um, [5]**vivide** adverbium. Vivus componitur [6]**redivivus** idest iterum vivens sed di interponitur eufonie causa, componitur etiam [7]**vivifico** -as activum. Item a vivo [8]**vivax** -cis -cior -mus, -[9]**citer** -cius -me et [10]**vinarium** -ii et [11]**vita** -e, a quo [12]**vitalis** -le et secundum quosdam [13]**vimen** -nis. Item a vivo [14]**vivisco**, quod non est in usu et componitur [15]**revivisco** et a vivo componitur [16]**conviva** -e idest simul vivens, a quo [17]**convivium** et [18]**convivor** -aris.

U III

[1]**VIREO** -es -ui neutrum et caret supinis, a quo [2]**viror** -ris et [3]**viridis** -de -dior -mus, [4]**viriditas**. Item a vireo [5]**viresco**, quod componitur [6]**reviresco**, [7]**vir** -ri, inde [8]**virilis** -le [9]**-liter** adverbium et [10]**viritim**. Item a viro [11]**virago** -nis: virago dicta quia de viro sumpta est. Item a viro ut quibusdam placet [12]**virtus** -tutis, a quo [13]**virtuosus** -a -um et vir componitur [14]**semivir**, [15]**triumvir**, [16]**septemvir**, [17]**virbius**[3].

[1] -simus] simul A [2] viso] *om.* AB [3] Pap. V 370b Virbius bis vir sicut qui resuscitatur. Hyppolytus dictus virbius *cfr.* Ov. *Met.* XV 530-1, 375

U IV
1**VALEO** -es -ui valitum[4] neutrum, a quo 2**valor** -ris et 3**validus** -dior -mus, -4**de** -dius -me et validus componitur 5**invalidus**[5] et valide per sincopam 6**valde**. Item a valeo 7**valesco** -cis, quod componitur 8**convalesco**, 9**invalesco**[6] et valeo componitur 10**pervaleo**, a quo 11**pervalidus** -a -um.

U V
1**VIGEO** -es neutrum et caret supinis, inde 2**vigor** -ris, a quo 3**vigorosus** -a -um et 4**vigesco** -cis.

U VI
1**VERUS** -rior -simus, inde 2**vere** -ius -me et 3**veritas** -tis, 4**verax** -cior -mus, -5**citer** et verus componitur 6**veridicus**[7] -a -um et 7**verifico**[8] -as.

U VII
1**VERTO** -is -ti -sum activum, inde 2**vertex** -cis, 3**vertigo** -nis, 4**versus** -sus -ui, a quo 5**versificor** -aris. Item a versu 6**versiculus** -li, 7**versutus** -a -um, a quo 8**versutia** -e et componitur 9**versipellis** idest fraudulentus et a supino versu 10**verso** -as -vi neutrum, quod componitur 11**conversor** -aris et 12**averso** -as, 13**versatilis** -le et verto componitur 14**adverto**, 15**reverto** vel 16**revertor**, 17**converto**, 18**everto**, 19**subverto**, 20**diverto**, a quo 21**diversus** -a -um, unde 22**diversitas** et 23**diversorium** et 24**diverticulum**[9] et 25**diversifico** -as.

U VIII
1**VIGILO** -as neutrum, inde per apocopen 2**vigil** -lis, a quo 3**vigilia** -e et componitur 4**pervigil**, 5**invigil** et vigilo[10] componitur 6**evigilo**, 7**pervigilo**.

U IX
1**VEREOR** -ris -tus sum veritum, a quo 2**verecundus** -a -um -ior -mus, inde 3**verecundia** et verecundus componitur 4**inverecundus** et vereor componitur 5**revereor**, inde 6**reverentia**. Item a verecundo 7**verecundor** aris.

U X
1**UTOR** -ris usus sum deponens, a quo 2**usus** -sus -ui, inde 3**usualis** -le, -4**liter** adverbium, item 5**utilis** -lior -simus, -6**liter** -lius -me et 7**utilitas** et

[4] valitum] validum AB [5] -dior...invalidus] *om.* AB [6] invalesco] *om.* AB
[7] veridicus] viridicus *post corr.* veredicus A viridicus B [8] verifico] verefico C
[9] et diversorium et diverticulum] *mutato ordine* C [10] vigilo] vigo C

utilis componitur [8]**inutilis**, -[9]**liter**[11] adverbium et a supino usu, u in i et addita to, fit [10]**usito** -as frequentativum et utor componitur [11]**abutor**, inde [12]**abusivus** -a -um.

U XI
[1]**VENOR** -aris -natus sum deponens, inde [2]**venabulum** -li.

U XII
[1]**VER**[12] -ris, a quo [2]**vernus** -a -um et [3]**vernalis** et [4]**verno** -as neutrum.

U XIII
[1]**VALLO** -as -vi, a quo [2]**vallum** -li et [3]**vallabilis**.

U XIV
[1]**URBS** -bis, a quo [2]**urbanus** -a -um, inde [3]**urbanicus** -ci et urbanus componitur [4]**suburbanus**, a quo[13] [5]**suburbium** idest iuxta urbem.

U XV
[1]**VERBERO** -as activum, inde [2]**verbum** -bi, a quo [3]**verbosus** -a -um et [4]**verbositas** -tis, [5]**verbalis** -le et verbum componitur [6]**verbigena** idest verbo genitus et [7]**adverbium** -bii idest iuxta verbum. Item a verbero [8]**verber** -ris.

U XVI
[1]**VESCOR** -ris facit preteritum pastus sum.

U XVII
[1]**VETUS** -ris -rior -simus, a quo [2]**vetustus** -tior -mus et [3]**vetustas** -tis et [4]**veteranus** -a -um et [5]**veterator**. Item a vetere [6]**vetero** -as, quod non est in usu, a quo [7]**veterasco** et componitur [8]**invetero**, [9]**inveterasco**.

U XVIII
[1]**VOLO** vis -ui neutrum anomalum et caret supinis, inde [2]**voluntas**, a quo [3]**voluntarius** -a -um, -[4]**rie** adverbium. Item a volo [5]**voluptas** -tis, a quo [6]**voluptuosus** -a -um, -[7]**ose** adverbium et volo componitur [8]**nolo** non vis nolui et [9]**malo** mavis malui idest magis volo.

[11] -liter] -lior A   [12] ver] verris AB   [13] suburbanus a quo] *a lat. scrip.* A *om.* C

U XIX
[1]**UNGUO** unguis -xi unctum activum, a quo [2]**unctum** -ti et [3]**unguentum** -ti et [4]**unctura** et unguo componitur [5]**inunguo**, [6]**perunguo**.

U XX
[1]**VENEROR** -raris -tus sum commune, inde [2]**venerabilis** -ior -simus et [3]**venustus** -a -um et [4]**venerandus** -a -um et [5]**venustas** -tis.

U XXI
[1]**VANUS** -a -um, inde [2]**vanitas** -tis et [3]**vaneo** -es, inde [4]**vanesco** -cis, quod componitur [5]**evanesco**, a quo [6]**evanidus** -a -um. Ovidius Metamorphoseon in VI 'pectora que in tenuos abeunt evanida rivos'[14].

U XXII
[1]**VENIO** -nis neutrum veni preteritum, inde componitur [2]**advenio** -nis, a quo hic et hec [3]**advena** et [4]**adventus** -tus -ui et [5]**advento** -as et [6]**adventicius** -a -um, [7]**convenio**, a quo [8]**conventus** -tus -ui et [9]**conventiculum** -li et [10]**conventio** -nis, [11]**pervenio**, a quo [12]**perventus** -tus -ui, [13]**invenio**, a quo [14]**inventio** -nis et [15]**inventicius** -a -um, [16]**provenio**, a quo [17]**proventus** -tus -ui, [18]**evenio**, a quo [19]**eventus** -tus -ui.

U XXIII
[1]**VADO** -is -ivi neutrum et caret supinis, inde [2]**vadum** -di et vado componitur [3]**invado** -si -sum, [4]**evado**, [5]**pervado**.

U XXIV
[1]**VARIUS** -a -um, a quo [2]**vario** -as activum, a quo [3]**varietas** et [4]**variabilis**, quod componitur [5]**invariabilis**.

U XXV
[1]**VITIUM** -ii, a quo [2]**vitiosus** -a -um -sior -simus, a quo [3]**vitiositas** -tis, -[4]**ose** adverbium et [5]**vitio** -as activum, a quo [6]**vitiator** -ris et [7]**vitiabilis**.

U XXVI
[1]**URO** uris ussi ustum activum, a quo [2]**ustio** -nis et [3]**ustus** -tus -ui et uro componitur [4]**aduro** adussi, [5]**peruro**, [6]**comburo**, [7]**exuro**.

[14] Ov. *Met.* V 435, 116 tenuos] tenues

U XXVII
[1]**VERU** nomen indeclinabile, invenitur tamen in plurali veribus. Ovidius in VI 'inde exultat eius pars veribus strido'[15] et a veru [2]**verutus** -ti, idem quod veru. Lucanus in VIII 'cesaries compressa manu est, Pharioque veruto'[16].

U XXVIII
[1]**VILIS** -le -lior -simus, a quo [2]**vilitas** -tis, -[3]**liter** -lius, -[4]e et [5]**vileo** -es, quod non est in usu, a quo [6]**vilesco** -cis, quod componitur [7]**advilesco** et [8]**vilico** -as, [9]**vilipendo** -dis et cetera.

U XXIX
[1]**VITO** -as activum, a quo [2]**vitabundus** -a -um et [3]**vitabilis**, quod componitur [4]**invitabilis** et vito componitur [5]**devito**, [6]**evito**.

U XXX
Hic [1]**VADIS** idest obses, a quo [2]**vadimonium** -nii et [3]**vadior** -aris.

U XXXI
[1]**VICIS** vicem vice et pluralis he vices dicimus, a quo secundum quosdam [2]**vicarius**[17] -ii et [3]**vicissim** adverbium, [4]**vicissitudo** -nis et componitur vicis [5]**invicem**, [6]**adinvicem** adverbia et [7]**vicedominus** idest qui vicem domini agit.

U XXXII
[1]**VINCO** -cis vici victum, a quo [2]**victor** -ris, [3]**victrix** in singulari numero communis generis, in plurali vero hi et he victrices et hec victricia. Lucanus in primo 'tollite iam pridem victricia, tollite, signa'[18]. Item a victor [4]**victoria** -e, a quo [5]**victorialis** et [6]**Victorinus**. Item a vinco [7]**victus** -a -um, a quo [8]**victima** -e et vinco componitur [9]**convinco**, [10]**devinco**.

U XXXIII
[1]**VINCIO** -cis -civi vel vinxi[19] vinctum activum, a quo [2]**vincibilis** et [3]**vinculum** -li, a quo per sincopam [4]**vinclum** -cli.

[15] Ov. *Met.* VI 645-6, 144 pars inde cavis exsultat aenis,/ pars veribus stridunt [16] Lucan. VIII 681, 218 [17] vicarius] vacarius B [18] Lucan. I 347, 12 [19] vinxi] vixi AB

U XXXIV
[1]**VORO** -as neutrum, a quo [2]**vorago** -nis omnis generis et [3]**vorax** -cior -simus, [4]**vorabilis** -le et voro componitur [5]**devoro**, a quo [6]**devorabilis**.

U XXXV
[1]**VITIS** -tis, a quo [2]**vinetum** -ti, t mutata in n causa euphonie. Item a vite [3]**vinea** -e, inde [4]**vinum**, a quo [5]**vinosus** -a -um et [6]**vinolentus** -a -um et [7]**vinitor** -ris et a vino [8]**villum** -li idest iners vinum.

U XXXVI
[1]**UNUS** -a -um, a quo [2]**unitas** -tis et [3]**unio** -nis -nivi activum, [4]**una** adverbium, [5]**unicus** -a -um, a quo [6]**unice** adverbium. Item ab uno [7]**ullus** -a -um, a quo [8]**usquam** adverbium locale et ullus componitur [9]**nullus**, a quo [10]**nusquam** et [11]**nullatenus** et componitur [12]**annullo** -as neutrum. Item unus componitur [13]**unanimis**, a quo [14]**unanimiter** et [15]**uniformis**, [16]**unimodus**, [17]**aduno** -as et cetera.

U XXXVII
[1]**VIRUS** idest venenum, nomen indeclinabile quod declinabant antiqui virus -i, a quo [2]**virosus** -a -um et [3]**virolentus** -a -um, inde [4]**virulentia** -e.

U XXXVIII
[1]**VENENUM** -ni, a quo [2]**venenosus** -a -um et [3]**venenositas** -tis et [4]**venenatus** -a -um et componitur venenum [5]**veneficus** -a -um idest faciens venenum, a quo [6]**veneficium**.

U XXXIX
[1]**VISCERE** in singulari tantum numero dicitur ablativo; ab[20] hoc viscere in plurali hec viscera horum viscerorum, a quo componitur [2]**eviscero**[21] -as activum.

U XL
[1]**VETO** -as -tavi vel -tui -titum activum.

U XLI
[1]**VESPER** -ris sciendum est quod diversas habet declinationes, dicimus enim hic vesper -ris et hoc [2]**vespere** indeclinabile et hoc [3]**vesperum** -ri,

[20] ab] ad C [21] eviscero] evicero A

hec [4]**vespera** -e que omnia plurale numerum habent et a vespere [5]**vespertinus** -a -um et [6]**vespertinalis** -le et hec [7]**vespere** -arum, quod tantum pluraliter declinatur et pro ipso misterio psalmorum ponitur. Item a vespere [8]**vespertilio** -nis et [9]**vespero** -as, quod non est in usu, a quo [10]**vesperasco**[22]. Item a vespere [11]**vesperus** -ri idest stella que in vespere lucet, unde nomen accipitur.

U XLII
[1]**VISCUS** -ci idest gluten, a quo [2]**viscosus** -a -um et [3]**visco** -as activum.

U XLIII
[1]**ULCISCOR** -ris ultus sum deponens, inde [2]**ultor** -ris, -[3]**trix**, [4]**ultio**, [5]**ultus** -a -um, quod componitur [6]**inultus**.

U XLIV
[1]**VINDICO** -as activum, inde [2]**vindex** -cis, [3]**vindicta** -te.

U XLV
[1]**VENDICO**[23] -as neutrum idest acquiro[24].

U XLVI
Hic et hec [1]**VATES** -tis, a quo per compositionem [2]**vaticinor** -aris, inde [3]**vaticinium** -ii.

U XLVII
[1]**VERRO** -is -ri neutrum et caret supinis.

U XLVIII
[1]**VELLO** -is vulsi activum, quod componitur [2]**avello**[25] -si, [3]**revello**, [4]**convello**.

U XLIX
[1]**VENTUS** -ti, a quo [2]**ventosus** -a -um et [3]**ventositas** -tis et [4]**vento** -as, a quo [5]**ventilo** -as, inde [6]**ventilabrum**.

[22] vesperasco] *om.* C [23] vendico] vindico B [24] Pap. 364b Vendicare acquirere vel habere; vindicare vero ulcisci [25] avello] evello C

U L
[1]**VOVEO** -es -vi votum activum, a quo [2]**votum** -ti et [3]**votivus** -a -um et componitur [4]**devoveo**.

U LI
[1]**VOMO** -is -vi neutrum, inde [2]**vomitus** -tus -ui.

U LII
[1]**VELUM** -li, inde [2]**vexillum** -li, quod componitur [3]**vexillifer** et a velo [4]**velo** -as activum, a quo [5]**velamen** -nis et [6]**velamentum** -ti et velo componitur [7]**revelo**.

U LIII
[1]**VIBRO** -as activum, inde verbalia.

U LIV
[1]**VENEO** -nis -ni vel -vi venum, litteraturam quidem neutram habet, sensum vero passivum et ideo neutrum passivum vocamus. Veneo neutrum idem sentit quod venditus sum, a cuius supino venum, addita to, fit [2]**venundo** -as -dedi activum et a veneo[26] [3]**venalis** -le.

U LV
[1]**VAPULO** -as idest verberor neutrum passivum quemadmodum veneo.

U LVI
[1]**VOLVO** -vis -vi -lutum activum, inde [2]**volumen** -nis et [3]**volubilis** -le, -[4]**liter**. Item a volvo [5]**vertex** -cis vel [6]**averto** ut quibusdam placet et a supino volutu, u in o, fit [7]**voluto** -as, inde [8]**volutabrum** et volvo componitur [9]**revolvo**, [10]**involvo**, [11]**pervolvo** et cetera.

U LVII
[1]**VEHO** -his -xi vectum activum, a quo [2]**vehiculum** -li et componitur [3]**adveho**, inde [4]**adventicius** -a -um, [5]**deveho**, [6]**proveho**.

U LVIII
[1]**VELOX** -cior -simus, inde [2]**velocitas**, -[3]**citer** -cius -me.

[26] veneo] veneno B

U LIX
[1]**VIA** -e, a quo [2]**viaticum** et [3]**viator** -ris omnis generis et [4]**vians** -tis et via componitur [5]**bivium**, [6]**trivium**, [7]**quadrivium**, [8]**avius**, [9]**devius**, a quo [10]**devio** -as, [11]**obvius** -a -um, a quo [12]**obviam** adverbium et [13]**obvio** -as.

U LX
[1]**VACO** -as -vi neutrum et regit semper dativum, dicimus enim tibi et a vaco derivatur [2]**vacillo** -as idest titubo.

U LXI
[1]**ULULO** -as -vi neutrum, a quo [2]**ululatus** -tus -ui.

U LXII
[1]**VAFER** idest sapiens.

U LXIII
[1]**VEREDARIUS**, pharefrid[27].

U LXIV
[1]**VIBEX** -cis idest cicatrix que in dorso cum virgis fit.

U LXV
[1]**VULNUS** -neris, inde [2]**vulnero** -as activum et vulnus componitur [3]**vulnificus** -a -um idest faciens vulnus.

U LXVI
[1]**ULCUS** -ceris, inde [2]**ulcerosus** -a -um.

U LXVII
[1]**UNIVERSUS** -a -um, a quo [2]**universitas** -tis et [3]**universalis** -le -[4]**liter**.

U LXVIII
[1]**UNCIA** -cie, inde [2]**unciola** et componitur [3]**deunx** -cis -ci idest decem unciarum. Iuvenalis in primo 'unciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem'[28].

[27] Sum. Hein. II 549, 03.012 [28] Iuv. I 40, 3

U LXIX
[1]**URGEO** -es ursi activum et caret supinis.

U LXX
[1]**ULTRA** prepositio vel adverbium locale et ponitur pro positivo et dicimus ultra [2]**ulterior,** [3]**ultimus** et ultimus componitur [4]**penultimus** idest pene ultimus, quod componitur [5]**antepenultimus.**

U LXXI
[1]**VARIX** -cis idest vena originalis, inde [2]**varicosus** -a -um.

U LXXII
Hic et hec [1]**VULGUS** -gi, inde [2]**vulgalis** -le[29], -[3]**liter** et [4]**vulgo** -as activum, quod componitur [5]**divulgo** -as neutrum[30], [6]**pervulgo.**

U LXXXIII
[1]**VIOLO** -as activum, a quo [2]**violabilis** -le, quod componitur [3]**inviolabilis,** [4]**violentus** -tior -tissimus, a quo [5]**violentia,** -[6]**enter**[31] -tius -me.

U LXXIV
[1]**VOLO** -as neutrum, a quo [2]**volatilis** -le et [3]**volito** -as, hic et hec [4]**volucris**[32] et hic[33] [5]**volucer**[34], hec volucris[35] hoc volucre[36] pro veloci et[37] volo componitur [6]**evolo,** [7]**convolo,** [8]**pervolo** et cetera.

U LXXV
[1]**VIS** vim vi et pluraliter he vires harum virium et cetera, quod componitur [2]**vipera** idest serpens quia vi parit. Mos enim est serpentium quod quando volunt coire, masculus serpens ponit caput in os femine serpentis, illa vero abscidit caput eius et absorbet venenum eius et sic concipit. Cum autem tempus pariendi advenerit in tantum cutis eius distenditur et inflatur quod pariendo crepatur et ideo dicitur vipera quasi vi pariens et a vipera [3]**vipereus** -a -um et [4]**viperinus** -a -um. Item a vi nomine [5]**vix** adverbium qualitatis.

[29] vulgalis -le *sed cfr.* u 283: vulgare [30] -as neutrum] *om.* B [31] -enter] venter B [32] volucris] voluchris C [33] hic] *om.* B et hic et hic *scrip.* C [34] volucer] volucher C [35] volucris] voluchris C [36] volucre] voluchre C [37] et] *om.* C

U LXXVI
[1]**VIRGO** -nis, a quo [2]**virguncula** idest parva virgo et [3]**virginalis** -le, [4]**virginalitas** -[5]**liter** et [6]**virgineus** -a -um et componitur virgo [7]**devirgino** -as.

U LXXVII
[1]**VARRUS** -ri idest anelus fustinus qui ponitur in recella[38], inde [2]**varus** quod ponitur pro curvo.

U LXXVIII
[1]**VASTUS** -a -um, inde [2]**vastitas** -tis et [3]**vasto** -as componitur [4]**devasto** -as -vi.

U LXXIX
[1]**VESTIO** -is -vi activum, a quo [2]**vestis** -tis et[39] [3]**vestitus** -tus -tui et [4]**vestimentum**.

U LXXX
[1]**VAGOR** -aris -tus sum, a quo [2]**vagus** -a -um et[40] componitur [3]**girovagus**.

U LXXXI
[1]**VAGIO** -gis -givi neutrum, a quo [2]**vagitus** -tus -tui et [3]**vagibilis**.

U LXXXII
[1]**UTER** -tra -um, a quo [2]**ultro** adverbium locale et componitur [3]**uterque** utraque utrumque, a quo [4]**utrimque** adverbium locale et [5]**utrobique**. Item uter componitur [6]**alteruter** -tra -um, [utrobique].

U LXXXIII
Hic et hec [1]**UBER** -ris -rior -rimus, a quo [2]**ubertas** -tis et componitur [3]**exubero** -ras, [4]**ubertim** adverbium.

U LXXXIV
[1]**UBER** -ris idest mamilla, neutri generis.

[38] *cfr.* Pap. V 363a Varus dicitur septum ad capiendas bestias ubi roetia ponuntur vel pallium varium [39] et] *om.* C [40] et] quod AB

U LXXXV
[1]**UMBRA** -e, a quo [2]**umbraculum** -li et [3]**umbro** -as[41] quod non est in usu et componitur [4]**obumbro** -as, [5]**umbrosus** -a -um[42].

U LXXXVI
[1]**UNDA** -e, a quo [2]**undosus** -a -um et [3]**undo** -as, quod componitur [4]**inundo** -as, [5]**redundo** -as[43] et secundum quosdam [6]**abundo** -as.

U LXXXVII
[1]**VAPORO** -as neutrum, inde [2]**vapor** -ris et [3]**vapidus** -a -um, [4]**vapa** -pe idest nullius saporis.

U LXXXVIII
[1]**VEXO** -as activum.

U LXXXIX
[1]**VESTIGIUM** -ii, a quo [2]**vestigo** -as, quod componitur [3]**investigo** -as, a quo [4]**investigabilis** -le. Explicit[44].

[41] umbro -as] *add.* unda -e a C [42] ombrosus -a -um] *om.* B [43] -as] *om.* B
[44] explicit] *om.* C

INDICI

INDICE LESSICALE

Si danno in elenco i lemmi offerti sia nella sezione glossatoria sia nelle *derivationes*. Per i lemmi tramandati dai manoscritti non secondo il paradigma di base del vocabolo ma soltanto in alcune particolari forme (per cui vedi, ad esempio, a 281 *Arvales* per *arvalis -e*; q 6 *quiritant* per *quirito -as*; t 194 *tonse* per *tonsa -e*), si è ritenuto opportuno registrare nell'indice il lemma offerto dalla tradizione del presente *Lexicon*, senza ricondurlo alla forma originaria, nota ai grammatici ma di cui non abbiamo testimonianza nei nostri tre codici. Solo in alcuni casi, o perché di prima evidenza o sulla base di riscontri interni alla documentazione offerta dal *Lexicon*, si è ricostruito il paradigma originario.

Si è proceduto secondo questo criterio anche riguardo a lemmi trasmessi in modo concorde dai nostri tre testimoni, ma contraddistinti da difformità rispetto alla lezione corretta fissata nell'uso degli autori. Non essendoci prove della conoscenza, da parte di chi ha composto il *Lexicon*, dell'esatta forma del lemma, si è ritenuto doveroso accogliere tali lezioni nella forma tràdita dai tre manoscritti.

Per un esempio *cfr.* c 150 *cacosintheum* per *cacosyntheton* / κακοσύνθετον.

***

Si danno a parte, in questo indice, i lemmi dell'alto e del medio tedesco, secondo le lezioni trasmesse dai tre manoscritti del *Lexicon*. Nell'apparato al testo critico, sia nella sezione delle glosse sia in quella delle *derivationes*, si sono indicati, ove possibile – oltre ad alcuni dati attinenti alla tradizione lessicografica – i corrispondenti vocaboli del tedesco attuale, tranne per i casi di prima evidenza.

INDICE DELLE CITAZIONI

Stampa: Stabilimento Tipografico «Pliniana»
Viale F. Nardi, 12 – 06016 Selci-Lama (PG)